

Tractatus de morbis cutaneis / [Anne-Charles Lorry].

Contributors

Lorry, Anne-Charles, 1726-1783.

Publication/Creation

Parisiis : Apud P. Guillelmum Cavelier, 1777.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/yeuww6au>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

TRACTATUS
DE MORBIS
CUTANEIS.

PARISTIS,

APUD MATHURON CAVALIER, 1784.

Sub Signo Libr. ar. 13.

—————

M. J. B. T. C. 1784.

CON APPROPRIATIONE AD PRIVILEGIUM REGIS.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b3041023x>

TRACTATUS DE MORBIS CUTANEIS.

PARISIIS,

Apud P. GUILLELMUM CAVELIER, viâ San-Jacobæâ,
sub Signo Lilii aurei.

M. DCC. LXXVII.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIS.

OUVRAGES DU MEME AUTEUR.

RIC. Mead Opera omnia, partim ex Anglico translata, partim edita
Parisiis, apud Guillelmum Cavelier ; 2 vol. *in-8°*. 1751.

Essai sur les Alimens, pour servir de Commentaire aux Livres Diététiques
d'Hippocrate ; 2 vol. *in-12*. Vincent : 1753, 1757.

Aphorismi Hippocratis cum Notis, anno 1759. Cavelier.

De Melancholiâ & Morbis Melancholicis : 1765. Cavelier.

Mémoires sur l'Histoire de la Faculté de Médecine de Montpellier, par
M. Astruc, avec l'Eloge de l'Auteur, une Préface & des Notes ; *in-4°* :
1767. Cavelier.

Essai sur la Conformité de la Médecine ancienne & moderne de Barker,
avec des Notes ; ann. 1768. Cavelier.

Sanctorii Sanctorii Medicina Statica, cum Commentariis ; *in-12* : 1770. Cavelier.

Astruc Pathologia ; 1767. Cavelier.

Tractatus de Morbis Cutaneis ; *in-4°*. 1777. Cavelier.

ANN. CAROLUS LORRY,

D. M. P.

STEP. LUD. GEOFFROY,

D. M. P.

QUANDOQUIDEM illud, vir ornatissime, divinam æthereæ auræ, quæ in hominibus spirat, particulam, à feroci brutorum animantium impetu distinguit atque discriminat, quod dùm hæc ad ea sola quæ suæ naturæ propria sunt instinctu vago feruntur, illi contrà ad totiûs generis humani utilitatem nati sint atque comparati; ad hanc omni ope atque operâ extollendam & promovendam, totis viribus anniti & incumbere debemus. Cùm autem alii soliûs corporis viribus in publica commoda consentire atque concurrere valeant, alii verò & ingenii & animi nixibus in illa procuranda conspicerent; hos quantum mentis acies sublimis molem corporis dignitate præcellit, illis præstantiores haberi æquum est. Indè etiam ab iis utilitas uberior pleniorque jure repositur.

In utilitatis publicæ gratiam soliûs artes omnes utiles illæ quæ societatem hominum civilem aut constituunt aut firmant aut condecorant, quibus vigent & illustrantur respublicæ humanitatis gloriâ conspicuæ, primùm institutæ sunt atque excultæ. Licet enim ab harum artium investigatione acriori singularem sibi laudem & proprium vitæ ornamentum earum Professores quæsierint, tamen ex hoc ipso fonte laudum ipsis materies repetita est, quod universæ consuluerint utilitati & civile consortium, aut tutius, aut præstantius, aut saltem effecerint jucundius.

Præclara inter hæc instituta, ab observatione rerum naturalium nata, & ab illo quo ad miseros sublevandos prona fertur humanitas ardore educata est Medicina. Hæc incertis primùm titubans gressibus, rerumque observatarum fata memorando tantùm referens, brevî ab eorum rationali comparatione firma sibi & evidentia stabilivit fundamenta, quibus innixa per immensum rerum ambitum acri studio excurrit. Id verò præcipuæ atque eximiæ laudis sibi vindicat, quod nec temporum, nec locorum circumscribatur angustiis, nec civitatum contineatur pomœriis, nec bellorum tumultu, aut odiis coerceatur hominum discordibus, sed profit omnibus, æqualiter dispertitis in singulos beneficiis, æquè pauperibus atque ditissimis, æquè senibus atque imbecillæ puerorum ætati invigilans, propinquis, amicis, exteris, hostibus, cuilibet hominum societati proficua. Sed prætereà quod firmitus, honorificentius, dulcius est, amplif-

simam omnium mercedem in se continet atque complectitur, benefacti conscientiam.

Hinc à primis societatum nascentium exordiis plures maximique viri ad eam excolendam summo fervore incubuêre. Quos inter & sapientiæ studio, & eloquiî potentiâ, & doctrinæ ubertate præcellit Hippocrates Coûs. Qui dùm artem per se, æternis constitutam principiis, evidentibusque fultam axiomatibus existere demonstravit, philosophicam ratiocinii promovendi methodum soli observationi contexuit. Utinam à puro atque illimi illo fonte omnes hausissent ! Sed optima quæque consilia facilè pervertuntur. A sincero veritatis amore sæpè devios abduxit ea malefuada famæ quærendæ & laudum arripiendarum cupido, quæ artes tam sæpè violavit atque contaminavit. Scilicet levia ingenia præclarè se fecisse arbitrati sunt, si stupidorum hominum improvidos oculos in se convertissent. Undè tot opinionum commenta, tot verborum ampullæ, quibus aut sese miserrimè, aut alios nefariè deludebant.

Nec ulla est ratio cur ab hisce artis infortuniis, nimius Medicos pudor incessat. Nulla est ex iis quæ hodie tanto splendore coluntur artibus, quæ non eadem fata experta sit, atque hæc sibi opprobria exprobrari non sinat, aut possit exprobrata refellere. Unica enim ad veri fontes per simplicem observationis tramitem sternitur via. Hanc non aliquandò deferere vix humana patitur infirmitas. Tot undiquè latent insidiæ, tot morantur obs-

tantia, tot deficiunt media. Negliguntur alia, prætervidentur alia, alia demùm vix conspiciuntur & illicò ex oculis aufugiunt.

Condonandum est ergo arti per amplissimum rerum naturalium ambitum diffusæ, si sacrum naturæ involucrium dirumpere nondùm potuerit, si plurimis in casibus hæsitanti adhuc gressu incedat. Etenim Græcorum inter prudentes conatus, & feliciora recentium studia, non tantùm discutienda superfuit caligantium per longam sæculorum seriem oculorum cœcitas, sed etiam funditùs diruenda fuerunt, quæ in eruditæ ignorantiae præsidium extructa fuerant munimenta. Ea porrò sacra effecerat longa præjudicatarum opinionum meditatio, imò etiam hodiè vetus ipsa auctoritas labantia aliquâ ratione sustentat.

Quod quidem contagium cùm omnes veneno artes afflaverit, Medicinam propiùs attigisse mirandum non est. Nam inter ejulatus miserorum, artem qualemcumque implorantium, consilium ex arenâ capiendum, in præcipiti occasione, in ancipiti judicio, in summis rerum angustiis, temerarios facilè ultrà metam arripit, meticulosos citrà retinet. Pudor excusationem deficienti successui prætexit, philosophica arrogantia errores consecrat. Hinc theoriæ falsæ, hinc silentis & mutientis observationis locum occupat scholaris loquacitas, quæ ne ignorantiae crimen incurrere videatur, verba rebus substituit, non in enodandâ naturâ magis felix, quàm in agendo efficax.

Inter artis partes ab antiquioribus negligentius pertractatas, numerandi sunt morbi cutem foedo aspectu vitiantes. Hi à Græcis veteribus ferè prætervisi sunt, sive ob locorum apud quos ars primùm inclaruit salubritatem, sive ob pristinæ vitæ severitatem. Hinc nec ab Homero, nec ab Hesiodo de cute vitiatâ aliquid observatum, quamvis in Odyssæâ sordes pauperiorum & neglectorum hominum fusè Homerus descripserit. Ab Herodoto, Thucydide, Diodoro Siculo mentio tantùm de morbis illis tanquam rarissimis injecta, & veluti de re per auditum compertâ. Credebantur illi ad Barbaros tantùm & Asiaticos luxu diffuentes pertinere. Imò apud veteres Persas summè cautum est ne per commercia introducerentur illi (a). Pristina etiam Romanorum austeritas pleraque hæc vitia minùs novissè videtur. Ad pecudes, & vilia atque ære coempta mancipia ægritudines cutis ablegatæ videbantur. At crescente luxu, neglectis, quæ in campo Martio corporibus nudis instituebantur, exercitiis, & auctâ, quæ ferè semper otii soboles est, ingluvie, Morbi cutanei desidiæ atque voluptatum pœnas attulêre.

Verùm imperio ad Orientem translato, moribusque funditùs perditis, ornamenta animæ neglecta formæ corporeæ illecebris rependere satagerunt tùm mares, tùm præcipuè foeminæ. Hinc ne cutis deturparetur summâ operâ cautum est, summo labore annixum ut vitiata

(a) V. Herodot. Clio. edit. Glasg. tom. 2, pag. 409.

repararetur. Hinc nova nomina in artem introducta, nova verbosis strophis antidota venditata. Sed nugaces illæ fallaciæ id habuere periculi quod in omnibus promiscuè Morbis cutaneis medicamenta styptica atque constringentia fuerint usurpata; id purgare cutim dicebatur, & eorum usus sub falso purgantium cutis nomine invalescebat. Periculum horum medicamentorum Græcis exprobravere Arabes, primævi illi & nondum Græcâ imbuti philosophiâ (a). Licet ipsimet postea ab iis exceptum errorem longè superaverint. Ars illa vana atque futilis Iatralyptarum, jam olim à Galeno jure explosa, in magis futilem adhuc & verè fœmineam Cosmeticen abiit, dignam artem fatiscientis imperii & ingeniorum degenerum ruderibus.

Verùm nihil similium scelerum admiserant infelices populi apud quos ab omni ævorum memoriâ inquilina Morborum cutaneorum monstra alebantur atque grassabantur. Infamia dudum apud omnes omnium ætatum auctores fuere Ægypti, Arabiæ marisque rubri littora, tristissimo pestium quarumcumque proventu. Sed chronicas etiam ad cutem pestes insalubres illæ oræ educant; quippè quæ stagnantibus simul aquis uvescunt, simul æstuante radiorum solis fervore excoquuntur. Prætereà hic hominum pauperrimi piscibus vescuntur, torquentur inediâ, aquis fraudantur salubribus.

Nec verò aut Germanorum, aut Gallorum, aut toto

(a) Vide Abu. Obeissar de vitis Medicorum, &c. lib. 1. cap. 1. §. 1. (a)

divisorum orbe Britannorum candore nitenti cutem conspicuam lues illæ contaminaverant, antè inita cum Saracenis commercia & ultramarinas bellorum sacrorum furias. Qui pauci ab historicis nostratibus ad cutem erupisse annotati sunt affectus, ad erysipelatis naturam videntur fuisse referendi. Imò locorum & cœli salubritate extranea illa & è longinquo advecta malorum cutaneorum caterva, præcipuè verò sobriâ vivendi normâ, exercitiorumque usu assiduo fracta est & profligata: donec rursus, quoniam ea sunt rerum humanarum fata, omnibus luxu atque immodicâ deliciarum cupidine perfumdatis atque corruptis, incognita pristinae proavorum virtuti, nostris incubuerint terris malorum cutaneorum agmina teterrima.

Prætereà verò circa finem sexti sæculi eodem anno quo Mahometus vitam inivit (a), si manuscriptis Arabicis bibliothecæ Leydenfis credere fas est, eruperunt primum apud Arabes variolæ tùm symptomatibus, tùm reliquiis ad cutem infames; & quasi senescente mundo, sub finem sæculi decimi quinti, nova lues genialis thori corruptit fœdera, & genus humanum in ipsâ feminali aurâ perfumdedit. An hæc à cœli inclementiâ, ut primi observatores voluerunt, enata est? An inter orbis recenter detecti divitias advecta & importata? Certè novam illa omninò formam Morbis cutaneis indidit, novas nocendi formas invexit, forsan & degener novum hostilium

(a) J. Jac. Reiske, *Miscellanea medica ex Arabum monumentis*, Obs. I, pag. 10.

atomorum proventum procreavit in hominum perniciem, undè fierent caufarum classès multiplices, anceps magis diagnosis, prognosis ambigua, & sanationum fontes incerto consilio à veritate sæpiùs detorquerentur.

Has inter rerum angustias mea de Morbis cutaneis studia in medium proferre utile credidi, materiemque Arabicâ obrutam farragine, quantum mea pateretur mediocritas, illustrare. Et certè incipienti, & ad naturæ normam omnia metiri cupienti, quantæ obstiterint difficultates, credere vix datur. Aderat confusio vocum enormis pro quolibet auctore diversa. Hinc auctores pessimi, situ squallidi, manuscripta vetustate deleta, legenda accuratè, tùm cum aliis conferenda erant. Interpretum lapsus emendandi fuère. Terendum in vanâ eruditione comparandâ tempus quod meliùs in naturæ interpretatione impenderetur.

Nec enim dissimulare fas est quantum hùc usque latuerit materies illa sub abnormi empyrismi fortunâ, & quamvis plures de Morbis cutaneis auctores expressè scripserint, pace virorum ad artem promovendam nitentium dixerim, vix aliquam in tantâ caligine lucem prætulerunt, si Joannem Manardum exceperis. Forfan & ipse inanes conatus extulerim. Erit tamen undè me incæpti non pœniteat unquam, si Medici naturæ observandæ intenti, Græcæque Medicinæ periti hanc mihi laudem concesserint, faciliorem à meo labore patere viam melioribus & fortioribus ingeniis ad artis in obscurâ materie
pomœria

pomœria amplificanda. Sentio enim quantum ad molem illam lymphaticam, quæ morbificas atomos fovet, penitus cognoscendam experimentorum mihi desit. Quantum ipsi differentiarum conferant, ætatum, cœli, aquarum, ventorum vices. Quid in ipsâ mutet inedia, aut contrâ ingluvies. Hæc omnia imitando, conferendo, observando dies extundet. Quid dicam de metastasium historiâ quâ noscetur olim, qui morbi ex aliis nascantur (a), quâ ratione degeneres illi, symptomata nova inferant, formamque ac fata immutent. Hanc olim fusiùs tractare quantum artis amore perculsus ambirem ! sed jam tempus adesse fumantia equorum solvendi colla senectus ingruens admonet, præcipitque votis atque laboribus finem esse imponendum.

Nec certè quisquis Medicam artem sinceram & Hippocraticam colit, labore circa illam improbo gloriolæ aucupium leve sibi quærere debet. Nullum laboribus Medicis præmium ab externo favore repetendum. Nullus eos sequitur plausus. Paucos omninò cura artis tangit. Lectores pauci, judices adfunt paucissimi. Sed merces mihi erit amplissima & dulcissima, amicissime Geoffroy, si tu, similesque tuî Medici quod tanto labore exaravi, humano generi utile existimaverint. Viris enim in commune bonum natis, in illud solum consentientibus atque conspirantibus, nihil aut ad vitæ delicias felicius, aut ad successum uberius, aut ad recordationem jucundius contingere potest, si post

(a) Roderici à castro quæ ex quibus.

longos labores, indefessasque vigilias, doctorum hominum consensu intellexerint, se propinquis, patriæ, omni denique societati hominum aliquid emolumenti attulisse, undè aut vixisse non pudeat, aut mori non metuatur. Liceat ergò inter sacros veri fontes, tecum fugientem vulgi oculos naturam arripere, ejusque sacra ferre. Quòd si qualescumque ad veritatem promovendam conatus exerenti tuus faveat amor; si incorrupta illa & à primis juventæ florentis annis enata, postea verò & animorum concordia & studiorum paritate fota, enutrita, comprobata quæ nos intercedit amicitia, sinat immortalibus illis, quæ tua tempora exornant, coronis amici tui nomen inscribi, nulla erit ratio cur aliis invidiam gloriæ fastum onerosiorem.

I N D E X

C A P I T U M.

P R Æ F A T I O ,	pag. j
I N T R O D U C T I O ,	1
C A P U T P R I M U M. <i>De Cute humanâ in statu sano spectatâ ,</i>	2
A R T I C U L U S P R I M U S. <i>De formatione & origine Cutis ,</i>	3
A R T I C U L U S I I. <i>De structurâ Cutis ,</i>	6
A R T I C U L U S I I I. <i>De variis Cutis partibus ,</i>	11
A R T I C U L U S I V. <i>De Cutis varietatibus ,</i>	17
A R T I C U L U S V. <i>De Cutis usibus ,</i>	21
A R T I C U L U S V I. <i>De sensu Cutis ad alias partes relativo , seu Cutis cum aliis partibus ,</i>	26
C A P U T I I. <i>De Morbis cutaneis generaliter spectatis , eorumque causis & symptomatibus ; sive Pathologia cutanea ,</i>	28
A R T I C U L U S I. <i>De rebus non naturalibus ,</i>	31
A R T I C U L U S I I. <i>De causis intra corpus conceptis ,</i>	51
A R T I C U L U S I I I. <i>De applicatis externis ,</i>	65
Corollaria ,	71
C A P U T I I I. <i>De Semeioticâ cutaneâ ; sive Diagnofis & Prognofis Morborum cutaneorum ,</i>	73
A R T I C U L U S I. <i>De Signis diagnoficis ,</i>	ibid.
Corollaria ,	100
A R T I C U L U S I I. <i>De Signis prognoficis ,</i>	102
C A P U T I V. <i>De Therapeiâ cutaneâ ; seu de Indicationibus Morborum cutaneorum curatoriiis ,</i>	114

ARTICULUS I. <i>De Morborum qui ad cutem acutè judicantur curatione pauca præfatur,</i>	115
ARTICULUS II. <i>De curatione Morborum qui ad cutem lentè depurantur,</i>	117
ARTICULUS III. <i>De curatione Morborum cutis symptomaticorum,</i>	131
ARTICULUS IV. <i>De Morbis cutis non depuratoriis curandis,</i>	141
ARTICULUS V. <i>De Morborum in cute nascentium curatione, & de Topicis,</i>	156

DE MORBIS CUTANEIS,	165
---------------------	-----

P A R S P R I M A.

<i>De Affectibus qui in cutem propelluntur à vitio intùs latente,</i>	166
---	-----

S E C T I O P R I M A.

<i>De Morbis qui in universam cutem deponuntur,</i>	167
CAPUT PRIMUM. <i>De Morbis acutis quorum exitus fit ad cutem non criticus,</i>	168
CAPUT II. <i>De Morbis acutis quorum crisis fit ad cutem,</i>	174
CAPUT III. <i>De Affectibus cutis depuratoriis non acutis ad universam cutem pertinentibus,</i>	190
ARTICULUS I. <i>De Affectibus in cutem depuratoriis qui sese per tumorem externum produnt,</i>	ibid.
Paragraphus I. <i>De Erysipelate, seu igne sacro, & tumoribus erysipelatodeis,</i>	191
Paragraphus II. <i>De Tumoribus sejunctis qui ad cutem depuratoriè exeunt. 1°. De Papulis,</i>	211
2°. <i>De Maculis depuratoriis,</i>	220
3°. <i>De Pforâ & Scabie,</i>	223
4°. <i>De quibusdam Morbis qui scabiosi dicuntur,</i>	240
5°. <i>De Lichenibus,</i>	242

ARTICULUS II. <i>De iis Tumoribus qui in pus, aut alium humorem vertuntur,</i>	251
Paragraphus I. <i>De Pustulis,</i>	252
Paragraphus II. <i>De Phlyctænis,</i>	254
Paragraphus III. <i>De Pustulis inflammatoriis,</i>	258
Paragraphus IV. <i>De Terminthis,</i>	262
Paragraphus V. <i>De Epinyctidibus,</i>	263
ARTICULUS III. <i>De Affectibus ulcerosis in cutem decumbentibus depuratoriis,</i>	266
Paragraphus I. <i>De Affectibus crustosis lacteis universalibus infantum,</i>	270
Paragraphus II. <i>De Affectibus crustosis lacteis puerperarum,</i>	280
ARTICULUS IV. <i>De Herpetibus,</i>	294
ARTICULUS V. <i>De Impetigine,</i>	348
ARTICULUS VI. <i>De Vitiligine,</i>	351
ARTICULUS VII. <i>De Leprâ & Morbis Leprosis,</i>	360
Paragraphus I. <i>De Leprâ Græcorum,</i>	365
Paragraphus II. <i>De Leprâ Hebræorum,</i>	371
Paragraphus III. <i>De Elephantiasi Græcorum & Leprâ Arabum,</i>	376
Paragraphus IV. <i>De Morbis Leprosis in variis regionibus à diversis auctoribus observatis,</i>	389
ARTICULUS VIII. <i>De Morbo dicto Yaws,</i>	ibid.
ARTICULUS IX. <i>De Morbo dicto Lepian ou Epian,</i>	393
ARTICULUS X. <i>De Malo Mortuo,</i>	395

S E C T I O   S E C U N D A.

<i>De Morbis Cutaneis depuratoriis qui partem aliquam tantummodò invadunt,</i>	397
CAPUT PRIMUM. <i>De Tumoribus Erysipelatosi singulari cor- poris partem impetentibus,</i>	398
ARTICULUS I. <i>De Roseolis saltantibus,</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>De sacro Igne & zonâ sacri ignis specie,</i>	401
ARTICULUS III. <i>De Igne sylvestri, seu volatili Infantum,</i>	408

ARTICULUS IV. <i>De Prunâ & igne Persico Avicennæ,</i>	412
CAPUT II. <i>De Tumoribus Phlegmonodæis partem aliquam cutis impetentibus,</i>	415
ARTICULUS I. <i>De Phygethlo & Phymate & Furunculo,</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>De Plantâ nocturnâ Arabum, Ficis Galeni & antiquorum, Lupo Manardi & Rosâ Severini,</i>	423
CAPUT III. <i>De Tumoribus Lymphaticis suppurantibus alicui parti cutis propriis,</i>	432
ARTICULUS I. <i>De Meliceride, Cerio, & Melitagrâ Galeni,</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>De Achoribus & Favis Infantum,</i>	435
ARTICULUS III. <i>De Lactumine Manardi,</i>	441
CAPUT IV. <i>De Tumoribus crustosis atque farinosis partem aliquam impetentibus,</i>	443
ARTICULUS I. <i>De Crustâ lacteâ Infantum,</i>	445
ARTICULUS II. <i>De Intertriginibus,</i>	448
ARTICULUS III. <i>De Auribus suppurantibus,</i>	455
ARTICULUS IV. <i>De Porrigine,</i>	458
ARTICULUS V. <i>De Tineâ,</i>	462

P A R S   S E C U N D A.

<i>De Morbis in ipsâ cute nascentibus,</i>	479
--	-----

S E C T I O   P R I M A.

<i>De Morbis in universâ cute nascentibus,</i>	480
CAPUT PRIMUM. <i>De Cutis in ejus crassitie vitiis,</i>	481
ARTICULUS I. <i>De Crassitie substantiæ cutis auclâ,</i>	482
ARTICULUS II. <i>De Rugis morbosis,</i>	493
ARTICULUS III. <i>De Cutis ariditate & Furfuribus,</i>	497
ARTICULUS IV. <i>De effectibus solis radiorum in cutem,</i>	502
ARTICULUS V. <i>De actione frigoris in cutem,</i>	508

ARTICULUS VI. <i>De cutis tenuitate & sensilitate morbosá,</i>	512
ARTICULUS VII. <i>De laxitate cutis pendulá,</i>	514
<i>Appendix de Cornibus in variis corporis humani partibus nascentibus,</i>	515
CAPUT II. <i>De Vitiis in ipsá cute nascentibus quæ formam cutis deturpant,</i>	523
ARTICULUS I. <i>De Stigmatibus, Exanthematibus, & Papulis à solo cutis vitio pendentibus,</i>	524
ARTICULUS II. <i>De Maculis indolentibus in cute nascentibus,</i>	530
ARTICULUS III. <i>De Lentiginibus,</i>	535
ARTICULUS IV. <i>De Varis, Verrucis, Tumoribus ficosis, & Sarcomate,</i>	539
Paragraphus I. <i>De Varis,</i>	ibid.
Paragraphus II. <i>De Verrucis,</i>	542
Paragraphus III. <i>De ficosis Tumoribus,</i>	545
Paragraphus IV. <i>De Sarcomate,</i>	546
ARTICULUS V. <i>De Nævis ab imaginatione materna pendentibus,</i>	547
CAPUT III. <i>De Variâ venenorum in cutem solam aëione,</i>	551
ARTICULUS I. <i>De aëione in cutem veneni quod ipsi apponitur,</i>	453
ARTICULUS II. <i>De aëione in cutem veneni, tum ex vegetantibus, tum ex animalibus quæ cutem pungunt,</i>	559
ARTICULUS III. <i>De Animalibus quæ in cutem insiliunt, sub ipsâ vivunt, & nidum ponunt,</i>	570
Paragraphus I. <i>De Phthiriasi,</i>	554
Paragraphus II. <i>De Crinonibus & Comedonibus,</i>	581
Paragraphus III. <i>De Dracunculis Græcorum, Venâ medinensi Arabum,</i>	586

S E C T I O   S E C U N D A.

<i>De Morbis partibus quibusdam cutis propriis,</i>	593
CAPUT PRIMUM. <i>De Pilorum & cutis capillatæ affectibus,</i>	ibid.
ARTICULUS I. <i>De Calvitie & Canitie,</i>	596

ARTICULUS II. <i>De Alopeciâ, Areis & Ophiasi,</i>	604
ARTICULUS III. <i>De Tricis & Plicâ Polonicâ,</i>	607
ARTICULUS IV. <i>De Trichiasi & Madarosi, seu Milphosi,</i>	618
<i>Appendix de cutaneis Palpebrarum Affeclibus,</i>	622
ARTICULUS V. <i>De Tumoribus cysticis in cute capillatâ nascentibus,</i>	625
CAPUT II. <i>De Affeclibus propriis cutis faciei,</i>	629
ARTICULUS I. <i>De Morbis cutis qui particularem in facie caracterem induunt,</i>	630
ARTICULUS II. <i>De Morbis cuti vultûs & faciei propriis,</i>	639
Paragraphus I. <i>De Gutta rosâ,</i>	640
Paragraphus II. <i>De Rubore & Tumoribus in cute narium,</i>	646
Paragraphus III. <i>De Labiorum præternaturali Tumore, aliquibus Auctioribus dicto Cheilocace,</i>	648
Paragraphus IV. <i>De aurium Humiditate præternaturali,</i>	652
CAPUT III. <i>De Morbis cuti in diversis partibus propriis,</i>	653
CAPUT IV. <i>De Morbis cuti artuum propriis,</i>	657
ARTICULUS I. <i>De Pernionibus,</i>	658
ARTICULUS II. <i>De pedum & crurum Crassitie præternaturali, seu Elephantiasi Arabum,</i>	664
ARTICULUS III. <i>De Clavis, Tullis, Callis pedum & manuum,</i>	668

Finis Indicis Capitum.

DE MORBIS CUTANEIS.

INTRODUCTIO.

CUTIS, corporis humani ad cuius solius utilitatem omnis nostra dirigitur & intenditur tractatio atque meditatio commune & universale involucrum, ita per omnem corporis ambitum externum diffunditur atque protenditur, ut nulla pars illâ carere possit. Imò facilè reparabilis cutis si per vulnera ablata fuerit, rursùs in pristinam sedem recurrit, antiquumque decus partibus ablatis refarcit. Quinetiam per interiora corporis viscera delata, structuram ibi ac formam immutat, & in cellularem textum tenuissimum videtur abire, mutatâ quidem structurâ, mutatis usibus, sed integrâ totius continuitate.

Ea ut morborum plurimorum sedes in hoc opere à nobis spectanda infumitur; sive morbi illi in ipsâ nascentur, adolescant, invalescant, ac demùm finiantur; sive illos ipsa ab intimo viscerum atque humorum accitos fonte quasi ad se traxerit, venenum intus natum sibi assumpserit, & in se combiberit.

Horum autem affectuum naturam & fontes rimando investigare, assiduo labore detegere, non exigui operis moras, atque invias asperitates offert; cum nunc contraria admodum phænomena causæ eadem diversis in ætatibus regionibusque variis inducant, & sæpè contrâ causæ penitus diversæ similibus aspectum obtundant symptomatibus. Undè acri iudicio opus est summâque diligentia, ne in turpissimos delabamur errores, nec nostra in ægrotantis detrimentum vertatur sedulitas.

Antequam ergo de singularibus cutis morbis agamus, resque veras ex observatione natas, ingenti nominum confusione substituiamus, visum est in tantâ rerum obscuritate, operæ pretium nos esse facturos, si omnem nostram materiem, quantumcumque latissimè extendatur, unum in intuitum contraxerimus, generalia omnia brevi tractatione ita comprehendentes, ut in singularibus

postea filo nunquam fallaci nostra regantur vestigia. Hinc cutem ipsam, tanquam operis nostri subjectum, breviter lustrabimus; inde læsionis causas, earum vires atque signa ponderantibus elucescet & Diagnosîs, & ab illâ pendens atque repetenda Prognosis. Ex his spontè & ad dogmaticorum Medicorum mentem sese nobis offerent indicationes curatoria, ad quas totum opus collineat, atque intenditur; quibus semel excussis vepribus, audaciores ad particularium morborum expositionem via facilior & prona deducet, variasque Auctorum opiniones & observata, ratione faciem præbente, ad severæ critices normam expendere proclivius erit.

CAPUT PRIMUM.

De Cute humanâ in statu sano spectatâ.

(1) CUTIS quæ in cadavere potius pellis vocanda est, vario in diversis variarum regionum incolis colore insignita, nec eâdem formâ, aut eodem decore in sexu utroque, aut in perpetuâ ætatum mutatione præfulget, imò sæpè subitò mutatur ratione intimioris & propriæ structuræ, & diversitates etiam multiplices accipit à partibus suppositis. Sic etiam sæpè & latentes animi affectus, aut frustrâ dissimulati corporis cruciatus in ejus colore, lineamentis & intuitu leguntur.

Non illa pro simplici habenda est involucro, sed organum constituit, & mirâ varietate conflatum, & summâ adornatum sapientiâ, tum ad corporis utilitatem, tum ad formæ pulchritudinem. Ut ergo illa & in suo statu nativo cognoscatur, & in constitutione morbosâ contra naturam deflectente, lustretur intimius, structuram ejus atque proprietates hîc licebit investigare, non gloriam nobis præsumentes anatomicæ subtilitatis, sed ita structuram ejus expedientes, ut dum medicinam malis quærimus, eorum gradus ad naturæ normam possimus metiri, atque perpetuâ correlatione conferre.

(1) Auctores hîc nullos citatos reperias, cum omnia ex singulorum Anatomicorum libris desumpta sint, nihilque in re omnibus expostâ sibi vindicandum sit.

A R T I C U L U S P R I M U S.

De formatione & origine Cutis.

Ubi primùm intra uteri materni parietes jam aliquam futuræ compagis formam edit infantile corpus, partiumque adumbratur effigies, post primam illam organicam quidem gelatinam, membranâ tenui partes delineantur & terminantur, vix sensuum acutiei deprehendendam; hæc cutis est, citò & crassitiem aliquam & opacitatem adipiscens. Prompta membranulæ illius mutatio, satis apertè probat, hanc non fuisse simplicem; primam enim pelluciditatem amittens fit subrubra, & simul tenuibus vasis aut villis albicantibus horridula apparet. Verùm quantumvis Galenus nervorum tunicas circa suas extremitates expansas, complexasque simul atque complicatas, pro cutis origine haberi voluerit, simpliciorem ejus ideam assumemus. Videtur enim nullum aliud fundamentum formandæ atque compingendæ cuti esse quarendum, præter communem illam, & toti universalem corpori membranam cellularem. In illam verò, quam partium ferè omnium mollium basim cum recentioribus, & Hallero imprimis, credimus, ut omnes corporis partes ex suâ essentiâ circumvestit, ex rei necessitate desinunt omnia corporis vasa, aut ab illâ rursus vasorum novus ordo incipit. In eam pariter desinunt etiam, & proprietates suas deponunt ultima nervorum stamina; eorum tunica protenduntur, & in illius corpus confiendum concurrunt. Indè evidenter apparet singularem hinc partium omnium minutissimarum concursum fieri, à quarum universali dispositione, generales cutis proprietates oriuntur, ut à singulari variarum harumce partium ordine, singulares etiam in quâque cutis parte facultates organicæ accipiunt originem. Partes autem quæ ipsam cutim constituunt in tres præcipuè diversi generis possunt dividi, nerveas scilicet, vasculosas serosas, non unius tenuitatis, sed multiplicis ordinis, vasculosas sanguineas, quibus si cellulas basim omnibus præbentes addideris, habebis totius cutis ideam prorsus adæquatam.

Hæc autem rursus in tres dividitur partes apprimè distinctas; quarum prima corium, seu cutim propriè sic dictam, constituit: altera reticulare quoddam organum cuti superpositum: tertia verò

epidermidem duobus aliis superextensam, & illas amicientem, ne aut externorum corporum occurfus, aut ipsa necessaria aëris impressio tenuissimo donatas sensu partes lædat & vividius afficiat.

Epidermis, è squammulis potius quàm lamellis sibi superpositis membraneis conflata, ut exterior ille arborum cortex, firmiter cuti adhæret & ipsi adnectitur; non tamen adeò firma ipsam nascentis pueri aut mox nascituri foetus cuti vincula connectunt. Velut illa gelatinoso superponeretur textui, videtur in cute titubare & vacillare, apparetque attentius & vitrorum opticornum ope, rerum naturam lustranti, ab ipsâ cute per tomentum leve, & tenue forsanque vasculosum, separari & sejungi. Hinc in morbidis & languentibus infantibus quoties epidermis sub farinæ formâ solvitur, toties renascitur illa. Undè non imperiti rerum anatomicarum, & ante alios Riolanus, epidermidis duas lamellas numerant, exteriorem unam, facilè reparabilem, sordium crassarum quæ à cute eraduntur originem, fixiorem alteram & cuti propiorem, & ejus constitutivam.

At distinctio atque divisio illa, subtilior fortè habenda est. Non enim una aut altera lamella distinguenda est, sed ut in arborum exteriori cortice, plures admittendæ sunt quarum plurimæ impunè decidant; proximæ cuti, sensum acutiorem à cute mutuentur, imò & erasæ tenuissimas humoris guttulas emittant, indè vasa judices ad usque epidermidem protendi, quod etiam laboriosis simul & subtilissimis injectionibus mihi demonstravit clarissimus collega Descemet. Nam quæ ante ipsum promulgarat, non descripserat in epidermide vasa chirurgus *Saint-André*, hucusque pro fabulosis habita fuerant.

Ex his intelligere est, quod cùm ab omnibus aliundè vulgatum satis fuerit, levissimam à nobis postulat attentionem, quomodò addensatis atque appressis epidermidis laminis oriantur Calli, nec ullum aliud adderemus de epidermide, nisi de morbis cutaneis tractaturis duo præcipuè circa illam notanda sint.

1°. Scilicet epidermidem, cutis & plicaturas & foramina ita subire & consequi, ut illa in detractâ epidermide annotentur facilè, pronumque sit harum rerum perito visâ epidermide pronuntiare, ex quâ cutis parte fuerit detracta.

2°. Verò quod si epidermidem quæ inspicienti sicca atque arida apparet, vitro armatus optico lustraveris, illa tibi quasi vernice obducta videbitur, splendente atque oleosâ, nec ulla pars illâ

caret, nisi quæ cicatrice obducitur : nec si manus aut pedes aquâ laveris , & linteis terferis durius , ob hanc causam vernix illa loco cedit , licet indè paulò obscurior fiat illa.

Videtur humor ille à subiectâ cute exstillare , novumque ad occursum varios corporum lædentium offerre munimentum. Inter epidermidem verò & cutim propriè dictam invenitur etiam in adultis substantia sensus nequaquam fallens , sed in pueris atque fæminis multò distinctior quàm in adultis , aut rugosâ senescen-
tium cute : hanc si oculo parùm attento inspexeris , habeas pro textu ex concreti muci tenuissimi levis compacto , & qui sibi vix organi dignitatem vindicare posset , nisi formæ regularis atque structuræ constantia naturæ indicaret artificium singulare : ita rem viderant antiqui ; at si curiosius illius lustraveris structuram , tunc mira sese objiciet oculis machina. Textus ille scilicet , reticuli in formam expansus undequaque mucoque obductus , at ipse fir-
mioris texturæ , vasa circumdat & continet innumera , non unius ordinis aut unius magnitudinis , sed inter se & formâ & usibus summè diversa.

Plurima sunt glomerata inter se , cuti perpendicularia , inter se parallela ; adsunt etiam hîc figurâ facilè discernendæ papulæ tenues , hiantes , apices nervei , penicilli tenuissimi in fila mucosa desinentes , acini variæ structuræ , & folliculi leves sub ipso textu suppositi ; intereà verò circa rete illud filamentosum repunt va-
riè complicata vasa arteriosa , venosa. Nihil ex priore disposi-
tione vasorum detrahunt illa , sed nutriendis , movendis , ful-
ciendis aliis à naturâ videntur comparata , undè variis implica-
tionibus apparent errantia.

In tantâ rerum spectandarum tenuitate , sese tamen insigniùs deprehendi sinunt nervorum pulposæ extremitates , nunc strata & cuti parallelæ , quandoquè reclinatæ , quandoquè etià arrectæ , nunc dispositæ in plicaturas ova-
les , nunc in spiræ ordinem revolutæ. Quæ utut tenuissimæ sint , atque oculis vix deprehendendæ non armatis , locum dubitationi relinquunt , an non quod tenuissimum nostris apparet sensibus , nondum simplex sit , sed fasciculos con-
stituât. Certè quò tenuior ille cutis mucus organicus apparet , eò etiam sensu donatur acutiore.

In illo porrò reticulari textu , quem primò in linguâ magnus des-
cripsit Malpighius , accuratiùs profecuti sunt Stahellinus , & Hal-
lerus , quem suis injectionibus illustravit , suo dignus nomine Kaw

Boerrhaave, quem adhuc aliquandò dilucidius demonstrabit, & accuratius prosequetur stupendis injectionibus dives collega noster Descemet, omnia peraguntur functionum cutis mysteria. In hac pulpâ diversimodè ad gustum, tactum, olfactum accommodatâ sensus habitat, ut in perpendicularibus cutis vasorum penicillis, secretiones peraguntur.

An verò rete illud à nervorum tunicis expansis & papillas deferentibus conficiatur, an contrà rete illud merè cellulofum sit, ut deprehendisse se nuperi putant Anatomici, nondum definitum est, nec ad opus nostrum properantibus rem disquirere pertinet: certè id comprobatum, cutem, adeòque & reticulum, & epidermidem eò tenuiora esse, quò propiora sunt origini corpora, ita ut à matre rubentes infantuli tractu tantùm temporis albescant, pulposique sint, ac mucum exsudent undequaque; siccare atque arefcere per ætatem omnia: senescentibus verò omnia hebetari atque obtundi ut sensuum, sic secretionum cutaneorum organa, & turgentes per omnem vitæ decursum flaccescere in senili marasmo varias cutis partes, tùm has de quibus hìc agimus, tùm illas ad quas se nostra vertet tractatio. Præterea constat nullam esse è corporis humani partibus adeò facilè reparabilem atque epidermis, quæ quotidiano usu deteritur, quotidiano naturæ impulsu pariter reparatur. Tùm verò eam esse hujus in structurâ simplicitatem, ut nulla ipsi subeunda sit alteratio præter exsiccationem, sed putrescente subjectâ cute ipsam persistere incorruptam, adeòque eam cutis putredini præpediendæ aptam. Verùm quàm levia ipsam cuti nectant vincula, & quantum simul humoris à mucò subjecto exstillet, apertè demonstrant vesicæ illæ combustionibus illicò supervenientes, quæ subito ab igne plenè exuberant mucò, partim concreto, partim inconcretescibili.

ARTICULUS II.

De structurâ Cutis.

In tanto tamque diverso organorum apparatu, deest totius ædificii basis atque fundamentum, hinc ipsam cutem requirimus, sive densum illud involucrum quod à corpore detractum pellem vocant, exsiccatum vertitur in corium. Illud non in duas partes cum Nicolao Massa dividemus, quarum externa densior sit, &

quasi tendinea; interior contra laxior, & adipi contigua; sed cum eo consentiemus annotante illam è laxiori ortam origine semper addensari, dùm ad exteriora progreditur.

Quâcumque autem in parte reperitur cutis sana qualis à primâ exitit hominis nativitate, nec cicatricibus deturpata, nec adustione sædè lævigata, sive fluctuet illa, sive alicui apprimatur parti & huic adhærere videatur, substratus semper jacet textus laxior cellularis. Hunc si casu supposueris destructum, illicò partibus sub cutè jacentibus firmè adhæret cutis immobilis. Nec immobilis tantùm evadit, sed lævigata, & quasi collapsa nunquam humescit, & annotante ill. Kaw Boerrhaave, imperspirabilis evadit.

Hinc ergo sine illo cutis concipi non potest; siquidem illa contra naturam immobilitas est. Id primùm de cutis generatione meditantibus, aditum præbet ad ejus intimiorem structuram penetrandam altiùs. Laxior enim illa cellularis tela, sensim brevioribus atque brevioribus cellulis textum suum in se adducens, fit strictior, brevique strictissima, sed ad usque extremam cutis superficiem, naturam suam servat. Undè tota cutis cellularis est, & vasorum multiplicata tenuitas, multiformi glomeramine dum cellulas illas exteriores quasi implet, cavum dissimulat, ita ut in extremâ illâ cute, areæ, seu potius areolæ tantùm judicentur, quas cellulas natura efformavit. In his verò acutiùs inspiciendis, atque ad limbos usque cutis deprehendendis, opus erit microscopio, quod tibi cutem ita efformatam demonstrabit, ut quæ corium efficiunt cellulae à textu cellulari substrato, sensim vario ordine arctentur in tenuissimam fabricam, pars verò extima, vasis fibrisque nerveis, & præcipuè nervorum tunicis textum mucosum efficientibus formetur; sed tamen vasorum ille ordo ultimus, & à cellulosis membranis oritur, & ab illis sustentatur. Hanc omnem fabricam perspicuè admodum deprehendes, in cute recenti puerili quam aquâ tepidâ priùs benè lotam aliquantisper maceraveris.

Nec illas cellulas in statu sano omni humore vacuas crediderim; ut enim ampliores cellulae adipe implentur aliquandò, sic minimæ illæ humore mucoso concrescibili semper turgent. Hunc facillè è cute infantis recens mortui, levi cutis pressione exprimas, & meliùs adhuc ex cute recens puerperæ in quâ merè lacteus subturbidusque apparet. Illa mucosi succi in ultimis cutis cellulis

præsentia, ut plurimis phœnomenis morboſis comprobatur, ita & plurima circa illos problemata ſolvit. Cur in aliquibus cutaneis morbis ex illorum genere quos mucosos poſteà vocabimus, cutis denſetur? Cur in areas patentes abeat? &c. Cur deſtructo textu cellulari, cutis forma, ejus humiditas, ejus perſpiratio funditus deleantur? &c. Nec minùs ab hâc conſtanti repletione cellularum harumce pendet diverſitas formæ in mulierum ac virorum cute, in eâ quæ tenellos & lactentes circumdat, aut illâ quæ arida & exſucca flaccidior pendet in ſenibus undequaque. Verùm ſi cutis ſtructuram, cum morborum noſtrorum theoriam firmo fulciendam fundamento maximi ſit momenti, ultra demonſtrare eſt animus, cur non eam ex ipsis morboſis phœnomenis eruimus?

Si ergo cutem animalis vivi ad uſque adipem ſeu textum cellularem ſecueris, fluet ex omnibus undique punctis ſanguis, ſeu, ut vocant, cruor. Cohibetur tandem ille, eoque cohibito, naſcitur ex ipſo lentiùs fluente cruſta ſeu *ἑσχαρά* græco nomine; hâc per pus ſubjectum & copioſum ſublatâ, quaſi pus illud à cellulis flueret, ſub pure omnia integra reperiēs, uniformia, æqualiter tumefacta, & granulis, ſive acinoſis punctulis reſerta, quæ ſi granula oculo armato luſtraveris attentius, primò quidem muco obducta & cooperta tenuiſſimo filamentoſo reperiēs, dein tibi reticulum vaſorum exhibebunt, à cujus ſuperficie undique penicilli leves tomentofi ſeſe offerent, urgente ſubtus cellulâ hiulci, ita ut cellulosa eſſe omnia cutis puncta, ipſo oculo indice verè & apertè videantur.

Nec quod oculi ſpectaculum ſibi vindicant, ipſa ratio reſpuit. Nam tanta vis ibi humorum appellit, cibis aſſumptis ſæpè proportionalis, hique humores mucosaſ naturam adeò evidenter ſervant & exhibent, ut ſi retropellantur, illicò ſecretiones muco vacuando deſtinatas occupet undique, aut in ſputa faceſſat, aut urinas mucagine impleat verè mucidus humor. Is autem eſt naſcentium horumce acinorum ordo, ut qui craſſiores ſint volumine & ſubſtantiâ denſiores, ad fundum naſcantur, & craſſioribus adhuc ſuperpoſiti videantur, tenuiores oriantur ad latera, tenuiſſimi ad margines ulceris, limbuſque obſervetur ſine ullis acinis, exiliſſimus ille & extremos occupans margines. Hinc ad fundum etiam uberius eſt ſuppuration, ad extrema latera minor, nec adeò cocta, ſed ſeroſa. Hæc quidem omnia ſalubrem corporis ſtatum comitantur, at ſi deficiat ſalubritas in corpore,
nova

nova nobis circa structuram cutis documenta, ipsa vitiata natura suppeditabit.

Si enim mucī vitiosi copia exuberet, deficiat sanguineus latex & natura fractis viribus elanguescat, aut humor aliquis coagulans intumuerit intus, tunc non multiplicantur acini, sed foedum in morem intumescunt atque grandescunt racematim, & aliquandō fungorum sibi appositorum ordine, parvo sustentantur petiolo, mucoque obducuntur, non ut priore in casu, vitali, sed acido, foetenti. Quod etiam magis illis accidit qui parū cautē in casibus illis alimento abutuntur copiosiori. Abstulerit illos Chirurgus, renascuntur alii ejusdem naturæ, ita ut cellularem fabricam nemo hīc negare audeat.

Si contrā febrili incendio omnia comburantur, opposita phœnomena eandem demonstrant fabricam; nam nihil hīc exsudat, sed mucus laridi in modum concreescens acinos in superficie concretā & per monticulos convexā appingit, sub quā illos reperias, aut pendulos & vacuos, aut tumefactos atque retorridos. Sæpē verō ipsæ cellulae quō pateant evidentiū, sanguine atro & concreto plenæ apparent. Sed nunquam hisce in casibus te fallat cellularis cutis structura.

Quid hīc addam delitescentiam quasi subitam ulcerum prius tumefactorum, quæ cum flacciditatem secum & rugositatem trahat, depletis cellulis & vacuis tantū fieri potest. Nec plura de hisce addemus, quæ abundē post Hallerum eruditā thesi profecutus est collega noster Thiery, qui cum omnia textu cellulari undequaque turgentia invenerit, idem de cute comprobari non molestē consentiat. At cum in morbis nostris res sit maximi pretii cutem novisse, demonstrationem nostram in cute mortuā urgere licuerit, quamvis minū ad medicinam firma sint argumenta quæ petuntur à cadaveribus.

Si ergo detractam à cadavere recentī cutem accuratē extenderis, & omni remotā impuriori miscelā, cautē exsiccaveris, tenuior illa atque tenuior evadet, imō & pellucidam reddas obscurē transmittentem radios luminis. Hanc & antiquæ densitati & pristinae soliditati vis restituere, rursū illam in aquā calente macera. Imbibent cellulae humorem, spongiæ in modum tota redundabit humore cutis, & novo volumine cellularem demonstrabit fabricam. Rursū verō, licet aqua bulliens contentum in cute mucum primō inspisset, mox continuatā actione eum rursū

destruet, ita ut in primis ebullitionibus & cutis cocta densior & spissior appareat, simulque cultro secanti tenerior cedat facillimè; postea tamen illa omnis vertetur in gelatinam, paucis exceptis quæ cellularem textum constituebant partibus. Nec in tanto organorum numero atque artificio aliquid remanet residui præter pauculas partes solidas, nec aliquid aut tendinei, aut musculosi superest. Ita durissima, & usu detrita coria animalium vertere in gluten, & in gelatinam mutare commune est artificium, & sæpè in obsidionibus urbium iis sese alere, & vires sustentare dura coëgit necessitas.

Quid jam hîc varia memoremus coriariorum artificia idem omninò probantia. Primum eis artificium est pelles probè lotas, ab omni muco expurgare, quod aquâ, pressione, lotionibus repetitis fit, postea cellulas ad se forti pressione apprimunt, ut nulla aliâ magis turgeat, additâque adstringentis, seu potius stypticæ scobis efficaciam in se constringunt, vinciuntque partibus terreis, ita ut corpus exurgat uniforme, quod ex pristina cellulositate nihil aliud retinet præter & flexibilitatem & extensilitatem summam quam frustra in funibus è vegetantium regno conflatis requiras.

Præterea, vel ad visum simpliciorum, summo artificio præparata coria exhibent cellularum vestigia & areolas, quæ nunc extensæ grandescunt, nunc compressæ complicantur atque contrahuntur. Alcalia omnia, si ita debilitata sint ut mucum in cutis mortuæ cellulis hærentem non solvant, eas contrahunt & in se aggregant; at si potentissima fuerint, mucum oculis exhibent, atque lacinias quas si in cellulas resolvere volueris, inutilem ludes operam. Lacerantur enim, nec quidquam offerunt oculis memorandum; idem de stygiis illis acidis dicendum est. Quodcumque enim nimiam vi agit, naturæ prorsus destruit ordinem, undè ab escharis & crustis altè impressis nihil novi fas est concludere. Stringunt aluminosa: at quod in cute viventi à longâ acidorum actione viderim, hîc referre non pigebit, cum nihil simile legerim ab alio visum.

Novâ & inauditâ methodo fistulam ad anum sanandam suscepit agyrta, eamque quotidiano usu liquoris acidi debilitati consumendam crediderat, infausto quidem eventu, nam illâ in interiora grassante, æger phthysicus plures post annos interiit. Is erat Sancti Landerici in urbe Parisiensi Pastor. Post dira

tormina à viro fortissimo in spem curationis tolerata, ita basis cutis à liquoribus istis fuerat consumpta, ut cutis natis dextræ insensilis prorsus evasisset, nec jam referret speciem ac formam cutis: sed seriem exhibebat vasorum, aut papillarum inter se parallelarum albidarum, quæ manu tractatæ in hanc illamve partem leniter ducebantur, & aliquatenus decumbebant, panni instar illius ferici villosi quem nostrates *velours* dicunt. Albescibat, imò & splendebat pars illa. Undè cum epidermide reticulum Malpighianum, & nervos consumptos fuisse probabile est, intactis intereà durioribus vasorum aut papillarum tunicis.

Ex hac expositâ cutis structurâ nihil est undè in illâ universali consideratione tendineas, aut musculosas quæramus fibras quas in mobili animalium cute reperias, quæ enim plicæ, quæ vincula in variis cutis partibus reperiuntur, ea omnia ab arctatâ cellularum formâ pendent: hæ ideo albescunt, quòd natura sapientior hisce in plicis vasa sanguinea non siverit extendi, adeoque partes nativâ gaudent albedine.

A R T I C U L U S I I I.

De variis Cutis partibus.

Cutis partes aliæ sunt ad ejus constituendam fabricam essentielles, quæ scilicet semper & ubique reperiuntur; aliæ in ipsâ tantummodò nascuntur, possuntque aut abesse, aut adesse, illasâ ejus fabricâ, & non discissâ ejus integritate. Partes ad essentiam cutis necessariae tribus continentur involucris de quibus jam egimus; textu cellulari, reticulo Malpighiano, epidermide; accidentales, pilis, unguibus, & folliculis constituuntur.

De pilis verò pauca admodum habemus addenda, ad metam propositam properantes, eis quæ circa illos advertère Tardinus, Malpighius, & ejus ferè exscriptor Chiracius. Latere scilicet bulbum durum, mucosum plenum inter reticuli Malpighiani latera, imò sæpè altius in cute intrusa, aliquandò etiam in textu cellulari subiecto implantari bulbum inter ipsas cellulas, ibique molli origine & prorsus mucosâ criri pilos qui in ipso exitu suo, indurentur atque figurentur. Tum verò à bulbo nasci unico aliquandò pilum unicum, aliquandò plures, stipitum è bulbis vegetabilibus exeuntium instar, imò sæpè ad ipsum suum exitum illos

variè contorqueri. Aliquorum ea fuit opinio sic degeneres irè nervorum extremitates induratas, cum & pilorum bulbus, mucotenuissimo forsan organico plenus sit, simulque summâ sensibilitate donetur. Illud non liquere fatendum est. At id certum, pilos microscopio ope lustratos attentius, & hirtos asperitatibus apparere & ramulos emittere. Imò non difficile est illos ubi aquâ bulliente fuerint macerati & rursus exsiccati, in plures, penicilli instar, partes sibi appositas separare, quod & in aridioribus atque longioribus comis natura ipsa efficit. Norunt id in concinnandis capillis docti artifices, qui comarum extrema forcibus auferunt, ne ulteriùs serpat ariditas illa, longiorum capillorum extrema & à centro vitali remotissima bifurcans. Dari etiam vasa in capillis microscopia adstruunt, & in plicâ polonicâ tortos & intricatos capillos propè caput si detondeantur, sanguinem fundere dicunt. Verùm quo usque analogia aliqua servanda sit inter pilos & vegetantia corpori implantata, adeoque quo usque spes sit posse amissas comas refarciri, cùm plus ad physicam quàm ad artem curatoriam pertineat, scire qui voluerit, consultet eruditam, simul & ingeniosam dissertationem E. C. Bourru, Doctoris Medici Parisiensis, quæ inscribitur, *an pili plantæ*.

Ad nostrorum verò morborum curationem à quibus non immunes sunt pili, multò plus interest scire quâ observatione freti pilorum ortum, discessum & decidentiam aut præfagire, aut curare possimus, quâ in evolvendâ materie observationes de pilorum historiâ naturali aggerere ex arte est.

Quantumvis autem omnes pili eandem sortiantur structuram, non omnes ab eâdem pendent origine: alii enim firmiores, in Europæis recti ut plurimum, non sine summo dolore avelluntur, & maximè firmi sunt: alii contrà & summè tenues & fugaces vix ullas radices emittunt, & quasi in summâ cute hæreant, sine dolore avelluntur. Priores certam sedem occupant, præcipuèque vero sub capillorum nomine, partem capitis capillatam obtinent, colore diversi, imò & consistentiâ. Certam etiam structuram sedemque fixam ad pubem & genitalia posuere, hirti & aridiores, nec adeò longi pili, virosque barbæ prolixioris dignitas ad mentum decorat. Nec, in masculis præsertim atque robustis, plus minusve densi, alicui cutis parti defunt.

Qui à bulbo orti non videntur conspicuo, & superficiem

Totam cutis occupant, alteram classem constituunt. Verùm breves, tenues, in mulieribus pellucidi, per totos artus sparguntur, natibus & volâ manuum exceptis, parteque abdominis prominulâ. Sæpè his nascentium infantium corpus hirtum se prodit, at brevi per lotiones, frictionesque, sine ullo ferè dolore deterruntur, minùsque densi renascuntur, donec ad pubertatem plenam prorsus decidant. Imò si puellarum juvenularum nitidissimam faciem explores, ubi præsertim post soporem cutis intumuit, quasi efflorescentiam pilorum levissimam deprehendes exilem, villosam, vix cutis superficiem superare aptam, quæ vaporem tenuem rori fructus recentes ab arbore decoranti æmulum contineat; quod in illis præsertim observatur, quæ flavo & albicante cæsariei colore donantur. Ubi decidit superficies illa leviter pilosa, annon cutis deturpari incipit & varos efformare ac maculis infici? Certè ex maculis illis quasi bulbis pilorum induratis, exeunt aliquandò, vel in sexu formoso, quasi ex unicâ radice plures pilorum durissimorum spicæ, quos, veluti radicem jam conceperint, non sine dolore pungente avellas. At discussis pilis illis, jamque capillorum copiâ & humiditate decrescente, cur contra pili ad pubem erumpunt, & axillas? Cur virgines malè menstruatae, cur mulieres menstruis deficientibus pilosæ evadunt, imò & sæpè falsam educunt barbam? Cur contra eunuchi nati aut facti, magno comæ ornamento barbam non obtinent? Cur iidem non calvescunt, notante Hippocrate? Vulgò etiam, nam non diffiteor dari plures contra nitentes observationes, qui multum semen emittunt minùs pilosi sunt, & citiùs pilos amittunt, seu calvescunt, quàm qui castè vitam agunt. Videtur certè ingens dari analogia inter seminis generationem in viris ac pilorum emissionem, & in mulieribus inter eorumdem uberiores proventus ac menstruorum retardationem: sive quòd resorptum semen ipsum vertatur in pilorum materiem, sive quòd vires iis emittendis sufficiat; undè tamen, si res ita se habet, in morbosis languentibusque affectibus pili nihilominus augentur, imò & per sudores videntur propagari. Quinetiam forsan post mortem crescunt aliquantisper illi. Id vegetantibus corpori innatis tantùm competere videretur. Verùm etsi à semine aliquid in pilos influere videtur, ab hujus actuositate tamen nullatenus alia historię naturalis pilorum phænomena solverentur. Scilicet cur ferè omnibus hominibus ætate inclinante

pili albescant, quod etsi tardiùs ad fœminas pertineat, ad eas tamen hæc temporis injuria pertinet? Cur idem effecerint capitis dolores acuti, aut metus mortis intentatæ, quæ canitiem unius noctis spatio effecit, Huarto teste?

Præterea non ad omnes æquè omnis regionis homines pili competunt; in oris enim temperatis ac blandiore cœlo gaudentibus, barbæ & capillorum messis uberior, præsertim si ad frigidiorē temperiem inclinent illæ. Aridiora loca & soli fervidiori exposita crispaturam capillorum, breviorēque viris cæsariem impertiunt, nec eandem tamen mulieribus, etiam soli expositis, labem inurunt. Frigidiora demunt & barbam, & pilos inguinum. Temperamenta arida, exusta, biliosa, nigricanti & brevi cæsarie inter alia signa distinguuntur. Humida mulierum temperies longo ac molli capillorum honore gaudet. At rufus capillorum color & igneus acredinem fœtidam, & odorem simul importans, ab aliquâ corporis innatâ dispositione ita pendet, ut tali affecti intemperie sua propria sibi discrimina norint; anginam ipsis & pleuritidem maximè metuendas edixere Sydenhamus & Trillerus. Ego verò morbis hisce annumerare non metuerim variolas, qui non unâ vice iis eas esse pessimas, nemine contradicente, observaverim. Omnes verò quæstiones illas solvere, differentiarum illarum causas observando rimari, summè arduum, imò impossibile est. Nec lucem hîc aliquam afferunt tot observationes quibus turgent Acta Academica, Schenkîus, Hildanus, Paræus, alique, pilorum intra hydatides inventorum; quæ hydatides mucosæ, cum sæpiùs in ovariis mulierum reperiuntur, occasionem præbuere credendi pilosa illa concrementa ad fœtus non perfectos, sed in ovariis inchoatos pertinere, quod abundè ab iis observationibus refellitur quibus aliis in partibus à generatione alienis pili etiam inventi fuere de quibus vide Mangetum & alios cada-verum sectores.

Illud porrò ex his omnibus fatis apertè deducitur, pilos à mucosæ originem sumere, ab eo ali, nutrirî; hujus copiam ab eorum qualitatibus humidis scilicet ac bile nutritis probari; & quoties humor mucosus vitalis deficit ac vitiatur, decidunt capilli ac defluunt ut in phthysicis quotidiana demonstrat experientia. Similem cladem patiuntur qui longa exegere jejunia, infirmitates experti sunt aut morbos qui mucum peculiari modo affectere, ut sunt variolæ, Nec minùs etiam annotabimus morbos illos cuta-

neos qui mucī etiam compagem adoriuntur in illis cutis locis sedem figere & eligere, in quibus uberiori copiā nascuntur pili. Undē jure atque meritō pilos afficientes morbi inter morbos cutis numerantur. Prætereāque omnia illa insecta quæ muco ad alendum sese indigent, inter pilos ova deponunt, inter illos excluduntur, nec ullibi in toto corpore, tanta oleosi mucosi humoris secretio, tanta sordium excretio evidenter mucosarum, & ad ignem albuminis instar ovi tumescentium, nec alibi adeo intolerabilis fœtor exhalat è corpore, quàm qui exit à comis impexis, neglectis, & nimio tegumentorum onere ab exhalatione præpeditis. Undē tot in comis malè curatis pruritus, tot crustæ, tot eruptiones puris malè fani, fœtentis.

Ungues, de quibus nobis dicendum est, in corpore humano viginti, ab il. Winslowio summâ veritate descripti sunt. Illi fibris longitudinalibus, sibi que ut videntur parallelis ita conflati sunt, ut quæ exterior aëra tangit lamina cæteris longior sit, eaque firmissima; dein verò, & firmitate, & longitudine decrescunt suppositæ lamellæ. Tùm verò quæ inferiores sunt fibrillis parallelis à textu mucoso substrato subeuntibus intrantur, ordine obliquo, papillæque simul nerveæ videntur etiam intromitti.

Pars triplex in unguibus distinguenda. Altera cutim exsuperat, & ad longitudinem certam extenditur, tùm ad munditiem, tùm ad actionis vim apprehensivam adaugendam, forficibus excindenda. Hæc ubi ad aliquam longitudinem excrevit, tùm ob fulcri defectum, tùm ob distantiam à nutritionis fonte, finditur & decidit. Secunda pars corpus unguis propriè constituit, quæ firmior, & spissior fulcrum addit & vim digiti extremitati, tùm figurâ illâ quam habent evidenter convexâ, & partes continente, tùm etiam soliditate quâ fixius centrum digito suppetat, undē si quæ violenta extiterit digitorum actio, hic concentratis ad centrum viribus sentitur, fitque partium mollium ad unguem appressarum nixus violentus; hinc illo in loco & contusiones & sugillationes præcipuè apparent. Tertia pars radicem unguis constituit albida, & toto ungue pellucente pellucidior, quasi arcam arcuuli exhibet apprimè & diligenter descriptam. Hæc in epidermidem desinit, atque textum reticularem per fimbrias eleganter striatas, striis epidermidis, & textûs reticulari suppositi omninò correspondentem, per marginem fimbriatum, cujus fimbriæ striis supra dictis finem ita imponunt,

ut fimbriæ longiores striarum longiorum extremitatem constituent. In unguibus animalium solidipedum textus ille, tum in ungue, tum in cute correlativâ maximus est & solidissimus, striæque & multiplices & profundæ unguem plicaturis numerosis firmant. Sed hoc subtilissimæ fabricæ artificium hîc describere non est nostri instituti.

Cum epidermide potest unguis à subjectis partibus avelli. Quæ epidermis plicatura radicem unguis firmat, & in sese redux eum deferit. At indè unguis pro merâ protensione epidermidis habendos non verum est, cum subtùs illi alantur, & vasa à textu reticulari accipiant, quæ etiam eorum substantiam penetrent, qualia dubitanti mihi exhibuit collega noster Descemet.

Ungues in foetu mollissimi & tenuissimi ad aërem indurantur, & incremente ætate fiunt durissimi; imò in aridis & atrabilariis temperamentis, unguis pedum calceis appressorum finduntur in lamina, semper longitudinalem ordinem affectantes, imò aliquandò videntur in cornu excrescere, & summam affectare crassitiem. Ubi tenera est cutis & unguis substantia mollior, pressiones corporum extraneorum maculam opacam albam unguibus imprimunt, quæ dum crescit unguis ab infimâ ejus parte ad extremam usque sensim pellitur & tandem disparet; id etiam de maculis sanguineis verum est, quæ cum tardè & post plurium mensium intervallum dispareant, & ad extrema discindenda ferantur, indicio sunt quàm tardè nutritio atque augmentum fiant in unguibus; quod animo tenendum est quoties morbus aliquis unguis aut invadit, ac perimit; adeoque novus unguis è penu naturæ depromendus est.

Unguium externa lamina sensu prorsùs destituitur, interiores cum proximis papillis nerveis ita confunduntur, ut eorum sensus videantur fieri participes; qui ita acutus est ut ibi & puncturæ summoperè cruciantes sint, & ob compressionem ac partium arctationem etiam periculosa. Tyrannorum mos fuit antiquus fontibus unguis avellere ad vivum summo dolore, qui tamen, post suppurationem sine ullo dolore decidunt, modò integra ulceris maturitas nervosa vincula solverit omninò. Pluribus in morbis id accidit. Imò dantur etiam affectus in quibus sine ullâ suppuratione decidunt illi præ nimia asperitate, & exsiccatione suppositæ cutis. In phthysicis familiare est illos incurvari ob cellulosa telæ emaciationem.

Ungues

Ungues in aquâ frigidâ vix immutantur, emolliuntur in calente & bulliente; acidis eroduntur, undè iis qui manus incautiùs acidis succis immergunt sæpiùs ungues emolliti vixque fulciendis digitorum apicibus apti reperiuntur. Maculam ipsis acida mineralia solutione metallorum imbuta inurunt, nisi progressu unguis non delebilem, sed diversam illam pro metalli diversitate; simul & politum ipsorum lævorem tollunt. Combusti ungues odorem cornu foetidum emittunt, & in distillatione protractâ alcali volatile, ut cætera ex animalibus desumpta, supeditant.

Tertia cutis pars quæ hùc ubertim reperitur, illuc minùs obvia est, folliculos patentes & vasa hiantia comprehendit, quæ secretionis semper in cute præsentis organa sunt. Et quamvis horum organorum structura, nunc penicillaris sit, nunc variis replicata tricis, nunc folliculum circulari ambitu efficiat, exsudetque humorem pro variis partibus diversum, nihil tamen circa structuræ cujusque usum, inspectio anatomica designat, sed differentiam fabricæ quam oculus attingere nequit, demonstrant odorum varietates, oleosa, saponacea, mucosa humorum natura, in auribus, axillis, naribus, ad inguina.

A R T I C U L U S I V.

De Cutis varietatibus.

Fabrica cutis in universo corpore eadem, multas tamen, sive tangenti digito, sive lustranti oculo differentias exhibet, quas nanciscitur sæpè à subjectarum partium naturâ ac formâ, sæpè etiam à variis accidentibus. Primariæ sunt illæ quas à colore, sexu, ætate pendentes primo intuitu deprehendimus. Aliæ, sive secundariæ pendent à constitutione uniûs cujusque nativâ, quales sunt tenuitas, extensilitas, &c.

De differentiis illis quæ à textûs reticularis colore pendent, & à parte intùs evolutâ colorante desumuntur, hìc fusiùs dicere, quatenùs color ille Nigritas & Æthiopes constituit, à proposito prorsùs alienum foret. Observasse satis fuerit colorem in infantibus atque mulieribus Europæis magis albidum, splendidiori cellulas repleti muco deberi; in maribus & viris umbratilem vitam respuentibus magis ac magis infuscarì, quod à radiis solaribus in-

cautiùs acceptis, ita evidenter repetendum est, ut partes magis operta vestibis candidiorem servant colorem, infuscentur contra & ferè nigrescant quæ solem plenius accipiunt, ut fructibus evenit quibus pars à sole averfa candorem retinet, rubet contra quæ adversos hujus radios recipit & quasi in se imbibit.

Puerorum cutis tenuior est, & muco turgidula, qui mucus, in nascentibus lacteus, matres novo partu defunctas candore lacteo undequaquè inficit. At mulieribus ab ipsâ naturâ cellulæ cutis exiliores, aræ minores, papillæ tenuiores, vasa minùs firma, facile contundenda, nec agrè rumpenda, leporem cutis delibatissimum efficiunt. Tenuitas etiam, cutis annotatur in septentrionalibus oris, & præsertim apud illos qui insulas habitant, ita ut sive ob incumbentes partes aqueas, cutem perpetuò alluentes, sive ob solis inertiam, ii candidâ cute à cæteris hominibus distinguantur, licèt aliundè & robustissimi sint, & ad omnes motus prompti & alacres. Illi etiam, forsan quòd minori gaudeant perspiratione, morbos in cute sibi proprios experiuntur, odorque etiam specificus exit, imò plerique & flavâ insigniuntur cæsarie & oculis cæsiis. Contrà verò æstu, & aëris constanti ariditate si præsertim nudi incedant homines, mirum in modum infuscantur, nigrescunt, crassescunt omnes cutis partes, & crispantur præter modum capilli, ita ut aspectu solo qui plures hominum urbes vidit, de sede nativâ possit conjecturam inire non improbabilem.

Verùm in hâc ditissimâ naturæ diversitate, aliæ sunt in ipsâ uniùs ejusdemque corporis structurâ varietates ad morborum nostrorum theoriam momenti multò majoris. Varia est cutis textura pro diversitate usuum ad quos variæ hujus partes à naturâ destinantur. Quantum, ut exempla afferamus, differt cutis in digitorum extremis à callo pedis. Miranda est sanè aliquandò penicillorum vasculosorum ad cutem dispositio, qui ubi turmatim ibi appulère, radiorum instar sese ab unicâ basi diffundunt, ut in illustrissimi Descemet injectionibus vidi. Certè dispositio hæc vasorum obscuriorem, nec visui deprehendendam, in nervis & ad sensum fabrefactis partibus supponit. Hinc cuique parti cutis sua sensatio, suum titillationis genus impertitur. Quis adeò in observandâ naturâ negligens est, ut non sentiat mirum latere artificium in humanorum digitorum fabricâ ad illorum apices. Tot concentricæ spiræ, tot ovaes circumvolutiones in bases

redeunt sibi parallelas, dùm in quibuscumque fulcis latent oculo acutiori non impervia foramina quibus obversim incumbunt & inoculantur papillæ nerveæ. An illud voluit sapiens natura, ut papillæ illæ istorum defenderentur ope monticulorum. Certè structura hæc nullâ in aliâ cutis parte observatur.

Multa alia nondum detexit sagacior Anatomicorum industria. Cur v. g. tam facilè tantoque impetu nascatur in plantis pedum titillatio, cute alioquin parùm sensibili, ea autem ferè nulla in tibiæ furis sentiat, & excitetur difficillimè? Hic causas involucro suo tegit natura, effectus sinit videri.

Quamvis autem & instituta naturæ sæpè lateant, imò & intimæ diversitatum in fabricâ causæ non eniteant, leviter tamen rem ipsam licebit persequi; & quidem prima se faciei cutis spectantibus quam vario spectaculo objicit. Hæc in juvenibus, licèt ab ossibus formam mutuetur, ita ab adipe supposito, & aptè disposito formas novas accipit, ut splendide niteat undiquè, & lævibus formæ illecebris, regularique lineamentorum positurâ blandè visum captet. Ea tamen & nitorem illum, & lævitatem ac suavitatem colorum aptissimam partim debet supposito textui cellulari, in quo adeps durior & confertissima cellulæ sunt, partim etiam tendinibus ac musculosis partibus eam subeuntibus. At in senioribus, ubi aruerit cellularis textus, ubi in se retrahuntur & jam non fulti decidunt muscoli, quot rugæ, quot sulci, quot areæ in minores minoresque ac tandem minutissimas divisa pristina fabricæ cellulosa non dubia produnt indicia. Interea plurimæ hiant ad palpebras glandulæ quas sebaceas appellat Morgagnus. Aliæ sunt conoideæ formæ, plures ad alas nasi, quarum excretoria, nigricanti puncto insignia, cutis albedini novum ex oppositione afflant splendorem. Quid jam moneamus diversam esse omninò cutis capillatæ fabricam à reliquâ totius corporis cute? Quid agamus de barbæ virilis bulbis quæ, ut mulieribus desunt, ita eas à plurimis eximunt morbis? At axillæ, inguina, labia vulvæ, præputium nonne aliam etiam sibi cutis formam vindicant, à quâ exhalat humor, sæpè foetore gravis, aliquandò inodorus, aut si de Alexandro magno & Cujacio jurisconsulto credere fas est, fragrans ac rosam spirans. His omnibus in locis folliculi, cryptæ, cavæ, vasa hiantia diversi modi, nunc intestinorum formam exhibent, nunc instar vermis in varias formas replicantur, quas vel morbi prodidère, vel injectiones edocuère & diversas

humori sebaceo, seu potius saponaceo cutem alluenti formas imprimunt.

Præterea verò aliis in locis cutis ossibus appressa distendi vix sese patitur, & secta, prætermodum retractis vulneris vasis, hiat. Quæ quantumvis ad omnem æquè cutem pertineat proprietas, non æqualiter per omnem cutem diffunditur, nec æquè extensibilis est pedibus ac manibus appressa cutis, quàm illa crassior multò ad aspectum, sed facile per ipsam suam extensionem tenuanda, evidenter cellulosa quæ totum abdomen circumvestit. Sensim crescente dilatatione illâ mirum est quantum aliquandò in mulieribus gravidis protendatur mole immensum abdomen, ita ut extet aqualiculus pinguis protenso sesquipede. In se tamen redit ille exacto partûs labore: quod nunquam nisi in cellulari cute perfici potuisset, & si quando rumpitur cutis, ut loquuntur mulieres, nihil aliud est ea cutis ruptura, ut ipsi oculo patet, præter immanem cellularum dilatationem. Extensilitatem hanc cutis in mortuo corio multi profecuti sunt auctores, ad exemplum ill. Hales, & ill. Musschembroeck quorum experimenta in cute demortuâ paracta nihil ad nos attinent.

Ad epidermidem potius quàm ad cutis varietates pertinet callus, qui ab appressis & sibi invicem adhærentibus laminis succrescens, sæpè in se callum duriores quasi centralem continet. Ille natus indè videtur, quòd externa causa partem unam, dein pars illa vicinam compresserit. At callus in statu naturali nullus cutim dehonestat. Nec ergò inter cutis varietates numerandus est, licèt ab actione necessariâ repetens originem, nulli ferè hominum, imò nec foëminarum desit; denturque artifices, quibus volæ manuum cornu duritie vincant, quales sunt illi qui anchoris cudendis operam indefessam navant: iis teste Boerhaavio familiare est ignita ferri frusta manibus comprehendere. Combustur cornu illud, fumum & foetorem exhalat, laminas tamen calli sensus non penetrat.

Demùm in morborum cutaneorum historiâ illud non erit inutile annotasse, cutem humanam per totum corpus æqualiter diffusam, posse tamen & debere in duas partes æquales dispertiri, quarum una lævam occupet corporis partem, altera dextram. Totumque corpus quantumcumque patet, in duas hæc partes est divisum, plicâ quâdam convallem utramque efficiente, ac deindè ab hâc quasi lineâ partem utram-

que distinguente quasi à centro sese diffundentem. Id certe à cellularis textûs suppositi structurâ esse repetendum evidens est; qui textus cellularis similem experitur partitionem. Sic totum corpus humanum in duas æquales partes externas dividitur ad Hippocratis mentem. Quæ quidem partitio magni momenti à divo sene habita, an in enodandâ morborum theoriâ, & stabiliendis tum metastaseon, tum revulsionum præceptis, aliquam obtineat dignitatem, è morborum phœnomenis, eorumque attentâ observatione divinandum est, plusquàm ex anatome subtiliùs excultâ. Hæc observatio medicis dignissima ad nos versùs alia properantes non pertinet.

A R T I C U L U S V.

De Cutis usibus.

Communem illum & universalem cutis usum quo partes omnes externas circumvestit, involvit, & intra limites coercet, nullus est hominum qui non & oculis, & intellectu comprehendat. Hinc de illo plura dicere supervacuum est; satis erit annotasse ita varias cutis partes esse sapienter fabrefactas, ut uniùs cujusque partis usui correlativa cutis correspondeat, hinc dura & ferè callosa, hinc rimis & anfractibus plicatilis, hinc etiam munimentis validissimis defensa quibus insilientes corporum externorum assultus, & vitare possit, & effugere. Quàm sapienter enim institutum est, ut quæ pars oculorum subsidio caret capitis pars postica, præsidio capillorum ita defendatur, ut multiplicato filorum numero ictus vehementissimi eludantur. Quàm doctè natura apprehendentes digitos unguibus firmavit, clausit oculos palpebris, nares innascentibus pilis munivit, & ipsa aurium intima cerumine implevit quibus irrepentia inviscantur & detinentur insecta: sed in pulcherrimo meditationis argumento immorari nostri non est instituti; alium prorsùs usum offert ipsa cutis organicè spectata, quo sub aspectu morbos cutaneos tractantibus præcipuè consideranda est. Ipsa enim & tactui organum præbet, sensui maximè diffuso, & secretiones efficit atque excretiones maximi momenti, nec minùs ab exterioribus corporibus plurimas absorbet atomos, nunc morbosas, nunc medicatrices.

Perspirationi insensibili semper patet cutis cujus proprietates rimari hujus loci non est. Satis sit hîc in memoriam revocasse hujus copiam ita expensam à Sanctorio fuisse, ut licet illa ipsi Hippocrati innotuerit, atque nulli veterum fuerit incognita, tamen ab ipso meritò nomen acceperit, qui eam & cæteris secretionibus & functionum usui atque integritati comparaverit. Ab illo acceptam melioribus observationibus Gorterius firmavit, auxere alii plures quorum laudata in arte nomina nostris non indigent encomiis.

Sed illa secretio non unica est, aut uniûs naturæ. Alia enim halitu tenui continetur, qui è partibus constans fluidissimis, & volatilibus perpetuò exhalat, & noctu diuque assiduò, nisi constrictâ per accidens cute retineatur, in vapores abit, licet & pro interiori sanguinis & humorum crassi, & pro externi frigoris majori vel minori vehementiâ plus minùsve exeat. Alia secretionem propriam sibi postulat, per cutis proprios folliculos, per varios vasorum inflexus; sordescque constituit crassiores, quales à cute falsas, decrepitantes, saponaceas, oleosas deterginus; hæcque pro variis cutis partibus diversa est, odoremque in diversis varium spirat, sæpèque morbis cutaneis suppeditat fomittem. Alia demùm alimentis quotidie assumptis, atque concoctis in statu hominis sano proportionalis, non omnibus horis exit; sed quatuor, & quinque ab assumptu alimentorum horis effluit, distinctè atque copiosè, si rectè peracta sit concoctio, pravè, inconditè, & minori copiâ, si illa elanguerit; in cruditate omnimodâ nulla est. Hæc & maximis malis occasionem præbere potest, & morbis præsertim cutaneis, qui etsi ab illâ non semper pendeant causâ, tamen semper perspirationis horas sentiunt, cum scilicet pro variâ mali naturâ, aut ipsius tempore adventante recrudescent, aut etiam mitigentur. At si ea concoctionum natura fuerit, ut longo tempore fuerint acres atque aut falsedine imbutæ muriaticâ, aut oleo scaturiant acri, morbis cutaneis ansam præbet hisce vitiis altè imbuta perspiratio, ut alio loco fusiùs exponendi sese dabit occasio.

At in procreandis atque producendis morbis, inter alios etiam, cutaneis maximam præbet occasionem illa cutis proprietas quâ aliena in aëre circumvolitantia imbibit, undè & turpes concubitus & fœda basia, & impura commercia cutem summo perè contaminant. Imò sæpè labes admissa ictu subito affectum

facit nocivum, quo præsertim in loco tenerior cutis altiùs causas nocivas imbibit. Sic ab impuro osculo labia attolluntur, pustulifque implentur prurientibus. Nec ipsa sæpè crassior cutis à communicato pruritu fuit immunis, ob imprudentem præsertim sudantis corporis attactum, & Medicos novi qui nunquam impunè variorum halitum sine aliquâ pustulâ inspiraverint; scabiesque occupat novitios Chirurgos qui ægrotos in nosocomiis imprudentiùs contrectant.

Verùm sæpiùs accepta per cutem lues sub corpore & intra humores intumescit, nec nisi post aliquod tempus ad cutem apparet, ut patet in Suttonianâ insitionis methodo quæ ad septimum aut octavum diem sæpè prorogatur. Hujus autem absorptionis verè stupendæ exempla Simson in Actis Edimburgensibus congeffit, cujus & theoriam & effectus qui diligentius scrutari voluerit, duces sequatur eximias de hâc materie Abrahami Kaw lucubrationes.

Præter numerosas secretiones illas quarum mechanismo fit ut cutis pro universali emunctorio habenda sit, cellulosæ ejus fabricæ, atque adeò facilè dilatabilis debetur, ut ipsa tam promptè humores non facilè resolvendos, ab intimis corporis penetralibus in se recipiat atque combibat, ut patet tot criticis abscessibus, tot eruptionum formis quæ in ipsâ dùm reperiuntur, per suppurationem vel desquamationem corpus à fordibus liberant, quas nec tollere perspiratio potuisset, nec ulla alia evacuatio. Quin & ipsi sudores, semper & in omni casu contra naturam dicendi, peculiari ac prorsus singulari cutis mechanismo exoriuntur, dùm illa impetui sanguinis obvia & multis pervia humoribus secretioni aptatis ipsos efficit nunc criticos, nunc repetendos à sola laxatione organorum post erethismum defervescentem. Undè sæpè dùm sudores cruda nec cocta avehunt, post se punctula rubra relinquunt, aut vesiculas acri liquore plenas, miliaris, mali plerumquè ominis, cum naturam luctantem quidem ostendant, sed à victoriâ longè remotam. Prætereà verò omnes illæ secretiones non sine aliquo erethismo fiunt, & sensatione singulari, quæ ut intelligatur, ad illas functiones attendendum est quæ sensum cutis, sive tactum constituunt.

Hæc altera functionum cutis & ejus usuum consideratio ad tactum nos deducit, qui quidem ad universam cutim exceptis callosis ejus partibus pertinet, & in digitorum apice sedem delicatissimam videtur posuisse. At nulla est cutis pars quæ non eo

ita donata sit, ut formam tangentis corporis, atque ab eo pendens periculum hãriolari non possit. Perit per paralysem tactus, & sæpè uno aut abscisso, aut infarcto, vel demùm obstructo nervo, sensus ille in vel minimã cutis parte disperit, aliis intactis. Sic virum vidi ita in unâ parte paralyticum, ut reliquis omnibus integris, dùm ipsi barba tunderetur, nullus concitaretur novaculã sensus; evidenter à partibus sensu donatis ad insensibiles instrumentum ferebatur. Id uni etiam digito cæteris intactis vidi accidisse. Tactus ut cæteri omnes sensus à frigore obstupefcit, obtunditur à narcoticis, atque vinosis spirituosus, imminuitur demùm à profundiori attentione ad alia objecta. De eo fusiùs differere hoc in loco videtur inutile, tanquã de re abundè ab auctoribus pertractatã. Liceat modò de aliis cutis sensationibus eò dilucidius loqui quòd plurimi de iis auctores siluere.

Proprium est cutis titillationem experiri & pruritu affici. Omnia in quacumque aliã parte sensuum organa, si nimio perè ab externis afficiantur, distracta divulsaque dolores patiuntur, qui à levi initio in cruciatus acerrimos increscunt, erethismumque vehementissimum, non sine rupturæ periculo. Idem etiam tactui accidit. At non inter sensationum gradus numerari possunt & pruritus & titillatio. Formam novam sentiendi, atque vix definiendam exprimunt, quam vel acerrimo dolore miserrimi redimant. Prior convulsione & animi deliquio terminatur, non sine vitæ periculo; posterior unguis ipsos in cutem armat, quam sanguine foedam, & discerptam inflammant, avellunt, proscendant miseri quos enormis vexat titillatio. Utrunque convulsio ad portas est, in titillatione diaphragma, laryngem, os, labia præcipuè afficiens, in pruritu subjectos musculos. Mixta est sensui voluptatis dolorifera sensatio, delicias spondet utraque, utraque in cruciatus desinit. Subsultant modicè primùm, postea immaniter convelluntur nervi & quæ nerveo sensu gaudent partes vicinæ; totum corpus trahitur in consortium, ita ut vel in ipso mortis agone, ubi jam præ debilitate omnes obstupefcunt & elanguescunt dolores, membra à titillatione retractet moribundus. Nec tamen omnes partes cutis titillationi patent, licet omnes æquè pruritum experiantur; quæ duo cuti propria tormenta maximum in morbis cutis cruciatum concitant, cùm in pruritu enormi à scalpturâ temperare non possint vel hominum sapientissimi.

Si theoriam harum sensationum altiùs rimari, & scrutari tibi fuerit

fuerit animus, hærebis anceps eaque tantum deprehendes, scilicet levi & obtuso concussu præsertim titillationem concitari, ejusque sedem præcipuam iis inhærere partibus quas ab occurso corporum tenuium sese insinuare intus valentium admonitas voluit creator omnipotens; pruritus verò ad leviores pertinere inflammationes, cessareque ac prorsus desinere illum si vertatur Erysipelas in Phlegmona quod & scalptu tentant efficere qui graviolem inflammationem pro atroci pruritûs sensu unguibus, ictibus & vehementi concitato dolore student immutare. Tùm verò etiam satis intelligitur quod, etsi ad omnium viventium hominum cutim sensus illi pertineant, non tamen omnes eodem gradu afficiantur, sed cutium genus illud quod à naturâ, aut casu quocumque magis tensum est, magis etiam illis obnoxium esse.

Inest enim cuti etiam laxæ tensio quædam ex structuræ necessitate, quæ minor in cadavere, major multò est in viventi corpore. Hæc vis est & dicitur *Tonica*; scilicet si cutim vivam resces, hiat illa præter modum, & utrimque discedit tanquàm in actu elaterii, magis in juvene quàm in sene, in cute aridâ quàm in laxâ, in inflammata quàm in sanâ. Structuram illam cutis evidenter deprehendes in rigoribus, horrore, frigore, præsertimque febrili, in animi affectibus. Rem oculus aspiciet, dùm irato nec vultus nec color unus remanet, imò & quod familiare est brutis panniculo gaudentibus carnosum, vidi, quod poetæ describunt, quod rarò in hominibus deprehendere est, hirtas & arrectas horrore comas. Potest ergo, etiam sine musculorum ope quos ibi nullos reperire possis, cutis constringi, coarctari, in se ipsam adduci, & quasi in strictum immutari corium. Quod cum possit in pluribus cutaneis morbis contingere, annotandum hîc credidi. Constet observatio, de theoriâ cum nihil habeamus certi, hîc supersedere licebit quæ frustra vacuas mentes distineret. Scilicet an illa vi insitâ laxari se atque constringi sinat? An proprietas illa à multiplicibus vasorum, nunc laxandorum, nunc stringendorum tunicis pendeat, quæ tunica elaterio simul & vi musculosâ eminenter gaudent? Usus certè per totam cutim expansæ proprietatis illius summus est: scilicet magnæ est utilitatis, tùm in impediendâ hostilium & irritantium atomorum intromissione per bibula & hiantia cutis vasa, tùm etiam in coercendis humorum in perspirabilia vasa ruentium effluviis, tùm demùm in concipiendis

atque emittendis fudoribus illis criticis, qui cum in cellulari cutis textu materiem morbificam expulerit natura, ipsam per amplissimos rivos in febribus aut morbis depuratoriiis avertunt. Quod sæpè cum & vacuatis & exhaustis corporibus accidat, à solâ naturæ irritatæ vi beneficium illud expectandum est, frustra enim conatibus irritis infelicique labore aliquandò ars conatur æmulari quod soli cutis vi tonicæ debetur.

ARTICULUS VI.

De sensu Cutis ad alias partes relativo, seu Cutis cum aliis partibus.

Hùc usque satis demonstratum confidimus nullam esse cutis partem, si callosas exceperis, quæ sensu non donetur acuto; ita tamen inæqualiter distribuitur sensus ille, ut pars alia cutis ad tactum aptissima sit, & variorum corporum externorum formas atque proprietates distinctius comprehendat; alia titillationi summâ acutie sentiendæ maximè idonea sit. Illæ autem proprietates, licet à nervorum structuræ diversitate pendeant, tamen inspectis atque summâ dissectis diligentia nervis nullâ ratione possunt divinari, & hæc tantùm de diversis varii generis sensibus scimus: sensum eò magis vigere quò cutis magis tensione gaudet, quò exilitate structuræ magis donata est, quò plus partibus subjectis appressa est. Ipse adeps subjectus, & mucosus humor cellulas implens, obesamque reddens, sensilitatis partem detrahit; at verè nunquam perit sensus in cute, nisi aut destructo, aut obstructo inter nervos cuti appellentes atque cerebrum commercio, adeoque natâ paralyssi; verùm sensus in cute latior est, quàm qui primo patebat aspectu; enim verò ejus intensitatem mirè augment non solum incurrentium corporum externorum impetus, sed etiam mutata plurium partium internarum conditio. Ut enim datur aliarum partium in cutem actio, ita cutis pariter actio in alias partes existit. Theoria quidem hìc sæpè cæcutit, summæ rerum internarum causæ intellectui humano non comprehenduntur, res ipsæ apparent, & effectibus comprobantur.

Primarium forsan cum cute consensum obtinet ventriculus. Non enim inauditum est, nec rarum, immisso intra ventriculum corpore irritante, illicò cutem pustulis, aut saltem papulis deturpari atque vitari, aut saltem pruritus enormes experiri, quod

non unâ vice accidisse viderunt Medici, aut mitulis aut ostreis non satis recentibus imprudentiùs assumptis. Sæpè vinum meracius haustum subito colores faciei afflat, & pruritus in partibus dissitis protinùs concitare visum est, imò & dolores ad articulos qui ad cutim non referuntur quidem, sed cum illâ intimiùs connectuntur. Imò tanta est in iis quæ ventriculum attingunt rebus agendi discordia, ut enormes, & verè stupendos in cute tumores assurgere viderim nobili feminae, quoties illa vel tantillum oryzae assumeret; verùm quod maximè in eâ de quâ agimus materie notandum est, nullus est ex interiori causâ nascens morbus cutaneus, jamjam eruptionem affore minitans, qui non in præliminio nauseas, imò & vomitus accersat, per eruptionem cessaturas prorsus. Hâc peractâ, nulla jam ventriculum vexat anxietas, nullum ad oblata fastidium, sed si reprimatur intrò, aut arte præposterâ, aut ob errorem naturæ eruptio, recrudescunt illicò à ventriculo pendentia symptomata. Et certè ut cuti sic intestinis atque ventriculo communis est functio perspiratoria quâ corpus tenuissimis tertiæ coctionis excrementis liberatur, quæ à cute ob matutinum frigus retropulsa in intestina delabitur, celeremque accersit perspirationis vice diarrhœam, quâ sanitas illibata servatur, aut saltem restituitur. Quâ quidem functionum communiōe cum cute gaudent etiam & renes, & viæ omnes urinariæ. Undè suppressâ, vel imminutâ ob angustiam canalium urinæ excretionem, & cutis urinam redolet & pruritu vexatur enormi, nec rarum est suppressis cutaneis eruptionibus labem indè acceptam ad vesicam delabi, sicque, notante Hippocrate, scabie laborat vesica, seu potius herpetico quodam malo, quod lemæ atque ramenta in urinâ natantia designavêre.

At licèt intimior forsan atque propior sit ventriculi cum cute conjunctio, non rara est, at periculi maximè plena, communiō quæ pulmonibus atque viis aëreis cum externâ cute intercedit. Ingens enim est à thorace perspirationis momentum, quæ si à cute retropulsa vertatur in pulmones, sæpè subitâ stricturâ premuntur illi, inflammantur, & morbum in se suscipiunt. Undè dira nec rara tamen est Phytseon historia quæ à retropulsis nascantur herpetibus. Præterea norunt Medici omnes quàm facilè in morbillis, & scarlatinis febribus à cute in pulmones acris illa atque volatilis materies feratur, & rursus ab iis impete factò in cutem involat. Sympatheiam, an non potiùs substantiæ continuationem

vocemus, concordiam illam mali, quæ inter cutem atque partes membranâ vestitas pituitariâ intercedit? Certè neutra sine alterius dolore & strictione laborat. Saltem si cutaneum malum in facie, & partibus propinquis hæserit, coryza vehementior in narium & labrorum cutem diffundatur. Nec genitalia virorum aut feminarum organa absque sympathiâ sunt cum cute quæ inter vehementes ad concubitum nixus arrigitur ipsa, & post defervescentis æstrum venereum papulas sudoresque emittit. Imò & vidi in summo pruritu ad crus inter scalpendum in viro sexagenario, magno impetu semen exiliisse; undè etiam annotatum summe illos in venerem exardere qui morbo pruriente tentantur, nec libidinosis ignota flagrorum atque verberum efficacia ad lentæ exstimulationem libidinis, quod artificium senibus aliquandò profuit, vanos cæteroquin ad prælia venerea conatus exerentibus. Quid jam loquamur hîc de cutis cum animi affectibus sympathiâ, quæ illis emicantibus tota corrugatur, stringitur, aut contra laxatur. Quibus in evolvendis, atque deprehendendis effectibus, non vanam lusit operam Sanctorius, cujus statera quot variationes in perspiratione detexit, tot effectus actionis tonicæ, atque sympathiæ in cute etiam exposuit, maximumque adeò in detegendis atque enodandis morbis cutaneis arti salutiferæ conciliavit emolumentum.

C A P U T   I I.

De Morbis Cutaneis generaliter spectatis, eorumque causis & symptomatibus; sive Pathologia cutanea.

SI ex cognitis proprietatibus cutis, non omnia solvuntur quæ circa morbos cutis proponi possunt problemata, plurima tamen indè intelligenda fore perspicuum est.

Etenim cutis, vel spectatur ut pars organica, vel ut tegumentum corporis universale. Si habetur ut tegumentum & involucrum corporis, ejus morbi omnes à suppositis pendebunt partibus, aut violentis causarum irruentium incurfibus.

Si verò habeatur pro parte organicâ, non solum sese cum

partibus è quibus conflatur, communi consortio junctam malis communibus arguit, sed etiam quatenus secretionem peragit eamque non unam, propria patitur mala, sive illa intus ipsis è corporis penetralibus in eam irruerint, sive in ipsâ nati, in illâ etiam adoleverint.

Fabula quidem antiquorum fuit, omnia à corporis centro ad extrema ferri, eamque esse naturæ vim ut quasi in cloacam, ad cutem extra viscerum limites, omnia amandaret prava & machinæ exitialia. Omnia verò corporis puncta pro centro actionis æquè haberi possunt, cum actio habitet ubique, ubique vivax, ubique in omnes æquè irradiata partes, notante rem vetustissimo naturæ observatore Hippocrate. Verum eorum propositio eo in sensu vera est, quod per cutem tenuissimorum excrementorum coctorum fiat ultima expulsio, imò quod demonstraverit irrefragabilis experientia copiosissimam esse quæ fit per extensum maximè organum vacuationem, nec tenuium tantum partium sed mucosarum, & alibilium per se, quæ in corpore humano ex naturæ efficacîâ semper actuosâ, sed vario principiorum diversè tenuatorem & addensatorum ordine, semper existunt.

Nulla alia pars adeò muco madescit, imò aliquibus in casibus, contra naturam quidem, illis gluten sudor exprimit qui tangentis digitum inviscat.

Verum etiam cum humorum, tum expellendorum, tum retinendorum vitia, ex altioribus sæpè principiis oriantur & conflentur moleculis, vel coctu difficilibus, vel etiam alterationem illam, seu mutationem in inquilinos humores quam coctionem vocamus, respuentibus, intelligere facile est, sæpè vitia in intimis penetralibus corporis nata, cutem inficere, & ipsam omnino pessumdare. Quin sæpè per solam quam græco nomine aiunt *sympatheiam*, mechanismo adhuc ignoto, cutis ipsa sensit crimina laborantis ventriculi. Imò in multis acutis ægritudinibus cutis à ventriculi regione mali fons scaturire visus est; id quotidiana in variolis testatur experientia. Quin etiam in omnibus acutis morbis cutis non obscura latentis necdum depositi veneni signa dat ventriculus. Quod etiam in chronicis multis pariter evenire nobis sequentium morborum consideratio demonstrabit.

Adde hîc etiam varios humores quos ad diversos usus cutis nunc retinet, nunc ejicit, nunc contra sorbet, satis inspicies, totidem vitiorum classes, vel in cute sobolescere posse, vel

ad illam amandari, cùm nullum sit ex organis secretoriis cui non idem contingat, nullumque, non expurgandis vitiorum intus conceptorum quifquiliis aliquandò destinatum sit, ut docet criseon historia, tùm acutarum, tùm chronicarum.

Ex hoc cutis in omnibus suis proprietatibus & functionibus aspectu, homini in rebus medicis versato satis elucescit, causas hinc morborum multò magis variabiles esse & numero forsan plures, quàm in alio quovis organo secretionibus addicato, cùm & latissimè pateat, & omnia ferè acrium genera valeat fuscipere, & vehementissimas pariter inflammationum species concipere possit & evolvere, omniumque causarum externarum insultibus sese offerat prima, primaque labem acceptam à cæteris partibus arceat.

Ut ergo causas externas prima accipit cutis, ita in nullâ aliâ tractatione medicâ causarum externarum ponderatio & inquisitio tanti est momenti. At in illâ id summoperè attendendum, ne sectemur ea quæ nimis universalia sunt, & nullam idæam Medico ad hominum utilitatem intento suppeditant. Omnes enim causæ omnes morbos producere possunt, ut ait Hippocrates, sed hæ illos potius quàm alios. Undè summè Medicorum interest, ut quod experientia demonstravit hisce magis patere causis & minùs illis obnoxium esse noverint. Quod quidem duobus punctis intimè spectandis comprehenditur, tùm quæ sint causæ cuti afficiendæ maximè idoneæ, tùm verò quæ sint cutis species quæ faciliùs morbos concipiant.

Hasce omnes causas unico remotarum titulo Scholæ comprehendunt, quarum aliæ quæ morbum inferunt, occasionales dictæ sunt, aliæ habitum cutis immutantes, & aptam ad concipiendos morbos efficientes, prædisponentium nomine designantur. Sed occasionales causæ non semper effectum attingunt, leniùs, & quasi per longa temporis intervalla sævientes, vitiosum cuti habitum inferunt, & causas constituunt prædisponentes. Utrumque causarum ordinem liceat confusim, atque simul tractare. Primum quidem numerum sex res non naturales explent. Secundum verò, causæ intra corpus acceptæ. Tertium verò, ab extraneis insultibus acceptæ, quas seorsim totidem articulis expendere operæ pretium est.

A R T I C U L U S I .

De rebus non naturalibus.

Primum sibi in omnibus rebus humanis locum vindicat aër , sive endemicam cuti dispositionem afferat, sive epidemicas concitet labes. Verùm de ipso ita tractare ut possibilia tantùm secutemur vanum est & ingratum. Ei tantùm insistere debemus ut causæ cognitæ & efficaci, in quo plus experientiæ dandum est, quàm supervacuæ theoriæ.

Mutationes in genere tempestatum exque subitæ , cùm plurima alia mala secum invehant, tùm etiam cuti nocent. Etenim cùm in calore exhalatio maxima sit, in frigore minor, si subito in minimis vasis hæreat materies, nec possit, aut præ subito vasorum erethismo retropelli, aut ab ipsâ suâ acredine vellit illas in quas deponitur partes, fiunt tumores erysipelatosi, imò & œdemata sæpè universalia, sine ullo alio ab intimiori fonte repetendo vitio. Hæc sæpè vel una post calores frigida nox intulit incautis & imprudentibus, aut iis quos sub dio pernoctare coëgit necessitas, teste in Armeniâ Tournefortio, & longo ante Tournefortium tempore id annotante in Græcorum per montes Armeniæ reditu Xenophonte Atheniensi. In iis universum corpus videtur quasi toto volumine adaugeri, & incrassari cute non tumidâ solùm, sed durâ atque resistente & elasticâ, perspiratione intereà cohibitâ, imò & in pulmones refluâ & anhelitu thoracem fugitante. Aliquandò, maturè præsertim si illi tumori obviam eatur, quod una nox intulit incommodum una dies discutit; sed si semel natus erethismus constricterit omnia & quasi vixerit, potest tumor ille increfcere, in Phlyctænam abire, imò & in Gangrænâ, si mala aliundè ædificii in quod irruiit fundamenta fuerint, liquorumque crasis, aut præter modum acris, aut aliundè putrida atque vitiosa; nam cutis ut aliorum ferè omnium morborum causa determinans, sæpè simplicissima, fit atrox à complicatione concursantium simul vitiorum, quæ signo dato exiliunt.

Verùm etsi sæpè maxima cutis pars resistat impetui liquoris, plurimæ sunt ex iis quæ aëri exponuntur partibus, quæ varos concipiunt & tubercula, vel resolvenda, vel terminanda suppuratione.

§. I.
De Aëre.

In hisce quidem casibus si libertas perspirationis subito instaurari possit, bene est, imò & vita sanorum hominum in perpetuo fluxu atque repulso perspirationis consistit; at ubi semel sese constituit erethismus, tunc de eo tollendo frustra quæras, artis est, saltem in boreali aëre, hæsitantem humorem detrudere & ferre, aut ad alvum salutaris diarrhœæ, aut ad urinas; secus decumbet in pulmones aut caput, potiusquàm occlusas cutis vias superet.

Causa quidem hæc acutissimos morbos inferre nata est, at quàm sævis articulorum tumoribus, quàm longis cruciatibus ansam præbeat non nostrum est expendere, id doctè effecere tot alii quibus id impendebat negotii.

Calor aëris ad cutim rarefaciendo omnes vel tenuissimas liquorum nostrorum partes, simulque solida laxando agit, hinc vel siccus, vel humidus est. Calor præter modum siccus in insulis Barbadosibus, notante doctissimo Hillary (a), nullâ aliâ causâ concurrente, punctículas leves elicit & pustulas prærubras, quibus, si non occurratur frigidorum applicatorum usu, febris concitatur, intumescunt pustulæ, sudor effluit urinæ odorem exprimens, undè Hydroa nascuntur non semper à gangrænæ periculo immunia, si præsertim malè sedulus vi vitæ præter modum auctæ addens spirituosorum, aut acrium stimulorum efficaciam, fervorem adauxerit. Inter partes externas quæ plurimum ab arido calore vexantur & patiuntur, jurè oculos numeraveris, notantibus Prop. Alpino, Hillary, Charmers, aliisque Anglis qui potissimum de medicinâ Indorum occidentalium scripsere.

Humidiori cum calore aër pessimis quidem morbis inferendis maximè aptus, pestiferique in calidissimis regionibus ferax contagii, rarò tamen in cutem desævit. Nam cum criticos pessimi moris tumores infert, Anthracem scilicet & Petechias, feralia hæc vitia ad cutaneos morbos referre piaculum foret, cum sint mali morbi intima viscerum depascentis mala crisis. Nec magis ad morbos cutis referendi sunt, quàm tumores maxillarum & cæteri morbi catharrofi, quo sensu nullus est morbus qui non aliquâ ratione ad cutem referatur. Meliori jure inter cutis morbos numerantur Aphtæ, quæ nunc albæ, nunc flavæ, aliquandò etiam nigræ in cute observantur, præsertim apud Africanos, malignæ per se, maligniores si in malè sanum corpus incidant.

(a) Hillary, de morb. Barb.

Pueris verò in hâc aëris constitutione ferè omnibus, præsertim pituitosis, sæpè accidit ut labia inflentur, præcipuè superiora & ex naribus humor extillet acris qui, dùm in partes subjectas decidit, eas erodit & inflamat, crustas facit erysipelatosas, sæpè obstinatas, quæ tamen ad catharros acres pertinent, cessante scilicet & refluâ perspiratione quæ à calore aëris concepit acredinem.

Sudores urinosi quos observavêre Lind, Warren, Hillary, Medici Angli qui de Americanis morbis scripsêre, cùm subito sistuntur, mala cutis pessima si induxerint, ab acredine erodente orta, benè cum ægris actum erit, qui pessimum indè in viscera decubitus vitasse sibi gratulari possunt; sed fatendum est nullis in aliis orbis regionibus perspirationem tam facilè resarciri.

Nihil est adeò oppositum morborum cutaneorum generationi atque frigus externum ambientis athmosphæræ, proindèque nullâ in orbis parte cutis adeò nitet atque in borealibus & frigidioribus regionibus. Nec tamen ipsum frigus humidum omni vacat ad cutem impetu: hujus enim effectus præcipuus cùm sit in perspiratione minuendâ, adeòque stagnationi humorum ad cutim ansam præbeat, nil mirum est si hærens perspiratorius humor ad glandulas cutis corrumpi possit, ibique pustulas excitet suppuratorias, leves, papularum sub nomine cognitæ, imò & erysipelata. Sed levia illa, vulgò plus pervicaciæ quàm furoris secum ferunt; plus tædii quàm timoris important.

In genere verò fatendum est, si ab observatione plus quàm à theoriâ pendeamus, maximas quidem aëris partes esse in promovendis atque acuendis morbis cutaneis, sed parvam & exiguam admodum in producendis illis atque generandis. Saltem si aëris & athmosphæræ phænomena subitâ vi, aut actione physicâ agentia spectentur. Sed interest Medicorum athmosphæram sub alio & prorsus diverso aspectu intueri.

Scilicet propriè in homine athmosphæræ nomen sibi vindicat ea aëris usura quam perpetuo ferè halitu ducit & sibi comibit. Enimverò effectus assiduò renovatæ & veluti plures per annos insidentis atque incumbentis causæ admodum diversi sunt à fugacibus illis, & acutorum tantummodò morborum sævitiei incitandæ idoneis. Quæ scilicet corpus assiduè imbuunt, novam ipsius fibræ, novam ipsius humoribus formam afflant & adstruunt, undè novæ nascuntur proprietates, nova propullulant excrementa.

Nonne observatione compertum est plùs odoris specificì exhalari ab hominibus qui loca fervida accolunt, minùs ab iis adipis generari? Principia iis inesse tenuiora? Ossa solidiora, capillos maximè solidos & hirtos? Nonne cutis splendidius nitet orarum borealium accolis? Ab hoc habitu renovato maximus pendet varietatis fons in cute. Ab hâc assuetudine causa morborum prædisponens facilè in occasionalem mutatur. Quo sub aspectu tres potissimùm in præsentì materie athmosphæræ varietates supersunt expendendæ.

1°. Humiditas habitualis quæ ubi calori jungitur, acria cogit ad cutem eaque illi ita adhærere facit, præpedito effluxu, ut ibi pejorentur stagnatione; ubi frigori accedit semper moderato, (alioquin congelatâ aquâ ficcior aër evaderet,) idem efficit, minori tamen cum impetu, undè fit in cute hærentia acrium, eorumque stagnatio; quod & experientia demonstrat: nam è regionibus athmosphærâ humidâ infamibus nulla pejor quàm quæ Nili accolis & inferioris Ægypti littorum habitatoribus, marino victu utentibus præsertim, competit, his enim ante alias quas-cumque gentes, sed in genere omnibus maris Mediterranei depressis oris, per populos grassatur Elephantiasis; & pariter iis qui prata humiliora & per plures anni tempestates submersa habitant, ut sunt Danubii littora, & Americanarum insularum lacustres & paludosi fundi, mira & incautis prodigiosa incumbunt cutaneorum pustularum monstra; moderatiùs sub feliciori cælo, sed magis quàm aliis orbis civibus. Obnoxii sunt morbis cutaneis Britones, Picardi, Flandri, Batavi. Apud illas gentes ubi cutis hæc mala non accipit, aphtas, scorbutum, febresque intermittentes facilè infert humidioris cæli inclementia, quæ autumnalem & pluviosam diathesim, tum causis, tum symptomatibus mentitur.

2°. Morborum cutaneorum ab aëre origo ab inconstantibus tempestatum vicibus repetenda est, quoties à calore quotidiano usu in frigus, quoties à gravitate in levitatem, ab elastico in humiditatem & flacciditatem mutatur, alteratur athmosphæra; perspirabile enim repercutitur; quod si acre non sit, nec graviores noxas inferat, saltem circuitum impos regredi, cutanea vasa erethismo stringit, ibique papulas & pustulas efficit summâ cum prurigine. Undè non alio tempore, qui per calorum tempus cessaverant herpes, ferociùs recrudescent & eò afficiunt vehe-

mentius, quò calor fuerit antea violentior, & magis subito cessaverit, ita ut dentur homines qui cutim foedatam & vitiatam autumnò & verno tempore habeant, hyeme nitidam, glandulis interea durioribus, æstate verò demùm ab omni labe puram, ob summam exhalationem. Sed fatendum est quòd si hæc sola causa morbis cutaneis inducendis symbolam contulerit, leves erunt illi, & facile fluxiles, cùm sese mutuò alternis vicibus oppositæ causæ destruant.

Tertia verò & præcipua labes consistit in absorptione partium putridarum & volatiliùm, quas æstate sæviente præsertim, & cutē non humidā tantùm, sed etiam mucosā, eò facilius combibimus, & nobis aptamus, quò tenuiores illæ sunt, quò repetitis magis ictibus impetum renovant, altius devectæ, quòd elaterium à dispersione aquæ nactæ sint. Tales sunt morbi cutanei, herpes, pruritus, pustulæ quæ in carceribus humidis crura præsertim invadunt, cùm ab animali severius incluso in aëre non renovato, sed vieto, exeuntes vapores morâ corrupti in cutem deponuntur, præcipuè verò ob gravitatem & quietem aëris, ad crura. Tales sunt etiam atomi illæ quas à populosis urbibus ventus in hanc illamve partem devehit, hincque in oculos præsertim insiliunt, notante ad Cæsum Alpino. Imò in urbibus magnis, qualis est nostra Lutetia, norunt quòd morbis cutaneis & oculorum præcipuè pateant qui has habitant urbis partes in quibus coacervantur sordes, & merces sordidæ, aut è quibus gypsus eruitur. Sæpè herpetibus aut sordibus cutis morbosus producendis fuit fatis vicinia latrinarum. Britonibus nostratibus cutis præsertim inficitur quâ præcipuè depressa sunt maris littora, ob mortua ibi & perpetuò appellentia insectorum cochlearumque corpora quæ in lacubus ac plagis vento non perflatis adeò facile putrescunt. Nec à dissimili causâ in Americanis insulæ illius Sancti Dominici tractibus res eadem observatur.

Morbi pariter cutanei prurientes observantur sævire ferocius in oris illis quas locustæ infestant, quotiès in illas decubuerunt cumulatim, nisi post brevis vitæ spatia venti salubres pestem inde nascendam avertant; notantibus Auctoribus Historiæ Naturalis, atque viatoribus. Hinc ergo res eadem expectanda foret in locis nimium inclusis, atque aëre non renovato foetis, si ab hac causâ longè pejora mala non impenderent.

Sed præterea multa latent in aëre incommoda, quæ in eadem

regione dissimili utentes victu adoriuntur; ut est Alepensis sua pustula quæ, ubi semel erupit, manumque ac brachium invasit, sanata semel nunquam recrudescit & nemini ex advenis parcat, docente ill. Ruffel (a). Cicatricem hanc adhuc in manu gestat malo olim ad Alepum sæviente ferè confectus Chirurgus expertissimus Chambon.

An inter causas morborum cutaneorum peculiare referemus ventorum aliquot exurentium halitum qui sæpè vultum & manuum cutem ita torret ut epidermis separetur, & in phlyctænas attollatur? Sæpè in fervidiori Æthiopum cælo, teste Ludolfo, pluviae à vento accitæ, foetentes, & à foetidissimarum nubium resolutione pendentes ita corruptæ sunt, ut vestium textum corrumpant, in quibus vermes brevè exploduntur. Sed effectus illi non adeò truces sunt quàm qui à glacialibus Boreæ spiculis concitantur. Nam frigus acerrimum erysipelata pariter & pustulas brevi spatio temporis in gangrænam degeneres producit. Omnia enim vehementi erethismo stringuntur solida, omnia congelantur fluida, quæ si auxiliis maturè admissis non sanentur, possunt infarctus & indurationes ita remanere, ut amissus pro tempore sensus, nunquam fartus & integer restituatur, quod non uno exemplo vidi. Cùm in muliere quæ acriori frigori fuerat exposita apex digitorum vix aliquem tangendi sensum servaret, sensûs illius reliquiæ ad minimam frigoris recrudescentiam planè amittebantur.

Præterea annotari hinc velim non esse negligendam in mutandâ cute, novisque proprietatibus illi inferendis solis actionem, cùm radiis impendentibus in illam agit, eamque exurit. Ut enim certum est, sive irradiatâ proprietate, sive phlogisti illius universalis intrusionem, seu demùm aëris appositi & attracti fixationem, eas quæ maximè soli opponuntur partes, maximè vividis pingi coloribus, quas si solem arceas, nunquam experieris pares, ita colorem vultui atque faciei, & rubicundiorum, & vividiorum ab ejus actione cuti inurendum patet. Hinc etiam ab ipsius perpetuâ in Nigritas actione, colorem hunc primò natum, dein in naturam tractum probabile est. Undè ab ipsius perpetuâ actione necessarium est & illam indurari, & firmiorem reddi, imò & furfuraceam, ac quasi obstructam; quinetiam & tactui inæqualior ac

(a) Journey to Aleppo.

durior, & papulis durioribus obstricta evadere debet, ut alibi dicendi locus sese dabit. Multa prætereà hîc adhuc latent de fluidi electrici intus agentis in cutem efficaciam; vidi maculas & lintigines in cute exortas ad ictus electrici efficaciam ab homine referri: subito, ut aiebat, exortæ erant illæ quas nulla ars postea à cute detrahare potuit.

Ad alteram caufarum externarum perpendendam classem ordo nos vocat, quæ classis non minùs universalis est aëre & majoris forsan momenti. Classem illam constituunt cibus & potus, à quibus repetendas esse maximas in cutis morbis differentias multi ita cogitant, ut ab illo sentiendi genere illos non dimoveas. Et certè res ita patet in frumento illo quod cariosum vocare possis, *ergotè* dicunt. Hujus usu pessumdata humorum crasis ad cutim non sine ingenti fertur discrimine, quam turpi afficit siccâque gangrænâ, ut in Act. Acad. Parisinis refertur, quodque rursus evenisse, & visum nuperiùs iidem testantur Academici, licèt circà hæc observata novis observatis nebulas offuderit sedulus Chemicus D. Parmentier. Sed lentæ est hujusce veneni actio, & usum habitualement requirit, ut miserrimis agricolis aliquandò evenit, qui dùm meliora ære mutant, sibi servant pejora.

At nullâ ratione meliùs intelligetur quomodò à ciborum etiam præsentis vitio possit cutis deturpari, quàm si animadvertamus rem quotidianâ deprehensam experienciâ. Scilicet multi sunt homines qui si mytilos sumpserint, etiam recentes & optimos, illicò & quasi oculi uno ictu pruritus enormes ad cutim experiuntur quos subito excipiunt grandes in cute papulæ, ipsæ quidem albidæ, sed circulo circumdatæ fortiter erysipelatoso. Novi hominem cui & aqua calcis & chelæ cancrorum purissimæ idem efficerent. At tanta est in ventriculi sensibilitate & ad cutim sympathiâ efficacia & diversitas, ut feminam noverim nobilem cui idem contingat quoties oryzam, quâcumque ratione conditam, vorare voluerit, quæ tamen cæteris mortalibus dulcissimum præbet edulium. Similes papulas sæpè in febrium intermittentium initio vidi, undè ipforum invasionem à ventriculi conditione pendere credideram. Hæ quidem transitoria & fugaces cutis deturpationes pro veris morbis haberi non possunt, at id saltem indicant quàm facilè cutis ab impressionibus in ventriculum factis alteretur. Prætereà si talis impressio in illud viscus possit perdurare, cur non etiam morbi cutis illi etiam fixi atque constantes eva-

§. II.
De Cibo & Potu.

dant? Certè omnes, quæcumque sint, ventriculi affectiones in cute vultûs atque faciei pinguntur, quæ alteratur & deflorescit quoties sese malè habet ventriculus.

At quæ ab alimentis, seu ut rectiùs loquamur, ab eduliis pendet morborum causæ, aliâ ratione æstimandæ sunt. Et quidem non dubium est quin ipsa ciborum exuberans copia cum pessima plurima mala secum importet, ad vitiandam pariter cutim multimodè possit conferre.

Enimverò copia illa aut cocta est, aut cruda; si cruda, ruit ad perspirationis vias, eas infarcit, obturat, obstruit, hinc cum viam sibi vi trudit, erethismo vasa stringit, inflammatione rumpit, suppuratione restituit. Hinc pruritus, anxietas ad cutim, & pustulæ variæ, præsertim ad faciem, quâ compressio minor est; undè malè concoquentibus facies, præcipuè junioribus, facile deflorescit, & pustulis dehonestatur, plus minusve acribus aut rebellibus, pro ipsâ cruditatis & copiâ & naturâ. At morbi à copiâ materiei *coctæ* pendentes, ipsâ minuuntur absentiâ renovantis causæ; hinc si copiâ solâ peccaverit materies alimentaria, plethoræ comprimentis noxas invehet, quæ per se, ut norunt omnes, & rarò morbos producit atrocitatis alicujus aut perviciæ. At si materies illa remanserit cruda, ob innatam & indomabilem qualitatem, qualem venena proferunt aut etiam medicamenta, cuti nullus est nocendi gradus, forma nulla quam non induere possit cruditas illa. Undè observatione plusquam theoriâ duce scrutari liceat effectus acrium assumptorum cognitos quoad morborum cutaneorum productionem.

Plura esse porrò quæ cutim quasi omisso medio lædant, ipse jam è mytolorum assumptione nascens erysipelas declarat, verum ex illâ fugaci efficacîâ ad acrium actionem perennem consequentia deducitur eò certior, quòd vel uniûs acrioris ferculi assumptio, cum jam cutis morbida est, & vel herpetibus, vel scabie fœdata, pruritus enormes valet in malo antea quiescente inducere, & gulæ non satis temperatæ seram inferre poenitentiam. Nullus est ferè hominum qui non id expertus sit; at in inducendis morbidis dispositionibus, non uniûs diei actio, sed illa quasi in habitum contracta requiritur.

Quòd verò multi antea nitidissimâ donati cute, præsertim juvenes, si vel per tres quatuorve dies dissolutis epulis liquorumque spirituosorum usui inassueti indulserint, quasi protinùs tu-

moribus rubicundis, & verè inflammatoriis ad frontem, oculos, nares deturpentur, familiare est & vulgare; undè illis omnes ebrietatem exprobrant, vetantque reverendi præceptores ne ultra fas sese hisce dedant commensationibus, à quibus si protinùs cessaverint, nec alia causa vivaci malo stimulos addiderit, brevi sanantur illi, ubi lenior materies pura sanguini affunditur; sed sæpè ab iis latens malum accenditur & evolvitur, sicque cibi acres cedunt in occasionalem causam. Acutum est & citò defervescens malum quod una dies protulit, sed si aut præposterâ libidine, aut sublatâ attentione pergant eidem sese vitæ instituto dedere, tunc malum inveterascit, & non in vultu solum, sed etiam ad alias partes papulæ oriuntur, & vitiatâ digestionem, ac præcipuè bilis excretionem indurescunt, vari in lemas abeunt, postea crescit infarctus, acredo multiplicata fermenti vices implet. Fit *ἀδίαπνευστα*, epidermidis ab acri hærente rumpuntur ad textum reticularem vincula, & efformatur herpetum genus quodvis, nunc simplex, nunc etiam *εγτομενον* pro conditione præexistente vitiatarum ad concoctionem inservientium secretionum; quæ etiam conditio pruritus vel majores vel minores concitat.

Habemus indè idæam ab accuratâ observatione natam malorum cutaneorum quæ ab ingluvie nasci possunt, ubi vires hostiles acrium superior vincit natura, nec nascuntur ab hâc labe mala pejora & magis exitialia; sed eadem etiam nobis observatio edocebit quid mali faciant acria peculiaria.

Non enim perindè erit, sive te aquâ prolueris, sive ingurgitaveris vino; non res eadem falsa, piperata, oleo aromatico acribusque foeta intus admisisse. Quid acria in corpus vegetum excepta, & pluries intrusa agere possint si adamussim scire volueris, animo teneas quæcumque circum hæcce ingenti labore congestit Boerrhavius, nos observationem solam scitabimur.

Pluries in praxi medicâ videmus quod, dùm dura urgeret necessitas offerendi ægrotantibus medicamenta acria aromatica, oleis scilicet referta essentialibus, spiritibusque acribus atque volatilibus, quantumvis etiam ob causam prodesse illa, erumperent simul herpetes, non illorum è genere qui fluunt & vicina corrodunt, sed pruriginosis squammis epidermidem elevantes, & totidem minimis pustulis scatentes, à quibus armatus vitris fortibus oculus stillare videret minimas humoris guttulas, brevè so-

lidescentes ; quod præsertim accidit, quoties æstate ferventiori exhibentur illa. Nec credere licet hos è genere criticorum esse, & salubri conatu naturæ ad cutim evehi, si quidem nulla in malis præcedentibus mutatio indè nascitur. Rem pariter evenisse pluries sciunt Medici omnes, quoties exhibitis antiscorbuticis fortioribus & vino præsertim dilutis enascerentur herpes, sanabatur interea scorbutus, intactis alioquin ipsis herpetibus.

Quod autem medicamentis accidit, quidni alimentis acerbis accadat ? Certè valentissimum novi hominem exercitio & animi & corporis apprimè deditum, qui miserè herpetibus, & ad faciem & ad artus laborabat, prurientibus illis, & noctu diuque vexantibus. Quoniam vini fortioris ufui moderato addictum noveram, solâ vini mutatione in oligophorum & tenuem sanatum fuisse testor. Alium vidi quem aquæ potus omninò liberum fecit ab hujusmodi vitiis. Sciunt omnes nasos potatores papulis dehonefari rubris & vultum omnem maculis insigniri purpureis, vultu ipso mores incusante ; quod eò magis fit quò vinis utuntur magis spirituosius. Imò multi sunt qui quasi à vinis illis aliquam conciperent electricitatem, subtilissimis simul ac vividissimis dolorum ictibus ad cutim, noctu præsertim, configantur. Sed alibi fese dabit enodandi occasio quâ fiat ratio ut aliquandò aquæ potatores vultum pari modo maculatum habeant, quos vini usus perfanet.

Patet ex his aliquam esse vinorum ad cutem deturpandam efficaciam. Quo piaculo immunes sunt leves vinorum species, peccant verò plurimùm quæ generosiora sunt, nec spiritu tantùm foeta quantum oleis tenuissimis irretientibus spiritum illum, ut non adeò facilè possit avolare, quod & ipsa eorum distillatio docet. Undè ea quæ oleo essentiali pollent aromata scelus idem admittunt, ut sunt ea quæ pipere, cinnamomo, zingibere, caryophyllis aliisque Indicis paribus aromaticis condiuntur, nisi quòd flammam magis durabilem difficiliùsque extinguendum concitent incendium.

Inter varia quibus utuntur homines condimenta locum sibi vindicat necessarium sal communis, sive culinaris. Hunc ipsa etiam captant bruta & ruminantia animalia quæ illum avidè arripiunt. Is vulgare condimentum constituit, ita ut vix illo carere possint homines, appetitûs singulare irritamentum, bili concitandæ optimum, si quidem per se purgat, urinas tamen, præcipuè

præcipuè si modicâ dosi accipiatur, affectans. Sal ille eam cum corpore humano atque animali servat analogiam, ut reperiatur in omnium ferè animalium carnibus quæ ad mensarum usum servantur. Verùm, utut ejus usus utilis sit, potest tamen excessu nocere, & si confidimus experimentis D. Pringle & variorum nuperrimorum de putrefactione auctorum, parcâ dosi carnes eliquat, fibrarum unionem & nativam adhæSIONem emollit, undè putrefactioni favet, quam præpedit ubi adhibitum est copiâ quâ partes in se invicem reagere præpediat & superemineat, in quo mirè consentit observatio, cùm eorum animalium carnes quæ gramina mari aliquandò operta depascuntur, & sapidiores sint, & teneriores reperiuntur. Ubi verò excessu nocuit, certè ipsam perspirationem falsam, & acrem efficere debet, pruritufque concitare à quibus brevì oriri debent pustulæ. Imò auctor est qui cryсталlos salinas ad cutem narium enatas vidisse se testetur. His pedes resolvuntur, pruritus oriuntur & carnes eliquantur, at vix ulla ad cutem peculiaris enascitur eruptio.

Non idem sentiendum de muriâ quæ, quamvis de sale marino tota constet, tamen novum aliquod connubium iniit, vel cum attenuatissimis animalium oleis, vel cum aliquâ alcali volatilis parte: certè volatile quid & ammoniacale adepta est; undè putrefactionem subit, & mixtus sal cum substantiis putrescentibus, magnâ sui parte perit. Talem nobis præstant animalium, & præsertim piscium carnes fumo saleque indurata quæ ab oleo præcipuè summam concepère acredinem; hæ enim rectè meritoque inter causas morborum pessimorum cutaneorum recensentur, qualis est elephantiasis. Nam quòd scorbutum muriatica nec renovata alimenta procreent, id jam non esse veritati consonum experientia tardior demonstravit.

Quid jam de alimentis ad alcali volatile tendentibus loquamur, quibus solis vitam sustentare prorsus impossibile est, nisi ad hoc genus accedant, quæ Lybicus, & quibusdam Æthiopibus familiares sunt, locustarum esus, quibus usum præcipuè aiunt Sanctum Joannem Baptistam, quamquàm alii melius *αχιδæς* interpretentur tenellos arborum furculos. His, teste Mercuriali gravissimo auctore post Diodori Siculi testimonium, vita brevissima ad quadragesimum annum terminatur, & dracunculi, si credere fas est, nascuntur in cruribus.

Verùm ex omnibus intus assumptis substantiis, nihil mihi

magis ad cutaneos morbos, sive acutos, sive chronicos inducendos visum est conducere, atque olea illa essentialia acria aromatica, quibus pretiosa condiuntur & ornantur fercula, sale præsertim animali acerrimo onusta. Undè in vitâ gulosâ atque opiparâ frequentissimi sunt cutis morbi, à parentibus etiam quasi vitiato semine ad liberos traduces.

Hisce quasi ad præliminia positis, fatendum est nihil cuti æquè ac cæteris functionibus nocere atque pravæ concoctiones alimentorum, quæ ubi semel pravum extulerunt chylum, si alia super aliam ingruat, non possunt ita per secunda coctionis instrumenta corrigi, ut non remaneat in excrementosis liquoribus vitium, quod, etsi cæteros omnes liquores attingat, reperitur tamen, præcipuè in bile cujus ad sanitatem exactè ponderata debet esse natura cum humoribus perspiratoriis, quorum maxima est copia. Nec aliundè reticenda est hîc quæ inter ventriculum atque cutem interjacet sympathia. Hisce causis fit ut homini malè concoquenti colores omnes vultum deferant, surgatque pallidus ex cœnâ dubiâ; postea perit nitor cutis, ejus odor fræscit, pustulæ undèquaque erumpunt & miserrima herpetum, aut graviorum etiam cutis morborum familia.

Tantæ calamitati postea, vel maximè austero victûs regimine vix mederi licet, quamvis in principiis rectè conceptum regimen mille hujusmodi mala sustulerit: hinc nullis adeò frequenter occurrunt hujusmodi mala quàm pueris quibus materna indulgentia muriam, vinum, carnes nimîâ copiâ concedit. Reverà juvenculos adhuc, & humoribus faciliè mutabilibus conflatos per sanat versa vitæ ratio & funditus mutata. Nec minùs tamen adultiores etiam hâc ratione sanatos, sed difficiliùs & longiori tempore, victuque vegetantium solo à malis hisce liberatos, integros atque superstites proferre possim, quibus auctoritatem addet ill. Cocchi tractatu de Pythagoreo regimine & victu è vegetantibus petito.

§. III.
De motu & quiete.

Dùm morbis cutaneis ingressum in corpus quærimus, & eorum sciscitamus causas, sex res naturales pariter expendendæ sunt, è quibus quæ mala motui debeantur ad cutim referenda, quæ contrà à quiete pendeant brevis erit explanatio. Licet enim omnes unâ voce Medici in exercitiorum encomium conspirent atque conjurent, eorumque in laudes, modò cum assumptis proportionem servant, consentiamus, non tamen perindè est quâ horâ, quâ co-

piâ corpus exerceas. Et nihil magis cutem juniorum vitiat quàm deficiens hâc in re prudentia. Si enim nimius fuerit motus, thorace præsertim angusto, & nondum ad sui fastigium incrementi evecto, cùm rediversus sanguini per anhelos pulmones non adeò facile pateat, cutis faciei vasis donata tenuissimis, illis dilatatis turgēt, & cùm facile rumpantur illa, in pustulas abeunt, aut dilatata varicosam affectant latitudinem. Undè qui nimio motui, præsertim ante ætatem maturam indulgent, vultu varicoso & pustulosâ facie incedunt notabiles, si præsertim latet intus acre superfluum. Præterea si celerius à cibo & potu motibus sese exercuerint vehementibus, sudore facile diffluunt acri & crudo. Truduntur interea crudiora in tenuiorum vasorum ordines, & nondum compactæ & coctæ alimentorum partes extra centrum officinæ alimentariæ per vim auctam delatæ, cùm alieno loco concoqui non possunt, reliquum est ut corrumpantur. Seorsim autem atque sejunctim corrumpuntur atque mutantur & pustulas efformant ad cutem, circa quam ingens est perspiratorii humoris effluxus & impetus, adeoque materiæ nutritiæ intrusio maxima. Hinc observatio docet junioribus qui nimis præpostero tempore exercentur laboribus, cutem facile deturpari, quod eò facilius fiet, si diversæ aliæ causæ concurrant, à regione, tempestate, &c. petitiæ.

Inertia contra & defectus motus, cùm præcipuis corporis functionibus noceat, cuti tamen summè proficua est. Nam nec ad usque cutem pertingunt acria, nec ibi deposita, cum multâ diluantur lymphâ, possunt restitire, flexiles enim fibræ & aquosior sanguinis compages, intra tenuissima vasa vi truditur. Hinc summè nitet mulieribus cutis, & si quando vitia contraxerit, ab alienâ ut plurimum causâ pendet ea deturpatio, otiosorumque ac quiete molli diffluentium facies ut plurimum nitidior est & albidior. Si ergo aliquandò, intus enatâ corruptelâ spontaneâ, cutis feminarum vitietur, nunquam id à defectu motus erit repetendum.

Longè aliâ ratione agunt animi labores qui, cùm coctionibus noceant, excretionemque bilis præcipuè tardent, simul evidenti effectû sanguinem in caput hædere cogunt, ita ut meditantibus, tardatâ pulmonum actione, venæ capitis inflentur. Hi inter cutis præcipuèque faciei morborum causas recensendi sunt. Spasmodicæ enim strictura adest laborantibus, inertiam verò mentis nullus ab eâdem ratione effectus sequetur.

§. IV.
De somno & vi-
giliâ.

Inter causas quæ nitorem cuti conciliant jure recensetur somnus qui, si longior sit & ad veternum accedens, mille nocendi artes exhibet, sed cutem ipsam falso implet nitore vultuique perfidos flores conciliat. Laxat enim vasa, calorem minorem ingenerat, humoribusque vel acerrimis, aut coctionem, aut exitum procurat; at in homine vigiliæ contraria omnia efficiunt. Scilicet illarum actiuoso impetu sanguinis circuitus intenditur, perennat calor, cutis ardet, & acria intus nata bilem, humores reddunt acerrimos, simul verò coctionem vitiant quæ alternas somni atque vigiliarum vices expetit; undè quem confecerit vigilia ipsum pallentem, oculis luridis & extinctis videas; brevè verò cum acerrimis capitis doloribus cutem inficient pustulæ, herpes, erysipelata, qualia aut cibos acerrimos excipiunt, aut summè calefacientia aromata.

§. V.
De animi affecti-
bus.

Præterea verò vigiliæ sæpiùs tristissimos comitantur animi affectus, quibus in vitandâ cute, si non pessima aliundè in corpore mala concitarent spasmosque lethales, nulla labes efficacior. Primum enim moerenti homini perit omnis cutis nitor, decidunt ac flaccescunt lepores, & candor in luridum ac flavum vertitur; postea, interruptis atque pessumdatis secretionibus quibuscumque, herpes nascitur, & maculæ flavæ, biliosæ, imò atræ & melancholicæ exoriuntur, & pluribus etiam pustulæ vix sanandæ & pruritu enormi ac ferè desperante stipatæ exsurgunt. Vividioribus animi affectibus, si læti fuerint, nihil erit quod exprobet cutis; at furori illi maniaco, sæpè debentur maculæ rubræ, sanguineæ, quæ vultum exasperant & ipsum, suâ vasorum correlatione, defraudant. Præterea quantum ira, furor ille brevis, in bilem agat, vasaque stringat spasmò, quotidiana satis demonstrat observatio quâ ira furens sæpè icterum gravem subitò producit, adeoque sæpè & maculas sanguineas. Quod etiam iis accidit qui mœrore & desperatione subitâ corripuntur. Hic enim mœror, alioquin lentus & tardus, vividi animi affectûs nobis idæam exhibet. In genere verò cum tristes omnes animi affectus perspirationem ultramodum & spasmò visibili cohibeant, cum bilis secretioni noceant prætermodum, vitam pessumdant, & cutem pluribus malis ita afficiunt, ut herpetum illorum siccorum qui ipsam exasperant, & vel cum pruritu, vel cum importuno doloris obscuri sensu diffunduntur undequaquè, maxima pars post obstinatos mœrores erumpat & emicet.

Inter animi affectus licebit numerare præposterum veneris exercitium, aut ab eodem abſtinentiam; ut enim taceamus hîc dira quæ ab impuro coïtu trahuntur contagia, quæ ut & ossa & medullas, ita cutem turpiter afficiunt, multa sunt etiam quæ, licet non venerea, tamen imbibuntur contagia. Sic impura labra dùm in basiis ardentibus, & nectare veneris foetis alia labra inficiunt, nonne partes genitales humentes & calidæ sero foetido diffuentes pariter contaminantur? hinc rhagades, pustulæ, imò & verrucæ sæpiùs pro venereis habitæ diffunduntur in penis cutim aut labia vulvæ quæ postea commercio aliis redduntur, & indè querelæ ac timores affectuum sæpè ab imperitis artificibus pro venereo malo habitorum, imò proximo & calidiori concubitu sine ullo attactu herpes, scabiosi morbi, &c. à corpore in corpus eò faciliùs traducuntur, quò homines eadem athmospharâ quasi collecti & agglomerati, partibus arctiùs affiguntur homogeneis.

Sed etiam puris alioquin corporibus inest sæpè disproportion quædam mechanicis vix enodanda legibus, quâ fit ut absorptæ partes aliis sanæ, aliis malesanæ evadant. Id in ætatum præcipuè differentiâ reperitur, & sæpè ob concubitus seniles puellarum cutis aspera fit & quasi deflorescit. Præterea verò dùm nixu ingenti effunditur liquor seminalis, dùm mulierum vis sub frequentiori coïtu fatiscit, an non & vitiantur etiam functiones perspirationis, crudâque remanente materiâ & ad poros hærente, nasci potest in ipsâ cute pustulosa difformitas? Verùm hæc è longinquo nimis forsan desumpta.

Sed ipsius à coïtu abſtinentiæ severæque castitatis si quæ mala sunt, ea omnia ad cutis morbos referenda crediderim, quâ præsertim ætate superflua redundat in sanguine seminalis mucago, evolutisque tandem tempore pubertatis omnibus glandulis accretioneque corporis peractâ, fertur ad perspirationis organa ingens materiæ perspirabilis attenuatissimæ copia, specificus evolvitur odor, & agmine factò stagnat ad minutissima vasa liquor ille, aut potius aura illa, Gas illud organicum & vitale morâ & vinculis fixum fit, densum, & pustulas concitat. Certè utriusque sexûs evolutione factâ, si castam instituerint vitam, erumpit vulgò ingens pustularum glomerata congeries, quasi à glandulis tumen-
tibus in cutem projecta: ita ut eodem ordine increſcant pustulæ quo glandulæ detumescunt; quasi forent illæ humoris in cutem dispergendi receptaculum; adde superanti illi tenero humori

acredinem, aut summam addensationem, varia aderunt concretamenta lymphæ pessima, quæ faciliè hærebunt in glandulis, vel sub formâ ac specie scrophulosâ scirrhos lymphaticos, & labiis tumentibus ac duris, ulcera efficiunt retorrida. Sæpè illæ de quibus loquimur pustulæ totum per annum sæviunt, sæpiùs vere recrudescunt, æstate ob summam perspirationem evanidæ, hyeme ob frigus & strictionem cutis impotes assurgere; verni verò temporis sub horâ, quo tempore omnia ab hyeme expanduntur, illæ etiam malè feraci proventu efflorescunt; vulgò ante decimum septimum ætatis annum erumpunt pustulæ illæ juveniles, & rarò ultra trigessimum cælibatûs annum extenduntur, sin diutiùs durant, ex hâc nostrâ pustularum classe expungendæ sunt.

§. VI.
De retentis &
excretis.

Jam verò major nobis causarum nascitur ordo, cum ferè omnes qui cutem depascuntur morbi ab excretis & præcipuè à retentis pendeant. Quæ enim excernenda fuerant, si non exeant, nocent per se, malam enim & insensam indolem per actionem vitæ nacta erant, quam mora ipsa reddit pejorem. Hinc maximus aperitur causarum campus. Nullus est enim humor retentus qui non cutem afficiat. Horum actuositatem expendere nostri est instituti, eo ordine, ut minus iis insistamus quæ, cum aliundè gravissima concitent mala, vix cutem attingunt.

In genere autem, ut humorum retentorum agendi rationem in cutim possimus expiscari, notandum est retentionem omnem vel subitam esse, & quasi uno ictu factam, erethismo, aut obstipatione subitâ, qualem frigus improvisum, inflammatio protinùs exardens, acrium applicatio efficere possunt, vel esse sensim inductam, qualis est ea insensilis imminutio quæ sine irritatione notabili, solâ constrictione & corrugatione vasorum, vel ob eorum inertiam nascitur & tardè invalescit.

Ut autem ab illâ quæ cuti propria est, quæ maximè ubique per omnem corporis superficiem diffunditur, & causis omnibus impedimenta struentibus maximè obviam se præbet ordiamur, perspiratio, vel per subitum erethismum supprimitur, violentamque externæ causæ actionem, vel sensim tardatur ob defectum virium, ob humoris perspirabilis crudam crassitiem, vel demùm propter organismi in cute inertiam.

In erethismo violento vix ad cutem fertur humor, aut delatus stringitur; vasa tument & dolent, solus tunc pertimescendus morbus in pruritu & erysipelate consistit phlyctænibusque erysi-

pelatosis, imò ab erysipelate brevì gangrænosìs, quales, verbi gratiâ, congelatio efficit.

At si lentius serpit malum, sensim tarda fiet imminutio quæ perfidâ lenitate corporis vires opprimit, augetque malum; tunc sæpè præcipua labes desævìt in cutem. Hinc ubi decrescit perspiratio, acris illa & æstiva præsertim, sæpè papulæ oriuntur albæ, latæ, formæ irregularis, prurientes, circulo circumdatæ albo; dolores nascuntur in articulis in ulcera superficialia, ἀπὸ λυγρῶν græci vocant, desinentes: quod iis præsertim accidit in quibus ætas inclinât, & sæpè dolor qui videbatur rheumaticus in glandularum tumores & pustulas terminatur lymphaticas tardius suppurantes, aut etiam in profundos abscessus. Si verò non in universo corpore retentio accadat, sed in aliquâ parte tantum, ibi cutis indurescit, & in tumorem attollitur durum ac sæpè melicerides, steatomata, atheromata à vasorum compressione ac textûs cellularis induratione nascuntur.

Sæpè in subitâ & quasi momentaneâ universalis perspirationis suppressione, horret atque riget cutis, rubescitque ac pruritus experitur enormes, urinaque largâ crisi humoris suppressionem compensans mala illa tollit; non sine tamen aliquibus exemplis in quibus tota cutis intumuerit & quasi fuerit solidata, quæ postea in cute à morbo nata soliditas longo temporis intervallo mollescit, & flaccescit, dum plura ulcuscula in ipsâ solidatâ parte enascuntur, quæ dum liquorem aspectu tenuem, sed in fundo verè mucagineum & faciliè escharodes fundunt, tunc malo medelam afferunt. Id sine ullo vitæ periculo plerumque evenit, nisi illa ulcuscula à malo enata fundo, acredinem simul secum importaverint. Sed de his alibi.

Verum cum imminuitur sensim perspiratio, si non acris est, cuti vix nocet, at reflua fertur, docente Sanctorio, in validioribus ad urinas, in infirmioribus ad alvum. Si acribus fœta sit principiis quæ in cute retinentur, rodit illa & epidermidem à cute sensim sejungit aut in furfures, aut in lamellas squamosas: quod vitium herpetum in morem enascens junioribus præsertim simplex est, & sanatur minoribus aut majoribus artis atque naturæ nixibus, pro naturâ acredinis illius ex suis aliundè signis cognoscendæ.

In genere verò hoc notandum est vitia perspirationis originem dare ferè omnibus cutis affectibus, ita ut humores perspiratorii vehiculum dici possint omnium illorum humorum qui morbos

cutis efficiunt. Hinc illi affectus à retentâ perspiratione pendere dici possunt, cujus rursus vitia nunc à coctionum defectu, nunc ab impetu aliarum causarum jure meritò repetentur.

At si ex hoc humore qui in morborum cutaneorum ortu maximas partes agit deferamur ad alios, principatum jure obtinebit sanguis ruber, per arteriosa atque venosa vasa perpetuo raptus impetu. Hic novam omninò formam affectibus ab eo nascentibus inducit, novaque phœnomena. Majore sanguinis copiâ rubet cutis juniorum, in violentis exercitiis, motibus enormibus, & in solis potentiori irradiatione, quæ si omnia non umbrâ, diluentibus, frigidis applicatis sanentur, sed causa perennet, vertuntur in erysipelas, aut etiam ansam dant phlegmonibus. Ita sæpè puellæ dum nixus edunt exspiratorios violentos, quasi injectione factâ, totâ facie rubescunt, qui rubor, non nisi post paucos dies resolvitur. Undè natum adagium clysteribus faciem nitidam servari. Et certè universalis illa plethora quæ per omnia vasa æqualiter diffunditur in plethoricis atque sanguineis constitutionibus, licet cutem roseam efficiat, minorem confert symbolam ad cutaneos morbos inducendos, quàm particularis plethora illa quæ vel à determinato in partem impetu pendens, vel ab ejusdem retropulsu, hanc illamve afficit, intactis cæteris. Hinc nulla est ad morbos cutaneos inferendos causa adeò ferax, atque hæmorrhoides retentæ, aut suppressæ quæ à longo tempore insueverant, vel in feminis menstruatio aut suppressa, aut tardata, aut alienis mensibus erumpens.

Verùm, ut ab hæmorrhoidibus ordiamur, quæ utrique sexui communes, contra naturam quidem erumpunt, at sæpè salutari effectû, illæ plethoram abdominalem levant, pendentque ut plurimum à minùs libero per vasa abdominalia circuitu. Hinc non simplex est earum intuitus; etenim dum venæ illæ ad cavam inferiorem sanguinei laticis reliquias ferentes stagnanti liquido cedunt, signum est hærare, & aliquatenùs tardari sanguinis reditum per abdominalia vasa; adeoque sive per compressionem, sive per infarctum, plethora vasis hisce infertur, imò & ruptura; quâ rupturâ cum præsens malum sublevetur, silent plethoræ effectus, remanente interea causâ. In genere autem ut intelligatur quâ ratione percussæ hæmorrhoides possint & cutis vitia & alios morbos inferre, ad causam earum attendendum est; si enim à plethorâ solâ pendeant, ut sunt pleræque periodicæ, quæ perspiratione

piratione ob ætatem imminutâ, & exercitiorum juvenilium defectu, in grandævis apparent, repercussæ illæ eandem noxam inferunt atque menstruorum retentio, sanguinemque primò in vasa aggerunt, sed præsertim abdominalem, cum ibi è directo agant in vasa patentia, & excipiendo oneri opportuna. Undè intestinalia omenti, mesenterii, hepatisque vasa noxam præcipuam in se recipiunt; vitiantur coctiones, liquorum in abdomen fecerendorum ordo interrumpitur, fiuntque functiones abdominales, & malè, & contra ordinem, demùmque cachexia & hydrops sequuntur: at vitiatâ bile, vitiatur cutis, nisi vasa cerebri laxiora, strictioribus aliis, labem in se receperint, fiantque ab hâc causâ lethargus, morbi veternosi, apoplexia. Feliciùs in multis, venæ faciei dilatantur & leves efficiunt varices, quæ guttam exprimunt rosaceam, nasum rubentem, faciem ardentem & flammeam, scamentem pustulis confertis. Quod vitium cùm familiare sit illis qui spirituosorum abusu, sanguinem ad caput deferunt, vulgò ebrietatis suspectos facit eos qui tali dehonestantur facie, licèt aliquandò à solo abdominali vitio pendeat. Non erit undè hic insistamus vitiis illis nerveis quæ sæpè inferuntur ab hæmorrhoidum suppressione, cùm ad nos non pertineant, nisi quatenus erumpente morbo cutaneo illa videmus conticescere & sedari.

Verùm maximâ curâ & summâ diligentiam inquirendum est, num simplices sint, & plethoræ simplicis abdominalis medela hæmorrhoides, num ab aliquo vitio pendeant? Si enim nascantur à morbo interna occupante viscera, qualis est aut hepatis, aut lienis vicinorumque viscerum obstructio, tunc hæmorrhoides symptomaticæ sunt, & si reperiuntur, aut infortunio, aut imprudentiâ, omnia nimiooperè aucti mali incommoda prætermòdum increscunt, & nihil illa pertinent ad nostram tractationem de morbis cutaneis; sed si pendeant tumores hæmorrhoidales à nixibus naturæ molientis sanguineam evacuationem quasi depuratorium, tunc experientiæ est, non minimam mali partem à cute suscipi, & fractis naturæ nixibus refluere malum ad superiora & cutem faciei præsertim, sed alias etiam cutis partes deturpare, nec sæpè id efficere, nisi post longa, atrocia, intolerabilia, nervum in morem sævientia tormenta, quæ utut verè spasmodica fuerint, desinunt tamen sæpè in manias, apoplexias, veternos, paralyfes, asthmata, & demùm hydropem. Certè sæpè tot perpendiculari malorum agmina, hæmorrhoides non simplicis varicis

idæam exhibent, sed, licèt ratio nihil simile indicet, indicantur inter potentissima naturæ emunctoria jure constitui, ita ut nullum ferè sit malum quod ab illorum percussione nasci non vide- rim, ita ut etiam hæmorrhoides arthriticas observaverim.

Prætereà dantur etiam hæmorrhoides evidenter herpeticæ, vici- niam omnem ani herpetibus implentes & pruritu notandæ. Dan- tur erysipelatosæ, phlegmonodes, & citò suppurationem affec- tantes. Quæ singulæ naturam mali à quo exortæ sunt servant, & percussæ nullas non invadere partes possunt.

Eadem verò theoria menstruorum retentionem in feminis con- tinet, licèt ipsa feminei corporis fabrica aliquas hinc afferat ex ipsâ rei naturâ, & mirâ cum aliis partibus uteri sympathiâ dif- ferentias. Scilicet primæ malum accipiunt mammae, thoracique reddunt, undè plurimæ mulieres, retentis præcipuè subito impetu menstruis, prætermodum suffocantur. Tùm postea ventriculus & functiones abdominales patiuntur, interque glandulosa organa, mammae & ovaria vulgò maximam mali partem suscipiunt. Imò cum mulieribus omnibus illud commune sit, ut tenuissimâ cute gaudeant, minùs perspirent, minorque sit in illis ad cutim deter- natio, minùs etiam morbis cutaneis laborant, licèt levioribus de causis obscuretur atque obliteretur cutis ille nitor, à levi mu- cosorum vasorum extrapulsione pendens. Sæpè, imò ferè sem- per retentis menstruis, aut aliâ quâvis ratione morantibus, aut im- minutis, in textu cellulari qui sub oculis copiosus jacet exoritur nigredo quædam, ipsas etiam per genas circumfusa, quod cum ipsas maximè molestat, tot fucorum genera inventa sunt, quibus alteratum colorem dissimulant. At si acre latens per menstrua va- cuari solitum retineatur intus, tunc inter pessimas sequelas mali hujus, morbos etiam cutaneos numerare licebit quorum indoles & natura à naturâ acris repeti debebit. Nam, etsi pluribus experimentis demonstratum sæpiùs fuerit menstruorum cruorem purum esse, & ab omni labe naturali innoxium, qualis ex mactatâ exit victi- mâ, aliis experimentis evincere facile erit sæpè per hunc fluxum acris ita vacuari, ut indè corpus iis repurgetur. Sic post uteri pruritus, post vulvæ & pudendorum inter menstruationem dolo- res, si retineatur menstrua vacuatio, herpes sæpè erumpunt, imò ut exemplis patuit, aliquandò dissimulata lues venerea. Nec sine anxietate, quasi malorum segetem inferat, tempus illud æta- tis intuentur mulieres in quo menstrua cessant, edoctæ matrum

experientiâ non alio tempore toties erumpere uteri ulcera putidissima, glandulas mammarum, herpes & alia similia symptomata. At id in affectibus à sanguine pendentibus notandum, hos omnes aliquid phlegmonosi semper secum ferre, dolores magis ad lancinantes referri, quàm ad pruritus, profundiora esse illa mala, & pus ab iis educi, & magis coctum, & solidius.

A R T I C U L U S II.

De causis intra corpus conceptis.

A sanguine nocendi vi & cutem inficiendi efficaciam proximum locum obtinet bilis. Quæ quidem ubi intra sua vasa subito retinetur, illico reflua, totam cutem colore flavo inficit, & foedo deturpat ictero; at illa retenta sensim, aut parcius fluens non protinus icterum inducit, sed vires colligentis naturæ nixu in hunc illumve cutis locum deponitur, & maculas facit flavas, quasi circumscriptas, & quæ nunc mentum occupant, nunc manus folias. Mulierem vidi quæ, etsi longo hepatis morbo confecta fuerit, nullibi tamen nisi ad manus flavedine erat imbuta. Aliquandò leves maculas thoraci anteriori bilis inducit, aliquandò serpentis in morem cutim universam maculis luridis inficit, aliquandò lentigines producit, ab aliis diversas in eo quod lentigines occupent vulgò tantum partes soli obvias, maculæ biliosæ etiam opertas. Verùm maculæ illæ fluxum tantummodò bilis impeditum indicant, nullam aliam ipsi inditam qualitatem edocent.

At in suâ ipsâ stagnatione corrumpi illa potest, tuncque, nisi pejora induxerit mala, cutem vario modo afficit. Primò enim ut acris, pungit, vellicat, pustulas prurientes efficit, atque ubi summam acrimoniam adepta est, rodit sanguinea vasa & cruorem in pustulis accersit per se flaventibus; imò & in aëre præsertim carcerum & locorum clausorum corrupto, viridescentes pustulæ exsurgunt, mixtæque ex tabo & bile porraceâ quæ brevè in gangrænam degeneres abeunt.

Pessima est bilis illa corruptio quæ antiquioribus Atrabilis est dicta. Ubi ad cutem deponitur, sphacelum illa facit, ut vidisse me non unâ vice profiteor, quod rerum naturalium ignari vocant in sanguine gangrænam: at si pauca fuerit, si non adeò effera, sæpè pessimos anthraces ad ossa usque exedentes efficit,

aut pustulas in summâ cute duras, cancrofas, pruritu intolerabili infandos ejuratus extorquentes, vixque nisi & flammâ & ferro rescindendas; si perfecta emicuerit crisis, rotundæ illæ papulæ & quasi circino descriptæ limbum tantummodò rubeum & flammeum habent, at in crisi imperfectâ circumfufum erysipelas, phlyctænis nigricantibus horridum; & quanquàm fatendum sit atram illam bilem, à bile naturali abludere, imò & sæpè à causis prorsus diversis pendere, tamen cùm acredine urente, tenaci, oleosâ ad illam referatur, imò & semper ex ipsius dispendio sumat exordium, inter acredines biliosas primum locum occupare debet.

Imò & ab hoc fonte, pro acredinis varietate, numerare licebit, plures ejusdem naturæ sed decrefcentis ordinis pustulas, atque tumores, qui sævitie, periculo, formâ diversæ, gradu tantummodò differunt, ut sunt anthraces, sphaceli serpentes, anthraces circumscripti, maculæ gangrænosa, aut lividæ tantum phlyctenæ, sphacelosa, ulcerosa tubercula ejusdem generis, totidem variis gradibus etiam in pruritu inter se abludentia. Patet ex his non omninò fuisse malè institutam antiquorum distinctionem circa varias bilis species, cùm illæ quæ in dejectionibus alvinis conspiciuntur reperiantur etiam in pustulis ad cutim enascentibus.

§. II.
De Lymphâ.

Nec minùs summa diversitas, & inter se, & ab aliis tumoribus nascitur in illis quibus lymphæ præbet originem, sive in tumoribus albidis. Lymphæ enim ipsa, sive sanguis à materiâ rubrâ seclusus, non unus & idem est humor, sed summoperè differt pro variis ætatibus, vitâ, temporibus, regionum diversitate, alimentorum discrepantiâ. Verùm ut res ex ordine procedat, morbos à fero acri nascentes, quales in senibus facile est reperire, morbos à materiâ mucosâ, & eos qui à mucò lacteo pendent distinguemus; quæ quidem distinctio, licèt forsan receptis in scholis dogmatibus parùm concors sit, practica tamen est, & iis quæ vident omnes ad aliquem revocanda ordinem, phænomenis, accommodata. Mucus ille simplex exundans cachecticis, pueris proprius est, & recens natis, atque nondùm ab lactatis, mulieribusque partu recenter defunctis contingit. Serum acre ad omnes quidem ætates refertur, sed præcipuè seniores occupat quibus serum minùs diffilabile partes omnes vexat. Lacteus humor mulieribus gravidis & à partu nondùm menstruatis quasi proprius, ad primos etiam infantum nondùm ab lactatorum annos pertinet.

De quibus ut ordine agamus, ipso in limine notabimus lympham hominum plures per horas quotidie, chylo nondum mutato, turgidam, crudam esse & turbidam, adeoque posse quotidie quodam modo videri lacteam, cæterum eam esse per se non minimâ sui parte concrescibilem & coagulabilem, alteram verò in serum resolvi inconcrescibile, tenue, calore facile diffabile. Serum porro illud plurimis de causis, etiam in statu naturali, à parte crassiori sejungitur & exudat, imò aliquandò solum in phlyctænas abit, quales in combustione videre est. Si ergò acre factum fuerit, potest ipsum ultima sua vasa corrodere, quæ si aperiantur sub epidermide phlyctænas faciunt. Tales hyeme videre est iis qui crura propius igni admovent. Ipse etiam solis ardor tenellâ puel- larum cute exceptus, eam in similes pustulas attollit. Pernioni- bus & congelationi artuum idem humor originem præbet, & sine ullâ externâ causâ, ab interno vitio, ut & calidiore regimine, in febribus granorum milii formâ exardet, purpuramque Germa- norum albam constituit. At ubi ingentem sibi adscivit feritatem humor ille per crisin in ipsâ sanitate cum pruritu enormi ad varias corporis partes erumpit, erysipellate cinctus sub herpetis miliaris nomine. Sæpè morbi ad instar eruptivi, lentis increscens gradibus, somnos adimens, febrem inducens, dum in hisce par- tibus cicatrice obducitur, in aliis vicinisque præcipuè recrudescit, quod per menses integros vidi renovari. Ab aliquâ sæpè causâ ex- ternâ inducitur, ut si pars vestibus assueta soli imprudentius obji- ciatur. At si non adesset interior acredo, ortum à brevi ac levi causâ leve malum promptè sanaretur. Sed undè illa fero insita acredo? 1°. Ab omnibus modò recensitis causis, ut aëris haustu impuri, ciborum longo usu acrium, &c. 2°. à bile aut simplici, aut acri ac porra- ceâ, vel quod pejus atrâ; si quidem hæ omnes bilis species à fero diluuntur, & quò pars quævis acrior atque tenuior, eò etiam & faciliùs diluitur, & rapitur cum fero vehementiùs.

Serum illud acerrimum, sed & simul tenuissimum, ita ut apud antiquiores sub spiritûs seu Πνεύματος nomine fuerit cognitum, non unam in morbofo corpore scenam agit, quatenus ultimos vasorum mœandros soli pervios imaginationi penetrare valens, ibi nervos, nerveasque partes diris torquet cruciatibus & dolores con- citat immanes. Novitate rei attentos, & rheumatismum vulgato nomine incusantes deludit illud, sive nunc hùc, nunc illùc fera- tur, sive fixam sibi sedem in aliquâ parte elegerit; undè pruritu

§. III.
De fero acri.

enormi, doloreque intolerando, vel in latam facescit pustulam, vel in plures redivivo cruciatu torquentes, donec exhausta sit causa mali. Quod pluries si vidisse me dixerim, nihil addam tot observationibus quæ oculis quotidie subjiciuntur. Nunquam, aut rarò admodum febrim concitat pessimum malum, ut pote extra circuitûs centrum positum. At nunc dentes exedit, ut vidi in viro qui parvulo temporis spatio, omnes maxillæ inferioris dentes amiserat, intactis superioribus; nunc in pulmones decumbens eos corrodit, & suppuratione longâ & lethali perimit. Alibi ferales ludit tragædias, nec se sæpè sinit agnosci, nisi cum immedicabile malum evasit. Plura ad hanc feri corruptionem phænomena referuntur, apud antiquos observata, imò & pessima illa scorbuti species, quam à Lucretio descriptam vidit & asseruit Poupartus non ab aliâ videtur causâ repeti debuisse.

§. IV.
De mucro acro.

Remanet pars in lymphâ maximè conspicua, non unius in tenuitate gradûs, quæ à summè tenui alteratione spiritus forsan nutriente subtilissimos ad crassiorum usque & chylo proximum humorem, easdem qualitates à vegetantibus desumptas servat. Hæc cum plasticam virtutem corruptelâ suâ non amisit, nutritionem efficit, & cæteras functiones adimplet, quibus gluten symbolum confert. Ipsi sua posse inesse vitia vel simplicior docet Pathologia quibus hîc insistere nostri non est officii; sed notandum est totam perfundi cutem mucro illo copioso, imò & in suâ origine totam illo conflare, undè quò origini suæ propior est illa, eò magis mucum redolet, ita ut vel in sanissimis infantibus sese expurget per lemas, fordesque lamellatas quæ strigili eraduntur.

Res eadem in adultis conspiceretur, nisi & exercitio firmatum corpus & motu exercitum mucum summâ vi tenuaret. Solidescit scilicet mucus ad cutem & opportunum præbet nidum variis insectorum nostrâ sub cute viventium ovis, quæ per mucum cum epidermide coalita ibi excluduntur. Undè nullis tantum in corporibus, quantum in infantibus hujusmodi insecta prosperè excluduntur & adolescunt. Sed si mucro illi acrodo aliqua infederit cum cutem omnem occupet ille, nihil mirum est, si dirî indè ad cutem nascantur morbi, pruritus, obturationes, obstructions, inflammationes diversi generis, ulcera recrudescencia, quæ summa vasorum culmina exulcerent, rodant & corrumpant.

Dulcissimo autem & summè nutritio humori acrodo duplici de causâ innasce potest. Prima quidem ab omnium supra dictorum

æctione in mucum determinatâ pendere potest; altera verò à proprio innatoque vitio quo humor facilè mutabilis, si ultra ordinem diluatur, vappescit quasi, fermentescit, intumescit, vasa dilatat & rumpit, & jam in massam conflatus pustulas quidem majores concitat, & eò magis pertinaces, quò plus ab ipsâ corporis machinâ materiæ sufficitur mucosæ. Pus hisce pustulis tenax & viscidum pastæ fermentantis odorem spirat; sæpè gliscit sub epidermide, & viscoso attactu digitos tangentes commaculat. In illum, nisi sedula arcuerit cura, muscæ & insecta involant, quod quotidie in legitimis infantum variolis observatur; hic enim morbus, si quisquam alius, partes corporis mucosas adoritur, & quâdam fermentatione per insitionem facilè demonstrandâ novam muco formam imprimit.

Ulcera quidem mucosa efficiunt variolæ ab extraneo concitata fermento, sed alii sunt ejusdem formæ morbi, non ut variolæ acuti, sed chronici, qui infantes atque juniores aggrediuntur mucumque mutant, ἀχάρεις dicebantur græcis, & ut Platonis libro III, de Republicâ verbis utar ἀποκριτικὸν νοσήμα dicebantur ab ἀποκριτικῇ δυνάμει concitati; hi quidem miserè corpus per longum tempus affligunt, sed, iis per vim temporis exanthlatis, illud & sanius & robustius efficitur, imò præcaventur morbi. Forfan & si conjecturæ venia in rebus hisce danda sit, plures morbis hisce mucosis infantes conflictati, à variolis immunes videntur fuisse. Intereà detestantur mulieres faciem puerorum inhonestam, quos ostentare nequeunt. Cauteriis inutilibus misellos affligunt, bellèque secum agi credunt, si ad aures effluxus tantùm perseveret, glandulis intereà parotidibus, axillaribus, occipitalibus tumefactis, quæ glandulæ lymphaticæ quandiu turgent, quasi per folliculos cutis humori paraverint exitum, illas sanare & repercutere foret piaculum ingens, cùm indè certè emolumentum corpori accedat, atque intemerata salubritas. Horumce tumorum atque ulcerum simplicium alia cum pruritu enormi fiunt, undè imprudentes sese pueri cruentant, & fœdum offerunt spectaculum, vix tolerandum matribus; alia sine pruritu. In his acredo nulla extranea; in illis, vel à nutrice, vel à matre characterem acrem insumpserunt. Pueris vel lactentibus, vel recens ablactatis accedunt illi affectus; nam ipsum ablactationis tempus lymphæ novam indolem imprimit: infeliciter quidem, si quæ lymphæ inditur & inducitur crasis spissior in glandulas lymphaticas sese deponat, neglectâ cute; intumescet

enim abdomen, cætera marcescent, aderit diarrhœa, phthisis, mors. At grandiore factò corpore, scena mutatur, & quanquam dentur in ætate jam puerili aut epheborum morbi à muco pendentes, quanquam dentur crustæ, favique, glandularum lymphaticarum infarctum & sequentes & comitantes, simulque & infarctum illum tollentes, adeoque ad corpus à superfluo mucoso liberandum institutæ, adest tamen plus erethismi, plus inflammationis, plus virium vitæ, undè fit ut malum majori celeritate sua tempora decurrat, depuratio fiat citior, metastasis periculosior.

Hæc metastasis vulgò fit in pulmones in juniori corpore maximè in morbum flecti cereos, & glandulas bronchiales primùm obstructione, dein erosione inficit, pure demùm corrumpit. Nec rarum est iis quos, aut natura debilior præpostero morbi mucosi cutanei retropulsu affligit, aut ars malefuada fœdi horrore spectaculi liberavit, ut illicò, & quasi nullâ præviâ causâ, pus exspuant, mirantibus Medicis, nec cogitantibus quòd superfluous ille mucus mutationem purulentam in ipso circuitûs impetu subierit, alteratusque in pus ad pulmones appulerit, cujus, omnibus ferè practicis consentientibus, mutationis non unum vidi exemplum.

Duriores fiunt & magis plastici tumores illi ingravescente ætate in quâ & herpes minus fluunt, & achores favique duriores ac rariores, in quâ glandulæ faciliùs cedunt quàm cutis, & faciliùs indurescunt istæ quàm illa erodatur, undè rursus metastases faciliùs fiunt ad hepar, humoribus indolem biliosam plus affectantibus. Lympha ipsa crassior mesenterio faciliùs insidias struit quàm cuti. Nec mirum si phlogoses harum partium lentæ, vix tangenti digito deprehendi faciles, cum artis auxilio ad resolutionem sollicitantur, eique jam auscultant, cum de victoriâ mox adipiscendâ sibi jam gratulatur Medicus, illicò spem benè conceptam eludant. Tunc enim & facies quæ plus externis insultibus patet, & reliquæ omnes corporis partes pustulis fœdantur, pruritu afficiuntur, herpetibus turpiter corripuntur; scilicet causa mali liquefacta est, & antiquam sedem deseruit, tumque cutis ejus piacula accipit. Imò si priorem morbi sedem intuearis, miraberis quanta in angustissimo loco materiæ nocivæ copia delituerit, quod tibi tamen aperiet observatio circa mucum animalium simplicissima. Scilicet dilatari illum prætermodùm ubi aquâ simul diluitur, simulque motu rapitur; undè quod centesimum pollicis

pollicis unius spatium occupabat, possit ad plurium pedum spatium extendi.

Ab hâc theoriâ quæ per omnes æqualiter ætates & sexum utrumque diffunditur, maxima pars morborum cutaneorum intelligitur, imò & plurium in œconomiâ animali affectuum nodus solvitur, cum pars illa mucosa acris nunc uterum, nunc pulmones, nunc viscera omnia glandulosa occupet, ita ut non sine aliquâ ratione, licet nimis extensâ idæâ, Mortonus & Meadius pronuntient, vix aliquam dari phthisim quæ non scrophulosa sit, interiora rei non satis attentè rimantes, cum nihil sit acre, sive à variolis, sive à morbillis, sive à morbo quocumque eruptivo, à scrophulis, imò & ipsâ lue venereâ, residuum, modò mucosum illi insidere possit, quod similes morbos parturire non possit, quod pluribus exemplis & observationibus non refellendis hîc possem comprobare, si non melius foret cuivis Medico rem ex propriis observatis perpendendam relinquere.

Supereff illud exponendum, undè materia hæc mucosa concipiat acredinem, conceptamque aut servet, aut diffundat. Nihil unquam aut doctius, aut ad veræ atque sinceræ Chymix principia convenientius de acredine & sanguinis, & lymphæ, & humorum unquam dictum fuit, quàm quæ in Pathologiâ Boerrhaavius exposuit, quibusque signa addidit, ex ratione & observatione petita. Non ita tamen ut quæ dicitur ipsi alcalina lues unquam suos perfectos effectus & obsolescentes intra sanguinem & humores edere potuerit, aut muriatica ita dominatum obtinere, ut falsuginem illam incorruptam subire sanguis capax fuerit. Quæ enim ita distinctè eminent, aut lethum inferrent necessarium, aut per apertos urinarum tractus vacuarentur. Verùm indolem nativam illâ tabe inquinati humores retinere possunt per suos effectus demonstrandam. Imò si lympham è corpore humano emissam, variis salibus, oleis æthereis, vini spiritui, eâdem dosi sumptis miscueris, quælibet horum corporum in ipsam agent, ejusque crasin prorsus immutabunt, sed phænomenis diversis, textuque inde nascente summè variato, quod longâ experimentorum serie hîc demonstrare possem, si non res extra tractandæ materiæ limites nimium extensa nos à proposito avocaret.

Sed si observationem consulimus, alia est præcipuas nocendi partes in corpore humano sibi assumens acredo, quæ præter cæteras eò magis eminet, quò ipsi mucagini magis propria est. Hanc

acre humanum vocarem. Præbet ipsi originem vitiatum & malè compactum in ipsâ suâ origine chylus functiones omnes debilitans : undè secretiones omnes vitiantur, & præcipuè cæterarum complementum & quasi emunctorium commune, perspiratio. Aduuantur inter se, & in proximiorum contactum accedunt mucosæ partes, hâc unione crassescunt, & quasi rancidæ fiunt atque frigidæ; eminet indè acredo, ut ab humore univoco, univoca: sed quæ tamen ab ætate, sexu, temperie, varietates accipiat accidentales.

Hæc in infantibus pastæ fermentantis odorem refert, in adultioribus aliquid habet offendens, nauseosum, magisque in feminis quàm in viris. Acre illud si febre non resolvatur, facit ἀποφύσιν, tumores faciliè suppurantes, & in pus bonum, album, læve & æquale vertendos. At in pueris mucosum quid sæpè supereminet & ulcera facit curatu difficilia. Acri illo præexistente, artus gravantur, dolent, languentque functiones omnes, omnia ad nauseam fastidiuntur, donec eruperit febris. Præcipuus illius mucosæ molis jam vergentis in acredinem lentam & degenerantis effectus est homines reddere impotentes, inappetentes, sui oblitos, omnesque secretiones tum ordine, tum qualitate intervertere. Aliquando ubi corpora sunt & flexilia & mobilia sine febre, solâ ἀποκρίτικη, διαμει, ad cutem fertur ut in infantibus, quâ semel pertusâ, non cessat nisi perfecta fuerit ejus depuratio; id porro, cum sæpè cachexiæ juncta sit illa, atque solidorum inertis fœcordiæ, non accidit, nisi cum vitæ vires instauratæ sunt, aut continuo vitæ exercitio accretæ, undè tot cachexiæ solvuntur per pustulas. In adultis magis aridâ cute fertur sæpè ad interiores glandulas acredo illa; in senioribus verò rhumatismorum varia genera producit, imò & ipsam arthritidem sævissimam, quod ex eo probare possim, quòd non semel, sed pluries morbum hunc & crudelissimum & maximè regularem per pustulas integro sævientes bienio, postea verò sanatas, omnino sublatum viderim, iisque senibus qui nec arthritide, nec hæmorrhoidibus vexantur, nihil sit adeò familiare, atque herpetibus laborare, quarum protheiformem adumbrare indolem alibi locus dabitur.

Duo tantum hîc notare suffecerit exempla. Alterum nobilissimæ mulieris quæ scirrhuso tumore ipsum uterum depascente laborare videbatur. At tumor ille vultu fœdato per fluentium ulcerum herpeticorum sorditiem sanabatur; quæ ulcera pessimo percussa consilio

rursus in hepar decumbebant, deindè verò in uterum rursus; at eadem si ingentibus vexaretur menstrualibus hæmorrhagiis, aut fluore albo mucoso perpetuo, horumce malorum neutrum experiebatur. Alterum verò de arthritide in herpes degenerare mihi sufficiet vir magni in litteris nominis, qui postquam longâ diuturnâque conflictatus foret arthritide, tumore primùm ingenti crurum atque femorum eoque durissimo, atque cute in corii elaborati duritiem firmatâ & adauctâ correptus est. At tumor ille tandem discussus fuit per fluentia, mucosa, difficilè sanabilia, dein etiam facilè recrudescencia ulcuscula, quæ pruritu insigni dira & crudelia, per biennium integrum misero somnum & spem ademérant, evanidâ intereà, nec postea redivivâ arthritide.

Quanquam autem acredinis hujusce mucosæ, quæ aliquid de fermentativo illo *gas* dicto sibi vindicat, theoria huc usque non omninò perspecta habita sit & cognita, nullus est tamen inter observatores naturæ qui hujus in diversis ætatibus existentiam non senserit. Hinc pueris recens ablactatis tot glandulæ lymphæ atque muco dedicatæ turgescunt, & quasi per mucosi atque adiposi textûs cellulas transfudarent, ad cutem feruntur; hinc grandescunt tot inflantur glandulæ, & periculum ingens phthiæ accersitur. Hinc senioribus sputamina, & jam ætate provectis apoplexiæ mucosæ, catharri suffocantes, diarrhææ, ac dysenterix, tot febres in abscessus terminandæ, variaque ab accidentibus diversis sibi mutantur symptomata: numerosa herclè morborum cohors quæ huic acredini mucosæ debet originem. Suos hæc sibi proprios habet characteres, & indolem quâ ab aliis secernatur & agnoscat. Scilicet sensim increfcit & tacitos habet progressus: hæc à glandulis in cutem, à cute ad glandulas præ aliis omnibus deferitur. Hæc duritiem ferè indolentem, nisi per febris vim tenuetur, affert, undè vulgò sine febre, nunquam brevi temporis spatio, sed per partes & longa temporis intervalla depuratur. Ubi semel depurata est, corpori ingentem inducit nitorem à quâ & robustius illud & alacrius evadit, & in pueris crescentibus grandius. Demùm scrutatoribus naturæ non dixerim absurdum quid, si protulerim illam acredinem depuratoriam per integrum vitæ curriculum periodicis temporibus recrudescere. Quæ omnia accidentia nulli alteri acredinis generi, aut competunt aut competere possunt. Undè ab eo tot herpetum ulcerumque cutaneorum differentix quæ plus nomine & formâ, quàm re & naturâ differunt, oriuntur.

§. V.
De scrophuloso
acri.

Nec tamen hoc acri intellecto omnes acredinum species quæ ad cutem possunt deferri comprehenduntur. Ad hanc proximè accedit pessima acerrimi tabi species, lympham pariter invadens, ipsamque cogens atque coagulans. Hæc scrophulas & tumores nuperioribus sic dictos frigidos facit; lento pariter gressu incedit & cutem adoritur. Sed nostra hæc sævior acrimonia & corpori nunquam utilis, lympham ipsam ejusque naturam destruit, ipsique vel in suis ipsis vasis formam gypseam aut cretaceam affingit; si quando cutim adoritur, nam id ipsi non est & naturâ & indole, textum ejus destruit pariter, & naturam ita concretionibus deformat, ut quocumque sese tulerit humor ille, jam reparari partes non possint atque refarciri. Verè destructorius humor cum nullo alio servat analogiam, si luem exceperis veneream, cui effectuum analogiâ concors est, forsan & origine, ut plures voluerunt, quibus tamen plenum ideò assensum dare vix possim, quòd & ante cognitam luem veneream jampridem scrophulæ innotuissent, & sufficiens scrophulis causa reperitur in aggesto primarum viarum malè concoquentium acido, qui si non fermentativus fuerit, & spirituoso propior, sed terreus, austerus & acerbus, jam liquores cogit atque coagulat. Quod quidem eò videtur verisimilius, quòd rarò nisi debilioribus pueris scrophulæ accidant, & duritie eos tantum atque scabritie tumores æmulantur, quos ab acidâ atrabile pendere veteres censebant. Sed morbus scrophulosus glandulas præsertim invadit, nec cutem, nisi quatenus conflatur atque conspergitur folliculis. Adeoque ejus naturam, progressum, origines altius rimari extra propositum nostrum est. At alia est acredinis lymphæ insidentis species, humorisque retenti genus pessimum, quod maximam à nobis curam & inquisitionem postulat.

§. VI.
De lacteo acri.

Ea autem consistit in acredine lactis superflui in corpore femineo, sed nec femineo solum, sed etiam infantis recenter exclusi: nam turget lacte omnis infans, quod etiam à mammis nascentibus exprimere facile est, aut expressum visu deprehendere. Quamvis autem forsan universali nimis propositione, omnes homines suo lacte vivere dixerit Boerhaavius, non minùs tamen verum est in illius sensu, lac esse chylum inter & sanguinem fluidum intermedium, naturæ agentis labore effectum atque efformatum; in eo quidem omnes quæ sanguinem possunt constituere partes reperiuntur. Deest rubor, deest pondus, atque den-

fitas, deest fortis partium inter se approximatio. Quoties ergo elementa lactea præ eorum copiâ & virium imbecillitate in vera sanguinis elementa converti non possunt, non tantum exuberant, veramque inducunt cachexiam, sed stagnantia præcipuè ad glandularum anfractus, indurantur, & cum molliissimo vasorum textu concreescunt, imò etiam in cellulari textu coadunata corrumpuntur, in folliculis acescunt, mucumque, ac renovato proventu accedentem chylum in partem labis, fermenti more, assumunt; undè pruritus, pustulæ, ulcuscula mucosa, pure indivulso plena, vix inflammata, adeoque viribus vitæ ad cicatricem efficiendam necessariis rebellia. Corruptio autem lactis intra corpus spontanea per se mucum destruit, & ossa vel eburnea emollit, cum novam sævitiem ac feritatem accipiat & mutetur à calore corporis & à vi circuitus perennantis. Hinc foetor ille acidus qui evadit intolerabilis, quoties ulcera indè nata, præsertim à longo tempore tecta, aperto aëri committuntur, nares feriens & sæpè animi inducens deliquia. Non aliam ob causam tot formæ ulcerum oriuntur Græcis Arabibusque, per nimiam sedulitatem quæque suis nominibus insignitæ, quæ, etsi rariùs puerperas quàm infantes solo eorum lacte viventes adoriantur, tamen iis quoque communes sunt, præsertim ad caput quâ calor capillorum major, ornamentis & variis aromaticorum unguentorum formulis maximus redditus, emicat. Prætereà ad glandulas lymphaticas quibus ornatur collum hærentia major, undè prægnantibus jam lacte turgidis, & puerperis, rarum est dentium nitorem non hebescere, ipsamque non alterari. Acredo autem illa lactea adeò à cæteris differt, ut probè meminerim recens puerperam scabie tentatam, ab eâ rectè convaluisse, cum tamen manerent ulcera lactea quæ vim remediorum scabiei inservientium eluserant, me tamen contraria prorsus sperante; undè duplici opus illi fuit medicatione.

Licèt ergo hìc à nostro proposito alienum sit in lactis medicinam insistere, patet quàm facilè mala à matribus atque nutricibus in liberos communicentur, & quàm malè sanâ matre benè sana nutrix suadenda sit, &c. Nam à nullo alio fonte fluunt uberiùs impendentia toti soboli mala, obstructions, scirrhi, mesenterii ingurgitationes, quæ postea nimis ferâ medicatione curare frustra tentaveris, repugnante naturâ, aut si aliquem tibi successum felix spondeat inchoata medicatio, quâ proportionè glandulas turges-

centes sanaveris, eâdem cutem externam deturpaveris omninò, in quo quidem opere pergendum tibi suadebit ratio malo leviore gravius compensante.

§. VII.
De pingue acri.

Hiscæ acrium generibus præcipuis & quasi primitivis alia sunt accensenda, quæ rariora quidem, nec tamen in arte incognita. Tale est venenum quod ab adipe mucoso infantum ob stagnationem rancidulo in cutem ferri videmus. Ulcera fiunt post pustulam prærubram minimè eminentem & quasi anthracis superficialii formâ; his febris chronica se adjungit, sed metuenda, cum ab eâ corpus facilè colliquescat, redivivis interea seque mutuò excipientibus ulceribus. Inest illis pus fœtens, oleosum, rancidum, & quod ubi intumuerit hiare facit fœdo aspectu ulcera, quæ vulgò non per unam, sed per plures aperturas, oleosum saponem fundunt, ipsorumque etiam limbi retorridi videntur, quasi pullulantibus cellulis sibi invicem superpositis.

§. VIII.
De venereo acri.

Inter acria cutem exedentia venena, piaculum foret luem veneream non recensere; de cujus tamen effectibus altum hîc servare silentium jubet tractata jam ab aliis & ætate & meritis in artem superioribus materies. Id annotare sufficiat summam servari analogiam ab hocce fermento in glandulas latente atque deposito cum aliis quibusque acribus quæ ad cutem prorumpunt, postquam sæpè in glandulis quasi in receptaculo fuerint asservata. Meminique me non unâ vice vidisse homines glandulis laborantes lymphaticis, obstructioneque jam perimendos abdominali, quos mercurialibus admotis sanare contigit: eâ proportionem ut quâ ratione minuerentur glandularum tormenta, eorumque tenuaretur moles, eâdem etiam cutis deturparetur. Undè dum animosius adhibuimus mercurium, cutis etiam sanata fuit, sanitasque instaurata: nec novum est & inauditum in arte, inter venerei regiminis angustias atque mercurialis curationis tædia, immeritam prorupisse quæ non prius extiterat gonorrhœam.

§. IX.
De varioloso acri.

Inter acutos morbos ab acri fermento intus tumescente seseque multiplicante enatos, primum obtinent locum variolæ, & si aliquis de eorum naturâ atque proprietatibus dubitandi locus inerat, tollit illum insertionis doctrina quâ corpus antea sanum inficitur, proque atomo puris multiplices effert pustulas. Quod, etsi merè extraneum sit fermentum, & à causâ externâ natum, id tamen habet singulare, quod materiem ipsam mucosam prorsus adoriatur & immutet, ita ut ab hac variolosâ depuratione corpus &

salubrius fiat & alacrius. Imò ab hâc proprietate fit ut pro diversâ corporum crassi mucique nativi indole, post exanthlatas variolas, tot remaneant ulcerum pertimescendæ reliquiæ in ipso adipe, ad articulos, & alia corporis loca, morbisque cutaneis pluribus, imò etiam & herpetibus sæpè præbeant originem variolæ.

Diversæ prorsus est naturæ fermentum illud morbillosum adeò contagio infame, ut vix aliquem inexpertum morbi relinquat incolumem si semel viciniam invaserit. Hoc verò & pectori & oculis maximè infensum est, at vix cutem attingit, tamen aliquandò redivivum sæpiùs extulit erysipelas. Eadem habenda est theoria de tam diversis fermentorum generibus, sudaminibus, hydrois, febre scarlatinâ, aliisque morbis contagiosis quæ cuti læviter inhaerent, & vix aliquod malum, nisi reflua sint, partibus infligunt, cutemque ab iis semel liberatam, jam à malo reddunt & præstant immunem.

Quæ autem hîc de morborum præcipuorum acutorum qui in cutem defaviunt sequelis proferimus, ea etiam pertinent ad alios quoscumque contagiosos qui in mortales miseros decumbunt, sive pestiferi sint, sive leviores, quo in genere varias pestium species recensere foret necessarium; sed longiùs multò & multi laboris opus. Sufficiat hîc morbos distinguere qui suppurationem pro crisi habent, & verè phlegmonodei dicendi sunt; illos qui per erysipelas terminantur, & in sero acri sedem fixerunt; illos demùm qui in tumores bubonodæos, aut pustulas abeunt, hos postremos lymphaticos vocare fas erit.

At certè violentissimis ac deleteriis affectibus illud inest solatii, quòd si pepercerint, non relinquant tristes reliquias, & ἀπρίστως quæ longo tempore corpora ægrotantium divexent, quòd dici non potest de iis qui mitiùs in corpus decumbentes, jus quasi civitatis in corpore adipiscuntur, mucoque ac lymphæ insident. Ii enim, cum tenaciori in liquido sedem fixerint, non adeò facîle aut potenter judicantur, longasque ac tardas sæpè relinquunt reliquias. Sæpè etiam vi naturæ alterati, nec tamen aut depulsi, aut omninò deviçti degenerem naturam induunt, morbosque procreare apti sunt, à prioribus prorsus diversos, circa quos artis theoricæ opiniones proferre, nondùm adeptâ certitudine, licebit.

Scilicet venena illa dùm per vim naturæ, & dimidiatam coccionem partem feritatis amisère, alios procreant effectus à prioribus diversos multùm. Relationes illas venenorum inter se dege-

§. X.

De morbilloso
acri.

§. XI.

De degenera-
tione venenorum.

nerationesque primus omnium adumbravit Scrheiberus in tractatu de peste Ukrainensi. Ita vidi infantes qui à matre graviditatis tempore variolas expertâ supererant, tumore glandularum meseraicarum ad primum annum emori; femina nobili à variolis recens sanata quam ante perfectam depurationem morbi compresserat maritus, puerum nasci vidi qui vitam herpetico malo, prurituque enormi auspicaretur. Multis juvenibus post variolas, & quidem insitas, nasci herpes, longos articulorum dolores, sævissimas ad oculos fluxiones, quis non annotavit? Has tristes reliquias decumbere in coxæ articulis ibique conclusum humorem alterari, & cariem ossibus, universo corpori marasimum & mortem inducere, spem parentum eludente puella, vidi, non sine gemitu. An à parentum malè sanata syphilide rachitis nata est, morbus ipsâ syphilide recentior? An etiam strumæ ἀγριοφωρία? ut cum Ballo- nio loquar. Certè arthritis hæreditarius, si quis alter morbus in unâ progenie herpetum facie prodit, in secundo natorum ordine resumit arthritidos characterem. Scilicet sperma illud humanum, & muliebris quisquis sit humor, non tantum nutriendo foetui primum conferunt symbolum, sed simul imprimunt indolem vix ullâ huc usque cognitâ arte destruendam.

§. XII.
De causis sym-
ptheicis.

Ex hac multiplici causarum enumeratione satis comprehenditur quantum à diversâ possint origine pendere illi qui cutem affligunt morbi, nec tamen omnia causarum genera huc usque executi sumus; alteri enim classi obvia est cutis tot aliundè externis causarum insultibus & impetui objecta; suam etiam obtinet cum internis partibus sympathiam peculiarem. Ventriculo ita consentit, ut multa sint corpora quæ intus & in ventriculum admissa subito pruritus enormes ad eam excitent, imò, & papulas erysi- pelatosas. Spiritu vini saccharato & aromatico in usum adhibito, cum tenuissimus & summè volatilis liquor omnia vel intimiora ictu oculi subeat, idem effici nihil mirum est, sed pruritus enormes, imò & pustulas excitari vidi, si vino hispano vel medio- crem cyathum sibi homo, alioquin sanus, permetteret. Aquarum mineralium levissimus usus pustulas prurientes subito effectu extu- lerat: id mirum non est, cum inter aquæ purissimæ potio- res viderim non unum qui, dilutâ stomachali saburrâ, sese pustulis ad frontem indignabatur inter vini immoderatos bibaces recen- feri, quorum in numero juniorem Monachum studiis deditum, meri potu sanatum vidi; Medicumque nimiooperè meditationi in-
dulgentem,

dulgentem, qui aquâ ardorem laboribus innatum temperare dùm studet, faciem foedis pustulis deturpatam habebat, hunc remissis studiis, & meri potu nitorem cutis recuperasse vidi. Undè intelligebatur famosus ille aphorismus Hippocratis in quo ad sanationem oculorum inflammationis meri potum commendat. Nec novum est & inobservatum in Nephritide quod, quoties calculus pungit renes, aut ureterum substantiam, pustulæ prurientes ad cutem oriantur. Idem in tussi atque pertussi infantum accidit. Sed ut in hoc postremo casu materia potest à cute in pulmones, in cutem à pulmonibus deferri, in priori sola partis sentientis vellitatio cutem vitiat. Forsan etiam alia sunt apud auctores similia sympathiarum exempla; sed cùm legibus comprehendere non possint, aut ab omnibus non agnoscantur, de his hìc tractare videtur inutile. Qui plura nosse voluerit, legat illustrissimum de sympathiâ Regam & alios.

A R T I C U L U S I I I.

De applicatis externis.

Applicatorum externorum quæ cutim vitiant longa foret enumeratio, si singula numerare foret animus. Scilicet nullum corpus secans, contundens, urens, non cuti infensum est, sed ab apertis hostibus apertè cavendum natura clamat. Animalium morsus, bellica instrumenta quis nescit fugienda? Applicata quæ cuti nocent & ad nostrum pertinent institutum erunt, 1°. in ipsâ nata, si sordes, corrupta vestimenta, tabo contagioque infecta ei apponantur; 2°. adventitia, si acria & obstipantia lustraveris extra eam posita: utrumque causarum genus hìc perpendendum.

Sordes quæ ad cutem nascuntur oriuntur ex muco, seu parte mucosâ solidescente unitâ cum volitantibus corporum ambientium atomis, pulvere, detritu epidermidis, quæ falsum saporem sali marino analogum spirant, imò & aliquandò evidenter amarum. Solvuntur illæ in aquâ, cum aliquâ tamen difficultate, minori aut majori, prout illæ magis aut minus oleosæ sunt, & ad resinofam plus minusve accedunt indolem. Imò & aliquandò, nullatenus solvuntur, ut sunt sordes illæ quæ in febribus hæcticis accumulatur, & phthisicorum cutem deturpant, ortæ à siccitate & ariditate cutis separationeque epidermidis. In genere verò

§. I.
De sordibus.

quæ corpora plus perspirant, & plus comedunt, plus etiam sordium accumulunt. Ita ut observatione compertum fuerit, abstinentes illas feminas *αδιαπνεύστας*, nec linteis, nec cuti sordes imprimere. At simul patet nullatenus eandem esse, aut debere, aut posse sordium naturam. Non una enim & eadem est pro diversis influentibus causis aut perspirationis aut sudorum natura. Piaculum esset easdem sordes expectare ab iis qui à gravi & mucum mutante morbo, quales sunt variolæ, convalescunt, & iis qui sanam robustamque vitam agunt. Eliciuntur sæpè in maximè calidis Americanis regionibus sudores quos comitantur pustulæ nascentes simul, simul concidentes. Et ipse sudores à febre sæpè vidi qui cum anxietate summâ cutim afficerent, pruritus simul enormem in eâ concitarent; imò & ad ægrum accedentibus sternutatio excitaretur. Talis certè sudoris pars solidescens acris erat. Ne loquar hîc de iis quos fricatione flamma lucens perfundit, raro nec à me unquam viso, sed apud auctores non inaudito exemplo, de quo vide Bartholinum tractatu de luce animalium. Specifica cuique sordium natura ex observatione comprobatur; nam odora canum vis herum inter alios discernit, nec etiam obtuso nostro odoratu idem est odor viri ac feminae, pueri ac senis. Cùm verò in diversis partibus diversa etiam sordium species expectanda sit, an non etiam indè morborum cutaneorum differentia exurgit? Ita in pueris ad aures & caput nascuntur facillimè morbi, in feminis ad inguina, in viris ad scrotum quod non rarò, ut verbis Hippocraticis utar, *aphtosum* est, aut ad mentum & loca pilis foeta. In senibus ad crura nascuntur & artus. Sordium proprium est epidermidem furfuraceam facere, & lichenes procreare: præterea verò mucosâ naturâ nidum præbent variis quæ ad cutim nasci possunt insectis.

§. II.

De applicatis adventitiis.

Applicata adventitia cùm morbos cutaneos invehunt, agunt aut irritando atque vellicando cutim, aut ejus structuram stringendo, aut demùm vasa obstipando cutanea, eâ tamen lege ut omnes illæ actiones, in unâ atque eâdem uniantur atque ad eandem agendi normam referantur. Nam quæ stringunt, irritant; quæ irritant, stringunt, & demùm nulla cutis obstipatio à vasis pendens, atque morbos inferens cutaneos intelligi potest, quin etiam & irriteret & stringat, alioquin exitum humori indè profiliendi denegando retropulsionem potius à cute faceres periculosam quàm morbum inferres cutaneum.

Ad primam classem referuntur quævis irritantia aut stimulantia, quorum actio prorsus diversa est; 1°. pro gradu & naturâ acris irritantis; 2°. pro ipsâ cutis sensilitate. A duplici hoc gradu facta diversa in arte nomina, ab iis quæ combustionem comitantur phœnomenis desumpta. Primum & vehementissimum constituunt cauterizantia sive urentia, quorum actio prorsus deleteria atque urens escharam facit, sive crustam merè gangrænosam, omni prorsus organismo destitutam, sub quâ, concisa atque in suis destructa extremis vasa liquorem profilientem dùm effundunt & coercent, inflammationem efficiunt, atque suppurationem, undè crusta illa separetur & foras ejiciatur. Alterum constituunt gradum vesicantia, quæ cuti apposita vesicas in illam attollunt, dùm virtute causticâ epidermidem à vinculis quibus cum cute per Malpighianum rete necitur liberant. Hinc serum inter utrumque effunditur, non retentum solùm, sed etiam per irritationem & expressionem vasorum effusum. Vesicæ illæ per artem emplastro suppurante, & cicatricem præpediente tectæ, suppurationi locum præbent, secus brevè exsiccarentur in crustam levem, & in escharam merè lymphaticam atque albicantem facescerent, sub quâ sine suppuratione cicatrix oriretur. Tertio loco, minorique irritationis gradu, adsunt ea quæ dicuntur rubefacientia, quoniam irritantibus spiculis erysipelas accersunt, quo sub gradu atque nomine nulum est irritans quod non possit comprehendere, sive mechanicum sit illud, ut urticatio, culicum, cimicum, pulicum, & apum morsus, aut simpliciter spiculis agant acribus, ut salia, saponēs, olea aromatica, resinæ solubiles, &c. corpora hujusmodi quorum in actione summa tenuitatis in cute habenda est ratio; cùm illa sit cutis præcipuè fæminæ delicata indoles, ut vel levissima impressio irritationem efficiat aliquandò immanem, imò ea sit ejus sensilitas, ut vel tactus durior, vel levior scalpura longam in ipsâ inurat impressionem.

2°. Constringentia cutim, sive adstringentia sic dicta medicamenta eodem agunt mechanismo, nisi quòd, nedum appulsum humorum ad cutem præ irritatione efficiant, eum contra impediunt, simulque exituris secundùm naturæ ordinem humoribus præpediant exitum. Hinc ab illis nascitur in aridiori factâ cute asperitas, & aliquandò folliculorum ad eam hiantium tumor, qui ubi ad aliquem gradum intumuit, sibi assumit simul irritationem atque crispationem, undè adstringentium actio secundaria, etiam pro-

ducit erysipelas. Sed illorum remediorum sic sæpè falso dictorum titulo, scelus est, non cutem vitare, sed ipsis contra nitorem præposterum conciliare, cum illâ induratâ, atque in corii vicem firmatâ, impulsus vitiosorum humorum à corporis centro præpeditur, retinetur contra intus, majores in viscera nectens insidias.

3°. Ea quæ obstipantia & coercentia vocantur, duplicis sunt generis; alia enim humores intus deferunt, & absorbentibus vasis particulas sufficiunt seu moleculas, quibus ea opplentur, nedum exeuntes è corpore atomi possint exhalari. Tales sunt ea quæ in humidioribus convallibus toto & malè munito corpore excipiuntur nebulæ, tempore præsertim frigidus simul & humido, quo tempore nulla sævior pestis exurgit obturandis canalibus, & eò funesta magis atque metuenda, quò sæpè humiditas, etiam in calido aere constringens atque obstipans, non aqueos tantum vapores, sed impura etiam infert miasmata quæ noceant imò & vitam ipsam pessumdent, quod quousque elephantiasi, & pessimis morbis cutaneis inferendis possit conferre, & jam alibi dictum, & alibi fusiùs expendetur: quo sensu omnia quæ vasorum tonum infringunt & laxant, ita ut actio eorum retundatur, jure obstipantia nuncupantur.

At alia & merè mechanica constipantia agunt, vel dum lympham hærentem coagulant, atque cogunt ad vasorum ostia hære, vel dum ipsi exitum intercludunt. In priori genere continentur acida styptica, salia neutra aluminosa, & terrea styptica quæcumque, aut etiam saturnina: in posteriori, olea quæ poros obturant & claudunt, emplastica quæ perspirationem cohibent; quamvis experimentis assiduò & cum magnâ curâ institutis comprobare facile sit, oleosa quæcumque humori perspirabili aditum vix intercludere, imò & quibusdam experimentis visa sunt illum adaugere. Sed illa eâ ratione nocent, quòd calore animali perpetuò tepefacta, partes faciliè rancescentes obtineant, quæ proprietatem irritandi acquirunt; adeoque plerorumque horum medicamentorum oleosorum actio ad irritantium classem referri debet, atque ibi numerari. Inter applicata verò externa mechanica sæpè referendus est præposterus vestium pilosarum aut rudiorum usus. Ita ill. Sauvages numerat erysipelas in cute nascens à collarium ecclesiasticorum usu. Quod ad omnes æquè referri potest rudioris attactus pannos, ita ut iis diutiùs insistere inutile sit.

Aliquam tamen merentur attentionem inter morborum cuta-

neorum causas arctiores ligaturæ, & strictiora vincula. Ita sæpè memorem notam & cuti indurandæ, & ei contundendæ inferunt puellarum lorice duriores, femorumque subligacula, quæ partes contundunt, vesiculas etiam aliquandò & leves suppuraciones excitant; imò & raris exemplis in malo alioquin fundo abière in gangrænam. Compressionis assiduæ effectus sunt calli qui in manibus nascuntur dura tractantium instrumenta, sensum subpositarum partium obtundentia. At nullibi, nec tam dissimili formâ, adeò illi frequenter erumpunt atque in pedibus, undè torquentur elegantiorum calceorum gestatores. Nunc enim callus articulis clavi ad instar affixus suppositarum partium compressione & irritatione dolores arthritidis mentitur, nunc plantæ pedum taloque suppositus soleam æmulatur, aliquandò etiam assiduâ compressione, quasi sibi ipsi cavum cudit, undè evellendus est, non sine usu artificiosæ Chirurgorum manûs. Nec aliæ partes callis immunes sunt, nascuntur enim illi ad cubitum in iis qui ipsi sæpè accumbunt, ad genua in illis qui sæpè flexis genibus Deum exorant, imò & ad aures visi sunt nasci in illis qui caput fortiùs obstrixère vinculis.

Aliam morborum cutaneorum classem ad illam de quâ nunc agimus referendam constituunt insecta varia quæ, vel cuti apponuntur, vel in ipsâ innascuntur. Quantumvis autem longè absimus ab illorum Medicorum opinione qui præjudicio rapti existimant omnia quæcumque affectuum contagiosorum genera ab insectis ab hoc corpore in illud raptis pendere omninò, plerosque præcipuè cutis morbos, scabiem, herpes, huic causæ tribuentes, tamen fatebimur non unam esse morborum speciem quæ ab hâc causâ repetenda sit. Quo quidem in genere disquisitionis duo præcipua insectorum cutim lædentium genera distinguenda sunt. Alia enim aut per aëra volitant, cutemque in illam illata pertundunt, aut in loca humanis usibus destinata hominique proxima nidum ponunt, undè in cutem deferantur.

Priorum genera, ut pote in variis terræ regionibus varia & diversè multiplicata recensere difficile foret, cum sui sint Americæ culices, sui etiam Lapponibus & Borealibus incolis quo tempore sol terras illas vix deserit, quos vix possint vitare, nisi pice obducta habeant corpora. Ex horum genere sunt culices nostri fluviorum ripis assidentes, & herbosa loca incolentes, varii, qui stimulum in vulnere relinquunt evidenter, apes, vespæ,

œstra, muscæ, aliaque hujusmodi animalcula, pruritus, vesiculas, pustulas, imò aliquandò & abscessus concitantia, si tractentur incautè, sed omnia hæc morsuum genera pruritus excitant intolerandum cutisque ardorem, & somno, & quieti infensum.

Alterum genus insectorum quorum pluraque alata non sunt complent cimices, pulices, pediculorum species non una, quorum altera minima, utut pruritus concitet, visum tamen eludit, altera inguina, & partes genitales affectat, tertia crassior ovisque vel ipsis deprehendenda capillatam cutis partem & pilosam invadit, fœdo intoleranda pruritu. Hæ omnes species pruritus faciunt, somnos avertunt, & spurcitiei ac fordibus pœnam imponunt, vix tamen ulteriorem imprimunt noxam.

At ita constituta sunt, ut aliquas differentias ab animali in quod insident sibi sumant. Sua cuivis animalium speciei inest pediculorum natura fido arrepta microscopio; incommodi omnes, at nullum alium producentes morbum. Pessima est & toto genere à prioribus diversa insectorum species quæ in ipsâ cute nascuntur, & ibi ovis in mucagine quâ scatet epidermis, & inter ipsius lamellas depositis quasi in proprio fundo excluduntur. Primam & præcipuam speciem constituunt ipsi pediculi, qui cum à corporibus in corpora transeant, in ipsis etiam innascuntur. Alii quasi fertilem nati ovis excludendis campum aliundè accepti multiplicantur. At multi sunt qui quasi ab internâ sanguinis & lymphæ dispositione oriantur. Sæpè videas pueros, cultos maxime & à fœdo contagio omninò dissitos, quos sæpè languentes illicò pedicularis lues infestat. Iterant curas & sollicitudinem nutrices; intereà grassatur lues, donec bellè corpore purgato atque roborato, illud infausti deferant hospites. Quod vitium flavo capillorum & cæruleo iridis pupillæ colore donatos maxime infestat; ea quidem pediculorum copia exuberat, ut indè macilenti fiant infantes & pruritu torqueantur enormi.

In genere verò vitium illud spissioris atque crudioris lymphæ de quo jam suo egimus articulo videtur huic malo ansam præbere. Undè quos cute tenui, albidâ, laxiorique videris præditos hos pediculis obnoxios esse sine erroris metu judicaveris; quod vitium cum potius ad puellas pertineat, quàm ad pueros, has multò plus etiam pediculari labi esse aptas observatio confirmat. Scilicet epidermis lymphâ scatet mucosâ, quâ nulla alia conditio eorum ovis excludendis magis favet.

Causæ diversæ, sed præsertim regionum æstuosarum atque humentium & depressarum temperies aliis ansam dedit excludendis insectorum generibus quæ, quasi uni loco atque regioni inquilina sint, nostris in regionibus nunquam felix accepere hospitium. Tales sunt crinones atque comidones, talis est etiam Medinensis vena aut eruca Americana quam vermem *macate* vocant, & de quibus fusiùs loquendi alia sese offeret occasio.

At dantur insecta quæ nullam cum corpore analogiam servant, & in eo tamen memorem suâ notam imprimunt. Ita vidî puellæ nitidissimæ formosum & albidissimum collum erucæ quæ ab arbore in illud deciderat errores erysipelatosâ maculâ designari, ut in geographicâ velut tabulâ distincti forent. Imò cum ad mammam restitisset, induruerat illa, & ferâ suppurationem inflammatione minabatur, sed brevî tumor ille evanuit; sæpè etiam legens in cutem iter formica illam maculis deturpavit, quod quò usque possit in cutem ab insectis extendi, facile deprehendet qui animadvertet, quanta ab applicatis etiam mortuis cantharidibus labe cuti innascatur, ita ut longo tempore tractatæ digitis pruritus ipsis imprimant & ardorem.

C O R O L L A R I A .

Hæ sunt præcipuè morbis cutaneis inferendis atque producendis aptiores causæ, quarum aliæ nunc prædisponentes, nunc occasionales vocari possunt, aliæ possunt determinantes dici. Verùm fatendum est prædisponi corpus ad morbos cutaneos per illas à longo contractas tempore intemperies. Imò sæpè vitiosam diathesim à parentibus accepisse non rarum est, undè cum plerique morbi casu & quasi fortuito contrahantur, contra cutanei morbi sæpè connascuntur. Præterea muco cum scateat ætas infantilis superfluo & ad corruptionem spontaneam prono, nil mirum est si morbis illis lymphatico-mucosis ætas illa potissimum pateat, quam proximè sequitur temperies fæminarum lymphâ & humoribus redundans, nisi tamen nitor cutis fluore albo aut menstruâ sanguinis copiosâ vacuatione redimatur. Undè fit ut à menstruis delitescantibus dimidia fæminarum pars morbis afficiatur cutaneis, & eò magis rebellibus, quò cutis ipsis magis antea nituerit. Cum verò acredo à stagnante lymphâ concepta ad usque pessimam bilis atræ indolem posset evehi, aut intra minimos gradus subsistere, tot variæ mor-

borum eorundem formæ pro variis accidentibus exsurgunt, sæpè causâ eadem, sed effectibus omninò repugnantes. Adest etiam hominum speciei illi quæ rufis donata est capillis specificus suus odor, adest periculum majus in variolis & morbillis, fors magis anceps in peripneumoniis & anginis, nec minùs etiam maculæ illis ad cutem peculiare, & acrioris pruritûs sensatio fortior: undè etiam curatio difficilior, & causæ tenacioris affectio quævis ad cutem esse debet. Morbi autem cutanei, ut per sedulam causarum inquisitionem patet, vel depuratorii sunt, & ab imo viscerum fundo repetuntur; naturæ vis actiuosa humorem hostilem ab aliis utilibus secrevit, hæc erat *δυναμὶς* veterum *διακριτικὴ* secretos vi factâ ad cutem expulit *δυναμὶς ἀποκριτικὴ*; vel demum in *μύθος* cutis cellulis quæ nunc sero, nunc mucos madent, educantur, aluntur, crescunt, & dato certo tempore, alii ad alias ætates intumescunt & furias concipiunt.

Latere & occultari posse venenum illud acerrimum multi vix concipiunt. At si solidatum atque compactum fuerit venenum quodcumque, vix nocere potest; nulla enim est ipsius actio. At si priùs intra glandulas contentum atque repositum, acceptâ solvatur humiditate, tunc motum & actiuosam accipit efficaciam, jamque longissimi fastidia morbi procreabit, cui nec moras nec tempora præscribere fas erit.

Posse verò solidari in glandulis labem quæ in motum acta ope diluentium, totam cutem deturpat, nec priùs tollitur quin glandulæ omninò ab impuro humore liberæ sint, quod præcipuè sit pubertatis tempore, centies si vidisse me dixerim, nihil ultra veritatis metas protulerim. At exemplum quotidianum præbent practici, vel minùs attentis, venena canerosa, sæpè ab unicâ vel minimâ glandulâ per totam cutem delata & exportata. Imò ab hâc causâ maximè crudelia morborum cutaneorum genera oriuntur.

Porro si ab internis illis causis, & lymphæ & sanguinis vitiis ad minùs momentosa feramur, nullis in aliis morbis adeò nocet gulæ intemperies, quæ fovendis atque exasperandis morbis cutis ita confert, ut norint facile, & vel ipsis oculis animadvertant practici in quo ægrotantes deliquerint à temperationis vitæ legibus. Sic aiunt observatores illegitimum piscium usum in aëre humido, marino, Lepre, ut inferendæ, sic exasperandæ summoperè conferre. Et certè rariores sunt & leviores morbi cutanei hominibus mundis, vitâ lautâ & beatâ utentibus, frequentiores illotis

& sordide viventibus, si præsertim simul ab exercitio abstinuerint illi. Undè videtur quantoperè inter se coincidunt morbi, & quantam servant in suis incunabulis inter se analogiam, indè cutanei morbi, hinc verò scorbutus, strumæ, imò forsan & ipsa lues venerea, quæ etsi possit Americana dici, tamen ab exercitibus, castris, obsidiis, apud viros segnitie, negligentia, penuriâ, & sordibus omnis generis infames erupit, scilicet apud Gallos & Neapolitanos inter sordes vestium ac victus defectum. Sed de his viderint doctiores, aut naturæ observatores acutiori præditi ingenio. Satis erit nobis si dùm causas morborum cutaneorum exequi fuit animus, licuerit ambitum harumce causarum ad practicam diligentiam ita circumscripsisse, ut nihil prætervisum fuerit. Nunc antequam indicationes curativas prosequamur, diagnosim simul & prognosim universalem statuamus, undè ab hisce institutis dùm singula tractabimus morborum genera historicè, omnia fluant spontè, nec morari cogamur in cuiusque naturâ statuendâ.

C A P U T I I I.

*De Semeioticâ cutaneâ; sive Diagnosim & Prognosim
Morborum cutaneorum.*

A R T I C U L U S P R I M U S.

De Signis diagnosticis.

MORBORUM cutaneorum diagnosim accuratiùs pertractare forsan videbitur inutile, cùm ii & per se pateant oculis, dùm sædè cutim deturpant, nec possint aliis, nedum sibi, dissimulari, aut Medicos fallere. Verùm ut in scholis distinguunt morbi, causæ, atque symptomatis diagnosim, ita nos à signis naturam atque causas morbi hariolari debemus, latentes atque imminentes detegere, nec minùs summi est in arte momenti à symptomaticis discernere eos qui critici sunt & vocari debent.

Primæ sese nobis pertractandæ offerunt pustulæ quarum aliæ

§. I.
De simplicibus
pustulis.

simplices sunt, seu extant, mole tantummodò vasorum auctâ, aliæ contentum liquorem servant, & illo turgescunt. De simplicibus quidem, seu prioribus illæ supra cutem eminent sejunctim atque segregatim, intervallaque inter se relinquunt sana. Harum aliæ confertæ sunt, quod magnitudinem causæ arguit, aliæ huc & illuc sparsæ, quod leviores indicat eruptionem. Postea duriores sunt, quod tenacitatis in morbo indicium est, aut sub ipso tactu cedentes, quod impressionem minùs tenacem & levioris fundamenti demonstrat.

Rursus verò eæ si rubræ sint, vel rubrum saturatum referunt colorem, undè ad phlegmones naturam accedunt, vel roseo colore nitent, quod ipsis erysipelatis formam adstruit, vel demùm nigræ sunt aut nigricantes, quod summam sanguinis ibi in ecchymosim affluentis degenerisque alterationem melancholicam probat. Mitiores & quasi adventaneam causam evincit illibatus cutis color. Iteritiam verò in corpore dispositionem, si quæ flavæ fuerint, demonstrant suspicionemque malè moratæ bilis injiciunt.

Pustulæ si non perstent, sed effloreat in cute, dicuntur βλασημάτα, εχθύματα, φύματα. Nam diversis hisce nominibus, eosdem sæpè assignavere morbos antiqui præceptores; sed qui ἰόνθοι, ἀκναι Græcis dicuntur, Latinis vari, & ut scholarum linguâ utamur, per congestionem fiunt, non per fluxionem, id est sensim sine erethismo nascuntur, tubera sunt cutim deturpantia, sanitatem verò sinentia intactam & illibatam. Rursus verò pustulæ illæ vel prurientes sunt atque doloriferæ, vel innocuæ & nullam infligentes mali labem. Quo nomine priores κνιδώσιες vocantur & κνῆσμωνδες, imò & ψωραι; quæ verò pustulæ non pruriunt, eæ vix medicam poscunt opem. Prurientes verò eò maligniores sunt, quò pruritu acriore & magis indefinente vexant.

Aspectu vix judicare queas an pruriat pustula, an simplex sit & benignior. Cùm sæpè vix manifesta pustula atque quasi solitaria pruritus concitet immanes, vix contra sese sinat advertendam fœda ad aspectum pustularum congeries, nullum adducens sensum; in genere tamen fatendum est pustulas illas quæ ad erysipelatis naturam accedunt pruritu distingui, sensuque illo qui ipso dolore aliquandò crudelior in convulsiones atrocissimas erumpit. Quæ phlegmonodæ sunt, dolores pulsatiles & cruciatus vehementissimos in summâ causæ malignitate attulerunt; naturam pustulæ sæpè visui dubiam doloris natura arguit.

Præterea pustulæ illæ simplices brevi decursu efflorescunt, augentur, minuuntur; vel sensim nascuntur, tardè progrediuntur, & tardiùs intereunt. Aliæ demùm quasi corpori novam inducant formam, perstant in corpore & ipsi adhærent immobiles. Priores acutæ sunt & morbos illos eruptivos adeò famosos constituunt; aliæ chronicæ dicendæ sunt, inter quas quæ perstant & adhærent jure civitatis in cute, inter vitia ætatum, regionum, seu potiùs, uno verbo, inter intemperies, seu temperamenti vitia recensentur.

Inter acuta *εξανθήματα* seu efflorescentias summè notanda est divisio illa quâ criticæ distinguuntur à symptomaticis. Criticæ vitium antea in corpore delitescens significant, non improditum signis, sed sæpiùs febris ardore acuto, ingente angustia respirationis, ferinâ tussi, capitis doloribus, vertiginibus, vomendi falsis conatibus, designantur; quæ omnia symptomata eruptione factâ cessant, aut si per integrum eruptionis spatium subsistant, saltem cum illâ simul desinunt, morbumque aut faciunt, aut comitantur; hæ, nisi ars auxiliatrix adsit, commorituræ sunt corpori, aut proprio Marte debellandæ, si coctioni, maturationi, suppurationi aptæ fuerint. Hæ inter excreta salutaria potiùs numerandæ sunt quàm inter morbos. Iis enim è corpore excernitur humor qui alibi depositus scenas faceret aliquandò lethales, semper nocivas.

In eâ autem tractandâ diagnosi videntur & leves & parùm temporis sibi sumpturæ, quæ dum confertim, & quasi subitanè eruptione simul apparent, roseæ sunt & lato exurgunt à fundo, quæ nec duritiem præferunt, nec asperitatem cuti imprimunt, aut acedine donantur pungente, vel igne feroci ac pruriente. Idem expectandum sinunt quæ paucæ & solitariae assurgunt, nec eruptionem differunt in dies.

Contrà temporis moras faciunt metuendas quæ asperæ sunt, scabræ, rugosæ, sensim & eruptione lentâ crescunt; his, cum aliqua conticuerit, plures succedunt indefinenter. Longior erit labes, si inter erumpentes pustulas tardius adsit temporis intervallum, nec illud à paucitate mali, sed à tenacitate humoris repetendum edoceat, vel nota corporis conditio prophasim morbo denuntians, vel cutis asperitas, vel pruritus, vel jam enatarum pustularum durities aspera & scabra. At certiùs pustulas esse prorsùs chronicas nosces, non à priori, ut scholæ loquuntur, sed ubi jam aliquod duraverint tempus, illasâ cutis viciniâ, sine

erethismo, sine ullâ mutatione, vel in fanitate, vel in functionibus.

§. II.
De pustulis alieno humore plenis.

Post simplicium pustularum facilem diagnosim difficilius dignoscuntur & præfagiuntur quæ simplices ortæ, postea mutantur, aut humore alieno & extra vasa stagnante replentur, quarum quæ simplicissimæ ὁρῶα dictæ, aquam seu potius lympham continent, & nascuntur sæpius cum pediculo erysipelatoso, aliquandò tamen & sine ullo pediculo. Hæ in summo calore & sudore febrium acri innascuntur, ferè nunquam critica, pus etiam mitescente morbo aliquandò concipiunt aquosum, sæpius in farinam levem vertuntur, abrafo epidermide, citò tollendam. Illæ sæpè à perspiratione supressâ ortæ, brevè evanescunt, nisi intersit serum acre & pruriens quod illas renovet fiatque Κερκρίας illud veterum, miliaris eruptio Latinorum, quam si calori juncta sit & alicui lymphæ tenacitati, vocaveris cum antiquis χαλᾶζαν seu χαλᾶζιον, cum è pellucidis tuberculis vertuntur in eruptiones duriores; quæ tamen conversio animalibus ut suibus multò magis familiaris est (a).

Nasci pustulas illicò cruore plenas non inauditum, quod si non pestiferum sit, saltem pro ingentis mali latentis indicio rectè habetur, scorbuticisque ac melancholicis malo jam consumptis res aliquandò accidit. Grandævis etiam, cum serum acre retinetur ad cutim, idem evenit, non adeò malo omine, cum rem per sex integros menses hyemales & autumnales perdurasse viderim. Sub effuso & coacto sanguine serum acre stillat quod ipsum sub escharæ formâ foras pellit, & ope puris levis locum ejus occupantis fit bona cicatrix (b). Vulgò à scorbuticâ protheiformi labe, à vagâ arthritide quam & doctè & ad naturæ tesseram descripsit Anglus Musgrave pustulæ illæ deducunt originem.

Verùm aliquandò evenit ut pustulæ illæ sanguineæ à varicosâ venarum dispositione in cruribus pendeant. Eæ vix curantur, nec nisi longum per tempus quasi spontè & sæpè mutato funditùs regimine vitæ tolluntur. Tædiosum illud malum præsertim observavi in mulieribus monialibus, quæ cum delicatè educatæ fuerint, postea voto religionis causâ suscepto, duris se laboribus exercent, & stant erecto in situ, dum officiis interfunt divinis. Forsan illud malum quod in lavatricibus etiam vidi vitâ meliore conquiesceret.

(a) Vide Aristotelem de morbis animalium.

(b) Si malum ab altiore & reconditiore causâ non pendeat.

Semel has sanguineas vidi pustulas in homine triginta annos nato ædium ædificatore. Exortæ erant cum pruritu ingenti, undè acre & erodens serum in illo suspicari fas erat. Ille longo tempore parietibus dealbandis intentus nudas tibias soli obversas obtulerat furente syrio. Litteratis ætate grandioribus crura iis etiam pustulis afficiuntur; longo assidendi ad focum usu, vasa tibiærum ferè varicosa & facilè rumpenda evadunt, coctionibus simul aliundè funditùs labefactatis.

Ad sanguineas accedunt pustulas illæ quæ atrabiliaræ ab antiquis dicebantur. Atram quidem bilem nullatenùs in massam, & quasi conglobatam continent illæ, sed sævitie atque acrimoniæ atrabiliaræ efferum serum vasa ipsa corrodit sanguinea & effundi laticem finit quem subito ipsa acrimonia in nigricans tabum convertit, verè pestiferam pustulam attollens & citò lethalem, si simul febris concitata & effervescens desævire intùs materiem & intumescere probet. Aliquandò tamen criticæ evaserunt tales pustulæ in mali moris morbo, si tamen levioris notæ fuerit, sæpè etiam sine febre gangrænam & sphacelum nuntiant & afferunt illæ, varioque nomine apud antiquos vocabantur nunc γαγγραινικαὶ νομαὶ nunc ἐξέματα seu ἐκζέσματα, & Paulo lib. 4, cap. 10, περιζέματα, περιζέσματα, ἐκβάσματα; quæ omnia causam designant feralem & omni diligentia medicinali dignam.

Post sanguineas illas pustulas quæ suppuratione solâ phlegmonode tolli possunt & curari, priores veniunt & frequentia & numero quæ sunt lymphaticæ, id est sero acri & pungenti plenæ. Hæ sæpiùs basim habent erysipelatosam, non tamen universim, nec uniformiter. Aliquandò ab humore lymphatico quidem, sed cum aliis complexo conflari videntur, ita dantur in morbis lentis, sæmineis præsertim, pustulæ lymphaticæ quæ fastigium præferunt nigricans; non quidem morâ contractum, quod gangrænosum foret, & summam devictæ naturæ debilitatem argueret; sed quasi illicò humore nigro, paucò, cum lymphâ plurimâ remixto constant. Morbus hìc eruptivus ab Hippocrate sub nomine ἀφθαὶ describitur qui pudenda vexat mulierum, & in viris etiam, sed rariùs, observatur. Undè etiam Paulus lib. 3, cap. 54, ἀφθοντας διδύμους, ait & Gal. lib. 9, κατὰ τρεῖς. Ego verò pustulas hujus generis latas in cruribus cachecticorum jam leucophlegmatia proximorum non unâ vice vidi, imò in hominibus summo defatigatis labore, sine ullo cachexia vestigio oriuntur; suntque quasi φῶδες sive φωίδες

maculæ antiquis ab igne dictæ. Undè summum est descrimen hæc inter pustulas, formâ similes inter se, à causâ eas producentis naturâ dissimiles, cùm aliæ gangrænosam diathesim ab altiori causâ lethalem indicent, aliæ scorbutici vitii præstent indicia, aliæ demùm nulliûs sint prorsus momenti, & vix ullam mereantur attentionem. Eas generali nomine *ἐπινυκτίδων* antiqui designant, si præsertim noctu ut pustulæ ferè omnes torqueant, *teste Plinio*.

Nascuntur aliquandò ad cutim pustulæ pure albo, levi & æquali illicò plenæ, & illo statim saturæ. Totum his corpus repleri vidi: id aliquandò evenit sub febrium finem, cùm longo mactata certamine natura nec solutionem admisit, nec crisin, nec metastasim. Aderant signa critica, urinæ nebulas, imò & hypostasim emisferant, rursùs turbata omnia, non sine dyspnœâ, aut doloribus ad artus & ad inguina, capitisve perturbatione. Imò & ad glandulas aliquandò visi enasci tumores qui si brevì suppurationem concepissent parotides aut bubones effecissent criticos quos Cassius *απροσφιγής*, *Διόσκυρος* vocabat, eo quod bono appareant omine; omnia hæc à naturâ tentata vidi, non peracta. Tunc unâ nocte, sudore emicante, sed non pro magnitudine morbi sufficiente, attollebantur undique pustulæ purulentæ. Scilicèt per longum intra vasa laborem tenuationemque partium summam videbatur pus intra vasa confectum ad cutim trudi, eamque bono omine deturpare. Peractâ crisi per viginti quatuor horarum spatium omnia in crustam abibant. Hanc etiam pustularum illicò purulentarum eruptionem in secundariâ variolis sese exsiccantibus superveniente febre observare est. Eadem pustulæ bis etiam repetitæ apparuerunt, undè monstrum illud, at minùs attentis, prædicatum variolarum variolis supervenientium. Malo certè omine & ab exuberantis undiquè puris redundantia, similes pustulæ pure plenæ in phthisicis, jam ferè morituris apparent. Frustra sibi plaudunt illi, mors pulsât atria. Præter pustulas illas quæ post inflammatorias febres illicò purulentæ apparent, aliæ dantur quæ etiam sine febre, sed post brevissimum anxietatum, & angustia tempus phlegmonodeæ apparent, & post paucas horas pure replentur & turgescunt aquoso, horis viginti quatuor elapsis, iterùm exsiccantur, nigrescunt, & decidunt, aliis eodem tempore erumpentibus; quod vitium infantibus commune, in eâ præsertim anni tempestate quæ à frigore ad calorem subitum vertitur, sæpè materculas terret, & falsum variolarum nomen usurpat. Eæ dicuntur

passim antiquis ἐφελκιδες, eò quod superficiem cutis lambere, potius quàm excavare videantur.

Quamvis autem omni ope atque operâ in id enixus sim ut cognita apud veteris melioris notæ vocabula ad suum genus referrentur, fatebor rem prorsus difficilem mihi visam simulque parvi momenti, cum ad plures simul pertineant illa, possintque pluribus simul convenire. Nec varias apud Arabum libros enormiter multiplicatas voces hîc referre magni sit momenti, cum naturam ducem sequi, & ab auctoribus observata non enodare, sed rem ut observanti apparuit exponere institutum sit; duces aliundè imitatus optimos qui ex ipsâ naturâ suas observationes desumpserint iisque quasi fulcimento innixus; sed sæpè intuenti naturam fulcrum illud defuit.

Ulceræ varii generis nasci in cute vulgò satis noscitur; ea si à causâ oriantur exteriori, ut vulnere, contusione, &c. satis per se, tum quoad causas, tum quoad symptomata noscuntur, nisi tamen quædam addatur causâ ab interno enata fundo quæ ipsis addat periculum; undè nostræ diagnoseos prima inquisitio in illud debet versari, ut morborum cutaneorum phænomena ab aspectu vulnerum simplicium in ipsis latentia deprehendamus.

Rem autem ita se habere augurari facile erit, si quæ levior esse debebat plaga, intuitu primo gravior deprehendatur. Nam proportio debet inesse certissima inter causam & effectum, nisi alia subaccidat. Verùm sæpè latens cutis vitium in majori & latè patenti ulcere non deprehendetur; si quidem pure copiosius effluente omnia simul emittuntur, & exeunt impetu factò, silentque omnia alia symptomata, imò quæ vexabant alias corporis partes pustulæ, impetigines, herpes, fluente copioso pure, plaudentibus sibi ægrotis evanescunt; at ubi jam ad cicatricem vergere videntur ulceræ, tunc mirum est quantæ nectantur veræ cicatrici moræ. Retorrida fiunt labia, & pro ratione humoris, aut fungosa, aut scabra & duriora, quibus per artem abrasis quæ renascuntur pejora sunt & è fundo pullulantia, oræ undèquaque extenduntur, hiant labia, & sæpè interminabile ulcus oritur, nisi maturè prudens reconditiorem medicinam internæ causæ adhibueris.

Præterea sæpè ad margines & viciniam totam longè latèque patentis ulceris, si pustulosi causa intumuerit mali, diffunduntur pustulæ, ipsiusque superficiem adaugent, & cum ulceris materiâ commixtæ quæ prius superficiem cutis lambebant pustulæ eam

§. III.
De ulceribus.

excavant, & cum ulceris ambitu confunduntur. Præterea pruritus in parte, dolor nunc lancinans, nunc anxius pro naturâ mali cutanei junguntur ulceri, quo præcipuè tempore omnia debuerant mitescere.

Verùm quantumvis impuræ in ulceribus miscelæ signa hæc certissima sint, vera mali latentis diagnosis pendeat à præcognitâ præteritæ vitæ historiâ, malorumque malè curatorum memoriâ; si quidem ulcus quâcumque de causâ in cute natum fonticuli inusti locum tenet, ibique imminutâ resistantiâ ferri debent quâcumque crassa aut acria alibi parerent infarctus; hinc tali intus vigente fomite, aut nulla speranda est cicatrix, aut si malè formata est illa, rursus aperitur & redintegratur ulcus.

Verùm quæ ab internâ causâ sumunt exordium ulcera, & partem morborum cutaneorum constituunt non minimam, ea vel superficiem tantum adoriuntur, & sub ipsâ epidermide videntur reticulari tantum textui inhærere, vel altius cellulas cuti subjectas adipemque inficiunt, vel ipsos cutis deturpant folliculos, eosque rodunt. Priora faciliè serpunt, & erysipelatosam naturam sortiuntur: altera phlegmonodeam, tertia demum infarctum primò supponunt, postea inflammationem phlegmonodeam. Ex his prima pus fundunt aquosum, biliosum, viridescens pro naturâ causæ, pruritusque concitant aliquandò enormes, aut urentis ignis accendunt sensum: alia doloribus stipantur lancinantibus, pulsantibus & in secundo genere profundioribus, in altero superficiem cutis attingentibus.

Nec ea tamen divisio omnes in praxi compertas comprehendit differentias. Ulcerum superficiem cutis addictorum subdivisio subtilior statuenda est. Alia enim simul rubedinem aliquam afferunt, alia limbos obtinent merè lymphaticos, eosque præduros & aliquandò quasi coriaceos. Priora seu erysipelacea ulcera causam non adeò firmis radicibus fixam arguunt, circa quam naturæ labor non semper irritus. Quæ verò sicca, dura, lemosa sunt, naturam inertem arguunt. Ulcera simpliciora, seu erysipelatofo limbo circumscripta, lymphâ primùm pellucidâ plena, temporis tractu turbantur, materiem fundunt purulentam, sed aquosam, serpentes, & partes quas alluit corrodentem, at quæ mitificari se patiantur. Posteriora indurescunt, & in lemas crassas indivulsas mutantur, crustasque lamellatas superpositas efformant, subter quas pus ad fundum & latera excavando locum sibi cudit, dumque novas lamellas

lamellas extra projicit, in tumores attollitur malum, sæpè enormes, insensiles, quas si fortiùs abraferis & violentiùs, pus in infimo reconditum & ad latera firmatum reperies pultaceum, quale melicerides fundunt. Ex eo novæ succrescunt lamellæ sæpiùsque quasi ex altis suppeditaretur receptaculis puris illius materia, glandulæ per totam intumescunt viciniam.

In posterioribus illis ulceribus non omninò rarum est, in regionibus præsertim præfervidis atque humidis, nasci vermiculos. Ulcera priora aquosa seu serosa dicerem, posteriora mucosa vocari deberent. Nam illis nomina ab Arabibus aut Græcis mutuari impossibile est. In prioribus latet aliquid acre & solutum quod rodât; in posterioribus aliquid acre coagulans, & odor illorum, si præsertim cutis abradatur & pus pateat, foetidus est, fermentanti & acescenti mucoremque rancidum contrahenti pani analogus. Sed illa ulcera mucosa non æqualem prætendunt acredinem, non æquale coagulum. Mitiora in eodem genere sunt quæ caput, faciem, aliquandò totam infantum occupant cutem, crustæ lacteæ dicta à *χῶρες, τα κήρια*, quæ difficilè quidem per artem sanantur, sed temporis lapsu evanescunt: à principio ulcerosum caracterem obtinent, licèt malè Celsus à furfuribus ea oriri dicat; quamvis enim à crustis tenuibus sumant exordium, non adeò tamen cùm furfuribus confundi se sinunt.

Si verò, aut diathesis pejor sit, aut caracter præ scabritie & asperitate rebellem indicet tumorem ulcerosum, aderunt mala gravissima verè herculeâ arte profliganda, nunc ad vitiliginem referenda aut lepram Hæbræorum, nunc ad elephantiaseos atrocitatem accedentia. Quibus tamen ulcerosis affectibus etiam aliquandò pro varietate coloris diversa imponuntur nomina. Nam etsi semper lymphæ jure meritòque pro causâ mali habeatur, aliquandò vel à propriâ corruptelâ, vel à miscelâ humoris extranei, bilis ver. gr., viridescentem contrahunt colorem, aut flavum, quem virorem verè pestiferum, in reis quos obscuris propter scelera recondunt carceribus observavi. Idem etiam reperias in causâ venereâ, pessumdato & corrupto lymphæ tenore.

Patet ex his quòd ad ulcerum genera referendæ sint tot variæ crustarum species, achorum, favorum, quæ tot nominibus à veteribus distinguuntur. Horret sæpè cutis crustis superpositis, & rupium ad instar sese mutuò excipientibus. Sub ipsis tamen latet mucosa materies quæ, ut interior in arboribus cortex trudit ex-

teriolem, cruſtas illas ſubter quas compingitur extrâ pellit. Solidiſſimæ ſunt illæ, & tamen per longam in aquâ tepidâ macerationem in gluten reſolvuntur, ſeu mucum. Hinc etiam infecta in eis cruſtis, ſi præſertim adhuc humiditatem aliquam fervent, ova deponunt, muſcæque in vermes abeunt quibus, notante & deſcribente Avicennâ, ulcera illa ſæpè ſcatent. Hinc etiam in peſſimis illis ulceribus foetor ſæpè corruptionis peſſimæ æmulus nares ferit odore maximè putido & foetenti, undè morborum cutaneorum diverſitas tanta, à primâ corruptione muci ad ultimum uſque corruptionis gradum deſcæviens.

Benigni ſunt nec cutim arrodunt, aut vel leviſſimam notam imprimunt, qui à mucro recenti nec compacto infantum naſcuntur ulcerofi & cruſtoſi affectus. Levia adhuc nec tamen rebellis expertia naturæ, quæ à mulierum mucro lacteo ulcera naſcuntur cruſtoſa. At ſi ſcrophuloſum venereumque jungatur fermentum, cauſæ ſequuntur fata. Sua cuique compoſitioni & complexui cauſarum eſto diagnoſis quam ex præcognitis primùm, poſteà verò ex concomitantium ſymptomatum congerie repetes. Scrophulas arguunt glandularum vicinarum ſcabra durities; veneris morſum ſymptomatum concurſus ad alia omnia rebellium ſoli obſecundantium mercurii efficaciam. Podagricis etiam rem ita eveniſſe multiplici demonſtrare poſſem experimento; podagricum quid ineſſe cruſtoſis in ulceribus docet quæ priùs non apparuerat emicans podagra, aut quæ priùs apparuerat tùm demùm ceſſans quâdam fermenti in mucum deſiſitione aut converſione.

Ex hoc cauſarum concurſu & complexu intelliguntur varietates colorum in externis ulcerum illorum cruſtis, quum aliæ cruſtæ albicantes ſint, aliæ nigreſcant, aliæ virideſcant pro admixtione bilis variæ, pro fermenti vel putri, vel aceſcente craſi. His omnibus commune eſt ut ſicciores in lemas abeant cruſtæ; hæ verò demùm in furfura & terram albam, terram inquam aſpectu, nam reipſâ nullatenùs terreæ ſunt furfuraceæ illæ partes, quæ contra ſalibus acerrimis ſcatent, ita ut iis ſæviſſimè affectus homo, cùm mihi partes oſtendere vellet affectas, & me coram mutaret induſium, ſternutationi afficerer acri oculorumque moleſtiſſimo pruritu. Ubi verò cruſtæ illæ affatim decidunt, & per ingentes moleculas, tunc ſignum eſt deſcæviſſe cauſam, ſublataque radice decidere truncum.

Majoris multò momenti eſt ad prognofim & curationem noſſe

an ulcera illa critica sint per vim naturæ malum ad cutim evo-
mentis extra erumpentia? An pendeant à perversâ totius mucii
naturâ; ita ut quæ vel alimenti vel medicamenti titulo adhiben-
tur, nedùm malum immutent, contrâ ab ipso mutantur morbo-
samque contrahant indolem? Rem quidem à sanitate ægrotantis
dignosces, quæ si ante eruptionem male se habuerit, postea verò
fuerit in melius versa, satis arguit fontem purum & illimem sese
cognito mechanismo à fordibus superfluis liberasse. Postea verò
si omnia meliora sint, si quam occupavit sedem, in quâ focum
fixit, relinquat sanam & integram morbus, si demùm incrementi,
statûs atque decrementi tempora observaveris, mali natura salutaris
& critica palàm declarabitur. Contrâ verò redivivum semper malum
assumptis proportionale alimentis, nec levans, nec juvandæ sani-
tati idoneum, non criticum est, non naturæ actuosæ opus, sed
artis expostulat efficax subsidium.

Si verò circa hæc attentâ inspectione meditatus fueris non adeò
forsan tibi difficile fuerit intelligere tot nomina Arabum *sahafadi*
alguada, *albaras* tum *nigra*, tum *alba*; *morphæa* pariter *utraque*,
bothor, *refrengi*, *balkiati*, *alvathim* quæ omnia hîc referre ut super-
vacuum est, sic iis inharere noxium, cùm tot nominibus dùm
naturæ phœnomena obscurant Arabes, id effecerunt illi ut omnia
intelligendo nihil intelligerent.

A proposito nobis ordine recedere videntur tumores quidam
mucosi qui non glandulas, non cutis folliculos, sed textum reti-
cularem primò, postea ipsam cutem afficiunt. Hi nunquam inflam-
matorii sunt, licet aliquandò ob distentam cutem sub suis princi-
piis rubeant; at è squammarum mucosarum stratis sibi mutuò su-
perappositis formati & conflati, aliquandò quamdam organis-
mi formam referunt, sive concentricâ mucii lamellarum dispositione,
sive parallelâ appositione. Hinc dicti olim *διούροιστοι*. Licet tumo-
res illi rarò appareant, varia & distincta effecerunt tumorum ge-
nera cornu æmulantia formâ atque duritie & variis innascentia
partibus, qualia videre est in diariis Europæ variis. Hi tumores
omninò mucosi sunt, & bullientis aquæ continuatâ efficacîâ ver-
tuntur in mucum, ac penitus resolvuntur. Hos tumores ulceribus
adscribere forsàn videbitur durius. Verumtamen cum eorum pri-
mordia à muco effuso & extra vasa posito pendeant, nullus
alius locus ipsis assignandus est, cùm aliundè sua ipsos raritas
extra artem constituat.

Jam ad ulcera quæ ab erethismo in cutis vasis sanguineis concitato pendent ordo nos devehit. Circa quæ pauca omninò dicenda habemus, cum per se pateant illa & phlegmonæa dispositione præcedantur, sique nulla adsit vitii heterogenei miscela, brevi suppuratione terminentur, lata verò hujusmodi ulcera non possint illæsis subjectis partibus innasci, adeoque ad alios tractatus pertineant.

Erysipelatum verò variæ formæ quæ in cute nascuntur ad inflammationes pertinent, nisi tamen, quod sæpius accidit, illa latis ulcerosisque pustulis sero acri, & ut aiebant veteres, bilioso plenis stipentur, quod quidem fit, ubi perspiratio acerrima subito impetu supprimitur. Ulcera illa si diutiùs durent, etiam suppurationem aquosam concipiunt, præsertim increcente erysipelate, eoque decrecente exsiccantur, ad normam aquosorum ulcerum de quibus supra egimus, & eadem sibi sumunt nomina. Erysipelati etiam, præsertim à causâ violentâ inducto, superveniunt ῥ'αγ'αδες, seu fissuræ ano, vulvæ, & partibus quæ ex necessitate functionis aliquam patiuntur dilatationem vulgatiores. Ad sanguineas etiam sed φλωγώδους refertur etiam φύγεθλον pruritu enormi insigne & ad pustulas tantum referendum quantum ad ulcera. Hinc etiam hinc numerari possunt Πομφου, Hippocrati dictæ eminentiæ pus fundentes & citò siccandæ. At, si nimis citò avellantur cum dolore acri renascentes, fit πομφολυξ idæam exprimens fugacium ulcerum, quæ tamen, si acriùs tractentur, aut à causâ nimis actuosâ pendeant, in νομυς verti possunt, ut à scrophuloso aut venereo viru nascentia verrucosis hiantia labris ulcera quæ οκ'ωδην vel οκ'ωδεα dicuntur. Adest enim tunc complicatio ulceris sanguinei cum mucoso, ut in phlyctænis erysipelaceis complicatur cum sanguineo ulcus aquosum.

Præter illa ulcera, cum proximè cutem attingat liquor adiposus, sæpè nascuntur in cellulis cutis ulcera quæ ab humoris hujus vitio repetenda sunt. Scilicet vitium adipi innascitur quo con-crescit adeps, & concretum minus occupat volumen, imò & quasi in resnam vertitur. Grumos tales in adipe suillo, & suis præpinguibus mactatis reperire non adeò rarum. Si universale fuerit hoc vitium, non dissimile illi quo inspissatur liquor mucosus, tunc cutis durescit, & crassior, tangenti aspera, scabra evadit; at cum liquores indè stagnare necesse sit, brevè ulcera nascuntur, quæ cum exoriantur in pessimo fundo, adipemque

proximè tangant, difficilè sananda sunt, malo pure, & merè mucofo plena, labiis foetidis & crassioribus retorrida. An ab hâc origine pendent varia genera Lepræ quæ ελεφας, ἐλέφαντιασις, λεονθηιον και λεοντα apud Græcos dicuntur. Eò difficilior curatu morbus quò altiùs radices egerit, & omnem undequaque invaserit textum cellularem. In tristissimo morborum genere vix sensibilitas, vix mobilitas remanet, vix humana forma superest, undè etiam & σατυρισις & σατύριασμος dictus fuit apud Aretæum & Galenum, quod foedum Satyrorum aspectum repræsentet. Hunc facilè dignosces, sed ingruentem prænuntiabit scabrities illa cutis aucta sensim & articulorum impedimentum, cùm ibi necessaria sit apprimè cutis flexilitas.

At si vitium minus fuerit, minusque sævierit, partesque tantùm quasdam occupaverit concretus adeps, vel majorem in molem increfcit apposito vicino adipe, fientque primùm tumores dein ulcera, ex eo genere quod dicitur σθερωματώδης, μελίκηριδες, γέατομαλώδης de quibus in tractatu de Tumoribus agitur, vel contrà contractus & concretus adeps cutem attrahit, deprimitur illa, & in cavum abit. Quod cavum depressum ulceratur, fitque ulcus vicinâ cute depressius, cavum durum adipem in fundo exhibens, & ulcus illud vulgò inter lepræ symptomata à veteribus magnâ curâ observatum recensetur, licèt uni tantùm lepræ speciei competat. Si ad ulcerum illorum adiposorum naturam parumper attenderis, multa ut confido solventur problemata circa elephantiasim quæ cùm à variis & in diffitis regionibus observata fuerit apud auctores malum diversæ omninò speciei constituere videtur. Ulcera illa apud Aetium tetrabil. 1, Serm. 4, Cap. xxiii, vocantur ἀναλία Syrorum quæ perperam Goræus exponit ea nominando ἑλκος μελίκηρώδης.

Post ulcera in quibus qualemcumque natura actionem exerit, omnemque expedit viam quâ sese ab hoste liberet, tumores varii sese aspectandos præbent, in quibus natura quasi indifferens est & è sede occupatâ nunquàm se dimoveri sinit, nisi per artis efficaciam nova ipsi actio fuerit indita. Tumores illi, si ad solam cutem spectes, parvi sunt momenti, quanquam aliquandò immensam exfurgere visi sint in molem, ut jam diximus de illis, quæ sic extant, falsò dictis cornubus.

Ad morbos cutis aliquatenùs referuntur *atheroma*, *steatoma*, *meliceris* quæ, quamvis vulgò subtùs cutem in textu cellulari nas-

§. IV.
De tumoribus
& maculis.

cantur, possunt tamen ad ipsos cutis folliculos nasci. Indurantur parietes, stagnat intus humor contentus, qui rarò solvi possit, sæpiùs Chirurgiâ sanari. De his doctè nuper & ad naturæ normam egit Doct. Girard, Medicus Marjuliensis. Horum diagnosim hîc instituere supervacuum foret, cum eorum figura, aut circumscripta, aut ex variis glomerata facculis, tardo incessu progrediens & sæpè fixa in eodem volumine, nec non indolens, hos tumores designet.

Verùm alii tumores cutem deturpant, sine ullo alio incommodo, imò absque pruritu: ἀχινυ vocabant veteres quod ἰονθον Aetius qui eundem esse vult nec distinctum tumorem. Hos inter tumores locum obtinet σῦμος tuberculum dictum antiquis in carne enascens, id est in adipe, quod si à brevi pediculo pendeat dicitur συκον, id est ficus, describiturque à Celso lib. 5, quasi rubrum & subasperum, estque vulgò potius mala constitutio cutis, quàm vitium.

Sæpè tumores illi nasum & faciem occupant. Guttam roseam vocavêre Latini infimæ latinitatis aut *cuperosam*. Hæc tumorum congeries ex infinitè parvis tumoribus constans viros innocuè, mulieres verò foedè vexat & difficilis curatu est. Nam vasa hosce tumores circumdantia in aliquam intumuêre varicis speciem, & dilatata suos flexus demonstrant, quod vitium mulieres flavas, & nitidissimâ fulgentes cute afficit, ipso aspectu suam efficiens diagnosim.

Huc etiam referre est scabram cutis superficiem, quæ scabrities si non à subjecto adipe pendeat, ad lichènes potius quàm ad tumores refertur, ut & omnia alia mutata in cute consistentiæ vitia quæ, cùm oculis percipiuntur, diagnosi non egent, licèt apud Græcos varia sortiantur nomina, tùm pro parte in quam decumbunt, tùm pro formâ quam affectant, undè nullâ in aliâ morborum nomenclaturâ fœcunditas tanta, quæ dignoscendæ naturæ noceat. Hinc ἀλμυρώδες δερμα dicitur cutis falsuginosa & scabra in Aphorismis 11, Lib. 2, aliis ξηραντισμος seu ξηρασια.

Οχθραι seu verrucæ speciem quamdam tumoris specificam cuti constituunt, & in eâ solâ sedem fixêre. Eas dignoscere non ita arduum, naturam intelligere non perindè facile; eæ verò vulgò attritis & callosis factis nerveis cutis papillis adscribuntur. At verrucas aliquandò in pessima mala degeneres esse testatur historia Medica, ubi imprudentiùs tractatæ ad usque nervi pulpani

fenfilem mucumque irritatio medicamentorum pertingeret, quod omnibus læsis partibus nerveis commune est. Hæ aliquandò semel corrupto & per corruptionem expanso mucò qui ipsas alluit, in molem immensam glomerantur & per folia multa fœdè excrescunt. Id commune est, in linguâ, ano, vulvâ aliisque partibus quas papillæ illæ nerveæ distinguunt & quæ irritationem aliquam violentiùs passæ abeunt in canceri speciem difformem, vicina depascentem & brevi exitu feralem.

Maculatur cutis si non universim & in totâ suâ substantiâ color ejus mutetur. Si enim alteretur & mutetur undequâque color ille, fit erysipelas universale, sæpè lethale, aliquandò parvis distinctum pustulis ferè sine intervallo sibi cohærentibus; si verò superabundet intùs materies, defluit sæpè superfluum ad partes internas ubi non erysipelas excitat; nam ubi non est cutis, ibi non est erysipelas, sed tussim, sed tormina, & nausæas, sed illacrymationem, surditatem & hujusmodi symptomata concitat. Erysipelatis universalis naturæ repugnat ut possit haberi pro phlegmonode, cum protinùs in mortem abiret; sed ut œdematosum esse potest, ita non rarò in gangrænosum progredi potest, imò pro naturâ causæ in sphacelum verti, ut patet ex constitutione *λοιμωδη* sic dictâ Hippocrati lib. Epidem. 3.

Sed cum de his satis fusè egerint auctores qui de tumoribus scripserunt, non est adeò huic inhærendum diagnosi. Fiunt tamen aliquandò homines sanguinei temperamenti & ejusdem constitutionis mulieres *ὀπερυθροί*, ut linguâ Hippocraticâ utar, prærubri sine erysipelate. Quod aut à plethorâ exundante, ut suppressis hæmorrhoidibus, vel menstruo sanguine fit, aut à spasmo violento ut in irâ & furore, aut demùm cum pruritu enormi ab enato intùs fermento, imò adhuc intra ventriculum hærente quod sæpè à comestis imprudentiùs mytulis accidit. Quæ omnia brevè resolvuntur, si universalia sunt, aut in erysipelas transeunt, si à causâ vivaciore flammæ conceperint.

Cæteræ omnes decolorationes aut colorum mutationes in cute ad icteros referuntur, quum bilis à cruore facillimè ad cutem feratur & serum saturet facillimè.

Inter cutis decolorationes forsan recensendus foret pallor, si non à causâ chloroticâ aut exhaustione pendeat, aut demùm à spasmo ob affectus animi, aut ventriculi perversum statum nato. Sed pallor habitu contractus rarò ab ipsâ cute pendet, nisi ta-

men in albidis fœminis vitium cutis non perspirabilis à summâ vāforum hūc affluentium tenuitate pendeat, undè vix aliqua perspiratio prodire possit & extrà propelli, sed textus cutis tenuissimus lymphæ tantū limpidiori pateat. Qui quidem tenuioris cutis honos multis ipsas malis exponit catharralibus, & ad articulos fluentibus œdematibus, undè rependunt decorem; & si morbis cutaneis se præbuerint obvias, quod rarum est, ii tunc multò difficiliùs quàm in aliis hominibus sanantur; cū difficillimè pervia sint vasa, nec pateant causis sanantibus eādē lege quā minùs malo patuēre.

Verū maculæ quæ cutem intertingunt eamque inhonesto colore sparsim diffuso contaminant, vel leves sunt & facilè tolluntur, vixque suū dant indicium breve, vel arctè adhærent ac fortiter cuti vinciuntur & per longa tempora perdurant immutabiles. Formâ differunt, & vel circumscribuntur in circulum, vel latè vagantur atque hūc illūc transferuntur à viciniâ in viciniam; vel simplices sunt, talesque intereunt quales ortæ sunt; vel contrà aliquid tumoris sibi sumunt sicque, aut ulcerantur, aut abeunt in furfura.

Omnes illæ divisiones universum quidem macularum ambitum comprehendunt, at illarum exitum non attingunt. Macularum enim quæ in cute nascuntur aliæ in morbis nascuntur acutis, aliæ chronicos comitantur affectus; aliæ superficiem contaminant, aliæ profundius inuruntur. In variis hisce casibus solutionis modus quem affectant pro naturâ causæ varius est. Adeòque ab eâ divisione petenda sunt quæ expectamus circa naturam macularum dignoscendam adminicula.

1°. Igitur quæ in morbis acutis nascuntur maculæ, vel in ipso morbi principio & ante febris exortum apparent, & ipsâ progrediente evanescunt. Hæ latæ sunt & vulgò in aliquem assurgunt tumorem, citò evanidæ, simulatque erethismo constituto stringuntur vasa: cacochymiam exundantem, imò turgescentem sæpè significant. Ita ante exortum febrium intermittentium autumnalium, illæ sine periculo visæ sunt attolli. At vulgò durationem mali significant; nam ingentem humoris acris biliosi copiam indicant eæque nec criticæ dici possunt nec nocuæ, ante ipsum morbum exortæ & eo constituto nunquàm deinceps proditura.

2°. Aliæ in violentissimo febrium erethismo morsibus pulicum similes

similes & rotundæ ominosè emicant; imò aliquandò miliares pustulæ potius quàm maculæ dicendæ sunt. Eæ semper terrorem insipientibus injiciunt, & maximam medentium postulant sollicitudinem. Ferè omnes temporibus æstivis & maximè calidis apparent, in febribus acutis quæ sudoribus diffuunt, & in constitutionibus morborum quæ sudoribus arcessendis aptæ sunt; talibus maculis meritò fuere infames, præsertim secundum Hippocratis annotationem, calores athmosphæræ si fuerint humidiores. Undè & apud nos Picardis, Aremoriciis ac regionibus quæ ad littora magis jacent maximè familiares sunt, aut in morbis summè putridis pestilentialibusque communes; undè multò magis ratione causæ nutuendæ sunt, quàm vanæ ipforum eruptionis; nisi tamen notante Cl. de Haen talium & similium macularum eruptio duobus causis adventitiis debeatur, scilicet vel regimini, aut per ægrotantium, aut medicantium errorem calidiori, vel etiam vietæ atque effœtæ per squallorem & putridam diathesim athmosphæræ vitiis adscribendæ illæ sint. Ejusdem naturæ sunt maculæ plures quæ variis nominibus apud auctores designantur pro ratione formæ, extensionis, atque coloris, vibices, urticationes, petechiæque demùm, si colorem nigrum affectent, quæ vulgò gravissimis cum symptomatibus erumpunt, anginâ, suffocatione, dysenteriâ putridâ, &c. quarum hîc diagnosim si institueremus, certè maximam comprehenderemus partem acutorum & pestilentialium affectuum, eorumque pessimorum.

Tertii generis erumpunt quæ criticæ apparentes symptomata tollunt, sed tunc macularum formam relinquunt & pustularum, aut etiam tumorum naturam brevè affectant; nam in medicâ observatione inauditum sanatum quemquam fuisse erumpentibus simplicibus maculis quæ cùm nocivæ sunt, nullo facto tumore, imò contrà si deprimantur, vertuntur in gangrænâ, nec, nisi ubi jam attolluntur, possunt salutares evadere.

Extra morbos acutos multæ sunt quarum aliæ, etsi improprio, recepto tamen nomine vocantur, aut saltem vocari possunt criticæ. Tales sunt quæ scorbuticæ & sunt & nominantur. Hæ citra ordinem, citra regularem formam in cruribus apparent; pedibus, imò & brachiis præsertim insident, leviter dolorificæ, nec nisi provecto scorbuto emicant, aliquandò, ut notavit Eugalenus, cum levamento totius corporis notabili; quod tamen ut nimis universale vir præclarus admisit. Cùm enim in scorbuticis con-

firmatis res aliquandò enitet, nullum indè nascitur levamentum, sed malum malo additur (a).

Proximæ his sunt maculæ quæ vibicum formâ post nixus crurum enormes debilioribus præsertim apparent. Tùm varicosæ quæ in gravidis & mulieribus fluxu defunctis menstruali hinc indè per cutem sparguntur, & quæ accuratiùs tangenti facilè distinguuntur, aliundè dignoscendæ, tum ob locum quem occupant, tum ob colorem sub digito evanidum, si ponatur ille inter arteriæ atque venæ decursum.

Verùm ingens nec temnenda macularum divisio à colore desumitur; aliæ enim nigrescunt & atrocitatem causæ colore indicant; flavescent aliæ; aliæ nitore cutis sublato vividisque floribus emarcescentibus albescunt; nec tamen statim à nigredine malignitatem pronunties. Nascuntur maculæ nigricantes, sed superficialiæ ab aliis & formâ & primo aspectu distinguendæ, cum extracutim promineant; hæ melancolicæ & sunt & dicuntur, vereorque, cum illæ in morbis splenis plenius appareant, ne pro scorbuticis apud libros & auctores sæpiùs fuerint habitæ, licèt alioquin ipso aspectu ita ab iis discerni queant, ut vel minimus erroris metus assurgere non possit. Plures sunt quæ puncticulares & quasi parvulæ maculæ crura, pedes, imò lumbos & dorsum natesque obsident, cum levi & profundo doloris sensu. Primò quidem intensè atræ sunt, postea rubræ, sed intensâ rubedine donatæ apparent quæ sensim in erysipelatis roseam formam efflantur, deindè flavedine tinctæ evanescunt: eas singulari exemplo vidi in puerulo scholastico qui fervente syrrio dùm scholasticam per summum folis ardorem deambulationem summo ardore, cursu simul, luctâque peragit, suffuratam vini lagenam librarum duarum exhausserat imprudens: huic enim sine febre, atebrio & verba delira proferenti ac vacillantibus pedibus vix insistenti maculæ illæ eruperant, stadioque quindecim dierum peracto, evanuerunt sensim.

Sed hujusmodi maculas diuturniores videre est, imò & per longum tempus perdurantes in senibus; imò & in senes deliro plures per annos ad extremum usque perdurasse vidi, quamvis illæ nunquam gangrænicæ evaserint, sed potius formam assumpserint tumoris illius nigricantis qui apud auctores nomine talpæ insignitur.

(a) Vide Anson travels.

Alia macularum species datur quæ, quasi pulvere nigro cutis foret conspersa, eam deturpant & sæpius diarrhœâ solvuntur, aut vacuatione quâvis, v. g. sudoribus; tales in muliere gravidâ vidi quæ partu solutæ sunt, cum per dolorum atrociam sudoribus illa deflueret.

A nigricantibus ferociâ & formidine quam inspirant distant longè maculæ quæ cutem flavo colore inficiunt huc illuc sparsæ, cutim, faciem, manus aliquandò fœdè occupantes, quæ omnes ferè, aut ab insolatione & exsiccatione feri ad cutim hærentis pendent, aut à bile in cutem reflua & deposita. Priorum causa obscura esse non potest, cum illæ in partibus denudatis appareant; hæ verò in partibus etiam vestitis indiscriminatim sedem figant. Norunt puellæ quarum cutis candidior lymphâ mucosiori turgēt, quàm fœdè laborent *lentiginibus* sic dictis, quæ in textu reticulari Malpighii nascentes vulgò faciem, thoracem & nuda brachia complectuntur: eæ destructo epidermide & textu reticulari renovato solvuntur.

Si flavedini macularum in cute ipsius asperitas jungatur, has vulgus biliofas vocat, sæpèque primo aspectu pro veris herpetibus à parùm gnaris habentur; eæ sæpè magnam corporis partem occupant, huc illuc sparsæ, & corpus varietate colorum distinguunt. Præcipuè verò mulieribus eam faciei partem occupant quæ in viris barbata est. At in viris undequaque sparguntur, sæpè dimidiam corporis partem occupantes, sæpè in maculas efformatæ tenues & rotundas. Colore inter se variant; nunc enim summe dilutæ sunt, nunc contrà fuscæ & malicorii instar, & ferè semper non solam cutis ariditatem partialem designant, at latentes morbos, aut hepatis, aut lienis, durosque scirrhus, quod benè norunt Medici, ita ut iis insistere diutiùs vix nostri sit instituti, cum pro vitio laborantis partis omninò de iis diversa instituenda sit prognosis atque diagnosi.

At multò majoris sunt momenti maculæ albæ quas aliquandò in cute sine ullo malo prævio videmus enasci cum glabritie singulari, imò & cutis depressione. Maculæ illæ rarò apud nos & septentrionales Europæ populos observantur; frequentius apud illos qui Asiatica littora incolunt & loca calore fervida simulque humiditate infamia. Rariùs hæ maculæ ad plerasque Africæ siccioris & ferventioris gentes pertinent; cum morbis hisce præcipuè obstet aëris siccitas sudoribus & perspirationi summoperè favens.

Ex apud Græcos nomine λεύκης, apud Latinos *vitiliginis* noscuntur. Forſan & apud Arabas pro linguæ minùs notâ farragine *alguada*, *albaras* dictæ ſunt. Definitor à Galeno vitiligo alba, ſeu λεύκη, macula cutem albedine inficiens & ſubjectam cuticulæ cutim exedens. Differt ἀπο τῆς λήπρας καὶ ἐλεφανθῆος, quod hæ ſint cum aſperitate cutis, roſione, pruritu, illa verò nequaquam. Ariſtoteles in Problem. Sect. 10, ait homines tantum vitiliginem pati, cætera animalia nequaquam: addit enim malum hoc mulieribus minùs familiare, aut pueris, quàm viris. Nomen morbi genericum eſt αλφός quod non ſemper maculam ſimplicem efficiat, quo nomine tantum λεύκη vocaretur; ſed omnis macula foeda in cute apparens ſine manifeſtâ aſperitate, ſine ſquammis, à verbo ἀλφαίνειν mutare dicitur αλφός; tresque ejus ſpecies diſtinguuntur αλφός, αλφός λεύκη, αλφός μέλαινα: αλφός ſi antiquis credas, ſub aſper eſt & ſuperficiarius: λεύκη ſubjectam cutem leviter deprimit: μέλας colore tantum à leuce differt, qui color in rebus medicis prognofim ſemper ſævam atque feralem indicat. Simplex αλφός ad colorem croceum inclinat; λεύκη verò pallorem quaſi marmoris albi inanimem & depressionem in cute exhibet. Antiqui ἀλφὸν ſimplicem pro morbo levi habebant & ſanabili, duas alias ſpecies pro morbis verè herculeis & difficilè admodum vincendis admittebant.

Verum, utut veterum auctoritate moveamur, fatebimur diſtinctiones has aliquatenus minutiores poſſe videri, & melius cognitâ animalis æconomix lege, colorum varietates non adeò momentofæ apparent, vitiligoque qualem, niſi aliundè accerſitam, rarò videmus, apud nos ſub lepræ nomine malè comprehenditur, quippè formâ inter ſe prorsus abludit uterque affectus; at cum circa vitiliginofas maculas & pus naſcatur & ad illarum oras ulcera prodeant tumefacta quæ depressionem adhuc profundiorẽ aſpectui efficiant, incertum eſt, an in tumoribus morbus conſiſtat, an in cutis depressione?

Illà verò depreſſio cutis à deſtructâ mucæ nutritiæ & tomentofæ, imò & adipis qui ad cutem abundat, penitusque eversâ partium craſi prorsus repetenda eſt. Scilicet ſi cutem vitro fortiori armatis oculis benè inſpexeris, eam vernice quaſi obductam molli videbis; indè ipſi ſplendor & nitor; at in maculis vel minimis quæ ad vitiliginem accedunt eodem vitro armatus videbis periſſe prorsus hunc ſplendorem, licètque in cadaveribus ſplendor ille ac pelluciditas ferè omninò perierint, ingens adhuc in cadaveribus ſeſe

offert differentia inter loca à vitiligine occupata & viciniam. Indè fit ut, licèt crediderim aliquid vitiliginosi latere in quibusdam calvitiei præternaturalis speciebus quas antiqui sub nomine *φάλακροτην* inter morbos recensabant, & maculis illis quæ *ἀλῶπι-
κίαν*, *ῥίσιον* constituebant, aut *ἀναφαλαντίαν*, scilicet surpercilio-
rum glabritiem & calvitiem, Aristot. lib. 3, de Hist. Animal. cap.
2, tamen inspectâ horumce morborum per vitra optica cute, res
saltem sæpè prorsùs differre visa est; cùm in his morbis, saltem
ut vidi, cutis nitorem suum servaverit.

Nec illa attenta cutis per vitra inspectio prorsùs negligenda
est ad vitia cutis varia dignoscenda & præfagienda. Illa enim, ut
ita dicam, vernix cuti superinducta deficit in cicatricibus & cica-
triculis illis quas sinunt fieri variolæ, vidique non bis, non se-
mel, sed multoties juvenes quos horrendus ille morbus ita cru-
deliter affecerat, ut vix ullus relinqueretur locus sine cicatrice,
vix quidem ullis obnoxios cutaneis affectibus, sed pluribus à fero
acri pendentibus miserè per totam vitam torqueri. Sed de his
dicendi non est locus.

Glabrities porrò illa vitiliginosa jure meritòque inter pessima
cutis vitia habetur; nec mirum, cùm nulla fiat per cutem aut
parca admodùm perspiratio; undè aut illa finditur, fiuntque
ράγαιες, aut morbi ab humore seroso acri partes internas miserè
infestant, præcipuè pulmones, renes atque vesicam, pereuntque
ægrotantes marasmo consumpti, deciduis interea undèquaque
capillis, superciliis, pilis quibuscumque; undè morbus noster
vulgato nomine apud Gallo-provinciales huic obnoxios dicitur
la Pelade. Nec minùs his glandulæ omnes lymphaticæ intumes-
cunt & indurantur. Undè inter maculas cutim deturpantes nulla
pejor, & quod saltem felix habendum est, nulla rarior verâ & sic
dictâ exquisitè vitiligine. Nam etsi non adeò rarum sit incarce-
ratos & eos præsertim qui ob scelera in specubus sub terrâ de-
fossis, clausis & angustis includuntur, maculis fœdari albis, viref-
centibus, luridis; eæ tamen, cùm aperto aere brevi sanentur &
lautiori diætâ, vitiliginis illius antiquæ levem omninò exhibent
imaginem.

Non minimam è chronicis cutis affectibus partem constituunt
furfuraceæ eruptiones quæ sæpè morbum principem faciunt, sæpè
alios comitantur morbos. Nihil commune magis, nihil vulgatius est
quàm cutis furfura edens. Sed eruptionem illam pro uno eodem-

que morbo in casibus omnibus habere piaculum foret. Furfur ipsum non semper una eademque res est.

Simplicissimum omnium furfur affectui alicui cutaneo succedaneum lemas epidermidis disjunctas objicit. Sic sanato erysipelati, aut cuicumque morbo cutaneo succedens furfur signum dat abeuntis, nec jam effervescentis morbi; renovatur scilicet epidermis, cum dilatatis ruptisque vinculis nullam jam cum cute subjectâ obtineat connexionem. Hinc abit ferè terreus in pollinem tenuissimum.

Aliquandò sine ullo evidenti qui præcesserit morbo mucosa & glutinosa epidermidi nectendæ apta materies tota simul vim & indolem plasticam amisit. Tunc videtur avelli epidermis in lamellas, & quibus in locis durior est ac pluribus stratis constans formam servat integram. Id in putridis exquisitè cutis morbis aliquandò accidit, imò & cum putredinis & alterationis pars illa summè terrea vix capax sit, in semi-putrescentibus cadaveribus, epidermis à subjectâ cute in ingentes separatur laminas. Id furfur morbi seu potius nutritionis interruptæ aut perversæ symptoma titulum morbi sibi vindicare nequit.

At aliud est furfurum genus à priore non formâ, sed naturâ potius discrepans. Illud epidermidem quidem & omnes ejus partes sub se comprehendit, sed simul mucosum textum & muci, liquidi primùm, dein solidescientis partem non minimam. Quod ut melius intelligatur, res altius repetenda est. Affluit ad cutim per hiantia vasa muci lymphatici atque nutritii pars ingens, nec parùm elaborata, quæ in statu naturali cum quiscuiliis epidermidis confusa, lintea, vestes & pondere graviores efficit, & odorem iis fracidum & rancidum impertit. Hæc in homine exercitato copiosa & densa aëris vim magnam continet; in aquâ solvitur partim, partim terrea ad fundum decidit. Sordes cutaneas dixeris materiam non usibus nutritionis prorsus ineptam, aut saltem parùm ultra nutriendi terminos provectam. Hæc tenacitatem cuti & quoddam gluten addit, simulque falsum gustantibus saporem offert. Hæc per textum mucosum exsudat crustamque tenacem & subjectis partibus affixam facit. Spissescit scilicet & crustas illas quæ in morbis cutaneis crustosis apparent efficit, simul & lemas & pollinem & furfur. Undè fit ut aliquandò furfuracea materies tantâ erumpat copiâ.

Aliquandò igitur furfur symptoma est ad solam cutim referen-

dum, epidermidem separans ejusque rumpens vincula. Aliquando morbus in ipsâ lymphæ atque mucî conditione efformatus deponitur, estque morbus depuratorius, quandoque criticus ad cutem, semper aliquâ suâ parte salutaris. Prior furfurum species tota terrea est ex detritu epidermidis nata & efformata. Posterior indurata & terræ remixtam mucaginem inquirentibus offert. Ultimam hanc speciem eximiè & in summâ vigentem ferociâ offert fœda capitis *porrigo* quam *tineam* dicunt, & concitatis ulceribus atque calvitie per suppurationem inductâ sanatur. *πιτυρίασις* dixêre Græci, *porriginem*, *furfura* Latini, ubi inter pilos quædam squammulæ nascuntur furfuraceæ quæ à cute resolvuntur: interdum siccæ sunt, interdum ulceratæ. Malum in cute capillatâ vulgò nascitur, rarius in barbâ; nec semper eundem gradum nanciscitur; sed innatum sæpè vitium constituit sæpè commoriturum, undè intemperies illa dicta ab Hippocrate *πιτυρωδης* (a). Nix etiam vocatus est ille morbus à Q. Sereno Sammonico. Præter hæc indicia ab antiquioribus recensita addiderim in pessimâ porriginis specie splendentem, tumefactam & asperam cutim, rugis horrendam, duramque & quasi squammosam, undè testibus Suidâ, Hesychio & Stephano, veteres etiam morbum hunc *τας λεπίδας* dixerunt.

Additur his jure meritòque inter signa foetiditas quæ eò sensum magis percellit, quò ipsam occultandi magis cupidus æger caput obteggit & sedulò dissimulans aëri subducit. *Porrigo* quidem morbus cutis in capite est. Ad totum verò corpus pertinet *impetigo*, sic ab impetu dicta, ut vult Serenus, *λειχην* Græcis *απο της λειχω* Lambo, à quo etiam arborum lichenes nomen acceperunt, & etiam indè dicta apud Latinos *serpigo*, *herpigo*, qui morbi etiam arbores infestant, nec sine tumore nascuntur; undè etiam eum ad tumores ablegat Galenus, vocatque *λειχηνωδων ὄγκων παθος*, ut & Aetius qui eos nominat *ὄγκοι λειχηνωδης*, & Oribasius lib. 3, ad Eunapium. Potest affectus ille inter criticos numerari, cum percussus feralia inducat symptomata mortemque ipsam; at si ab ipso cutis vitio ortus in ipsâ foveatur, nihil depurans, tunc ægritudo illa maximè chronica est: nam omnes illi morbi qui à cute pendent potiùs inter foeditates & incommoda numerantur, quàm inter morbos, undè Ulpian. in L. Pompon. Dig. de Ædil. Edict. Trebatius ait *impetiginosum morbosum*

(a) Aëtius, lib. 2, de dignosc. morb. Paulus Æginet, lib. 3, c. 3.

non esse, si eo membro ubi impetigo est æquè rectè utatur æger.

Et certe *λειχήν* impetigo, imò & ipsa porrigo, si simplices fuerint & in illâ eruptione lemosa atque furfuracea contineantur, sine ullâ aut basi rubrâ aut limbis asperioribus, vix functiones lædunt & in tenuioris fortis hominibus vix à parentibus advertuntur; undè cum vix unum hominem cui fortuna & opes secundæ sunt his malis constanter affectum videas, contrà iis malè mulctatur plebs infima.

Verùm, licèt fatendum sit causas omnibus æquè impendere, si tamen attentè meditati fuerimus quæ nuperrimè in opere eximio circa tumores in cute nascentes lymphæque glandulas perreptantis naturam scripsit eximius Anglus R. Russel, illos certè hisce infortuniis obnoxios esse reperiemus qui lymphâ nutritiâ nimium abundant, diætâque simul & crassiori & copiosiori abutuntur. Vitium illud duobus præcipuè causarum generibus potest acceptum deberi; primò quidem peculiari corporis mechanismo, secundò verò naturæ ciborum admissorum. Sunt enim naturæ quædam quæ structurâ non satis à nobis intellectâ organorum, plus ingenerant istius lymphæ, quàm possit per vim corporis absumi, nondum adhuc perviis ut in infantiâ glandulis; undè qui perspirare debebat humor crassior & crudior ad cutis vasa appellit, ibique, ut arboribus familiare est, gummi muscique varii generis ad superficiem emicant. Si hisce jungatur acrimonia, rosio, fiunt furfura, lemæ, tumores varii quorum vulgò prænuntiant eruptionem tumores glandularum: eæ enim humoris ad cutem deponendi sunt quasi conceptaculum; ita ut nunquam ullus ad cutem alicujus momenti emineat morbus, quin omnes ad viciniam glandulæ turgeant, totque postea illis in viscera è glandulis efformata erumpant morbi, quibus cutis suo tempore deturpata non est; nec sine ratione sibi plaudunt prævidentes nutricula, ubi contaminatur puellorum sibi commissorum cutis, quasi indè à nascentibus postea morbis liberentur, & sanius se habeant. Pluriesque vidi mucò illo miserè diffuentes infantes candidissimæ & tenerrimæ mammæ appositos illam nullatenus vitare, nisi tamen superfluo illi jungatur ac complicetur acredo. Patet indè quanta sit cognatio atque conjunctio furfurum cum iis de quibus agebamus mucosis morbis.

Verùm jam disposito corpori aerisque humidi & calentis effectibus jungatur diætâ cruda, glutinosa ex cibis non fermentatis, si præsertim

tim, notantibus Ruffelo & Gaubio, penuria virtutis septicæ quæ ad sallem culinarem pertinet adsit, & fraudentur hoc munere infantes, morbis illis nova sufficitur causa. Nec ab ortu, origine, decursu illorum difficile est intelligere quinam inter illos dici debeant depuratorii, qui verò adventitii & quasi connati, nec nisi per ætatum discrimina sanandi.

Quod quidem planum erit & obvium, si ex hâc universali theoriâ distinctiùs ad varias herpetum species nos deduxerit labor noster; Galli *Dartres* vocant morbi genus ita universale, ut ingens nominum confusio diversissimas species eodem comprehendat vocabulo.

Ερπης apud Græcos, herpes Latinis dictus, si nominis universum ambitum spectes, duas tertias morborum cutaneorum partes comprehendit; imò etsi eum angustioribus coercerent Græci limitibus quàm quos ipsis assignavêre Medici recentiores, ei extensionem maximam videntur tribuisse, cùm tres ejus species recensent. Accepto enim ab ερπειν serpere nomine quod supra cutem serpat, triplicem ejus speciem distinxerant; ερπης simpliciter quem nos furfuraceum, seu farinosum vocamus; ερπης κεγχρίας seu miliaris, qui pustulis quibusdam refertus tumet, iis lymphaticis & in crustas tenues abeuntibus; aliquandò etiam vocatur φλυκταινώδης, ubi pustulæ non milii grana sed φλυκταινας repræsentant & abeunt in crustulas superpositas; & demùm ερπης εστιομενος, seu depascens, qui foetidus, glutinosus, corruptus in partes subjectas grassatur, augeturque in vicinarum partium perniciem. Undè etiam apud Pollucem vocatur crurum senibus familiare ulcus, ερπυστικόν έλκος.

§. VI.
De herpetibus.

An verò idem morbus tam difficili se prodatur facie? an contra reverà nomine tantùm, non re inter se consentiant species illæ, maxima est quæstio? Sed dum de eâ re differitur, primò & ante alia sciendum est an ea antiquorum admittenda sit divisio? Hoc verò semel explorato, alia quæstio per se concidet. Porro nec divisio admittenda est, nec morbi sunt ejusdem speciei, si in se mutari non possint ac converti; verùm an ita se res habeat fusiùs expendere dabitur, ubi seorsim de iis agetur.

Ερπης simpliciter *la dartre simple ou farineuse*, sæpè fixa manet in unâ eâdemque sede, ibique sæpè vix animadvertenda; plures per annos delitescit, si pars illa ex earum numero sit quæ vestibus cooperiuntur. Sæpè levi tantùm pruritu sese finit agnoscen-

dam. Aliquandò in pueris & præsertim puellis cute tenuissimâ donatis levissimâ de causâ à subjecto textu mucoso & reticulari fecedit epidermis, herpetem aiunt, levissimam tamen foeditatis quamdam speciem quam vel tempus, vel mutata victûs aut aëris conditio protinùs persanant. Hæc nunquam ad usque tempora pubertatis perdurat. Alii sunt etiam adulti quibus ad verni temporis horam erumpunt furfura levia, basi tamen erysipelatosâ pruriente, quæ æstivus calor discutit; præparant rursus autumnale & hyemale frigus, & per integrum duorum mensium spatium sæviunt. Dantur etiam mulieres quibus, dùm tardiùs erumpunt menses, furfura eminent similia, cessantia simul ac copiosius illi effluxerint. Hæc mala si oculis mediocri vitro armatis inspicias, congeriem videbis pustularum minimarum laticem glutinosum exhalantium qui brevè siccatus abit in terram albam furfuraceam. Sæpè illa apparent, sæpè delitescunt, & sicut sine evidenti causâ orta sunt, ita etiam innocuè cessant.

Meliùs & ad naturæ normam herpetum farinosorum nomine designari possunt affectus illi farinosi qui quam sibi sumpsère sedem fervant, limboque undèquaque cincti rubro, acri, aliquandò ipsum supereminente herpetem, aliquandò contrà depresso, partes aliquas occupavère, vel distincti maculis rotundioribus, vel latè in hanc illamve partem extensi & ad plures simul porrecti corporis partes. Hi cutem asperam, duram efficiunt, furfurque indè emittitur è superficie verè ad instar lichenum arborum; ii porriginis speciem constituunt; plerique cum porrigine confunduntur, mucum cuti subjectum adoriuntur & sanati maculam in cute relinquunt. Ut autem affectus illi latè grassantur & in dies extenduntur, sub nomine *serpiginis* apud recentiores descripti sunt. Lentè & mutatâ totius corporis constitutione sanantur, sed nunquam abeunt aut in priorem speciem, fundo cutis non mutato, distinguendam, aut in sequentes, crudeles maxime, imò & aliquandò ferales.

Quid antiqui per ἑρπης κεγχρίας intellexerint non adeò ex eorum scriptis constat. Certè apud nos herpes miliaris sæpè appellatur ignis sacri genus, vulgò intra quadraginta dies terminandum quod fundo fortiter erysipelatoso densas objicit oculis φλυκταϊνας, alias quidem majores & separatas, alias sibi invicem dense appositas & minores; ab hoc centro radii erysipelatosi quaquaversum disperguntur, & aliquandò novæ, fatiscente jam morbo,

emicant pustulæ. Hæ sero replentur pellucido, sed squallente & quod sæpè aliquid sanguinis continet. Hic non pruritus sed dolor urens, patientiam exsuperans, somnos adimens, cibos corrumpens, imò & aliquandò febris acutissima adest in primâ eruptione, sed quæ citò deservescat, & nullatenus possit duratione temporis cum morbo comparari.

Rectè ad erysipelas morbus ille conferri potest; hunc ipse epidemicum vidi; viris magis familiaris est in senium vergentibus: & quo tempore imminui incipit perspiratio, sævit præcipuè, acerrimique humoris & ferè atrabilarii exemplar exhibet. Rarò sævissimum malum redit, verè enim inflammatorium ad pustulosos morbos ablegandum est.

Descriptus jam nobis est sub nomine ulcerum mucosorum herpes qui Græcis dicitur *εσθιομενος*, qui cum furfuraceis tumoribus quid commune habeat non video, nisi quòd ulcera illa lymphatica sæpè spissescant & in crustam efformentur quæ abit in furfura; dùm sæpè sub escharris illis cùm exitus muco putrido denegetur, ad latera sibi viam cudit ille, efficitque tunc in superficiem asperitates quasi montuosas, & multiplicatas, indè ad latera erysipelas. Grassatur malum turpe aspectu, & cujus character judicatur domitu difficilis, si glandulæ suppositæ & viciniore partem in se mali suscipiant, undè earum durities prognosim durationis in illo malo constituit.

Quamvis ad pustulosum morborum cutaneorum genus referantur, singularem tamen sibi attentionem postulant variæ scabiæi pforæque species quæ apud auctores numerantur. Malum hoc pruritu intolerabile ex pessimis durissimisque constat pustulis quæ ad apicem feri acris guttam extillant, adeò penetrabilem simul & adhaerentem, ut nullus alius morbus adeò celeri spargatur contagio. Undè morbus ille an solâ propagetur contagione, an nascatur intus dubitari possit? Nec sine aliquâ rationis specie à multis nec infimæ notæ auctoribus habitus sit pro morbo ab insectis pendente quæ dùm ovula sua in cutem deponunt perforatam, pruritus excitant, donec exclusa illa novam ovorum efforment progeniem.

Insecta nocent cuti, vel dùm morfu ipsam laceffunt, vel dùm venenum in ipsam fundunt, vel demùm dùm sub epidermide nidum deponunt in quo excluduntur ovula mirum in modum multiplicata. Dantur insecta nobis quasi inquilina & ipsâ in cute

§. VII.
De infectis.

latitantia, quorum quidem maximè feraces sunt Africa, Asia atque Americae regiones quæ cum sub solis perpendicularo jacent, simul lacuum & nemorum perpetuâ foveantur humiditate. Hinc & Arabes & Syriae Accolæ Medici de iis fusiùs differuerunt, imò & qui ad insulas nostras Americanas Medicinam atque Chirurgiam fecerunt plura de iis proferunt.

Apud nos pro indubitato morbo habenda est *phthiriasis*, sive morbus pedicularis; ait quidem Cœlius Aurelianus pediculos hoc in morbo nascentes vulgares non esse, sed ignotos, latiores, duros, & ut ait Plutarchus in vitâ Luc. Syllæ, quò tollerentur plures, eò etiam magis recrudescentes. Quod ego viderim circa hanc materiem proferre licebit: plures observavi pueros atque puellas ex eorum genere qui flavos gerunt capillos cutemque teneram & præalbam ex albore illo mucoso qui cum oculis summè placeat, defectum tamen arguit ruboris in sanguine. Hi digestionibus languentibus coctioneque leviter laborante, odoreque cutis aliquatenus fracido, medias inter famulantium sollicitorum curas sæpè pediculis infestantur numerosis, quibus assignari non possit locus, nec exeundi, nec nidulos ponendi; capilli quidem opportunum nidum offerunt, sed his sublatis, cuteque vehementer affrictâ nihilominus tamen exeunt illi, sub axillis, ad inguina ut videtur, præcipuam sibi sedem seligentes. Hos ex laminis epidermidis erumpere & sub illis delitescere ex indè conjectari liceat, quòd in cuticulâ illorum benè lotâ & tersâ sordes nascantur spontaneæ, quò plus deraduntur, eò plus recrudescentes. Rarus omninò morbus hic est inter adultos & valentes; non rarus in filicerniis illis decrepitisque, nec nisi in debilibus aut ætate aut infirmitate annotatur. Imò non semel, non bis, sed pluries vidi in convalescentibus à morbis cachecticis aut febrilibus, sed è ferosâ colluvie mixtis, sæpè vim ingentem pediculorum exire, non ex eo genere quos descripsit Cœlius Aurelianus, sed vulgarium. Inter cutanea insecta nullum *datur* famosius venâ medinensi de quâ dicendâ ex aliorum auctoritate locus alibi sese offeret.

C O R O L L A R I A.

In tantâ effectuum diversitate nihil magis interest quàm sedula & diligens causarum eos inferentium meditatio atque contemplatio. In quâ quidem arduâ sæpè diagnosi duo saltem nobis

evidentibus signis sese produnt; an concitatâ irritatione præsertim & auctâ naturæ actione agant; an contra ipsam vinculis innec- tant atque implicent? Hinc omnes naturæ agentis atque efficacis conatus sese apertè produnt, illinc contrà, omnia reperiuntur inertia, languida, oppressa, & artis implorantia subsidium.

Priorem classem effectuum producant omnes causæ quæ acre intra liquores introductum demonstrant, sive illud omnem humorum molem contaminaverit, indè naturæ actione ad cutis ambitum amandandum, sive aut mucosum, aut sero inhæserit, prout fert uniuscujusque natura; seu demùm in ipsâ cute natum ibi foveatur atque increascit. Posterior causarum classis mucosam atque spissiore liquorem diathesim supponit, undè hæreant illi ad incernicula, eaque aut obstruant tumorumque omne genus efficiant, quibus sine dolore & erethismo cutis attollitur, nitorem atque levitatem amittit, aut vasa ob ipsam obstructionem rumpant atque divellant; hinc tot crustarum mucosorumque efflu- viorum genera infantilem præsertim atque muliebræ cutim fœ- dant atque dehonestant. Quæ omnes crassitie inductæ formæ, à mutâ crasi humorum pendentes, non rarò sibi irritationis lar- vam adsciscunt, & vertuntur quasi postliminii jure in acrimo- niam, undè exsurgit tertia species morborum ex utrâque causa- rum classe complicatorum atque combinatorum, ita tamen ut qui à mutâ crasi atque consistentiâ pendeant affectus, semper ab illâ incipiunt, nec nisi decurrente morbo vertantur in acre degener, priusque extiterint quàm morbus erethismum extule- rit. Sed fatendum est sub hisce classibus multiformes & phœno- menis & origine causarum species contineri quæ sese propriis etiam signis distingui sinant atque deprehendi. Nec perindè est an acrimonia è toto corpore confluat ad cutem & criticè simul atque acutè deponatur, an serum acerrimis imbutum particulis stillicidio perpetuo ad cutem depluat; an in ipsâ cute mucus fer- mento imbutus ferveat & calore foveat stillet moleculas eroden- tes? Quæ, omnia cum à prægressâ morbi historiâ indicentur, suis quæque locis enodabuntur.

Advertendum tamen est quòd in minutissimis hisce vixque visu deprehendendis causis potiùs à congerie symptomatum, quàm ab uno phœnomeno petenda sit diagnosi.

Docet levamen totius corporis ubi facta est eruptio, an illa critica sit, aut depuratoria? Quod si ipsa morbum fecerit, erup-

tionē erumpente vitiantur functiones, aut saltem non mutantur in melius.

Tempestatum pariter vices ipsum sequi nullus erit dubitandi locus, si cum per longum tempus siluerit, rursus eadem accedente cœli temperaturâ recrudescit. Multi sunt cutanei morbi quos fugat jure tantoperè laudata sobrietas, efferat atque extimulet intemperantia. Vinis aromaticis, spirituosus multos abstinere coegit experientia quæ, dum tacitâ mente revolvit Medicus, ad causarum tum efficientium, tum prædisponentium cognitionem evehitur.

Nec minùs sua sunt cuique acrimoniæ signa. Nec idem est acido laborare spontaneo, aut pruritu vexari muriatico, sed hæc omnia ne longius exequamur facit quæ jam præcessit de causis peracta tractatio, quæ cum sua secum signa ferant non indubitata diagnosim incertam nunquam sinerent, si non datum esset pluribus simul concurrere & coadunari; si non simul cum partium crassitudine spissiori aliundè natâ confunderentur quævis acrimoniæ; quam quidem confusionem atque indè ortas tenebras discutere, artis est rationalis atque dogmaticæ.

Unicum illud annotasse suffecerit morbos omnes cutis in humoribus sedem figere, nec inter solidorum morbos numerari unquam posse. Tum verò præcipuè vitia quæ in cutem decumbere debent, insignem cum humore perspiratorio atque perspirationis phœnomenis analogiam servare; minùs indè, aut ad cruorem, aut ad bilem pertinere quàm ad lympham sic propriè dictam: ejus ergò præcipuæ partes mucus & serum pro universali morborum cutaneorum sede habendæ sunt; undè in iis & minor coctio, & crisis difficilior & impetus diuturnior reperiuntur.

ARTICULUS II.

De Signis prognosticis.

Ex horum omnium universali quâ latè patet intuitu spontè intelliguntur & per se defluunt signa quæ eventus à morborum cutaneorum impetu pendentes præfagiunt, sive ad salutem, sive ad perniciem, sive demùm ad mutationem in alios morbos; sed cum affectuum cutaneorum sub eodem aspectu diversa sit omnino natura, liceat illorum fata atque varias nocendi formas per ætatum

discrimina exequi. Nam à necessariâ corporum mutatione necessariò etiam humorum forma & crasis alterantur ; à quâque etiam ætatis periodo nocuus excrementorum proventus ingeneratur.

Primum quidem rubet undequaquè nascentis infantis cutis , & mucò fordescente obducta solâ sanatur ablutione ; at rarò alium præfert morbum cutaneum , si contusiones exceperis à quibus in partu aliquandò immunis esse non potuit : nascuntur quandoquè infantes variolis affecti , aut crustis adhuc variolosis sordidi , si variolas experta nuper mater fuerit. Sed in illâ tenellæ vitæ periodo fatum celerrimum miseros orco devovet , potius quàm morbi cutis invadant. Nam omnia quæ hoc tempore vitia erumpunt à plethorâ & lactis assumpti defectibus pendentia , aut vomitu & eructatione lactis resolvuntur , aut suffocatione brevè convulsivâ in mortem terminantur. At breve illud est vitæ spatium ; namque ubi primum dentes erumpunt , jam non tantum coctio ventriculo & intestinis peculiaris corrumpitur , sed erethismus nascitur nerveus quo partes alendo destinata quæ eo tempore omnes undequaquè partes alluunt & mucore suo imbibunt , pervertuntur & vim plasticam amittunt : proportio partium hucusque dulcis mutatur , fitque degeneratio in partibus tenerrimis quasi spontanea. Hinc acidum prædominatur ; hoc infestantur & primæ viæ & viscera quæcumque mucò excernendo dicata , hoc vel infarciuntur glandulæ mesaraicæ , & diarrhœa acescens præclusis foribus morti consecrat marasmo consumptos. Sæpè vel convulsio mactat misellos & subito enecat , vel demùm meliori omine cutis obducitur crustis quæ cutim capitis , faciei , aut etiam capillatam obducunt ; patet indè felici tunc omine cutim fœdari.

Sed plurima , ut naturæ , sic ominis inter hosce morbos differentia est. Harum enim infantilium crustarum aliæ dentitionis tempus vix perdurant , leves , nec aspectu fœdæ , nec ullos comites habent glandularum vicinarum tumores. Illæ vix artis auxilia postulant , & ut felicissimæ , ita summoperè optandæ sunt , morbos præcavent & arcent , pendentque à levissimâ partis mucosæ alteratione. Sæpè hæ ad primos dentes apparent , nec renascuntur postea ; aliæ ad singulas dentium eruptiones renovantur , suntque crustæ crassiores & pure mucoso diffuentes , olenti & fracido , præcipuè è partibus coopertis. Eæ glandulas comites habent tumentes ; valet interea infans , cibos expetit , bellè con-

coquit, urinis saturè flavis, imò sæpè mucosis, & pruritu vexatur enormi, si præsertim aëri pars affecta exponatur; undè inter ejulatus vitam transigunt miseri, horâ somni exceptâ qui vulgò perstat integer. Intervalla tamen habent, & cùm videntur sanati, malum iterum intra paucos dies recrudesceat. Morbus ille infantibus crassis, mucosis, cute tenui florentibus vulgò accidit, nec sine percussione periculo, quæ si contigerit aliquandò, vomitus atque diarrhœas infert, sæpiùs verò suffocationes, aut si lentius percussio fiat, tumores ad articulos; verò periculosius ad pulmones lento asthmate tabem inducit; nec mutuenda minùs ad miseræ percussio, licèt sæpè subdolâ lenitate fallat.

Malum illud evidenter criticum est, & ipso suæ percussione discrimine naturam suam ostendit, demonstratque maximam excrementorum farraginem simul & acredinem summam, sive à matre conquisitam, sive malo victu comparatam. Acredo autem illa evidenter acefcens & mucosa est, faciem & cutem capillatam, mentum, collum & thoracis exteriora tantùm occupat. Temporis tractu sanatur & licèt altè confodi cutis videatur, nullas ut plurimùm post se maculas, nulla relinquit cicatricum vestigia.

Ejusdem naturæ, sed peioris conditionis est alia quæ à primâ dentitione ad septimum & ultra annum extenditur crustosa in pueris eruptio ita vulgò cum insensibilis perspirationis excretionem conjuncta, ut hyemali tempore plures superaggestas crustas oculis ostendat. Deformes pueri, matrum ipsarum experiuntur fastidia. Idem per totam ætatem cute nitenti & vividâ ac floridâ spem sanationis ostentant, quæ spes fluxa cum autumnio evanescit; adventantibus enim frigoribus recrudesceat morbus.

Affectus quidem ille inter depuratorios recenseri potest & à vitio mucosi humoris à labe cæteros humores servantis immunes pendet; qui quâdam suâ mutatione & odore pastæ fermentantis quem evidenter exhalat, naturam suam fermentescentem profert; at metuendum est ne occulta aliqua labe, aut à parentibus, aut à nutricibus accepta, aut pravo victu concepta, malo per se simplici favitiem addat, rebellemque inducat indolem.

Certè si infantes similibus vexatos crustis propiùs inspicimus & potissimùm ad præterita attendimus, videbimus, aut in patre, aut in matre delituisse vitium herpetum; nutrices victu parùm congruo usas fuisse, vinosas illas, aut crudis viventes immaturisque fructibus, iracundas, &c. Sæpè à variolis similia mala eruperunt

eruperunt malè judicatis, imò & inconcinnas insertiones similis mucosa lues secuta est. Undè sit ut cùm ceteræ præmemoratae eruptiones cutem nullatenus excavent, viderim sæpè à pustulis illis obstinatis veras excavationes variolosis similes.

Sed jam tacitis progressibus ætas invalescit, evolvuntur organa prius silentia, ad pubertatis florem disponuntur; omnia, ut in œconomiâ animali, sic ad cutem mutantur. Jam fervent omnia igne novo. Mucus nec adeò glutinosus apparet, nec adeò insipidus. Spirat ex illo seminalis aura volatilis, & odor animalis specificus per cutis spiracula exhalat: tunc ut morbi in toto corpore violenti magis, sic qui nascuntur ad cutem, aut erysipelatosi prurientes, aut phlegmonosi acres. Nullo alio tempore sæpiùs frons, genæ varis affliguntur perpetuis, ita ut uno desinente alter emicet, & sæpè facies nitens & pulchra undequaque inficitur suppuratoriis tumoribus. Tunc dolores ad articulos facessunt in erysipelas, & in omni affectu subest semper inflammatorii aliquid, quod ipsa puris natura declarat apertè. Hoc tempore qui infantiam atque pueritiam vexaverant olim morbi prorsus evanescere, non subito, sed sensim depositâ tenacitate, nec infelicitè quidem, si non violento concussu morbi vehementes dispositionem illam destruxerint, sed pedetentim & sanioris naturæ ordine evanuerint.

Quanquam autem utrique sexui lex eadem competat, notandum tamen est hîc aliquas intervenire discrepantias; nam etsi mucus etiam mutetur in puellis & in sanguineum laticem evidenter, erumpentibus menstruis, faceffat, tamen cachexiæ nota quæ ple-risque ante perfectam menstruorum eruptionem inurit, eas minùs inflammatoriis cutis tumoribus reddit obnoxias; at licèt vari non perfectè sanguinei sint, sed potius serosi, falsi, acres, non tamen unquam aut rarissimè mucosi perstant & illâ infantili tenacitate metuendi. In hâc vitæ conditione minus cuti periculum imminet; at visceribus & præcipuè pulmonum tenuissimis vasis metuendum est.

Labentibus annis juvenilis compescitur flamma, ardor extinguitur; adultorum cutis rigescit aliquatenus. Tunc potissimum sana est, & nisi in biliosis naturis, aut pravo victu utentibus, aut orarum humidarum incolis, vel tandem impexis ac sordidis rarò admodum cutis vitiatur. Tunc calli, asperitates cutis, lichenes, maculæ scenam complent, alioquin accidentalibus omnibus causis obnoxiam.

At ubi jam in senium vergit homo, ubi cessant mulieribus menstrua, perspiratione deficiente, cutis rursus vitatur, cum rugæ subeunt, & præclare cum homine agitur si non alia irrepunt vitia. Tunc enim rursus facile cutis intumescit, vasaque minus pervia turgent sæpè varicosum in modum, plexusque sanguineos tumentes & crassos efficiunt, à quibus mucus funditur, non qualis infantum, tenax, sed compactus & tuberculi ad instar gypseus, durus, ponderosus, aëre fixiori scatens & sæpè in furfur abiens. Hic herpetum varia observantur genera, phlyctænæ miliares, serosum erysipelas, acre, summâ cum mordacitate pruriens, intolerabile, sanguinem fundens concretum, melancholicum & gangrænæ minacissimum.

Tenacissimi sunt in senibus morbi cutanei; licet enim partim depuratorii sint, partim etiam ab acri acquisitâ & degeneri humorum conditione pendent, nec revulsionibus vincuntur, nec remediis, quibus minus patet senilis ætas quæ instaurationis & renovationis minus capax est. Observantur sæpè in hac ætate morbi qui versùs sexagesimum in viris annum, versùs septuagesimum in foeminis, phlyctænosi primò, dein suppurantes, diris cruciatibus horrendi, diu & per annos, variato impetu nunc recrudescente, nunc mitiori divexant.

Hi corpus senile immutantes, novam organis dùm adsciscunt conditionem, illud postea sanum relinquunt, & fartum tectumque ad longævitatem disponunt. Illos sæpè sæpiùs vidi in robustis utriusque sexûs individuïs, opiparâ utentibus vitâ, quos indubiè hujusmodi auxilio legitimam suæ ætatis sanitatem adeptos eò dilucidius judicavi, quòd ante morbi hujus eruptionem causarii, tardigradi, podagrici essent, indè verò in optimam restitutos vitæ conditionem miratus fuerim; ita ut mihi nullus dubii locus relinquatur quin à simili depuratione possit etiam podagra persanari, & illa, ut & humor melancholicus senum in hanc eruptionem verti; sed quæ à podagrico humore pendent similes depurationes multò plus furfurum & cretæ cutaneæ exhibent, quæ ab humore melancholico plus cachexiæ & dolorum rodentium. In his affectibus incipientibus febris levissima primùm reperitur, postea nulla; viget appetitus, urina foetida & copiosa albicanti sedimento insignis emittitur, cutis perstat dura, tensa, aspera, sudor exit nullus; valent sensus interni, lingua sana est, nisi quòd ad dentes tartareæ concretionis copia ingens enascatur, præsertim podagricis.

At mulieribus quæ graviditatis onus fufcipiunt & quibus menftruorum in locum lacteus humor verè in mucum mutandus exundat, nova aperitur morborum cutaneorum fcena, & quidem iifdem phœnomenis atque cæteri cutis morbi, fcilicet infarctu ad glandulas & articulos prævio, hincque fiunt ad cutem cruftæ lactææ, achores, favi, cæteraque illa omnia morborum genera quæ primam infeftant pueritiam. Odor idem, nifi quod magis fracidus, fœditas eadem, at tenuitas partium major, & vaforum cutis profundior destructio. Imò à lacte corrupto & immaniter in acorem putridum abeunte offa ipfa corrumpi vifa funt, quod ad præfentem tractationem non pertinet. Sed vulgò post varios decubitus, aut adipem, aut humorem cutis mucosum humor lacteus degener invadit, adipem parte pingui cremorosâ adorta, cutem parte cafeosâ invadens, indèque sæpè totâ sanguinis & alimentalis materiæ mole corruptâ peflima prodeunt mala cutanea, eaque vix fanabilia, & morte optabili tantùm redimenda.

Hic eft ordo naturæ laborantis illius quidem & infirmatæ, ita ut eadem caufa alia phœnomena in infante, alia in fæminâ poffit producere, aliis fymptomatibus viros atque fenes vexet.

Adventitii, & ut ita loquar, accidentales funt & dici poffunt alii cutis morbi, quorum alii contagio contrahuntur, alii ex interno nascuntur vitio. Contagio propagari acutos qui ad cutem deferuntur morbos quis neget? Rem actam ageremus fi de iis fufius loqui animus effet. Quàm periculofæ funt variolæ, quàm matribus deteftatæ, omnia personant atria; at rebus in tuto pofitis, compositoque fæviori tumultu remanet hinc cutis imperfpirabilis, indè priftinæ labis veftigium. Hæret occlufis ad cutim meatibus mucosus humor vitiatuſ, ſub puris incocti formâ, nunc huc, nunc illuc ulcerofos efformans tumores in junioribus. Imò poſt ipſam leniſſimam inſertionem, aliquandò varioloſum fermentum mucum totum cutis ita mutavit in pueris, ut epidermis univerſa aut in lamellas, aut in furfur pluries redivivum abierit; quod autem mucosum in pueris erumpit, adultioribus furunculos, abſceſſus, bubones producit, cùm contrà morbilli vulgò in thoracem decidant.

Si ergò febris quæcumque, non ephemera illa, ſed plurium dierum ad cutim aut exanthemata deponat, aut puſtulas, quibus erumpentibus ceſſet febris, nec reſarciatur perſpiratio, abibunt

morbi reliquiæ in affectum cutaneum depuratorium, nec sine perpetuo timore profundioris in interna viscera decubitûs. Præterea dantur morbi cutanei per se contagiosi, ut scabies, pfora veterum, ob celerrimum contagium à Valisnerio aliisque ab insectorum morfu ibi ova deponentium pendere credita.

Prurientibus quibuscumque in affectibus contagionis periculum est, plurimum verò in iis qui foeditate, aut fracedine, aut odore quocumque insignes volatilitatis signa dant non indubitata. His rarò periculi nota additur, nisi tamen præ materie copiam aut acredine pruritus enormes febrim accendant & convulsiones accersant, à quibus cum præpediatur circuitus sanguinis, irregularis etiam fit ad cutem materiæ decubitus, interiorumque debilitato tono, regressus ad interiora viscera semper instat. In genere verò materiæ per cutem exhalantis aut in eam decumbentis dira discrimina iis omninò conferenda sunt quæ à suppressâ perspiratione pendent. Unde eos jam affore sapere denuntiant dolores ad articulos, suffocationes, lassitudines, quæ iis integrè vigentibus cessant symptomata.

Tenacitate vulgò infames sunt & duratione metuendi qui sensim crescentes morbi, sub ipsâ medicinâ per gradus increscunt & invalescunt, sicque totum corpus depascuntur, aut partes simul cutis, aut usibus, aut loco maximè dissitas occupant. Sic lepræ, vitilignes, elephantiasis, &c. varia hæc genera morborum foedissimorum contagium non spirant, licet incautè tales ægros tangentibus non rarò pruritus oriantur ad partes quæ tetigere labe infectos, si præcipuè ex genere teneriorum ac delicatularum sint illæ. Spurca sunt, nec rarò phlyctœnas ad labia producunt oscula quæ caris amicis tali labe laborantibus incautè inferuntur. At elephantiasis communicata nunquam fuit, testante solertissimo in hujus morbi naturâ exponendâ Raymundo. Legalis fuit & ob immunditiem imperata leproforum à civili commercio segregatio. Rarò etiam morbi isti pessimi mortem intulerunt, nisi senibus & in summo morbi gradu supervenerit gangræna, vel occlusâ penitus cute hydrops intumuerit, vel demùm perversis omninò nutritiis succis marasmus malis finem imponat.

Verùm in omnibus morbis cutaneis summus jure meritòque metus est retropulsionis, quæ dicitur fieri quoties malum ab exterioribus ad interiora vertitur; quod cum præcipuum, imò ferè unicum sit morbis cutaneis ad mortem inferendam periculum,

instetque ferè omnibus hæc perpetuò metuenda percussione alea, attentius nobis perpendendum est.

Retropulsio à cute ad interiora, apud omnes omnis ævi Medicos observatione deprehensa, formidata est pariter ab omnibus, sæpè nec prævertenda, nec per artem eluctabilis. Ea autem, vel subita est, vel fit sensim & per gradus, dùm qui ferebatur humor ad cutim, alibi pessimo ordine aggeritur. Quæ fit subito percussio gravissima infert mala mortemque celerrimam. Lentior, symptomata minùs formidanda tardamque tabem affert quæ viscera adoritur sensim, dùm in iis tacitè recumbit humor cuti dedicatus. Ut autem intelligatur quâ ratione fiat retropulsio illa, quandò metuenda sit, & quinam sint morbi retropulsioni illi obnoxii, advertendum est ad principia pauca physica quæ, licèt Medicis apprimè nota, ante oculos hìc sibi habere necessarium est. Ea autem ad hæc referuntur. 1°. Cutem perpetuò perspirabilem esse, & innumeris vasorum atque meatuum ostiis pertusam, quorum hæc dùm liquida attenuata emittunt ultimarum coctionum excrementa, illa contra appositos absorbent humores, vaporesque ex atmosphærâ hauriundos. 2°. In tenuissimis etiam cutis vasis inesse oscillationem ferè perpetuam, quâ partes hinc versus ostia premuntur, illinc vasorum nisu versus truncos feruntur; ita ut sæpè in arteriis cursus sanguinis fiat retrogradus. Experimenta id Lewenhoekiana primùm, dein Halleriana demonstrant. Pallor subito exortus in vehementibus animi commotionibus rem uberius confirmat, cùm in his mentis motibus possit illicò exsanguis fieri facies, etiam erysipelatosæ, ita ut sæpè, vel in statu naturæ sanissimo, fiat vera retropulsio. Idem agunt frigus, aqua appositæ frigida, styptica sic dicta corpora quæ fibras ut animalis vivi, sic etiam mortui accurtant & ad se adducunt.

Imò & ipsa irritantia, dùm erethismum parti patulæ inducunt, stringunt ostia, parsque phlogosi affecta minùs perspirat, donec laxationem simul & humorum affluxum in parte intendat à phlogosi nata & illam excipiens suppuratio. Patet indè sæpissimè retropulsionem in statu naturali regi nervis, nerveâque sensilitate gubernari, quæ sensilitas maxima est varietatis in oscillationibus causa, & vasorum ostia stringit potentissimè, imò ferè omnes irregulares corporis vivi motus dirigit. Hinc sæpè fit ut celerrimè fieri possint retropulsiones quæcumque, & quasi oculi ictu peragi, cùm

nihil celerius fit ad mutandum universum corpus oscillatione nerveâ.

Undè facile deducitur sub generali retropulsionis nomine duplicem esse distinguendam in corpore mutationem, seu operationem; alteram quâ reverà jam appulsus, imò formatus ad cutem humor retropellitur, alteram quâ depuratio peragenda desinit, remanentque intus concepta & quaquaversum deferenda excrementa.

Præterea verò cum variæ humorum morbosorum formæ præcipuè pendeant à parte in quam decumbunt, falsò ex actione miasmatum morbosorum in cutem deduceretur illorum actio in alias partes. Nocent in genere, irritant, sed varios affectus producunt, sive decumbant in jecur, sive in pulmones, sive demùm in cerebrum.

Quin etiam retropulsionis maximus metus & feralis effectus illos spectat morbos qui verè & promptè depuratorii sunt; nullum verò periculum retropulsionis afferunt qui à solis cutis vitiis pendent, & qui, si non aliquas sibi proprietates proprias cutis vindicaret, non existerent. Tales sunt v. g. maculæ quæ sæpè tennerrimas & summè delicatas cuticulas ab insolatione dehonestant. Tales sunt herpes qui tenues mulierculas post labores nimios deturpant, imò & pruritus qui à foeditate & spurcitie cutis pendent. Periculum retropulsionis majus est in morbis qui à copiâ nimîâ humoris vitiati intra sanguinem exundantis videntur oriri, ut sunt elephantiasis & vulgò omnes ferè lepræ. Licèt enim verè percussus dici non possit humor qui ubique existit, nec ullum à suâ labe intactum relinquit locum, tamen clauso ex ostiis naturalibus uno, superabundare debet quod jam reliquas onerabat & gravabat onus maximè ponderosum, sicque labem & perniciem inferre.

At maximum percussioneis discrimen morbos depuratorios attingit; cum enim debita non peragitur depuratio, reliquum est ut cæteras partes lues invadat, vel sedem in aliquo viscere fixam sibi feligat, à quâ remeare sit arduum, imò aliquandò impossibile; si scilicet ultimis in viscerum nobiliorum vasis aditum sibi fecerit, eorumque tonum prorsus deleverit, & liquores in tophum aut scirrhum versi fuerint, vel vires subitâ inflammatione vitalium partium oppressæ & prostratæ fuerint.

Hæc theoriâ freti subitas timebimus percussiones, primò in omnibus acutis morbis cutis depuratoriiis. Jam dudum tali

repercussione infames sunt variolæ, morbilli, miliares morbi, fudor ille Anglicus aut Morinorum, febris Hungarica, erysipelata varii generis, quæ sæpè cutim subitò deferunt, & nec opinantibus Medicis, ægros enecant; etenim nullo alio signo prævio sæpè horror aliquis metastaticus, desinentibus coctionis signis, ingruit; tùm anxietas, brevique suffocatio vehemens, citòque delirium & mors intra unius horulæ spatium scenam absolvunt; aliquandò tardiùs, sed intra viginti quatuor horarum spatium mors advolat; quandoque felicibus conatibus ex tantis sese natura extricat insidiis, vulgò tunc nascuntur ad crura dolores enormes, urina exsilit largior, & ingentis abscessûs signa apparent, quem abscessum ars naturæ imitatrix sedula conatur efficere vesicantibus admotis emplastris: licèt in arte non inauditum sit, sic docente Hippocrate, ab abscessu liberasse nihil tale sperantes urinam copiosam & crassam quæ antea non apparuerat, emissam. Jure meritòque calidioris regiminis abusum inter mali illius præcipuas causas numerant Medici recentiores, Sydenhamus, Haenius, &c. At in chronicis cutis depuratoriiis affectibus rarius est rerum eventus tam subitò revolvi; in pruritu tamen, in erysipelatibus chronicis & herpete sic dicto miliari, quod, ut alibi diximus, idem est atque erysipelas phlyctænosum, rem accidisse vidimus, in senibus præsertim exhaustis atque epulonibus, quibus cùm scâteret intus sanguis excrementorum incoctorum farragine, deerat perpirabilis in cute strictâ facultas, undè accita ad cerebrum aut pulmones materies ad cutem antea deposita, hinc catarrhum suffocantem, illinc apoplexiam producebat.

Potest tamen in chronicis morbis retropulsio subitò fieri, & effectus tamen tardiores efficere; si scilicet in hepar, intestina, & minùs sensilia organa deferatur humor. Hinc vulgò sibi plaudunt primùm agrotantes, secumque bellè agi prædicant, cùm malum suppressum nullos malos effectus producit, at pessimis quidem insidiis, cùm nullis se signis proditor morbus arguat, antequam evaserit immedicabilis: vertuntur hepar, lien, renes in scirrhum; indurantur intestina aut vesica; fit hydrops; fit cancer, & tardis conatibus Medicus hinc vesicantia, illinc aperientia admovet. Memini me à viro Lugdunensi adhibitum in consilium qui herpes topicis compresserat, suadente agyrtâ; nullum sentiebat malum, sed terror invaserat quia omnes remedii adhibiti comites voraverat orcus. Hepar ipsi induruerat, at tamen ma-

turè adhibitis aperientibus mollius evasit, emicantibus simul herpetibus. Quod ars hìc effecerat præpostera sæpè novercali blandimento effecit natura, quod verum judicabis ubi adhibitis aperientibus herpetes qui antea adfuerant tacitè regressi rursus emicant, quod non uno vidi exemplo.

Alia est in chronicis percussio lenta, cum scilicet quæ multum foedata erat cutis, sensim apparet nitidior, nec tamen præclarè cum sanitate agitur; imò augetur interior anxietas, secretioneseque naturales, aut tardius fiunt, aut vitiosè exercentur. Hæc debilitatorum atque infirmorum percussio est, aut pendet à medicamentorum actione præposterâ debilium illorum, nec vi stypticâ eximiè præditorum. Sensim gliscit ad interiora malum eò metuendum magis, quò prima ejus mali percussio insensilis est, nec obviam fit sciscitantibus; non enim apparet labes, nisi cum altiores egit radices. Susplicari tamen rem ita se habere fas est, si malo cutis, aut eodem, aut etiam imminuto, interiora increpant symptomata, si superveniat suffocatio quæ antea non existerat, si tussis, si vertigines, aut dolores ad articulos sese in apertum prodeant.

Cum enim observatione constanti demonstratur, quod per leges physicas probari posset impossibile, difficile esse ut stante vigenteque morbo cutis depuratorio, alia causa alium accersat morbum, evidens est in hoc casu quæ symptomata emicant à causâ pendere tunc evidenter existente, quanquam ad oculos etiam attentos appareat immobilis. Quem casum in morbis cutaneis depuratoriis non adeò rarum, in infantibus frequentissimum Medici vulgò opportuna cantharidum applicatione prævertunt, aut alterius hujusce generis medicamenti. Hæc lenta percussio rarò erethismum nerveum pro causâ agnoscit, nisi qui à lentis penderet animi affectibus, ut mœrore, tristitiâ, &c.

Sæpè accidit ut qui morbus quasi depuraturus humores annuntiabatur, multiplicato contagio contra ipsos inficiat; ita ut novus morbo cutaneo fomes ab ipsâ absorptione veneni pendeat & suppeditetur. Tales sunt elephantiaseos pessimæ species. Depuratio desinit, nec tamen cessat morbus. Hoc in casu nihil à natura sperandum superest, quæ se ipsam suâ consumit actuositate, viscera pessumdat & tabem inducit. Non hæc percussio dicenda erit, sed morbi ipsius pejoratio, quam tamen si velis avertere, arte molienda erit artificiosa ad cutem revulsio, aliquando

aliquandò si maturius fiat , successu excipienda ; ubi enim natura exercere non potest conatus felices , superest ut sibi ipsi noceat. Præterea , causis subsistentibus & perpetuò redivivis , accidere debet ut etiam si sanguinis depurationem natura moliatur , non possit tamen fomitem morbi depellere , ut in miserandâ egestatis specie quam fames & spurcities comitantur , & foedâ sæpè indè natâ porrigrine. In hoc casu , causâ mali semper agente , semper efficaci , quid ars , quid natura efficere possint detegere difficile est ? At grassatur malum , & serum corruptum , acre lympham corrumpit , vitiantur secretiones & secreta. Fit post immanes ad articulos dolores , imò & maculas scorbuticas ingens glandularum infarctus , scorbutus atrox , hydrops & marasmus , nisi finem malis gangræna imponat , teste Poupartio.

Satis indè elucescit variam admodum esse morborum cutaneorum prognosim , pro variis à quibus pendent causarum fontibus : alios esse superfluatorum atque indè degenerum excrementorum redundantem copiam , ab ipsâ corporis œconomiâ repetendam , hosque variè quidem tenaces esse , nunquam verò lethiferos , imò esse inter salutares morbos recensendos : alios ab altius vitiatâ lymphaticâ parte pendere , hosque cum & faburram inducant & coctionis producta corrumpant lethum tardius pro gradu & naturâ acrimoniæ quâ fervent necessariò inferre , nisi potentior ars opem adhibuerit efficacem : alios ab acri in cutem salubriter deposito ducere natalia , sive victus , sive regio , sive materni aut paterni vitii tinctura , sive demùm contagia illud induxerint : inter hosce morbos quò maturius imbutum fuerit corpus , quò longius ab origine vixerit , eos esse & tanaciores & pro naturâ causæ periculosiores.

In genere verò jure concluditur , in cutaneis morbis , ut & in aliis quibuscumque , prognosim repetendam esse à complexionem & combinationem , hinc causæ agentis , illinc vehementiæ symptomatum ad vim & actuositatem dimicantis cum morbo naturæ collatorum.

CAPUT IV.

De Therapeiâ cutaneâ, seu de indicationibus morborum cutaneorum curatoriiis.

IN difficillimâ morborum cutaneorum curatione altiùs indagandâ, patet duo præcipua medicantis meditationem expostulare ; delendum scilicet antè omnia postulant ægrotantes quod ad cutim foedè eminet & percellit oculos, benè secum agi ut plurimùm credentes, si quod ipsorum cutim intingit destruat, ipsique pristinus restituatur nitor. Verùm Medici operam, aut noxiam, aut inutilem respuunt, si non simul latentis mali causam aggredi, altiùsque demersam patefacere liceat. Undè duplex exurgit in morbis cutaneis indicationum fons. Alter scilicet pendet à cutis ipsiùs vitio, alter contrà immensus & summâ rerum peragendarum varietate diversus repetendus est à causis quas animo pervolvere atque universas comprehendere debet qui medelam horumce morborum in se suscipit.

Variè admodùm diversas esse pertractandas causas, easque oppositâ prorsùs ratione sanari, ratio ipsa proclamat. Cùm verò multiplicem causarum illarum complexum intuemur, novus sese divisionis ordo offert in medendo adhibendæ.

Primò enim, vel criticus est, aut potiùs depuratorius morbus cutis, vel iners, & à turgente cacochymiâ pendens atque procreatus, vel demùm localis est morbus & in sede quam occupat, utut natus, sic defixus. Quæ cùm naturæ morborum prorsùs inter se differant, diversas etiam penitùs curationes accipere necesse est. In hisce ergo curatoriarum indicationum elementis tres etiam partes distinguemus.

In primâ de morbis cutis depuratoriis sanandis agemus, in quibus casibus morbus salutaris est & ad cutem promovendus. In secundâ de curatione morborum à veneno prædominante pendentium tractabitur; in his exuberat, exundat, & jure civitatis potitur venenata lues. Inertes & topicos & in unâ sede fixos tertia exequetur; quæ quidem tertia ex ipsâ rei necessitate comprehendet illas quas cutis vitia sibi postulant indicationes, quatenùs cutis ipsa sibi medicamenta expostulat.

A R T I C U L U S I.

De morborum qui ad cutem acutè judicantur curatione pauca præfatur.

Inter illa vitia quæ dùm liquores à veneno aliquo intùs suscepto per fœdam cutis illuviem liberant & puros efficiunt, summa intercedit, tùm ad periculum, tùm ad curandi formam differentia atque discrepantia. Vel enim morbos accendunt lethales in quibus abundantior materia ipsam depurationem frustrà inchoat, at oppressis viribus perficere non potest: vel leves in quibus benignè natura opus sibi propositum peragit, nihil nostræ opis indiga, arte & mirante & plaudente: vel demùm alios ancipiti Marte debellandos extundit, in quibus vehementi naturæ atque morbi dimicatione res absolvitur, arsque certaminis spectatrix, præcepta illa immortalia ab Hippocrate atque antiquis posita & constituta ita sequitur, ut nunc morantem impellat naturam, nunc contrà præcipitem regat, sapiùs verò in benè & ad normam naturæ formatis corporibus præposterâ sedulitate nihil immutet, sed sinat res ad institutum naturæ componi.

In his omnibus morbis verè criticis non eruptio tantùm spectanda est, sed coctio duplex in hisce affectibus, si alicujus per se momenti fuerint, curaturo duplicem indicationum fontem aperit, complexum sæpè & variabilem.

Prima enim coctio & quasi maturatio fit in vasis, febre præviâ, nec nisi jam præparatis atque maturatis atomis morbificis, illæ demùm ad cutim erumpunt. Ibi depositæ novâ adhuc indigent coctione quâ deleantur prorsùs: quæ utraque coctio non sine discrimine fit. In priore, sæpè veneni enormis multiplicatio naturæ vim eludit & superat, perimitque ægrotantem indomabilis morbi ferocia; sive ea hujus efficacia ab ipsius vi, sive à naturæ debilitate pendeat: tunc nullo ordine, nullâ normâ fit eruptio, vix constans & regularis, nunc capitis incessens interiora, nunc pectoris arcem occupans. In posteriore eruptio quidem facta feliciora spondet, sed si materia ad cutem appulsa torpeat ibi, nec coctionem novam subeat, corrumpitur illa, depravatur, nec jam expelli compos refluit in viscera, tabe-

que novâ ea inficit in quam jam antiqua naturæ jura nulla sunt; nam quod per se putrescit, non coquitur.

In quibusdam ex hisce morbis coctio ad cutim, inexpertis præsertim oculis, vix sensibilis est, ut in morbillis, sed experti eam verè & genuinè fieri agnoscunt, ex cutis asperitate, rugositate quæ crudam eruptionem comitatur, aut contrà, decedente jam morbo, ejus mollitie atque lavigatione, præsertim verò ex urinarum & excretorum naturâ rem apertè dignoscunt. At alii sunt, ut omnia illa variolarum famosa genera, in quibus natura à priori naufragio resurgens, longis obijcitur periculis & novarum rerum discrimina patitur; cum numerosæ atque densæ per universum corporis ambitum dispersæ pustulæ supurationis copiosissimæ fata subeant ex rei necessitate. De horumce morborum tractatione atque curatione fusiùs differere prorsùs supervacaneum videtur, post tot & tanta circà hancce materiem congesta volumina, quorum alia sublevandæ naturæ atque arcendæ lui à principibus visceribus, arte factam per vesicantia suppurationem commendant, rectè quidem, si omnia ex ægrotantis peculiari temperie concordent; alia opportunæ catharseo extollunt commoda: omnia verò in illud consona sunt ut naturam sequamur ducem, aliquandò dirigamus, sæpiùs imitemur.

Sed de his quidem satis foret ad alios revocare auctores, si non aliquod sibi singulare vindicarent illi inter eruptivos morbos famosi, qui nullâ ratione inter criticos possunt numerari, sed quibus, dum cum ignoto hoste natura dimicat, nova factitanda est curatio; hæ sunt eruptivæ maculæ, miliaresve papulæ, quæ morbum accidentalem & accessorium principi morbo adjungunt. Ex illis autem aliæ, præsertim quæ maculæ sunt rubicundæ, supurationem affectant, aliæ in furfur & erysipelas abeunt. Hujus loci non est perpendere quodvisque maculæ illæ, vibices, petechiæ dictæ, à calidiori medicatione pendere possint; satis erit monuisse quòd, cum depuratoria non sint, nec accersant crisin qualemcumque, eæ ad prognosim ferè semper lethalem institutendam concurrant, sed vix alicujus ad curationem sint momenti: sequuntur enim accidentariæ illæ eruptiones fortunam prægressi atque præcedentis morbi, cum ipso coquuntur, eo abeunte sanantur, vel eodem tempore, vel tantummodò ipsi superstites, ut simplices morbi cutis, adeòque nulla sibi postulant

remedia, nisi quæ morborum generi ad quod referuntur conveniant.

Notasse tamen suffecerit aliquandò bono omine eruptiones illas non criticas apparere, ut herpes qui priùs vi morbi delituerant, si rursus appareant; non morbum quidem illi judicant, sed indicio saltem sunt ea quæ priùs erant tensa, & sub ipsâ constrictione cutis recondita, jam omnibus sese relaxantibus, rursus apparere.

A R T I C U L U S I I.

De curatione morborum qui ad cutem lentè depurantur.

Altera verè & propriè sic dicenda morborum cutaneorum classis affectuum criticorum nomen sibi vindicare non potest; nullus ibi naturæ dimicantis impetus, nulla perturbatio critica est, nec breves temporis moræ; sed sensim à latente intus vitio concitati naturæ conatus materiam nocivam, excrementorum more, ad hiantia cutis vasa & perspiratorio humori dicata excernicula propellit & ejicit. Nec adeò rara est hæc naturæ in salutem conspirantis operatio. Etsi enim plures sint homines qui ab his affectibus totum per vitæ curriculum, quantumcumque sit, immunes sese præstiterint, plurimi tamen iis miserè affliguntur.

Leves alii & periculo & pertinaciâ carent: alii contrà herculeam quasi clavam postulant quâ possit natura salutem parturiens adjuvari. Alii post febrem acutam emicant, eâque sedatâ, & composito tumultu, vigescunt: alii sine febre nascuntur, & propterea tantum pro depuratoriis habentur quòd, ubi apparere primùm, incognita priùs sanitatis signa reviviscant, maloque levi symptomata gravia persanentur.

Ut autem symptomatum indè nascendorum discrimen duobus hisce physicis effectibus omne comprehenditur, tenacitate scilicet & acredine, indicationes illas universas sectabimur, à simplicioribus affectibus exordium sumendo.

Rarò si nutricem sanam adhibueris, puraque admoveris ubera, ante primorum dentium eruptionem cutis foedatur, quo demùm tempore qui intra machinam spasmodei excitantur tumultus bilem pessumdant, coctiones acore inficiunt, perspirationis præpediunt efficaciam; hinc mucum & lympham quæ, omisso ferè

medio, in puerulis coctioni responsant, corrumpunt acredine quæ in cutem more excrementi deponitur, corpusque depurat; tunc primum incipiunt glandulæ assurgere, vertique in humoris istius alieni receptacula; eâ ratione ut, quò cutis purior sit, eò magis intumescant glandulæ, iisque detumescantibus, foedetur cutis pustularum diversitate monstrosâ. Hinc quamvis jure meritòque morborum istorum plerique numerentur inter depuratorios, non omnes tamen hunc titulum merentur. At sæpiùs sanitas sub crustâ sic dictâ lacteâ, sub achoribus favisque infantum vigorem concipit, increfcit appetitus, bellè exercentur functiones, quibus sub indiciis eruptiones illæ rectè judicantur depuratoriæ. Verùm ut in infantulis lymphâ tenax facilè in crustas & in lemas abit, sæpè evenit ut dum præ crassitie obturatur à crustis humorum exitus, intumescant vicinæ partes, imò & refluus humor in viscera deferatur; quod periculum iis præsertim accidit quos infantum foeditas odio afficit, & qui nitidum decorem securitati anteponunt, repellenteque adhibitâ medicatione, prolem orco devovent imprudenter. Si sanitatis labefactatio, si functionum debilitas, si glandularum tumor, imò aliquandò ossium protuberantia cum eruptione unâ perstant, jam depuratorii morbi nomen eruptionibus illis concedendum non est. De iis alibi agendum erit, nunc quid illa sibi postulet depuratio paucis videndum.

Si matrem simul atque patrem sanos & salubriter viventes videris, si nutrix inculcata benè se habeat & nectareum lac ubertim fundat, prima mali labes à corrupto perspiratorio excremento deducenda; & illa rursus semper à vitiatâ coctione repetenda erit. Hinc sæpè videas infantes qui per totum hyemalis frigoris decursum crustis illis foedè dehonestantur, æstivum per calorem sanos integrosque; tùm quia qui per æstatem exhalat humor per stringentia brumæ tempora densatur, spissescit & retinetur intus; tùm quia hyeme minùs actiuosa est natura, minor fit in evolutione dentium progressus, & majus est plethoræ periculum. Hinc ergo fovendus est crustarum illarum exitus, tanquam excrementi salutaris. Laxanda est emolliente decocto cutis & herbarum aquosarum applicatione, ne ibi subrepat retento & accumulato humore inflammatio, ne crusta in veram escharam indurescat; imò mucilagines & olea mollissima applicanda sunt. Nec tædio, nec curæ parcendum, ne præter nativas fordes quotidie exhalantes, aut aliæ extrin-

fecùs irruant, aut vetustiores, morâ acriores factæ, cutim in viciniâ corrumpant. Hinc fricationes adhibendæ sunt molles, siccæ, lanæ; hinc inunctiones commendandæ recentissimo è butyro; hinc renovanda lintea, atque præsertim cane & angue pejùs fugienda sunt topica adstringentia, repellentia ex plantis auferis, terreis, stypticis, ex gummi adstringentibus & constipantibus, ex aluminosis, vitriolicisve stypticis, imò, quæ sæpè specioso resolventium titulo gaudent, aliquid præ se ferunt adstringentis, cùm tonicam vim exerçant, adeòque pariter fugienda sunt.

Interiùs verò coctionis firmandæ juvandæque perspirationis prima est indicatio: undè in quo, vel in recens ablactatis, vel in lactentibus potissimùm peccet videndum est accuratè. Muco abundat omnis infantilis ætas, ex illo tota coagulatur & compingitur. Hinc infantile corpus fermentatam massam totum quantum est redolet. Porro nulla est in rerum naturâ substantia quæ venenatas partes adeò suscipiat & retineat, easque adhæsione colliget & vinciat. Hinc in illâ ætate omnes impressiones, mutationes, atque alterationes qualescumque adeò sentiuntur, nec minùs facilè emendantur. Ad minimum in corpore tumultum bilis mucosa hæret, vitiatur, iners ac viridescens evadit. Tunc quæ alimenta in ventriculo spontanei motûs experiuntur initia, secundùm innatam materiæ nutritiæ naturam acescunt, & acescentiam lymphæ quasi continuæ communicant. Hinc sæpè in lactentibus mutatâ nutrice à sanâ in saniolem foedatur cutis. Hinc ablactatio ipsa, etiam necessaria, cutem aliquandò inficit. Nascitur enim illicò acor qui, notante summo in hisce observatore G. Harris, maximam infantilium morborum partem constituit. Ea pro re natâ excludendis vermibus, aut tumoribus abdominis glandularibus ansam dat, & ad cutem pruritus efficit & achores. Ea materiæ ossium cretaceæ soliditatem aufert, undè illa mollescant & infirmata distorqueantur. Stomacho ergo providendum, sed tenero illi & summè sensili; undè non vacant periculo acria acescentiæ opposita, cùm delicatulas vellicare possint tunicas; imò & alcalia illa non tam acescentiæ medentur, quàm acidis evolutis. Ideò cum eodem G. Harris in hâc ætate tenerrimâ absorbentia aliis prætollemus medicamentis, cujuscumque sint illa generis. Talia præstant cancrorum fluviatilium oculi, chelæ eorundem, cretæ, terræ omnes absorbentes, quibus in organo-

rum debilitate atque inertia ea præferemus absorbentia quibus aliquid æthereæ atque calcariæ inest virtutis, ut est aqua calcis secunda, cineres ossium ex animalibus, ut cornu cervi, ebore, &c. Inest enim iis aliqua potestas putrefaciens & colliquationem materiæ adjuvans. Notavitque pridem inter Medicos Boerhaavius quòd animali glutini injecta calcis aliqua portiuncula ammoniacalem indè odorem eliciat. Nec verò tenella ætas præpedit, si illud languentis stomachi suadeat inertia, aut stagnans saburra indicet, jungi hisce remediis amara stomachica, eccoprotica, laxantia, ut sunt ea quæ ex rheo conflantur, aut tonica antispasmodica, cum faciliè nervorum infantilium portas spasmus occupet, talia sunt ea quæ ex croco, camphorâ, castoreo, assâ fœtidâ, valerianâ majore petuntur.

Vulgatâ magis atque acceptiore methodo indicationes cutis sectamur, dùm medicamentis illis jungimus quæ diaphoreticorum titulo ornantur, quibus quàm parùm fidei addendum sit, non dubitabit qui primò senserit legitimam diaphoresim à bonâ coctione penitus & absolutè pendere, eique omninò respondere; secundò verò sibi persuaserit in illis incommodis sudores noxios fore, nedùm inutiles, cum subtilissima quæque sanguini furripiant, crustasque perindè relinquant & duriores, & ad resolutionem difficiliore; tertio demùm vix ullum, si laxantia cutis exceperis, hoc titulo dignum medicamentum dari experienciâ fretus viderit. Hinc quæ sæpè aliis absorbentibus præferuntur calces metallicæ, ut antimonium diaphoreticum, bezoar minerale, materia perlata Krugeri, aliaque millia hujusmodi in his morbis decantata, vix aliquam videntur mereri præminentiam. Nec tamen omninò vetandum est ne illa, discussis præjudiciis, dantes aliquid famæ, exhibeamus & aliis misceamus medicamentis absorbentibus.

Verùm illud rarissimè datur Medicis quòd initia morborum illorum ita occupent, ut eorum exordia suppressere possint, & quasi suffocare. Præterea, ipsos celeri curatione si abigere tibi præsumpseris, non inutilem solum ludes operam, sed etiam verè nocivam, cum integris functionibus valida & immutabilia medicamenta nisi in malum dari non possint: mutatio omnis subita mala, secundum Hippocratem; quod præcipuè in infantibus verum. Præterea verò omnis dispositio non validè discutendam se finit, sed sensim attenuandam, hinc parvæ & repetitæ doses

doses ita dandæ, ut nullo iis tempore sanguis careat. Præterea regimen totum & omnium rerum naturalium simultaneus usus ad eundem collineare scopum necesse est.

Recens ablaetatis, & jam firmo utentibus cibo validiora alimenta crassam constituunt saburræ, & miserrimam illam glutinosam molem quâ attollitur abdomen, & glandulæ infarciuntur mesaraicæ; diarrhœa sequitur lentâ tabe miseros perimens, spemque parentum eludens. His, si opportunè, quod rarum est, advocatus fueris, dum sedulo & ex arte medelam affers, non rarò fausto omine cutis vitiatur, & id plurimis per omnes ætates glandulosis morbis cujuscumque prosapiæ fuerint, commune est.

Verùm, præter spontaneam hanc ætatis infantilis acrimoniam ad quam per se hæc deflectit ætas, alia à diversis causis, præcipuèque parentum aut nutricum vitio, adventitia potest insinuari, & semel insinuata quaquaversum grassari. Adventitiam prævertes & ferè curabis, mutato acri regimine, interruptâ contagiosâ aëris communicatione, uno verbo, & ut cum Boerhaavio loquar, inviscatione acris, ejus expulsionem per vacuantia, cauteria, fonticulos, aliaque hujusmodi subsidia, delendo illum & destruendo per specifica opposita, si natura acris fuerit cognita. Sed adventitia hæc hostilem personam agit, & nisi naturam superaverit humor additus, ab ipsâ ad cutem expellitur, remotoque ipsius fonte persanatur. Tales acrimoniarum species inferunt tot varia quæ à corpore paterno in prosapiam referuntur fermenta, venerea, scrophulosa, rachitica, quæ ubi sub puerilibus organis quasi solidata per ætatis incrementum intumescere, tardius aut ocyùs erumpunt, variâ sub formâ, varioque phænomenon discriminis; nec enim huc usquè definitum est quem ad gradum possint per varios decrecentium prosapiarum ordines degenerare, mutari, alterari, mitescere.

Verùm rarò admodum infelicis illius hæreditatis effectus, aut suscepti contagii actio in primâ ætate evolvi se finit, labentibus tantum annis, cum jam humores adolefcunt, diluitur labes antea silens & à glandulis fertur in cutem.

Infantili ætati omnes cutis morbi, licet pro diversâ partium constitutione formas suscipere possint admodum diversas, reipsâ ramen ad unam eandemque naturam referuntur; curatioque ut in paucorum attenuantium atque acre obtundentium medica-

mentorū usu consistit, ita præcautio omnis in servandâ aut restituendâ coctione constituitur, quæ debet præcipuè in eo stare, ut alimenta levia, euchyma, non austerâ, non styptica, nec densiora adhibeantur; rectèque admodum G. Harris à vino abstinere jubet infantium tenella corpora; licèt enim stomachum firmet atque roboret, illud acidi tamen & acescentiæ præsertim fermentantis notas inurit. Exercitia levia illa, nec diutius protracta, sed ut fert ætas, ferè perpetuò renovata motum sanguinis accelerant, hærentiamque lymphæ præpediunt. His tu fide, & naturam sequere, institutionemque puerilem qualem J. Loke in Medicinâ gravis auctor, in Metaphysicâ gravissimus commendat, institue. Omnia enim in illâ institutione ita aptantur & disponuntur, ut puer & minùs ad externas suscipiendas impressiones habilis evadat, &, ut ita dicam, indurescat, simulque omnia organa bellè disponantur, firma stent & inconcussa.

Mos tamen novus ab Angliâ advectus apud plurimos nostratum invaluit quo, antiquorum Celtarum imitatores, aquâ perfrigidâ infantes etiam lactentes abluimus. Scilicet dùm frigore aquæ perculsum corpus tonum majorem concipit, stringuntur cutis vasa, sequitur calor, &, discusso frigore, major perspiratio. Quâ quidem methodo ad sanam servandam cutim nihil est efficacius; sed non sine cautelâ hanc esse accipiendam methodum ratio satis indicat. Scilicet morborum intùs nascentium depuratio per cutim quotidianâ aquæ frigidæ affusione præpediri potest; adeoque, si antequàm huic praxi pueros subjiciamus, semina latuerint morborum depuranda, potest huic depurationi praxis benè instituta, malè admota, nocere admodum.

Si cui simplicitas nostra indicationum non arriserit, in morbis qui sæpè sæpè spectaculo vel ipsos parentes horrore afficiunt, velim illum attentius perpendere iis tantùm de morbis agi, qui à lymphæ depuratione pendent, quæ nutritionis proxima materies ab alimentorum usu, ut origine, ita proprietatibus omninò repetenda est, undè ab iis petenda esse remedia, ut ratio suadet, ita experientia firmat. Sæpè fœdissimis cutis vitiis sanamus infantes, dùm materies alimentorum ita mutatur, ut necessariò sanguinis & humorum forma etiam immutetur. Sic sæpè quibus largior animalium ciborum usus concedebatur, sanatos vidimus dùm uti vegetantibus præscripsimus & Pythagoræorum more omnibus interdiximus quæ vitam & circulationem sanguinis

passa erant. Et nullus dubito, licet non expertus, quod si vegetanti diætæ dediti morbis lymphæ stagnantis atque perversæ afficerentur, quod rariùs accidere posse fatebimur, eadem ipsos sanaret mutatio, assumptis animalibus cibis & relictâ vegetabili diætâ. Id contigisse legimus apud Aretæum viro elephantiasi laboranti qui in loco deserto solis viperinis carnibus famem solatus, inexpectatam curationem receperat; quod etiam naufragis apud insulas desertas aliquandò miserrimè accidisse visum fuit, qui solâ testudineâ carne utentes, & morbos, & famem expulerunt.

Ex his verò intelligitur depurationes illas ad cutim infantum, ubi perfectæ sunt, ubi corpus viget, omni carere periculo, sed curantis summè interesse ut duobus præcipuè humoris erumpentis proprietatibus attendat, & hinc copiam nocui humoris benè noverit, illinc hujus materiæ mobilitatem expiscetur. Non rarum enim est in praxi iis occurrere pueris qui nunc ad aures, nasum, labia, collum, foedantur humore cutaneo, nunc acria patiuntur tormina, aut mutato scenæ loco, palpitationes, suffocationes, imò in primâ infantiâ motus convulsivos, quinetiam aliquandò & simul foedatam habent cutem & simul illa experiuntur symptomata.

In priorî casu mobilitas & quasi volatilitas causæ arguitur. In altero copiam acceptum debetur gravamen illud & multiplicatio symptomatum. In mobilitate symptomatum prævidendâ non cæcuties, si ipsius eruptionis inconstantiam fueris rimatus, & periodos nunc efferas, nunc abnormi ordine mitiores. Copiam demonstrat tumor partium circumstantium, præcipuèque glandularum ambientium, cæteris collatus excrementorum functionumque vitiis. Nam nunc delitescente, nunc rursùs emicante ludumque pertinacem obstinaciùs ludente veneno, in ancipiti vita versatur. Potest enim inflammationem mentiri vitium lymphæ in pulmones decumbens, aut in viscera minùs sensilia delatum obstructions & scirrhorum elementa deponere. Hinc cum de naturæ viribus iusta oriatur diffidentia, quærunt Medici malum à partibus divellere & in partes impellere debilitatas. Copia efficaciter imminuitur per opportunè factas alvi laxationes, quibus rheum & ex rheo composita pharmaca apud infantes vulgò sufficiunt. Avertitur efficaciter malum, aut inusto per artem cauterio, aut acri admoto cantharidum morfu, aut applicatione corticis è mezereo detracti, vel clematitide, vel aliis acribus plantis, sæpè quidem cum ingenti efficacîâ, aliquandò tamen sine

successu. Frustrat enim medicantium vota successus, si per ulcera à naturâ facta rectè humor fluat, cujus impetum incertum facis, dùm novas ipsi vias aperire sedulâ nimis curâ satagis.

Peractâ primâ illâ pueritiâ rariùs efflorescunt morbi cutanei depuratorii, & pubertatis tempore tantùm, tùm virginibus, tùm masculis vari ad cutem apparent qui sæpè cutim deturpant ad frontem & faciem. Phlegmonodæam æmulantur naturam illi, & pus concoctum parvâ copiâ ejiciunt. Ad ipsos pruritus non pertinent, sed aliquis lancinans sensus eos comitatur erumpentes cum tensivo ad cutem sensu. Hi sæpè confertim & agglomerati, sæpè solitarii exurgunt. Hos ipsa sua natura diluentibus antiphlogisticis tractandos esse indicat. Sanguinea juvenum temperies minui sanguinis copiam debere opportunâ venæ sectione indicat. Diluentia, aperientia infarctus celer postulat; imò sæpè sæpiùs tumores illi oriuntur à bilis præpedito circuitu, sive ob diætam indiscretam illa cicuretur, sive ob imperium variorum animi affectuum tonus viscerum elangueat, morasque reperiatur bilis, inde parte suâ acri in sanguinem reflua. Certum est nullâ aliâ arte turpem illam & inimicam formæ depurationem adeò præpediri posse, quàm laxantibus, temperantibus, saponaceorum Boerhaavianorum usu, qualia remedia præstant venæ sectio, semicupia tepida, olerum mollium decocta, quibus si sine irritatione alvus servetur libera & fluxa, maxima pars curationis absolvetur. Imò salia neutra, facilè solubilia, ut vegetale sic dictum, terra foliata tartari, sal admirabile glauberianum maximam hinc paginam implent: nisi tamen alia causa aliam curatricem methodum indicet, ut est hæmorrhoidum, aut menstruorum retentorum ad caput & frontem decubitus.

Nullâ pariter in aliâ ætate tot erysipelatum formæ nascuntur, quæ sæpè morbi depuratorii genus peracutum constituunt, delitescens facilè, & summè inflammatorium, adeoque nullam aliam exoptulans methodum præter antiphlogisticam; sed quod cum sæpè sæpiùs pendeat ab acri intus enato atque servato, salino atque oleoso, bilem vocabant veteres, alvum postulat liberam. Quâ in libertate alvi instituendâ nulla alia methodus præstat eâ quâ vel tamarindis, vel cassiæ pulpâ alvum deducimus, aut refracta tartari stibiati dosis cum antiphlogisticis remixta & prudenter ita adjuncta, ut nec vomitus, nec nausæa inde oriantur, sæpè ingentes successus obtinuit.

Ad erysipelatis illius acris naturam referuntur quæ tunc temporis erumpunt herpetum juveniliū facile in furfur & lemas leves abeuntium multa genera. Hinc illa & levia sunt, & vix alia remedia postulant, præter illa quæ modò enumerata sunt, si scilicet à solâ propriâ ætati juvenili ardente diathesi nascuntur. Talia sunt quæ multiplicati & agglomerati in diatâ errores procreant, quæ ab impotentis animi affectibus, aut demùm neglectâ in rebus non naturalibus moderatione accersuntur. Si enim originem suam debeant degeneri antiquoque venereo veneno, si à contagio ortum duxerint, aut à redivivis antiquæ cujuscumque luis affectibus, tunc naturam eorum rebellem esse necesse est, maximamque curationem expetunt. Si verò à nullâ antecedente labe pendeant, remotâ causâ, victuque mutato, cessant; quibus tamen cessantibus, non malum erit ea à tergo prosequi iis medicamentis quæ solvendæ lymphæ efficacia demonstravit observatio, ut sunt parcâ & refractâ dosi antimonialia & mercurialia de quibus dicendi fusiùs sese dabit occasio.

At in illâ ætate, cùm cutis nondum adstricta & rugosa, sed mollis adhuc & lubrica florem juventæ exprimit, præcipua ducuntur contagia. Tunc contubernia intima maximè periculosa sunt, susceptaque labe inflammatorium aliquid semper præ se fert. Verùm coctiones, & earum productum perspiratio, facile refarciuntur, nisi ansam dederit morbo rerum circumstantium ad producendos morbos malus complexus. Sic scabies, sic elephantis, sic scorbutus aggrediuntur eos qui loca depressa, humida, & aëre effœto vieta incolunt. Quid agat medicina, si remediis non malum tantum adoriendum, sed causa semper vivax aggredienda sit? Non jam depuratoriorum nomen merentur morbi semper in sanguine redivivi, nec nisi causis sublati naturæ opitulandum ad cutem venena frustra expellere molienti.

Verùm summâ cum curâ annotandum est, non omnem morbum cujus summè periculosa sit repulsio, idcirco dicendum esse depuratorium. Sic scabies contagione ducitur, imò ferè illicò post foedum concubitum emicat: retropulsa, suffocationes, asthmata, obstructions, hydropem, maniam, insaniam excitat, nec tamen ideò inter verè depuratorios morbos numerabitur; licet retropulsa illa si rursus emicet, sanguinem depuret potentissimè.

At inter utrumque morbi genus, depuratorii scilicet, & venenati in cutem deponendi ibique fixioris, forma curationis dif-

ferre & discrepare debet. Idem judicium esto de herpetibus quos à contagio ducimus, aut à fœdo contactu; imò & illæ quæ vultum faciemque deturpant maculæ rubæ & quæ æruginosæ vocantur, aut guttæ rosæ malè nomen assumunt, sæpè ab osculis imprudentibus traxère originem, depuratoriaque dici non possunt.

Si quis, aut propter bilis stasim, aut vitiatum ejus effluxum varis suppurantibus laborat, facieque tuberculosâ rubrâ deturpatur, hunc non credas morbo depuratorio laborare. Exundat enim acribus sanguis, & cùm vultus fœdatur, functiones simul laborant. Certè tamen si quæ portio bilis extus vultum fœdat, intus retineretur, major indè exoriretur labes præsertimque periculum.

Hæc quidem per se & ex dictis patent; verùm cùm in depuratorio morbo naturæ in corporis commodum conspiranti tantum ferenda sint subsidia, in morbis verò ab exundante & venenatâ cacochymiâ causa quæcumque fuerit naturam opprimens vincenda sit atque superanda, parcendum erit Medico, si indicationes ultimæ hujusce classis, in priore etiam sedulius sequatur. Nam incertum est an non naturæ vis actiuosa medios inter impetus deficiat? An omnes veneni exfuscitandi postea reliquias omninò & funditus extrudat & expellat?

Præterea verò coincidunt simul indicationes illæ; etenim in utroque genere morborum laxanda sunt cutis vascula, & servanda sunt hiantia. In alterâ morborum classe præterea tenuandus humor qui possit ad illa ferri, variâ quidem ratione, pro variâ morbi indole, at tenuandus tamen, ut liberiùs ad cutim appellat, ut fortiùs coquatur, ut plenius vacuetur. Tùm ejus reliquiæ, quæ etsi sopitæ novum possint exfuscitare incendium, à tergo expellendæ sunt, aut demulcendæ.

Sic in plerisque hisce morbis, si tensio concomitans rem suadeat, à venæ sectione sanationem auspicamur; in verè depuratoriis affectibus venæ sectio per se non indicatur quidem, sed sæpè diathesis eam persuadet inflammatoria, viribus aliundè non accisis. Postea cutim fovemus balneis tepidis & laxantibus; alvi saburram mollibus eccoproticis subducere sæpè consilium est; quandòquidem illa in omni laboranti corpore aliquas partes agit, & cùm perspiratio in hisce morbis necessariò vitietur, peccat ipsa coctio. Tùm inspecto morbi debellandi caractere ad hæc

aut illa tenuantia nos vertimus. Ut autem horum intelligatur actio duo pravia in omni methodo liceat annotare.

1°. Quamvis morbi depuratorii non acuti sint, nec inter eos qui critici sunt & dicuntur numerari possint, magnam tamen cum illis servant analogiam, quod, etsi per plures annos perdurare possint, primum tamen habeant tempus in quo crudi sunt, & omnia oculis exhibeant phœnomena cruditatis, semper exasperati, duritiem scabram in tumoribus & ulceribus offerentes, qui nullam terminationis, aut exitus notam significant, sed labra retorrida & viciniam crudam, inertem & quasi devictam ostentent. Mutantur, aut lapsu temporis, aut per laxationem arte factam omnia, & tunc rubor ipse, lævitas ulcerum, puris forma mitigationem arguunt, licet ipsa humoris copia nondum imminuta sit. Quæ quidem duo tempora attentius observanti non obscure sese prodent per signa à veteribus jactata merito, cutis nitorem lubricum, colorum in facie nativam indolem, humorum liberum exitum, illorumque indolem ad sani corporis naturam semper referendam.

2°. Verò id postulatum concedi velim posse per artem ritè institutam maturationem hanc atque coctionem adjuvari. Quod quidem cognitâ causâ, intellectoque humoris caractere, facilius fit, ut si eruptio in cutem à bilis vitio pendeat evidenti, certum erit quod amara laxantia dum ipsius fluxum juvant, etiam depurationi per cutem summè faveant; ut si quis propter putridum alkalescens cute erosâ sordescat, acidorum usu sanabitur, & quoniam nullum est acredinis genus quod non possit ad cutim ferri, nullum est pariter quod non possit per specifica opposita vinci atque destrui.

At casus in quibus acre evidentem habet indolem rari admodum sunt. Superest ergo ut Medicus ad ægros malis cutis depuratorii laborantes advocatus, apprimè sequentia intelligat, 1°. quo in statu sit eruptio, quæ parvis inchoata incrementis, summa tamen in parte symptomata concitat, pruritus enormes, dolores acerbos, & omnia incrementis mali signa indubia. Tunc enim frustra specifica quæsieris. Naturæ contrà opitulandum est, laxandi meatus, vasa libera servanda sunt, & quantum arti licet, mitigandi sunt humores. Hinc laxabitur erethismus, hinc omnia mitius ordinabuntur. Diæta ergo levis, tenuis, mitior ex laxantibus & levibus oleribus quæ ventrem proluat & bili subtrahat

acredinem, opem præsentem feret. Tùm etiam medicamenta laxantia ex fero lactis, herbis levibus, oleraceis aperientibus, soncho, lactucâ, taraxaco adhibenda erunt. Saliâ neutra, non irritantia, gummi saponacea levia, aut etiam saponēs arte magistrâ facti paginam implebunt. Quis talibus in casibus audeat aut stibiata, aut mercurialia proferre?

At 2°. si post multam prægressam diluentium atque relaxantium actionem stent vires, functiones integras arguat tùm liberius functionum exercitium, tùm alvus benè morata, tùm urinarum flavarum fluxus liberior, cum naturali hypostasi, tunc licebit ea exhibere remedia quæ possint omnes simul augendo vacationes, partes sanguini sufficere naturæ maximè analogas, quæ veterum & expurgatarum locum occupantes, salia leniora, olea dulciora, & quadantenus saponacea sufficiant. Tales sunt plantæ illæ aperientes quæ salem saponaceum oleo leni & nativo dilutum possident. Et quoniam ea quæ tenuissima sunt altius penetrant, & jam elaborata magis in naturæ officinâ minùs mutantur in corpore, suntque tenuissimæ substantiæ, ut cum veteribus nostris magistris loquar, seligendi sunt succi è nasturtio, cochleariâ, choerophillo, fumariâ, è plantis amaris, leviter volatilibus petiti, qui possunt ferè non mutati intus subire, coctioni favere, urinas & perspirationem simul elicere.

Hæ plantæ eâ methodo sumendæ sunt, quâ succus illarum dùm intra sanguinem fertur, ita intimè illi commisceatur, ut ferè nullo tempore ab illis vacet, sed eorum tincturâ quasi imbutum corpus novam humorum formam prorsus induat. Ab illorum actione, cùm novus nitor affletur sanguini, cùm partes extraneæ atque nocivæ, aut edomentur, aut saltem mutantur, nascitur simul ex rei necessitate novus excrementorum proventus. Nam, Galeno sic monente, & observatione rem confirmante, nulla fit humorum mutatio, sine fœcum generatione. Hinc eorum actio identidem interrumpenda locum cedit vacuantibus, pro naturâ morbi, pro conditione corporis, pro robore ætatis variandis. Illa verò fusiùs innumerare medicamenta hujus loci non est, cùm aliundè ferè omnem alterantium classem pro re natâ & datâ occasione possint comprehendere.

Nunc scilicet bile spissiori & moras in propriis vasis trahente, amara, amaricantia, salia neutra præ aliis adhibenda sunt, &
laxantia

laxantia alvum iteranda sunt. Nunc languente ita coctione ut, quod sæpius vidi, post singulas coctiones malum exasperetur, tonica stomachica sibi palmam vindicant, imò aliquandò ante alia pharmaca ea laudanda sunt quæ è martialium sinu petuntur. Si coctione integrâ malum moretur in vasis ad sudorem hiantibus, volatilia offerentur quæ igne levi atque fugaci calorem simul & motum sanguinis instaurent, eaque cutim laxantibus teporeque lecti præbente auxilium, perspirationem augent, qualia sunt plantæ sale turgentes volatili, aut etiam viperina omnia, aut his similia, quæ simul spissioris lymphæ tenuant principia, simulque cutem perviam reddunt, quâdam faciliè deprehendendâ cum humore perspiratorio analogiâ quam servant semper; ut neutra falsa basi præsertim alcalinâ constantia faciliè feruntur ad urinas.

Verùm fatendum est dari rebellia mala, etiamsi è genere depuratoriorum fuerint, quæ post factam ad cutem depurationem remanent immobilia, imò etiam in cute cui infederunt proserpunt. Ea, præter modò dicta remedia, hanc etiam sibi postulant curationem quæ morbis cuti propriis competit; de quâ postea agemus.

Hujus autem mixti generis morbi præcipuè ad ingravescentem ætatem pertinent; cùm jam deferbuit naturæ vis & fervor, tunc morbi depuratorii per partes tantùm fiunt, & vix potis est natura hostiles atomos proterere, & facto salutari impetu, extra protrudere. Tales sunt affectus depuratorii qui arthritidem, infarctus lymphaticos, suppressas hæmorrhoides excipiunt. Longissimi quidem sunt illi, ob virium naturæ imbecillitatem, & parùm flexilium vasorum inertiam; sed illud tamen habent salutare, quod rarò admodum retropellantur, & in partes interiores revehantur, vixque ipsis incauta medicatio noceat, ob eandem partium duritiem. Hos tamen indè excipiam morbos qui mulieres mœnstruis jam desinentibus ad cutem vexant, cùm fœminea temperies & flexilior sit & acutiori prædita sensu.

In omnibus istis depuratoriiis morbis, depuratione jam paractâ, nitidâque cute, hostem à tergo insequi, & vasa quasi cicatricibus debilitata roborare operæ pretium erit. Desueta perspirationi vasa libertate constanti donanda sunt, & ad pristinum revocanda officium. Undè sapiens est & arte dignum institutum, curato etiam morbo, pro occasione & causis, nunc diaphoretica levia, nunc martialia, nunc ventrem laxantia offerre, &

plures per menses iterare ; undè apertam sibi viam calcare natura assuefiat , & veteres ruinas vasorum cutaneorum reparare discat. Undè etiam maximè laudandum est eorum consilium qui ut tristes reliquias à depuratione superstites possint averruncare & admodum proterere , solent , non unâ vice , ægrotos ad aquas minerales bituminosas & balnea earum mollissima amandare. Quibus adhibitis , mirum est quanto impetu profiliat perspiratio insensilis , & simul tenuentur crassamenta lymphæ.

Quæ cum divitibus solis competant ut plurimum itinera , verni temporis emicante tepore , sudorifera lenia proderit usurpasse , quo pleniore & uberiore fluxu perspiratio intumescens atomos extrudat. Autumno verò inclinante , cum densatur cutis , stringuntur vasa , sistitur ex naturæ necessitate humorum ad cutim vergentia , prodest alvum sollicitare catharticis , quibus ad ima ferantur partes nocivæ. Quod non uno pro gravitate morbi in anno faciendum , sed etiam plures iterandum per annos chronicorum morborum cognita constitutio præcipit.

Hi sunt morbi qui jure meritòque depuratoriorum nomen sibi vindicant , quique simpliciorem sibi medicinam postulant. Hos ab ætate incipiente ad ultimos usque vitæ fines per ætatis discrimina distinximus , cum vel illi ad varias vitæ periodos appareant , vel eorum loco , aut lethales morbi , aut febres intermittentes , aut arthritides , nephritides , variis insultibus hominem conficiant ; quibus vix est aliquis homo longævam agens vitam qui careat.

Nunc ergo ad eos nobis superesset transeundum qui depuratorii non sunt affectus , & vel ab exundante pendent cacochymiâ , vel à proprio cutis vitio , si non intermediam constituerent classem illi qui aliquâ ratione depuratorii sese frequenter oculis nostris obtrudunt , & sæpè vanâ illudunt specie , formæque protheiformi , spem & patientiam , tum ægroti , tum Medici videntur vincere. Etenim , nunc huc feruntur & illuc , modò intima depascentes viscera , modò formam mutantem cancrorum in more , nunc hæmorrhoidum formam affectantes aut alia mala. Hi ergo affectus caput singulare sibi vindicant , ne aliquid omissum , aut prætermisum videatur. Veniam studiosus lector concedat , si nimiam in hisce diligentiam videamur obnixè affectare , cum in re quam huc usque empeyria sibi vindicavit rationem asserre operosum sit. Condonanda prætereà hæsitatio illi

est qui iter calcat, in quo nec auctor viæ, nec pervia semita superest, sola regit observatio.

A R T I C U L U S I I I.

De curatione morborum cutis symptomaticorum.

Multi sunt inter homines qui sanitate illibatâ nunquam fruuntur, nec tamen agrotare dicendi sunt. Causarios dicebant Latini, quasi sua ipsis sanitas ad res non agendas legitima foret excusatio. Valent tamen aliquatenus; eos nunc nervoso genere affectos, nunc vulgato nomine *vaporosos* dicunt. Iis plerumque perturbata perspiratio debilem arguit coctionem. Unde ipsis familiare est ut quintâ, vel sextâ ab epulis horâ, pruritus oriantur periodici, maculæque, imò & tumores rubicundi, erysipelatosi, sed fugaces: ut res exorta est protinus, ita sensim abit. Et sæpè neglectus morbus plures per menses durare visus est. Verno tempore & ad autumnum affectio hæc reviviscit: hyeme & æstate plurimum filet, & sæpè ipsam febribus præludere intermittentibus vidi, quarum elementa saltem partim & aliis jungenda serum illud acre intus retinuerat. In levissimo hoc affectu, sed incommodo tamen, indicationes oriuntur simplicissimæ.

Scilicet tenuissima primùm suadenda erit victûs ratio. Nam semper copiæ cibi proportionalis est pruritus. Tum diluentibus acris & cruda perspirationis materies tollenda est, eaque seligenda quæ ab antiquis titulo diureticorum frigidorum distinguebantur. Ea ad renum anfractus, & hiantia vesicæ oscula salinas quisquillas determinant & per urinosum fluentum auferunt quidquid per hanc viam exire potest. Solvenda aliquandò laxantium ope saburra alvina quæ fermenti jura & formam capessens, characterem improbum novis adventantibus sub ciborum nomine materiis imprimere posset; postea verò de meliorandâ coctione cogitandum est: tunc ad causas quibus illa peccat, attendendum est. Nullum est medicamentum quod titulo coctionem adaugentis gaudere non possit. Nunc acida laudem hanc sibi vindicant, nunc amara, nunc volatilia. Imò, licet rarò, ipsa spirituosâ, aut amaris, aut aromaticis imbuta aliquandò, dum coctionem instauravêre, cutaneis eruptionibus utilia fuêre, undè pessimo consilio aliis oblata malum pejoravêre; ut nullus est Medicus qui non viderit.

Leve quidem est malum illud, at latentes ab acri sero infidias prodit; levius adhuc quod, quasi concitatâ in ipso ventriculo effervescentiâ, radios ad ipsam defert cutim, ampullas & tumores concitat, nunc hûc & illuc, nunc universales, non sine summo pruritu, ita facilè evanidas ut aëreas crederes. Hoc illis accidit qui aliquam in stomacho qualitatem habent eminentem, ut acidum acre, qui fodâ Germanorum laborant. Solis diluentibus sanatur malum, & si recrudescat, levi catharsi tollitur. Verùm talis veneni summam efficaciam legere qui voluerit, legat Ill. de Sauvage dissertationem de imprudenti esu hepatis illius piscis qui Linnæo *squalus catulus* dicitur, Gallis vocatur *chat marin*, quod præter profundum somnum ruboremque omnium partium quem intulerat, tertio die epidermidem à cute subjectâ ita secedere coegit, ut vigesimo etiam die lamellas hujus quasi papyrum æger detraheret & illustrissimo de Sauvage dono daret. Huic succurrendum fuerat largo acidorum potu, quandoquidem docet observatio hepate piscium nihil esse putridius.

Verùm vulgò symptomata hæc fugacissima sunt, & vix morbi nomen merentur. At nullis adeò cutis fœdatur, nullis adeò vitia intus enata ad cutim responsant, quàm iis quibus labefactata sanitas in ruinam inclinaret, nisi provida supplementum offerret natura perspirationi non concessæ novosque protruderet excrementorum proventus. Tales sunt ii 1°. qui frequentes experiuntur coryzas, defluxiones, ut aiunt, rheumatismos, erysipelata, dolores vagos arthriticos. 2°. Qui per hæmorrhoides sublevando abdomini maximè necessarias plethoram abdominalem levant. Tùm mulieres quæ ex naturæ lege menstrua non patiuntur, aut lacte ubera in sobolis usum distenta recusant prægerere. 3°. Qui reliquias morborum eruptivorum intus in sanguine servant, ut sunt variolosæ, morbillofæ, sudatoriæ, erysipelatosæ reliquiæ stagnantes. 4°. Demùm ii quibus in glandulis aliqua latet obstructio, aut infarctus lymphaticus præsertim, quem ars aut natura vult tollere conatibus parùm fructuosus.

Coryzâ simplici ad minimam, vel levioris auræ, impressionem laborare multis frequens est. Vel levior cœnæ plenioris usus multis, notante Hippocrate, nares implet; perspiratio scilicet vitatur & prohibetur. Verùm perpetuâ ferè coryzâ affici nemo potest quin serum acre intus exundet. Hinc iis sæpè accidit ut non solum inflatas nares habeant, sed labia etiam, genas mentumque

§. I.

De fluxu catharrode humorum ad cutem faciando.

crustis inflammatoriis & suppurantibus foedata. Ea est aliquandò humoris per coryzam affluentis malignitas, ut etiam ad crura, brachia, aliasque partes deferatur. Imò quâ ætate, ut ait Hippocrates, catharri non coquuntur, familiare est, coryzam quasi perpetuam fieri turpiter defluentem, lacrymasque emittentem palpebrarum stipatas erosione quam nec ars sanat nec natura. Non quidem inter morbos cutaneos ad cutim propriè pertinentes morbi illi referendi sunt, sed tamen perspirationem acrem arguunt, prurientem, erysipelatofam, quæ nunquam talis evadit, si non coctio peccaverit acredine acquisitâ. Undè notamus ea præsertim vitia accidere iis, qui falsis, acribus, spirituosus sese nimio perè delectant, bibacibus, ebriosis, aut iis quos turpis egestas persequitur, incarceratis & illuvie illotâ cutis peccantibus. Hosce contrà morbos vix apud nobiles offendas & populum pexum atque concinnum; sæpiùs occurrunt in egestate & mendiculis. Certè diluentia, pediluvia, balnea, à quibus tùm revellitur ad oppositas partes humorum impetus, tùm liberi redduntur cutis meatus, maximam partem curationis cum diætâ legitimè institutâ absolvunt, si lenia intermiscueris cathartica, si simul sales acerrimos laticis sanguinei lenioribus saponaceis & antiscorbuticis volatilibus retuderis, ea feligendo & sedulò mali causæ opposita applicando, quæ nunc ex alcali volatilibus, nunc ex acescentibus quæsieris. Ad hanc ægrorum classem referes eos qui erysipelatibus frequentibus laborant, cùm suppressæ perspirationi atque coctionis vitiis mixtæ originem debeant illa mala, serosæ tenuissimæ partis acedini accepta ferenda.

In iis tamen notandum est singularem sæpè existere naturæ ordinem. Nam, qui pueri frequenti corripiebantur narium hæmorrhagiâ, adultiores erysipelatibus facilè afficiuntur, postea proVectiores ætate hæmorrhoides patiuntur, atque errabundos & tempestatum præfagos dolores in musculis atque ad articulos. Hæc omnia desinunt tandem in affectus hepatis, coryzas atque hydropes. Hinc intelligere est quanti sit ipsis pretii illud aperientium genus quod perspirationi atque coctioni faveat, si simul libertatis alvinæ ratio habeatur. Liquet etiam mutandam esse agendi rationem, pro ratione conversionis ætatum; qui enim puer sibi diluentia & demulcentia postulabat, vir factus jam aperientibus solis sanabitur, & senex labascentes vires per tonica refarciet. Sed omnibus hisce in casibus morbi cutis merè symptomatici trac-

tandi methodum omninò diversam sibi expostulant ratione causæ & accidentium.

§. II.
De curandis symptomatibus cutis ab hæmorrhoidibus, menstruis, lacte retentis.

Hæmorrhoidum morbi in œconomiâ animali principis diversa sæpè est causa. Illæ enim, aut parùm cautè suppressæ, aut per se delitescentes, morbos verè horrendos, abnormes, œconomiæ animali infensos procreant; & benè cum œconomiâ animali agitur, si tantùm protulerint cutaneos morbos formâ absurdos, periodo tædiosos, rebellione & pervicaciâ maximè metuendos. Rarò juniores adoritur morbus ille in quibus hæmorrhoides multùm ab illis distinguendæ sunt quæ provectiores ætate tentant. In junioribus enim plethora undequaquè exundans, hæmorrhoides facit; in adultioribus sæpè criticæ sunt illæ, circulationis in hepate atque liene difficilis levamentum, & verbo sit gratia, apud eos qui œconomiam animaleam nimis mechanicè expendunt, quasi defœcamentum. Certum est, & observationem hinc non unicam, sed multiplices & à multis factas testor, suppressis hæmorrhoidibus, sæpè extitisse ad corporis superficiem herpes, porriginem fœdam & hujus generis mala quæ frustra vulgari curationum methodo tentaveris averruncare. Cutem frustra obstinatè per medicamenta stibiata aut sudorifera vexare sedulus tentaveris, nunquam successus sequetur molimina, nisi alvi vias lenibus eccoproticis, medicamentis amaris, aperientibus laxaveris, addendo saponacea, & illa quæ sæpè apud divites cæteris meritò præferuntur diluentia simul & aperientia quæ petuntur ex aquis solventibus mineralibus, recidivamque per martialia præcaveris sedulo. Sæpè hirudinum morsus sanguinem ab hæmorrhoidibus ingenti vi profundens cutem levavit, venisque ani recludendis dicata aloës cuti visa est hâc ratione profuisse.

Nec diffitemur tamen aliquam etiam ab ipsâ cute indicationem in hisce morbis offerri, sæpèque adhibenda detergentia, cum interno aperientium, laxantium usu; de quâ methodo alibi dicetur. Sublatâ enim causâ, non statim solvitur effectus per quem vasa cutanea destructa sæpè sunt.

Nunquam adeò graves cutis morbos producit menstrui sanguinis in mulieribus retentio. Colores quidem nativos infringit, pallorem indit, morbosque infert ab obstructione nascendos: in quo ad hæmorrhoidum suppressionem refertur eorum retentio, eandemque postulat methodum curatoriam.

At maximè rebelles sunt cutis morbi qui ætate ingravescente

cùm omnimoda accedere debet suppressio, jam nullâ ratione, naturâ ita jubente, revocanda, emicant: non enim spes est abituros illos, revocato fluxu menstruo, sed depuratio quæ fit per cutem toleranda, vorandumque est fastidium illud quod primos sequitur depurationis hujus annos, nec nisi mollissimis medicamentis tractandum se præbet morbus, donec sublato tumultûs menstrualis periculo, sexûs omnis differentia evanuerit, tuncque adhiberi se sinat curatio causæ ad cutem vivacis.

Non idem esto judicium de morbis illis qui sæpè puerperas easque, ut nobilium mos est, non lactentes ad cutem adoriuntur: ii enim ut frequentes, ita pessimi sunt & maximè rebelles; nec certè mirum; summa enim est mucosæ partis lymphaticæ atque lactis analogia, seu potius hæc illius est fundamentum atque basis. Ubi ergo post partum exundans lactea cacochymia undequaque partes imbibit, jam puerpera in lac conversa videtur albumque lactis colorem vultu, cute, vacuationibus refert. Sensim tono aucto discutitur illa cacochymia, non sine febrili tumultu. At, si non discutiatur, superest ut massa lactea, aut per abscessus corrupta amandetur, aut vias subeat naturales, aut in glandulis infarctus producat caseosos, durissimos, aut demùm corrupta lympham etiam cum quâ & usu & naturâ, imò & identitate confunditur, corrumpat.

Corruptio illa non una est. Quanquam enim lac fæmineum evidenter spontè ace scat, & vulgò acido prædominante concrementa efficiat, adeoque omnia suâ ipsâ corruptione obstruat, putrere tamen aliquandò moles illa potest & foetidissimam mixta inflammationi exhalare putriditatem. Hinc in utroque casu, vel massa corrupta, cutem ipsam inficit, cæteris pariter infectis, mali communionem undique sparsâ; vel massa corrupta ad cutem depuratione salubri defertur; vel casu intermedio & Medicis atque ægrotis æquè perniciali, moles hæc in viscus aliquod ignobilius deposita ab illo ad cutem quasi irradiatim & per plures vices deponitur, ferè nunquam exhaustiunda; qui miserrimus casus frequentissimus est, ut omnes testari possunt Medici.

In illâ autem, tum depuratione, tum eruptione symptomaticâ prædominatur glutinosum acescens spontaneum. Nam ubi putrilaginem concepit lympa, brevè omnem amisit mucorem, & mucidum illud quod morbis cutaneis chronicis constituendis necessarium est. De eo igitur acore glutinoso persanando nunc

agendum est qui in pustulas crustosas & ulcera labiis retorridis horrida degener fit, ac morbos & fœdos & rebelles facit, eamque fœtentis elephantiaſeos ſpeciem quâ pulcherrimas mulieres in monſtra deformia videmus immutari.

Iis certè, ſi quibus aliis morbis, ſevera convenit methodus, & vana ſunt agyrtarum promiſſa qui hydram hanc uno ictu proterere promittunt: mutanda lymphæ crasiſ, ſubvertendum ſuſdeque vitæ regimen, & ea admittendæ ſunt in diætâ ſubſtantiæ quæ dulces ſuccos, ſimul & antiacidos complectantur. Nec hîc permittenda farinoſa ſiliquâ quaffante legumina, ſed olera ſaponacea, betæ, ſpinacia, braſſicæ, naſturtia, cichoria, piſcium genus omne, imò & aliquæ fuerunt quæ carne utentes viperinâ ad omnimodam ſanationem perductæ ſunt. Iis vino uti piaculum crediderim. Sed aquæ minerales quæ alcalinum quid redolent, ut ſelteranæ & aliæ hujusmodi divitibus propinandæ. Utile vidi pauperculis, ſed refractiſſimâ doſi, aliquid aquæ ſecundæ calcis potui ordinario affundere. Inter medicamenta celeberrimo viperarum uſui junguntur ſucci potentiorum herbarum aperientium, alcalina ſalia Tachenianâ methodo parata. Salia ex infectis volatilia, ammoniacalia ita præſtant ut ea exhibeas non communia ſolùm, ſed & propria meditatùs, nec delicatæ mulierum texturæ ea objicias quæ durus arator vix ferat.

In talibus arte opus eſt eximiâ ne vel optima cedant in perniciem, cùm ſæpiùs accidat ut primus remediorum actuoſorum affectus pruritus concitet intolerabilem, cutimque conſtringat erethiſmo qui ad omnia etiam optimè indicata medicamina rebellem efficiat cauſam. Omnis enim ſanatio liberos meatus atque pervios requirit, non minùs quàm mitificatos humores. Hiſce in caſibus nulla nobis à mercurialibus mutuamur auxilia. Nam cùm irritando ſolida lymphæque conciliando putrilaginem agant, ſana potiùs corrumpunt, quàm morboſa ſolvunt, concretionibusque relictis omnia quæ à ſanitate reſidua erant peſſumdant, atque contaminant. Non res eadem dicenda erit de ſulfureis compositis aut ſimplicibus, nec de ſtibiatis medicaminibus quæ ſive in penetrantiſſimam calcem redacta ſint, ſive aliquid ſulfurei intùs recondant, certè muco lymphatico præſidium atque ſubſidium ferunt, ipſaque illud habent ante alia omnia medicamenta quòd cutim affectent eamque penetrent. Talia præſtant medicamenta, antimonium crudum, quod ut ab omni labe extraneâ

extraneâ purum sit, arte factum requiritur; antimonium diaphoreticum non per lotiones omni sale exutum, aut defraudatum actuosis partibus. In iisdem causis variam & utilem præstant opem sulfura aurata, aut præcipitata ex antimonialibus scorriis, quæ tamen parcâ semper dosi danda sunt & bellè cognitâ agrotantium temperie; nam cum antimonialia aliquam servant cum cute analogiam, pruritus etiam concitando sæpè apta sunt; noxaque malè adhibiti pharmaci in omne artificium refunditur.

Post depuratam lympham, si tot tentamina successu non caruerint longo tempore iterata, nuncque valentiùs adhibita, nunc contrà remissa, ne incendio arte factò opus nostrum tardetur, proderit, imò necessarium erit libertatem glandularum per tot emptam remedia lenibus medicamentis aperientibus ita sustentare, ut si quæ supersint reliquæ tollantur illæ, ne recidivum faciant incendium, aut tantis tamque profundis fractæ atque fatigatæ partes infarctibus rursùs accipiant crassamenta lymphæ residua. Quo in casu aquarum mineralium alcalinarum aërearum longus atque diuturnus usus omnibus medicamentis præcellit, quibus adhibendis si aut rei familiaris inopia, aut locorum conditio obstet, ptisanæ leves ex herbis alterantibus, aut radicibus aperientibus non sunt omittendæ: tales sunt illæ quæ ex sisarâ, scorzonnerâ, taraxaco, cichoriis, aut ex rusco sive brusco, asparago, eryngio, fœniculo, apio, petroselino parantur. Quibus cum virtus insit non unica, his in casibus aliæ præferuntur, in illis aliæ. At omnes casus comprehendere non artis est. Multi apud nos sunt pretii longo usurpanda tempore decocta chinæ atque sarsaparillæ quibus, dum nimis aliqui tribuunt, plurimùm contrà alii detrahunt. Hæc ex Americanis devecta oris potenter attenuant non sine caloris crimine, & aliquandò cutim pruritu mordent; sunt tamen inter aperientia non mediocri donata virtute, dignaque quæ operosæ curationi ferant auxilium, licèt eam efficere nequaquam per se valeant.

A reliquiis quas in humorum mafsâ relinquunt morbi critici, & à quibus lentè admodùm sanguis depuratur, aliquandò nascitur intùs venenum per longa temporum intervalla iners, nec actuosum. Scilicet glandulas illud invadit, ibique, vel in oculis, vel in extremis vasorum angustiiis quasi in repositorio servatum, nullos exerit effectus, donec quæcumque accesserit causa illi

§. III.

De curandis symptomatibus à reliquiis morborum in lymphaticas glandulas decumbentibus & indè ad cutem protrusis.

solvendo apta, tunc porrò vi naturæ actum atque rursùs intrà sanguinis circuitum protrusum, novos exerit effectus, non infelices si, ut sæpè fit, ad cutem sub herpetum fluentium & ulcerorum nomine feratur, novamque exerat actuositatem. Ita vidi faminas utero dirè dolentes & pessima sibi ex horrendo uteri cancro præfagientes sanatas illicò, si herpetum virus in aliquam corporis partem faceret impetum. Silentibus illis rursùs indolebat uterus, & malum malo rependebat. Aliquibus à cute in uterum & indè in thoracem ludum insolentem ludere pertinax humor decubuit. Glandulas vidi scirrhasas per inexpectatam impetiginem sanari quæ rursùs delituit & feram mortem attulit.

Condonandum est Medico si in re perobscurâ, nec satis elucidatâ tentamina non æquè feliciter semper succedant. Imò & cum in glandulis lateat mali causa, non despondendum animo aut desperandum, si ritè adhibitis medicaminibus & arte eruditâ mala ad cutem aliquandò prodigialiter increpescant. Novum enim illud sub medicaminum rectè indicatorum usu mali cutanei incrementum signum dat attenuari fomitem illum, jamque ad vias sanationis ferri & quasi deponi: vidique hominem fortissimum cui illud accidit ut dùm per quadraginta dies integros medicamento accepto malum augesceret, constans tamen ille & fortis eodem in usu pervicax eodem medicamento tandem sanatus est quod primùm lædere videbatur.

Cognitis semel his casibus, & perspecto mechanismo quo cutis vetera accipit fermenta intùs recondita & suo tempore intumescencia, satis intelligitur ad totius machinæ commodum illud præcipuè esse instituendum, ut cutis omnes intùs latentes reliquias accipiat. Adeoque ante omnia illam & laxandam & debilitandam esse, quod priùs per balnea fit tepidiora & laxantia, posteriùs verò applicatis cauteriis, appositis vesicantibus, aut rubefacientibus quæ pro variâ occasione aliis alia prætolluntur. Sic enim irrui in laxatam & apertam partem hostilis humor, pristinasque sedes ad novas evocatus deserit; intereà verò per propria lymphæ attenuantia certatur.

Latuisse, sed evolvi scimus fermentum acre quod lympham cogat, quod solida ulceret; propria & specifica indoles incognita est. Hinc methodi superiùs in morbis lacteis indicatæ sæpè locum tenent mercurialia, sæpè nocent.

Mercurialia autem profutura ut plurimùm nosces, si humor

plus acris coagulantis præ se ferat, quàm erodentis, si pus ex ulceribus fluens plus consistentiæ lemosæ & crustosæ habeat quàm tenuitatis, si humor ad articulos feratur præcipuè, demùm si pruritus è profundiori loco ortus plus habeat doloris lancinantis, si noctu potissimùm increseat, si cætera in corpore saniora sint. Ad hæc conatus primò erunt timidi & meticulosi, postea successus audaciores reddet; si præsertim increcente, ut semper fit, sub initium medicamentorum morbo cutaneo glandulæ mollescant & imminuantur. Adest enim mercurio vis lympham mucumque destruens, & in fluorem putridum crassiores convertens partes. Undè innata sit hæc ipsi proprietas, quærere distuli, *nec scire fas est omnia.*

Supereft inter morbos cutaneos symptomaticos ut de iis agamus qui degeneres à prioribus vitiis novam assumpsere formam. Tales sunt rachitici, scrophulosi, venerei, scorbutici morbi; qui omnes ferè degeneres à pleniori malo, ubi novam assumpsere indolem, ut repetendi sunt ab impurâ origine & à vitio parentum accersiti dicendi sunt, servant tamen pristinæ labis vestigia. Morbum prorsus novum esse quem Angli *Rickets*, nos autem *Rachitidem*, nomine à distortâ spinâ mutuato, vocamus, apud omnes in confesso est; quod enim Glissonius edixit, asseruit uniformi consensu Medicorum chorus. Cui tamen contradicere forsan licitum foret, si de eo tractandi morbo nobis incumberet provincia. Verùm quamvis nimis fortè generale foret morbum hunc à causâ venereâ semper repetere, tamen nullus est in hisce observandis tantisper versatus qui non fateatur ab affectis lue venereâ nasci plerosque infantes rachiticos, mucro copioso & acescente ita turgidos, ut osseus succus fortem atque quasi calcaream nunquam possit sibi vindicare firmitatem; at contrà seleniticam & quasi salinam mollitiem contrahat, undè ossa ut mole aucta, sic robore destituta, undèquaque protuberant, molliaque efficiunt fulcimenta sustentando corpori nequaquam apta, adeoque variâ tractatione distorquenda miserè.

Ubi ergo ad sanandum morbum cutis rachiticum vocatus fuerit Medicus, prima de parentibus interrogatio erit, altera de miseris qui infantiam deturparunt casibus. Nam benè novi infantes qui fracto atque luxato crure in rachiticos versi sunt, imò post & per dentitionem repetitæ convulsiones attulerunt rachitidem. Priori in casu si rachitis à lue venereâ pendeat de-

§. IV.

De morborum
degenerum reli-
quiis sanandis.

generi, nihil est undè dubitemus de ejus indicationibus curatoriis. Accommodanda ætati mercurialia pauca, eaque ad debilitatem puerilem ponderata & summè tenuata offerenda sunt. Sua quisque jactet medicamenta, per nos licet, modò sensim & sine ullâ irritationis notâ mercurius introducatur. Applicentur etiam cuti externæ hujus generis topica. At si morbi cutanei à rachitide pendeant quam induxerit casus aliquis, tunc herbarum attenuantium modò jactatarum, tunc eruditus antimonii usus illis medebitur. Nec est quòd ampliùs in illâ exanthlandâ provinciâ infudemus.

Antiquius ipsâ lue venereâ malum scrophulæ sic dictæ exhibent, sæpè in morbos cutaneos vertendæ, sed mos est inconsultus ut sub eodem nomine mala comprehendantur diversissima. Hinc plures infantiam miserè affectantes morbi cutanei eodem nomine designantur. Eadem ergo ac de rachitide adhibenda divisio, dum aliæ luis venereæ degeneris præferunt insignia, aliæ verò mucii tantummodò coagulum forte meditantibus offerunt. Priorum scrophularum in cutem depositarum naturam declarant quæstiones circa anteaactam parentum vitam institutæ, & observatio concurrentium in diversis partibus symptomatum, præsertim verò in tenellâ ætate ossium consideratio. Quis dubitet his deprehensis in usum advocare mercurialia, & ad ea tanquam ad anchoram sacram confugere. In scrophulis simplicioribus viperina, aperientia, attenuantes plantæ, quorum aliquæ specificæ vocantur, & demùm antimonialia methodum curatoriam explent. Hic extractum cicutæ, cum antimonio solvente de *Rotrou* dicto, prodigii instar, nec sine ratione, aliqui jactant: & nulla major est, & in observando, & in curando analogia, quàm quæ inter lacteos morbos, & scrophulas hujus generis intercedit. Nec adderem plura, nisi testari liberet propriâ experienciâ quantæ in prædictis casibus efficacix sit salis marini internus usus, tùm purgantis, tùm alterantis formâ, qualem præscripsit insignis Medicus Anglicus R. Russel. Sed res extrâ propositæ materiæ limites egreditur.

Morbi etiam dantur cutanei scorbutici, de quibus hinc plura dicere vetat cognita morborum horumce indoles, tùm etiam quòd minimam scorbuti partem impleant morbi illi, simulque cum scorbuto curentur, eaque ulcera scorbutica phlegmonosa potius ad tractatum de humoribus pertineant, quàm ad morbos

cutaneos. Illis tamen universa cura scorbuti competit, sæpè ex arte est addere lotiones & emplastra antiscorbutica, sed præcipuè antiputrida medicamenta, ut kinakinam, scordium, melissam, aromata: cùm verò quæ simplices primò apparebant maculæ, non rarò in fetidissima faceffant ulcera, tam latè extendenda, quàm altè penetrantia, his curandis & pharmaceuticæ indicationes, imò & chirurgicæ aliquandò simul advocandæ sunt.

A R T I C U L U S IV.

De morbis cutis non depuratoriis curandis.

Hùc usque in corporis utilitatem fœdabatur cutis; nunc de iis agendum est morbis qui intùs enati & massam inquinantes corporis, ad cutem sine ullâ machinæ utilitate deponuntur. Hi sunt morbi qui verè & propriè cutanei dicuntur. Ut enim alii viribus corporis stantibus & perennantibus à naturâ sanari possent, ita hi perstarent contrà immoti, imò increscendo massam humorum corrumperent, & functionum labefactarent integritatem.

Duplex horum morborum classis instituenda est; alii enim à mutatâ penitùs humorum massâ & in alienam indolem conversâ pendent. Morbus ipse proventus est molis humoralis corruptæ, necessariumque ejus exuberantis productum. Alii verò possunt à puro & illimi sanguine tanquam heterogenea excrementa prodire, fermenti more intra sanguinem accepta. Illa excrementa partes sibi analogas ad se trahunt, excrementitias quisquillas ad eundem locum deponunt, & in propriam sibi indolem impertiunt. Priores universam œconomiam animale, omnia viscera, omnes solidas atque fluidas partes æquè imbuunt. Posteriores sanguinem & cætera organa sinunt illibata vegetaque functionibus ex ordine naturæ vacare, depuratoriique dici possent, si non ipsos renovaret altè concepta labes, & sæpè in uno fixa loco, ita ut ab eo vix possit dimoveri & avelli. Utrique classi per artis auxilia succurrendum est. Nam in morbis hisce natura iners est & sine ullâ ad curandum actuositate.

Verùm utrique eadem competunt indicationes. Nam semper mucus lympham constituens, aut consistentiâ peccat, aut acedine: mucus plus crassitiei recipit ex partibus non benè inter se

commixtis, alteram crassiorē harentem, infarcientem, quasi facem habet, dūm tenuior altera in serum acre vertitur, hūc & illūc vario deferendum impetu, nunc partem hanc anxie torquens, nunc pruritu infame enormi, nunc pustulas acres efficiens, aut ulcera erodentia.

Ubi ergo medicinæ templum simili cutaneo confectus morbo æger ingreditur salutem exposcens, plura quæ ad morbum & ægrum pertinent sciscitabit Medicus, & attentè observabit: 1°. scilicet an muco tenaci & indivulso per suam superficiem obducantur ulcera? An crustæ aut lemæ obtegentes malum asperæ, an siccæ sint? An cutis ipsa compacta crassa & corii æmula? an granulis scabris, inæqualibus protuberet? 2°. An sub epidermide & primâ cute malum proserpat, fundo cutis integro & sano subtus efflorescente? 3°. An ulcerum, si quæ sint, labia retorrida & dura sint? tunc enim mucum nativum & nutritium ægro-
tare & crassitie præsertim peccare signum est, eumque crudum, vix elaboratum, acredinem ab ipsâ suæ substantiæ dyscrasiâ necessario traxisse. Vitia hujusmodi numerosa sunt, endemia, imò gentilitia. Quibus addit incitamentum & nocendi vim maximam perversus diætæ & usûs alimentorum inconditorum ordo, forsan & aquarum, locorum & incolarum natura.

At semotâ crassitie & spissitudine illâ lymphaticâ, cujus sit generis acredo lympham inficiens, nosse nostrum summè interest; stagnantis odorem & dotes altè inspicere erit nostri officii, notando eò minùs humorem esse acrem, quò magis spissus erit & tenax, eò majorem præ se ferre acredinem, quò tenuior erit & diffluens magis ac mordax. Acredinis illius gradum & efficaciam subjectus cutis tumor ac rubor, caloris mordax sensus satis indicabunt; viridantis humoris exitus pro coloris varietate non erysipelatosam tantum subjectæ inflammationis naturam, sed & ejus gradum designabit. Cætera verò signa quæ ex ægroto repetes non spernenda notant, nec immeritò, rufum capillorum colorem jam malæ cutis & facilè exasperandæ esse indicium, alas foetentes facilè tumoribus patere inflammatoriis & omni herpetum generi esse obnoxias. Urinarum inspectio summi hinc erit momenti quæ, si lemas aliquas, vesicâ alioquin proprio vitio non laborante, ejiciant, ingentem humoris extranei copiam significant. Si foeteant immaniter, acris latentis putridam indolem designant. Notandum insuper alioquin an ægri facilè sudoribus

diffuant, an noctu exasperetur pruritus, an febris subfit, eaque lenta, nec actuosa? His signis mucum peccare crassitie simul & acredineprehendes: gradum acedinis, crassitiei gradum ex dictis augurari facile erit. Tùm menti obversabuntur variae quæ possunt corpori profundiora inhalare vitia. Ingens de lue venerea, vel à parentibus accepta, vel per contagium tracta oriatur suspicio? Anteaquam vitam jubebis revolvere. Nec piaculum erit, aut criminandi locus, si in re incerta aliquando aliquid dederis conjecturæ.

Verùm sæpè causa malum excitans frustra latuit, aut dissimulata, aut mentis perspicaciam eludens. Adfunt symptomata evidentia, oculis percellendis apta, quibus facileprehendes, an plus acredine, an plus crassitie peccet lymphamorbi sedes? quid mixti ex utroque vitio habeat?

At crassities illa muco specifica propria sua sibi habet remedia. Post lenitam atque mitificatam per diluentia & plantas leviter alcaliscentes (quandoquidem mucus per se ad acidum vergit) acrimoniam, mercurialia paginam implent. Hæc enim vi attenuante summè prædita, si sensim intra sanguinem insinuentur, ita ut nec nimia vi intrudantur, nec agglomerata suos effectus eludant: quocumque modo, quâcumque viâ ad lymphæ usque vias penetrare queant, muco tenuando summè inserviunt; imò & aliquando per os integer mercurius purior ut simplex & nativus assumptus salutarem exercere visus est effectum, testante Benedicto Curtio. Imò & nimium protractus mercurii usus quamdam indit lymphæ putrilaginem foetentem, at summè oppositam crassitiei partium.

Ars in eo consistit 1°. ut, crudis omnibus & erethismo contractis, non exhibeatur potentissimum pharmacum, sed prius liberos, ut possumus, effecerimus meatus & fluida mitiora. 2°. Ut quæ sæpius crassitiei mixta est acredo & quam attingere non valet mercurius, per diluentia, demulcentia, antiseptica, alcalinaque levia retundatur. Secus enim, tenuando crassitiem, acredinem posset intendere mercurius; balnea tepida ex aquâ purissimâ, in athmosphera moderatius calente, primum hic locum occupant. Postea per lacticinia, dulcia farinacea ex hordeo, avenâ, oryzâ, sagou, salep, aliisque hujusmodi nutrientibus retundatur acredo & præmuniatur corpus adversus potentissimè diluentis semimetalli effectus qualescumque. His peractis rursus tempus

erit fluida tonica simul & tenuantia potu largo exhibere. Quem usum ante alia omnia pharmaca præstant aquæ minerales variæ pro variis casibus seligendæ, aut ptisanæ leves è lignis Americanis, guaiaco, squinâ, sarsaparillâ, sassafras pro re natâ formatæ atque concinnatæ.

Longè dispar casus est in acredine quam tenuitas summa feri peccantis comitatur. Nisi enim causa evidenter subsit venerea, tunc omnia mercurialia, imò attenuantia quævis fugienda sunt. Sed cum non minima pars sit in morbis cutaneis ea quæ à fero acri pendet, non unicus eorum casus distinguendus est. Pluribus mala illa per accidens nascuntur & quasi transitoria sunt. Catharorum sub formâ plerumquè incipiunt, ut alibi dictum est. Aliquando post dolores immanes, cruciatusque acerbos, ad articulos pustulæ erumpunt & in crustas vertuntur quæ leves facilè avolant, renovanturque, donec causa mali cessaverit. Malum illud accidentarium non ingentem sæpiùs medicamentorum apparatus postulat. Diluentia levia eaque ex lenibus petita mucilagimbus, quales præbent hordeum, avena, oryza, vel levia è vegetantibus solventia, scorzonnera, taraxacum, cichorea, borraginea, aut flores sambuci, meliloti, tum quæ primarum viarum saburram eliminant eccoprotica, his sanandis sufficiunt; cum reparatis coctionibus vulgò sensim serum & spissescat, & quasi maturatur.

At aliquandò, nec casus adeò rarus est, qui primâ facie levis videbatur catharrus ab erodente materiæ acredine vertitur in ulcus ferosum & dusepuloticum, ut cum Chirurgis loquar, & varias in partes à sanguine resorptus decumbit, nec, etsi diluentibus, balneis tepidis aliisque hujusmodi medicamentis decertaveris, ullum coctionis signum eminet, sed omnia cruda apparent, imò augescunt, invalescunt, efferantur. Febris ipsa sub noctem serò accenditur, & nisi moras injiciat ars efficax, ab exterioribus ad interiora vertitur malum, tussisque, aut abdominis tormina brevem minabuntur perniciem. Hoc in casu profuit nihil à naturâ mutuari, sed illam ab alienigeno inertem red-dente onere quàm primùm liberare. Sulfurea quidem antimonia- lia hîc plurimùm valent, dum lymphæ nitorem addunt, eique immixta, crasim ejus renovant, non solvendo, sed quasi instaurando partes effœtas, diaphoresim simul inducere, si quod aliud medicamentum, valent illa. Sed sensim agunt & lentè, & sæpè celeritate

celeritate opus est. His in casibus multum emolumenti contulere ptisanæ illæ celebres quæ è lignis sudoriferis & plantis cathartice simul constantes & conflata sero & manè, secundum subiecti vires offeruntur, dumque subluunt alvum, sudores eliciunt. Harum repetitâ actione, simul admixto antimonio crudo, in malis hujusce normæ sanandis ingentem sibi comparaverat famam famosus initio hujus sæculi agyrta. Languenti enim ob opprimentem materiam naturæ partem oneris detrahare ex arte est, simul verò miscere diluentia refrigerantibus, undè concitatum à medicamento valenti ignem possis restinguere, erit utile. Finem malis aquæ minerales sulfureæ, sive nativæ, sive quales ex arte concinnavit Clar. le Roi Monspeliensis, feliciter addunt, dum partes invehunt sanguini balsamicas & naturæ analogas. Rarò hæc methodus fallit & sanos reddit plerumquè quos contracta ex infortunio labes vitiaverat.

Verum miseri dantur homines quibus nil tale proficit. Sive natura, sive misera eos sic aptaverit hæreditas, sive contractum ex infantiâ vitium rebelles curationi reddiderit; illos semper nunc huc, nunc illuc dilata materies ulceribus superficiariis quidem, sed semper repetitis reddit obnoxios. Nunc articuli dolent immaniter, nunc muscoli, nunc angit miseros angina: nunc perimit suffocatio, si delitescat materies in cutem delata: perpetuò causarii temporum mutationes prædicunt & prænoscent; pruritus cutim vexat, ulcera emicant, desinunt illa rursusque apparent. Nulla in perspiratione periodus certa, ordo nullus, manus & pedes frigent plerumquè. Inustum eos cauterium aliquatenus sublevat, & per annos aliquos prodest, postea inutile. His ut plurimum, nisi tamen subsit mucosa crassities, nocent mercurialia; attenuantia omnia ignem & fervorem indunt; subvertunt stomachum, simulque acorem sero addunt diluentia. Verè Medicorum flagellum hujusmodi mala dicenda sunt. Ad similes advocatus ægros vitæ regimen evertebam, & cum œconomia universa à perverso serosæ partis habitu penitus commota & lasa videretur, prodesse credebam omnia è præsentī statu dimovens, si quidem fieri non poterat quin mutata in melius mutarentur. Hinc eos qui vinum largius hauriebant à vino interdicebam, volebamque ut aquæ potiores fierent illi. Omnem escam prohibebam animale, olerum & leguminum genus omne commendans, exercitiis præsertim quæ coctionibus

robur addunt confusus. At cum sæpè contracta hæc labes ab atmosphæræ humidæ incolatu pendeat, aliquidque scorbutici præ se ferat, datis parcè quidem & suspensâ manu, ne nimis attenuarent, antiscorbuticis, vertere solum jubebam & regiones sole gaudentes aprico quærere; miro adeò successu, ut in illo per habitum contracto malorum genere nihil prætulerim. Etenim omnia ferè medicamentorum genera quæ, vel cicurando, vel expellendo acri illi prædominanti offeruntur, aut ultrà, aut citrà institutum remanent. Si quidem acria omnia erethismum intendunt acrique nativo vim efferam addunt; ea verò quæ mitificandi decus sibi ambiunt, alterantur, mutantur & acrem indolem induunt, antequàm ad propositam sibi metam pervenerint.

Duo tamen ad acre serosum debellandum medicamentorum genera summè distinguenda sunt. Primum balneis continetur; alterum verò in morbis cutis summè famosum exhibent varia lactis genera ex arte adhibita.

Balnea certè quæ sola tepida, nec cutim calore afficientia hìc prodesse possunt, non modò leni applicatu cutim mundificant & sordes in eâ hæsitantes acredineque lædentes avehunt; sed etiam aquam salibus acribus solvendis & mitigandis aptam intrudunt, & vasa perspirantia liberant. Quibus titulis quantùm prodesse possint si salubriter applicentur, perspicuum est. Sed simul fatendum est ab iis laxari cutim, & ipsam posse, humorum impetum dum excipit, etiam ab iis primo effectû vitiari. Prætereaque, ut aliquandò ob atoniam vasa non exhalant, potest ab ipsis induci atonia exitui perspirationis obstans, relaxationeque nimia fatiscere & flaccescere possunt organa.

Prætereà humores à balneis non immutantur, & habitum quem inducunt illa, utut mitiorem, non tamen curationem appellare possumus. Pallient, per nos licet; at curationis gloriam potentioribus relinquunt medicamentis. Nam quod balnea attinet, medicata sulfurea scilicet, illa ad cutim detergendam quantùm valeant, non ignotum quidem, sed illa ipsorum facultas non ab aquæ penetrabilitate pendet, non à pondere, sed à sulfuris bituminosis cum sale alcalino in saponem junctis partibus, quibus dum solvuntur hærentes & affixæ partes, simul vasa firmantur & in dulces aguntur oscillationes. Nec fallit eos qui primis labris artem nostram attigerint quàm falso subsidio advocari hìc possint frigidiora balnea, quæ non roboranti solùm vi,

sed etiam adstrictoriâ agunt, cutisque meatus subitâ actione constringunt, refluxumque humorem adigunt in interiora. Hæc satis de balneis dicta sint quæ ferè omnibus cutaneis morbis salubriter præcludere debent, erethismo sedando, laxandisque cutis meatibus apta, sed nunquam curatoria per se.

Non idem dicendum est de diætâ lacteâ quæ maximum afflictis rebus afferre potest emolumentum, & molem omnem humorum ita funditus immutare & in meliorem formam adducere, ut malum, mali symptomata & causas simul eradicet & tollat. Quod quidem medicamenti genus quò majorem afferre potest utilitatem, eò etiam majorem exigit à Medico attentionem, cujus maximè interest magnâ diligentîâ discernere quibus in casibus adhibendum sit, & cæteris omnibus medicamentis anteponendum, quibus in rerum angustiis vix opem ferat, possitque vocari indifferens, quando contrâ noceat & fugiendum sit.

Primùm quidem quoties humorum systema ingenti cacochymiâ turget, quoties sanguis impurior ad cutem redundante dyscrasiâ luxuriat, lymphæ acri veneno penitus imbuta est, licet purissima sit & selecta atque delibata ex alimentis materies, lac vix prodesse potest; facillimè omnia lymphæ quâcum miscendum est vitia imbibit; ab ipsâ primò infectum salivâ, dein novum defectum à lymphâ gutturali mutuatur jamque fœdatum defertur ad impuri latebras ventriculi, ibique sordibus novis inquinatur. At si vitium lymphæ bilem infecerit, eique saponaceam abstulerit indolem, spontaneâ acescentiâ & acredine simul rancescente caseosâ pessimum liquorem efficit, nec nutritium, nec innoxium. At intra sanguinem crudus & lacteus latex delatus novam intentat pejoremque perniciem quàm quæ ab alimentis saponaceis & magis pristinam servantibus indolem inferretur. Scilicet veneni acris efficacia inertem lactis indolem reddit, afflatque ipsi vitiosas vires quas altè concipit & imbibit, & indè medicamentum quod paucas superasset fordes, ipsas inviscasset, earumque retudisset actionem, nocet maximè, quoties ab ipsis superatur atque vincitur & quasi veneno edomatur.

At quoties in acri latente inest aliqua acidi suspicio, tunc verè lac vertitur in venenum. Hinc ubi cute ægrotante morbus articulos & osseam compagem efferis vexat cruciatibus, ossaque videntur aliquâ ratione mollescere, lac nocet. Nulla enim in rerum naturâ datur substantia quæ tam facilè ad acidum vergat,

quæ motu & calore concitata ebur ipsum & ossa durissima emolliat. Hinc in plerisque infantum cutaneis morbis diffluentibus, nullus ipsi locus relinquitur, aut in foeminarum post partum lacteis affectibus, sero ut plurimum acido turgentibus, bileque inerti nec eâ actione præditâ quæ possit lactea caseosa edomare. Hinc ergo etiam exulare lac debet in muci perversi cutanei affectibus, cum plerumquè illi morbi acescentiæ notas exerant, prætereâque in hisce casibus tota universalitas lymphæ peccet, cujus ut modò dicebamus, aliqua vis requiritur ad edomandum lacteum laticem.

At contrâ summa est ejus efficacia quoties, vel inter favissimos ad cutem pruritus, inter etiam diffuentes humores, perstat functionum vis integra præcipuèque concoquentium. Lac etiam & tutò & cum levamine offertur quoties acredo illa per se existit, ut cum Hippocrate loquar, nullumque cum humoribus corporis inquilinis connubium iniit, sed vi activâ nocet sejunctâ atque separatâ. Nam tunc lac ab humoribus corporis inquilinis suas dotes capeffens, ipsis addit innatam dulcedinem, quâ partes acres inviscantur atque deliniuntur. Hinc ergò ut quotiescumque in glandulis delitescit humor ille iners & non actuosus, lac obstructionibus adaugendis habile maxima offerre debet nocumenta, morasque earum solutioni & oscillationibus quibus se expediant illæ injicere, sic referatis organis & à pristino veneno liberatis, partes oleosas mites quibus & laxentur & refarciantur adjicit, undè quod in principio morbi nocuisse debuerat, jam ultrâ maturitatem deducto & quasi emorienti malo detrahit ultimam nocendi vim, sanitatique alas addit. Similis est ejusdem efficacia in illis de quibus jam agimus, & de quibus in posterum agemus morbis cutaneis, qui ob innatam crassitiem potentissima postulant solvantia viperina, antimonialia, aut mercurialia. Nam postquam efficacibus solventium illorum spiculis retusa est & devicta crassities illa, tunc & debellandis morbi reliquiis & impressioni medicamentorum compescendæ efficaciter lac contulit, sapèque ne recondita intùs maneret aliqua crassitiei suspicio, artis sagax providentia lacteos potus aperientibus miscuit. Aquas scilicet seltianas, spadanas, plumberianas, &c. lacte infecit, aut chinæ, farfaparillæ decocta cum potenti lacte temperavit.

At in hisce omnibus, licet lac suspensâ manu primùm exhibuisse religio fuerit, tamen si aliquam tibi spondes è lacte utili-

tatem, hùc deveniendum est, ut adhibeatur pro potu ordinario, & cibo in medicamentum converso. Leviori enim malo tantùm aptanda erit levissima illa medicina quæ ex matutino aut serotino lacte conficitur, & simul alieni cibi suspectam admittit miscelam. Ut enim profit lac, tinctura quasi ejus perpetua debet intra sanguinem trahi indefinenter, ut nullo non temporis puncto acri occurrat illud & ipsi acre occurrat. Ergo dùm de lacte agitur ad morbos cutaneos persanandos feliciter, non quotidiana tantùm lactis intelligenda est usura, sed perpetua illa & longum per tempus protracta. Verum quidem est dari non unam lactis speciem luxu erudito feligendam, inter quas cùm lenissimum sit equinum, aut asininum quod, cùm partibus caseosis minori copiâ donetur, levioribusque butyrosis scateat, refrigerantis titulo exhibetur, & rarò in cutaneis morbis avellendis adhiberi potest, licèt in temperando pruritûs ardore non minimi sit usûs.

Præterea verò si legitima fuerit lactis adhibendi indicatio, si eo assumpto coctiones rectè se habeant, valeantque ac persistent, si vigor membris accedat, non ideò citò relinquendum est quòd sub ejus præsidio cutis non enitescat ac reparetur; imbuendus est enim sanguis lacteâ dulcedine priusquàm speranda sit ab illo salus, & antequam ipsum sanetur malum, mutationis factæ ipse color cutis præstabit argumentum. Nam vultûs cutis imò & totius corporis albescet aliquatenus, & quædam sano & laxiori corpori prior humiditas undequaque diffundetur. Nec est quòd hisce lactis proprietatibus diutius immoremur, ut potè probè cognitis & omnium Medicorum consensu comprobatis.

In hujusce generis morbis qui, vel à crassioris mucii vitiis oriuntur, vel à feri acrioris indole, videtur quidem humor inesse actuosus, indè se se multiplicans quòd fermenti jura capeffat. At alia est ratio in illis morbis quibus redundans humor omninò iners est, tùm ad sanitatem, tùm ad perniciem. Perstat tantummodò & existit humor, quia primò productus est, & à constitutione corporis degeneri enatus atque educatus. Tales sunt herpes illi acres, farinosi, miliares, prurientes, qui quâ ratione incipiant, quâ de causâ desinant vix aliquis rationem reddere possit; plures homines vel unicum in unico loco experiuntur herpetem semper in eodem. Aliqui hieme tantùm aut autumnis affliguntur. Nec eos illud fallit phænomenon. Aliqui illis miserrimè conflictantur, dùm nunc delitescens venenum tussi

fatigat, suffocatione angit, tenesmo miserè afficit, securi si ad cutem feratur humor. Aliquibus fœminis præsertim menstrui apparent herpes, & menstruis desinentibus, qui antè pubertatem extiterant rursus apparent incautis & nil tale expectantibus. Eadem est hæmorrhoidum vis in viris, & quarumcumque secretionum suppressarum; imò quodcumque aliquam parit atoniam & functionum languorem, sæpè procreandis herpetibus contulit; ita ut in nullâ aliâ corporis affectione adeò concordia repariantur symptomata cum perspirationis defectibus, secundum immortalia Sanctorii præcepta; hinc in illo morborum genere rectè dici posset non tam adesse morbum, quàm excretionem quamdam naturalem à vitio coctionum & perspirationis ortam, quam etsi non existere melius foret, non tamen citò sanare sine eorum originis correctione tutum est.

Videtur ex hac expositione posse extare in corpore herpes nullius momenti, imò & vix aliquâ dignos consideratione ampliori, causisque ortos, ut solis ardore, &c. fugacibus. Hi levibus, aut nullis sanantur medicamentis, & per se tolluntur, instauratâ coctionum actuositate & integritate perspirationis restitutâ; alii à causâ altiori pendentes erethismoque crispante orti solis diluentibus tolluntur, quos & ortus & phœnomena satis indicabunt, præsertimque cutis splendor atque tenuitas quæ vix perviâ epidermide his affectionibus cutem efficit idoneam & quasi patentem. Alii demùm quasi innati & aut hæreditatis jure diffusi, aut quocumque infortunio contracti pravo victu invalescunt. Prioribus sanandis satis erit causam & noscere & tollere; posterioribus verò tollendis arte opus est & illâ quidem efficaci. In quâ tamen admovendâ gradus esse servandos ratio edocet. Causarum hinc sola curatio instituenda. Quæ enim methodus lymphæ mucosæ vitia debellaret, ortos à bilis vitiis herpes pessumdaret. Undè hinc curatio ferè universum medicinæ ambitum continet; sæpè enim fit ut herpes nihil sit aliud quàm excretio præternaturalis causæ cujusvis etiam ab aliis ita absimilis ut contraria videri possit.

Plures vidi quos tussis acris vexaret simul cum erumpentibus herpetibus, quod vitium mulierculis nostris familiare est. Has ego sæpè solo lactis usu asinini persanatas observavi. Omittebatur lactis illius usus, illicò herpes renascebantur; ita ut ex arte fuerit ipsis quolibet vere, autumno quolibet, remedium illud

renovare. His & aliis multis quantum noxæ intulisset qui mercurialia obtulisset imprudens, qui amarorum genus omne obtrudere esset ausus, aut sibi ex viperinis volatilibus plausum successumque quæsiisset. Alios eâdem ferè facie morbus invadit, at constitutio prorsus aliena. Vari faciem deturpant, flavedine tingitur illa, oculi nigrantes, lingua aspera, borborygmi bilem vitiatam atque peccantem significant; ipsis lacticiniorum omnia genera pro veneno sunt; prodest ventrem subluere, imò concutere & catharticiis frequentibus subducere. Nonnulli sunt in ætate præsertim inclinante herpes quos ad catharrorum normam dirigere ars imperat. Eadem sunt herpetum atque catharri fata: perspiratio scilicet restituenda atque coctionum proventus ante omnia refarciendus est.

Videtur indè satis & intelligitur non eandem esse normam morborum horumce cutaneorum, nec ergo eandem methodum. At aliquid commune tamen omnes morbi cutis non per se depuratorii, sed per artem depurandi indicant; obstruunt enim vasa tenerrima, eaque titillant. Tria ergo oriuntur indicationum genera. Quarum prima multis debellandis affectibus satis est, altera aliquibus tantum competit, tertia alias excipit ex cognitâ œconomia animalis structurâ. Prima & prævia omnibus aliis in diluentibus, demulcentibus & edulcorantibus consistit, non solum ut acre retundatur, & symptoma cuti proprium prurigo sæpè convulsiones efferas importans tollatur, sed etiam ut dilutum ac cicuratum venenum melius mobile reddatur & remediis obsecundans. Altera est particulas nocentes inviscandi per lactea & dulcia mucilaginea, qualia à testudinibus, limacibus, hordeaceis suppeditantur. Quæ si non conditionem illam expleverint, superest ut acre minus cognitum expellatur: ad hunc usum prostant illa remedia quæ vulgò sanguinis depurantia vocantur, à quibus si ea sustuleris quæ vim illam à naturâ obtinuere ut intra sanguinem admissa partes naturæ tum sale, tum oleo analogas suppeditent, supererit universalis indicatio impacta resolvendi & crassa attenuandi, cum negari non possit particulas in summâ hærentes epidermide exitum non reperire, quia earum diameter vasis diametrum excedit. Tertia demum est attenuata vacuandi. Verum ut attenuandi indicatio summè fallax est, ita etiam vacuandi intentio fluxa evadit sæpè, imò noxia. Vacuare enim humores facile est: at quos vacuare oportet, nec alios exprimere & extundere id summæ opus est alex. An ergo dentur

universalia humorum ad cutim hærentium attenuantia? Hæc prima erit disquisitio ad quam secunda referetur vacuantium adhibendorum elucubratio?

Quamvis autem attenuantia nulla dari universalia perspicuum sit ex ipsâ tenuationis naturâ quæ per se in naturæ ordine idem ac coctio sonat, & solis corporis integri viribus fieri possit, quo nomine quidquid crudum, crassum atque iners fuit concoquit, attenuans dici potest, dari certum est aliquas substantias quæ intra vasorum tenuissimorum systema admixtæ non solum partes acres venenatas destruere atque edomare valeant, sed coagula ab ipsis facta possint resolvere, & sic adaugere perspirationem quâ demùm omnia nociva extrâ corpus foras pellantur. Certum est omnium Medicorum observatione & consensu demonstratum perspirationem intendi & sanguinis partes tenuari potentissimè lignorum Americanorum auxilio, sulfuris mineralis efficaciam, salium volatiliū alcalinorum ope, ac per tenuissimam spiritus animalis in quibusdam animalibus volatilitatem. Quippè priora, etsi non calentia adhibita fuerint, mediocriter tecto corpore sudores eliciunt, & data ante justæ perspirationis horam, post illam elapsam si corpora detractâ alimentorum & potulentorum summâ ad statum Sanctorianam exposueris, mirum in modum leviora reperies. Nec mirum. Partes enim eorum, utut summè addensatæ, tenuissimæ tamen sunt & vi summè penetranti donantur. Nec credo aliâ ratione agunt ac sulfur ipsum minerale, quod, licet alii aliud putent, intra sanguinem sensim introductum mirum in modum attenuat & glutina dissolvit; quod enim sectis animalibus quibus ingestum fuit facilè reperies, in ipsis intestinis vertitur in hepatis sulfuris formam, quâ sub formâ intra sanguinem receptum vel ipsis annulis aureis colorem nigrum conciliat & foetorem indit urinis maximè notabilem. Hinc ipsum, ut & ex eo constantia medicamenta, tenuandi vi pollere pronunciaverim, indèque in morbis cutis lichenosis, scabiosis, porriginosis plurimùm valere, quod acribus lædentibus aptum tollat vehiculum atque vinculum cui adhærent illæ, solvat. Salia verò volatilia ipsâ suâ volatilitate profunt, quâ mucosa potenter tenuant, quâ fermentationem arcent, simulque ad vasorum fines ultimos, morbificas propellunt atomos. Hinc quotiescumque data fuerit occasio talia adhibendi medicamina, nullatenus mirum erit si

furfures,

furfures, si lichenæ augescant aliquatenus, auctâ scilicet sanguinis vi, aucto impetu. Ea si dederis serò ægrotantibus equis, manè mirantur equifones ab illorum corpore sordium immensam vim per poros eliminari. Idem esto iudicium de variis antimonii præparatis quæ istud habent, quòd dum attenuant, si ritè fuerint præparata, simul pro re natâ & naturæ determinatione nunc eliciant urinas, nunc perspirationem promoveant, nunc etiam solvant alvum. Objicietur verò parùm fidendum esse illis præparatis ex merâ calce constantibus quæ vix superare queunt vasorum trames. Modestè tamen, nec asseveranter his respondere licuerit nimium sapientibus, quòd si calx illa merè absorbens solo è carbonibus, aut quâcumque aliâ materiâ petito phlogisto possit ad specificum splendorem metallicum revocari, inesse ergo debuit aliquid quod ad simplices calces non pertineat. Sentiant circa illud Chymici ut lubuerit; at Medico observanti incognita illa mineralis atomus poterit videri ut fons & origo eximiarum in mutando corpore potestatum. Aliundè verò ipsa calx simplex, ipsa aqua calcis ad potum præparata, vix intra ventriculum admissa aliquandò tales elicit effectus, quales ex prævisâ ipsarum naturâ nemo sibi posset spondere; nam non rarum est admissâ intra ventriculum calcariâ substantiâ illicò ad cutem pruriginosam exurgere eruptionem citò dissolvendam.

Eadem efficacia in viperarum carne ab aliis deprehensa, negata forsan nimis temerariò ab aliis, non ab evoluto sale alcalino volatili, quod nullum est, pendet, sed à tenuissimâ partium compage in animale fetidissimo moleculis quoque per se donato acerrimis. Forsan hùc & revocanda millepedum, cantharidum, aliorumque insectorum prædicata vis attenuans, quin & plantarum illarum antiscorbuticarum aperiens efficacia cæterorumque medicamentorum quæ vulgari nomine vocantur purificantia lympham.

At in his omnibus ad usum revocandis medicaminibus mirum est quantâ opus sit cautelâ, ne erethismus ingravescat, ne pervertatur ordo naturæ, ejusque in meliora laborantis effectus ad pejora detorqueantur. Ordo autem artis est ut non nisi bellè præparatis corporibus, jamque ad tensionis mediocritatem redactis, exhibeatur attenuans methodus. Et ut in re incertâ, si à tenuioribus & minus actuosis incœperis, ipsa tibi indicationes sufficiet ex Hippocratis mente symptomatum levatio, firmioremque efficiet ad fortiora capefcen-

da, statutis simul quietis intervallis, vel longioribus, vel brevioribus.

Jam verò ab attenuantibus ad vacuantia quæ suum sibi locum vindicant ordò nos devehit. Licèt enim ille fuerit attenuationis scopus ut partes morbosæ fiant mobiliiores, sicque quasi spontè eliminentur è corpore, metuendum foret ne dùm hæsitant ad vasorum ostia, & quasi stagnant, novos conciperent, aut cum sero, aut cum mucò lymphatico nexus, sicque malum recrudesceret. Hinc ubi semel per indicationes noveris tenuatam materiem, fluctuantemque indicabunt tùm laxitas cutis, tùm excretionum naturalium mutatio, ars præscribit vacuationibus esse curationem ita aggrediendam, ut dùm de morbo detrahis, nihil de naturâ detrahas, ut te viribus ægri & gradui morbi semper proportionalem jactare possis. Criminabatur olim Helmontius dogmaticos Medicos quos Galenicos appellat, quòd se fœdâ scabie laborantem purgantibus exhaustissent, non curassent; nec immeritò, si suos Medicos potiùs quàm artem captare voluisset. Sed si iis attenuantibus, qualia profert ipse, aut melioribus, qualia suppeditat artis armamentarium, opus adorsi purgantibus exegissent, leviori viro nullus conviciorum locus superfuisset.

At verò quoniam illi morbi non unicâ vice, aut unico temporis puncto tolli possunt, ubi aliqua pars tantæ molis in motum acta est & tenuata, tardare in talibus malum, artisque est operosæ, nec sanè facilis attenuantia interpolare purgantibus plurièsque rem iterare, ut multiplicibus vicibus id efficias quod labore improbo una medicatio exhaurire non posset; verùm ut non omnia medicamenta attenuantia omnibus eadem conveniunt, ita non omnibus casibus cathartica eadem competunt.

Enimverò quoties humor à vitiatâ lymphæ tenacitate & compage pendet, cùm malum ad universum corpus pertineat, ubi tenuatio, aut naturæ, aut artis viribus peracta est, nullum est quod non conveniat ex evacuantium genere. Si certa darentur fudorifera, si urinam certò cientia miscenda catharticis, id foret optimum. In id omni ope atque operâ enitendum. Unde cùm quisque agyrta talibus sua jactet pharmaca virtutibus, tot & tanta falsò venditata sunt nomine quæ artis nostræ propudium, si non pigeret referre, ipse numerus conantem præpediret. Ad sequentia tamen illa referuntur, aut ex antiquis revocata librorum tenebris, aut à successu aliquo ex umbrâ sublata, aut imaginandi libertate conficta.

Veteres enim Medici, antequam mercurius & stibium à Chymicis vexata fuerint, cùm viderent à validâ resinarum purgantium actione homines ita solvi, ut quasi subitâ actione marcesserent, potentissimam illis solvendi vim tribuerant, & cùm nullos esse putarent quos non valerent elicere humores, morbi causam atque fomitem his posse abradi crediderant. Peplium, helleborum utrumque, cyclamen, colocynthidem, turpethum ad revelendos, avellendos & tenuandos humores cutaneos adhibebant. Plerique post præparatum ægrum, aliqui insulso & ferè mortifero freti ratiocinio malo nodo malum cuneum esse quærendum, statim ea cum ingenti ægrorum strage in usum advocarunt. At observatio formidinem incussit; terrifica medicamenta correctâ, adulterata, mitigata usui fuerunt. Hinc tot pharmaceutica præparata, panchymagoga, hieræ, tabellæ de citro, aliaque hujusmodi, quæ reverà refractâ dosi solventem exerebant virtutem, mediocri purgantia, fortiori drastica erant. Sed postea per mercurialia & antimonialia res mitiùs agi cœpit. Tunc purgantia hæc omnia ex usu nostro ferè exolevêre; nisi tamen prioribus mineralibus mixta exhibeantur, aut ex Doctoris præscripto, aut in Pharmacopæis, ut sunt pilulæ mercuriales variæ, morsuli antimoniales, tincturæ, elixiria & alia hujusce modi.

Vix est quòd nos hujus voluntariæ paupertatis pœniteat, fatendum tamen est, non eandem esse vim solventem hellebori, non eandem colocynthidos, non eandem antimonii, non eandem aloëticorum; hæc hæmorrhoides aperiunt & debent præferri in morbis cutaneis qui ab harum suppressione sumpserunt originem. Helleboro vis inest quâ serum ad caput delatum trahat potentiùs; colocynthidis inertes atque stupore quodam hæsitantes glandularum fibras potentiùs vellicabit. Jalappa in bilem movendam princeps est efficacîâ, hunc si gummi ammoniaco saponique, vel etiam melli atque saccharo miscueris intimiùs, quàm mirè solvat, vix referri potest. Varia quid hîc memorem ad singulos articulos & tractationem peculiarem morborum mox referenda. Certè optimo pariter instituto in hisce morbis inventæ sunt ptisanæ sudoriferæ purgantes, quibus vir indoctus & inficetus famam sibi & lucrum in hac civitate olim quæsit. In hisce enim morbis quâcumque viâ, quâcumque ratione tenuata vacuare optimum est, & nullus dubito, si practicis fidendum est qui in calidissimis terræ regionibus medicinam factitarunt, quin ibi sudorifera sola

tenuantia, post diluentia & balnea rem omnem confecerint, cum facile ibi perspiratio resarciatur, & exempla, tum aliis, tum mihi bene cognita probent solâ climatis frigidioris in calidum mutatione similia mala prorsus evanuisse.

In morbis verò cutaneis qui à bile pendent vitiatâ, quales frequenter commemoravimus, ut alteriûs speciei tenuantia conveniunt, amara scilicet, quæ bili partes tenues & analogas sufficiunt, ut saponacea, gummosa ammoniacum, bdellium, opopanax, &c. saponem arte facti, aut fixi, aut semivolatiles, plantæque amaro saponem præstantes, fumaria, taraxacum, cichoria, borraginea, troxyra oleracea, cathartica pariter leniora adhiberi in viâ patente & perviâ æquum est. Talia sunt senna, rheum, manna, jalappa aliaque quæ à veteribus cholagoga dicta, nunc laxantium catharticum titulo gaudent.

In genere verò patet ex ipsis universam illam methodum medendi per omnem artis ambitum æquè diffundi, causarum varietate circumscriptam, temperamentorum nunc consensione, nunc discrepantiâ, aut confirmatam, aut debilitatam, medentique non deesse subsidiorum materiem, sed methodum adhibendam esse quæ non deferit, vel in maximè ancipiti tramite titubantem, eum qui Hippocraticis imbutus præceptis, scit se mederi debere, tum communia, tum propria intuentem. Nostra ergo universalis curatio peracta esset, si non serium nobis proponeretur ante oculos examen & topicorum adhibendorum, & eorum usûs aut legitimi, aut rejiciendi accuratior contemplatio. Quod nobis ultimum generalis curationis caput constituit, dum rem prorsus empyricam & temeritate infamatam ad severæ artis æternas leges tentamus revocare : ut postea dum de particularibus morbis agemus, eadem sollicitudo properantibus nullam jam moram injiciat.

ARTICULUS V.

De Morborum in cute nascentium Curatione & de Topicis.

Alia est ultima morborum classis qui in cute nascuntur, eamque afficiunt, intactis functionibus cæteris, & in ipsâ hærent, nec possunt nisi per accidens, id est per incautam & imprudentem curationem ad alias partes confluere. Tales sunt nævi, asperitates,

verrucae, acrochordones, cæteraque hujus generis mala, quæ extrâ circulationis limites posita sunt. His etiam addes vermes, pediculos & alia insecta quæ quidem plus in hâc quàm in illâ cute nascuntur, & mucosis morbis familiares sunt, at extranea tamen naturæ symptomata dici debent, quæ nec sine morfu, aut decubitu insectorum unquam existerent. Quibus si addas scabiëi & herpetum illam speciem quæ contagio quasi subito nascitur, & sine ullâ morâ, sine internâ prophasi, sine ullo gradu progerminat, quæque forsan ab insectorum morfu pendet, habebis idæam integram morborum illiûs classis omnium.

At cùm prioribus hisce morbis sæpè sufficiat chirurgica curatio, aliis verò competat etiam topica & localis, non ea tamen nobis mens est ut omnem ab interioribus curam arceamus, & vacemus sollicitudine circa causas latentes. At in eo casu perspicuum est non alias esse quærendas indicationes, quàm eas quæ offert œconomia animalis aliundè cognita in malum inclinatio, remque in loco peculiari favientem esse etiam remediis particularibus debellandam.

Et certè tutius est & promptius Chirurgiâ tollere navos, verrucas, si priùs tamen attentâ & repetitâ vitæ historiâ & consideratione lustraveris annon in illis aliquid insit depuratorii, quo vita meliùs se habeat? Si autem ferro, aut caustico leni atque repetito sine inflammatione utendum suaserit satis cognita mali localis natura, benè est, nulla remanet cautela assumenda. Si suppurationis opem advocaveris, quod sæpè major ipsorum requirit amplitudo, id tibi ante omnia lustrandum est, an in ipsorum duritie aliqua insit scabrities & superficiei asperitas, aut radicum sub cute latens altius porrecta latitudo, à quibus cancrosum metuas indolem? Turpe enim & impium fuit, nec inauditum tamen, habitos fuisse pro simplicibus & facilè evellendis tumores qui inexpectatam efferam indolem sub ipsâ medicatione manifestam fecerint, & ægrum cum artis dedecore è medio sustulerint. Hos ergo nosse interest & circa eos illud notabimus. 1°. Rarò solitarios apparere. 2°. Rarò sine causâ gravi præcedente. 3°. Rariùs sine immanibus emicuisse doloribus, qui postea conticuerint. Demùm fatendum est expertos & in arte versatos rarò ab eorum aspectu falli. Hos oportuit, si cætera finant, aut ferro universos & protinùs evellere, aut si fallax causticum placet, ita uno ictu ad usque intimas radices com-

burere, ut nulla timeatur redivivi incendii scintilla. Ad lemas enim combustæ partis mirum est quantâ copiâ pullulent impuriore & feracior quàm antea furculi; sumptâ ab excisis vegetantium ramis analogiâ, vegetationem hanc vocant. At in simplicibus cutis tumoribus simpliciora & repetita caustica requiruntur. Hinc etiam petrum olim à vegetantibus lac resinofum ficulneum; hinc chelidonii, thymali imò & plantarum resinofarum purgantium succi jactati sunt.

Ne autem corpore alioquin ut apparet sano te ipsum in ægri perniciem hallucines, id primum & ante omnia tentandum, ut interiora benè munias. Proderit ergo aliquibus bilem emendasse, & fordes intestinorum benè fugasse, lymphæ attrivisse tenacitatem, parcâ tenuantium supra expositorum dosi, dein etiam sanguineum laticem bellè prodeuntibus urinis expurgasse. De re jam peractâ nihil amplius addemus, sufficiat annotasse maximi simul esse momenti omnia in usum adhibere tunc temporis ad cutem laxantia, sive balnei, sive fomenti formâ, quibus si interiora humore turgeant, pars laxata omnem humoris suscipiat apparatus, ut oscitantes non opprimamur.

Præterea verò hic notari velim quod à me non semel annotatum est, dari humores ad cutem herpeticos qui non à vitio cutis pendeant, sed à subjectarum membranarum nimio opere tenfarum, aut ipsius textus cellularis vitio repetendi sunt. Sic erumpentibus ultimis molaribus dentibus quos sapientiæ vulgus vocat, non rarò in delicatula muliercularum maxilla herpetes erumpunt. Idem vidi in abscessu alveoli à dente carioso facti. Hos frustra, nisi causâ morbi sympathici sublatâ, curare aggressus fueris. At si topicis tentandi sunt quæ sæpè suadet & persuadet pruritus enormis, quis alia ausit adhibere præter laxantia, diluentia, emollientia? Sæpè ardor immanis coegit ut vel frigida applicentur, imò vel nive refrigerata; quæ dum tonum simul addunt & diluunt, maximè calori simul atque humoris affluxui medicinam ferre visa sunt: absit saltem gangrænæ periculum quod metuendum est, si vasa jam rupturam minitentur. Frigidum enim actu calenti parti applicatum summè repercutit, & vasis plenioribus appositum ea rumpere potest actionemque tollere, sicque mortem inducere, gangrænâ productâ, etiamsi nullum supponamus retropellendi humoris periculum.

Exceptionem huic regulæ faciunt tumores illi livescentes cute

fenfilitate fimul & aétuositate deftitutâ, qui à glaciali oriuntur frigore, cùm membra præ frigore congelafcunt. Tunc enim nullum cùm fit aliundè retropulfionis periculum, prodeft argenti nive membra perfundere, quæ lenibus ofcillationibus vafa in aétionem minori frigore revocet. Hos tumores, fi malo confilio ad ignem admoveris eos, rumpes & brevî, deftructo omni organifmo, fphacelus lethalis aderit. Lenia omnia primùm fuadenda funt, quibus per gradus fenfimque fine fenfu revocetur calor, poftèa verò locum invenient aromatica refolventia.

Post primam laxantium appofitionem, certifque jam nihil eſſe metuendum ex humoris retropulfione, proximum in materiâ chirurgicâ locum ſibi vindicant refolventia. His tu fides, ſi malum ex accidente ingruerit, ſi corpus ſanum cauſam latentem non arguat, ſi laxitas partis roborantia poſtulet, quibus ad ofcillationes fiant vafa alacriora, & tùm ad hoſtem tenuandum, tùm ad expellendum aptiora.

Quamvis autem nulla ferè ſit ſubſtantia quæ reſolvens dici non poſſit, ſi vafa titillet leniter, & interiùs per poros accepta patulos partes poſſit inſinuare contentis & præexiſtentibus tenuiores, tamen attenuantia illa ſeu reſolventia externa in tres licebit claſſes dividere.

Primam conſtituunt reſolventia ſic propriè dicta quæ ſimul laxant, mucagine referta miti ac dulci, ſed ſubacribus ſcatente partibus, ut ſunt farinæ reſolventes ſic dictæ ex orobo, fabâ, ſecale, hordeo, & alia hujus generis multa quibus auctores ſcatent. Altera claſſis reſolventium ea continet quæ ſimul adſtringunt & propriè diſcutientia dici debent. Ab illis, aut nulla, aut pauca partium contentarum attenuatio ſperanda eſt, ſed terreis ſtypticifque ſcatent partibus, ſimulque dùm ſtringendo roborant, partibus acribus ofcillationes vaſorum exſuſcitant; ut ſunt pleræque plantæ ſtypticâ donatæ virtute, ſigillum Salomonis, bugula, brunella, flores balaufiorum, roſæ rubræ, ſanacula, aliaque medicamina hujusmodi quorum in capite rectè addes ſaturnina omnia præparata, ſi præſertim ex aceto adhibeantur. Tertiam demùm claſſem quæres in aromaticis herbis odoratis quæ roborant maximè, ſtringunt parùm, quibus ea virtus ineſt ut ofcillatione vaſorum & calore redivivo, concreta ſolvantur ac in motum rursùs agantur reſorbta. His omnibus claſſibus ita virtutes medicatas diſtribui voluit rerum fabricator omnipotens,

ut sæpè ex unâ in alteram classem vires videantur fluxisse, & aliundè possit ars, cognito semel & explorato morbi statu, eas ita admiscere inter se ut virtutes dirigat & quasi reducat in numerum; his autem solventibus olea & balsama prudens non admiscui, etsi varia sint ex his ad singulas modò memoratas classes referenda, quòd illa in omnibus cutaneis morbis suspecta meritò habeantur. Poros enim constringunt & constipant, exitumque humori morbifico etsi non denegent, ut experimentis didici, rancescunt facillimè calori cutis exposita, & suppurationi promovendæ, inflammatione auctâ potius inserviunt, quàm resolutioni, cui rarò possunt conducere.

At ante omnia quæ ad cutim admoventur resolventia primum & principem locum jure meritòque obtinet mercurius. Qui tamen non omnium horarum, nec omnium morborum cutaneorum medicamentum est. At quoties tenacior lymphæ, nondùm destructo vasorum mechanismo hæret in angustis, nec periculum est ne mobilitate partium auctâ, venenata pars in vasa ferocior regrediatur, concretam atque coagulata solvet pharmacum potentissimum. Sed ut maximè penetrabile est, ita, si non omnia intùs facta tectaque sint, nunquam caret periculo. Solvenda æquè solvit ac non solvenda, undè ubi nulla luis venereæ latet suspicio, moderatè primùm & refractis dosibus applicandum est, & quàm fieri potest purissimum. Si enim eum acido solvente foetum inter solventia adhibueris pro vi superstitis acidi evadit aut stypticus, aut causticus. Quæ quidem virtutes suum habent locum, at à simplicis mercurii applicatione diversum. Secundum ab eo locum inter resolventia obtinent præparata salina antimonialia, imò & multâ dilutus aquâ famosus ille tartarus stibiatus resolventis titulo appositus, inter fomenta vim miram, me teste, exeruit.

His solventibus morbi cutis tenuari tollique possunt, & sanari, si tamen mitiores fuerint illi, nec ulcerosi, aut crustosi. Ea autem solventia in quibuscumque morbis sic apponi methodus jubet, ut à solventibus laxantibus incipias, postea mercurio rem conficiendam, aut antimonio committas, opus verò postea absolvas per roborantia topica, quæ hoste profligato partes fulciunt, ne rursus in debilitas & pristino infirmatas morbo irrumpant. Hisce remediis aliqua alia nuperrimè adjungi placuit, ut cicutam quæ externè semper inter potentissima solventia numerata

merata fuit ; verùm in cutis morbis illud habet periculi, quòd cutem vellicet potentissimè, ruboresque in illâ exfufcitet. Fomentum tamen ex ejus radice & foliis potest eò efficacius adhiberi, quòd, ut multæ aliæ ex solanorum gente plantæ, dùm partes solvit & attenuat, etiam narcoticâ virtute dolores delinit & temperat.

At quoties humor innoxius sine ullâ inflammatione ad cutim fertur, nec mutata ejus est natura ; imò si ut in oculorum morbis in morâ periculum est, quid vetat etiam stypticis, adstringentibus terreis uti ? Nam malum in partibus ad vitam aut gratissimum sensum necessariis morari & in iis inveterascere pessimum est. Talem exhibent casum oculi proptosis, supercilii subversio, herniæ simplices corneæ. In genere tamen veteres nostri auctores, si chartas eorum consulas, tibi adstringentibus abuti videbuntur in omnibus cutis affectibus, ad quorum usum cautelæ modò describendæ attentè observandæ sunt.

1°. Non dubium est iis omnem curationem conficiendam dari, quoties v. g. malum ab ardore solis incumbentis ortum est, sano alioquin corpore ; hinc primâ medicantis cura in id reponitur, ut sciat an à solis actione & vi pendeat morbus ? an solis radii pro causâ tantùm determinante habendi sint ? quòd à magnitudine symptomatum, causæ vel proportionalium, vel multò majorum judicabis. In frigore congelante & partes congelante pariter nullus superest hæitationi locus.

2°. In causis quibuscumque externis, ut contusis & vulneribus, nullus pariter dubitandi locus superest. Sit tibi tantùm ante oculos causam externam posse latentis causæ determinationem facere, idque, ut diximus, collata ad causam symptomatum magnitudo edocebit.

3°. In recentibus sano corpore contagiis, cùm nondùm illa altam traxêre intra corpora originem. Sic in recenti scabie, qualem novitii in fœdis nosocomiis acquirunt, post levem ex attenuantibus petitam catharsim sanat ferè protinùs unguentum ex sulfure & mercurio, aut ex sulfure solo & mercurio solo. Sulfur enim inter styptica resolventia numerari potest, & mercurius ubi cum acido pinguedinis levi vinculo coaluit, eandem exercet facultatem. Lapathi decocta, aquæ aluminosæ idem præstant.

At maxima & certè summi momenti circa horum scilicet resolventium topicorum venit enodanda quæstio, an adhiberi in morbis etiam depuratoriis debeant, & quando possint verum præ-

tare subsidium? Ea enim aliquorum est in iis admovendis temeritas ut imperitè & in perniciem agrotantium obtrudant; ea aliorum nimis cauta providentia ut horreant ab eorum nomine, & si quid mali in machinâ acciderit, etiam longos post annos, infelicia topica incusent. Intereà verò Medicis illis nimium cautis sæpè accidit ut sub ipsorum oculis ab agyrtis ægri restituantur quos ars nimium cauta quasi insanabiles aspexerat.

Certè omni cordato & humanitatis amanti Medico piaculum erit incipienti, imò & adulto morbo topica resolventia styptica obtrudere, qui si ulla postulet apponenda medicamenta, ea è diluentibus erunt sumenda.

Prætereà rarò admodum medicamenta hæc styptica in morbis non dilutis, nec vasis mollioribus, effectum suum exerunt; grandescit sub eorum actione malum & mirâ rapiditate in vicina proserpit quæ acri crassitie inficit, indurat, & reddit ut magis aspera, ita & prurientia magis. Nec tamen minus pars aliqua potest intimas subire partes, & malum interius exteriori addere. Id autem, utut pravum sit & mali instituti, minus malum est quàm si effectum suo non fraudatum topicum partes interiores corrumpere. Quod de incipienti malo dicimus, id etiam de adulto & furente intelligendum est. Obstat actioni resolventium stypticorum ipsa inflammatio, & gangrænæ aut rupturæ metum intentat. Sicque, nedum successu fallaci habeat undè plaudet sibi agyrta, brevè proposita repudiare remedia cogit ipse fervor, & novo furore sæviens incendium.

At ubi jam tenuato humore expulsoque, ut per sanitatis restitutam integritatem augurari potest, veneno, cutis tamen remanet imbuta humore jam non acri, sed quod vetet hiantia & erosa aperiri ad perspirationem vascula; ubi jam non serum acre depluit, sed lemæ sine pruritu exeunt; ubi concedit & detumuit inflammatio, quid jam vetat resolventia etiam è stypticis desumpta ut saturnina in usum adhibere, iisque & robur partibus conciliare & determinationem naturæ immutare. Certè plures sunt cutis morbi in quibus frustrâ sanationem absolvendam alio modo tibi spondeas. Fit enim cutis toties pertusa & erosa quasi emunctorium naturale, & ut ita dicam, ni obstes, vertitur in fonticulum; quid si res in facie accidat? Certè hic saturninis, imò aluminosis pereunti formæ succurrendum. At prudens, & semper futurorum præviis Medicus, ægrotis jubebit aut aperiri vesicantia,

aut applicari cathartica, aut inuri cauteria quibus humor ab agrotâ parte repulsus novum in parte ignobiliore reperiat exitum. Tum securò apponentur repellentia medicamenta. Præterea verò Medicus ea nunquam apponi sinet topica, nisi in illo morbi stadio in quo jam perventum est ad moliendas per artem evacuationes quibus, dum bellè præparatus humor obsecundat, minus est repulsionis periculum. Interea verò omnia quæ superveniunt attentus observat, nec sinit sibi fucum fieri, desiturus, si vel minima intus emicent symptomata.

Sed non omnes casus tantas cautelas sibi postulant. Quoties scilicet perspiratio acris aut humor perspiratorius non exhalans vesicas facit, aut phlyctœnas, ut senibus accidit, prodest resolutiva illicò adhibere, non styptica, sed mollia, saturnina tamen. Non enim aliud subest vitium, præter cutis aridam impenetrabilitatem, & dum crustæ crustis supercrescunt, ob indefinentem effluxum ipsa cutis inflammaretur, si non mollibus saturninis unguentis v. g. de nimio, nurembergiano, fusco, diapalmate, ita confectis, ut adeps non dominetur, cutis levor & mollieties aut restitueretur, aut servaretur, imò ab hac per artem conciliatâ levitate & mollietie cutis, persæpè levi obortâ suppuratione sanatur malum obstinatum & pervicax, ut pluries vidi & viderunt omnes qui res chirurgicas in senibus tractavêre.

At alius causarum & morborum cutaneorum ordo exurgit verè chirurgicus. Scilicet pars aliqua cutis in ulcus versa est, aut in apparatus crustarum sibi mutuò summâ foeditate, imò & cum putido odore assurgentium. Ibi enim scena crudelis mali peragitur, & frustra per artem eruditam interna omnia purgaveris & à malo liberum corpus effeceris, hîc stat & sedet immotus mali perennantis fons redivivus quem nisi sanaveris, eluserit omnes internæ medicinæ conatus. Adest ibi phlogosis, sed iners, nec sufficiens ad legitimam efficiendam suppurationem quâ mali fomes tollatur. Si nulla phlogosis adsit, adest obstructio glandularum quæ nunquam melius quàm suppuratione tollitur; hîc ergo arte opus est efficaci.

Ritè, & ex arte præparato corpore, præcipit ars ut quidquid forcibus tolli potest, tollatur, tum fungosa excrementa per levia cathartica destruantur, dura appositis emplastris mollibus molliantur. Quæ ubi peracta erunt, mundis omnibus & ad suppurationem aptis, vel eschara ulceribus cum lapide infer-

nali, aut lixivio alcalino, vel si res postulet, solutione acidâ aut mercurii, aut antimonii quod hujus butyrum malè & origine & indole dicitur, inuratur; vel saltem concilietur fervor inflammatorius à cujus efficacîâ post diem unum aut alterum legitima oriatur suppuratio. Verùm à malo fundo mali proventus oriuntur. Hinc post paucos suppuratorios nixus, rursus aut spongiosæ, cellulares oriuntur carnes, aut potius cutis particulæ. Mitiùs cum iis agendum. Hinc emplastra cathæretica, aut lixivium leviora & aquâ immixtâ mitigata adhibebis; vel methodo usitatori apud Chirurgos succrescentes partes lapide infernali leviter intinges. Ars in eo consistit, ut pus bonum nascatur. Dantur etiam casus in quibus repellentibus jungenda sunt non siccantia solum saturina, sed etiam absorbentia quæ ignis ope calcariam virtutem moderatè urentem adipiscuntur; ut sunt lapis calaminaris præparatus, calx ipsa extincta quidem, at pristinæ indolis aliquid retinens, alumen per unctionem acido suo spoliatum, sed simul aliquid caustici servans intus, & præparata alia hujusmodi quæ plurima in pharmacopæis leguntur, paucissima adhibentur in praxi. Sed magnâ in his opus est cautelâ, ne dum fluxum cohibemus, tumor increseat, quod sæpè sæpiùs accidit. Igne enim seu potius fervore talium medicamentorum qui partes solidas urit, humiditas absorbet, fiunt tumores illi retorridi; nunquam emicat absorpta suppurationis materies, & fit ulcus aridum, tumens, dusepuloticum. Nunquam ergo talia tibi admoveere permittas, nisi cohibendus sit periculosus in partes impetus humorum, aut luxuriante cellularum cutaneorum textu, semper accrescant fungosa concrementa. At simul internæ curationis mitificantis simul atque revellentis cura maxima sit: nec ab hisce cautelis ipsos oculorum morbos eximerim, licet enim in tenuissimâ fabricâ præcipitatione opus sit, cavendum tamen semper à temeritate & præposterâ audaciâ.

Nunc superesset nobis fusiùs agendum de methodo quâ possint infecta cuti apposita & ipsam sævo morfu afficientia expelli; sed quoniam ea ad peculiare potius morbos pertineant quàm ad universales, nec unica iis competat methodus, de iis suo titulo agetur.

Finis Introductionis universalis ad Morbos cutaneos.

DE MORBIS CUTANEIS.

CUM innumeri qui, vel in cute nascuntur affectus, vel in ipsam deponuntur, in ipsâ suâ origine, in causis, in incedendi methodo, atque indicationibus curatoriiis, summis abludent inter se diversitatibus; ubi jam singulares eorum differentiae seorsim ponderandæ sunt atque perpendendæ, divisionem operis nobis ipsa præstat eorum natura. Duo ergo præcipua morborum cutaneorum genera recensebimus.

Prima pars eorum erit affectuum, qui intus & in generali corporis systemate enati ad cutem feruntur.

Subdividitur verò hæc in cutim eruptio. Vel enim causis morbificis semel enatis excitantur naturæ vires morbum propulantes extra viscera & ultra œconomix animalis pomæria eliminantes. Cutis hîc vel pro organo actuoso excipiente hostiles atomos illas, easque suâ innatâ vi, aut immutante, aut ejiciente spectatur, & maximas partes agit in universâ morborum acutorum atque chronicorum historiâ; vel universali confluxûs atque refluxûs inter omnes corporis partes constitutâ lege, cutis veneni moleculas, pro suâ extensione cum cæteris visceribus, partitur. Quippè universale instrumentum, ambitum corporis constituens, patulum hiansque semper, & perspirationi perpetuæ pervium, non potest non veneni lædentis aliquid in se suscipere & illud oculis exhibere. Has quidem eruptiones, ubi intra ipsius morbi ambitum concluduntur, inter cutaneos morbos recensere inutile est, at ubi longa suî reliquere vestigia tristesque reliquias, vertuntur in cutaneos affectus.

Alterâ verò operis nostri parte eos exequemur affectus qui in ipsâ cute generantur, tanquam in nido paterno ; in quibus cutis ut pars corporis constituens spectanda est, non ut naturæ instrumentum, sed ut portio corporis ex ipsâ suâ structurâ vitiorum sibi propriorum receptaculum.

Ut verò prima pars alteram & numero & dignitate morborum multò antecellit, ita etiam prior erit pertractanda, ita tamen ut breves simus in iis morbis qui cùm ad alias classes referantur, copiosè ab aliis pertractati sunt : eos verò luculentiùs introspeciamus qui cùm omnia in cutem symptomata exerant, cutanei propriè appellantur.

PARS PRIMA.

De affectibus qui in cutem propelluntur à vitio intus latente.

QUANTUMVIS non in omnibus æquè ætatibus, non in universis regionibus morbi illi cutanei à causis internis acceptam referentes originem æquâ ratione propullulent, ingentem tamen morborum classem constituunt. Duplex illorum genus est jam nobis satis indicatum. Alterum corpus à labe intus à causis corrumpentibus, aut imbibito contagio oriundâ depurat, ita ut ad cutem lues intus concepta per actuosas providæ naturæ vires deferatur, ibique in corporis salutem depuretur atque defervescat. Hi morbi in cutem desavientes sunt, aut critici, aut depuratorii. Alterum verò symptomata sua cuti communicat, eamque in partem mali assumit, quod in putridis pestilentialibusque morbis miserrimo spectaculo fieri videmus.

Ecquid enim ? Si sub universâ corporis massâ venenum intumescit & copiosum & acerrimum, quod dùm cutem adoritur partes reliquas simul & copiâ inficit & pessumdat acredine, jam non tam decumbere dici potest humor quàm ad illam & in illâ multiplicari, & mali accumulatione ipsam corrumpere. Pessima tunc & ineluctabilis pernicies aut arti, aut naturæ vix aliquid spei reliquum finit. Tale est, si Lucano & Hermanno credere fas est, serpentis illius Afri venenum quod corporis universas partes tabe

corrumpit & eripit non vitam tantum, sed cum vitâ cadaver. Nec tamen inauditum est, aut inusitatum in pessimis hisce morbis symptomata quæ initio morbi feralia & lethifera fuerunt, mitescente eodem in salutifera converti, ut de anthracibus pestilentialibus observatum est. Contrà in pessimis variolarum speciebus quæ in salutem fuerant institutæ pustulæ, accedente putredine summâ, depuratoriam deponunt indolem & mortem intentant non eluctandam.

Verum ut tractationis nostræ ordo dilucidè innotescat, placet morbos à naturâ suâ atque phænomenis inter se dividere, & duplici sub formâ prosequi, nunc cum corpus universum aggrediuntur indiscriminatim, nunc cum in hanc illamve partem ferociunt. Erit ergo sectio nostra prima de iis morborum generibus qui dum ad cutem deferuntur, illam adoriuntur undequaque & indiscriminatim afficiunt. In alterâ verò de iis agemus affectibus qui constanter in hanc illamve cutis partem decumbunt, statim atque fixis sedibus inhærentes. Qui quidem ita servabitur ordo ut liceat in affinibus aliquandò exspatiari, naturam quam describimus imitati, quæ sæpè ab uno morbo in alium fertur, ob symptomatum mutationem, non ob causæ diversitatem.

S E C T I O P R I M A.

De Morbis qui in universam cutem deponuntur.

JAM satis cognita est ea quam de morbis hancce sectionem constituentibus instituimus divisio. Dum alios criticos, aut depuratorios ad cutem vocamus, alios vi & impetu materiæ delatos agnoscimus. Verum alii horumce affectuum acuti sunt, quos in tractatu de morbis cutaneis singulariter expendere extra propositum foret, cum in febre eorum essentia tota constituatur. Alii chronici sunt & à cute nomen atque symptomata accipiunt: hi nostris laboribus materiam præbent. Quos tamen ut ab aliis benè segregare discamus, proderit pauca de acutis non criticis ad cutem erumpentibus & de criticis eruptionibus præfari, ne aut laborem fugisse, aut officio defuisse videamur.

CAPUT PRIMUM.

De Morbis acutis quorum exitus fit ad cutem non criticus.

IN morbis omnibus pertractandis cutem & obvias ejus qualitates primùm & antè alia inspicere imperabat Hippocrates. At inspicienti illud primùm attendendum est, an quæ eruptiones cutim vitiant, ab ipsâ cutis naturâ pendeant, aut à prægressis morbis atque alienis à morbo præsentis effectibus traxerint originem? an verò aliquam cum illis obtineant connexionem? Sic maculas in cute antecedentes pro morbi affectibus habere piaculum foret, aut alias pustulosas atque crustosas affectiones quæ sæpè vultum etiam sanorum dehonestant. Nec rarum est hasce affectiones extra morbum sitas, vigente morbo, aut conticescere, aut aliam induere formam. Sic quæ priùs aut ichorem, aut faniem profundebant in pueris ad aures pustulæ in morbi acuti vigore cessant & videntur retropulsionem arguere, ut adstantes autumant, & plurimi credunt Medici, quæ tamen mitigato erethismo & expulsâ morbi materiâ repullulant, quasi extra morbum positæ fuerint. Hæc verò agnoscuntur ex cognitione prægressæ agrotantium historię quam nescire interrogando ferè impossibile est, tum etiam ex ipsâ eruptionum illarum naturâ quæ nullum obtinent nixum cum naturâ morbi. Nam familiares humorum extraneorum exitus quocumque morbo acutè desæviente cujuscumque indolis fuerit, cessare commune est, aut saltem siccescere, cum mutatus sit functionum omnium ordo, interruptusque secretionum fons & scaturigo.

Verùm in morbis acutis eruptiones non criticæ à morbo ipso pendentes à triplici origine repetendæ sunt. 1°. Ea est sæpè humoris natura quæ cutem simul, simul functiones internas adoriatur. 2°. Sæpè sive per artem præposteram, sive per animi affectus malè ordinem naturæ perturbantes, aut causam aliam quamlibet, retropelluntur in morbis vacuationes, naturæque ab opere suo avocata in partes alias quaquaversum fertur, cutimque ut reliquas partes inquinat. 3°. Demùm exuberat, aut
exundat

exundat undequaquè humor morbosus, & in illâ ferocientis morbi vehementiâ multiplicato fermento cutis, ut omnes aliæ partes, labem concipit. Quæ cum triplex morborum ad cutem appellentium origo maximi in Medicinâ sit momenti, difficilisque diagnosi plures in errorem non sine ægri damno abripuerit, licebit illas venari signis nunquam fallacibus & indiciis prosequi generalibus.

Quoties humor simul & functiones internas adurit & cutim, signa ab excretorum naturâ deduces, memor sententiæ illius Hippocraticæ, quibus tubercula eruperint, excreta inspicere. Si similia sanis fuerint, alere tutum est (a). Verùm antè omnia summâ curâ attendendum est an phænomenon quodlibet ad cutem criticum sit, aut esse possit? Quâ quidem in summi momenti disquisitione generales ab Hippocrate & antiquis propositas regulas adhibere necessarium est. Eæ universales sunt & ab omnibus cognitæ. Nil quod statim appareat esse criticum; nil quod non levationem symptomatum afferat, nil paucum, aut causæ in functiones furenti non proportionale posse criseos dignitatem usurpare, nil demùm quod urinæ, aut coctæ, aut ad coctionem inclinatæ non significant, quæ quidem signa deferbuisse erethismum, seu, ut antiqui loquebantur, non jam crudam esse fluxionem indicant. Verùm in cruditate morbi nulla crisis expectanda est; exanthemata ergo quibus hæc desunt signa prævia, notante Hippocrate, non inter ἀπὸ γαστρὸς abscessus, sed inter morbos numerabis. Lib. 2. Prorhetic.

Difficilius est forsitan, præsertim iis qui ad naturæ iter minùs attendunt, eos dignoscere naturæ motus qui cum, aut salutares esse possint, aut nocivi, non tamen critici sunt; si critici sint, non possunt tamen omninò morbum tollere; hique recidivas, illi errantis naturæ tumultum significant. Ii quidem motus ab humoris morbosus naturâ quem cutis partiri possit pendentes, eò magis illudunt, quòd sæpè temporibus verarum crisis appareant, quòd spem augeant, imò & in falsas medelarum aromaticarum methodos ægros deducant, atque in morbis cutaneis præsertim errorem multis adhucdùm populis funestum produxerint.

In iis ergo dignoscendis stent firmæ atque animis hæreant hæ regulæ primariæ. Salutares esse posse eruptiones ad cutem, nec tamen criticas, quæ deservescite erethismo eveniunt, &

(a) Aph. 15, Sect. 2.

cum paroxysmi solutione, licet statim recidivam non tollant. Tales sunt hydroa plura, seu phlyctœnæ aquâ plenæ quas ad finem paroxysmorum in febribus intermittentibus observare aliquando datur. Puncticulas similes rubras, tumoresque papulosos & ferè erysipelatosos sub finem paroxysmorum in febribus continuis remittentibus videre non adeò rarum, in ætate teneriori, in ferventissimâ ætate, ut notavit in aëre Italo Baglivius, apud insulas Americanas Williams atque Hillary & Sloane. Pars enim aliqua materie indè à sanguine secedit & depuratur. Notavit singulariter apud Anglos Barbadeses Hillary dari febres acutas solis laxandas, aut alvi vacationibus criticis, aut sudoribus, quæ per universum decursum maculis tenuibus ruberrimis stiparentur. Vidit auctor sagacissimus validissimas in morbi fastigio recrudescences, si aliquis in victu error fuerit admissus, & febris periodos exactè servantes; his non criseos natura, sed morbi vigor indicatur, & tantum pro endemio symptomate habendæ sunt maculæ illæ. An non idem observatur in febre Morinorum rubrâ quam olim doctissimè D. Bellot, Medicus Parisiensis, descripsit.

Nec minùs observatum sæpè pustulas prurientes & rubras acicularum instar exfurgere inter febrilium paroxysmorum intervalla, quæ vigente febre, constrictâ præ erethismo cute, dispareant omninò. Illas restitui semper salutare.

Inter salutiferas verò illas memorabimus quæ aliquam servant cum morbo analogiam, ut est erysipelas in anginâ sæviente, aut etiam in falsâ pleuritide, quamvis enim criticum dici non possit, quòd febrim non tollat, tamen indè salutem annuntiat, quòd à parte principe graviter laborante portionem oneris detrahat, adeoque inter naturæ vincentis conatus numerari debet. Demùm salutarem tribuemus locum, nec criticum tamen, pustulis illis solitariis quæ in omnibus ferè febribus post primum paroxysmum labia ægrorum obsident, adstantibus vulgò sibi meliora pollicentibus, at diffidente Medico, qui benè scit nil paucum esse criticum, viditque non adeò rarò ægrotantes emori, licet labia similibus pustulis crustosis plena fuerint: nec diffitetur tamen illud signum tantummodò post defervescentem erethismum prodiisse. Sed causam vix attingit gravem solamen leve.

Non ergo in hisce casibus tantum ad externa phænomena attendendum est, quantum ad signa coctionis prægressa & ad

symptomatum levationem, quæ sola signa sunt securæ salutis emicantis, & sine quibus, dictante sic arte antiquorum, nulla supervenientibus signis fiducia adhibenda est.

Ut verò eruptiones illæ salutare morbo sublevando conferre dici possunt, aliæ sunt de quibus secundo loco dicendum erat quæ morbum quidem immutant, sed non sublevant. Sic apud coacas legitur (a), quibus cum cibi fastidio alvus turbata supprimitur, mox efflorescunt papulæ. Est enim morbi revulsio ad cutim, sed non sublevatio; nam à cute ad internas partes mobilitate nativâ fertur. Abscessus indè ad oculos expectabat Hippocrates; quidni & delirium, cessante eâ pustularum eruptione, accedat, & quod nos frequenter vidimus, suffocatio anxiosa & lethalis? In quo consentientem habemus Prosperum (b) Alpinum.

Nec magis aliquid ad salutem conferunt eruptiones illæ autumnæ & vere frequentissimæ quæ subito apparent, subito detumescunt, & sæpius anxietatem præcordialem sequuntur. Erumpentibus illis papulis levatur quidem illa præcordialis anxietas, sed vix ad cutem effloruerunt, subito pariter subsidunt; redit anxietas, nausea, vomendi conatus, plures per dies alterna hæc eruptionis ad cutem phænomena perdurare videmus, nec nisi vomitu tolluntur. Sive enim à vasis ventriculi bibulis resorpta intus videatur materies illa, sive irritatio ventriculi perspiratoria vasa sympathicè constringat, pendent ab irritante intra ventriculum causâ eruptiones illæ exanthematosæ & semper comitem habent cardialgiam, seu anxietatem præcordialem.

In genere verò omnes illæ eruptiones non criticæ in hoc nocent quòd & materiæ nocivæ multipliciter indicent naturæque oppressionem ab insigni ejus quantitate; rursus etiam timorem incutiunt, ne incautiùs reperiuntur. Ita apud nos sæpè sævit febris rubra, seu scarlatina pueros primam infantiam egressos mirè vexans. Hæc eruptio cum febre statim apparet, crescit, nec nisi eâ cessante detumescit. Cutis textus cellularis humore rubro, seu potius ejus effectibus ita scatet, ut induretur ille & corii granulati formam referat cutis. Nulla sit perspiratio; undè etiam ad gulam & tonsillas malum acre fluit, tussis sicca oritur à sero acri orta, aphtæ sæviunt, oculi prominent, aliquandò in sævissimis delirium & suffocatio mortem ad quartæ diæ

(a) V. Durer, 498.

(b) De præfagiendâ vitâ & morte, lib. 2, cap. 5, pag. 104.

finem accersunt. In illis quæ leves sunt, ac sine periculo stadia longiora decurrunt, calor urens digitum tangentis comburit, urina aquea est, ut suppressæ perspirationi competit. Alvus dura perstat, etsi in debilioribus aliquandò laxior. Rarò diem quartum excedit ejus vehementia; vulgò septimus dies terminum constituit. Diarrhœa critica morbum tollit, aut sudoribus finem ille accipit. At si nulla detur similis vacuatio, toto corpore vidi infantes inflari, vidi alios stranguriâ vexari, aliquos tussis ferina per plures menses angebat. Hoc in morbo momentosa eruptio critica non est, & salutaris dici non potest; quippè essentiam morbi non curat, nec levat symptomata, nec tamen tolli sine periculo posset, quia quas occupat partes si non invasisset, certè magnam inferret perniciem partibus aliis quibuscumque. Nec rarum est in tussi, seu, ut aiunt *Perdulcis* atque *Ballonius*, pertussi infantum, datis narcoticis, cutim maculis fœdari atque papulis, quæ ubi semel eruperunt tollendæ non sunt. Sic etiam ferè semper suppressæ perspirationi quâcumque in ætate superveniunt papulæ, præcipuè ubi serum acre exundat. Serum illud acre dolores vehementissimos punctorios excitat in febribus mobilitate ipsâ desperantes, de quibus tam sæpè egit (a) *Ballonius* & tam doctè, aut sudore urinoso & fetido, aut puncticulis prurientibus cessantes. Aliquandò tamen serum illud in cutim actionem exerit, nec minùs tamen partes internas vexat. Sic sæpè violentissimis doloribus arthriticis junguntur summè dolorificæ & fero emisso cutim erodentes phlyctœnæ quæ si serum illud tollant, criticæ dicendæ erunt, sin minùs symptomaticæ, ægrum pro variâ ferociæ naturâ plùs minùsve angent & torquebunt miserè.

At, quod pessimum est, quandoquè in gangrænâ, imò & sphacelum versæ sunt. Tantaque sævi hujus acris, imò acerrimi fuit virulentia in Senatoris cujusdam & genere & doctrinâ ornatissimi pede, ut cum arthritide orta phlyctœna levissima sensim erodendo phalangas omnes pedis sphacelo corruerit, virumque meliori fato dignum inter cruciatus enormes morti devoverit febre nunc lentâ, nunc contrâ ardentissimâ & acerrimâ, at per irregulares paroxysmos plurium integrorum mensium spatio correptum.

Ultimus est in morbis acutis & maximè feralis ad cutim exitus

(a) *Consil.* lib. 4, passim.

cum superabundante materiâ, naturâque prostratâ, morbus & cutim & partes internas eodem passu occupat. Hi sunt morbi quos verè pestes vocaveris, licèt non omnium æquè eadem sit conditio ad mortem inclinata. Primam & leniorem nobis morborum horumce formam exhibent febres illæ eruptoriæ quæ in locis humidiori temperaturâ simul & æstuosâ infamibus annotantur. Hæ ut solidis inertiam, sic liquoribus putridam atque solutam principiorum acriorum compagem insinuant; undè nascuntur febres austrinæ, inertes in quibus, notante Hippocrate, ægri sudoribus diffuunt. In iis enim primùm leves & lymphaticæ pustulæ inter sudores cutim occupant; pellucidæ quidem illæ sunt, & nullam videntur basim obtinere, at mox puncticulæ rubræ miliares basim illarum occupant, acino superinsidente albicante, quæ rubræ puncticulæ in graviore malo, & arte præposterâ cardiaca medicamenta in auxilium advocante, sæpè nigrescunt, suntque mortis prænuntiæ. Hæc est sudatoria illa febris Britannos duplici abhinc sæculo adorta, nec nostris littoribus incognita, quæ mitior quàm in principiis atque longior etiam nunc hisce in oris desævit ad æstatis finem & autumnii initia. Nam, auctore Hippocrate, in hâc pervicaci atmosphæræ conditione sudores in febribus expectare oportet, & rarò febres sudore diffuentes observantur quin simul maculis illis levibus cutis fœdetur. Erysipelatosam plerumquè servant naturam hæ febrium species, aliquandò tamen phlegmonodæam, nec rarò putridam & ita subitò gangrænosam ut epidermis à cute subjecta secedat, ipsa verò cutis in lacinias abeat. Tales sunt morbi & numero plurimi & diversitate insignes quos sub febrium Hungaricarum, petechisantium nomine auctores descripsêre; purpuratas alii vocavêre, de quibus, cùm ad nos non pertineant, nihil addemus ampliùs. Sennertum, Hoffmannum, Wratislaviensesque Medicos consulant, quibus hoc fuit propositum ut horumce naturam morborum indagarent & praxi medicâ debellarent. Trallius verò, Werloff, de Haen observatis summorum virorum adjunxêre novas & lucidiores theorias.

In genere ergo morbosæ materiæ superabundanti luxurie præcipuè peccant omnes illi morbi qui propriè & justâ verborum significatione dicuntur putridi. Summam enim putredinem & solutionem in humoribus putridam atque volatilem indicant. Apud nos verò pestilentiales dicuntur, sive pendeant ab atomis aliundè accersitis putredinem intùs subitâ vi inferentibus, sive à conceptâ

intùs putredine & humorum corruptione in cutem diffundantur, nunc sub macularum luridarum formâ, nunc sub pustularum hiantium & fetidarum catervâ, sive demùm anthracibus spha-celosis cutim perfodiant. Exundat venenum, & mortem intentat certissimam, quoties statim ad cutim emicat. Mitiùs cum naturâ agitur, quoties non statim cutis inficitur. Ubi post aliquot dies erumpunt anthraces, aut maculæ gangrænosaæ spem aliquam futuræ curationis relinquunt. Malum enim ab interioribus ad exteriora vi naturæ ferri designant. Undè etiam natus error pessimus, esse cardiacis & aromaticis venenum extrâ propulsandum, cùm aliundè satis demonstratum sit his omnibus intendi & augeri putredinem. Sed ut curatio à moderatâ actione naturæ pendet, ita ars antiputrida ad medelam adhibens medicamenta, dùm de putredine detrahit, viribus naturæ addit. Sed quæ statim & cum morbo apparent, etsi pauca sint, feralia sunt, & pessimæ spei, vixque aliquid Medico hæsitanti agendum relinquunt. Adimplendæ quidem ad quas febris urget indicationes: sed contrâ laborante naturâ vana esse omnia edixit Hippocrates. Sic memini me vidisse anum venerandam quæ in febre maligni moris quâ confecta obiit, nullam aliam notam habebat præter maculam nigricantem, nec latam tamen, in labio inferiore. Hanc nulla ars expulit, & cùm ægra bellè se habere videretur & omnia aliundè in vado crederentur, levi delirio correpta maculâ sese extendente intra sex horarum spatium confecta est. Quod & in nigrâ simplici ad dorsum pustulâ vix digitum unum latâ, sed insensili, accidisse pariter vidi. Adeò verum est axioma illud Galeni quòd nunquam impunè nigra in corpore humano erumpant.

C A P U T I I.

De morbis acutis quorum crisis fit ad cutim.

QUANTUMCUMQUE morbi acuti quorum exitus fit in cute nullâ ratione recenferi inter morbos cutaneos debeant, illique inter febres jure & meritò numerentur, adeoque de illis accurate tractare non sit animus, tamen ut quæ de morbis verè cutaneis in sequenti tractatione erunt dicenda meliùs intelligantur,

licebit de iis pauca proferre ; quoniam multa sunt in rapidâ atque violentâ naturæ actione quæ lucem ferunt in intelligendâ ejusdem efficacîâ , quoties lentius atque pacatiùs , adeoque obscurius eadem operatur atque latenter peragit.

Et in principio quidem notare non inutile fuerit quòd , quamvis exitus admodum dissimilis sit ab iis quos non criticos modò recensebamus , aliqua tamen detur inter illos quorum crisis fit ad cutim & illos quibus cutis tantum deturpatur , analogia.

Scilicet in utroque genere , cutis venenatas partes accipit. In iis qui non critici sunt , resolutio humoris ad cutim positi non fit per cutim , aut saltem plenè & omnimodò , sed aliæ vacuationes cutim liberant , quæ à naturâ humoris depositi pendent. Sic partes acres biliosæ , melius & secundum naturæ ordinem per alvum vacuantur , cum fixiores & crassiores sint , quàm ut per organa perspirationis avolent. At in utroque morborum genere partes quæ cum cute consentiunt æqualiter patiuntur , & symptomata cutis affectæ offerunt , utrumque pariter adsunt anxietas stomachalis , utrumque suffocatio , utrumque nitor oculorum ardentissimus Medicis benè cognitus , & visui potius distinguere facilis , quàm describendus. Vexat pariter plerumquè tussis acris quæ symptomata crisi factâ cessant in criticis , perdurant in non criticis usque ad tempus quo alvus biliosis materiis copiosè fluit , vel abscessus deponitur in aliquam partem , vel erumpunt sudores , aut tandem lenior atque benignior resolutio morbum lentius expellit.

In morbis verò acutis qui crisin ad cutem affectant omnia ad certum naturæ ordinem concinnantur. Quamvis enim morborum illorum alii leves sint , alii graves , alii crisi terminentur lethali , alii contra salutem à crisi accipiant ; certas nihilominus observant ex materiæ necessitate periodos , longiores vel breviores , sævioribus stipatas symptomatibus , vel lenioribus , sed observandas tamen.

Ut verò aliqua regat nos inter morbos multiplicis generis distinctio , sumenda illa videtur , tum à principiis erumpentis morbi , tum præcipuè ab eruptionis formâ quæ speciem atque causam mali semper necessario arguit.

Morbi porrò acuti eruptivi criticè causam morbi per cutem auferentes , hoc sub aspectu spectati , jure ad quatuor classes referuntur. Primam classem constituent illi qui serum acre exha-

lant in milii formam, aut phlyctœnas grandiores, œdematofas. Secundam claffem omnia ea conftituunt mala quæ eryfipelas mentiuntur. In tertiâ phlegmonodæam æmulantur naturam puftulæ, & cùm præcedentes defquammatione finiantur, hæ non poffunt nifi per fuppurationem abfolvi. Ad hanc claffem referetur quarta eruptionum per fe peffimarum fpecies quæ gangrænofæ funt ex ipsâ fuâ naturâ & quas antiqui ad atram bilem efferam referebant, dùm præcedentes, fcilicet phlyctœnodas à fero acri, eryfipelatofas à bile, phlegmonodæas verò à fanguine deducendas autumabant.

Et certè ea eft principiorum fanguinem conftituentium natura, ut five phœnomena tantùm fpectes, ut veteres illi naturæ obfervatores, five phyficen accuratiorem, ftabit integra eadem divifio.

Serum enim acre exhalans & in epidermide confluens, nec coaguli capax, partes fubtiliffimas putridas, olea fcilicet attenuatiffima & jam in faponem conflata leviffimum, & volatilia falia in fe fufcipit & rapidè abripit, quæ fæpè integris aliis fanguinis partibus, quia mole partium melius refiftunt, in fero tantùm continentur. Hinc ipfè febrilis fudor, præfertim æftuante in aëre, vel fub aromatico volatili regimine, papulas miliares leves efficit fero plenas tenui, quæ poftèa defervefcente febre in pollinem levem pulvereum abeunt, vix internas epidermidis lamellas auferentem. Imò fine febre poft fudores nocturnos in regimine utentibus calido pueris præcipuè non inauditum eft illud accidere, quod etiam ad phthificorum fudores pertinet.

At omnibus morbis à fero illo acri pendentibus multa communia funt, multa discrimina. Discrimina quidem offerunt gravitas morbi quæ aliquandò levem morbum, aliquandò gravem efficit, imò peftilentialem. Verùm omnia acria volatilia quæ fero diluuntur facilè, five fimplicia fint, five eam adipifcantur ferociam quæ vicina rodat & quafi colliquefaciat, five contagione intùs ducta fuerint, five fub corporis penetralibus enata fint, commune omnibus illud habent in morbis inducendis, ut cùm facillimè intra ferum diluantur, copiofoque excipiantur vehiculo, breviter percurrant tempora, fugaciaque concitent fymptomata, utut aliquandò vehementiffima præviaque eruptioni naturæ perturbatio brevis pariter fit. Prætereà cùm rarò ad cutim appareant, fi non copiofa fit materies morbifica toti fero impreffa, rarò etiam crifes perfectæ funt unâ vice apparentes, fed pluribus vicibus

vicibus ad cutem feruntur, sæpèque eruptionum genus illud cuivis paroxysmo crisis est, & morbus universus per paroxysmos judicatur, nec nisi finito morbo & penitus absoluto, urinæ quæ per totum morbum tenues fuerant, incipiunt & rubere & aliquam affectare crassitiem.

Symptomata autem prævia hisce eruptionibus, in humore adeò diluto ut universas simul partes occupet, sunt, in junioribus præsertim, artuum jactationes, suffocationes, anxietates, glandularum tumefactiones, tusses mordaces, sputorum exitus tenuium, spumantium, tonsillarum ardor, gulæ atque linguæ, vigiliæ, oculorum rubor, ariditas, & sensus urentis acredinis, calor ad digitum tangentem mordax, urinæ tenues, urentes, quæ omnia cum levi madoris initio & papularum eruptione mitigantur. At in nullo alio morborum genere, tot delitescentiæ illudunt, tot recrudescunt eruptiones. In uno instanti anxietas symptomatum reviviscit, cessat in altero, undè sollicita pristinorum cura tantum calorem ad exteriora, stragulorum pondere, aëris ferventis beneficio, calidorum intus exhibitorum potentiâ quærebat intendere; cum contra laxatio solidorum, dilutio amplissima feri, undè sejungerentur & segregarentur à se invicem salia nociva, maximè naturæ consonam præberent medicinam, quâ debellaretur hostis naturæque sua restituerentur jura.

Sed non unius formæ, nec ejusdem periculi sunt omnes serosæ eruptiones, nec simplicitas in omnibus eadem; cum eruptiones illæ sæpiùs erysipelas sibi adscitum habeant, aliquandò etiam gangrænam. Interest prætereà multum an eruptiones illæ simplices sint & milii grana formâ referant, an phlyctœnas ampliores? an simplici sero repletæ sint, an liquore spisso & albido? an basim habeant erysipelaceam, an gangrænosam? Ex horum enim symptomatum inspectione judicatur quænam sit humoris morbum efficientis natura, cum humor qui milii formam affectat ex iis omnibus qui feruntur ad cutem & maximè volatilis sit, & levissimam impressionem supponat, omniumque rarissimè criticus sit, cum coctionem aliquam recipere vix possit facilè exhalans, nisi à fomite intus existente perpetuò suppeditetur.

Fatebuntur certè omnes Medici febrium illarum miliarium plerasque, quas Germani Medici Hoffmannus, Sennertus, aliique descripserunt & pestilentialium titulo insignierunt, nomina accepisse à symptomate, non à crisi, aut à solutione; cum

quotidianum sit, etiam apud nos hodiernis temporibus, æstate sudâ atque fervente humidâque, quo præsertim tempore, notante Hippocrate, sudores in febribus expectare oportet, tales exire miliares pustulas acredinem semper indicantes summam atque volatilem, sero remixtam, sed sæpius plus terroris atque formidinis inferentes, quàm periculi.

Exeunt illæ ad cutem, aliquandò non sine pruritu. Molitur intereà natura coctionem & per sudores aut alvum morbum evocat, cessantque pustulæ, quia defæviit morbus, non verò his cessantibus, defævire cessat ille.

Ita apud nos apud quos regimine diluenti & summè tenui in acutis omnes utuntur Medici, morbus miliaris sæpius tempestatis habendus est morbus, quàm cujusvis alteriùs causæ. Acredinem tamen non temnendam indicat; cùm verò erumpit, etiam sine tussi præviâ, rarò si retrocedit incautiùs tussis illam non excipit. Secus omnibus crudis apparet, omnibus coctis evanescit. Prætereà verò notare non erit inutile quod assidua mihi observatio comprobavit, quasdam esse hominum naturas quæ huic eruptioni multò plùs pateant, quàm aliæ. Novi Chirurgum qui morbo quolibet laborare non potest quin similes patiatur eruptiones miliares. Quod in genere iis familiare est qui rufum in capillis ac barbâ colorem referunt, rutilum illum, quibus gravis accubat sub axillis hircus, & maculæ luridæ totam cutim decolorant. Latet in reticulo malpighiano humor acris & olens, naturâ suâ specificus, qui eos miliari huic eruptioni obnoxios reddit. Undè etiam eos & anginæ inflammatoriæ & peripneumonix ac tussibus obnoxios maximè Sydenhamus atque Boerhaavius edixere. Certè eos morbis illis vehementiùs atque periculosiùs laborare observabitur ab attentis practicis; imò & ab hoc textûs mucosi atque reticuli mucosi vitio illos etiam & frequentiùs & diutiùs morbis quibuscumque cutaneis laborare consequens est, si morbi illi ex eorum genere sint qui lympham atque serum inficiunt.

Rarum est dari morbos ita serum inficientes ut ab eo extra vasa stagnante oriantur latiores phlyctœnæ, eæque simplices; quantumvis enim chronicis affectibus iste terminationis modus familiaris sit, vix unquam ad acutos pertinet. Etenim qui morbus eâ faviret violentiâ, ut vasa sero rumperentur acerrimo, brevè pessima produceret erysipelatum genera, imò gangrænâ quam vulgò in acutis phlyctœnæ illæ denuntiant aliundè per se minimè

criticæ. Non tamen inaudita est omninò per phlyctœnas crisis. Assidebam Medicus lecto nobilis fœminæ quæ pseudoanginâ graviter à quatuor diebus laborabat. Febris per integrum hocce stadium violenta sævierat, cum post noctem pessimam, coctionis signis apparentibus, omnia sedari atque tumultum componi admirabar. Nulla aderat quæ tanto morbo non foret impar vacuatio, dolor tamen ad utramque suram aderat levis. Has inspiciendas ex officio meo mihi præsumo. Aderat ad utramque tumor sub lato epidermide in bullam circularem sublimis, circumscriptus, ut ab appositis vesicantibus, pollicis unius diametrum latus. Hunc appositis emplastris in suppurationem esse convertendum præscripsi, sed frustra; hujus curationis tædium persanata ægra tolerare noluit. Sed casum hunc mihi unicum fors obtulit. Cæteræ omnes quas in morbis acutis observavi pustulas phlyctœnodes ad erysipelas referebantur.

Erysipelas verò sæpè in morbis acutis criticum est, imò maximam partem morborum cutaneorum acutorum criticorum constituunt exanthemata erysipelatoza quorum summa inest diversitas ab erysipelate in summo gradu ad levissimum usquè prurientem morbum. Natura eadem, seu potius pars eadem affecta est: sed ut causæ gradu & efficacîâ diversissimæ, ita phœnomena, pericula, exitus pariter summoperè inter se abludunt.

In genere erysipelas verè morbus cutis est, & licèt, nomine translato, cum causa eadem in alias partes agit, morbi dicantur erysipelatosi adesse, ita ut apud Hippocratem ipsum nominetur pulmonis erysipelas, natura tamen erysipelatis cutem solam attingit. In eo autem erysipelas consistit, ut vasis ultimis arteriosis, lymphaticis constrictis quidem, cætera omnia vicina ita pariter stringantur ut minutâ diametro non obstruantur, aut ab opere cessent, sed difficile in vasis arctatis circuitum experiatur pars sanguinis rubra. Undè in erysipelate obstructio ad vasa lymphatica illaque verisimiliùs arteriosa pertinet, erethismus simul violentus ad minima circumfusa rubra concitatur. Hinc facilis est œdematis calidi phlyctœnosi in erysipelas conversio, ut postea ipsum erysipelas obstructione auctâ in phlegmonem vertitur.

Nec verò theoria hæc ut mera speculatio habenda est quæ nil practicos juvet; sed demonstratur evidenter ex eo quòd omnis eruptio erysipelati superposita serosa sit, solvaturque erysipelas symptomaticum, aut in phlyctœnas, aut in vesiculas, nec

in ruberrimis illis erysipelatibus tuberosis, in suprapositis tuberculis aliud inspicias præter lympham tenuem, seu potius serum acre extravasatum. Hinc nulla alia causa tantum erysipelatum invehit præter perspirationem acrem in malâ & perversâ coctione suppressam, & nullum aliud malorum genus adeò facile contagio contrahitur, cum partes levissimæ facillimè inhalentur, nec ab ipsâ primariâ morborum erysipelatosorum sede difficiliùs intelligitur quare adeò leviter erumpant, adeò facilè delitescant.

Febris erysipelatodes, vel universum corpus afficit, vel partes tantummodò quasdam: hæc gravissima est, illa levissima & eruptionem mitissimam infert.

Universalis rursus gradu differt, ut & causâ. Omnibus erysipelatibus criticis mox erupturis commune est ut symptomata concitent gravissima, in infantibus convulsiones, in adultis jactationes, anxietates, in utrisque suffocationes, vomendi conatus, sed præcipuè tusses acerrimas, nil exspuentes. Prætereà sæpiùs pharyngis, atque laryngis phlogosis arida & quasi ligneis partibus immobilis erysipelati erupturo præludit. Nox insomnis est, vox rauca, oculi truces, aridi, illacrymantes, urinæ urentes, paucae, tenues, alvus aut clausa, aut scybalis tenuibus vix vacuanda. Nam si accesserit diarrhœa tenesmodes, vix eruptio speranda est, & illa aut partialis erit, nec satis critica, vel in malum abitura. Quippè ubi copiosa simul eruptio atque enormis diarrhœa concurrunt, superfluentis atque undequaquè exundantis causæ signum præbent, opprimendamque naturam annuntiant, undè aut suffocatus, aut delirus æger non sine pessimæ gangrænæ notis interit.

Quem verò in hisce morbis calorem experitur æger, quem etiam, dum pulsum attrectat, Medicus persentit, acer est & mordacissimus. Et imprimis illud notandum est quòd in erysipelatosi affectibus, crisi apparente, symptomata prævia non desinant, sed ipso tantum defervescente tumore mitescant & cum eo tantum finiantur. Quidni verò id foret, cum sola illa ex omnibus crisi bus antè coctionem appareat, ita ut sub ipso vigore criseos peragatur coctio, quâ peractâ mitescit erysipelas, vasa deplentur sanguinea, nec ulla fit alia vacuatio præter illam quam in lemas & crustas tenues abeuns humor serofus epidermidi mixtus oculis offert. Argumentum ingens inter serofos morbos recensendum esse erysipelas, licèt illud antiqui bili adscripserint.

Ut autem vix ullam coctionem requirit tumor criticus erysipelatosus, ita maturè sapiùs apparet, nisi tamen antea aliquam internam occupaverit partem, ut præcipuè gulam & thoracis interiora, nisi etiam à putrido & altiùs concepto tabo pendeat: quibus in casibus rarò criticus est. Nec minùs indè intelligitur quâ ratione erysipelas, etiam criticum, tam faciliè retrocedat ad interiora, renovetque scenam quæ antè primam eruptionem animos terruerat, novamque formidinem incutiat, rursùs ipso apparente cessantem. Indè verò etiam intelliguntur Hippocratis aphorismi de erysipelate intrò recurrente ad perniciem, aut extrà ad salutem propulso. Nam à crisi potiùs quàm à symptomatibus cognoscitur erysipelas in pulmones aut uterum decumbens.

Patet ex hâc expositione non unum esse genus morborum febrilium cutaneorum qui ad erysipelas referuntur.

Pessimum aliud est verè *λοιμωδες* quod antiqui, præsertim poëtæ, sub nomine ignis sacri descripserunt, ariditatis in aëre & castris ferventissimis foetus, quod à pecudibus in homines contagio duci crediderunt. Aliæ verò mitiores sunt erysipelatum species, licèt nonnunquam cum ingenti periculo stadium exigant, inter quas numerare erit antè alias & febrim sic dictam rubram, aut vulgiori nomine scarlatinam, & morbillos qui morbi apud omnes populos septentrionales præsertim familiares sunt, & contagio evidenti propagantur.

In scarlatinâ illâ sic dictâ febre universum corpus vulgò post violentam duodecim horarum febrem rubet; primò in quibusdam rubor erumpit partibus, postea verò etiam per universum corporis quacumquè diffunditur habitum. Oculi illacrymantur, gula arida dolet, lingua floridissimo colore puniceo tingitur, labia ipsa rubent intensius, postea inflatur collum, tument manus, cutis universa arida, dura attrectanti vix musculis artus flectentibus paret; calor quasi è fornace vaporosus exhalat, tussis non ut in morbillis acris & mordax erumpit, sed obtusior, anxietati mixta & jactationibus, imò aliquandò delirium & phrenitis se huic morbo adjungunt.

Sed si materies morbosa in aliquod viscus princeps retro-pulsa fuerit, critica materies rarò ad cutim instauratur; tunc cutis evadit laxior & flaccescit, rubor imminuitur & in pallorem mutatur. Fit novi generis morbus feralis, si non veram ipsi crisin attulerit, aut affatim erumpens sudor die critico, aut

diarrhœa biliosa bonis avibus suo pariter tempore concitata; sed hæc non ad nos pertinent.

Vehementissima vulgò symptomata febre interim fervidâ intra quatuor dies concitantur, & ad septimum lemæ furfuraceæ ad cutem apparentes omnimodam morbi solutionem annuntiant, quæ tamen ita non omnimoda est, ut pars aliqua intra sanguinem hospitans, aut pectus non feriat, aut ventriculum & intestina; imò quod accidere vidi, renum vias non subeat & per cruentas vulgò sine dolore emissas urinas per plures dies profluas non abeat. Rarò adultos hic adoritur morbus, at utriusque sexûs juvenes vexat æqualiter perniciosus aliquandò, aliquandò levissimus, sed semper sui generis fermentum supponens.

In morbillis verò, licèt communia multa sint, sunt etiam sua illis singulariter dicata phœnomena. Febris prævia quàm in scarlatinâ febre diuturnior, oculi maximè illacrymantes, tussis acrior & sicciior, nausea, conatus ad vomendum vehementior, præterea non per massas eruptio fit, sed per puncticulas, imò sæpè aliquatenus tumentes, & quæ microscopio inspectæ bullulam serosam contineant. Nec minor est, imò major ad retro-pulsam facilitas in morbillis quàm in quibusvis aliis cutaneis affectibus. Nec perfectior est crisis, quippè rari sunt morbilli qui reliquias malæ tussis non secum importent, sæpè etiam diuturnas; undè sæpè factum ut longa labe à morbillis thoraci fuerit inusta.

Verùm morbo ab auctoribus gravissimis atque doctissimis adeò fusè descripto diutiùs inhærere supervacuum, ne rem actam agere videamur. Satis fuerit annotasse in descriptis morbis fermenta naturæ prorsus diversæ erysipelatosam concitasse effervescentiam & in illius generis morbis symptomata quidem plura inesse communia, dùm alia ad unamquamque speciem pertinent. At dantur alii morbi pariter erysipelatosi qui nec adeò gravia concitant symptomata, nec dubium sibi vindicant exitum; ita sæpè fervente syrio, & præcipuè in subitis post imbres caloribus corpora juvenum post levem & verè ephemeram febrem tota videmus rubescere, si præsertim, ut scholasticorum mos est, vehementi sese dederint exercitio; flavescit post tertium diem cutis, & postea abit in furfures, quod tamen symptoma rarò ad omnes pertingit partes, sæpè in unâ tantùm, aut alterâ, præcipuè ad faciem conspicuum. Alibi jam sese obtulit occasio morbum à me obser-

vatum referendi, quem in juniore scholastico observare contigit. Hic integrâ exhaustâ vini duarum librarum lagenâ, totus ita post exercitium quod ebrietas ipsi suaferat vehementissimum nigro colore intinctus ita fuerat, ut de vitâ spes parva superesset. Qui tamen erysipelate primûm, postea flavis maculis nigrarum locum occupantibus evasit. Quod verò hic in tantâ vidimus intensitate, quotidiana observatio in junioribus demonstrat, sed mediocrius. Nam his sæpè accidit ut toti post vehementes sudores rubeant; semper lemæ farinaceæ similes morbos absolvunt, sed illæ plus minusve conspicuæ sunt, pro gravitate, aut levitate morbi. Dantur tamen morbi erysipelatosæ naturæ qui vix nisi pruritu sese noscendos sinunt, aut rubedine levi quos farina gravissima excipit, sed de iis alibi dicendum ordo propositus nos admonet.

Ex hisce satis evidentibus indiciis morbos criticos erysipelatosos agnosces, quocumque nomine designentur apud auctores. Nunc enim ignem sacrum, nunc rosam volantem, nunc febrem pannonicam pro variâ conditione eos appellant. Nec indè te latebit sæpius ipso phlegmone periculosiorem esse posse febrim erysipelatosam quæ universum quidem corpus afficit, quod phlegmonodææ affectioni competere non potest. Præterea non gradu ab ipso differt, sed à genere, ita ut erysipelas per se, omisso medio, in gangranam abeat, eoque majora intentet pericula quòd rarò omni ratione criticum sit, sed tristes secum intra sanguinem reliquias sæpius relinquat, quod in erysipelate partem aliquam, intactis reliquis, afficiente pariter commune est.

In morbis verò erysipelatosi qui in partem aliquam deserviunt magna etiam apud auctores nominum confusio, sed natura eadem. Rariùs erysipelata peculiaria à causâ contagiosâ & in universum corpus agente pendent, quanquam etiam febris erysipelacea ardens zonam illam quam Græci ζώνη vocant efficiat.

Non rarò sine febre apparent partium singularium erysipelata, aliquandò cum febre enormiter violentâ. Aliquandò rubore diffuso designantur, aliquandò pustulas leves phlyctœnodas sibi focias habent, aliquandò etiam grandiores phlyctœnas, ut in illo erysipelatis genere quem herpetem miliarem vulgò vocitant. Quæ erysipelatum genera phlyctœnas grandiores sibi consociant, à causâ altiori pendent, conceptoque intus acri venenato; at quæ nil simile secum addunt, vulgò à suppressâ perspiratione quam prava coctio crudam atque crassiorem reddidit jure repetuntur.

In hisce verò adhuc miræ occurrunt diversitates. Non enim idem est si te corripuerit erysipelas corpore pleno, aut iustâ gaudentem sanitatis conditione. Ferocit enim à cacochymiâ præviâ erysipelas, & hanc aliquandò concipit vehementiam ut toto textu cellulari in consensum adducto, intumescat simul atque induretur artus erysipelate affectus, eamque duritiem referat quæ massas scirrhosas atque lapideas vincit duritiæ, simulque cutis præ omnium suarum partium inflatione corii elephantini scabritiem atque duritiem æmulatur in areas distincta quæ texturam ejus cellularem aptè demonstrant. Phænomenon illud simpliciore apud morbum supervenisse vidi. Causa simplex in malè moratum corpus inciderat.

Distinctio hæc à prædispositione corporis repetenda dilucidè in eo apparet erysipelatum criticorum genere quod recurrit, aut periodicè, aut etiam erraticè. Illud enim evidenter apparet ab acri intus suscepto & in motum actò quâcumque de causâ pariter recurrente, pendere; sed causam excitantem & advocantem ferè semper sibi reposcit, quasi è statione suâ dimoveretur. Ita novi hominem grandævum, sed alioquin sanissimum, qui diù arthritidis gravissimos dolores per longum ætatis spatium perpeffus est. Ab iis postea liber factus, quoties ingruit arthritidem olim invadens causa, sive intempestiva venus, seu sprete sobrietas, seu demùm diuturnior in hominem militarem agens aëris inclementia, erysipelate in hâc, vel illâ parte corripitur, parùm durabili, sed veteres arthritidis paroxysmos exhibente; quo erysipelate arthritidem videtur redemisse. Id etiam contigit viro vehementissimis dudùm colicis doloribus cruciato, quorum loco erysipelas affulsit. Cætera de genere hoc referre longius foret, quippè quæ in omnibus omnium auctorum libris leguntur. Dicta sint hæc ut erysipelatis genus atque causam possimus hariolari.

In genere verò inter criticos erysipelatum peculiarium motus distinguunt præcipuè Medici erysipelas faciei, artuum, atque lumborum, quæ ultima species, ut jam diximus, inter epidemicos morbos aliquandò fuit numerata. Cum verò varia febribus erysipelatosi apud auctores imposita nomina ad nos non pertineant, satis erit eorum naturam attigisse, nec ultra curationem prosequemur, annotantes tamen spuria omnia illa variolarum notharum genera quæ minùs cautos deludunt & spe experti veneni variolosi falso securos reddunt, ad erysipelatis naturam referri;
contra

contrà verò variolæ legitimæ ad phlegmonis naturam pertinent.

Hùc usquè serum acre ad producendos duarum priorum classium morbos in vitio fuit, & pars illa sanguinis quæ concrefcere non potest, aut in lemas leves solidas parte suâ crassiore cogitur. Serum illud nec verum pus efformare, nec textum cellularem penetrare valet, illumque tantummodò tumore afficit. At si pars sanguinis mucosa quæ præcipuam ejus partem alimentarem constituit, venenum fixius atque solidius concipit, aut quâquâ ratione quovis modo fuit in constitutivâ suâ proportionem immutata, oriuntur affectus in cute graviore atque profundiores qui textum ipsum cutis cellularem adoriuntur, uno verbo verè phlegmonodei.

Quamquam verò inter erysipelata de quibus hùc usquè mentionem fecimus quædam ita gravia sint atque feralia, ut mortem possint subitam afferre, aut promptissimè abire in gangrænâ, ea quæ mucus sanguinis afficiunt mala, ut altiora atque profundiora, periculosiorem noxam inurunt, ut in parte sanguinis fixiore posita, adeòque difficiliùs debellanda.

Quâ autem ratione mucus ille afficiatur non adeò dilucidare pronum est. Mucosa illa pars maximam sanguinis partem constituit, nec ulla est quæ adeò varietatum experiatur vices, pro ætate, temperie regionum, variis corporum conditionibus, adeòque tam frequenti egeat depuratione, cum insignem excrementorum varietatem generare propter hanc ipsam depurationem ex naturæ legibus debeat. At optimè cum naturâ agitur ubi quod à corpore animalium mucoso superfluum nascebatur, in textum exundat cellularem, & ad cutem fertur adipi remixtum, aut etiam sine adipis commercio, ex partibus salinis atque oleosis superfluis conflatum; ibique sibi viam cudit, non simplici vacatione à corpore eliminandum, sed veræ suppurationis auxilium requirens, per quam prorsùs novam concipit indolem, & liberum tandem, non sine longæ curationis fastidio, corpus relinquit.

Varia est omninò forma quâ excrementum illud mucosum ad cutem fertur. Quamvis enim rarò, imò ferè nunquam in morbis acutis concreseat ad cutem mucus ille noster, dantur tamen exempla in quibus sub formâ tumoris duri erupit, tuncque partem ingentem artûs cujuslibet occupat, cellulosa potius partem, quàm cutem invadens, hincque in abscessum ingentem criticum terminatur, vix morbi cutanei nomine dignus morbus.

Porro ille cùm semiinflammatorius sit, ob crassitiem potius quàm acredinem materiæ, sæpè latenter in abscessum transit, postque febrem quatuordecim dierum, aut longiores naturæ nixus, nec eâ violentiâ transactam quâ mortem timere liceat, nec eâ lenitie quæ simplicem resolutionem sperare suadeat, ingentem crassi puris copiam evomit, rarò sine chirurgicâ aperturâ externè erumpens, sæpè cum œdemate ipsam phlogosim larvante commixtus. Quamvis autem non rara sint, in senibus præsertim, hujusmodi exempla, sæpiùs tamen humor mucosus glandulas invadit, quæ aliquandò defervescente erethismo indurantur & in scirrhus residuos abeunt : sed ea ad nos nihil attinent, multò magis nostrâ interest paululùm commorari in enodandâ mucosi hujus tumoris degeneri fortunâ hùc usquè, ni fallor, non satis dilucidè apud auctores enucleatâ.

Mucosam illam partem sanguinis vocamus quæ partibus vegetantium mucidis & naturâ & principiorum conjunctione similis, concrevit per se, nec nisi motu perpetuo servat acquisitam fluiditatem. Hæc elaboratione intrâ vasorum fluenta perpetuâ & addensationem molis & principiorum attenuationem illam nacta est quâ fit ut, licèt tenacissima sit, possitque partis aqueæ detractio in massam vix alterabilem osseamque & lapideam converti, quandiù intrâ vasa fluiditate insignis fertur, facilè principiorum alterationem patitur, facilè pariter per externorum alimentorum additionem reparabilis.

Hæc, in quocumque statu eam quæsieris, maximè copiosum est principiorum corporis humani, nunc attenuatissima & per ultimos subtilissimorum canalium aditus tranans, nunc crassior, chyloque & mucilagini vegetabili proxima, sed novos labores experiri apta ; nam ab illâ crassitie per motum indefinentem facta tenuior vasorum ordinem minorem incolit, tenuissima forsan nervorum stamina subit, & si quis subtilior sit, vasorum ultimum ordinem, non naturâ primœvâ, sed attenuationis gradu diversa. Verùm ubi ultrâ provehitur, & ubi ultimum elaborationis punctum nacta est, in excrementum vertitur, & ingruit promptissimè reparationis necessitas.

Hæc ergo undequaquè diffusa cutisque cellulas replens, adipi vicina, eique confusa, tenacitatis innatæ ope contagia non haurire solum, sed retinere potest. Illa verò si fermenti vicem capeffant, multiplicantur intùs, simulque partis mucidæ proportionem destruunt.

Hinc illa nostris usibus inepta mutatur. Præcipua ipsius mutatio ibi reperiri debet, ubi glomeratur in massas, hinc ad cutem & glandulas primario & ex rei naturâ determinatur. Fit ergo, si febris ab hac mutatione accendatur salina oleosa, & corporis actione vivaci mutatur in pus: quæ conversio maximè reperitur in morbis illis qui non solum serum acre, sed mucosam sanguinis partem adoriuntur. Cujus mutationis exempla si extra morbos cutaneos quærere licitum foret, hæc in morbis per expectationem finiendis reperiremus qui ex suppressâ perspiratione fumentes exordia, glutina primum indivulsa pellucidaque secum trahunt, dein in veram puris formam salubriter mutantur.

In omnibus porrò variolis legitimis mucus ille contagio infectus in cutis cellulas deponitur. Statum ad hanc depositionem requiritur tempus, brevius in his, tardius in illis, pro acredinis naturâ: in confluentibus & copiosis breviori tempore opus est, quippè quòd sibi rodendo viam cudit faciliorem, imò in putidissimis, licèt copiosa sit depuratio, non sufficit illa tamen liberando corpori quod totum sanie cum defluat, mors visceribus erosio accidit. Sed symptomata quæ ad variolas solas referuntur fusiùs exponere & in sylvam ligna ferre extra propositum foret. Satis fuerit hìc annotasse multa in morbis illis in quibus pars sanguinis mucosa depuratur, cum phlegmonodæis affectibus esse communia, in eoque à rubeolis, morbillis, morbis phlyctænoxis differre, quòd omnes illi affectus ad erysipelas referantur, hi verò ad phlegmonem, verâque eruptionum suppuratione distinguantur à se invicem, licèt illi morbi possint dum incipiunt confundi inter se; tamen rarus error est, non solum attendenti ad ea omnia quæ antecedunt symptomata, sed etiam eruptionis modum funditus inspicienti. In nostris enim macula profundior est & quæ sub digito non evanescat; in aliis compressio digiti nullum mali relinquit vestigium. Morientibus in eruptione variolarum sub cute & in ipsâ cute reperitur cuneolus induratus cujus apex ad summa cutis pertingit, ubi incipit inflammatio. Demùm inflammatio illa terminatur in pus verum non inflammabile, in aquâ solubile, reliquæque post depurationem superstitæ ad abscessuum pure plenorum genus referuntur: qui quidem abscessus non cessant, nisi exhaustâ materiâ atque restitutâ sanitate. Rem ultra non ponderabimus, licèt hac ex theoriâ multa circa variolas solvantur observata symptomata, necdum satis explicata.

Nec verò variolæ solæ ab hujus mucosæ partis affectu inflammatorio oriuntur. Locus sese dabit per universum hujus Tractatûs ambitum plures alios ab hâc origine pendentes morbos recensendi qui omnes ad abscessum referuntur. Si verò nunc ad variolarum curationem exponendam nostra non sese vertit opera, indè nos velimus excusatos, quòd res ab auctoribus amplissimè tractata nostro non indigeat labore, resque de morbis cutaneis tractantibus sit prorsus inutilis. Superest ergo ut nihil videamur omisisse ut de iis agamus morbis qui nec suppuratione, nec resolutione terminantur, id est partis corruptione, aut arefactione, seu gangrænâ.

Duplex est morborum depuratoriorum genus quod morte partis terminetur. Violentissimum aliud, aliud contrà lene, tardum, & viribus deficientibus imbecille. In primo genere omnia ultrà actionis legitimæ terminos vehementer abrepta nihil regulare afferunt, sed quod depuratur, aut præ naturâ summè putridâ corrumpitur illicò, coctionem respuens, aut propter vehementissimam inflammationem arefcit, & siccum exstinguitur. In priore casu phlyctænæ gangrænodes, latæ, putridæ tabum gangrænosum quo turgent effundunt. Separatur à subjectâ cute quasi per lemas epidermis, & aliquandò accidit ut pedis aut manûs formam integram servare potueris. Mucosus textus defluit, cutis livida & muco peruncta tenaci, sed vappido linteis superpositis adhæret; tanta est veneni illius pestiferi efficacia quod nobis descripsere Thucydides, Lucretius, imò & aliquâ ratione in actis Acad. Parisiensis Poupartus.

In posteriore casu fit macula arida, seu gangrænosa, per se sensu destituta, sed summè dolentibus vicinis partibus; quarum rubro-fuscus color serpere malum indicat, pulsu interea qui summam modò exerebat violentiam summoperè debilitato atque vacillante. Hùc referuntur petechiæ, vibices, maculæ luridæ, quæ singula dùm apparent morbi finem annuntiant, sed teterrimum. Licèt tamen aliquandò, notante Galeno, nigræ maculæ optimo omine ad cutem apparuerint, si scilicet brevi natura invigorata mortua à vivis secernat, remque accidere viderim in viri opulenti servulo cujus post trium aut potius quatuor dierum febrem, manus & brachium enormiter tumefactum cessante febre in gangrænâ abierunt, à quâ usu largo tum externo, tum interno kinækinæ citò liberatus fuit. Fatendum tamen est rarò admodum

morbos hosce inter verè depuratorios esse recensendos, cùm novum morbum novamque ferociam morbo afferat tabum gangrænosum. Sed mutatur tamen morbi natura, & novam prorsus indolem à constitutâ gangrænâ induit; imò & ipsa gangræna causæ à quâ pendebat morbus opitulatur, undè sublatâ gangrænâ tollitur per suppurationem legitimam morbus.

Verùm in hisce omnibus casibus spes superest posse per vires vitæ retundi actuositatem veneni, temperari, assignari partes inter vivas atque mortuas limitem quem rubor vivax limborum declarat satis. At in illo morborum genere quibus imbellis natura vix aliud præter gangrænâ efficere potest, quid superest aliud agendum, aut sperandum præter mortem, deposito quidem in partes ab actuositatis centro remotissimas veneno, fatum ineluctabile retardat natura, semper in meliora vergens, sed desunt vires sine quibus aut ars, aut natura nil sibi sperare possunt. Diuturnum tamen hujus gangrænæ exemplum in viro qui multis agitatam laboribus vitam exegerat, jam sexagenario majore, vidi plures per annos prorogatum, lethiferum tandem. Gangræna ab anxiosâ febre incœperat, quæ plures per dies sine typo certo durabilis, postea in maculam ad extrema pedis desierat, ortam cum tormentis atrocibus & quæ fidem exsuperant. Conquieverat malum sine ullâ suppuratione, limesque malo videbatur impositus, cùm similis & cum simili anxietate post annum renovata febris novam gangrænâ reddere visa est actuositatem sopitaque revocare tormenta: quod cùm tertiâ vice accidisset, pedis cutem universam consumpsit gangræna denudatis tendinibus, ægerque inter ejulatus atque atrocissimos dolores vitam tristissimam morte placidâ finivit.

Verùm si omnium horumce morborum curationem inire foret animus universum medicinæ ambitum comprehendere necessarium foret, & extrâ operis propositi limites longè vagaremur. Suffecerit annotasse divisiones hæc morborum depuratoriorum.

Addere satis fuerit ex positis principiis intelligi posse varias humorum nocuorum inter se complexiones atque intricaciones cùm aliquandò fieri possit ut unus idemque humor & serum acre & lympham mucosam adoriatur. Quo in casu summa certè humoris copia, acrimonia maxima, vix medicabilem noxam infert. Alioquin enim facilè fatebuntur naturæ observatores rarò venenum quodlibet, nisi summè putridum sit, omnes adoriri humores,

fed contrà huic, illive adhærere : undè fit ut in peſſimis tantùm variolarum ſpeciebus, cùm jam omnia conclamata ſunt, phlyctœnæ attollantur peſſimè eryſipelatoſæ, gangrænæque mox infantis prænuntiæ.

C A P U T I I I.

De affectibus cutis depuratoriis non acutis ad univerſam cutem pertinentibus.

MORBI de quibus hùc uſquè diximus acuti, & magno impetu deferveſcentes, altè ſub corpore intumuerant. Venenum ſub imis conceptum penetralibus cutis excluſit, fovit, concoxit, & fugavit. Verùm illi morbi inter cutaneos non recensentur, jure quidem ac meritò, cùm ipſius ſubſtantiam non afficiant, ipſique alieni ſint.

Cutanei affectus de quibus nunc operoſè agendum eſt depuratorii ſunt, id eſt à cauſâ intùs enatâ pendentes corpus à majoribus malis liberant ; hi, vel tumorum nomen præferunt, vel ulcerum formam habent ; ſæpè participem utriuſque naturam ſibi vindicant, cruſtas ſcilicet tuberoſas extrà cutim extantes progenerant. Quæ quidem diviſio, licèt rerum naturam non omninò exhibeat, tamen aliis dilucidior hìc ſervanda nobis apparet.

A R T I C U L U S I.

De affectibus in cutem depuratoriis qui ſeſe per tumorem externum produnt.

In hoc articulo de iis agitur morbis qui nullam ſuppurationem aut evidentem, aut ſaltem durabilem concitant, ſed potiùs formam atque conſtitutionem cutis immutare nati ſunt, ſive reſolvantur illi, atque per inſenſibilem perſpirationem tollantur, ſive levis tantummodò aqua exeat, ſerumve, quod tumori non reſpondeat, aut malum non tollat.

Omnibus autem accuratè perpenniſis, duplex tumorum genus exſurgit. Distinguemus ſcilicet 1°. tumores ſeroſos à ſero acri

pendentes ; 2°. mucosos ab humore mucoso, aut corrupto, aut exuberanti nascentes, si quidem humorum genus utrumque per cutem exit perspiratione insensili.

Hinc ergò primò eos exequemur tumores qui ad erysipelatum genus referuntur, postea verò ea quæ phlegmonodæam æmulantur naturam describemus ; modumque curandi pro causerum ratione, non ad empyrismum qui hisce in morbis maximas partes agit, exponemus.

P A R A G R A P H U S I.

De Erysipelate, seu igne sacro, & tumoribus erysipelatodeis.

Jam pluries in hoc Tractatu de erysipelate actum est. Cum enim tumoris genus quoddam exhibeat à mille causerum speciebus pendens, mille etiam formas accipit. Hic agitur de morbo per se existente, sua sibi symptomata vindicante, nec alieni morbi ulla referente vestigia. Malum illud sæpè per varias corporis partes, nunc hùc, nunc illuc ita decurrit, ut illo nulla quandoquæ careat, imò à capite ad remotissimas corporis partes intra spatium temporis fertur brevissimum, squammas tantum in sublatâ relinquit epidermide, tanquam præsentia suæ reliquias. Ubicumque reperitur erysipelas, cutis tumore aliquo, levi quidem illo, & vix notando attollitur, at ejus substantia durior evadit atque compacta & addensata magis. Nunquam in veram suppurationem abit, sed resolvi videtur, licet aliquando superpositas habeat phlyctænas, à quibus nullâ ratione judicatur, imò nec minuitur, ita ut phlyctænæ inter morbi symptomata rectè habeantur.

Erysipelas verò, cum spectatur ut morbus cutaneus, sive ut morbus per se existens & independenter à causâ notabili cujus symptoma est, vel fixus & constans in unâ parte deservit, aliis omninò intactis, vel ab unâ parte in aliam defertur, scenæ locum mutans, nunc quiete, nunc sævitiâ in diversos actus discerpit ludum ; vel demùm erysipelas longo sopitum intervallo per paroxysmos multum à se distantes recrudescit, fitque morbus quasi versus in habitum. Quæ tres morbi ejusdem species peculiarem à nobis postulant expositionem.

Primam erysipelatis speciem antiqui satis perspexerunt, & descriptam invenimus ab omnium ferè auctorum catervâ à Celso

ad Avicennam usquè, imò etiam ab Hippocrate designatam judicamus, *sub ignis externi & tumoris biliosi* nomine; quamvis erysipelas vulgò ab Hippocrate inter symptomata relegetur, Galenusque (a) præceptorì suo consentiat. Verùm malum illud per se existit, & utut minora ægro & Medico fastidia intentet, minùs mobile sit, minùs in symptomatibus variabile, arti cedat faciliùs quàm erysipelas, aut symptomaticum, aut criticum; aliquandò tamen symptomata invehit nihilominùs vehementia, febrem, phlyctœnas; at in eo differt ab erysipelatosi acutis affectibus, quòd per se naturam, nisi arte præposterâ coactum, nunquam mutet, quòd corporis functiones non pessumdet, quòd diutiùs persistet quàm simplex depuratio postulare videatur.

Mox oriturum præcedit semper aliqua febrilis anxietas, doloresque *οξυόχοι* quales in homine sentiuntur cui sanitas vacillat perspiratoriusque humor coctione debilitatâ suppressus est. A parvis incipit malum initiis, mox grandescit illud, & maxima occupat spatia, non sine subjectarum partium tumore arearumque cutis in granula tumefactarum duritie. Circa caput ac collum thoracemque sæpiùs sævit, ibique calor persentitur punctorius, cum gravitatis dolorificæ sensu. Si in caput decumbat, oculi sæpè clauduntur, livescunt quasi sanguine effuso palpebræ, tensa circa cartilaginès aurium cutis dolet eximiè, retorquentur labia, ibique phlyctœnæ agglomerantur, gula dolet. Jactatur anxie æger, & circa noctem qui artus occupant dolores, recrudescent; undè æger insomnis calori æstuantì addit imaginationis tormenta. Quò vehementius malum, eò etiam gravius est, sed brevius. Diuturnum est quod lenius adoritur. Rarò tamen in mortem terminatur, nisi ab eâ pendeat causâ quæ possit retrocelli. Tunc enim è nobilioribus visceribus nullum est in quod non possit atrociter deponi, undè antè omnia causæ studendum est quæ sola prognosim facit. Hanc undè videmus esse & obscuriorem & difficiliorem diagnosi quam oculus hisce in rebus exercitatus solam facit.

Finientis erysipelatis signa dant laxior cutis habitus, ejusque rubor jam non adeò nitidus, sed ad flavum declinans, squamularum apparitio à sejunctâ epidermide; uno verbo, erethismi cessatio cujus etiam signum in urinis crassioribus alvique excrementis reperies, ut & in molliori partium cutis etiam ab erysipelate

(a) De Defin. Hipp. vocum.

vacuarum habitu. Pruritus qui prius non aderat, in morbo sese resolvente, concitatur, & sæpè ob violentas ægrorum manus, periculosum est ne morbus recrudescat. Verùm summa pro causæ diversitate temporum erysipelatum varietas datur. Alia enim subito & protinùs exardent summumque suū obtinent fastigium; alia sensim inflammantur; alia demùm longam declinationem, non sine recidivæ metu, exercent. Ubi omnia externè ritè peraguntur, excepto membri affecti pondere, dolorèque aliquandò acerrimo, cum salubritate corporis vulgò bellè agitur, nec nisi languente erysipelate languent ægroti, magnumque instat periculum, ubi erysipelas illud sine causâ evanescit. Illud verò, uti jam dictum, à causis pendet.

Erysipelatis autem hujusce speciei, sive distincti & unici quod nec aliæ labis secum ferat indicia, causæ aut accidentales sunt, & ab externis non naturalibus causis petendæ, aut internæ, id est à dispositione feri acriori repetendæ, quas ut expendamus, non ad possibilis theoriæ mentem, sed ad practicam observationem, notabimus internis ad erysipelas dispositionibus maximè donari juniores & qui plethorici ita sunt, ut facilè tamen feri superfluam copiam in iis distinguas; hinc illi fugacibus catharris conflictantur; iis nares facilè implentur, ait Hippocrates, ob cœnam insuetam aut plenioram; illi facilè à frigore stringuntur; eos calor exanimat; his & ad impressionem lucis vividam oculi lacrymas effundunt salsas, nares levi de causâ, ut frigore insolito, aut insolatione subitâ turpiter defluunt, dentes facilè dolent, levesque per totum corpus horripilationes non desinunt in morbos, sed leviter resolvuntur, facilè recrudescunt. His adest summa fibrarum sensilitas, sed simul subest illa acredinis species quæ soli sero insidens partes vellicat tantùm, vixque eas obstruit, sanitatem ideò aufert, morbum non facit. Viget intereà appetitus ad cibos, quos pleniores carpunt avidè; titillatur enim stomachus ab acri exuberante quod nomine bilis veteres designaverunt. Undè ad erysipelas maximè proclives sunt, tum ii quibus cum copiosa adsit ad perspirationem materies, facilè tamen illa supprimitur, tum ii quibus refluus humor signa dat non indubitatæ acredinis. Hinc etiam pueris non rara sunt erysipelata, cum humores tenuissimi acredinem sibi facillimè aptent, sed hoc in infantibus erysipelas sero multùm diffluit, undè illud peculiari nomine *undimiam*, seu erysipelas humidum (a) vocaverat Avicennas.

(a) Fen. 4., lib. 4., cap. 3.

Interna ergo erysipelatis hujus causa universalis est, serum acre, quod si in cutem quâcumque de causâ irritatam glomeretur, fit erysipelas plus minusve diuturnum pro causæ copiâ. Serum illud acre nunquam magis eminet, quàm ubi incerta est perspiratio, nec illa magis incerta, quàm cum alimentorum concoctio ex acris constans particulis, peccat tamen inertia. Unde erysipelata maximè epidemica iis sunt nationibus quæ victu acri incoctili utuntur, coëpis, alliis, pisciumque variis generibus, notante apud Indos Bontio, apud Ægyptios Prospero Alpino, si præsertim externæ & accidentales erysipelatis causæ concurrerint quæ à variis ordinibus rerum repetuntur.

Omnia quæ externè agunt in perspirationem, aut in vasa cutis erysipelati inducendo conducunt. Ita equitatio fortis adverso vento frigido, quæ cutim simul siccet & obstipat, quæ cogit & coagulat affluentes humores, acri per cutem exeunti moras injicit. Fit enim erethismus & erysipelas. Contrà solis nimium irradiantis vehementia in partem aliquam fixior hanc erysipelate tingit; nec mirum, cum siccet potenter, liquidioribusque in vaporem actis, residuum acre relinquat. Sic vidi virum robustum maximè cui, dum in flumine balneum captat & refrigerium, sol impendens durabilem erysipelatis notam inuffit, non sine maximè incommodo pruritu. Vinum, liquores spirituosi immodicè sumpti sub aëre fervido idem effecerunt, nec multum differunt siue symptomatibus, siue causis binæ erysipelatum species, nunc distinguendæ, quas seorsim exponemus, non symptomata quæ eadem semper sunt, sed causas altius rimati.

Propior illi de quo modò loquebamur erysipelati ea est hujus mali species, quæ non in uno loco fixa nunc serpit, & serpendo per vicina propagatur, nunc ab aliâ in aliam partem fertur, spreto vicinæ jure. Hanc qualem vidisse contigit liceat describere. In illibatâ sanitate cum levi pruritu à vultu incipiens, ad thoracem & brachia sensim proserpit, nec dorso, lumbis, femoribus, ac cruribus parcat, ignis more sese propagans ita ut ab unâ die ad alteram sedes novas, desertâ priori vicinâ, occupet. Adsunt radii erysipelatosi qui iter mox describendum declarant. Malum non in eadem parte diu stabile, diu tamen vexat, antiquam aliquandò repetens originem. Immunis antè alias fit pars illa quæ prima labem susceperat. Nec vehemens est, sed non caret retropulsionis periculo, quod & tussis & anxietas in sanitate

alioquin inculpatâ satis denuntiant. Nulla cum evidens sanat vacuatio. Post toleratum huncce morbum tota, quantacumque est, cutis in squammas & furfures abit. Renovatur epidermis, quâ nondum in pristinam humiditatem veteremque nitorem restitutâ, recidivæ semper est metus. Nec video quid illa species erysipelatis ab illâ ignis sacri specie luculenter à Celso descriptâ differat, cujus dum numerat species duas, gradus, non species videtur distinxisse. Ex illius enim descriptione alterum ad cutis superficiem non elatum est, latum, sublividum, inæquabiliter tamen, alterum tumidum, pustulis plenum quæ pus fundant, seu potius, ut rectè ait, humorem qui inter faniem & pus esse videri potest. Hoc morbo seniorum corpora præcipuè tentari scribit & ea quæ sunt mali habitûs, quibus nos ea addemus omnia corpora quæ malè perspirant. Cruribus verò sacrum hunc ignem adscribit; forsan olim apud Romanos in cruribus per vestium morem observatum frequentior fuit: in juniorum verò corporibus & vigentis ætatis robore reperitur altera erysipelatis species, quæ non ut ignis sacer à parte in partem serpendo gliscit, sed ab unâ dissitâ in aliam remotam fertur. Hæc quidem differentia primo aspectu videtur inter utramque erysipelatis speciem discrepantiam ingentem constituere; nec tamen illa pendet ab aliâ ratione quàm à constitutionis differentiâ quæ inest inter partes ad excipiendum erysipelas plus minusve dispositas. Ita à facie in genitalia sæpè ruit erysipelas, quod jam intellexerat Hippocrates, ab aurium posticâ parte ad articulos fluxisse vidi, ab his in oculos, indè pruritus per universi corporis ambitum vagari observatus est, & non rarò, mutatâ mali specie, ferri ad interiora, variosque ibi producere morbos, anginam, peripneumonias, quibus morbis bellè finitis & perfectè judicatis, sæpè causa erysipelatis sublata fuit. Aliquandò tamen post elapsam unius aut alteriûs tempestatis vicissitudinem reviviscebatur erysipelas, tertiamque à nobis recensitam producebat erysipelatum formam, recurrentium scilicet, aut periodicè, aut erraticè & improvisò.

Periodicè recurrere dici debent erysipelata quæ stato tempore & quasi prævisa renovantur. Hominem novi aliundè sanum, qui bis in anno versùs utriusque æquinoctii tempora erysipelate tentatur. Primus & alter erysipelatis hujus periodici insultus, cum febre violentâ præviâ, dein tumore cutis, coloreque ejus

Cap. XXVIII,
lib. V, 4.

sublivido adoriebatur, gravis aderat morbus, gravibus stipatus accidentibus, ad quatuordecimum usque diem protensus, dein per quemlibet annum sine febre præviâ, sed cum horripilatione quæ sibi anxietatem adfiscit comitem, rubore levi, nunc in hanc, nunc in illam partem ad diem septimum protenditur. Gravior est & diuturnior ea annua erysipelatis forma quam quotannis sub veris tempore emicantem observavi. In utroque levis sudor sub morbi finem restitutaque vacuationum libertas malum cessare indicant; quod etiam cutis mollescens compages, flavescentia, atque à pristinâ tensione residua rugositas aperte declarant. Sed, quod maximè annotatum velim, qui, antequam ipsis appareret erysipelas periodicum, viri natu grandiores, erant & causarii & ad omnia capescenda mala prompti, ab hoc tempore firmâ valent senectute, vigentque & animo & corpore.

Erratici erysipelatis occasio datur, quoties in modò memoratâ ad hunc morbum dispositione concurrunt causæ anomalæ. Sic virum novi militarem qui nunquam aëris uvidi humiditati exponitur per horam unam aut alteram, quin illicò corripitur erysipelate, turmamque cui præerat pedestrem deferere invitum coegit redeuntis mali constantia. Idem si ut liberius viventibus mos est, sese spirituosos liquoribus ebibendis siverit allici, illicò plectitur erysipelate per plures dies. Nec aliam crediderim esse quærendam discrepantiam inter anomalum & periodicum erysipelas, quàm quæ repetitur à causarum malè morato influxu. Nec ergo alia est hujus causa efficiens, sed tantummodò differunt inter se causis occasionalibus.

Nunc ergo ad causarum notitiam methodosque curatorias nostra se vertit inquisitio. Nam ut erysipelatis cujuscumque facilis diagnosi, non ita semper simplex causarum investigatio; filum regat observatio.

Si igitur apum, culicum morsus venenatos excluderis & alias accidentales prorsus causas, primò quidem & antè omnia illud memorari velim omnes & singulas erysipelatis in cutem sese deponentis species inter morbos à suppressâ perspiratione pendentes esse recensendas.

2°. Verò perspirationem in cute hærentem non producere erysipelas posse, nisi aut subito, dum ad cutem hæret, suppressa sit, aut acris præter modum fuerit.

Si in parte ferossâ latet acre salinum, tunc non modò quandiù

vivit illud intrà vasa ab erysipelate securos ægrotantes pronuntiare non possumus, nec tantum aliorum morborum vices explet erysipelas, sed etiam ab illis excipitur.

Acredinis quæ erysipelatosam eruptionem nunc hùc, nunc illuc, nunc vagis, nunc certis temporibus efficit naturam aut observatione definire, aut experimentis excipere impossibile est. Verum hos ejus effectus deprehendet observator.

Ut serosa omnia perspirationi rebellia excrementa, acre hoc erysipelatosum nares afficit, oculos, œsophagi supremam partem, sternutamenta, tusses acres, nil scretu dignum excernentes, concitat. Tum nervos, partesque sensiles membranaceonervosas angit cruciatibus, aliquandò in tumores attollit elasticos, subito erumpentes, desinentes statim, suppurantes nunquam. Ita ut, repensâ accuratiùs, inter causas erysipelati efficiendo idoneas quatuor tantum classes recenseamus.

Primum causarum genus constituunt humores catharro efformando idonei. Scilicet quamvis aliter alii putent, prima catharorum causa latet in officinâ coctionis; nam coctio cruda perspirationem antè omnia lædit, undè cùm humor ad exitum tardus, & crassis partibus ad superandos perspirationis tenuissimos calles non tenuatur satis, hæret ille, nec facilè ad urinæ vias fertur. Acredinem ergo loco coctionis induit; quæ acredo hæret ad cutem, & ibi erysipelas concitat, aut in membranâ Schneiderianâ, aut in pulmonibus catharrum format. Undè necessarium est fontem talium erysipelatum avellere conanti ut antè omnia functionibus ventriculi & organorum concoquentium invigilet. Nec magis actiuosa erysipelatum catharralium alia causa est quàm quæ à concoctione pendet. Eam speciem prænuntiant mox futuram stomachi anxietas, nausea, ventriculi & totiùs corporis pondus ac dolores ossifragi; mox implentur ac turgent nares, & in hâc præviâ symptomatum turbâ, quam rectè cum causis accidentalibus notisque regionum atque tempestatum frigidis simul atque humidis vitiis contuleris, tota consistit causæ erysipelatis catharralis diagnosi.

Secundum causarum genus efficit acredo illa serosa rheumatifans, quæ *vix* sine ullo tumore cruciatus enormes affert, in hoc cum catharrali causarum genere congruens, quòd hæc in illam facilè mutetur. Differt tamen ut videtur per subtilius acredinis genus, quod exardescit vehementiùs & à contractili indole partium

in quas decubuit tenacitatem & pervicacem indolem mutuatur. Undè, ubi in erysipelas vertitur, bellè agitur cum corpore quod pruritu atrocissimos cruciatus vulgò redimit. Nonnisi debilitatis atque tono carentibus senum naturis, conversio illa accidit, fitque erysipelas longum per se vixque criticum. Nec vulgò ita pristinam dedidicit naturam, quin stipetur doloribus vagis, anomalis, cruciantibus, de quibus tam doctè scripsit summus observator Ballonius. His signis concomitantibus prægressisque ægri benè cognoscendis affectibus diagnosis hujus generis erysipelatum constituitur.

Tertium de quo agere hìc necessarium est sola facit arthritis, aliquandò sævissimo juncta erysipelati non sine oedematis illiùs inflammatorii miscelâ, aliquandò verò in senioribus in erysipelas facefcens. Quamvis enim vehementissima arthritis non serum tantum acre, sed etiam mucaginem adoriatur & penetret intimiùs, leviori arthritidi aliquandò accidisse vidi ut ejus loco periodicum eniteat erysipelas, quod etiam nunc quotannis video, pulchrè secum actum exclamante ægro; licèt enim, saltem ut mihi videtur, in hoc erysipelatis genere summus sit pruritus, nulla tamen instituenda est comparatio inter hoc incommodi genus & dolorum arthriticorum vehementiam. Sed in hoc erysipelatis genere difficilis admodum diagnosis est. Arthritidem enim vidi etiam erysipelati supervenisse, de quâ nec antea somniasse licitum fuerat, nisi tamen incerta illa futuræ arthritidis signa, ructus, flatus, ventriculi irritationem pro diagnosi habere volueris.

Quartum demùm ad symptomatica erysipelata revocandum est. Illud pendet à causâ venenatâ corpori prorsus extraneâ, sive per contagium ea fuerit intrâ suscepta, sive etiam per naturales quæ humoribus nostris innasci possunt nocendi formas intus & sub ipsis visceribus intumescens ingeneratum fuerit. Talia sunt venena illa acria morbillorum, quæ tam facilè in tenerâ, præsertim infantium, cute, ab alio ad alium traducuntur, & semel in sanguinem immissa ibi multiplicantur. Tales sunt maculæ illæ erysipelatosæ quæ in ferventissimis tempestatibus per febres erumpunt, & partim ab humorum acrimoniâ, partim ab æstu aquam cruoris exhauriente, producuntur; hinc varia nomina ab hisce symptomatibus febres sortitæ sunt, ut ignis persicus, febris purpurata hungarica, de quibus consulantur Sennertus, Hoffmannus, alique præsertim rerum Germanicarum medicarum

auctores. Verùm erysipelata illa depuratoria ad nos non pertinent : de iis quod dicendum erat jam dictum est. Possunt verò, etsi rariùs accidat, lentius hujusmodi venena intumescere & in chronicam labem facescere. Nec crediderim posse adeò securè concubitum cum illis exerceri qui erysipelate familiari laborant. Quid enim ? cùm ipsa arthritidis sæpè vix refellendis experimentis videatur ducta contagio ? An non illud erysipelas quod ipsam excipit possit etiam eadem fata subire ? Nunquam tamen similes casus vidi, nec nisi conjecturâ id assequi posse videor. Sed rationalem sufficit esse conjecturam, ut inde ineantur medica consilia.

Forfan etiam non videbuntur in hâc erysipelatis nostri causarum enumeratione fatis comprehendi aliæ multæ possibiles. Sed cùm methodum nostram ad praxim instituere fuerit animus, in verbis aucupandis tempus terere inutile est ; hisce in causis concluditur quidquid praxis videt. De morbo distincto agimus, non de classe causarum, ut clariùs apparebit ex eâ quam nunc instituimus diagnosi.

Diagnosin erysipelatis præsentis facilis ad oculum patet. Ipse distinguet oculus, an simplex sit erysipelas, an ex illo genere quod antiqui *vîvax* vocaverunt, id est vagans, sive perodicum sit, sive erraticum ? Nam erysipelatis non vagi causa constans & ut plurimum est evidens, aut epidemica. Vagum si primâ fronte non judicaveris, tale se prima docebit recidiva. Sed periculum est ne redeat erysipelas quod, antequam erumpat, causæ latentis interioris signa dedit ; scilicet si post anxietates appareat prævias, capitis dolores, vertigines, &c. si præcessere horror, frigus, febris, & tussis ; si celeriter ad resolutionem inclinet & signa præcocia finis det, cùm tamen prævius tumultus magnus fuerit & metuendus. Latentem enim, non sanatam causam indicat præpostera solutio, adeoque recidivas ex Hippocratis oraculo. Prætereà formido hæc augetur à causarum cognitione, quarum diagnosi in erysipelate, ut & in aliis morbis maximi est momenti.

Diagnosin quâ causam erysipelatis catharrosum agnoscemus pendebit ab enarratione earum rerum quæ perspirationem suppressimere potuerunt, si illas præcipuè contuleris cum phænomenis quæ à coctione vitiata possunt pendere. Prætereà erysipelas quod ab illâ pendet causâ rarò solum se prodit, sed adsunt simul horrores, rigor quidam calorem alternè excipiens, coryza, gulæ,

amygdalarum glandularum inflationes ; præcipuè verò & antè omnia plumbea totiùs corporis gravitas, unà cum doloribus gravantibus, omnemque machinam miserè distrahentibus. Tùm verò erysipelatis locus hìc accedit. Nam vulgò erysipelas illud in vultum, faciem & aures decumbit, rariùs in alias partes, nisi jam œdematosæ illæ fuerint, aut aliâ quâcumque de causâ debilitatæ. Præterea verò erysipelas illud catharrosum multò magis complicatur atque connectitur cum œdemate catharrum quemcumque comitante, quàm aliud quodvis erysipelatum genus.

Erysipelatis à fero acri rheumathisante pendentis diagnosim constituit ipse dolor, aut in articulos prævius, aut ipsam erysipelatis sedem occupans. Illud morbi genus vix sese in tumorem attollit : vix aliud tot phlyctœnas concitat ; vix aliud tot dolores acutos parit, ita ut maligni aliquid in malo ad aspectum simplici latere omnes suspicentur vel indoctiores. Præterea nec benè tollitur, nec facilè sedatur, nec eo desinente in alias partes sævire cessant dolores. Undè erysipelas illud & sævius est, & metuendum magis illo hujus mali genere quod & arthritidem accipit & in hujus locum succedit.

Fatendum est, & pluries dabitur occasio illud fusiùs demonstrandi, sese in locum arthritidis aliquandò mala cutanea graviora patefacere ; imò & sæpè malum sævissimum per eruptiones cutaneas maximè atroces extinguì. Verùm ubi levior arthritidis in malum erysipelaceum abit, vulgò levius illud est &, utut pertinax, dolores non concitat gravissimos. Nam hìc de eâ non loquimur erysipelatis specie quæ arthritidem comitatur & cum eâ erumpit, cum eâ pariter subsidit : erysipelata illa periodo cum arthritide consonant, cum eâ solvuntur, cum eâ reditura.

Ancipitis plena periculi est diagnosi illa quæ veneni latentis & in erysipelas abeuntis naturam vellet designare. Gradus violentiæ in erysipelate gradum nocentis causæ designat, concomitantia cætera naturam. Verùm à veneno quocumque pendere erysipelas indè sagaciùs odoraberis, quòd, excepto acri illo, cætera sana sint, quòd nulla è prædictis causis sui suspicionem offerat ; quòd contrà prævia symptomata, ventriculum antè alia viscera nausæâ, thoracem tussi, caput vertigine affecerint ; quæ signa latentium venenorum intumescientiam vulgò declarant.

Verùm in tantâ causarum obscuritate non ii sumus qui statim putemus præsumendam causarum curationem ; nec statim talem diligentiam

diligentiam res postulat. Omne enim erysipelas, sive dùm incipit, sive dùm ad vigorem pervenit, eadem prorsùs agenda indicat, adeòque & deliberationi & discussione locum relinquit; rarum est, dùm sua percurrit tempora, quin non aliqua causæ propria videri sinat symptomata quæ nos in agendis postea dirigant & quasi deducant, prognosimque atque causarum curationem indicent.

Prognosis enim erysipelatis per se ad cutem sine acutâ febre perstantis nunquam funesta est. Si causa erysipelatis hujus sit generis quæ retropelli possit, pessima & acutissima mala invehit citò lethalia, tusses, phrenitides, vomitus enormes & cohortem febrium omnium acutarum quas veteres biliosarum nomine designaverunt.

Sed in ipsâ parte perstans & obdurescens erysipelas potest, malo per inopportunam medelam aucto, in gangrænâ abire, vel phlegmonodæm induere ferociam. Prius vidi accidisse, cùm pravo consilio erumpenti malo apponerentur adstringentia; vidi etiam idem accidisse à naturæ debilitate atque inertia in sene decrepito à causâ prorsùs oppositâ. Sed in hoc casu erysipelas illud à degeneri sanguinis crasi merè symptomaticum, veluti prævium gangrænæ habendum erat. Phlegmonodæm si induerit naturam, jam propriam amisit indolem; de eo tumore agetur alibi. Sed illud sæpiùs nostro malo accidit, ut abeat in œdema illud calidum quod semper plus minusve cum illo connectitur; arthriticis præcipuè erysipelatibus œdema conjungitur, & post illud benè solutum tantummodò sanatur. Necnon verò post violenta artuum erysipelata quæ crura præcipuè affecerunt remanet ingens in crurum vasis delassatio, ingens textûs cellularis distentio, undè hisce malis pluries fatigati, sæpè malo in habitum verso, per totam vitam crura habent tumentia, si jam adultæ ætatis limites transierint, aut per longum saltèm temporis spatium, si junior ætas restitutionis spem attulerit.

De erysipelatis curatione acturis tria tempora distinguenda sunt, quorum unumquodque varias omninò agendi intentiones, sive, ut aiunt, indicationes offert. Primum omnibus commune illud est in quo sæviens erysipelas nihil aliud exhibet oculis præter inflammatae partis spectaculum; in eo tota curatio erysipelatis præsentis consistit.

Ubi morbus conticescere videtur, sed minax recidivam intentat,

aliud agendum superest. Adest tempus in quo causa varietates suas altè imprimit ; adeoque causarum instituenda est curatio, ut mali recidivæ præcaveantur, causaque vivax funditus tollatur.

Tertio demùm tempore omnia desævire, pacato mari vehimur, relaxata omnia atque ab inflammatione fatigata roboranda supersunt, & ad pristinum tonum à quo præ nimia tensione deflexerunt reducenda. Hæ sunt tres illæ indicationes ab Hippocrate primùm, dein à Galeno dilucidius & ad naturæ normam in omnibus inflammationibus requisitæ sine quibus integra medela nequit constitui. Si qui quidem morbus constat ex obstructione vasorum cum erethismo junctâ, imò per erethismum factâ, is postulat antè omnia ut tollatur erethismus ; postea verò quæ prius omnibus strictis & coarctatis nullatenus tolli poterat remediis obsequitur causa infarciens : quâ sublatâ, vasa ultrâ tonum distenta in relaxationem abire necesse est, adeoque ab arte robur expostulant.

Primo ergo tempore in quo omnia sæviunt & constringuntur erethismo prima medela à venæ sectione repetenda. Circa hanc instituendam grâdus mali, vires ægri consilium dabunt, non neglectâ interim causæ, si evidens illa sit, consideratione. Sanguinis missione laxatur erethismus, hæc, sanguinis motus contemperatur & mali præcavetur impetus. Revulsivas venæ sectiones & ad artis leges è remotissimis partibus instituere familiare est. Sic quoties vultum impetit erysipelas, eò audaciùs saphœnam tundimus, quòd in junioribus præsertim erysipelas illud cum narium hæmorrhagiâ jungatur. Maxima curationis pars in hæc rectè adhibendâ consistit ; ab illâ si vires suadeant auspicandum Celsus (a) præcipit. Et si venæ sectionis suafor (b) Galenus parciùs videtur eâ uti in erysipelate, ut notaverunt auctores neoterici, id ab eo pendere crediderim quòd erysipelatis curationem propriam tantùm sectatus sit, universalem verò ad curationem inflammationis retulerit, non verò quòd à flavâ bile pendentem cathartorum vi statim adoriendam judicaverit. Nec certè eadem lex est venæ sectionis atque in vehementissimo phlegmone. Post temperatum venæ sectionis ope ardorem effrænem, periculumque phlegmonis cum erysipelate miscendi, tunc ætatis, sympto-

(a) Lib. 5, c. de Medic. S. loca.

(b) Meth. Med. Glaccon. l. 1.

matum, causæque præsertim habenda ratio. Nam, etsi nullum sit retropulsionis periculum in multis erysipelatum generibus, ut sunt ea quæ intulit accidentalis causa, species plures sunt in quibus vel ipsi resolutioni nocere posset de viribus necessariis detrahens vacuatio : adeoque viribus consulendum.

Possunt igitur dari casus, rari illi quidem, in quibus venæ sectio posset erysipelati nocere, si vires infirmet illa & reddat expellendo veneno minùs idoneas. Verùm quo in casu sanguinem audaciùs mittere possumus, quâ contrà de ratione illi parcere conveniat, ex libris discere impossibile est, virium mensura ex functionum statu concluditur. Primo illo erysipelatis tempore nulla alia diætâ convenit quàm quæ ad omnes acutos morbos pertinet, sive illa in extremâ violentiâ fuerit summa, sive tantummodò pro gradu mali accurata & ut aiebant antiqui ἀκρίβης. Sanguineum autem laticem insigniter latice aqueo proluere secunda indicatio est venæ sectioni succedanea ; undè & acredo retundatur humorum, crispataque laxentur solida. Ut verò aqua simplex & facilè elabatur, & fluidis per motum vehementiorem raptis vix adhæret, adhibetur aquosus liquor, leviter salinus qui penetret, leviter oleosus qui omnibus sanguinis partibus misceatur, easque cùm non eundem obtineant tenuationis gradum, contemperet. Talia sunt levia decocta pulli, vituli, aut si in aliquo putredinis metu tibi animalium succi jure meritòque suspecti sint, serum lactis vaccini, vere præsertim novo, cùm turgent plantæ quibus armenta utuntur succo novo atque saponaceo antè omnia alia medicamina arrideat. Tùm decocta foliorum & radicum graminis, patribus nostris adeò decantata, ut & foliorum taraxaci, cichorii, fonchi, scorzonneræ multorumque aliorum vegetabilium sese inter se suppleant invicem, variasque indicationes, nunc à ventriculo laborante, nunc à debilitatis jecinoris desumenda functionibus implent, si quidem nulla est adeò simplex natura hominum, ut non in multiplici parte peccet. Nitrum addere sæpè profuit, sed parcâ dosi, ne salinum in morem agat.

Sed ferventis inter æstatis incendia maximè salubre potùs condimentum attulère fructuum horæorum succi saponacei, tùm urenti contemperandæ biliosæ acrimoniæ, tùm crassiori lymphæ textui solvendo, tùm etiam laxandis crassioribus atque compactioribus solidorum lineamentis utiles. Sed brevì primus ille se sedari

finit erethismus, omniaque temperatiora, non causæ tantum proximæ, sed etiam accedentis saburræ rationem haberi postulant. Quod quidem ad omnes æquè erysipelatum species pertinet; nam erysipelatis cujuscumque causa efficiens à supressâ perspiratione pendet quæ semper coctionem primam vitio afficit. Imò plura sunt illius genera quæ ab hac unicâ causâ pendent. Undè in vultûs & faciei præsertim erysipelate plures sunt auctores qui, posthabitâ, immeritò quidem, venæ sectione, illicò alvum solvendam prædicant, à quâ solutione & summa fit revulsio, & materiæ crudæ & incoctæ substractio.

Verùm licèt maturè subtrahendum illum fomitem cum iis arbitremur, ea tamen seligi volumus medicamenta quæ alvum quidem subluunt, sed sine ullâ irritatione incussâ, aut supprimendæ perspirationis metu. Ut sunt polypodium quernum, mercurialis aliæque plantæ illæ molles simul & laxantes quibus addimus manna, cassiæ medullam, pruna laxantia, tamarindos, imò & in durioribus, nec facile laxandis naturis folliculos & folia fennæ. Difficile est ea pro diversis naturis ita aptare & disponere ut in regulam universalem transeant; notasse sufficiet laxantia illa formâ præsertim liquidâ esse exhibenda & eò felicius agere quò offeruntur liquidiora; sic enim & diluunt, & solvunt, & aperientium dotes adipiscuntur.

Hæc quidem omnia ad quæcumque erysipelatum genera pertinent æqualiter. Sed jam tempus primi furoris sedatum omniaque in vado posita suadent ut ad causam generatricem nostras vertamus curas. Quippè ni tollatur illa, vel ocyùs, vel tardiùs tanto parta labore tranquillitas evanescet. Catharralis causa resarciendam esse perspirationem indicat. Sed hæc, nisi laxatis vasis & coctionibus ad meliorem normam mutatis, in integrum restitui non potest. Quippè elaboratissimum excrementum naturæ laborem integrum requirit. Benè actum est à naturâ cum ægro, si retenta materies ad urinas deferatur; sed via hæc ut rarò integrè & absolutè vitiatam vacuat materiem, sic ad naturam unicè pertinet. Possumus undosum urinarum laticem augere; at crîsim per urinas æmulari satagenti arti non licet. Ergo si obstinatum fuerit erysipelas, materiem illam per alvum superest ut avehamus, simul verò tibi infederit memoriæ, ipsis amara stomachica miscuisse, ut sunt & plantarum amararum decocta, succi, &c. quibus ex præceptis pharmacîæ fiunt apozemata, juscûla, imò & boli

multâ postea aquâ diluendi. Stat sua cuique consulenda ideò syncrasia.

Ut autem recidivæ metus simul præcaveatur, simul perditus vasis atque organis debilitatis reddatur vigor, rebus, ut videtur, in integram restitutis, prima coctionum cura habenda est. Sobrietas ita servanda, ut à mensâ surgamus alacres, nec dubiâ illâ, aut irritante, sed simpliciore victu institutâ, oleribus divite & carne animalium, aut granivororum, aut gramine vescentium molli, nec putridâ. Suppetias sibi si postulet ventriculus, has ex vino generoso leni repetes, aut robur stomacho addent aquæ simplices distillatæ ex menthâ, menthastro, melissâ, cinnamomo parcâ dosi sumptæ ad semi-unciam, vel extracta aromatisata earumdem plantarum, confectiones, aliaque stomachica, è quorum numero liceat eximere ea quæ cum spiritu vini parantur. Agunt enim directè in ipsam lymphæ substantiam: nec in uno, vel minimo horumce cutaneorum morborum, vel unam spiritus vini guttulam hauseris, quin ferè illicò ad cutem acuti cruciatus tuæ te imprudentiæ admoneant.

Verùm sobriam & exercitatum præcipuè vitam ducere necesse est. Ne enim hîc recocta toties de exercitii commodis ab Hippocrate præcepta observataque Sanctorii repetam, ipsa ratio indicat quantum in augendâ perspiratione, aut ejus bellè ferendâ suppressione, valeant exercitia. Nec ii nos erimus qui incommodis catharralibus præcavendis onerari ægros vestimentis præcipiamus. Cruda sic ad cutem attrahitur materies & incocta, augetur sudor, ac vasa turgentia faciliè concipiunt erysipelas. Contrâ salubre est vasa corroborari frigidiusculo tepore ad quem inducendum aëris liberi libera exceptio summoperè conducit, nisi culpæ fuga nos in illud vitium deducat, ut extrema aëris subito captemus, calentesque gelu boreale subeamus, & dùm fugimus erysipelata, in illa incidamus.

Has inter cautiones principem sibi locum vindicabit balneorum usus tepidorum & frigidiusculorum, quibus cùm ingens toties lotis meatibus libertas concilietur, mirum est quantum egressis ab aquâ perspiratio adaugeatur, præcaveanturque morbi cutem minitantes. Uno verbo, eadem est curatio hujusce erysipelatis atque cæterorum omnium morborum catharroforum, in quibus id antè alia agendum ut coctiones omnes à ventriculo ad ultima usquè excrementa, ex ordine valentioris naturæ peragantur.

Nec alia ferè curatio illud erysipelatum genus comprehendit quod à rheumaticâ labe sumit natalia. Origo enim eadem ; nec differt à catharro rheumatica illa dispositio, nisi quòd serum acrius sit & veteris labis impressæ tenacius. Medicamenta tantùm expetit illud valentiora quibus impactas altè materias & in membranis nervorum stagnantes discutiat natura, quod rarò fieri potest, nisi summè aquâ dilutæ fuerint actuosæ saponaceæ moleculæ, quæ attenuationem altè devehant in minutissima vasa penetrabiles. Undè hìc usum, quiescente penitùs malo, reperiunt mixta catharticis atque resinosis solventibus potentissimis attenuantia, guaiacum, sarsaparilla, lignaque indica ponderosiora, aut plantæ apud nos volatiles antiscorbuticæ dictæ, aut sales ex animalibus volatiles, quibus adjunguntur sulfura illa tenuatissima mineralia antimonii metallicis partibus juncta, quibus ea inest benè observatione constanti demonstrata facultas, ut plus adhuc perspirationem juvent, quàm sudorem eliciant. Verissimum enim illud comperitur à Default Burdigalensi observatum, equis antimonium fumentibus duplo plus fordium eradi, quàm antequam illo uterentur. Sed in hâc peragendâ curatione methodis omnibus & medicamentis celebribus maximè palmam præripiunt aquæ thermæ, si præsertim solventi quâ eminenter pollent virtuti facultatem etiam addant catharticam.

Harum rationem agendi atque actuosâ principia excutere si velimus, actum agere videamur. Consulatur antè alios Carolus le Roi qui arte nativas æmulari dùm docet, pauperibus ingens paravit subsidium vir celeberrimus. Certè in iis sacra figitur ægrotantium ab erysipelate recurrente anchora ; plusque apud illas auxilii reperiant, quàm in incertâ cauterii inurendi methodo quod ipsis jure, an injuriâ plurimi suadent.

Et certè si partes aliquas vitæ aut sensibus pretiosas adoriatur erysipelas, illud revulsione factâ in minùs nobiles partes advocare fas erit, quas aut cantharidum morfu, aut ligni sani quod *mezereon* vocant impressione, vel demùm chirurgico ferro, aut cauterii applicatione irritando suscipiendis vagis atque errabundis humoribus ars sagax habiles reddit. Tunc sua cauterio laus erit certa. Illud potissimùm efficaciam omnem exercere debet in illâ erysipelatis specie quæ pendet à veneno extraneo reliquiisque morbi qui, sedato incendio, partibus tamen nocivis non omninò corpus exhaustit,

Hujus enim existentia veneni semel comprobata quod ad nullas cognitae acrimoniae species possit referri, post universalia inflammationis remedia, extincto erysipelate, illa pharmaca quae acrimonias quascumque demulcire atque delinire possunt adhibenda esse observatio demonstrat. Tum vero summe proderit veneno illi in corpore prorsus extraneo, nec ab humorum crasi pendente certum afferre exitum. Ad quem quidem scopum attingendum, nil cauterio praestantius est quod, dum partem irritat, revulsionem perpetuam humorum efficit, nec sinit alias, praecipue internas, partes novum irritationis punctum exitum molienti parti offerre. Si quidem perpetua est in naturae officina vis quae in debiliora viscera partes nocivas amandat.

De genere vero inurendi cauterii multa sunt quae hanc illi praefendam methodum indicent. Levius est illud & vix sub epidermide positas partes attingit quod cum ligno sano inuritur, maximam tamen feri acris portionem vacuat. Profundius & ex alto magis trahunt facta ex cantharidibus vesicantia. Ipsius adipis sedem adoritur & constantiori fluxu profundiorque tractu humores detrahit chirurgicum illud quod, vel igne, vel ferro inuritur. Unde videretur prius erysipelati aptari melius, nisi praesens semper adesset exsiccationis periculum. Posteriora vero praesentius malo cuivis occulto constanti vacuatione opitulantur.

Verum fatendum est periculis inde obviam iri, non causae detrahi. Nec grassanti veneno satis est, si praedominetur, vias aperuisse quas aliquando ita immani impetu adoritur, ut pars affecta cauterio humore illo immaniter intumescat, inflammetur, saepeque culpae immeritus accusetur artifex. Huc ergo omnia delinimentorum genera interius addenda sunt. Juscula illa testudinum fluviatilium & limacum decantata famam obtinere, forsan meritis grandiore, aut lenientia saltem & demulcentia sunt, & hic reperire locum debent, licet non satis iis fidendum sit, si non omnia simul, & in cibo, & in potu concurrant in eundem scopum. Aeger esto abstemius. Imò & profuit saepe aquam quam pro potu usurpant leniorem facere addito semine lini, arabico aut tragacanthi gummi, imò & multis solemne fuit aquam vitulinam carne coctam leviter intingere. His adduntur juscula lenia ex pullo, vitulove, cum farinis lenissimis intincta ter aut quater in die exhibere, quales praebent farinas hordeum, avena, mays. Ex quibus, apud Italos praesertim, conficiuntur pastae, quae dum

emolliunt, simul acrem victu perpetuo retundunt materiam. Sed in illo genere cæteris omnibus lac antecellit, ut & omnis speciei lacticia, quibus antè omnia proderit pro universo victu uti, quod non in hâc erysipelatis specie tantum commendatum est, sed etiam in arthritico atque rheumatico felicem locum invenit. Si lacte vaccino aut caprino repugnarit, aut non licuerit vixisse, saltem bis de die, per longum temporis spatium proderit asinino uti, quod ut levius, ita mollius ac partibus contemperandis maximè aptum est.

Hæc illi erysipelatis speciei conveniunt; imò post usum lactis methodicum vix alia supersunt peragenda, si quidem non demulcet solum lac, sed nutrit & roborat, adeoque inter tonica replentia numerari potest.

Verùm si aliquid laxitatis adhuc appareat quod arguat partium debilitatem, non idcirco ad vulgaria recurrendum tonica quæ æstum possint inferre, vasisque non robur, sed crispaturam inducere valeant: illa ex eo genere petenda sunt quod simul diluat, simul demulceat, partesque tonicas addat partibus refrigerantibus. Tale subsidium præbent aquæ martiales, seu ferruginæ, in quibus ferrum subtilissimum, sive unitum basi salinæ, sive per summam principiorum tenuitatem in aquâ suspensum intrâ ventriculum accipitur & intestina, ibique primariam vim tonicam intestinis affert, dein intrâ sanguinem sensim admissum, tonicam vim solidis afflat, dum subitam ab iis constrictionem arcet ingens aquearum partium moles, acrimoniæ diluendæ per se apta & efficax.

His multò satius est vasa corroborare, quàm topicorum applicatione, aut appositione, quæ aut irritant, aut stringunt, sicque, aut materiam crudam adhuc repercutere valent, aut, si immeabilia vasa fuerint, erysipelas in phlegmonem convertunt, quod eò magis cautelæ atque prudentiæ postulat quò decantata magis topica, sub resolventium titulo, verè & reipsa adstringentia sint; quo quidem vitio non immunia sunt prædicata à (a) C. Cornelio Celso topica, præcipuè verò cupressi nucum usus quæ verè adstringentes, imò styptica sunt. Nec Oribasio spumam æris & cerussam suadenti credendum est. Sæpè apud nos evenit ut titulo refrigerantium adhibeantur remedia leviter adstringentia, quæ sæpè effectus præstitère utiles, dum interea intus recepta labes gliscit,

(a) Lib. 5, cap. 33.

erysipelata quidem ad cutem non concitans, sed interiores advocans tumultus. In erysipelate quod nullum interius venenum pro causâ habet, postquam erethismus lenior factus est, utilia sunt huiusmodi topica, in aliis casibus nociva. Ita aliquandò aquam frigidam ex Hippocrate, aliquandò rigentem glaciem applicavêre. Ita sæpiùs utuntur oxycrato, aut famosâ illâ plumbi in aceto solutione, quam aquam vegeto-mineralem vocant & cui virtutem eximiè resolventem amant tribuere, quamvis reverà adstringens sit & repulsione materiæ resolvât, undè falso hoc titulo sæpiùs peccatum est.

Quantumvis ergo Celsus, Oribasius, imò & recentiorum Medicorum plurimi fidem ingentem topicis videantur adhibere, meliora suadente Aetio (a) qui frigidis ait erysipelata nigrescere, vix, si securus stare velis, ad illorum usum ulla se dabit occasio.

Nec tamen ii sumus qui in principio erysipelatum adhibenda emollientia, aquasque emollientes, ut sunt decocta althææ, lactuæ, betæ aliorumque simili virtute præditorum vegetantium non laudemus, ita tamen ne flaccescant vasa, & in atoniam abeant; hinc flores sambuci, chamæmeli, meliloti leviter aromaticos prætollimus, aut etiam decocta secalina, orobi aliarumque farinarum quæ simul & emollientes, & tonico quo donantur levi principio resolventes dicuntur. Quibus quidem in adhibendis medicamentis illud antè alia volumus annotatum, levioris esse armaturæ istius generis præsidia, nec cum internorum medicamentorum adminiculo posse conferri.

Alii sunt tumores erysipelatosi qui non re, sed nomine differunt à veris erysipelatibus. Illa eandem prorsus sibi postulant curationem, nisi quòd cùm peculiarem adoriantur partem, vulgò multò plus phlyctœnarum secum trahant.

Sic ignis sacer apud Hippocratem nihil aliud est præter erysipelas (b), quod etiam in utero annotavit. Sic etiam ignes sacri populariter vagantes in constitutione pestilenti nil aliud menti offerunt præter erysipelas symptomaticum. Quod etiam morbi genus sub nomine Πύρος ἀγρῖς (c) descripsit. Hinc sæpè, imò ferè semper erysipelas pro symptomate habuit ad prognosim relativo, ut si in anginâ ad extra feratur erysipelas, bonum, si ad

(a) Tetrabibl. 4, lib. 4.

(b) De Morb. pop. de Morb. Mul. 14, Epid. 3, Sect. 3.

(c) Galen. de Vocibus Hipp.

interiora retrò vertatur perniciosum edixit. Et idem (a) tamen pulmonis erysipelas distinctè memorat, seu morbum quem nos inflammationem bronchiorum superficialem vocare possemus, cum in interioribus inflammationibus distinctio illa à Galeno adhibita inter tumorem pulsantem qui phlegmona constituit, & non pulsantem qui erysipelas constituit, nulla sit, aut esse possit.

At in descriptione ignis sacri quam nobis Celsus reliquit videtur erysipelas aliquandò non simplex fuisse, sed compositum. Scilicet veneno altius infixio habetur ulcus junctum erysipelati (b); ulcus porrò in cute à causâ in ipsam cutem agente natum semper habet adjunctum erysipelas. Quæ quidem miscela jam olim ab Hippocrate (c) notata est & diutini mali, atque per se metuendi notâ infamata. De eo ergo alio loco agendum erit, cum erysipelas malo graviori accedat, sitque naturâ ab hoc nostro dissimile. Non idem esto judicium de illo erysipelate quod antiquis, præcipuè verò Scribonio Largo ζάστηρ (d), & Plinio zona dicitur, atque inter erysipelata memoratur. Quamvis enim possit aliquandò pro pustularum congerie haberi, ut vidi, & tunc ichore illæ repleantur, ut alibi ex morborum describendorum expositione observandi dabitur occasio, vidi tamen zonam illam verè esse erysipelas, & à lumbis à quibus incipit, non tantum in ventrem universum serpere, sed etiam ad humeros in collum, aut femora ferri, nullâque ratione ab erysipelate primæ quam descripsimus speciei, nec causâ, nec symptomatibus differre. In quo certè à descriptâ apud memoratos auctores zonâ discrepat, quem morbum fœdum phlyctœnis in gangrænam facilè vertendis, longoque cruciatu homines perimentem describunt. Omnibus enim nostri erysipelatis generibus in solâ delitescentiâ periculum positum est, ut jam dictum. Agimus enim de erysipelate, prout morbus est, nec amplior erit inquisitio circâ erysipelata symptomata, qualia sunt scorbutica, venerea, strumosa, seu scrophulosa; cum enim morbus aliquis in cutem defertur, non potest erysipelas non invehere.

(a) De Morb. lib. 3.

(b) Ita rem intelligit Aetius Tetrabibl. 4, Serm. 2, cap. 59, lib. 5, cap. 28, art. 4.

(c) L. de Ulceribus.

(d) Cap. 62, lib. 3.

PARAGRAPHUS II.

De Tumoribus sejunctis qui ad cutem depuratoriè exeunt.

1°. *De Papulis.*

Papulæ, tumores sejuncti supra cutem eminentes, cum pustulis quæ græcè dicuntur Εξανθηματα, φῦμαλα vulgò confunduntur. Verùm pustulæ ut & φῦμαλα in suppurationem abeunt, aut certè quoquo modo mutantur. Papulæ quæ propriè Græcis Ελασθημαλα, & latiores sunt, nec adeò circumscriptæ, & resolvuntur insensibili perspiratione, undè factum apud Latinos verbum illud *papulo*, *papulare*. Sic Cœlius Aurelianus (a) de rubefacientibus medicamentis ait *admovenda illa emplastra quæ corpus valeant papulare*. Eodem sensu Virgilius (b) *ardentes papulas*, dixit: Celsus (c) verò duo papularum genera distinguit, sed non adeò ad naturæ normam; nam descriptio ejus ad herpes refertur, ut alibi observandi dabitur occasio. « Alterum est genus, ait, in quo cutis in » minimas pustulas exasperatur & rubet, medium habet paulò » levius, tardè serpit, idque vitium maximè rotundum incipit, » eâdemque ratione in orbem procedit: alterum est quod Græci » ἀγρίαν dixêre in quâ magis cutis exasperatur exulceraturque, » ac vehementiùs & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos » remittit. Quæ minùs rotunda est, difficiliùs sanescit; nisi sublata » est, in impetiginem transit ».

Verùm licèt hìc summa vocum confusio aliquam retineat ambiguitatem, videmus Trallianum (d) cùm de ulcusculis densis vix deprehendendis per oculum loquitur, ea papulis similia pronuntiare. Undè papulæ ulcerationem non important secum, adeoque indè à pustulis distinguuntur.

Papularum verò, rem accuratè scrutantes, duplex genus prosequemur. Quarum alias ἀγρίας, seu malignas vocabimus, auctore Celso, alias simplices, leves, atque benignas à quibus exordiemur. Quippè simpliciora ad compositorum nos deducunt cognitionem.

Papularum leviorum, seu simpliciorum non eadem est forma,

(a) Tard. 2, 1.

(b) Lib. 3, Georg.

(c) Lib. 5, c. 27, 18.

(d) Lib. 1, cap. 7.

origo non eadem. Sic enim juniorum, præcipuè verò puellarum cutis deturpatur papulis; hæc inter rotunda tubercula cutis sanæ intervalla exhibet: aliquandò porriguntur papulæ in maculas. Vix ulla datur æstas ferventior quin similes exoriantur in cute tumores, qui nullâ attentione digni intra paucos dies sanantur, epidermide in leve vixque notandum furfur abeunte. Sensus in his, aut nullus, aut levis admodum, & veterascentibus, jamque flavescentibus aliquis jungitur pruritus. Si verò causa, aut increseat, aut in partes jam papulis infestas pergat, abire solent illæ in veras phlyctœnas, & sine ullo pulsantium arteriarum sensu vertuntur in erysipelas. At sæpè crescendo nihil aliud afferunt incommodi, nisi quod reticularem Malpighii textum penitus exsiccent, sicque epidermis in lemas abeat, duriorque altera enascatur & veteri tenuiori durior altera succedat. Id Europæis ferè omnibus in æstuosas Indias navigantibus, non in aere Oceani humidiori, sed ubi arentes sole directo & imminente terras attigerint, evenit. Quod certè ex iis quæ illos manent incommoda levissimum est.

Papulas pariter leves & aliquandò summè prurientes erucarum, aliorumque insectorum acrium decubitus in cute tenerâ puellarum fecit, nec possum dubitare quin ipse viderim inflatam in nitidissimâ puellâ mammam plures per dies in quâ sedem fixerat & quam acri visco infecerat eruca. Multa sunt insectorum genera quæ idem efficiunt, præcipue apud Americanos, imò morsus culicum apud nos papulas elatas summè prurientes efficit. Idem apes, idem apud Americanos varia illa insectorum genera, quæ *maringuoins* vocantur, non pueris, aut nitidæ cuti virginum soli, sed etiam fortium virorum lacertis infesta, undè mos illis deductus ut vernice sese obdurent & quasi incrustent. His omnibus tumorum generibus suppuratio nulla, nulla visibilis vacuatio solutionem affert.

Verùm etiam ad leves papulas excitandas causa datur interior. Primaria ea est quæ subitò invadit & per inextricabilem sympatheiam oritur. At illam quotidiana comprobatur observatio. Sæpè mytulis, ostreis, aliisque marinis crustaceis imprudentiùs comestis, subitò non sine pruritu atque calore per totum corpus papulæ latæ rubeæ erumpunt. Simulque & gula inflari & aliqua tussis exurgere. Hæc intra breve horarum spatium peraguntur; vulgòque à somno refarcitâ perspiratione omnia pacata reperiuntur, nisi tamen in delicatioribus aliqua febricula aliquot horarum excan-

descat. Sed quod à mytulorum aut ostreorum esu sæpiùs accidit, id etiam à mitissimis alimentorum in quibusdam exoritur. Idem vidi & ab absorbentibus terreis non sine stupore enatum. Quod idem à vini Hispanici usu aliqui patiantur non mirum. Verùm licèt causa non semper adeò evidens sit, fatendum est observatione constare quòd similes papulæ leves atque vix durabiles, ferè semper à causâ intra ventriculum latente pendeant. Et licèt obscura sit similium causarum agendi norma, tamen cùm, Sanctorio rem demonstrante, intima sit & arcta concordia inter coctionis officia & perspirationis exitum, nil mirum si exeunti obices ponat ventriculi spasmus inexpectatus.

Præterea verò omnes causæ quæ in perspirationem magno impetu exeuntem agunt, possunt similes papulas producere, sicque eam impedire, ut in primo temporis puncto in papulas abeat, postea verò percussa morbos alteriùs generis proferat catharrales, scilicèt tussim atque pertussim in infantibus, febres in ætate juniore ferventes, intermittentes verò in senibus; undè illud non adeò rarum papularum in principio morborum erumpentium symptoma ab aliâ causâ non pendet, aut pendere potest. Nec minùs indè sentitur quanta sit papulas inter & erysipelas affinitas atque naturæ conjunctio.

Diffimilis multùm ratio est, & causa ex altioribus repetita principiis in illo papularum genere quod malignum vocamus. Duplicem illarum speciem distinguimus. Prima malignarum species est quæ minori quidem symptomatum apparatu stipata exoritur, sed vel immobilior perstat, vel obstinatiùs renascitur; alteram hoc titulo ideò prosequimur, quòd & symptomata exerat vehementia & medentum summam sibi curam expostulet.

Priorum causa in viscidâ humorum stagnantium & acrium crasi reponenda est. Scilicet pars humorum perspirabilium altera serosa est, mucosa altera & crassior. Hæc si ad cutem malè morata & spissior constiterit, vasa cellulasque potest in tumorem attollere, & papulas efficere, quæ si densæ atque confertæ prodierint, crassescit corium, ut in animalibus pluribus, fitque durum, & nisi cessaverit causa, verti malum in impetiginem metus est. Spissum enim illud mucosum per se rancescit, foetet, corrumpitur, imò & degener factum potest in pustulas & pus verti. Plures sunt morbi de quibus alibi agendum erit qui similia exhibeant phænomena, sed rarò illi inter depuratorios morbos

recensendi sunt, cùm à statu humorum universo pendeant, nec massam liberent, sed illius vitiata signum exhibeant.

Verùm non eadem adest in papulis omnibus causæ vehementia, non idem naturæ impetus. Sæpius, vitio sub humoribus concepto, quotidiana coctio vitiata malum redintegrat; papulas nunc erumpere videbis, nunc delitescere. Omnes enim, quotquot sunt, papulæ nullis aliis accidentibus insignes, si diuturnæ sint, à coctionis vitiis pendere à quâ solâ perspiratio Sanctoriana regitur, practici omnes fatebuntur; papulosus est æger, sed evidentioribus torquetur papulis, quoties à iussâ regiminis lege recedit, imò ferè nullæ exurgunt, quoties servatâ alvi libertate, severæ obsecundat diætæ.

Aliquandò ita se res habet ut multis malè concoquentibus tempore hyberno diarrhœa obtingat torminosa quos æstate vexant papulæ. Hinc ut sanctissimus naturæ observator edixerat Hippocrates (a), eadem est theoria papularum atque præternaturalium sudorum. Papulæ præsertim æstate vexant, quæ per hyemem delitescunt. Dantur in cute structuræ quæ vix illis carent ullo tempore, præsertim in juniore ætate; nec rarum est in febribus intermittentibus omnes paroxysmos à papularum eruptione incipere quæ postea defervescente paroxysmo & in sudores abeunte disparent omninò, donec recrudescat novus paroxysmus, quod quidem symptoma in intermittentibus febribus non periculum, sed diuturnitatem, ob perspirabilis materiæ crassitiem & moram præfagit.

Summè distinguendæ sunt papulæ à maculis petechialibus quas in ipso febrili æstu per fervorem tempestatis æstivæ immanes observavêre Torti atque Valcarengus, quæ summum incendium adeoque periculum ingens præfagiunt.

Altera papularum malignarum species & symptomatum ferociam & mali diuturnitatem conjungit, non eâdem tamen vehementiâ. In genere ad papulas tenuissimas refertur morbus ille quem veteres Medici Oribasius, Aetius & inter Arabas Avicennas & Haly Abbas, sub nomine pruritûs descripsêre. Acredo quam pro causâ ipsi adscribunt biliosa analogiam cum erysipelate indicat & sub *psyraciarum* nomine Paulus (b) idem intellexit. Certè pruritus summus summam acredinem designat; at quæ sit hujus

(a) De Morb. popul. 3, 5.

(b) Paul, lib. 3, cap. 3; Manard. lib. 7, Ep. 2.

acredinis natura nec ipsæ causæ excitantes indicant. Rarò morbi illi cutanei acerrimi in eos grassantur qui cutim nitentem habent, & munditiem affectant, aut victu utuntur moderato & lauto; nautas, gregarios milites potissimum impetunt & eos quos paupertas in locis depressis & humidis cubare cogit, si simul intereà salinas muriaticas, fumo saleque induratas carnes paucis conditas vegetabilibus ament comedere. Si divitibus idem symptoma accidit, iis præsertim res evenit qui sese embammatibus delectant; qui spiritus acres pro potu requirunt, modò tamen causa illa non simplex fuerit, sed à cœlo aquoso, nimbofo, cœnoso adjuvamenta sumpserit; nam quæstio hîc non est de venereis illis papulis quibus diro contagio sub veneris jugo connexi impetuntur, nec de scorbuticis sibi peculiarem atrumque colorem vindicantibus, quamvis forsan ab iisdem causis ipse scorbutus originem trahat.

Nec diffitemur tamen præter modò recensitas causas dari causam obscuriorem non unius generis papularum quæ contagio videntur propagari, contractæ attactu & contubernio proximo, & nunc cum erysipelate, si minùs prurientes sint, nunc cum pforâ & scabie confunduntur.

At licèt hîc confusio ingens non rerum, sed vocum æquivocationem sinat, non magnoperè metuendam in adhibendâ curatione, tamen aliquod inter erysipelas, malignas illas papulas confertim exeuntes, & scabiem de quâ mox agemus discrimen videtur intercedere. Primò à scabie differunt quòd papulæ illæ vulgò magis confertæ sint & elatiores; 2°. quòd rubicundæ magis & minùs aridæ sint; 3°. quòd sæpè sanatis febribus superveniant; 4°. quòd latiores sint & sæpiùs recidivam patiantur, quàm vera atque legitima scabies; 5°. quòd in furfur abeant notabile; 6°. demùm quòd remediis sanentur à scabiei curatione alienis. Secundò ab erysipelate facilè eas distinxeris quòd sejunctæ sint papulæ illæ, cutemque per intervalla nitidam, vel in loco ægro, exhibeant, quod de erysipelate dici non potest; morbi tametsi illi sæpè jungantur atque maritentur inter se, quo in casu an morbus erysipelas dicendus sit, an papularum nomen sibi vindicet, indicio erunt morbi principium & progressus. Qui enim verè papulosus dici debet, à papulis incipit distinctis, nec nisi decurrente morbo erysipelas sibi adsciscit, quod etiam antè morbum absolutum cessat.

Quantumvis verò malignæ dici possint istiùs generis papulæ,

non propter illud quod important periculum hoc titulo distinguuntur, rarò enim ad mortem usquè eorum protenditur ferocia, & si quando papulæ ad nigredinem usquè progressæ gangrænam & indè pessima & lethalia attulerunt symptomata, illæ ab alienæ labis confortio erant ortæ, aut præ vasorum atoniâ in senibus impotentem omninò designavêre sanguinis circuitum. At multæ metuendæ sunt immani & enormi pruritu quem tantâ concitant sævitie ut aliquandò, si sibi à scalptu temperent viri fortissimi, periculum sit ne in convulsiones incidant. Indè immanem ortam vidi tentiginem, & coopertâ papulis penis cute, quemdam perpetuum fatyriasum, non sine exilientis seminis jacturâ. Undè miseri insomnes contabescunt: nam serò præsertim & lecti exoptato calore malum ingravescit & exasperatur. Nec mirum est si, malo perpetuò crescente, febris accendatur lenta, quæ si vertatur in hæticam, corruptis atque pessumdatis coctionibus, potest post longa tormina hominem è medio tollere: quod rarum tamen omninò. Pruritus illi antiquis benè cogniti & Aëtio præsertim descripti, papulæque primo aspectu leves, eâ sævitiâ aliquandò ferocientes ut omnem exsuperent constantiam, ab auctoribus ad atram bilem referebantur.

Verùm illi affectus ferè semper à graviore causâ pendentes inter morbos cutaneos locum sibi non vindicant. Et rarò soli observantur sine morbi gravioris præsentia, Ita *Κνισουδία* corpora phthisicorum appellat Hippocrates (a) quibus acre purulentum ad usque extrema devectum pruritus & papulas attollit.

Pruritus enormes non semper densæ confertæque papulæ afferunt, paucæ vix aspectu notandæ occurrunt, quæ hominem convellant. An hæc planta noctis ab Avicennâ descripta? Certè novî ornatissimam fœminam quæ ita papulis paucis vexatur, ut quoties istæ externam corporis superficiem occupent, nunc in hâc, nunc in illâ parte, cum acri cruciatu, illa se bellè habeat; summum capitis dolorem, aut diarrhœam, seu potiùs tormina expertura, si non vexetur cutis symptomaticis papulis; sed aliàs de epinyctide & de morbis qui aliquam tantùm partem occupant dicendum erit.

Ad curationem igitur properantibus antè omnia necessarium fuerit morbi natalia deprehendisse, ne similia aspectu, summè discrepantia causis, inter se confundantur. Atque ideò de causis

(a) Lib. 6, Epidem. 1.

tùm quoad diagnosim,ùm quoad prognosim antè omnia sollicitè tractandum est.

Et certè papulæ leves atque fugaces levibus atque subitaneis causis debent originem & symptomatum levitate distinguuntur. Eæ confertim exeunt & cum causâ proportionem servant, vixque ullam sibi curationem expetunt, nisi eam quæ, remotâ evidenti causâ, tollendo symptomati apta est. Si quæ medicamenta exterior cutis conditio postulaverit, ex refrigerantibus & leviter adstringentibus lenibus illis atque anodynâ vi præditis tota conflantur. Hùc aqua rosarum, hùc oxycratum ex aceto rosaceo multâ dilutum aquâ, hùc etiam aqua illa vegeto-mineralis in multis casibus nimium celebrata, sibi jura vindicant.

At ubi innotuit causa ex internis oriunda vitiis ea supprimenda aut fuganda est. Verùm in rebellibus atque malignis quarum causa non adeò manifestè apparet, res sæpè altius inquirenda. In pruritu immani aliquandò venereo, ægri confessionem rimari necesse est, neganti, suo periculo, extorquenda illa est ex adjunctis & concomitantibus. Arthriticas papulas, ut ex erysipelate comperitum est, divinare facile erit, si absit illa quæ debuerat adesse: scorbutum sua prodent signa. Sed quid agendum in violento & rebeli malo, ubi causa fugit inquirentes: certè primùm importuno igni medicina quærenda est per antiphlogistica illa remedia quæ cuilibet inflammationi ponunt obices. Venæ sectio ita primùm & antè omnia alia præsidia adhibeatur, eâ lege ne vires frangat, & dùm vasa majora subsidunt, ne minora spasmo contracta intrâ circuitum papularum materiem repellant reddantque visceribus principibus depositam in minùs periculosa loca luem. Postea verò sero lactis copioso proluendus æger, vel admovenda levia decocta ex pullo & vitulo extracta, undè feratur humor noxius ad renes, quâ patente viâ, perspirationis vitiatæ delicta minùs sentiantur. Tùm sedato aliquâ ratione erethismo prima esse debet cura, ne à vitiatis concoctionibus saburra acrior, aut etiam acef-cens in perspiratoria emunctoria feratur, adeoque subluenda alvus eccoproticis, catharticisque levioribus, ne stringente spasmo exorto retropellant vasa cutanea acceptam materiem; nec inter leviora cathartica metus sit apud quosdam ex præjudicatâ opinione natus salia neutra exhibere, quæ cùm ad intima solubilitate facillè possint pervenire, materiem ipsam poterunt tenuare atque discerpere; imò è catharticatorum numero perspirationi mini-

mum nocent. Ita ad finem paroxyfmi, arte opitulante, natura nos deducit, tuncque proxima esto cura ut secretiones omnes humorum liberiùs fiant & paulò uberiùs, undè accita sensim materies nocens & purè excrementitia alvum reperiatur liberam atque patentem per quam feratur illa quasi declivis. Quà quidem in ratione agendi plurimùm confert, verno & autumnali præsertim tempore, quo succorum saponaceorum ubertas ingens plantas alluit, usus illorum vegetabilium qui leni saponaceoque succo turgescunt, qualem præstant cichoria, taraxacum, fonchi, aut potentiùs resolventes nasturtii & similia, fumariæ, eupatorii, agrimonix, chærophilli, scolopendrii facultates, quorum decocta levia diù & obstinatè assumenda; imò, quod potentiùs est, eorum succis depuratis remiscantur saponacea salia, qualia præstant terra tartari foliata, sales fixi tacheniani, quibus plantarum virtus adaugetur, dum simul spiculis salinis bilis exitus provocatur, ne crassior ad cutem feratur. Sal vegetabile, aut rupellanum, vel admirabile glauberi, vel solvendi virtute præstantiora arcanum duplicatum & sal ebshamenfe neutra spicula solventia bili addunt, facile solvuntur & altè penetrant; iis alia plurima similis fabricæ possunt pro re natâ admisceri. Identidem tamen, ne stagnet humor, tardio rem aut minùs mobilem alvum sollicitare licuerit cathartico leviori, quibus omnibus adimpletur papularum, aut rebellium, aut recurrentium sanatio. Nam recurrere postquam sedatæ sunt rebellionis atque pervicaciæ signum est maximum.

Rebus in vado constitutis, & corpore puriori factò, jam ad perspiratoria vasa sese nostra feret attentio. Hæc porrò patentia nunquam tutiùs efficies quàm per usum balneorum tepidorum domesticorum. Sed illa non ita sunt usurpanda quasi cuti nitidæ reddendæ tantummodò inserviant; sed in iis ita, & tempore & continuatione insistendum, ut ingens fiat liquidì aquei mollientis per vasa aperta resorptio. Quoniam illa resorptio nunquam fortior est quàm in jejunis corporibus, proderit ipsa jejuno corpore in usum revocare. Certè lentescit & mollior ab ipsis evadit solidorum rigor & humoribus indoles aquea redditur; & quoniam acredo ferè semper à sale, minùs salina indoles humoribus conciliabitur. Præterea verò quantum restituendæ perspirationi adeoque miasmatibus expellendis tepida balnea conferant satis aliundè notum est, quo titulo quantum in papulis debeant prodesse evidens est. Tepida tamen ægris præcipiantur, non fervida;

ne toti corpori noceant, dùm partem unam sublevare fatagis, non frigida, ne percussus humor nobiliores partes invadat.

Nec mirandum si inter balneorum usum plures papulæ prodeant? Etenim laxatis vasis, ad cutem omnia deferri æquum est. Sed nulla indè ratio est cur minùs balneis fidamus. Nostrâ enim interest & scire quantus sit hostis quem habemus debellandum, & quantam debeamus auxiliorum admoveere suppellectilem. Hinc nulla alia in adhibendis balneis esto regula, quàm restituta cutis mollities, pruritûm imminutio, quibus demùm magno labore compertis ad fortiora tutiùs remedia poterimus pervenire. Sæpè profuit aquas & balnea adire calida, seu thermas illas nativas quibus id inest virtutis, ut perspirationem egregiè juvando, simul sulfure saponaceo ad instar hepar sulfuris accommodato potenter attenuent atque resolvant, formam omnem omnium humorum copiosè affatim quâcumque viâ introductæ immutent prorsùs, & in leniorem indolem convertant; quæ rarò, etsi aliquandò, fallit methodus: hæc prætereà ad omnes æquè homines regione locoque dissitos, aut invalidos opibus non pertinet; ergo rationalis atque dogmatica methodus hîc advocanda.

Utile est restitutâ meatuûm libertate naturalique humorum impetu, actionem naturæ quasi à tergo sequi, oblitosque viæ humores ad cutis vias revocare. Quem ad usum, postquam saponaceorum vegetabilium diluentiumque actio, partes humorum vitiatas partim meabiles reddidit, partim expulit, Græci recentiores Aetius, Oribasius, Paulus qui de pruritu scripsêre, aromatica levîa acorum, crocum, dracontium, fantala varia præscribunt, aut, ut Alexander Trallianus, Hippocraticos veteres imitati hellebori utriusque usum eruditum balneis atque cibis convenientibus intermixtum suadebant.

Nos verò ad eundem usum ptisanas sudoríferas solventes ex Americanis conflatas lignis in usum adhibemus, imò & ne morantes veneni nocentis particulas non satis attrahant, sennam ipsis, saliaque neutra adjungimus quibus ad alvum, defectu sudoris, præceps agatur eorum efficacia. Verùm cùm ea methodus ad morbos quoscumque lymphaticos æquè pertineat, de his & de antimonialium usu alibi fusiùs loquendi sese dabit occasio, cùm rarò ad papulas solas curatio illa pertineat. Hæ, omnibus ad naturæ normam restitutis secretionibus, vulgò sanantur, adeòque rarò tantum sibi postulant remediorum apparatus. Undè etiam

patet, verè malignas illas tantùm dici posse papulas quæ à lymphæ vitio inspissatæ atque acris pendent, easque solas rarò existere, sed cum aliquo è morbis modò tractandis coincidere. Nec tamen negaverim ferum acre papulas rebelles posse aliquandò concitare, quales videntur illæ quæ sub nomine *effere* ab Avicennâ (a) describuntur, sed tunc cum pforâ atque scabie confunduntur & symptomatibus & curatione.

2°. *De Maculis depuratoriis.*

Rarò quæ corpus humanum deturpant maculæ, & in universam ejus superficiem feruntur, verum atque singularem concitant morbum eumque depuratorium. Mutari cutem in ictero atque graviditate non novum est; sed hæc macularum eruptio non ad hujusce nostræ classis morbos pertinet. Nec tamen negandum est dari morbos qui per maculas, aut chronicas, aut redeuntes sibi depurationem aliquandò quærant, quanquam istud depurationum genus ab auctoribus ferè prætervisum fuerit, aut vix à papulis distinctum. In perpendendis autem hisce maculis, aut chronicis, aut redeuntibus, sive erraticè, sive periodicè, antiquos auctores sequemur, cùm theoriam tenerent ab inspectu solo mutuam, ita ut aliæ sanguineæ nominentur, aliæ biliosæ, quasdam à pituitâ deducerent crassiore; pessimæ verò atræ sic dictæ bili adscribantur. Hæc quidem in recensione cùm nullum habeam ducem, quæ viderim brevius exponam. Sanguineas maculas etiam sine febre, vel cum febre levi & ephemerâ per plures dies perdurare, nec nisi cum pruritu decedere vidisse me si dixerim, tales se vidisse omnes uno ore fatebuntur Medici. Hæ sæpè quotannis rediêre, universumque deturpavêre corpus per aliquot dies. Ad papularum naturam accedunt, nisi quòd leviores sint; cùm abeunt illæ, levi fursure soluta renovatur epidermis. Nec quotannis tantùm, sed etiam sæpè pro re natâ, violento scilicet exercitio, liquoribus acris imprudentiùs assumptis renovantur. Illud quidem malum leve est, & ad juniores tantùm pertinet, sed depuratorium aliquandò esse potest, cùm antè eruptiones hæc sanitas minùs habetur illibata, sed tantùm vacillans quæ his peractis firmior exurgit. Quæ per totum corpus rariùs occurrunt maculæ illæ sanguineæ crura sæpiùs occupant, quarum

(a) Fen. 3, cap. 6.

sæpè apparitio non levis atque facilè evanida, sed constans, imò per menses atque annos durabilis apparet. Illæ verò non unius naturæ sunt.

Quædam enim pulicum morsibus similes, febres intermittentes aliquandò excipiunt; quædam latæ & fuggillationis instar, latentem significant & designant acredinem. Imò sæpè cum latis illis & extensis aliæ reperiuntur quæ pulicum morsus referant. Aliæ longissimæ sunt, aliæ brevius abeunt & faciliùs curantur. In illis quæ fixiorem sedem sibi posuère sedulò, ut in papularum eruptione, ad causas attendendum est. Sæpiùs enim latet aliquid scorbutici. Nam, notante Eugaleno, maculæ quæ erumpunt scorbuticæ, pro crisi habendæ sunt, & licèt ab iis scorbutus non ita penitus sanetur, ut nihil intus morbosum remaneat, tamen iis erumpentibus fatendum est liberiora reperiri interiora, causasque intus nocentes quasi à centro propulsas saltem per tempus aliquod conticescere. Iis maculis sola causæ propria & addicata curatio convenit, & aut acris cogniti per specifica emendatio, aut incogniti per universalia mitigantia curatio. Nam nunquam macula simplex nec cum duritie, aut tumefactione juncta aliquid abstrusioris medicinæ sibi vindicavit, sed diætâ molli, levi, saponaceâ, acescente, adeòque condensante absolvitur, cui prævia esse potuerit venæ sectio, modò simul acredinem per diluentia temperatam tollat à tergo catharsis benignior.

Biliosas acriores maculas reperire non adeò rarum. Depuratoria verò biliosæ rariores sunt. Scilicet malè secreta bilis, vel ob secernentium vasorum inertiam, vel ob ipsius bilis pinguedinem minùs salinam intrà sanguinem regurgitat, & ad varia excrementis educendis sacrata emunctoria fertur, quâ sese fluento liquorum eripiat, undè etiam ad cutis vasa fertur & supra illam ita aliquâ ratione exuberat, ut colore mutato potiùs macula quàm tumor dici possit. Sæpè totum corpus talibus maculis deturpatur flavescentibus, luridis, terreis, quæ etsi depuratoria dici meritò non possint, cùm causam non tollant, quia tamen quotidianum bilis proventum à sanguine everrunt, symptomati medentur, affectusque bilis præcavent superfluæ & in viscera nobiliora deponendæ. His causâ tantùm sublatâ mederi licet, tollit tamen similes maculas, aut alvi fluentis beneficium, aut urinarum arte vel naturâ facta diluvies. Acria verò diuretica quæ fervorem sanguini & solidis nimium adderent tonum hìc exulare jubet ratio,

aperientibus lenioribus & diureticorum usu tota res absolvitur.

A pituitâ redundantî maculas expectare cutaneas impossibile est, cum maculas contrâ aqueus humor eluat; verum à veterum sic dictâ atrâ bile & plures reperire & diuturnas, nec unius generis facile est, sive illa melancholia simplex dicatur, sive bilis atra, hæcque vel quæta sit, vel mota, id est in furorem acta circuitus vi & impetu. Bilis quidem atra in motum acta efferum, mortem certissimam & atrocissimam non sine maculis gangrænicis infert. Sed quid hîc de cute agamus, cum in totum corpus agat malum prorsus immedicabile & paucorum dierum spatio cum ingenti tumultu universum corpus destruens. At maculas dari simpliciores melancholicas tamen atque depuratorias jam pridem apud omnes in confesso est. Ita Plautus in *Mœnechmis*: *viden' corpus totum maculis asperari luridis, atra bilis vexat hominem*; de his mentionem fecêre Hippocrates, Aëtius, Paulus & quicumque de melancholiâ scripsêre auctores.

Has diu perdurare, imò nullo limitari spatio certum est; quippè qui eas per integrum triennium perdurasse viderim. Exceperant hominem à delirio melancholico furenti atque violentissimo, in imbecillitatem delapsum. Imò virum novi hodiè adhuc vivum, sed causarium qui à mercurio intus per nimium morbi non existentis timorem suscepto, ignotâ præparatione atque pondere post cruciatus enormes in artubus qui subito hominem prehenderant, ita ut in ejulatus miser rueret, quasi explosione factâ, cutim densissimis maculis habuit foedatam, quæ hodiè etiam exstant, licet postea & balnea & usum internum aquarum thermalium expertus fuerit, & abreptus imaginationis ægrotantis phantasiâ nulla non expertus fuerit remedia. In hisce omnibus casibus bilis videtur in suâ ipsâ origine pessumdata, indè verò in sanguinem per spasmus hepatis reflua, vi naturæ ad extrema usque cutis vascula delata fuit; imò & in casibus in quibus remanent immotæ maculæ solidata bilis suam amisit fluiditatem, in spissum reducta corpus, foex à partibus rubris sanguineis residua & crassior. Verum ut in omnibus hisce morbis facilis est diagnosi, ita prognosis morbi causæ prognosim sequitur ad quam semper omnis medicatio debet dirigi, circa quam longiores non erimus. Nam eadem esse debet, si causam sejunxeris, macularum atque papularum curatio.

3°. *De Pforâ & Scabie.*

Si seorsim ab observatione naturæ & ad auctorum fidem de eâ scabie quam nos vernaculo idiomate *la galle* vocare solemus, tractare animus est, ingens vocum & nominum exorietur confusio. Hippocrates enim videtur nomine (a) *Ψώρας* non eam tantum quam nos observare aggredimur affectionem intellexisse, sed cætera omnia malorum prurientium genera. Cujus si voces ad accuratam loquendi distinctionem ponderare velis, tria tantum morborum cutaneorum genera agnovit, pforas, lepras, lichenes. Quas etiam lib. de affectionibus in curandi methodo non sejungit.

Galenus etiam & alii ferè omnes auctores Græci lepram vix à pforâ nisi gradu distinxere (b); ita ut Celsus primus sit, qui distinctè de scabie tanquam morbo peculiari scripserit. Fernelius pforam Græcorum longè à scabie differre pronuntiat (c), quod si verum fuerit, ignotam veteribus Græcis fuisse scabiem dicendum foret, quod nullâ ratione verosimile videri potest. Idem etiam cum nobis annotavit magnæ in hisce rebus auctoritatis vir Jo. Manardus (d) qui primus & antè cæteros intricatissimam nominibus materiem in aliquod lumen extulit.

Eandem amplectitur opinionem (e) R. Stephanus qui in hoc peccavit vir non Medicus, at summâ eruditione distinguendus, quod scabiem cum impetigine confundi voluerit, affectionem squammosam, ut Celsus ait, cum morbo papuloso, qualis est scabies. Huc etiam redit levissima tamen (f) Plinii auctoritas qui pforam à scabie vix distinguendam censet. Leporam verò & scabiem confundit Paulus Ægineta (g); impetiginem etiam cum scabie & pforâ, ipsis quasi daret originem, (h) Oribasius intermiscet & eodem nomine designat.

Undè non parum videntur emolumenti in artem induxisse (i) Aëtius & Archigenes, qui spretis nominibus, omnes pruriginosos

(a) Lib. de Affection. Aphorism. sect. 3, Prænot. & alibi pass.

(b) Lib. V, cap. 29, 16.

(c) Lib. 7, cap. 4, de extern. corp. affectibus.

(d) Lib. 7, Epist. 2.

(e) Thesaur. ling. latin. ad verba citata.

(f) Lib. 20, cap. 16.

(g) Lib. 4, cap. 110.

(h) Synops. lib. 7, cap. 8 & seq.

(i) Tetrabibl. IV, lib. 1, cap. 130, 131, 132 & 133.

affectus sub eodem nomine comprehenderunt, cum eâ tamen distinctione quod alii tumores excitent, alii squammulas, furfur alii, cæterum vix in curatione differant. Scabies verò à scabendo seu scalpendo dicta, ad omnes pruriginosos affectus pertinet non pustulosos, sed papulis asperos, quanquam & veterinarum sub nomine scabiei omnia cutanea armentorum mala comprehendunt, ut patet ex Varrone & Virgilio (a) passim in Georgicis, de quâ quidem verbi significatione si amplius dubitare libuerit, fidem extorquebunt metaphoricæ hujus vocabuli interpretationes (b). *Occupet extremum scabies*, ait Horatius, qui (c) & lucri scabiem etiam vocat immoderatam multa possidendi libidinem. Cicero (d) ipse scabiem voluptatis appellat illam impuram deliciarum titillationem quæ nos à vero avocat. Ex generico morbi nomine speciem morbi fecit Celsus quem secuti sunt auctores posteriores ætate, sed vix aliter quàm sub pforæ nomine Græci, Aëtius, Ægineta, Oribasius & alii de scabie locuti sunt.

Nec distinctiùs de morbis hisce egere mutatis vocabulis, magnâque indè exortâ confusione Arabes. Meliùs tamen & magis ad mentem Græcorum Avicennas (e) qui licet nomen scabiei à latinis, saltem si interpretibus fides adhibenda fuerit, mutuatus sit, tamen eam qualem nos intelligimus sub nomine *sahafati* siccæ descripsit, aliam tamen humidam distinguens quam morbi *bothor* principium esse vult. An pfora hæc est Græcorum lepræ prævia? Tædet hîc, operæque pretium nullum est varia Haly, Rhasis, Avenzoar nomina referre, nugisque insudare quæ post multos nocturnos diurnosque labores nos bonæ frugis steriles reliquere. Celsum sectari liceat, scabiemque, relictis auctoribus, qualem in plurimis vidimus, explanare.

Sub scabiei nomine morbum illum intelligimus quem Celsus primus ex Medicis veteribus ab aliis distinxit. Hic constat ex asperitate cutis pruriginosâ, & in eâ concluditur, ita ut illâ finiente finiatur, reviviscat reviviscente. Differt ergo ab impetigine & lichenibus quod squammas in cute non producat, à pforâ quod non sit morbo ulceroso prævia. Hujus duplicem speciem distinxit Celsus: alteram simplicem vocat, alteram *αγρία*, seu ferocem,

(a) Georgic. lib. 3.

(b) Lib. 2, Satyr. 2.

(c) Ibid.

(d) De Oratore.

(e) Fen. 7, Tract. 3.

nullamque nisi à symptomatum vehementiâ nascatur, distinxit inter utramque naturæ diversitatem. At omnes scabiei sic dicendæ species in id consentiunt, ut cutis universi corporis, exceptâ forsan facie, quam rarò scabies attingit, asperis papulis ad basim durissimis, ad apicem, si vitrum præsertim adhibueris opticum, pellucidis vitietur. Tùm adest pruritus enormis & scalpendi desiderium immane, serò præsertim redivivum, nec tamen omninò per diem cessans, recrudescensque, quoties ad focum assidemus, aut quâcumque de causâ motus sanguinis incitatur. Scabies quævis eodem modo ad salutem finitur, resolutis scilicet, ut saltem ad oculum apparet, papulis illis, leviorique tantùm epidermidis desquamatione, quæ vix furfur aliquod ostendat.

Omnes scabiei species mihi saltem cognitæ contagiosæ sunt, & ab homine in hominem attactu proximo, concubitu, communione vestium contrahuntur. Hinc in magnis nosocomiis quotquot ibi ad Chirurgiam ediscendam appellunt, scabiem contrahunt, quæ cùm in nullâ internâ dispositione fundata sit, levis est ut plurimum & facilè eluitur: sed sæpè miseris ægrotantibus evenit qui post pravum præ inopiâ victum ad hæc pauperiei diversoria ob leves affectus accedunt, ut indè sanati quidem redeant, sed immaniter & plures per annos scabiosi. Magna ergo & vulgatiores scabiei differentia à corpore in quod incidit repetenda est. Nam si hæc in corpus benè pastum & sanum incidat, levis est, & tùm prognosi, tùm curatione ab aliis distinguenda. Si humoribus effœtis & corpori cacochymo accedat, gravior est & magis rebellis. Prætereà aliæ omnes etiam scabiei causæ possunt pariter vel leviores esse, vel graviores, corpori infirmo accedere, vel sano. Sed nullam aliam video ab ipsismet causis posse haberi differentiam.

Alia ergo simplicior est & levior, alia verò ferina, ut jam pridem annotavit Celsus. Nam essentialibus symptomatibus inter se non differunt. Aliæ scabiei speciei basis pustularum, licèt ut in cæteris dura sit & aspera, rubeo vividoque colore distinguitur; undè ab auctoribus sanguinea dicta fuit, quasi penderet à sanguine acri; aliam rubor non comitatur, & contrà albescens est pustula scabiosa; undè pituitosam, sive lymphaticam dixerunt. Si color intervallorum inter papulas in cute minùs floridus sit, & ad pallidum, luridum, flavumve colorem vergat, tunc scabies biliosa erat. Immanitas pruritûs atrabilariam significabat.

At fatendum quod res est, illæ quidem, quotquot sunt, diversitates accidentia sunt hominis ægrotantis, non morbi. Ita omnibus pariter speciebus convenit ut sæpè per hyemem silentes, vere novo invalescant atque reviviscant, reprimi videantur per æstuan-tes temporis ardores, renoventur ad autumnum, ita ut multi sint homines quasi à proprio fundo scabiosi, qui tantummodò quottannis bis ad utrumque æquinoctium scabie videantur laborare, quæ, cum pruritu cessante mitescat, negligitur. Vidi sic hominem cui cutis per totum annum aspera & papulis duris horrida scabiem intus vigentem prodebat, hanc tandem, enormi pruritu per æstatis ferventissimæ calores exorto, curandam commisit & sanavit plenissimè, postquam eam plures per annos innoxie servaverat, non sine legitimâ communicati in alios contagii suspicione.

Maximas vulgus scabiei differentias sibi proponit à duratione mali, circa quam etiam fabellas aniles narrat quas ab Arabibus mutuatur; aliam scilicet mensium septem, aliam septennii spatio comprehendi, hancque à concubitu cum scabiosis canibus contrahi. Certum est aliam facile sanari, aliam multò difficilius. Quibus tamen in distinguendis, de ægrotantibus siscitandum est an non immorigeri sint, an non causa mali vivax sit & renovata? Nam v. g. certum est scabiem multis regionibus quasi endemicam esse, quas si non deserueris, difficilius sanabere. Sordes & immundities linteorum scabie infectorum morbum etiam perpetuò renovant, undè, paucis tantummodò exemplis exceptis, multò magis obstinatè à scabie premuntur ægri pauperioris fortis, quàm divites & omni opum atque munditie copiam diffuentes. Nec tamen diffitebimur inter papulas scabiosas dari plures quæ duriori, firmiori & magis asperâ basi notandæ sint, quas ideò & remedii & omni curæ rebelles fieri necesse est, cum quæ dura sunt & aspera ex ipsâ suâ naturâ discutiantur difficilius.

Blanda & cum non ingrato titillationis sensu qui vix papillas nerveas vellicet altera scabiei species est; altera ferocior & in immanes ac ipso dolore immani redimendos pruritus conjicit. At ea diversitas à corpore venenum excipiente, non ab ipso veneno repetenda est, cum à levioribus graviores per contagium communicari viderint omnes, & à gravioribus leviores; scilicet prout cuique sensus vel magis, vel minùs exquisitus est, sentit aut acutiùs, aut obtusè magis. Id observare pronum est in scabiei speciebus epidemicis. Dari enim & papulas & scabies epidemicas videtur auctor esse

Hippocrates (a), aut quisquis ex ejus scholâ lib. 5 epidemiorum scripsit, nec diffidentur auctores varii Baglivi, Desmars, Huxham (b), &c.

Ex his patet scabiem unam eandemque semper esse, morbumque constituere distinctum, licet minùs in eâ fuisse videantur opinione Graiorum Medici.

Ejus autem phænomena alia necessaria sunt, alia non necessaria & accidentalia. Ita verò cursum incipit, progreditur, absolvit. Rarò cum impetu adoritur, sed sensim ad manuum supremam partem, inter digitorum intervalla pruritu, primùm non insigniter notando, sed sensim sub vesperam incremente sese animadverti finit. Postea multiplicantur papulæ, nec brachia solùm, sed dorsum, lumbos, axillas, demùm crura & femora invadunt, sed per intervalla temporis quæ notare impossibile est, cùm citiùs in his, in illis tardiùs cursum morbus absolvat. Papulæ nunc solitariae sunt, nunc conferatim agglomeratae, & inter pustularum sibi appressarum glomeramina longiora reperiuntur intervalla. Pruritùs sedes in ipsâ papulâ est; cutis illorum qui verè & funditùs scabiosi sunt, in ipsis etiam intervallis aliquâ ratione asperior est; quod in iis minùs notatur qui recenti contagio scabiem contraxerunt. Cætera quæ scabiem ad summum suû fastigium evectam comitantur symptomata pruritùs sunt effectus. Cutis ipsa integra est, nec nisi in fastigio papulæ humor aliquis inspicitur scalpendo & lacerando attractus, ichorofus, & quasi à bullulâ in fastigium papulæ existente solutus. Cætera quæ reperiuntur in cute vulnera unguium lacerantium vestigia produnt, discissaque vulnerum horum labia brevì coalescunt, novisque atque quotidianis locum cedunt; ita ut cutis tota cruentata, atque lacerata, si à scalpendo miseri temperare possint, brevì sanum offerat aspectum, nec plus in locis vulneratis quàm in aliis attolluntur papulæ.

Toleratur malum illud, ubicumque mediocriter sævit, pauperioresque non deliciis assueti, sed ad labores nati, vix de illo sanando cogitant, modò non abrumpantur somni, & appetitus non deleatur. Verùm rarò ab istâ negligentia malum non incrementum. Cùm enim partes attactu scabiem contrahant, illudque vestium contagio communicari extrâ dubium sit, multiplicari à sorditie & contactu mutuo partium posse labem evidens est. Verùm, ubi vel cum summo impetu prorupit, quod aliquandò evenit,

(a) Sect. 3, aph. 20.

(b) V. Miscellan. nat. cur Dec. 3, ann. 9, obs. 205.

undè factum est ut aliquandò scabies pro impetigine fuerit habita, vel increvit ad summum vehementiæ malum, tunc vigiliæ truces & pruritus ferè convulsivus maciem inducunt, cibi fastidium, imò febrim lentam & tempore succedente hecticam, multiplicatoque malo quæ ad cutim fiebat depuratio vertitur in interiora, tussisque arida siccaque decubitu in pulmones præludit. Quo tristissimo eventu semel posito, abit malum in mortem certissimam. Rarò in scabie alvus laxa est, communiùs scybala dura, nigricantia exeunt, forsan à pessumdato bilis tenore. Nam non rarò scabiosi flavescent, quod cùm à vigiliis præcipuè pendeat symptoma, tamen à vitio bilis aliquandò repeti potest; certè in omnibus ægrotantibus qui alicujus momenti scabiem experiuntur urinæ fluunt tenues, aqueæ, decolores, ut in morbis perspirationem suppressam supponentibus, eæque vix aliquid salini sedimenti continere videntur.

At sive in eminentissimâ scabie, sive in remissiori papulæ vix differunt, nisi quòd in illâ aliquandò basis papularum ferè flammæ sit, & pruritu addatur mordacitas quædam verbis vix describenda. Aliundè nec in principio morbi, nec sub ipsius finem ulla in ipso papularum corpore annotatur differentia notabilis, sed semper in morbo longiore crura, imò & femora tumentia vires fractas indicant (a).

Causa ergo scabiei nulla alia proxima quærenda est præter venenum sui generis, ad cujus naturam meliùs rimandam atque divinandam causæ malum excitantes attento oculo ponderandæ sunt.

Inter hæc causas primum certè locum obtinere debet aëris humiditas frigida, quæ dùm perspirationem malè supprimit & subito insultu in corpora prædisposita incidit, scabiei ansam præbet, quam tamen per se non producit. Hippocrates quidem vernæ tempestati morborum cutaneorum eruptionem adscribit, sed Fredericus Hoffmannus vir magni in arte momenti, mentionem injecit de scabie quæ anno 1716 Halensem urbem epidemicè infecit; hanc autem unicè humidæ & frigidæ tempestati vult adscribendam. Verùm licèt ab hâc causâ & affectiones catharrales nascantur & pessimi generis mala, scabiei eruptio indè nunquam nascetur, si non alia simul causa concurrat.

At foecundiorẽ scabiei causam suppeditat victus in omnibus ferè pauperioris fortis maximè inordinatus & viribus concoquen-

(a) Jo. Lang. Epist. 16, tom. I.

tibus vix unquam proportionalis, cum nunc turgeant chylo crudiori venæ, nunc inopes omnium rerum longam tolerare famem debeant. Quis non ubicumque gravi & acri chylo vasa onerantur, non aliquem pruritûs sensum experitur? Notat & rectè quidem Hoffmannus quòd non rarò pruriginosi affectus iis incidant divitibus qui post opiparam simul atque exercitatam vitam à solitis remittunt exercitiis. Undè, notante eodem, sæpè ab hæmorhoidibus delitescentibus exorta fuit scabies, nisi illis restitutis ferè immedicabilis: sed hanc scabiei speciem non veram esse scabiem observavi, at pustulas herpeticas. Quantò magis iis periculum idem impendat qui nullo delectu crassiora absorbent cibaria sale fumoque indurata, aut mucida, fracida, saleque scatentia acerrimo.

Aquæ crudæ seleniticæ quæ basim terream spiculis salinis præbent, aut muriâ corruptâ & stagnante infames sunt, non coctionem solùm, sed ejus producta & depurationes inficiunt. His certè sub auspiciis nascitur venenum scabiosum, quod, ubi tenuior ejus portio, aqueaque materies ad renes ob suppressam perspirationem fertur, hæret in cute, eamque inficit. Id verò sæpiùs accidere debet in aëre coenoso, humido, non renovato; qualis est carcerum in quibus fontes accumulatur athmosphæra; qualis est aër tuguriorum depressorum in aquarum stagnantium & putridarum viciniâ; tales in iis locis reperire est, quos nunc aqua marina exundat, nunc æstus solis fœtos conchyliorum, piscium & insectorum cadaveribus exurit, & qui ventis salubribus non perflantur, nec depurantur. Indè sæpè fit ut cum aliis morbis jungatur scabies, scorbuto v. g., quam indè sæpè scabiem scorbuticam vocavere; ego verò mixtam scorbuto indè dixerim, quòd cum scorbuto antiscorbuticis non sanetur, sed sibi propria, expulso priore morbo, vindicet medicamina.

Hisce causis in scabie inducendâ primariis fomentum addit, forsan & causam, fordities. Etenim cumulata in cute crassæ & indigestæ coctionis excrementa mucum constituunt vappidum acrimoniamque singularem ad spontaneam, mixtâ putredine, vergentem exhalant; undè in vestibis squalidis, non renovatis, odor fracidus, fermentatus olet malè, qui delicatulos in animi deliquium ferè adigeret, & qui in morbis cutaneis eam malignitatem acquirit quæ vix à fortioribus tolerari possit. Hæc agglomerata fordities forsan scabiei causa proxima esse potest, vitium perspirationi inferens ab eâ acceptum, indè nusquam gentium frequen-

tiùs habitat scabies quàm in illâ externâ impuritate fordidâ.

Hinc factum est ut plures Medici non aliam agnoverint causam morborum horumce cutaneorum contagiosorum præter verminosam luem ; dùm sub unâquâque pustulâ credunt ova insectorum deponi, quæ perpetuâ generatione renovata, morbum renovant, exemplo ab arboribus ducto qui tot morbis ampullosis atque tumoribus duris laborant, quorum tamen causa nulla alia est, præter insectorum morsus ibi nidulantium, certamque sibi sedem parantium. Prætereà summa est analogia inter evidentes culicum aliorumque insectorum morsus, qui sub finem æstatis in humana corpora sæviunt, & morbos pruriginosos quosvis, undè non improbabile ipsis videbatur scabiem aliosque hujusdem generis affectus à prurientibus insectis deducere, circa quod tamen microscopium ipsum vel acutissimum, si repetitis experimentis credere fas est, cæcutit.

Fidem sibi indè arrogant quòd summa sit contagii scabiosi ad communicationem facilitas, quippè si hodie, aut scabiosi vestimenta indueris, aut cum scabioso concubueris, cras te pruritus vexabit scabiosus, quem si non neglèxeris, sed in primo insultu detegere fuerit datum, curabis & sanabis omninò iis adhibitis quæ præsertim ad perimenda insecta & eorum ova valent, sulfure & mercurio. Nec verò, si conferret hùc exempla ex brutis petita advocare, ignotum esset in ovibus & equis ulcera verminosa aliquandò reperiri, imò & confertissima.

Quamvis autem plures sint Medici, nec deterioris notæ, qui hisce ratiociniis abusi sint ad admittendam in quibuscumque contagiosis morbis luem verminosam legitimam, sibi meretur attentionem eorum opinio qui credunt à vermibus pendere scabiem, cùm nec absurdum sit, nec ridiculum inter animata nociva corpora dari aliqua quæ visus non attingat & quæ sese in cutem insinuent, imò multa hujus generis sint quæ se non sinant aspici.

Prætereà auctoritate præstantissimorum in physicis rebus introspectiendis virorum hæc sententia fulta est, cùm vir in hisce summæ auctoritatis Richardus Mead eam pro certâ tenuerit, sanationeque perpetuâ scabiei per topica confirmatam crediderit. Acceperat hanc à Cosimo Bononio (a) qui in epistolâ ad Fr. Rhedi de vermibus corporis humani, visa sibi per accuratissima microscopia animalium corpora, & eorum ova in sulcis cutis latentia

(a) Phil. trans. 283.

depingit, ea tamen nec Meadius (a) ipse, nec alii observatores postea se vidisse asserunt.

Attamen, licet non visa negare injustum sit, pluribusque scabiei casibus hæc hypothesis correspondeat, fatendum tamen est non omnes scabiei effectus atque phænomena satis explanari, positâ epidemiâ verminosâ. Etenim in confesso est apud omnes, 1°. plures morbos febriles per scabiem tandem extra erumpentem fuisse omninò persanatos, eâque emicante symptomata omnia interna prorsùs sanata fuisse. Quod fieri non potuisset, si in solâ externâ cute scabies hæssisset. Quòd autem scabies sæpè depuratorius morbus sit qui morositatem longo tempore vexantem tollat, omnes Medici viderunt, nec me solum testem adducam, sed omnes ferè omnium ætatum observatores Schenkium, Hildanum, Riverium. 2°. Verò scabiei imprudenter retropulsæ in pulmones, visceraque effectus notissimi sunt, & apud eosdem auctores celebratissimi; asthmata, inflammationes, febres mali moris appposito indusio scabioso sanatas videmus. Quod quidem quotidie in magno Parisiensi nosocomio observatur in quo perpetuus reperitur scabiei proventus. 3°. Verò ab insertâ per inoculationis speciem novam intra vasa sanguinea scabie morbi interni sævissimi, qualis est mania melancholica, sanati sunt, teste Merklino. Quæ omnia à morbo quem inducunt insecta pendere non possunt, sed à fomite qui, dum intra vasa circuitu perenni abripitur, functiones lædit, viscera crispat & in spasmos sævissimos abripit, morbum quemvis mentientes; ubi rursùs ad cutem deponitur pruritu enormi angit, torquet, excruciat, intactâ alioquin sanitate interiori.

Si ergo aliam scabiei causam efficientem quærere est animus, eam certè in acrimoniâ scabiei specificâ reperiemus quæ, dum fero salso & acri insidet, muriaticum quid ad gustum videtur obtinere, non quidem volatile, sed tamen odore imbutum specifico, penetranti & contagioso. Ipsa cutis asperitas satis designat partes illas acres vellicanti donari sale quem mucus inviscare atque irretire potest. Sed licet has qualitates evidenter in veneno scabioso reperiamus, non eum tamen ita cognitum fatebimur ut possit huic acridini specificè adversa & opposita medicina sic offerri ut protinùs debelletur. Satis est ut possit per universalia acridinis delinimenta obtundi.

(a) Monita & præcepta Med. cap. 13.

Diagnos̃s existentis & semel positæ scabiei facilis est, ut & cæterorum omnium morborum ad cutim efflorescentium. Tota enim in aspectu consistit. At quomodò scabies à simplicioribus papulis distinguatur, sola asperitas atque durities tractanti indicabit. Inest enim scabiei quædam in ipsâ papulâ scabrities quæ in aliis non reperitur. Solent vulgò Medici digitorum intercapedines atque summitates inspicere, in quibus malum vulgò plus furit. Quod verum præcipuè est in iis scabiei speciebus quæ contrahuntur per contagium. Cùm certè contagii effectibus manus præcipuè obnoxia sit, quod non in omnibus æquè scabiei varietatibus reperitur. Difficilius est multò latentem hariolari scabiem quæ sæpè sine præviâ prophasi incautos adoritur, & si symptomata turbasque ante eruptionem in corpore concitat, non scabiem, sed ventura quævis mala præfagit. Distinguere verò causas venereas, tùm ab ipso aspectu licitum erit, tùm præcipuè à præcognitâ ægri vivendi confessione, quam spontè æger fatebitur. Nam illæ quas veteres sub nomine sanguineæ, biliosæ, &c. à se invicem distinguebant, differentiam tantùm merè accidentalem constituunt, eæque potius ab ægrotantis dispositione repetendæ sunt, quàm ab ipsius morbi naturâ, uti jam dictum est.

Sed quæ levem in diagnosi constituendâ differentiam afferunt accidentales causæ graviolem in prognosi attentionem merentur. Utcumque enim fatendum sit omnia scabiei genera tenacia esse & per se, atque sine artis auxilio, vix sanari posse, alia tamen levia sunt, & sæpè, præsertim apud pauperis sortis homines per multos annos sine gravi feruntur incommodo; alia contrà pruritum enormem, vigilias atque maciem statim inferunt & præsens artis auxilium expostulant; undè *αγρία*, sive ferina scabies distinguitur. Nec certè vacat illa periculo, quam malè tractatam & negligentius habitam phtisim induxisse vidi, sed lentam illam, nec nisi post longam annorum expectationem perimere aptam. Verùm licèt in viro cachectico, diætæ inconditæ dedito, & animi mœrore confecto, res sic visa sit, rarum est efficaci medicinæ scabiem non cedere; nisi tamen intus retropulsa morbos fecerit atrocissimos, maniam, notante Merklino, asthma, & hydropem pectoris ut ipse vidi, ac pessimam melancholiam. Imò & vidi puellam quæ cùm febre acutâ, ob scabiem suppressam, tussique importunâ decumberet justumque incuteret timorem, appposito scabioso indusio intrâ nycthemeri spatium plenissimè convaluit. Undè licèt ipsa

ipsa per se prurituum ferocia ad curationem miseros scabiosos invitet. At enim etiam si tolerandis illis malis se satis sentirent idoneos, non idcirco tamen negligenda sunt ad hujus sanationem artis molimina, cum non vacet scabies periculo. Imò inveterascens illa quamdam volatilitatem acquirit quâ retrò pellatur, & interiora subeat facilius.

De scabiei curatione magna est apud auctores differentia, nec apud antiquos tantum, verum etiam apud recentissimos. Hippocrates (a) enim omnium primus ad scabiem curandam post diluentium usum fortissima commendat purgantia, peplium, helleborum, aliaque hujusmodi. Præterea scabiem à cæteris cutaneis morbis parum, aut nullâ ratione discriminat, sed illos omnes unâ curatione attingit, ita ut morbi naturam ab humore prædominante, pituitâ v. g., aut bile hariolaretur, iisque indè sua assignaret medicamina. Ornavit præceptoris methodum Galenus (b), balnea, cucurbitas, diluentia admoveans & pharmacis miscens purgantibus. Deindè verò topica commendat deterfiva, & aliquâ ratione exedentia, ex aloë, myrrhâ, ære, alumine, thure, imò non reformidavit adstringentia, qualia sunt ex vegetantibus malicorium, acaciam, succum myrti. Ex famosi illius Asclepiadis simulque Hippocratis scholâ quæ utilia sibi videbantur conjungens Celsus, exercitium, balneum, abstinentiam ab acribus pro solis internis remediis in usum adhibet. Balnea primus omnium antiquorum nitrata commendat, id est ex sale alkali fixo, ad instar naturæ, minerales aquas factitias, quibus corpus immergatur (c); at, cæteris remediis internis prorsus neglectis, crocum, æruginem, myrrham, nitrum, cerussam in unguentis applicat. Forsan in maximè prurientibus & inflammatis lupinos, crocum, lenticulas prædicat; sed præcipuè celebre ad usque nostra tempora unguentum edocet à pecoribus ad homines translatum, ex oleo, sulphure & pice conflatum, quod nos etiam hodie in usum, paucis mutatis, advocamus. Therebentinam cum sulphure laudat pariter Oribasius (d), helleborum utrumque, lupinos amaros, finum caprillum, &c. Hæc illis cæterisque inferioris notæ Græcis intentio fuit, teste eodem Oribasio (e), ut purgarent cutim, & idcirco illi

(a) Lib. de affect.

(b) L. de Const. Art. Medicæ.

(c) Lib. 5, cap. 28, 16.

(d) Synops. Lib. 7, cap. 48.

(e) Lib. 7, cap. 7.

omnes interiora purgantia vix commendant, quòd, aiunt, nulla ratione opus sit ex alto attrahere, sed vasa cutis sola repurganda sint. Galenus (a) tamen disertè monuerat cautos esse debere in deterforiis & purgantibus cutis adhibendis Medicos, corpore non puro, quæ scilicet tunc obstruant & obstipent, hærescereque cogant fordes in emunctoriis impuras. Hinc forsan Archigenes (b) antè alia omnia remedia venæ sectionem celebrari imperat, & per omne remediorum, tum prædictorum, tum aliorum ejusdem farinae curriculum catapotia serò danda ex aloës dosi mediocri edicit; balneo cæteroquin utendum & diætâ miti atque demulcente.

Frustrà hîc in exscribendis cæteris græculis insudaremus. Notasse suffecerit & mirari quantulas partes in eorum methodo agent interna medicamina, quàm magnæ contrà laudes maneant fortissima adstringentia, atramentum sutorium, alumen, &c. quæ remixta corrodentibus magis adhuc evadunt obstipantia. An aliqua in morbis, an in hominum naturis emicabat diversitas?

Pleniùs & meliùs circà interna medicamenta Arabum princeps Avicennas (c), qui ad curam *effere* quam legitimè cum scabie confundas, primò phlebotomiam adhibet, postea verò purgantia, sed non ad veterum morem drastica, sed leviora ac benigniora, mechoacannam, mirobolanos, &c. Postea verò repetitis pluries catharticis, demulcenteque diætâ longiùs continuatâ, ad lotiones adstringentes transit, easque ex vegetabilibus stypticis fortes, quodque mirere magis, eas interno usu commendat. Una & eadem est cæterorum Arabum doctrina. Ex quibus simul commixtis Medici mediæ ævi suam confecerant praxim. Sensim tamen opes materiæ medicinalis augentur quæ sola per observationes augefcit; hinc apud Joubertum, Rondeletium lapathi acuti radices, fumaria, scabiosa jactantur, ut & apud Sylvium atque Fernelium nostrum sua sulphuri, tum extùs, tum intùs appposito maxima curandæ scabiei gloria competit. Camphora verò ad eosdem usus à Ballonio prædicatur, licèt hæsitanter. At generaliùs invaluerat methodus scabiem purgantibus vehementibus atque simul depuratoriâ atque deterforiâ virtute pollentibus absolvere. Undè famosa fuit adversùs scabiosos morbos confectio ab Arabibus *hamec* dicta. Hæc basim

(a) L. de Const. Art. Medic.

(b) Aetius Tetrabibl. Serm. 1, c. 26.

(c) Fen. 3, Tract. 1, cap. 14.

omnibus præbebat remediis quæ ad scabiem invocabantur. Ea est methodus quæ *Helmontio* (a) qui scabiem contraxerat à chirotecâ damicellæ scabiosæ quam induerat incautus, & à quâ venenum acceperat, adeò infaustè, si viro fidem adhibere fas est, fuerat admota; dùm liquatis humoribus, ipsoque in maciem redactò, integra tamen manebat scabies. Apozemata scilicèt alterantia purgantibus remixta obtulerant, quasi magnas in scabie partes jecur ageret. Quod vitium certè artificis fuit, non artis; quippè evidenter hæserat in cute à chirotecâ contractum contagium, methodus porrò quæ in usum adducta fuit repugnat methodo quam à veteribus Græcis hausimus. Quid plura? *Etmullerus* (b) jam maximam spem in externis topicis posuit, cùm sulphur mixtum alkali fixo & unctuosæ materiæ remixtum habet pro specifico in scabie curandâ, si simul internus addatur, aut viperarum, aut antimonialium usus.

Riverius (c) verò mercurio dulci interiùs sumpto cum diagyridio scabiem se sanasse scribit, nullâ factâ mentione ullius topici. Et certè antiquissimum ad mala cutem exedentia remedium à scabie videtur ad morbos venereos fuisse traductum. Magnamque hodie inter medicamenta ad scabiem admovenda, tùm internè, tùm externè, paginam implet.

Sapientissimè verò *Fredericus Hoffmannus* (d) non tàm morbum ipsum quàm effera concomitantia symptomata à Medicis vult ponderari. Sic scabiei quæ in homine jam cachectico & molli sævit per herbarum amararum, enulæ, lapathi, scabiosæ, fumaris, taraxaci cum salibus neutris amaris remixta vult medicinam fieri, postea verò pilulas exhibet ex præparatis mercurialibus cum resinosis purgantibus remixtis. Demùm verò aquas thermales ad morbum penitùs solvendum commendat.

Verùm si scabies arida fuerit, pruritus ferox, vir sanguineo præditus habitu & ad inflammationem disposito, quod jam *Riverius* (e) laudarat & retulerat, à venæ sectione curationem init, fero lactis, aut decoctis emollientibus ægrum largè irrorat & remedium calidorum & vulgò fumigeratorum contemptor, exemplo *Henrici ab Heers* (f) omnia dat mollia, aquea, lenientia, lactisque

(a) De Febr. cap. 5.

(b) Pyrotechn. ration. lib. 1, sect. 3, cap. 2.

(c) Observ. 62.

(d) Tom. 4, lib. 5, cap. 5.

(e) Obs. comm. ad Dabad.

(f) Obs. pag. 200.

usu tædioſo, ſed diuturno curam abſolvit, topicis parùm confuſus, ſed ea ex leniſſimorum medicamentorum reſolventium, chamæmeli, ſcabioſæ, meliloti, ſambuci, lapathique genere ſeligens. Quam quidem doctam atque ſapientem methodum ſecuti, iſdem legibus curationem inſtituemus.

Primum igitur & antè omnia ſcabiem diſtinguemus in recentem & contagio contractam evidenti, in vetulam, ſeu inveteraſcentem, præcipuè in provectâ ætate graſſantem. Secundò verò ſcabiei ipſius accidentia proſequemur, in quibus ſerinam primò & ſuis metuendam pruritibus, *ἔρσμος* dixere Aëtius & Oribasius, ſcabiem comprehendemus. Poſteà verò differentias annotabimus quas ſcabioſo veneno imprimit corporum in quæ incidit differentia.

Ad recentem & contagio evidenti contractam ſolummodò pertinet curta illa ſupellex quam Meadius Bononi obſervationibus confidens ſcabiei aptavit. Sepolitis remediis omnibus internis, ad enecanda inſecta illitiones ex ſulphure & mercurio dulci per paucorum intervalla dierum ſufficere pronuntiat. Et certè quidni nondum introductum per vaſa venenum invaſione ſubitâ occuparemus; ſicque morbum deſtrueremus antequam conſtitutus ſit. Simplicem illam methodum conſtans comprobatur obſervatio, nec ullo alio adminiculo res indiget. Nec ſulphurata tantùm unguenta conducunt, ſed ſimpliciſſima ex detergentibus conflata ſufficiunt, ex lapatho, enulâ campanâ, aut illud quod apud nos vulgò, vel ipſi tirones in uſum adhibent, unguentum mercuriale debile neapolitanum dictum. Certè horum medicamentorum uſum, uſu interno demulcentium adjuvandum eſſe ſi protulerint, mecum conſentient. Acre enim quodcumque, etiamſi vel minima ejus molecula intùs irrepſerit, retundendum eſſe edicit ratio. Nec minùs cùm à bilis facilè evertendâ ſecretione multa acria in cutem ferantur, conducet ea adhibere laxantia quæ alvum ſubluant. Hinc ſerum lactis benè clarificatum matutino potu, me judice, commendes, aut plantarum mollium decocta, qualia præbent radices lapathorum, fragariæ, aperientesque radices ferè omnes, tùm verò folia endiviæ, malvæ, cichorii, taraxaci, borraginis, aut minori doſi, cærefolium, becabunga, naſturtium aquaticum, quibus pro re natâ adduntur terra tartari foliata, ſal vegetalis, ſed doſi parcâ quâ ſollicitetur levi ſtimulo alvus, non irritetur. Necnon etiam prudentia jubet, ubi diſparuit malum, hoſtem à tergo cathartico levi inſequi, ut reſluus, ſi adſit, humor

cum bile extrà corpus feratur. Imò & balneis tepidis lenibus cutem ita mollire proderit, ut si quæ superessent intùs reliquiæ, hùc ferantur. Quibus peractis, si nulla scabiei remanent vestigia, sanatum absolutè morbum rectè concludes. Intereà verò diæta cum medicaminibus coincidet, tenuis, mollis, non muriatica; nam pruritus excitando muriam conducere vel levissima observata docent, nec spirituosus feta liquoribus, aut coffe, quæ omnia sub ingressum noctis ferinum vulgò pruritus, vixque tolerandas titillationes concitant.

At à simpliciore hâc scabiei recentis curatione quantum distant molimina quæ inveterascentem atque rebellem profligare possunt curationum molimina. Cutis aspera est, papulæ duræ, corpus delassatum, vires accisæ. Frustrà rem per topica aggrediare. Crudum morbum prorsus exasperabunt illa, fiet ipsa difficilior sanatio.

Scilicet in omnibus illis morbis depuratoriiis, qui in partem aliquam deponuntur, duplex status ut in acutis distinguendus est. Cruditatis alterum, alterum verò coctionis. Scilicet materia illa morâ & igneâ indole jura nocendi sævissima obtinet, & curari se non patitur, immobilis & nociva, donec vel naturæ viribus, vel artis efficaciam mutata, tenuata, liquefacta fuerit & mitior facta ac mobiliior, hinc ejus acrimoniâ dilutâ, illinc laxatis meatibus. Quoties igitur luem aliquam chronicam susceperunt tractandam Medici dogmatici de eo cogitant ut materiem mobiliorem reddant & vasa magis meabilia, postea enim tutius & directius agunt corrigentia, aut vacuantia medicamenta, si quidem in corpus non solutum nulla est medicamenti actio.

Prima ergo in scabie rebeli curandâ indicatio in id tota vertitur ut rebellem ipsius retundamus indolem, partesque nocivas diluendo mitigemus, vasaque tenaci crispata & obstructa erethismo laxemus. Ergo antè omnia vulgò à venæ sectione, ut plerique Græcorum, curationem auspicabimur. Ipsa per se erethismo conducit. Quædam tamen ab ipsâ abhorrent corpora. Gallica nostra exquisitâ sentiendi vi donata repetitam sæpè postulant. Exindè intùs fero lactis dulcissimo corpus imbues, diætâque uteberis admodum refrigeranti, qualem lactucæ, fructus horæ, cucumeres, herbæ ferè omnes & olera præbent mollissima. Alyum, ne bilis resorpta negotium faceffat, leniter subduces. Cassiam hîc, manna, tamarindos aliis antepones medicamentis durioribus. Indè confugies

ad balneorum tepidorum & domesticorum usum ; hæc, si vires valeant, mane & vesperi repetenda. Nulla, ne pruritus increascit à balneo exeuntibus adhibenda frictio, sed leni linteorum non calentium appositione exsiccabis. Lectus in quo reponuntur ægri non ferveat, imò non incalescat.

His peractis, nondum ad topica confugere tutum est. Prius enim & antè omnia in id omni ope atque operâ enitendum ut omnes secretionem liberæ evadant, imò & liberrimæ. Verum ut ex omnibus depurationibus, ubi læsa est, ut est evidenter læsa in scabie, perspiratio, bilis & excrementorum alvinorum maxima est ad mundificandam cutem efficacia, ita ut ab ejusdem densitate notaverit Hippocrates cutim excrementis onerari ; quidquid contrà effutiat Helmontius, ita medicamentis alterantibus res agenda est ut alvus non catharticiis proturbetur, sed mollioribus eccoproticis fervetur laxior. Huc ergo advocentur decocta plantarum aperientium de quibus jam egimus, sed & penetrantiora & valentiora reddantur. Huc radices lapathi, chelidonii, enulæ campanæ, bardanæ, folia borraginis, scabiosæ, agrimonie, eupatorii, fumarie aliorumque de quibus jam egimus palmam cæteris præripiunt. Additur his, præ cæteris salibus, tartarus vitriolatus, ut potè qui plus solvendo præstet. Horum remediorum usui interpolantur cathartica quæ vim efficaciorē resolvendi possideant eaque mucosolvendo idonea, ut sunt pilulæ ex partibus extractivo-resinosi purgantibus cum mercurio dulci, aut panacæâ mercuriali remixtis ; his basim præbent diagrydium, jalappa, turpethum, aut aloës quod ultimum in iis præsertim qui hæmorrhoidum suppressarum suspicionē laborant præfertur.

Ubi jam mali mitigationem symptomata arguere incipiunt, topicis utere ; jam soluta sunt mali vincula. Eaque prætollenda sunt topica, quæ cum detergendi facultate simul solventi distinguuntur efficaciam, inter quæ palmam certè præripiunt mercurialia unguenta leniora, quæ scilicet quartam tantum mercurii partem sub axungia occultant, eamque sulphuri remiscebis, si breviorē viam inire suadeat morbi inveterata ferocia ; de quo vide Etmullerum loco suprâ citato. Sulphur solum axungie recentis remixtum pauperibus pro unguento est admodum salutari. Profuit sæpè pro omni topico ad thermas aquas confugere, imò tentatis frustra omnibus, visæ sunt illæ inexpectatis successibus illustrari, præcipuè in illo agrotantium genere qui indociles se Medicis præstant,

eo præfertim vitæ tempore, in quo cutis aridior & solida densiora minùs se molliri sinunt, viresque simul de suâ conservatione monitos nos volunt. Sepositis omnibus remediis, præstat ægrotantes ad illarum aquarum thermalium genus advocare quæ cum potentem bituminosam atque sulphuream virtutem habeant, purgandi pariter facultate donantur. Post enim prima præparata à quibus nemo scabiosus immunem se præstare poterit, iis se proluant illi, & frequentibus haustibus simul alvinam bilem exonerent, simulque humorum molem immutent; dùm interea quotidianis & diuturnis balneis cutem detergent & emundant. Rarum est ab iis aliquem redire minùs sanum. Rarissimum verò iis omnibus ritè & ex methodo peractis scabiem obsistere.

Verùm metuendum superest ne ex suis ruderibus possit resurgere malum, & suppositus cineri ignis rursus flammam concipiat. Undè & latentis morbi reliquias expellere, & ne nova succrescat scabies cavere operæ pretium est. Hic verò & quæ præviæ fuerunt causas rimari necesse est, hisque obviam ire. Situm domorum mutare profuit; uliginosas paludes exsicasse, scabiem epidemicam suppressit; victu piperato, falso, fumoso caruisse, alvum servasse liberam & periodicam fuit utile: fœcum alvinarum bilisque vacationem quolibet mense, in decrepitis senibus, in quibus aliquid à perspiratione restitutâ expectare piaculum foret, salubre fuit admodum provocasse, præsertim hybernis mensibus; sed ætate florenti juvit perspiratio aucta per radicis chinæ decoctum leve pro potu communi ebibitum, quamvis multi de hujus diaphoreticâ virtute, inter quos illustrissimus Cartheuserus, addubitent, liceat hic plus observationi fidisse quàm ratiocinio. Hâc enim constantius epotâ plures recidivas antea perpeffus homo, nullam postea expertus, potui Americano grates persolvit, de quo vide Vesalium de usu chinæ radicis.

At illis quibus & vividior biliosaque temperies, aut facilia flammam concipere solida adsunt, nocere potest diuturnus siccioris radicis Americanæ usus, cui illud vitii subest, quod alvi siccitatem inducat, adeoque bili tardio rem moram conciliet, adeoque ejus intrâ intestina acridinem extollat. Quibus tale malum impendet iis alvus servanda libera. Quem in usum præcipuè conferunt pro potu communi aquæ minerales martiales acidulæ, si præcipuè virtute laxativâ polleant, quales sunt Passiacæ propè Parisios, aliæque ita multæ ut vix illis ulla regio careat, cum aliundè pleræque facillè possint exportari.

Scabiei verò, seu potius papularum prurientium in temperamento mirè inflammabili curationem per diluentia & lactis asinini usum concordēs descripsere & H. ab Heers, & cum ipso Riverius, locis citatis. Quæ, quamvis venenum scabiosum per se attingere vix valeant, saltem nos edocent quanti sit pretii, & à ferventioribus medicamentis in tali corporis constitutione abstinere, & quantum etiam possit post toleratas scabiei injurias lac ad sanguinem renovandum & reliquias morbi exsuperandas; sive asininum, cum à bilis retentione metuendum quid superest; cum enim potentissimè demulceat, laxat illud tamen & alvum servat liberam; sive vaccinum aut caprillum, pro re natâ in junioribus præsertim. Omnem enim paginam implebis, si cum lacte antimonialia præparata diaphoretica sic dicta, ut est bezoar minerale, antimonium diaphoreticum non lotum, imò & antimonium crudum simul adhibueris. Ea enim præparata fervente scabie vix adhibenda, cum tonum vasorum extollant, illâ penè exactâ ejus reliquias & immutant & proterunt, hocque præcipuè commodo benè se jactant, quòd cum lacte placidè concordent, ei misceantur bellè admodum, ideòque ejus virtutes exaltent & augeant. Verùm Medicorum est in arte exercitatorum & principiis fultorum dogmaticis hanc vel illam sumendam indicationem pro re natâ suscipere, in quibus rarò aberrabit qui pathologica theoremata altius meditatus fuerit.

4º. *De quibusdam Morbis qui scabiosi dicuntur.*

Cum ex præcedentibus satis demonstratum esse confidamus scabiei nomen apud auctores in sensu latissimè fuisse acceptum, nil mirum si sæpè apud auctores variis morbis nomen idem imperiatur. Plurimi vix papulas à scabie distinguunt, quæ quâ ratione discriminari debeant suprà satis ostensum est. Præterea verò aliis etiam morbis nomen idem inditum, nullo respectu ad causas, aut ad curationem habito. Ita J. de Vigo (a) inter scabiei species malum mortuum & *asaphati* Arabum veras vitiliginis formas accenset; & penè omnes auctores scabiei venereæ nomine vocant pustulas venereas; quamvis non negandum sit luem veneream aliquandò veram scabiei formam induere; sed cum illis certè discrepantiis quæ naturam ejus satis superque indicent. Rhases ipse

(a) Chirurg. Pract. lib. 5.

inter scabies numerat *sefel* (a) illud malum oculorum in quo palpebræ retortæ pruritu tentantur acerrimo : & quanquam non negandum sit scabiem malè tractatam & imprudenti adstringentium usu retropulsam posse in oculos ferri, quod ut rarò gonorrhæa accidit, rarissimè scabiei evenit, id nunquam vidi, nec ullum alium auctorem præter Math. de Gradibus & Rhasim legi annotasse : non negandum tamen depurationem impeditam mala similia posse producere.

Scabiem scorbuticam multi pariter memorant, quam ego quidem sic verè dicendam nunquam me vidisse memini, quamvis sæpè utriusque morbi conjugium in nautis præsertim, atque incarceratis hominibus reperire sit : sed utrique sua competit curatio, ita ut à scorbuto incipiatur ; nam sanguini scorbutico novam labem insinuarent ea quæ ad scabiem curandam mineralia solventia præscribuntur remedia. Undè, utut ingens pruritus moras respuat, ita tamen corpus à scorbuto liberandum est ut postea pateat remedium ad scabiem expellendam institutorum aditus liberior. In quâ re sic regendâ difficultas nulla est ; nam si papulæ fuerunt scorbuticæ, unâ eâdemque viâ tollentur.

Directiùs cum verâ atque legitimâ scabie confunditur scabies illa melancholica à Fr. Hoffmanno & antè illum à Fracastorio distincta sub nomine pforæ à scabie (b), à Riverio descripta, à Rondeletio non prætervifa, quam eo nomine videntur viri illustrissimi donasse propter rebellem admodum indolem, & cutis asperam duritiem (c). Hanc veteres ut lepræ præviam crediderunt, Paulusque rem distinctè pronuntiat, quem alii ferè omnes Græci pforam describentes secuti sunt. In eâ odorem acidum, seu potius acescentem se sentiisse testatur F. Hoffmannus. Viris in ætatem decrepitam inclinantibus in quibus & coctiones languent & secretio bilis vitatur & perspiratio imminuitur, aut vix cocta exit, aliquandò supervenit illa, pruritu metuenda immani, crurum & femorum inflatione, moxque anhelitu hominem è medio tollens, aut miserabili hydrope conficiens. Vernaculo vocabulo aiunt depauperari sanguinem, nec ineptè quidem, siquidem vitiatis omnibus simul functionibus circuloque vitiatarum functionum ferali exorto, vix ulla melioris vitæ spes exurgit, quam tamen à vege-

(a) Math. de Gradib. de morb. ocul. CXIX.

(b) V. Fracast. de morbis contag. cap. 4°.

(c) Manard. lib. 7, ep. 2.

tabilium succorum non acescentium, sed contra alkali volatile subtilius, aut simillimum quid continentium repetere debemus, additis amaris volatilibus, quales se præstant arum, scilla, cæpæ omnes, flores aromatici, aut radices serpentariæ virginianæ, pareiræ bravæ, camphorata Monspeliensis, quæ ita administranda sunt, mitiora minùs ægrotantibus seligendo, ut catharticis miscantur ad distantiam coctioni humoris necessariam, simulque ut viribus parcatur. Verùm hìc antè alia omnia remedia diætâ instituat vegetabilis, non acris, non fermentescens ex pane biscocto, & cerevisiâ lupulatâ; addatur exercitium modicum, & perspirationi favendæ tepidiora adhibeantur balnea aërque campestris purissimus, roridus, nec fumo, aut illuvie urbium sordidus.

5°. De Lichenibus.

Vulgatum est apud antiquos lichenum nomen. Λειχήν dicitur ἀπὸ τοῦ λείχω lambo, quod cutem exteriorē quasi lambat atque lingat, intactâ interiori ejusdem substantiâ, sed lichenum qui arboribus innascuntur more, cortici insideat; undè etiam lichen apud rei agrariæ scriptores habetur pro morbo in ficubus & oleis arboribus maximè notabili. Morbum hunc ad tumores referre videtur vix possibile, cùm ex suâ naturâ cutim vix superemineat, quam Aëtius (a) voce hâc usus sit, dùm de lichene scribit ὄγκος λειχήνιδης & Oribasius (b) vocet morbum lichenum λειχήνιδαν ὄγκων πάθος, idæamque hanc videantur à Galeno mutuasse qui inter tumores lichenes recenset & sic vult accipi.

Lichenum nomen apud Hippocratem (c) pluribus in locis, sed præsertim in aphorismis (d), universaliter sumitur pro endemicâ cutis efflorescentiâ, undè mirum videtur & parùm diligens ab interpretibus nomen illud latinè per impetiginem reddi (e), cùm impetigo sui generis sit morbus depuratorius, ut alibi dicitur. Sed in hisce morbis magnam nominum confusionem nos reperire jam pluries dictum est. Undè decet plus de rebus quàm de verbis esse sollicitos.

Cùm ergò jamdudùm apud Hippocratem nomen illud fuerit usurpatum, non tanquam novum nomen, sed contrà pro morbo

(a) Tetrab. 2, serm. 4, cap. 16.

(b) Lib. 3, ad Eunap. cap. 57.

(c) Lib. 5, κατὰ τοπος cap. 5.

(d) Sect. III, 20.

(e) V. Paul. lib. 4, cap. 5.

endemico acceptum fuerit, mirum est Plinium (a) qui circà res medicas præcipuè frequentissimè cœcutit, lichenes pro novo morbo habuisse, eumque cum mentagrâ de quâ postea dicitur confudisse. Hic lichenes pro faciei morbo haberi vult, cùm non plus ad faciem, quàm ad reliquas corporis partes pertineat. Nec tamen plus Manardo (b) assentiemur Plinium carpenti quòd lichenes ab impetigine distinxerit, quam vult ipse sub hoc nomine ab Hippocrate & Galeno intellectam, saltem in aliquâ sui specie, imò & quam ab ipso Plinio (c) alibi cum iis confusam arguit. Sed viri in hisce enucleandis versatissimi sententiæ non possumus manus dare, cùm impetigo, ut alibi dicitur, inter affectus ulcerosos ab omnibus numeretur; Manardus verò ipse lichenes ad papulas referat, quæ nunquam ulcerantur sed in farinam, seu furfur leve abeant verè lichenosum; undè lichenes parùm à Græcis intellectos, & ab Arabibus, ut mihi saltem videtur, prætermisos, pro depuratione cutis particulari habebimus, cujus nobis idæam exhibere possunt eruptiones illæ quæ Gallis dicuntur *dartres farineuses*.

Cùm ergò nobis desint auctores, rem ex observatione practicâ qualem mihi videre licuit expendam. Ac primò sub lichenum nomine intelligitur, rectè quidem, nec aliâ ratione comprehendì potest, asperitas summæ cutis in lemas tenues foliolorum ad instar divisæ, quasi à sublatâ epidermide, nunc hanc, nunc illam partem cutis occupans, rarò universam. Aliundè siccus semper est lichen & aridus, nec ullum stillat humorem. Ita ut tres ipsi characteres à naturâ impressi sint. 1°. Subjectam cutim non indurat. 2°. Siccus est. 3°. Epidermidem in foliola convertit.

Lichen per se vix ullam pruriginem affert, sensum contrà obtundit, aliquandò tamen per accidens & præcipuè ad limbos pruritum concitat, quod faciliè hariolaberis, si ad ejus varietates libuerit attendere.

Lichen enim alius est simplicior, alius epidermidem in determinato spatio attollens, limbo terminatur rubello, quam lichenis, seu potius lichenum speciem, licèt ut plurimùm figurâ donetur irregulari, aliquandò ita circularem in plurimis partibus vidi ut circino descripta videretur. Ejus etiam aliquandò multiplicatio tanta est, ut nulla pars sit in toto corpore quæ non iis circulis

(a) Lib. 26, cap. 10.

(b) Lib. 7, Epist. 2.

(c) Lib. 20, c. 1.

omninò repleatur, paucis admodùm intervallis ad eruptionum formam.

Tertia demùm species rarior est quæ non ambitum modò circularem obtinet, sed etiam fundum omninò rubentem. Hæc in aliis partibus rara, in vultu fœdè frequentior est. An hæc est mentagra Plinii? Sæpè certè cum fundo miscetur herpetico, undè, sublatis qui primò apparuerant lichenibus, in verum herpetem mutatur. Compositum ergo morbum constituit, non simplicem. Illa sæpè venerea est. Lichenibus his aliam morbi speciem adjungere liceat quam cum porriginè velim confundi, si porrigio ad morbos cutaneos in capite proprios non referenda esset. Hujusmodi elementa pluries vidi, exquisitum semel. Cutis quasi squammulis horrebat levibus illis tota quanta erat in homine nobili quinquagenario & Aremorico; albida ergo undequaquè, attactui cæteroquin mollis, nec tractanti durior. Facies non admodùm squamosa, nec tamen squammis carens. Cæteroquin sanus degebat, nisi quòd noctu cutis ardens somnum arcebat; undè macilentior factus pejora sibi timebat; increverat sensim morbus, sed jam à pluribus annis eadem lue laborabat; quam dùm mihi aliisque in consilium accitis Medicis ostentare vult, dùm mutat vivido motu indusium, sternutatio omnibus simul oborta materiæ declaravit acredinem volatilem. Nulla cæteroquin ullâ in parte rubedo, alvus inculpata, urina benè cocta, fudor nullus unquam.

De ægro in patriam reduce nihil omninò audivi, nisi quòd post paucos annos, morbo acuto interemptus fuerit. Alii post paucos annos perfectè convaluère, sed non ille gradus morbi aderat, nec tamen universalis.

Ex his satis intelligitur quòd licèt lichenes uniùs ejusdemque morbi aspectum præ se ferant, causis tamen multùm inter se differant. Tres tamen præcipuè species tria causarum genera indicant.

Nam simplicior illa & prior ordine quæ sæpè juvenularum atque puellarum cutem dehonestat nitidulam, iis præsertim in partibus in quibus tensior est, ut in fronte & thorace, nullius momenti est, & eam sæpè ab ancillarum incuriâ quæ acria cuti applicant pomata repetendam vidi: à calore aëris insueto & subito, à liberiori aëris campestris & ventis perflati usu, à liberiori ad focum ardentem assensu in pueris nasci levem lichenosam farinam sæpè observabis. Aliquando acre aliquid latet, quod

cutim crispet, sejungatque à nativis vinculis epidermidem quæ dùm leviter attollitur, subtùs alia succrescit lamina : ita multi sunt infantes quibus ad singulas dentitionis periodos irritatio lichenes exterius protrudit. Nec certè semper, licèt impressio quæ tam leves effectus exerat parùm metuenda sit, negligenda tamen est. Quoties enim res universim per totum corpus grassatur, & totam humorum molem acri intingi signum est, & perspirationem minùs perfectè peragi, undè malum in œconomiam animale non unum impendet.

Præterea serum acre epidermidem à subjectâ cute divellens non semper familiarem sibi viam legit, & aliquandò palpebras & oculos infestat. Malum illud lichenum universalium simplicium juvenes, præcipuè viros, sed quovis ætatis tempore mulieres divexare natum, in illas præsertim incidere mihi visum est quæ antè ætatem & præter sexum liquoribus spirituosus abutebantur, aut cibis muriaticis sale fumoque induratis, vel demùm piscibus acribus salitis nimiùm delectabantur atque piperatis, ita ut noverim non unam cui res ita contingeret, ut nunquam, nisi post similem in victu errorem, lichenes apparerent, meliori victûs instituto corrigendi, rursus emergentes, ubi nova concessa ipsis foret libertas iis indulgendi.

Altior est eorum lichenum consideratio qui rubro limbo erysipelatoso & aliquantisper rubro distinguuntur, si præsertim maculæ illæ totum corpus æqualiter occupent, paucis relictis intervallis. Tunc enim acredo major est, brevique non sola exteriora symptomata concitabit, sed nares, fauces intimas, trachæam & intestina invadet, ibique coryzani perpetuam, aphtas, deglutiendi & respirandi difficultatem, tussim & tormina rebellia procreare potest. Causa porrò acrior est & petita ex longinquo, licèt plures viderim qui, etsi obstinatissimi fuerint, tamen sævirent per hiemem, & primis æstatis caloribus omninò diffugerent, ne relictâ quidem suâ vel minimâ notâ. Aliquandò lichenes venereos dari distributâ inæqualiter nocente materiâ certum est. Dari scrophulosos non inauditum; sed nunquam sine alio concurrente signo morborum istorum diagnosi formandæ sufficeret lichenum eruptio.

De acris istius naturâ quod lichenes efficiat & non alia concitet symptomata vix accuratius potest pronuntiari. Videtur tamen illud in hâc præcipuè hære mucosæ materiæ parte excrementitiâ factâ quæ cum perspiratione exit, & quæ vinculo inter epidermidem

& cutem faciendo habilis est. Mucus ille in lichenibus nimis falsus videtur & minus aptus connexioni illi efformandæ, simulque non satis acer, ut possit subjectam cutim corrodere. Unde ille morbus à falso nimis feri & muci caractere pendere videtur. Hinc si microscopio lichenes lustraveris, non ulcuscula, non vesiculas acri sero turgentes reperiās, sed hiatus occlusos & subjectam cutim quasi crispam & vellicatam observes; epidermis verò unâ suâ parte soluta, alterâ cuti innexa apparet. Nec diversa est natura tertiæ magisque sævæ lichenum speciei quæ fundo omninò rubro donata est, nisi quòd causa acrior sit, aliaque mala portendat, cum causa & cutem subjectam, imò & adipem subjectum possit violare.

Diagnosis morbi per se facilis est; non alium habet morbus noster symptomatum decursus, nisi quòd increascit sensim, sæpèque à parvulo puncti unius exordio in maximam corporis partem feratur. Nullus, nisi in rubro circulo circumdatis lichenibus, pruritus, at stupor aliquis cutis & sensus hebetatio: partes sæpè primò occupatas deserunt lichenes & vicinam occupant; sæpè rubellus limbus aliquâ suâ parte tollitur, mitescente malo, sæpè remanet integer, licet vix lichenum ulla remaneat forma. Causæ diagnosis ex antecedentium memoriâ trahitur; at ubi gravior est, ex causarum præteritarum recordatione & functionum præsentis intuitu deducitur.

Prognosis verò pro causæ ratione varia est; semper & in quâvis suâ specie longus est morbus, & tardè sive in malum, sive in curationem incedens. Qui levior est, & potius à cutis naturâ pender, quàm ab internâ humorum depuratione, vix aliquid metuendum exhibet. Antè pubertatis tempora emergentes lichenes, cum nondum glandulæ omnes evolvi se siverent, eâ peractâ evolutione, sanantur omninò, & nitidæ cuti suus reddit decor, licet hic nihil addiderit sui medicina.

At quæ aliquid inflammatorii præ se fert, & secundam aut tertiam lichenum speciem constituit acrimonia, ea sibi justam attentionem exposcit; nam, aut multiplicato, aut represso veneno, in herpes potest mutari, aut in interiora viscera deponi, secretiones vitare, obstructions parere, phlogosesque obscuras tardè & occultâ ratione grassantes inducere, sicque demùm, aut abscessibus occultis locum dare, aut scirrhis atque hydropi.

Nec id pro fabulâ habendum. Nam multos reperire est qui

cùm diù & obstinatè per primam ætatem lichenes passi sint, postea asthmaticis divexari se paroxysmis mirati sunt, ac demùm hydrope pectoris periêre, qui si maturius, aut cauteriis, aut vesicantibus fuissent curati, vitam adhucdum ducerent. Imò forsan à neglectis hisce malis pars non minima obscurarum illarum obstructionum pendet quæ nobis in adultiore vitâ tantùm facessunt negotii. Obscuras autem dico adeoque magis periculosas, quòd materia lichenibus concitandis idonea parùm apta videatur vividæ inflammationi concitandæ.

Verùm, etiamsi per se parùm metuendam morbi idæam nobis exhibeant lichenes, diuturnum tamen malum constituunt, nec ulla est harum species quæ non semper, ut securè tollatur, multa temporis intervalla postulet. Sic vidi in puero pubescente, cùm jam sanguis incipit principiis turgescere actuosus, & præsertim salinis, evolvunturque principia illa muco infantili & informi priùs obruta, lichenes sparsim per totam corporis superficiem effloruisse. Neglecti sunt illi in scholari valentissimo, exercitatissimo, imò & pro ætate toroso. Sæpè sudoribus diffuebat ille, repressa que perspiratio acris nullâ excipiebatur curâ? Quid multa? Catharrus ingruit, sed remansit nasi exterioris volumen pro corpore immensum, quod jam propinquorum attentionem extorsit. Purgantibus diù incassumque dimicatum est, donec magnâ pilularum mercurialium dosi tandem sanatus fuerit nasus, simul delitescentibus lichenibus. Quod quidem symptoma lichenibus in puellis mixtum non unâ vice vidi, nec sanatum facilè, imò per totam vitam perdurasse, non sine neglecti initio mali moestâ recordatione. Videtur ab hisce exemplis demonstratum non leviter esse prætermittendam lichenum curationem, circa quam instituendam variæ etiam lichenum species in animum revocandæ sunt; itaque tribus hisce speciebus varia admodum curatio competit.

Simplicissimæ enim, & ex accidenti externo natæ, ut climatis ariditati debitæ, assiduo ad focum assessui, si præsertim è calidiori loco in frigidiorē cutis tenuior ac debilior sese exponat, quid aliud quæremus, præter assiduum cutis fotum ita institutum ut molliatur subjecta epidermidi cutis ipsaque epidermis emollita servet vincula. Huic officio parùm inserviat aqua pura, sed illa quæ arte ita parata sit, ut unctuosum molle contineat, aquamque applicet & applicatam servet. Tale subsidium præbent decocta

emollientia, altheæ, malvæ, verbasçi, consolidæ majoris, psyllii, aliique hujusmodi plantarum mucagine levi turgentium succi, vel ad hunc usum famosa fabarum aut lentium decocta, aut aqua ex melle & similibus farinis parata, mulieribus Britannis adeò jactata & apud nostras quovis redempta pretio, cui possunt viliores, sed æquè præstantes substitui farinæ hordei, lini, similesque hujusmodi quibus simul addideris oleosa, lenia, mucilaginea cosmetica, quibus tot inanes farciri libros solemne est. Idem præstant axungia mollium animalium, pullorum gallinaceorum, suillus adeps recens, quibus additur aliquid aromatici quo cutis sensus acuatur & rancedo oleorum impediatur, quale præbent balsama Mechanum, Copai-vense, Peruvianum. Vitanda simul sunt exsiccantia omnia. Imò cum ipse venti nimia vivacitate insufflantis halitus, aut radiorum solis insultus lichenes efficiat, matres solent puellas, aut à sole abducere, aut caput velis levibus protegere, ne cutis are scat & levio rem inducat lichenum speciem. Verum cum iis res præcipuè accidat quæ aliundè, aut sicciori viscerum diathesi peccant, aut in quibus secretiones minùs ordinatè procedunt, proderit simul varia vel ipsius sanitatis phænomena expendere, videreque an similis aliqua ariditatem illam concitans causa lateat, illique opem ferre, quod opus peragendum secundæ lichenum speciei curationem constituit.

Etenim ubi semel limbus apparuit rubellus, qui locum lichene infectum à reliquis discriminavit, nunc altius latentem causam hariolari necesse est; eaque, sive ab acrimoniâ pendeat, sive à mutatâ feri miscelâ, illam adepta est indolem quâ possit nocere per se & à loco ad locum transferri. Hinc mutandum est statim vitæ regimen, illudque susdeque vertendum. Acria omnia jubeantur exulare. Profuit multis abstemios fieri. Omnia studia animi prorsus cessanda, aut ita saltem mitiganda, ne noceant nimis nixibus, & perspirationis atque secretionum ordo prorsus intervertatur. Aer quantum fieri potest seligendus est purior. Hæc quidem ita factitanda sunt, ut diligentius & magis severè fiant in malo maximæ extensionis, minùs verò diligenter in levi lichene.

Posteà verò cum minùs tenax, minùs oleosus humor horum morborum causa sit, medicinâ aqueâ, diluente præcipuè omnis curatio instituenda est. Proderit ergo humorum acredinem ac indè natam solidorum ariditatem diluentibus æquè ac demulcentibus delinire; undè liquores pro potu, aut præcipuè manè jejuno
ventriculo

ventriculo affatim ingerantur, qui dum facile stomacho absorbentur, omnes interiores venas subeunt, adeoque per urinæ vias feruntur facillimè. Tales sunt, verno præcipuè tempore, herbæ molliores mucilagineo succo turgescences, eoque dulci, & quo intimiùs misceatur humoribus animalibus, saponaceo. Talem succum præstant gramina, sonchus, taraxacum, cichoria juniora, & omnes hujusce generis plantæ quarum virtus videtur uniri & contineri in sero lactis vaccarum puro & recenti gramine viventium. Æstate fervente idem præstant auxilium succi fructuum horarum benè maturorum, si aliquo excessu non laborent acidi omphacini. Hinc qui sæpè sub hyemis finem erupère lichenes vernoque calore foti aliquod adepti fuerant fastigium, ubi primum fructibus illis horæis usi sunt homines, delitescunt, seu potiùs evanescunt, rursùm redituri.

Multi se credunt humoris illius præsentia urgeri intus, malèque secum agi arbitrantur, ubi lichenes qui solebant quotannis erumpere, stato tempore non apparent. Verùm inerat quidem cuti illorum impressa dispositio ad efformandos lichenes, materia non aderat; quod eò certius dicere possum quòd plures noverim, cæteroquin sanos, qui illicò lichenibus tentantur, si liquores hauserint spirituosos, fortes, & piperata atque acria cibaria sumpserint.

Sed præcipuum cum diætâ vegetabili atque diluente ad lichenes tollendos remedium à balneis repeti debet ex aquâ purissimâ paratis, tepidiusculis, quæ non modò cutem mundam efficiant, sed etiam epidermidem laxam, imò perspirationem, ut uberiores, sic etiam humidiores. Verùm ita cum ægrotis illis agendum est, ut non se credant sanatos, si paucorum balneorum usu lichenes disparuerint; cum enim illi plùs à vitio cutis ipsius pendeant, quàm ab aliâ quâcumque causâ, mutanda est atque alteranda ipsa intimior cutis structura, quod vix sperandum est, nisi repetitâ laxatione fibræ quasi molliantur, & laxentur cellulæ, undamque imbibant, & ægri fiant quasi semi-hydropici.

At ubi remediis istis obstiterit malum, pervicaciusque vim eluferit diluentium & balneorum, ad alterantia fortiora deveniendum est; illa scilicet remedia quæ cum unam præ aliâ secretionem non augent, omnes tamen intendunt, eamque principiis sanguinem constituentibus per moleculas salino-oleosas indolem addunt quâ ipse nitidior fiat & naturæ consonus magis. His addimus dupli-

catâ virtute mucilaginea lenia, cum quibus, ubi simul efferbuerint, adhærent illorum virtutes, sicque certius ad ipsum perveniunt sanguinem mutata minùs, rursusque etiam principiis sanguinis adhærent intimiùs, & cum illis meliùs miscentur. Lenem illam mucaginem præbent vitulinæ, pullorum gallinaceorum & agninæ carnes. Tùm divitibus obtruduntur testudines, demulcentes eximiè simul & abstergentes; leniorem è ranis succum obtinemus: crassitiem exprobrant illi qui ex cochleis & limacibus terrestribus eruitur. His addunt radices lapathi acuti & aliorum oxalydum quæ bilem plùs aliis humoribus sollicitant, & radices sic dictas aperientes quæ urinæ vias præcipuè sibi seligunt. Apii, petroselini, fœniculi, bardanæ, tragoselini, scorzonneræ radices plùs vias sudoriferas affectare dicuntur. Corticem capparidos laudant alii, alii varias radices lignaque quibus scatent auctores: folia seliguntur ex nasturtio & cruciferis vegetabilibus, si non ea dissuasit æstus & ardor ægro innatus; sin minùs, amariora, ut fumaria, taraxacum, cichoria palmam cæteris præripiunt. Æstuant liquorum indoli medentur borraginea illa quæ nitrata plantæ vulgò ideò dicuntur, quòd in iis combustis fusio atque nitro similis deflagratio obtineatur. His omnibus adduntur varia pro re natâ pharmaca salina, nunc bili ciendæ, nunc augendæ urinarum secretioni dicata. Hæc, vel illa aut constitutio ægri, aut ventriculi atque primarum viarum status suadent; quandoquidem nunc prodest sale amaricante anglicano aut sedlizenfi alvum proturbare, nunc admirabili glauberiano, aut ipso nitro ad urinas impetum ferre, nunc tartaro vitriolato intimiores meatus referare; quippè hic magis immutatus intrâ sanguinem defertur, & ibi diutiùs pererrat.

Prætereà verò hunc usum per plurium dierum intervalla repetitum moris est catharticis actuosioribus interrumpere, quibus partes à medicamentis illis intrâ sanguinem admixtæ, simulque biliosæ solutiores redditæ vacuentur, novumque locum novis succedentibus partibus præstent. Sed post illorum medicaminum usum, etiam delitescantibus omninò atque curatis, ut videtur, lichenibus, non ideò omnis cura Medicos effugit. Videndum enim est an aliqua lateat acredo ad genus cognitum referenda, eamque à tergo insequi necesse est. Nec, quamvis naturam particularum acrium è physicis præcognitis determinare impossibile sit, ideò tamen desperandum est aliquid hîc certi edoceri, si ad symptomata quæ hanc, vel illam partem affectant seduliùs attenderis.

Sæpè bitis tardiùs fluens lichenes efformavit. Hos insequeris longo aquarum martialium salinarum aperientium & leviter laxantium usu. Si contrà malè moratus humor, tusses, pseud-anginas produxerit, lactis asinini repetita assumptio, aut etiam victus è vaccino lacte poterit sopitum hostem proterere. Si catharros aut corizas efformaverit, vulgò usus protractior ptisanarum diaphoreticarum ex chinâ, sarsaparillâ, fassafras profuit, modò tamen ardore & siccitate medicamentorum corpus non deteratur. Cutis ipsa siccior balneis foveatur, aut saltem frequentibus lotionibus humescat. Imò non sine emolumento oleosis dulcibus inungi, indèque, aut strigili, aut panno laneo cutem deradi fuit utile. Inest enim in lichenibus rancescentia oleosa ab adipe nata degeneri, quam potenter oleosa illa abstergunt. Nec certè negandum est dari ex hoc genere symptomatum quædam quæ sint ab abstrusioribus repetenda causis, adeoque & remedia & methodum exigant abstrusiores, ut sunt lichenes venerei. Verùm cùm nunquam soli huic morbo dignoscendo sufficiant, sed aliis incedant stipati symptomatibus, patet eos hìc nulum sibi locum vindicare.

A R T I C U L U S I I.

De iis Tumoribus qui in pus aut alium humorem vertuntur.

Hùc usquè de iis actum tumorum speciebus quæ, aut resolvuntur, aut per insensilem mutationem abeunt, atque nullam in sibi propriâ ac primùm ascitâ naturâ ex rei necessitate mutationem subeunt. Undè, quamvis gravissima possint ab iis exoriri mala morbique, ut diximus, & gravitate & duratione symptomatum maximè metuendi, tamen pars præcipuè affecta serosa illa erat levis & citò diffilabilis, nec nisi renovatâ & quasi fermentante lue rebellis, hìnc nec metuenda fuit conversio, nec speranda. Simpliciter, ut Platonis verbis utar, habebamus (a) ἀποκριμμενον νόσημα in quo humores ab internis ad externa feruntur vi naturæ. Verùm in morbis de quibus nunc agimus duplicem operam agit ἀποκριτική illa δύναμις Galeno sic dicta, seu *vis separans*. Segregat enim mala à bonis; segregata autem cùm

(a) De Repub. lib. 3.

præ ipforum crassitie non possit expellere, ea etiam novo labore immutanda fuscipit, undè etiam illa facultas διακριτικὴ καὶ πρῶτη dicta est (a).

PARAGRAPHUS I.

De Pustulis.

Primum hujusce generis morborum gradum constituunt pustulæ quæ à Celso latinè sic dictæ ab eo ita describuntur, ut à maculis tumore, à papulis exeunte humore distinguantur. Hæ enim de quibus jam egimus βλάβηματα, ἐκθυμάτια dictæ, distinguuntur à pustulis quòd resolvantur, aut abeant in farinam levem, ἐξανθήματα verò omne illud genus pustularum comprehendat, quod humorem fundit, adeoque aut in crustam abit, seu ἐσχάραν, aut emplastris obductum cicatricem accipit. Non autem accurata & sedula Celsi descriptio ita Medicorum Græcorum ætate recentiorum permovit animos, ut aliquam hîc ambiguitatem verborum non sinerent illabi. Ita Paulus Ægineta (b) vocat pustulas citra saniem, id est veras papulas ἐκζέματα, ἐκζέματα, περιζέματα, quod quidem per nos licet, modò illæ cum pustulis non confundantur, in quem incidisse errorem videtur auctor alioquin in re medicâ non levis auctoritatis.

Cùm plures pustularum distinctiones Celsus admiserit, tùm ea prima est antè alias quâ pustulæ in acutas & chronicas dividuntur. Scilicet multi sunt morbi acuti quorum crisis per pustulas fit, de quibus hîc agere ullo modo non sinunt propositæ limites materiæ. At de chronicis solis hîc res agitur quarum divisio primaria est in benignas & malignas.

Benignæ pustulæ illæ sunt quæ nullum important periculum, & non una illarum species est, imò eundem servant ordinem & eandem naturam atque illæ quæ maximè periculosæ sunt. Undè eadem atque malignis divisio competit. Serosas seu lymphaticas aut recepto apud eos more pituitosas φλεγματώδεις antiqui numerabant, tùm sanguineas, biliosas & eas quæ ab atrâ bile pendent.

Hæc quidem divisio pustularum apud illos, præsertim verò

(a) Lib. 3, de facult. natur.

(b) Lib. 4, cap. 1.

apud Arabas, omnibus ferè morbis communis de pustulis tractanti non omninò rejicienda est, nisi quòd eæ quæ ab atrâ bile pendere dicuntur nunquam inter benignas numerari possint.

Verùm summè instituenda & antè alias pustularum divisio est inter eas quæ ichorem fundunt, aut serum acre, malè coctum, & eas quæ sanguinem ac pus, antequam rumpantur, continent, quarum aliæ basim & circulum circumdantem inflammatum habent, aliæ fastigio tantùm inflammantur; iis diversa indita sunt apud Græcos nomina, licèt non perindè facile sit proprias verborum significationes eruere. In genere pustulæ lymphaticæ, si minutæ sint, apud veteres ἰδρωα aut etiam κεκρυπιας dictæ sunt, quod Latini, Celso auctore, verterunt per vocem *sudamina*, & reverà pustulæ illæ rarò sine sudore præcedenti apparent & videntur à materiâ acri mordaci per sudores exitum molienti pendere. Distinguendæ sunt illæ à veris phlyctœnis erysipelatosi quæ nunc malo omine, nunc meliori pro re natâ apparent in febribus sudatoriis Hungaricis, & Anglico sudore aut Picardorum sudatoriâ febre de quibus hîc agere nostri non est instituti. Quæ verò apud nos & sine febre apparent, rarò depuratoria sunt, & à sudoris acredine quam procreavit ardor tempestatis exurens pendent ut plurimùm, vixque aliam sibi medicinam postulant præter diluentem atque refrigerantem.

Vidi pustulas hæc humore lymphatico plenas illicò in faciem & totum corpus in illis exardere, qui sordes longâ corruptione volatiles factas durâ everrebant operâ. Stercus murinum paleâ exceptum & ita exsiccatum ut in surfures tenuissimos abiret, manus & vultum juvenis aurigæ similibus implevit pustulis quas paucorum dierum spatio sine artis ope sanavit. Idem accidisse memini puero qui incautiùs nidum formicarum totamque rempublicam baculo everterat funditùs: exemplum cantharidum probat satis similem halitum posse à non unâ insectorum specie effundi. Quod etiam multis metallorum arsenicalium fossoribus accidere norunt metallurgi. Sed novi virum qui nunc impunè talia perpetrat, sed qui cùm juvenis esset, nec vinum Hispanum illud forte & spiritibus oleoque essentiali refertum, aut potum coffé forbere non poterat, quin illicò pustulis frons dehonestaretur lymphaticis illis & acriter per viginti quatuor horarum spatium dolentibus, postea per levem suppurationem abeuntibus. Hæc omnia vix morbi nomine digna, medicinâ non indigent, nisi diluenti & temperanti. Graviores sunt species quædam

pustularum quas, ut magis conspicuas, diverso nomine donaverunt.

PARAGRAPHUS II.

De Phlyctænis.

φλύκταιναι ἢ φλυκτῖδες quas inter genera pustularum Celsus (a) recenset, idem sunt atque φλυζακίον (b) quorundam græcorum. Videtur auctor (c) libri sexti Epidemiorum eas vocasse pustulas ut combustorum, ἐξανθηματα κηησιμώδεα ὡς περ πυρὶ καυστά. Hæ ubi confertim exeunt apud aliquos χαλαζα aut χαλαζίον (d) vocatæ sunt. Quod nomen apud recentiores pro grandine, morbo oculorum usurpatum fuit. Undè etiam aliquandò qui miliaris, seu κευχρίας herpes dictus est, etiam phlyctænodes dictus fuit. Sed illud morbi genus forsan meliùs ad Ὑδρωα, seu miliares pustulas referri posset.

Verùm ne nimis in vocabulorum minùs utilium disquisitione hæ-
rere videamur, ad aliam phlyctænarum speciem naturâ diversam
pertinere videntur & pustulæ quæ Græcis & Hippocrati præsertim
πομποί dictæ sunt, aut etiam, sed obscuriùs πομφολυγες, inter
varos à multis numeratæ. Hæ enim pustulæ, si Galeno (e) cre-
damus, bullæ sunt humore plenæ seroso illo ac sanguineis par-
tibus turgido, fundumque habent sanguine effuso & concreto
plenum. De hoc morbo agit Hippocrates in coacis, præsertim
in linguâ. Sed similes pustulas in aliis corporis partibus sæpè
vidi. Differunt hæ à primâ phlyctænarum specie per indolem
feri contenti & per fundi naturam qui sanguine concreto con-
taminatur. Utraque phlyctænarum harum species in morbis
acutis jure meritòque pro pessimo signo habetur, solutamque
& sanguinis compagem & solidorum texturam indicat; sed
nec in morbis chronicis jam à longo tempore sævientibus, ut
scorbuto aut gangrænâ senili, melioris sunt ominis, eadem enim
inducunt; sed tunc symptoma, non morbum efficiunt.

Verùm ubi phlyctæna simplex est & per se morbum constituit,
rarò morbus gravis est, etiam si per omnem corporis ambitum

(a) Lib. 5, L. C.

(b) Paul. lib. 4.

(c) Galen. comm. 1, in Epid. 6.

(d) Aristot. de morbis animal. 8, cap. 20.

(e) V. Galen. de vocibus Hippocr.

fuerit multiplicata; imò & si plures phlyctœnas viderint Medici per corpus universum sparsas, tamen illas pro erysipelatis symptomate habendas censuerunt semper, nec nisi per causas accidentales, ut influxum venenatum halituum ab insectis nascentium. Aliquandò morbum hunc vidisse me memini, & cùm in uno aut altero casu nulla nota esset causa phlyctœnis inducendis apta, non dubitavi eas ad causam accidentalem, licèt incognitam, referre, & facilis per aliquot dies quietos & à sole remotos curatio satis indicavit veram esse conjecturam; modò in eis non comprehendantur illæ quas post ephemeram febrem in junioribus vidi enatas & quas in acutarum numero recensendas brevis illarum existentia demonstrat.

Altera phlyctœnarum species quas *πομφολι*, ut diximus, antiqui vocaverant, in universum corpus nunquam diffunditur, sed illas ut plurimum in seniorum cruribus observavi; nonnunquam etiam in viris, rarò admodum in junioribus. Earum causas ad scorbuticam diathesim referri vulgare est, imò & illæ sæpius habentur à practicis ut scorbuticæ indolis, licèt non semper in hanc idæam consentientem me habuerint. Has enim vidi perspirationi subito suppressæ in viris sanguine alioquin acri præditis succedere: sic post lautas acribusque fervidas vinis, & embamatibus epulas illæ nascuntur. Quodcumque acre est perspirationis vias affectat in aëre coenaculorum fervido, quod si cohibeatur, subito similes potest phlyctœnas protinùs producere, si præsertim aeri externo fervidi sese objecerint. Hæ ruptæ acre serum stillant epidermidem à cute sejungens, & in affectum ulcerosum degenerant. Vidi ego hominem herpetibus pruriginosis & acrem humorem stillantibus vehementer vexatum. Cessavit ipsi nullo adhibito remedio stillicidium illud, enato simul ad femora magno phlyctœnarum sanguine maculatarum, & sibi succedentium numero. Dein suppurabant illæ, verum in pus abibant, leve, lymphaticum, diffuens, non coquendum, & tamen inducendæ cicatrici sufficiens.

Phlyctœnæ à causâ natæ internâ, vel solitariae & per longa nitidæ cutis distinctaque intervalla prodeunt, vel agglomeratæ & quasi racematim; sed præsertim crura, femora, partiumque genitalium viciniam invadunt, locaque omnia quæ humore acri turgent, eique sæpè foetido exitum dant, undè natura illarum plenius intelligatur. Et iis præsertim accidunt quos aliâ de causâ

vexat quævis acrimonia, undè sæpè mulieribus cancro laborantibus familiares sunt, sæpè etiam in morbis venereis emicant; nullamque aliam causam, nullamque proindè alienam curationem admittunt, sed tunc simplices non sunt, basimque habent inflammata, ac citò abeunt in affectum pure albido, squallido refertum atque ulcerosum, ita ut usu periti harumce rerum non hæsitare possint circà diagnosim. Prognosis fata causæ sequitur.

Curatio alia est externa, seu ut vocant palliativa, interna alia. Externa omnibus communis in eo consistit ut serum illud vacuetur, parti læsæ sero vacuæ ita applicentur emplastra saturnina aut absorbentia, ne serum diffluat, sed absorbeatur pars aquosa, quæ verò spissior est in parte retineatur ad pus conficiendum, aut saltem crustam cicatrici præviā inducendam. Emplastra verò non adhibeantur, nisi priùs pars cruenta, in plagâ residua, fuerit aut linteo carpto subblata, aut per vinum mellitum, aut, si partes nimio sensu donentur, per hordei decoctum pariter mellitum penitus elota. Verùm si seri fluxus metuendus sit per quem tota corrumpetur vicinia, proderit quorundam Chirurgorum artificium quo emplastris apposis foramina aptant per quæ possit supra emplastrum elabi serosa pars illa, intactâ interea subjectâ cute. Emplastra quæ ad hunc usum adhibentur varia sunt, ut diapalma, diapompholygos & illud celebratissimum nurembergense dictum quod, addito multo minio, vim absorbentem eximiam adipiscitur. Multa sunt hujusmodi emplastra quæ in horum locum adhiberi possunt, modò siccissima sint illa, & nullatenus unguenti naturam redoleant. Nec hîc rara curatio in vulneribus commendata competit. Pluries in die deligandæ sunt hæ plagæ, ne quod retinetur acrimoniæ nativæ adscititium addat venenum. Quæ quidem sanandi phlyctœnas methodus nunquam ad corpus universum pertinet, sed sæpè pertingit ad crura, sæpè ad femora universa senum illorum in quibus vitalis circuitus elanguet & quæ phlyctœnis occupantur.

Interna phlyctœnas curandi methodus non adeò simplex est, aut universalis. Causa semper habenda præ oculis, quæ cum summè diversa sit, summè etiam diversam curationem postulat. Persæpè enim scorbuticam, putridamve acrimoniam supponunt illæ, hæque propria causæ remedia postulant. Et si acrimonia quævis sui characteris indicia prodat externis signis, illicò ab illis indiciis captanda indicatio. Undè universa acrium genera recensenda forent, si universalem hîc phlyctœnarum curationem persequi

sequi foret animus. Verùm licèt secretio quævis retenta, licèt acre quodvis introductum possit phlyctœnas inducere, perspirationi tamen his atomis nocuis fœtæ subitò suppressæ debetur plerumquè earum exortus. Undè non demulcendæ tantùm acrimoniæ indicatio datur, sed etiam laxandi solidorum erethismi qui subitam perspirationis suppressionem comitatur semper. Nec deest in nostris hisce oris alvum laxandi necessitas, quia bilis exitus apud nos promptior quàm in ullis aliis oris, acrimoniam maximè eluit & secum abripit. Hinc ubi semel laxitas solidis inducta est, experientiâ freti huic maximè vacuationi fidimus quam frustra speres per aliam quamcumque supplere: cùm vix urina perspirationis vices agens satis apertum callem eluendis humoribus aperiat, sudor verò huic nunquam perfectè suppleat.

Verùm post fugatas atque debellatas exterius phlyctœnas, refarcienda est perspiratio, & renascenti epidermidi ac in veteris jam per squammas leves abeuntis locum redivivæ mollities inducenda est atque humiditas lubrica ut & firmiùs adhæreat & potentiùs extendatur. Quod efficient foci tepidi laxantes, semicupia, balnea, frictus cutis leves; forsan & si suaferit causa & ægri temperies faverit, proderit interioribus aromaticis levioribus, volatilibus, multâ aquâ dilutis, simulque operâ caloris externi sapienter adaukti, & leniter prorogati, sudores aliquos prolicere, quem effectum præstant bardanæ, scorzonneræ radices, aliæque ejusdem generis; ligna assafras, santalorum, folia borraginis, buglossi, echii, summitates veronicæ, chamædryos, chamæpytios, melissæ; flores sambuci, meliloti, aliique similes, quorum hi tantùm in exemplum adducuntur, quibus in corpore laxato calidè assumptis, post somnum præsertim, quo tempore omnia meliùs è corpore exhalant, vapor tenuis ad cutim defertur ubertim, & perspiratio universalis omnes corporis artus perluit.

Sed non ad omnes æquè illa pertinet curatio. Senibus v. g. & corporibus aridis vix ulla similis vacuatio speranda est, aut arte procuranda. Satiùs illis ad cautelam alvus lubrica identidem redditur, ut illæ quæ supersunt à coctione humorum universali reliquiæ ad magnum illud bilis emunctorium ferantur, & per illud eliminentur è corpore: quæ quidem praxis licèt ab instituto naturæ aliquatenùs diversa videatur, aut ab eo averfa, tamen perspirationi supplet. In quâ quidem methodo secundum Hippocratis & Sanctorii dogmata ratio aliquatenùs tempestatum atque

regionum habenda est. Sudâ enim tempestate & calidâ in regione melius perspirationi fidendum est, minùs verò in frigidioribus quibus magis est salutaris diarrhæa.

PARAGRAPHUS III.

De Pustulis inflammatoriis.

Nunquam gravis est per se pustula inflammatoria subitò rubens, subitò fastigiata, quæ sine tensione aut lancinatione præviâ pus fundit vulgò aquosum primò, dein secundâ periodo spissius. At quamvis depuratoria sint, ferè semper præbent signum mali latentis & alienam sedem occupantis; rarò enim pustulæ illæ apparent, quin aliqua lateat in parte intimiùs affectâ suppuratio. Ita hæ sæpè superveniunt phthisibus pulmonalibus, aut in abscessu hepatis latent & ex sanguine qui pure turget undequaquè regurgitant. Hinc nec crîsim faciunt, nec levamentum à copiâ materiæ pendent. Cæteræ verò omnes sine phlogosi nascentes ad hydroas & phlyctænas referuntur.

Longè major diversitas intercedit inter pustulas illas quæ inflammatione stipantur ad limbos, aut totæ inflammatoriæ sunt. Has in biliosas, sanguineas, aut atrabilarias antiqui distinxerunt: quid biliosæ sint pustulæ difficile est intellectu, nisi hoc nomine intelligantur simplicia exanthemata in juvenibus præsertim nascentia, quo tempore præsertim pubertas emicat, & eâ tempestate quâ sese ver explicat, rediviva. Hæ quidem pustulæ simpliciores ab acriori & actuoso nimis mucò pendent, vulgòque aut studiosis & malè concoquentibus accidunt, aut illis qui multum spermatis ingenerant atque colligunt, aut demùm iis qui acribus cibariis delectantur. Novi juvenem qui non impunè spirituosorum liquorum levem usum, vel semel, experiretur, quin illicò quasi impetu factò in hanc illamve cutis partem punctorius quasi lædentis aciculæ sensus oriretur, indèque orta pustula intrà biduum pus non eliceret, quo abactò cicatrix fiebat. Multæ sunt hujus generis pustulæ cutim teneriorum juvenicularum dehonestantes, quas aut vigiliæ, aut anxietates, aut protracta studia, aut errata qualiacumque in victu inducunt, & causâ sublatâ, sine ullo alio medicamine tolluntur; multæ sunt hujusmodi pustulæ quæ, cùm æstate fervente appareant, sub finem autumnii prorsùs abeunt, & hæ

præsertim biliosarum nomine donandæ sunt, cùm in hominibus plurima bilis acrioris principia generantibus appareant, alvoque profusâ vultus & artus enitescant, quasi reverà principia bilis abundantioris simul & acrioris resorpta illas excitaverint. Hâc causâ semel positâ, intelligitur cur tardatâ bilis secretionem, vel per sedentariam vitam, vel per liquores ob circuitûs tardationem concretos, tot emineant ad cutem pustulæ inflammatoriæ, pure plenæ, ita ut si causam earum spectaveris, non immeritò dicantur biliosæ.

Pustulæ illæ quæ frequentissimæ sunt, utut inflammatoriæ dicendæ sint, simplices tamen sunt, diagnosimque facilem atque levem prognosim obtinent, imò & causâ sublatâ quæ semper ex rebus repetenda est non naturalibus, facilem curationem. Primum enim & antè alia invigilandum coctioni est quæ gubernat cæteras secretionem, & ab ejus vitiis primariæ indicationes repetendæ sunt, ita ut his aliquandò pustulis usus vini meraci profuerit, quandò scilicet languent functiones ob virium coquentium imbecillitatem, at sæpiùs sero lactis clarificato, balneis, & diluentibus medela ipsis apposita est efficax. Sæpiùs verò ubi bilis regurgitat, acida saponacea paginam impleverunt. Sin minùs, obstructis hepatis viis, bileque stagnante, ex vegetantibus aperientibus, saponibus amaris, atque salinis naturæ neutræ petenda est medicina, quam hìc referre longius foret & extrâ operis propositi metam produceretur; cùm nulla sit ex his methodus quæ non hìc possit non locum invenire.

Longè aliter se res habet in sævioribus illis pustulis quas verè cruentas vocare possumus, & quas antiqui, aut à bile acriori jam porraceam indolem nactâ, aut ab atrâ bile pendere arbitrabantur. Nec unus quidem, aut sævitiei, aut pertinaciæ gradus est.

Reverà enim pustulæ sunt aliæ depuratoriæ in chronicis, ut dantur criticæ in acutis; aliæ contrà, aut ab exuberante materiâ pendent, aut ab ejus erodente qualitate, licèt aliquandò etiam ex aliquâ parte symptomati levando aptæ sint, atque adeò aliquâ ratione depurationi serviant.

Verùm pustularum illarum naturam nominibus variis designare antiqui annisi sunt. Undè summa exorta confusio, apud Arabas præsertim, qui varia nomina pro lubitu ita finxêre, ut aliud Avicennas, aliud Rhafis, aliud Haly Abbas eodem sub nomine intellexerint, vel pro se quisque diversa iisdem rebus nomina imposuerit. *Effere,*

faire & bothor Avicennæ (a) pustulas significant, quarum *effere* plus acres atque lymphaticæ, sed effuso sanguine mixtæ sunt, *bothor* latiores & legitimo pure plenæ à pluribus pro variolis habitæ sunt, & sic ab interpretibus redditæ. Vix eadem nomina Rhases (b) usurpat, sed *pustulas apantas* vocat, & dùm varia memorat earum genera, jam nominis oblitus, has *seras* vocat. Seram noctis vocat Haly Abbas quod Græci *ἐπινυκλῖδα*. Verùm hæc symptomata pro peculiaribus affectibus habenda sunt, nec ad universalem tractationem attinent.

Sed ne rebus quarum vel ipsi auctores notitiam dare non possent videamur nimium insistere, tria harum genera cum Græcis distinguemus. Quarum priores cum Hippocrate (c) *ἐπιφλογισμαῖα* vocabimus, cùm cutis velut à flammâ exusta in pustulas elevatur cruentas, prurigine insignes & ardore incredibili, quæ pustulæ ad phlegmonas accedunt, eorum naturam servant & eidem auctori *φλεγμοσῖαι* dicta sunt. Ad hoc genus etiam referuntur *αμυχὰδες* *ἐξανθημαῖα* vel *ἐξανθισμαῖα* apud coacas dicta, cùm ab iis cutis carpta, & quasi unguibus vellicata videatur. Hoc pustularum genus universim ad inflammationes pertinet, acremque supponit intus materiem veræ suppurationi aptam & idoneam. Hæ pustulæ à prurigine insigni, imò & doloribus lancinantibus incipiunt, vulgòque in subjecti tumoris amplioris fastigio nascuntur. Furunculum jures. At sola in medio enata pustula suppurationem assequitur, resolvuntur reliquæ. Rarò totum corpus obsident illæ, sed huc & illuc nascuntur, unâque aut alterâ extinctâ, numerosiores superveniunt. Nec finis crescendi atque reviviscendi datur, donec, vel artis auxilio, vel naturæ viribus tota materies exhausta sit, aut quod non rarò fit, materies intrâ resorpta graviores morbos induxerit. Undè descripsit Avicennas *bothor* pulmonis, stomachi, & aliarum partium.

Acre inflammatorium in sanguine latens huic morbo ansam dat, nec rarò morbis eruptivis, naturæ si fuerint inflammatoriæ, pustulæ illæ succedunt. Undè ars curatoria in illud innititur tota, ut laxatis per laxantia & diluentia solidis, mitificatis per demulcentia humoribus, resolvatur densum illud inflammatorium ope aperientium, saponacearumque herbarum, simulque salibus

(a) Fen. 1, lib. 10, Trent. 4, Fen. 4, lib. 4, tr. 1.

(b) Lib. 6.

(c) Aph. 23, lib. 5.

neutris moles humoris mucosi nimium densa frangatur. Cujus in operis partem cancrorum fluviatilium, millepedum substantiam addunt; imò & si aliquando plus densitatis quam acredinis subesse indicet mali pertinacia, viperarum carnem, & salia volatilia addunt. Quod nunquam, nisi sedato erethismo, tentandum esse indicat ratio.

Acrem verò illam materiam à tergo & per sudoriferorum lignorum decoctum esse insequendam suadent multi, quæ cum solventi virtute eminenter polleant, hic, certè conferre multum possunt, nisi pustulosus æger & juvenis & acrior ardorem ingentem sanguine resinoso præditus eliciat, quo in casu flamma facilè sopita exfuscitur, malumque malo additur. Rebus sic se habentibus, feri lactis benè clarificati usus diuturnus & lacticia, cujuscumque generis illa sint, aliis omnibus medicamentis certè anteponenda sunt, præmissis tamen præmittendis, & præcipuè ratione habitâ causæ quæ in hisce, ut summè variabilis est, curatorias etiam indicationes summè discriminat.

Non rarum est juvenibus, vel in ipso sequiori sexu, cum omnia turgescere incipiunt organa & quasi orgasmo concuti, faciem, nasum similibus turgere pustulis. Id etiam accidere vidi junioribus plus nimio studio deditis otioso illi, & corpus incurvum expectanti, quia nempe coctiones elanguerent & bilis tardaretur secretio. Bilis resorpta atque collecta similes producit pustulas. Vidi sic monachum juvenem & pietate & laboribus litteratis insignem, aquâ solâ pro potu usum, qui pustulis similibus, non sine intuentium calumniis, deformaretur. Bilis efficaciam, vires stomachi restituit vinum modicè potum, pustulæ delebantur. Alter in eodem cœnobio grandior natus, mero indulgebat, vultus ruber vestes albas dehonestabat. Vinum coagulum nimium bili inducebat, hunc sanavit aquæ potus. Patet ex his quodlibet acre in sanguinem resorptum eisdem effectus ex contrariis causis elicere. Semen retentum, quisquiliæ uterinæ, jecoris forsan & lienis vitia, idem efficiunt, modò sanguis acer, solidis erethismo constrictis, iis producendis conducatur. Undè universale his malis remedium in victu simplici, præsertim vegetante consistit, salinis non referto particulis, multò minus fumosis. Exercitia perspirationem juventia apprimè conducunt, quæ si ab instituto vitæ, quod immutare non semper licet, interdicanter, diuretica levia atque lenia, catharticaque mollia, cum aperientibus saponaceis mixta, sine ullâ medicamentorum mineralium miscelâ sufficient.

PARAGRAPHUS IV.

De Terminthis.

Gradu & ferocitate mali proximæ sunt eæ quas Græci *τερμινθος* vocavêre, pustulæ. Hoc nomine donare videtur Galenus (a) eas quæ basi rubrâ, purpureâ, in apicem nigrum desinunt, eumque, utut summè dolentem, non tamen gangrænæ imminenti periculo destitutum, imò ei proximum; undè pessima symptomatis forma aut in chronicis aut in acutis imminet. Dioscorides Alexandræus (b) aliam morbi speciem sub hoc nomine designat, pustulasque ex nigro viridescentes indicat, sed existentes per se atque morbum constituentes, pessimi quidem moris, sed non ita feralem. Quo in sensu illas accepisse videtur qui fusi's eas descripsit Oribasius (c), Therebinthum vertêre latini; curationemque phymatis pustularum speciem ferentis in eo ait consistere ut tumor totus in pus vertatur. Sed de peculiari hoc tumore alibi dicendum erit. Universum corpus rarò similis lues attingit.

Non mirum est si in concinno hoc nostro atque eleganti vivendî genere, in quo summa mundities etiam pauperioribus colitur, malum illud rarò appareat. Verùm non adeò invisum est aut inauditum videre pustulas illas nigrantes quæ vulgò in ulcuscula degeneres abeunt, præsertim in viris qui in senectutem inclinante ætate vivunt incautiùs, falsisque, fumove induratis delectantur cibariis, si præsertim humidiora incoluerint atque depressa loca; ita ut causa non unica, sed plures simul ad hunc morbum inducendum concurrant. Affectus ille vappidis humoribus & ferè decompositis supervenit, partim criticè, cùm aliquandò his apparentibus desinant, aut saltem minuantur symptomata, partim symptomaticè, cùm causæ vacuandæ quæ sedet intùs in humoribus illa nunquam suffecerint. Scorbutico humori vulgò adscribuntur pustulæ illæ, quod quidem ut aliquandò verum, ita tamen non semper experientiæ congruit. Sed humor ille melancholicus crassus à degeneri sanguinis crassamento pendens, sæpè eas producit: rarò ab aliâ causâ oriuntur, ita ut universa illarum curatio ab alterutrius humoris curatione repetenda sit; chirurgica verò tractatio

(a) Comm. 4, in libr. 6 Epid.

(b) Gorraei defin. med.

(c) Lib. 7, Synop. CXXXVI.

rectè, ut Oribasius docuit, in eo consistat, ut mollibus adhibitis emplastris simulque antiputridis, suppuratio benigna in supposito phymate concitetur quâ simul & subjectæ partes tollantur, & supereminens pustula. Sæpè accidit ut superveniente gangrænâ, pustula solvatur in escharam & phyma quod rubro-purpureum colorem præferebat, nigrescat. Quo in casu artis est caustico antiputrido quale præstant lapis infernalis, butyrum antimonii, &c. gangrænæ limites imponere, dein tumorem ad suppurationem educere. Sed hæc ad tumorum tractationem pertinent, nec morbos universales cutis spectant.

Quod verò attinet ad diversicolores pustulas de quibus Dioscorides Alexandræus scripsit, licèt apud nos raræ sint, observantur tamen aliquandò, & eas reperire non infrequens est in infelicitissimis illis hominibus quos vel lex, vel lege sævior autoritas in carceribus humidioribus atque obscurioribus inclusos coerces. Scilicet inertia vitæ in vinculis exigendæ, simulque ærumnosa animi conditio, victus sorditie & inopiâ infamis, sed præcipuè squallor loci ab aëre non renovato, simulque animalium corruptis halitibus jam non elasticis foeto, vestiumque non mutatarum illuvies, ita in corpus agunt, ut pessimè corrumpantur humores, exoriaturque fetidissimi scorbuti, an dicam, putredinis habitus, qui non reos modò chronicâ labe infecit, sed & judices ipsos acutâ putridâque febre affecit, ut norunt Londinenses apud quos & vincula & sordes carcerum adhuc sæviores sunt quàm apud nostrates. Hos vidi è claustris illis exire, pustulis virescentibus & flavescentibus horribiles, miserrimè foetentes, quos tamen aëris usus liberior, victus purior è vegetantibus, & spes addita ad meliorem vitæ conditionem revocabant. Similes pustulas emplastris coercere piaculum foret, cùm metus esset ne retenta materies tabo putidissimo textum cellularem, indèque reliquos humores afficeret. Profecit sæpiùs has forti kinækinæ decocto eluere sæpiùs, simulque interiora antiputridis munire, cùm notum sit aëris liberiolem attactum his persanandis antè omnia proficere.

PARAGRAPHUS V.

De Epinyctidibus.

Novam pustularum speciem constituunt epinyctides, seu potius

epinyctis, quam ita descripserunt Paulus, Oribasius (a), alique Græci apud Byfantinos & Orientales Medicinam facitantes, ut si per universum corpus fuerit diffundenda, nunquam videretur ei sustinendæ par vis humana. Hæc enim simplicis pustulæ referens speciem die quidem vix hominem vexat, & noctu ita inferum dolore lancinante atque urente excruciat, ut ferendis doloribus impar videatur (b). Exulcerationem mucosam vix fabam æquantem Celsus vocat, & cum de omnibus aliis cutem obsidentibus morbis Arabes diversitatem nominum summam inter se habeant, morbum hunc, nunc epinyctidis græco nomine, nunc feram noctis, pustulam ferotinam, & nocturnam vocant; undè id mihi concludendum visum est esse in calidioribus locis magis commune, rarum apud nos malum, cum præsertim rem sese vidisse retulerit Chirurgus peritissimus, qui apud Syros cum Medico mihi amico profectus apud Alepenses Chirurgiæ navavit operam. Hanc veteres, tum magnitudine mali, tum pertinaciâ ad atram bilem referebant, licet aliundè breves sint in exponendâ hujus curatione & parum diligentes. Sylphium commendant quasi exsiccandi, sine qualitate urenti, facultate præditum, lenticulam, herbam sanguinariam, aut coriandrum viride apposita laudat Celsus, nec aliam methodum adhibere præter illam quam omnibus pustulis communem vult, abstinentiam ab acribus, diætam moderatam, exercitia.

Mihi verò epinyctidem qualem veteres Medici describunt, serò periodicè dolores concitantem atroces, de die quiescentem, videre nunquam contigit. At pluries morbum huic affinem observasse datum est. Pustulam scilicet vidi pluries unicam, vix notabilem, mucoso pure fordidam, semper ad tactum ita exquisito sensu donatam, ut digito levi atque suspenso tractata hominem in ejulatus enormes cogeret. Ea verò nunc mediocriter dolebat, nunc atrocissima inferebat tormenta, ita ut vir & pietate conspicuus, & robore insignis, sese pronum in pavementum volveret ejulans. Alterum simili pustulâ miserè exagitatum crisis per pauciores & minutas pustulas per totam cutem à viciniâ pustulæ exoriendas liberavit; alter tractu temporis, post exhaustas feri lacris hydrias integras, cathartisque pluribus benè purgatus, convaleuit, triennio tamen post integram curationem apoplexiâ assumptus.

(a) Synops, lib. 7, cap. 37.

(b) Cels. lib. 5, 28, 15.

Pustulas similes atrociter dolentes, sed non adeò effero malo vidi, quas sub nomine erysipelatis miliaris tractabant Medici, licèt dolor non in basi, sed in solo apice pustulæ resideret, undè res mihi potius ad epinychtidem referenda videbatur, quamvis indiscriminatum noctu, vel diù sævirent; nocturni verò cruciatus adhibito opio sedati fuissent. Omnes hos casus veterum theoriâ fretus ad humoris melancholici impetum retuli, sed quod unico verbo Celsus designavit, exulcerationem mucosam vocans, multò melius horum naturam designat, non tamen quòd mucus, ut in morbis de quibus infrà dicendum erit, in suâ vitietur & peccet substantiâ, sed quòd humore illo melancholico infectus, molem corporis intactam relinquat, atque sanam, nec febrem unquam nisi ab irritatione, aut protractioribus vigiliis concitet. Undè in corpore alioquin sano prognosis ad exitum felix, ad longitudinem verò metuenda videatur.

Quamquam verò Medici omnes, tùm Græci, tùm etiam Arabes de epinyctide, ut de morbo horribili mentionem injecerint, tamen in pustulâ hâc magnis eliminandâ moliminibus vix videntur attentionem præbuisse. Nam & Celsus & alii ut simplicem pustulam epinyctidem tractant, detergentiaque atque exsiccantia apponunt: quæ curatio, rarò, imò ferè nunquam epinyctidi huic nostræ applicari potest. Ecquid enim? Nonne pessimus humor incautè coercitus, vel in textum cellularem refluus, ulcera pessima concitare potest? Aut fortunâ infeliciori intimiora percutere viscera? Mihi verò post lotiones leniter resolventes &, ut aiunt, discussivas, simulque anodynas, quales præbent infusa florum sambuci, meliloti, chamæmeli, imò & solani, morellæ dicti decocta, aliarumque similium herbarum fots, optimum visum est si, cæteris omnibus incassum tentatis, putrefacientia sic dicta in actu ipso fermentationis apponerentur ut aliqua suppuratio induceretur. Quæ quidem methodus diluentibus internis atque antiphlogisticis suffulta mihi in unicâ & solitariâ, qualem descripsi, epinyctide successit optimè; sed tentare eam non licet, quoties confertæ hujusmodi pustulæ cutim infestant. Tunc enim omnibus ob mali violentiam in erethismum atque fervorem concitatis, omnia in diluentium leviter aperientium usu constant, qualia præstant serum lactis & plantæ omnes oleraceæ, molles atque saponaceæ, imò & quoniam in tantis doloribus semper aliquid sibi saburra primarum viarum vindicat, post iteratum diluentium illorum usum, levibus alvum

subluere catharticiis, non irritantibus illis, sed eccoproticis proderit; qualia suppeditant pro diversâ ægri temperie, ætate, victu variè adhibenda, fenna, manna, cassia & salia illa media ex vegetantibus acidum sibi fumentia. Nec satis est in malo rebeli tot & tanta intus medicamina cumulasse, nisi simul per exteriora laxantia restituatur perspiratio, & amplior humoribus exitum molientibus per cutim via aperiatur. Hinc maximum hinc sibi usum vindicant balnea aquæ tepidæ universalis illa & diuturna, quibus quantum laticis aquei absorbeatur plures demonstravere inter quos noster præfulget Monnerius. Præterea, sublatâ post balneum aquæ pressione, ingens humorum vis & copia fertur ad cutim, & laxatis vasis per illam quasi torrente facto exit, undè & subtrahitur alendis pustulis fomes, & materies ipsa pustularum appositâ aquâ diluitur atque mitescit: omniaque plenius ad omnimodam sanationem disponuntur, undè viris semel, aut epinyctidem, aut sæviores pustulas passis nunquam à balneis abstinendum: quæ tamen non admovenda, pleno adhuc & crudis humoribus turgente corpore, ne plenius indigesti humores ferantur ad cutim, & pustulæ convertantur in ulcera crustosa illa de quibus mox agemus.

At cessante malo, atque jam defervescente ejus ferociâ, proderit multum illud à tergo insequi per diætam lacteam atque asinini præsertim lactis sero & manè assumpti usum; quod lac, verno præsertim tempore, postea verò autumnali, plures per annos iis præscribendum est quibus cutis ægrotavit ex illo præsertim genere morborum qui pendent ab acrimoniâ serum infestante, & mucosam sanguinis partem integram sinunt, modò tamen biliosus humor rectè per intestina defluat, exitumque sibi perpetuum conciliet; nam nemo adeò pustulis scatet atque illi in quibus hepar bile retentâ turget, uti abundè observatum est.

ARTICULUS III.

De Affectionibus ulcerosis atque crustosis in cutem decumbentibus depuratoriis.

Huc usque quæ descripsimus mala cutem tantummodò lambent, & ipsi quasi superimposita videbantur; nunc quæ suscipimus tractanda depascuntur ipsius cutis substantiam, & in ipsâ vivunt,

nullâ ejus parte intactâ, & ita ad eam pertinent, ut vix ad textum suppositum cellularem possint referri, in quo ab ulceribus communibus differunt, &, notante Galeno, à phagædenâ distinguuntur, quòd hæc in omnem sensum debacchetur, subjectasque cuti partes invadat, affectus verò cutanei ulcerosi substantiam cutis non transgrediantur.

Præterea verò non unum datur signum diagnosticum quod affectus cutis ab ulceribus cutem perfodientibus distinguat. Nec pus idem est; nunquam enim album, leve & æquale est, ut in ulceribus, sed verè mucidum, filamentosum, inæqualiter compactum, & viridescens apparet. Nec labia ulceris eadem quæ in ulceribus cutaneis, sunt enim aut alba & pallescentia, aut tantùm erysipelate tincta. Nec caro succrescens eadem quæ in affectibus cutaneis; aut nulla est, aut mucida. Præterea crescunt in latitudinem mala ulcerosa cutanea, formamque sæpiùs regularem affectant & odorem spirant, aut mucoso-acidum, aut rancidulum, sed vix unquam putridum; tumor in hisce, aut parvus, aut nullus, sed sæpè durities quasi coriacea vicinæ circumtenditur. Dolor in ulceribus cutaneis lancinans, rarus, arteriolarum pulsationem nunquam æmulatur, sed summè pruriginosus est. Vulgò malum extenditur per pustulas sibi cohærentes, aut quæ sese quaquaversum extendendo, quasi à centro ad circumferentiam inter se demùm conjunguntur, & in unum ulcerosum corpus coalescunt. Undè multò major pruriginis sensus ad limbos & sæpè in vicinâ intactâ ad oculum cute, quàm in ipso ulceris centro, si semel erosâ omninò cute patuerit illud.

Indè etiam sentitur quare vulgò ulcerosæ illæ affectiones magis rebelles sint, quàm illæ quarum sedes & textum celluloseum & partes cuti subjectas afficit. Scilicet in his & actio naturæ vivida est & undiquè effervescentes mutationes producit ingentes; cum autem cutis afficitur sola, omnia languent & ad spontaneum humorum motum reducuntur, naturâ minimas partes agente.

Præterea verò qui depurationes cutaneas efficit humor crustosus atque ulcerosus unicus est. Sublato enim sero illo acri quod exhalat perpetuò & aliquandò concipiens acredinem morbos erysipelatosos & papulosos efficit cutis universa constat mucò à quo pelluciditatem nitentem accipit, & quo mutato, indurato, coagulato, concipit duritiem; perverso autem atque putrescente, crustas efficit & ulcera in quæ videtur illa verti: sed ablato vitio,

deletarum cellularum locum occupant vicinæ succrescentes, sicque pristini vitii nulla remanent vestigia. Interest igitur multum illiûs qui morbos cutaneos tractandos suscepit, mucum illum nosse ejusque formam, varietates & degenerandi modos perpendere; quod, utut jam in præliminiis operis factum sit, pauca tantummodò addemus, undè originem morborum nostrorum passu faciliori possimus subire.

Mucus animalis, licèt una & eadem substantia sit, varias tamen formas in corpore obtinet, varios attenuationis recipit gradus à primo mucì vegetabilis intra vasa sub chyli emulsivi formâ ingressu, ad usque subtilissimum illum mucum alibilem qui solidis partibus adhærescens, vertitur in illas, fitque pro contentorum ratione nunc ossea substantia, nunc in medullarem cerebri substantiam fingitur, nunc verò etiam seminalem auram accipit, & sub spermatis nomine è corpore ad generationis opus erumpit. Existit ergo in corpore animali pars mucida, crudior adhuc quàm illa quæ in lacte animali reperitur, subtilior & magis elaboratâ quàm quæ cum spermate exit, & unaquæque sui gradus pars mucida proprietates, seu facultates obtinet, tùm universo mucò animali communes, tùm suo gradui proprias.

Commune est omni mucò partes extraneas tenuissimas inviscare, intùs retinere, sibi aptare, adeoque fomitem præbere & contagiis feralibus & salubribus inhalamentis, ita ut pars mucida medium junctionis efficiat inter extranea corpora & humores corpori inquilinos. Viscosum enim esse mucidæ est naturæ. Undè etiam communis est omni mucò proprietas ablatâ aquâ concrecere, aut additis partibus moleculas ad se adducentibus compingi atque coagulari. Hoc acida ferè omnia, & terrea styptica atque absorbentia cretacea efficiunt.

Verùm si mucum à primâ origine spectes, ad usque ultimam ejus destructionem in quâ perit ipsius visciditas, mucosæque natura in putredinem vertitur, plurimæ sunt proprietates ad quemque attenuationis gradum pertinentes, nec alteri gradui communes. Ita halitus fœcundus ad sperma pertinet, & quamvis lateat in omni mucò, in hoc tamen solo potestatem fœcundam exerit. Pro diversitate conditionis & naturæ mucosæ variolis aut benignitas insurgit, aut maligna indoles. Prætereà mucus ille lacteus, & iste qui cellulas cutis occupat, in fœminis puerperis facilè acescit & lacteos famosos atque parùm intellectos affectus elicit in lactentibus

æquè reperiundos ; rancescit in senioribus & illis quibus opipara vita varii generis farcimina & embammata suppeditat : putrescit in iis quibus, aut lues à ventriculo putrida fertur in humorum molem, aut aliundè accersita intùs erumpit. In tribus hisce casibus nascuntur omninò diversi, tùm indole, tùm symptomatibus morbi.

Ast illud iis commune est quòd repositi in mucò morbi, nisi ad putridam accedant indolem, adeoque mucì substantiam destruant, ut pestilentialibus morbis proprium est, difficile admodum proserpant, ob tenacem mucì indolem, nec sanentur facile ob causam eandem. Irretitur enim morbi fomes & tantò plus de actuositate suâ amittit, quantò spissiori mucò insidet. Patet indè cur cùm cutis mucò turgeat, imò totà ferè mucosa sit, morbi mucì facillimè in cutem deponantur? Cur infantibus & pueris illi morbi ad acidum adeò facile vergant? Et quì fiat ut morbi similes in diversis ætatibus ac vitæ conditionibus aliquandò, tùm symptomatibus, tùm curatione discrepare debeant? quod non satis apud auctores animadversum.

Præterea verò rectè & feliciter nobiscum à naturâ ageretur, si quæ mucò insidet acrimonia posset semper ad cognitum acrium genus referri atque revocari. Verùm præter acria introducta quibus sæpè fit ut morbi cutanei antè alios communicentur, non semper potest acrimonia mucò insita ad classẽ certam revocari: dantur enim degenerandi rationes in mucò quas nullâ possis chemiâ expendere. Nunc salia exsuperant, nunc exundant olea, nunc oleum aliquam habet acredinem quæ, cùm sensus nullatenùs feriat, molem tamen pessumdat & principiorum ordinem ita subvertit, ut non restitui possit ille, sed contrà puras & novâ nutritione introductas partes sibi assimilet, sicque perpetuam efficiat mali redivivi redintegrationem. Hinc nascuntur difficillimi, non solùm enodationi, sed etiam curationi morbi cutanei omnes Medicorum conatus eludentes & quasi alteram eamque vitiosam naturam veteri superinduentes. Verùm in hoc casu universam mucosæ substantiæ compagem vitiatam esse declarat universa per omnem corporis ambitum diffusa malorum agglomeratione. Et quamvis criticè ad cutim decubuisse maxima mali pars videatur, cùm semper natura propter vires vitæ ad excretionem partium excrementitiarum atque nocentium feratur, tamen ab hâc labe immunia viscera intimiora non semper reperta sunt, ut alibi dicendi sese feret occasio. At his præmissis licebit nobis duram & asperam horumce morborum elucidationem

ingredi, qui omnes ulcera superficialia efficiunt atque crustas, quâ solâ proprietate declarant mucos se coagulabili insidere, & in eo radices fixisse. Horum tractatio gradu nocimenti & curandi difficultate distinguetur.

PARAGRAPHUS I.

De Affectibus crustosis lacteis universalibus infantum.

Quantumvis prima illa infantia septeno primo vitæ circuitu tota contineatur & in eo concludatur, ita ut novam induere naturam puer videatur post prima illa infantiae tempora, tamen morborum in ætatis illius primordiis nascentium vestigia & affectus ad usque pubertatem remanent aliquando. Verum illâ erumpente, factâque in viris feminis secretionem, excretionemque in foeminis menstruum, evolvuntur glandulae omnes, novam indolem nascuntur humores, adeoque ex novo humorum ac solidorum tenore, alii morbi nascuntur, nec jam aliquid pristinae labis remanet.

Verum licet in novis organis summè flexibilibus, & simplici victu exhalatio atque humorum depuratio facillima sit, multae sunt causae cur hæc ætas maximè morbosa depurationi obnoxia sit per cutem. Mollities enim solidorum & flacciditas cutis causis impellentibus cedunt, nec cedere desinunt, nisi ubi vasorum finis sit, qui finis ad cutem amplissimus. Præterea in infantia humorum proventus maximus est, & proportio lymphæ ad partem rubram & addensatam major. Unde verè asserere possumus & methodum quâ humores degeneres fiunt, & proinde cutis morbos omninò ab adultorum morbis abludere atque discrepare. Adeoque nec eadem esse debent phænomena, nec curandi methodus similis, imò nec ipsæ causæ eandem servare actuositatem possunt.

Morbi infantum cutanei depuratorii dividi debent in morbos omnibus ætatibus communes & morbos ætati infantili proprios. De his solis hîc agimus, quatenus sæpè apud auctores sub eodem nomine confunduntur, & aliqui minùs consideratè eandem medendi methodum adhibent.

Infans quo tempore ab utero materno excluditur, rubet undequaque, vasis cutaneis sanguineo latice perfusis, madetque humorum maternorum colluvie. Cutim, si ultra perspicias, pellucet

videbis, quem colorem sensim amittit, & aëris attactu induratur brevi. Rarò exit ab utero materno infans aliquo cutis vitio imbutus; quippè qui semper eluitur & aquâ amnii renovatâ imbibitur. Hinc facultas excretoria cutis in foetu non extitit. Per primos à partu menses cutem non nitidam videre rarum est in infante quem solum lac enutrit. At ubi jam ad dentitionem perventum est, & nutrix, aut pravis ipsa alimentis utitur, aut illa tenellis organis concedit, tunc variæ exsurgunt morborum cutaneorum formæ in nostris præsertim regionibus; nam borealibus aphtæ maximè familiares sunt. In iis verò populis qui maximè calentia sole loca accolunt, nec tam turpiter foedatur cutis, nec aphtæ adeò familiares sunt; licèt in humentibus etiam ad meridiem climatibus & marium littoribus Arabes plurima etiam cutanea mala annotaverint in infantibus.

Scilicèt omnia in primâ ætate origini propiore cellulosa sunt, & in partes solidiores exuberat hinc adeps, illinc pars mucosa, seu lymphatica. Cutis ipsa tenuissima & nitidissima muco ita imbuitur ut viscosa ad tactum facillè reperiatur. Hinc ergo ita exhalat illa, ut vapore infantum cubatorum vicinior athmosphæra tota repleatur, odorque tùm in morbis, tùm in sanitate exhalet undequaquè, non qualis puberum, sed lenissimus & pastæ fermentatæ æmulus. Undè in infantum diversoriis, nisi mundities summa adhibeatur, acidum fermentescens oculos vellicare, nares ferire & respirationem inhibere valens spargitur & diffunditur undiquè. Hùc ergo causæ omnes ad nocendum aptæ confluunt, nisi aliqua interior pars infirmato tenore partem mali in se suscipiat, quo in casu vitales esse infantes difficile est.

Porro ex causis quæ in infantilem ætatem agunt, tres sunt præcipuæ antè alias spectandæ, dentitio, nutritio, & aëris actio. Cùm enim, tùm in exhalante liquido, tùm in excernente organo vitium possit stare, tria illa causarum genera quæ, vel in exhalationem, vel in coctam perspirationem, vel in utramque agunt, maximam merentur attentionem.

Dentitio tota nervea est. Hic loci non est mechanismum illum mirabilem enodare quo rudimenta dentium ex alveolari muco formantur, crescunt, textum tendineum ipsasque gingivas perforant, non sine spasmis, inflammationeque quâ plurimi pereunt infantes, minùs quidem ad incisivorum dentium eruptionem, quàm ad ortum obtusiorum caninorum atque molarium; sufficiat hìc

ex auctoribus anñotasse nunquam digestiones violentiùs perturbari, intestina ferociùs circumvolvi, dysenterias atrociores nasci quàm ex dentitione : quibus rebus ita se habentibus, quid mirum si etiam & exhalatio & perspiratio pervertantur ? Pervertitur exhalatio per spasmodicam constrictionem, perspiratio verò per vitium coctionum. Hinc hærent ad vasorum ostia humores crassiores, non jam cocti & in suâ indole degeneres.

Vitium illud à dentitione coctionibus inditum sæpè à præpostero adhibitorum alimentorum ordine pendet. Quid enim ? Et si causa vitii differt, vitium tamen idem est, & licèt aliquam à nativâ alimentorum vitiosorum indole differentiam sibi consciscat quæ ab iis nascitur labes, tamen unam esse quæ infantili ætati competat perspiratorii humoris degenerascentiam, probare facile est. Alimentorum enim à ventriculo malè concoctorum reliquiæ ad spontaneam vegetantium mutationem semper vergunt, adeòque acescunt, & fermentationi æmulam degenerationem inducunt. Hinc depravatus mucus agglomeratis solidioribus partibus ichorem tenuem exsudat, undè roduntur primùm vasa, dein rupta corrupto muco exuberant : pruritus oritur indè enormis & qui sæpè tenella convellat corpora. Undè loco omnis alieni odoris sæpè nares vellicat pungens acor, aut in tenuiore malo odor exit veluti fermentantis pastæ cum aliquo spiritu rectore. Licèt verò magnitudo, amplitudo, diffusio labis illius primò quidem & in suâ origine acescentis, dein corruptæ, scenam primo aspectu diversam concitent, in morbis cutaneis infantum phænomena essentialia eadem ferè sunt : in primis scilicèt morbi exordiis pustulæ nascuntur agglomeratæ, sero repletæ, mox muco crasso coopertæ ; hæ citò in crustas abeunt, sub quibus transfudat ichor puriformis, sed lentus atque mucosus. Deest scilicet vis phlogistica naturam concitans & vellicatione actuosam reddens. Interea vicinæ partes similibus pustulis scatent eandem induentibus formam, ita ut sæpè tota cutis hunc in modum deturpetur, & malum sæpè per plures menses eâdem in formâ persistet, imò & ad annos extendatur.

Ratio mali aliquatenùs diversa est in illorum morborum eruptione, phænomenis atque naturâ quorum causa occasionalis ab aëre pendet & ab athmosphæræ vitiis. Hi enim morbi rarò universales partes illas solas occupant quæ aëri exponuntur. Iique morbi, si à retentâ perspiratione pendeant, semper vitiatam coctionem supponunt,

supponunt, alioquin coctio firma per urinas sine noxâ superfluum emungeret. Id tantum ab ipsis expectandum est, quod cutem magis indurent, atque reddant & rugosam & duriores, nec mutantur nisi cum aeris mutatione, raroque ab unâ ad aliam tempestatem transmittantur. Verum si acris subito irrui impetus, malumque subitum effecerit, tunc morbi illi rhagadam, fissurarum, perionumque nomine noscuntur; hæc sævissima lues ubi in infantes grassatur, in morborum cutaneorum depuratoriorum classe non continentur, & de iis alibi agetur.

Hanc theoriam ex ipsâ naturæ contemplatione natam si tenerimus, nihil erit cur nominibus Arabum & distinctionibus Græcorum recentiorum plenius adhæreamus, cum *sahafati* (a) Avicennæ, *κνῖς* Galeni (b), Theodori (c), sub hoc intuitu comprehendantur, nec multi ponderis erit Alex. Tralliani divisio in ea ulcera, quæ fiunt à pituitâ, bile, aut melancholiâ, cum ab eâdem causâ proximâ omnia illa pendeant; remotæ verò causæ omnes ad concoctionem & secretionem perspiratoriam læsam pertineant: si saltem de iis morbis loquamur qui ab ætate pendent; cum non refellenda aliundè exempla probent satis posse aut à parentibus, aut à nutricibus non unius generis fermenta intus intro-mitti, quæ tamen aliquem ab ætate muco defluente sibi caracterem assumunt qui mixta utriusque vitii symptomata exprimat. Quod probè norunt ii qui tractandis de lue venereâ infantibus operam impenderunt.

Hinc ergo quicumque tractandis puerulis vitio cutis laborantibus operam navant, ii dum ad illos advocantur antè omnia cutim ipsam, imò & omnes glandulas atque articulos sedulo debent inspicere. Tum verò patebit num sola superficies cutis exesa sit, & in fastigio malum hæreat; num altius intrudatur vitium, & ipsas cutis cellulas exedat; an glandulæ in partem mali veniant, an doleant, aut tumescant articuli? quod malum huic ætati non adeò ignotum est, & sæpè felici omine ad cutim ex articulis fertur.

Ubi extima tantum superficies occupatur, leve malum quod nulla sui relinquere debeat vestigia auguraberis. Levissima pars mucii ad cutim appellentis in culpam vocabitur. Hæc vix ipsius

(a) Fen. 3, lib. 6.

(b) De Comp. Med.

(c) Lib. 3, Aetii Tetrabibl. 1, Ser. 4.

humoris naturam valens immutare, functiones nullatenus interturbat, & perspirationis locum obtinet; vasis scilicet debilioribus & refertis humore crassiore, quàm ut simpliciter exhalet.

Verùm si malum à cellulâ in cellulam proserpat, si crustæ profundius inurantur, si extendantur latè, tùm antequam de morbo iudicium feratur, color, odor crustarum & vicinarum partium conditio perpendenda erunt. Color flavus, sordidè viridescens, consistentia crustarum atque puris indè spissior, hinc verò mucosa & flocculenta, pessumdatam omninò humoris naturam demonstrant; designantque mucum degenerem, nutriendoque vix habilem omnem undequaquè nutritionem vitare, & certissimum inducere marasum, nisi in cutem expurgetur & everratur.

Odor in infantiâ degeneris humoris acidus, aut potius quasi fermentescentis pastæ fracidus, aliquid mordacis in oculos & guttur inspicientium emittit, qui ferè lacrymas & tussim eliciat. Qui quidem odor, quamvis humoris ingentem acrimoniam in ipso loco in quem erupit incrementem designet, non adeò tamen insignem noxam indicat atque odor putridus infantum naturæ omninò repugnans, ipsique ita adversus, ut morbosam diathesim altè infixam omniaque pessimè immutantem demonstret; quod non fit sine summo omnium facultatum discrimine, cùm vitio infanti addatur vitium putridum quod in hâc omnium partium mollitie pessimum est & citò proserpens. In hâc putridâ diathesi eruptioni puerili superadditâ vix aliquæ crustæ sperandæ sunt. Liqueantur illæ &, si supersunt, non confertas videbis, aut agglomeratas, sed sparsas & quasi puri innatantes cui per pauca filamenta superinsident.

Ab hâc semel positâ diagnosi pendet prognosis. Etenim crustis levibus ultra epidermidem non protensis vix morbi nomen tribueris. At in dentitione sæpè gravius cutis laborat, & omnes squamulis & ulcusculis exasperantur genæ. Humor mucosus brevè in crustas abit, nunc gravius cum pruritu, nunc sine pruritu levius. Hæ omnes eruptiones ultra dentitionis terminum non progrediuntur, & nullâ excavatione cutim deturpant. Vacant etiam periculo ulcuscula favum referencia, quæ nunc hùc, nunc illuc volitant, & nisi prava adhibeatur medicatio rarò in interiora referuntur. At uno loco nitorem pristinum acquirente vulgò alterum innoxie adoriuntur ulcuscula hæc, dolore tamen & pruritu præviis. Sed

summa partis in quam decumbunt differentia discrepantias aliquas imprimit. Novi juniorem puellam cui similis humor in oculis lemas asperas & copiosas stillicidiumque acre effecerat. Huic subito impetu humor in genitalia decubuit, ubi puris quidem eadem erat natura, at tumor cellulis tumefactis immanis, at fluxus humoris copiosissimus albi, fracidi, & mixto odore nauseosi. Hinc, etsi nullum per se periculum illa importent, quæ tamen profundius inusta fuerunt, cutim deturpant & altas cicatrices inurunt, imò maximum in discrimen possunt aliquandò miseros adducere.

At in prognosi instituendâ antè omnia inquirendum est quæ sit crustarum illarum origo, quæ sint natalia? Aliquandò enim valente & sano corpore enascuntur. Quod sanum antea fuerat corpusculum sanum remanet. Crustosa superficies corporis super-vacuum inesse in corpore materiæ nutritiæ farraginem indicat, nihil prætereà mutati. At aliquandò post erraticas febres, ubi appa-ruerunt, salutem interioribus visceribus inducere visæ sunt; aut languori atque marcori succedant, dùm corpuscula deperibant, salutem imò & torositatem corpori adduxere. His omnibus in eruptionibus verè criticis periculum est ne intrà regrediantur, aut ne languidiùs exeant. Undè nascuntur horrores, rigores, febres acu-tæ cum decubitu in interiora: quæ febres vulgò, nec sine ratione, si periculum spectes, malignæ vocantur; imò & sæpè evenit ut naturâ in excernendo humore prorsus deviâ, lentæ febres concitentur, viscerum congerantur interiorum grandinosa coagula, lymphaticæque inflationes, & muco concrecente indurationes: aut demùm suppurationes lentæ tacitis progressibus marasimum inducunt, quem si prohibuerit debilitas naturæ, atonia atque hydrops metuenda supersunt; quæ duo morborum genera apud nos præcipuè infantes è medio tollunt. Verùm si aliundè accersita labes crustosæ diathesi jungatur, si putrida simul à ventriculo saburra resorbeatur, nec ea remediis maturè fuerit emendata, duplicantur pericula præfagienda. Etenim eruptiones illæ per se, & in principio ad corporis salutem institutæ miscelâ putridi humo-ris pessimæ factæ, undequaquè non in cutem solam, sed & in om-nia viscera exundant, eaque colliquefaciunt, erodunt, destruunt, undè nisi prudenti artis potentioris auxilio succurratur, vix ulla miseris spes remanet, & tabidi atque marcescentes emoriuntur.

Duplex igitur periculi genus infantes minatur à superficie crus-tosâ aut retropulsâ, aut non exeunte. Acutum hoc, chronicum

illud. Acutum brevè defæviens citò perimit. Suffocationes anxix, convulsiones, diarrhæa, dysenterix, tumores glandularum suppuratorii, acrimoniâ jam diathesim inflammatoriam suscipiente vulgò corpora puerilia, aut brevi certamine tollunt è medio, aut crisi salubriter factâ liberant. Hæc non ita feliciter eveniunt, quoties tacito passu lues in viscera decubuit & ea sine erethismo obstruxit. Crassior enim lymphæ crasis ubi insedit lentè in loca glandulis lymphaticis obsita ea in scirrhum brevè convertit immedicabilem. Nullus adest dolor, nulla anxietas, at quæ à glandularum permeabilitate pendent functiones pervertuntur, aut cessant; hinc infantibus venter intumescit, cætera marcescunt, obstructisque glandulis mesaraicis omnes cibi vix cocti per alvum diarrhæâ protruduntur, donec, deficientibus viribus, omnibusque arefactis, pereant, aut tabidi, aut interrupto lymphæ circuitu hydropici, quæ pereundi forma infantibus summè familiaris est. Rarò pulmones occupat vitium cutis retropulsum, cùm locus ille minùs scateat glandulis lymphaticis; verùm obstructis glandulis bronchialibus immedicabile asthma aliquos oppressit; quod quidem vitium à retropulso humore cùm pluries in adultis observaverim, rarò omninò in infantibus. Semel tamen à frigoris impetu crusta arefacta in puero bienni anginam simul trucem, simul peripneumoniam amulabatur, quæ fomentis solis pedum & faciei tepidis intrà paucarum horarum spatium sanabatur.

Ab his observationibus tota pendet adhibendarum curationum differentia. Causæ prout diversæ sunt, prout effectus varii, ita methodi discrepant. In genere levibus affectibus levia medicamina competunt. Et quidem antè omnia sedulò perpendendum est naturæ curationem molientis instrumentum, nullâ nisi præposterâ arte coercendum esse. Causæ medendum, non effectui. Removendæ occasiones morbi. Prava nutritio ad leges artis corrigenda, quas hîc exponere extrâ operis metas foret. Dentitio ex arte promovenda, imò & in aliquibus casibus per Chirurgiam facienda; quod quandò liceat, ars etiam docet. Mutanda loci in quo degunt infantes conditio, vestium, stragulorum cura adhibenda. Et ut clarissimo Locke aliisque pædotribus cultoribus placuit, nihil adeò favet cutis puerilis nitori servando, quàm sedulior munditiei cura, ne acrimoniam sordes contrahant, ne prohibeatur perspiratio insensibilis, aut in cutem reflectatur; exercitia, aëris liberi aditus, balnea & illa quidem frigidiora, inter morborum nostrorum prophylactica

possunt numerari, cum & cutem emundent, & ipsi robur addant; undè vasa robustiora liberius oscillent, abigantque partes ad stagnandum dispositas. Certè ex mille morbis cutaneis infantilibus, plusquam tertiæ partes infantibus rusticis & sordidis propriæ sunt. Imò & licèt mala leviora contagiosa per se dici non possint, tamen attactu frequentiori quasi infererentur, à pueris in pueros traducuntur. Quod quamvis frequenter observetur, non ideò tamen illud mihi propositum fuerit universalis quædam prophylactica admoveere, qualia apud multos solemnia sunt, oleo, vel vernice corpora inungere, quæ dùm absorbendi vim tollunt, perspirandi etiam libertatem imminuunt. Quibusdam mos ille fuit ut decocto tabaci foveant infantum corpora, quod non inutile solùm, sed & perniciosum judicaverim, cum irritanti vi polleat nicotiana, imò & possit subtili narcoticoque oleo caput impetere; melius est si ordinem naturæ legitimo rerum non naturalium usu sartum tectum tueamur.

Quotiescumque igitur corpus infantile levis & squammulis infectum inspiciendum affertur, tunc illud antè omnia inquirendum est, num æger valeat? num erumpente morbo aliqua cesserint symptomata? Si res ita se habeat, duplex exurget indicatio. Altera cutim liberam & apertam servandi; altera omnis intus latentis miasmatis exitum procurandi. Priorem fotu leni, emolliente, balneis tepidiusculis adimplebis; alteram potu leviter diaphoretico, horâ præsertim post somnum matutinâ, quâ plenior exire solet perspiratio, adhibito. Talem potum præbent decocta levia radicum bardanæ, scorzonneræ, polypodii querni, &c; folia borraginis, buglossi, scabiosæ; flores sambuci, meliloti, &c. mille alia hujusmodi. Hæc, dùm perspirationis effluvia intendunt, in cute molliori redditâ brevè epidermidis ariditatem tollere debent, neglectis aliis operiosioribus & magis famosis medicamentis. Si verò de functionibus infantis inquirenti respondeant adstantes nullam adfuisse quâ vitiarentur functiones labem? nullum levamen? Sollicitè videndum an aliquam malo occasionem præbuerit externa causa quæ profliganda est. Insolatio aquâ leviter aceto imbutâ optimè detergitur, aut aquâ purâ subfrigidiusculâ. Omnes reliquæ causæ fotibus subtepidis melius cedunt. Si demùm squammosa illa epidermis morbo superveniat, de morbo satagendum est, negligendus effectus qui sublatâ causâ solvetur.

At si fluentibus ulcusculis & hùc illucque proserpentibus detur-

patus puer medianti offeratur, antequam ad remedia se accingat, inquirat & observabit quali se habitu gerat? An dentes proruperint? an laborent? An glandulæ in viciniâ intumuerint? Si neutrum horum acciderit, sed præter spectaculi foeditatem omnia rectè se habeant, si color crustarum subalbus, odor subacidus, appetitus valens, somnus integer, pruritus levis, attendet præcipuè annon post epulas fluxus humoris augeatur & pruritus recrudesca? Hæc enim ultima symptomata redundare humorem & exuberare à novo ingresso chylo indicant. Hoc in casu pluri cibo quàm corpori conveniat uti infantes concludit, certoque adstringet regimini, quod in hisce casibus peccare verisimile est. Tenuior hisce in casibus diætâ imperanda est & ex cibariis tenuioribus. Tum ptisanas præscribet leves, diluentes. Postea alvum movere convenit, ut retardetur perspirationis fluxus, & discant in alvum ruere humores. Nam infantibus quibuscumque quibus alvus fluxa est cutis nitet, quod notaverat olim Hippocrates.

At in alvo movendâ ratio habenda est causæ quæ lympham vitavit, & aliquandò crassitiem substantiæ ejus impertiit. Undè ea præferenda sunt quæ humores lymphaticos potentiùs solvere observata sunt, quales sunt resinæ purgantes quæ, si me non fefellit observatio, multò minùs infantum intestina torquent, quàm adultorum; sive quòd mucò crassiori involvantur, sive quòd fibræ infantum flexiliores sint. Hinc sæpè hisce in casibus profuit jalappæ usus refractâ dosi adhibitus, & melli intimiùs mixtus quod vim ejus & ἐρεγγειαν mirè cicurat; imò & lenissimè ita purgat, ut mel jalappæ vires purgantes detrahare videatur, alterantes verò atque solventes adaugere. At in administrandis hisce remediis duo semper sunt spectanda, postquam de ætatis imbecillitate & organorum teneritudine judicium feceris; 1°. an plus crassitie; 2°. an plus acrimoniâ peccent humores? Si enim plus acrimoniæ apparet, illa antè omnia retundenda est: quæ diluentibus solis, regimini vitæ leniori, vitæque umbratili obsecundat. Si plus crassitie quàm acrimoniâ peccet humor, tunc proderit ex antimonialibus præparatis sulphureis illis & non emeticis ita adaptare medicamina, ut si glandularum moles aliqua è regione mali intumuerit, cum resinis aut gummi misceantur. Simulque ingens habeatur coctionum tuendarum sollicitudo. Præcavenda prætereà semper in infantibus acidi virulenti præsentia, undè vulgò Medici in præscribendis numerant absorbentia. Præferuntur vulgò dia-

phoreticum minerale non lotum, aut, si potentiùs agendum, doses refractæ sulphuris aurati antimonii, quæ sub pilularum formâ gummi ammoniaci dosi duplici & absorbentium tribus partibus remiscuntur.

Intereâ suadentur potus leves & pro indocilitate ætatis non injucundi, ex aperientibus salinâ virtute saponaceâque præditis, quales præstant cortices capparidos, radices anonidos, eringii, lapa-
thi, rubiæ tinctorum quæ ultima adversus scrophulas atque rachitidem vim specificam quibusdam dicitur obtinere. Junguntur his pro re natâ doses variæ salium neutrorum, inter quæ quod maximè aquâ solubile est & altiùs penetrat sal glauberi admirabile præsertim commendatur, cum & pungat minùs, & urinæ vias promptiùs affectet; modò tamen pro varietate corporum, aut catharticus amarus, aut arcanum duplicatum prætollenda non videantur.

Si verò tolli non videatur horumce medicamentorum ope nimia lymphæ crassities, sed symptomata obdurent & obfirmant se, monendi sunt infantilis ætatis curatores remedia illa non nisi longo tempore posse suas vires exerere. Mutanda enim omninò est & subvertenda humorum crasis. Intereâ verò maximi est pretii prospicere ne ulla functionibus labes inuratur quæ debilem œconomiam susdeque ferret. Undè tempori dandum quod efficaciâ detrahitur. At si post justa tempora nullum in hanc mucosam crassitiem exercere videatur imperium vis antimonii solvens, tunc tardè & suspenso gradu ad remedia mercurialia confugere liceat. Ea enim validiora sunt & solvunt undequaquè mucum, imò sæpè & ipsam acrimoniam, quæcumque sit ejus origo, videntur aut absorbere, aut demulcere. Verùm id ipsis piaculum est, & in infanti ætate cautos nos reddere debet atque prudentes, quòd molem ipsam globulorum infringant, quòd glandulas, ossa, membranas vasorum ultimas & subeant & penetrent, adeòque ipsam œconomiam animalemi nimiùm subvertant, quod in malo per se critico atque depuratorio semper fuit devitandum. Prætereâ, licèt acredinis spicula sæpè retundat mercurius, ipsa aliquandò non attingit. Adeòque solutâ crassitie remanet mali labes. Quod etiam in adultis ita accidit ut, sublatâ per efficaciam mercurii acrimoniâ venereâ, remanere sæpiùs videamus herpes. Sapiens est igitur methodus mercurii efficaciam sensim & leniter experiri, ne noxa tenellis corporibus infligatur.

Inter mitiora præparata eminent panacæa mercurialis & mer-

curius sublimatus dulcis quorum grana plura possunt innoxie in infantum corpora introduci, si præsertim eorum efficacia ac penetrabilitas purgantibus ita retundatur, ut maxima remedii pars detrudatur per alvum, & ubi dosis viribus proportionalis intra sanguinem irrupit, iisdem catharticis à sanguine eliminetur. Verùm in hisce sapientia Medici elucet, nec timide, aut cunctanter medicamina administrantis, nec agentis præcipiti ratione. Semper vires corporis ille inspiciet, & ita aget, ut in malum imperio potens, nec marcorem, nec irritationem solidis indat. Malo jam abacto & corpore puro, lactis usus summè proderit; quod si maturius administraretur, corrumpi facile & particulas acres retinere & fovere aptum, præ innatâ muci copiâ, nocebit potius quàm juvare posset. Idem dici etiam possit de alimentis farinosis non fermentatis quæ nimio studio ingeruntur infantibus: illa tamen vegetalem servant indolem; verùm aliâ ratione possunt inter nociva corpora recenseri, quòd vires stomachi frangant, quòd chylo crudiora suppeditent principia, viscosoque è sanguine viscosam lympham, bilem viscidam eliciant. Contrà ergo alimenta tenuia euchyma, herbas olentes, tenellas juniorum animalium carnes profuit adhibere.

Verùm id imprimis annotare velim quòd mihi non unâ vice accidit, inutilibus omnibus medicamentis mutando infanti sanguini, principiisque alterandis quæ novam semper depurationem crustosam, ulcerosam, horrendam aspectu efficiebant, nullam aliam methodum me adhibuisse quàm omnimodam & penitiorem victus mutationem; ita ut illis ab omni jussculo carneo, piscibus interdicerem, jussissemque ut pane, oleribus mollibus, paucò vino adhibito, ut viribus stomachi sufficerent, viverent; indèque sanationem secutam vidi, insperatam ferè illam, & ab aliis derelictam. Imò cùm mutatio summa & ab ipsis principiis facienda foret, non dubitaverim quin solis oleribus viventes & sub hoc victu morbidos, unicâ carniùm administratione pariter sanavissem; ars enim in mutatione posita fuit.

PARAGRAPHUS II.

De Affectionibus crustosis lacteis puerperarum.

Omniùm quæ corpus humanum immutant & novæ addicunt existendi formæ, nulla est conditio quæ magis notabiles inducat alterationes,

alterationes, quàm illæ quas experiuntur foeminae, mensibus graviditatis, atque post puerperium. Siquidem crasis sanguini nova inducitur, primò à menstruorum retentione, postea verò à productione humoris mucilaginei atque lactei qui non solum ultimis graviditatis mensibus exuberat, sed etiam longa post partum relinquit sui vestigia, nec nisi post plures à graviditate menstruorum vices perpeffas omninò & funditus deletur.

Nec minor certè in foemineo corpore mutatio ingeneratur à mutato solidorum æquilibrio, à novo fibrarum tono. Sed cum mutationes illæ vix ad morborum cutaneorum generationem conferant, alterationes illas physicâ trutinâ dignissimas aliis relinquimus expendendas. Lac enim omnia humorum humanorum elementa continet, fitque è chylo humor prorsus naturalis, ita ut cum Boerhaavio dici possit proprio lacte omne humanum genus vivere. Scilicet nondum in eo adeò adunata sunt atque compacta globulorum elementa, nondum copiâ humoris illiûs terreo-oleosi atque ferrei qui ruborem facit, evoluta sunt; & quamvis per me liceat nullam fidem experimentis & observationibus Lewenhoeckii adhibere, fatendum tamen est facilè demonstrari principia lactis minùs tenuata esse principiis cruoris, adeoque magis ad acorem disponi, simulque minùs compacta atque addensata esse, quod pondus utriusque liquoris specificum evincit.

Cum ergo ex naturæ conditione, ut fit in gravidis atque recens puerperis, lacteus humor intra vasa exuberat, nec per suctionem exhauritur, principia mucagine crassiori nec tenuato scatentia habentur, seroque superfluo onusta; hinc perspiratio excrementitia, qualis excipere debet singularum coctionum finem, nunquam absoluta esse potest. Indè inter malorum catervam quæ potest à lacteo humore trahere originem, nil mirum, si febres sudatoria, hydroa, papulæ facilè advertantur, de quibus varii auctores diversè scripserunt, sed quæ ad præsentem materiam nihil attinent, nisi quatenùs indè facile est hariolari qualis aditus aperiatur morbis chronicis cutaneis etiam depuratoriis.

At licet plethoræ lacteæ possit aliqua in cutim fieri depuratio, ad congestiones potiùs & tumorum pericula referetur illa, quàm ad morbos cutaneos, & in cellulas potiùs effunditur, quàm fertur ad cutim. Siquidem congestione solâ & impetu tantum facto nocere potest humor per se innocuus. Undè quicumque à lacte pendent morbi cutanei, præsertim depuratorii, illi ab humoris

istiûs degenerascentiâ & quasi corruptelâ contrâ naturam factâ pendere dicendi sunt.

In illud igitur, cùm agendum est de variis morbis qui à lactis præsentîâ pendent, tota nostra vertitur meditatio, ut expiscemur quâ possit ratione lac corrumpi, ut ad cutem feratur. Quod discemus uberius ex horum morborum consideratione qui, utut varias formas sibi assumant, ad duo tamen præcipuè capita referri observando possunt. Alii enim acuti sunt, chronici alii. De acutis qui ad cutem erumpunt & in ipsâ persanantur dicere nostri non est instituti. Chronici verò non eandem formam pariter servant. Alii enim acuto morbo, vel potius acuto morbi paroxysmo superveniunt, & postea, quasi novis reſeratis fontibus, diù ad cutem perdurant; alii pedetentim invalescunt & ab origine exili in immanem cutis ruinam progrediuntur.

Præcîcis & usu exercitatis Medicis utrumque genus satis cognitum est. Primum genus rarò antè tertium vel quartum diem à partu incipit. Tunc post febrilem æstus, cutis tota intumescit, & quod præſagum animum ad morbi longitudinem metuendam posset inducere, intumescendo induratur. Fit exiguis cellulis materie induratâ turgentibus tota quasi coriacea. Aliquid erysipelatosi extrâ fertur, tuncque ex aridâ cute nulla fit eruptio, nisi phlyctœnosa fuerit illa, & nihil ad levationem mali conferens. At paucorum dierum intervallo, vulgò aut quatuor, aut septem exactis diebus, defervescit erysipelas, tuncque cutis rhagadibus fissa & dura, aspera tractanti, atque coriacea per eruptionem solam solutionis spem affert. Sed eruptionum tunc temporis sperandarum forma non una est, fata non eadem sunt.

In aliis enim pustulosus morbus est, & scabiei ad instar humidæ, ut veteres vocabant, humorem tantummodò tenuem atque serosum elicit, adeòque crustas leves efformat atque facîle tollendas, sed quas similis notæ aliæ excipiunt, ita ut ex spe curationis promptæ in longi morbi fastidia devehantur, qui nocte præcipuè miseras defatigat, non sine pruritu & scalptu, atque nitidæ cutis deturpatione. Undè sensim marcescunt mulieres, nausæa atque depravatæ coctionis signis laborant, brevî crura intumescunt, tussicula erumpit & phthisi tandem absumuntur, nisi morbus, relicta cute, decumbat tumore immani, aut albo, aut erysipelatoso in articulos. Hæc lues in locis paludosis apud pauperculas quæ infima ædium senta situque malè sana incolunt grassatur; rarò

verò opiparo victu utentes, linteaeque atque indusia frequentius immutanda habentes adoritur. Facilius etiam in lautiori fortunâ sanatur quàm apud inopes, quibus lac corruptum inhæret cuti & epidermidi, illudque involucrum, præ qualitate lactis acidâ atque solvente, in substantiam terream dissolvit; imò morbus hic apud plebeculam infimæ fortis quasi endemicus est, & vix ultrâ progreditur.

Non idem dicendum de alterâ morbi hujusce formâ dùm per superficialia quidem, sed latiora erumpit ulcera; à veris exordium sumit pustulis, pure lacteo turgentibus, tuncque pruritu enormi infames sunt illæ. At ubi crescunt, atque multiplicantur, minus quidem pruritûs atque scalpturæ afferunt, sed visui magis horridæ, ruborem vicinæ cuti communicant, & odorem intensius fetidum, imò & aliquandò in pessimis hujusce generis affectibus cute depressiores crustæ apparent, quod in elephantiasi postea notabitur. Odor verò, utut ingratè sensus percellat, nauseam concitat & ad animi deliquium inducit potius quàm foetore acri atque percellenti nares feriat, & acidi malè fermentati atque fracidi idæam inhibet. Sed quantum mali, quantum diversitatis in symptomatibus invehere possunt, si palpebras, oculos, mentum, genas pustulæ illæ occupent, undè sæpè sæpius latentis luis venereæ inconsultæ suspiciones, & malè ominosæ mercurii administrationes malum dùm eludebant, phthisim & febres lentas potuerunt arcessere.

Quid de hoc morbo sibi relicto eventurum foret, nunquam mihi licuit deprehendere, cùm omnes tali malo laborantes & remedia postulent & negatis doleant: certè ea est cutis natura ut longis fatigaret ægras tormentis perversa funditûs & destructa humorum moles, cùm etiam morbus seduliorè tractatus curâ, tandiù duret, salvâ & integrâ vitâ, dolentibus tamen articulis, & insomnibus noctibus, licèt restituta fuerint menstrua & ipsa legitime fluant. Quod non unâ vice cum dolore vidi.

Non inusitata est utrique horum affectuum forma quòd quandoquè conticescat, iterùmque redivivus recrudescat, pro tempestatum atque victûs ratione, præviâ tamen semper & exordium præbente febriculâ. Cùm conticescit atque sibi bellè sanata videtur muliercula, rerum gnarus cum ipsâ tamen non sentit, nam si textum cutis attentius lustraverit, & levi frictione nativum colorem abstulerit, apparebunt extimæ cutis cellulæ turgentes humore inerti

& quasi concreto, quem datâ occasione solvent & solvendo turgescere facient calorem augentes atque humorem perspiratorium ad cutim agglomerantes causâ.

Ex his deducitur facilè morborum horumce diagnosi, quæ, ut cæteri omnes cutanei morbi, tota visu constat & oculis deprehenditur. Nec ipsa causa incerta est, partus scilicèt adest, & in priore saltem horumce morborum genere præcessit febrile incendium.

Prognosis verò communis est cum altero morborum horumce lacteorum genere, qui per se sine ullo morbo prævio invadunt, lentèque, & quasi sensim corruptâ lactei humoris intùs circulantis malsâ nascuntur, sensim invalescunt, imò & *serpunt*, partes alias atque alias invadentes, sed eâdem formâ, iisdemque symptomatibus.

Iis nullum aliud symptoma prævium est, præter illud quod omnibus ferè morbis cutaneis commune est, ut ventriculus apestiâ plures per dies laboret, imò vexetur nausæâ. Postea, aut fluor albus uterum infestat, aut pessimi oriuntur dolores ad articulos, ita ut frangi & disrumpi ossa videantur, credantque mulieres se ideò podagrâ laborare, quòd sæpè tumor albus ad articulos sese attollat. Pustulæ indè sensim oriuntur, & si spectaculi fœditatem sustuleris, sanitas redit illibata. Mulieres ad has redactæ angustias, omnia mala contrâ mutarent, sed rarò febre tentantur, rarò rectè fluente hâcce materiâ catharris plectuntur qui tantùm redeunt, si cohibitus fuerit ad cutim fluxus. Sola animi angustia ingens, & formæ perditæ dolor perpetuus coctiones corrumpit. Verùm corruptela illa morbum auget cutaneum, coctionibus illuc delatis, & ab aliis malis salvas facit infelices. Undè ut in posterioribus hisce affectibus, sic etiam in prioribus prognosis est morbi diuturni, qui longè diuturnior evadet, si ritè restitutis atque fluentibus menstruis, malum perstiterit. Sic immedicabilem etiam labem primipuerperæ inflictam ingemui, cùm pulcherrima antea mulier & ad delicias sociales nata consortium hominum fugere coacta fuerit & faciem occultare in Eumenidis formam versa & immutata. Scilicèt illa immensæ atque ornatissimæ cœsariei, dùm partus immineret ne decideret metuens, ex anili consilio sale ipsam respersit, & postea ut nostratum fœminarum mos est, totam salinis spiculis horrentem multis cooperuit linteis agglomeratis, plures per dies non mutantis, ut puerperarum mos est. At aliquibus post partum diebus, palpebræ, frons, genæ papulis, dein pustulis ulcerandis atque crustosis

dehonestatæ sunt, primò quidem cum levi metu, cùm foeminæ afflicte alia quidem passæ essent, alia vidissent similia. Cætera secundum ordinem fluere visa, sanitas restitui. At postquam erumpentibus menstruis non melius se habere visa est & per faciei vasa quasi inusto cauterio humor falsus & crustosus abire quotidiano effluxu apparuit, non de rationali medicinâ, aut methodo cogitatum, sed arcana & artes empyricæ in consilium admotæ. Quibus ab octo annis ita invaluit malum, ut desperabunda ex urbe ruri aufugerit ex lepidissimâ muliere mutata in foedum spectaculum, ex levissimâ in piam & gravem matronam. Raros quidem hosce casus non negaverim. Vulgò sanantur illæ mulieres, si sese præstiterint obedientes, sed facilius, si à primis graviditatis mensibus cutis fuerit deturpata. Id enim non rarò accidit; morbus tamen vulgò maculosus est, & à compressione ortus. Nam ut rarum est prægnantis vultum aut artus non aliquibus maculis deturpari, ita aliquandò totus maculis horret; sed non sunt inter morbos lacteos aut depuratorios numerandi affectus illi quales aliquandò videre est luridos, atrabilarios, imò nigros admodum; hi vulgò morbi cum partu desinunt, ut vidi non unâ vice per sudores auferri. At sæpè sublato morbo remanent ejus vestigia, & vultus muliebris nitorem illum quo se tantoperè jactat amittit, & maculis defoedatur.

Si verò aut herpes erumpant, aut aliud malum cutaneum antè postremos gestationis menses, illi tunc ad universalem horumce morborum causam referendi sunt & cum iis, habitâ gestationis ratione, tractandi. Qui tantum sub ultimis mensibus nascuntur, ad nostros referendi sunt, eandemque recipiunt & diagnosis & prognosim quâ omnes diuturnitatis inculpanitur jure meritoque, ut meditantibus apparebit, si tantisper libuerit insistere in causis quæ labem lacti atque lymphæ inurunt.

Pars lactis serosa vegetabilibus præcipuè pollet proprietatibus, & sale scatet acescente, adeoque si hæreat, si circuitu minùs ad naturæ normam congruo feratur, acescit faciliè; indèque grumos facit qui si deponantur in glandulas, scirrhus quibus puerperæ nimis incautæ maximè obnoxia sunt progenerat; si in textu cellulari, tumores lac spirantes, adeoque & lemosos & crustosos, & spissum, sed crudum pus fundentes inducit. Undè fit ut tumores illi albescant, limboque rubello vix distinguantur. His illud proprium est ut à summè grumosâ duritie celerrimè vertantur in molles & flaccidos, imò & depressos, ubi cellulae vacuatæ sunt.

Tumores ergo illi omnes lactei acidæ pristinæ indolis aliquid intus retinent, crassamque omnino liquoribus diathesim inducunt. Indè etiam malum semel depositum diuturnitatem adipisci debet, cum nihil adeò fermenti indolem retineat, adeoque crassim vitiosam facillimè in vicina dispergat, atque communicet. Nec quidem negandum est posse ab hac indole in pessimam dyscrasiam lac verti & summè putredinosam; sed semper illius exordia putredinis ab aciditate desumuntur, ita ut mulieribus quæ malis à lacte pendentibus laborant sæpè dentes exedantur miserrimè, ossa mollescant, atque disrumpantur, & creta ossea per urinas exeat. Hæc ergo unica causa omnium morborum lacteorum qui lympham vitiant etiam pro cutis vitiis admittenda est, & ad eam omnis dirigenda est curatio.

Curatio igitur ut non eadem est atque cæterorum morborum cutaneorum, ita una & eadem esse debet in omnibus morbis cutaneis lacteis. Causa quippè unica est & varia accipit symptomata ab ipsâ cutis structuræ diversitate.

Porro tota illa constat in legitimo aperientium, attenuantium atque saponaceorum usu, semper præsentī recordatione malum ab acidâ lue pendere: lac enim aliter corrumpi non potest. Adeoque inter usurpanda medicamina, ea semper præferenda sunt quæ ad alcalinam indolem vergunt, possuntque simul acidum edomare: quid enim? Turgent acescente lacteo humore omnes salivales glandulæ, tum eæ quæ ventriculum alluunt, tum illa moles glandulosa quæ pancreaticum humorem fundit, ita ut omnes humores, exceptâ urinâ, characterem hunc sensibus fundant, virescat bilis, & à bile eundem accipiant colorem fœces alvinæ. Chylus ergo undiquè acore perfunditur, quem brevī ipse undequaque diffundit. Undè nisi hæc indoles corrigatur & immutetur penitus, à quocumque corporis puncto novus fomes eidem malo innascitur. Proindè omnibus viribus annitendum est ut diæta, medicamenta, & omnium rerum non naturalium usus in eundem scopum collineent.

Cum verò lacti inusta labes defectum virium, & inertiam naturæ semper supponat, summi est momenti naturæ robur addere, ipsamque actuosam efficere, ut repetitis vasorum ictibus coagula tenuet. Ergo antè omnia vincenda est mulierculis innata desidia, & exercitii suadendus usus usquè ad sudores & defatigationem: exuberat nocivum superfluum quod vincendum est labore & curâ.

Tùm verò diætâ sit tenuis, nec constet ex farinosis crassis, glutine nutritio refertis quæ faciliè mutationem spontaneam subeunt, & vitæ viribus difficiliùs cedunt, sed ex cerealibus fermentatis, attenuatis, pane biscocto, oleribus leviter acribus, qualis fuit illa Persarum, teste Xenophonte, ex nasturtio, quibus addantur ad recentiorum ingluviem carnes assæ pullorum, cuniculorum, perdicum pro viribus ægrotantium; sed nutriendum semper infrâ vires. Aqua purissima pro potu concedatur, aut attenuante herbâ infecta, quales se præstant veronica, scabiosa prætensis, echium, borrago, cardamine, chamœdrys, chamæpytis; & aliæ feligantur herbæ quæ crucifero flore, sapore acri insignes, infusæ tamen non ingratum potum conciliant.

Posteà verò, si non fervor & æstus morbum comitantur, nec ulla adsunt erethismi per laxantia tollendi signa, ad aperientium usum ita transeundum est, ut leniora primùm adhibeantur eaque quæ, aut diureticam vim obtinent, aut possunt humoris perspiratorii vim excretoriam adaugere. Quæ quidem ultima virtus, nisi tempore & loco adhibeatur, manca est & fluxa, cùm non omnes horæ æquè fluxui perspiratorio commodas se præstent. Hinc serò omnibus ad somnum compositis, prosunt infusa meliloti, papaveris erratici, imò in laxis & languidulis infusa santalorum, sassafras, & decocta sarsæ parillæ, chinæ, imò & ligni sancti, additis parcâ dosi salinis volatilibus.

Familiare est nostris jusculorum sub formâ, imò & carne vitulinâ cicurata exhibere decocta radicum helenii, lapathi, brusci, anonidis, imò & infusa raphani rusticani, ari, aliarumque similium plantarum inter quas laude eminet radix junci ex provinciâ Gallo-meridionali eruta, quibus addunt folia borraginis, buglossi, saponariæ majoris, fumariæ, cærefolii, scolopendrii aliaque folia aperientium plantarum.

Sed ad sacram videntur anchoram confugisse, ubi his adjunxere arcani duplicati drachmam unam aut alteram, quod sal virtute diureticâ distinguitur, atque alvum solvente, sed summè penetranti efficacîâ præditum videtur ad vasorum ultimos fines penetrare, ibique vim aliquam notabilem exerere, irritantem illam, cùm pruritus acres assumptum concitet; undè non semper, imò in erethismi periculo nunquam adhibendum est. Et certè mallem in cutaneo lactis vitio, si cætera non repugnent, aliqua salis saponacei tacheniani grana in usum revocare.

Præcipuè ad hunc usum jure meritòque à Fr. Hoffmanno, Stahlio, & melioris notæ apud Germanos Medicis commendatur tinctura salis tartari, qualem ab eorum operibus transcribit Pharmacopœa Parisiensis. Illa viribus alcalicis & ad acidum destruendum aptis, virtutem saponaceam altè penetrantem & merè attenuantem jungit, palmamque faciliè cæteris ad hunc usum institutis medicamentis præripit.

Hæc in levioribus malis ritè adhibita & cathartici lenioribus ita intermixta, ut fluxus materiæ ad alvum fiat, raritasque alvi cutis densitatem Hippocraticam inducat, sufficiunt; crassities enim lactea sic sensim edomatur, & sal acrius cruori additum ipsum ad naturalem tonum reducit. At malo inveterascenti & graviori alia subsidia ulteriùs quærenda. Nam quod jam usu diuturno, pravâ diætâ, tristissimis animi pathematibus primam & alteram coctionem perturbantibus invaluit, & jus civitatis adeptum est, alia curationum molimina expetit. Scilicet grave onus arti incumbit lymphæ universam crasim acidulam, & quasi grumis obsitam ita penitus immutare, ut jam nec glandulas obturet & à cute liberè redire possit, serum non percolando, sed principiis intimiùs mixtis omnia simul agendo uniformi circuitu. Serum enim simul diluere debet partes intimiùs mixtas atque agglomeratas, rapere secum materiem plasticam, mucagines, varii in crassitie ordinis. Præterea verò, quod non minimâ attentione dignum est, solvendus est ipse in textu cellulari depositus adeps, qui cùm à lacte pendeat nondùm in sanguinem versò, ipsiusque cremorem repræsentet, antè alios humores caseo admixto corrumpitur, rancescit, grumescit, forsânque maximas agit partes in producendis, fovendis, atque adaugendis puerpuerarum morbis cutaneis, suppurationibusque efformandis illis crudioribus, & odorem specificum spirantibus qui semper comitatur illas.

Ex his ergo faciliè deducitur easdem indicationes medicanti offerri, quoties eadem causa ingruit, sed ubi eò usque vitiatus est humor, ut omnes illo scateant tùm glandulæ, tùm incernicula, tùm textus cellularis, ingentia esse applicanda medicamenta, machinas ingentes movendas, quibus universi corporis fabrica mutetur funditus. Hic circulus ille metasyncriticus antiquorum locum habere debet, nec maximâ opus est meditatione, ut sentiatur quàm parùm possint hîc remedia empyrica, quibus meliùs obsecundant mulierculæ quàm cuivis mètethodo Hippocraticæ.

Certum

Certum est methodum adhibendam tribus constare temporibus, quorum neutrum sine periculo possit supprimi : primum est quo materies hærens in incerniculis diluitur & ad motum præparatur; alterum quo præparata vacuatur; tertium demùm quo reparatur labefactatus vasorum tonus, ipsaque, ut & humores, ad salutarem tonum aptantur & redintegrantur.

Decocto levi carniū tenuioris & quasi vegetabilis succi, qualem præstant pulli, agni, vituli, testudines, cochleæ, aut melius adhuc sero lactis bellè depurato & ita præparato ut nulla remaneant antiqui lactis vestigia, non sine ratione utuntur vulgò Medici, quibus admiscent substantias quæ possunt aliquid vegetabilis characteris liquoribus imprimere, animaleque acre, acri opposito vegetabili, obtundere. Hinc nisi totiùs corporis erethismus obstiterit, plantarum cruciformi flore insignium succi vehiculis memoratis miscentur, parcè primùm, ne irritationem moveant, aut inflammatoriis stimulis vellicatas jam fibras pungant, postea dosi auctiori, ita ut earum copiâ potiùs multiplicatâ, quàm virtute auctâ, sanguini tinctura volatilis insinuetur, & ille nullo temporis momento præsidii salutaribus careat. Verùm si ventriculo labes à lacte inusta sit, illa ex rei necessitate ad acidum verget, proderitque præ cæteris remediis aquâ calcis benè & ex arte parandâ haustus vel feri lactis, vel jusculorum inficere, quo liquore nullus alius tam potenter caseosa colostræ solvit. Majus incendium minantur sales fixi tacheniani qui alcalinam quidem virtutem obtinent eminentem, saponaceamque solubilem, sed non sine aliquo ardoris metu.

Verùm ubi hisce primis auxiliis impugnata primùm fuit cachexia hæc lactea, tunc omnia facta sunt fluxiliora, tunc vasa & magis pervia & meabilia magis; principia ipsa lactis nocentis & minùs arcta & minùs addensata; materies in motum agenda, & vel per sudores movendus, vel per urinas detrudendus humor nocens, vel alvi aperienda claustra. Nec dubitaverim quin in regionibus æstu & calore torridis, in quibus & abundè, & constanter profluunt sudores, in quibus & nostra hæc mala minùs frequentia sunt & vix cognita, ut de Siciliâ aiunt, possit, si erumpit aliquandò labes illa, in cutem omninò per sudores tolli & averruncari. Quâ quidem in methodo adhibendâ tantâ opus est curâ in nostrâ inconstantium tempestatum Galliâ, ut poenè crediderim impossibilem: quam tamen cùm viderim à summo viro cum successu admotam narrare non erit inutile.

Primo præparationis tempore balnea plura imperavit, remediaque pauca & præscriptis similia. Dein, admoto thermometro Reaumuriano, ita cubiculum claudi volebat, ut semper eidem gradu atmosphæræ misera subjiceretur. Erat ille 16 graduum. Paucis selectisque cibariis utebatur ad pondus. Tùm ptisanæ manè seròque sudoriferæ ex guaiaco & farsâ parillâ ad unciam unam in aquæ lib. 2. addito pauxillo salis alcalini fortiter decoctæ addicebatur. Ægrota interea, & post primos sudoriferi adhibiti dies, paucis granis panaceæ mercurialis utebatur. Potus erat ex secundo & leviori earumdem plantarum decocto. Nec ullum erat tempus noctu diuque à sudoribus vacuum per dies integros quadraginta, non sine intolerando muliercularum fastidio; sed quidquid contradicerent, fortiter pergebat, diætâ alioquin levi & vegetabili, à butyro interdicens. Sanatam hæc methodo vidi non unam; nocuisse tamen pluribus delicatioribus & thorace infirmo præditis certò scio, ita ut una mihi probè cognita ex iis phthifica occubuerit, cute tamen sanâ.

Incerta est, nec cuiquam certò concessa methodus humores per urinas ablegandi, ita ut ferè unica sit urinæ excretio quam nullâ in regione, nullo sub cœlo possis ad nutum elicere. Conatus in hanc metam inanes id tamen habent utilis quòd cùm nulla ferè sit differentia inter diuretica & ea quæ propriè dicuntur aperientia, partim tonica, partim saponacea, omnia quæ ad elicendas urinas tentantur, ad sanandam morbi causam collineant; undè methodus curativa nulla caret diureticis, quamvis sæpè careat diuresi. Superest ergo largior quæ per alvum aperitur sentina, quæ corpore benè præparato, meatibus liberis, humoreque fluxili, rarò fallit eventum; si possit tamen efficacia causam attingere quæ aliquandò remedii eludit effectum, tuncque à purgantibus siccatur corpus & altiùs intenditur & *incuneatur*, ut barbarè loquar, materies aridior, fitque immedicabilis, nec postea ob siccitatem expellenda. Undè in adhibendis medicamentis purgantibus sedulò attendendum est ad ea quæ veteres medicinæ patres toties prædicavêre; corpora quæ purgare volueris fluida facias oportet. At illa quæ pharmaca potentiora spectat regula, non adeò stricte leviora comprehendit medicamina. Undè ut in gravitate mali & ejus rebeli indole plures sunt gradus, est etiam tùm in præparatoriis medicamentis, tùm in cathartorum usu ingens graduum diversitas.

Plura sunt hujusmodi mala, si non inveteraverint, quæ nostrates

vulgò sic adoriuntur, & quidem cum successu quem experientia potius quàm ratio chymica demonstrat. Venam in mulieribus aut plethoricis, aut malè menstruatis sub morbi principia incidunt, dein serum lactis, aut juscula ex pullo, vel vitulo confecta & ex succo plantarum aperientium, quales sunt fumaria, nasturtium, scolopendrium, cichorium, &c. magnâ copiâ offerunt. Ubi dilutio humorum, bile jam liberiùs fluente, se factam declarat, tùm iisdem purgantia remissent aperientibus juncta atque maritata, simul diaphoreticam admiscentes virtutem. Sic ptisanam conficiunt ex bardanæ radicibus, polypodio quærno, foliis borraginis, buglossi aliisque similibus cum fennâ & sale aliquo neutro. Hinc fluxus alvi biliosus concitatur, liberantur intestinales glandulæ, decubitus ad cutim minuitur; undè fit singularis materiæ non immutatio tantùm, sed etiam determinationis mutatio, sine aut irritatione ferali, aut in intestinale organum impetu. Indè fit ut faciliior pateat ad remedia immutantia atque alterantia aditus ad quæ postea progrediantur. Ex eo genere multum nominis habent juscula ex viperis confecta, non quòd, ut credebatur olim, sale alkali volatili turgeant illæ, hanc præjudicatam opinionem excultior Chymia funditus destruxit, sed quòd inter attenuantia medicamenta jure meritòque vipera numerata sit, vel ab antiquioribus Medicis Aretæo, Galeno qui de salis alkali volatilis naturâ ac nomine ne quidem somniabant. Nec illos tamen recentiores aut vituperiis, aut imprudentiæ reos crediderim qui in naturis inertibus atque phlegmaticis hisce jusculis sal volatile ex animalium destillatione mutuatum addunt; modò tamen remedium illud summè alterans, & ad lactis immutationem faciendam ejusque acrimoniam debellandam aptissimum non obtrudatur omnibus, ne pruritus, aut inflammationem jam vellicatæ cuti afferat. Juscula autem viperina iisdem plantis additis redduntur potentiora. Et ne bilis à remedio diaphoretico fluxus interrumpatur, addunt arcanum duplicatum ad drachmam unam, aut duas, cujus generis sal, nescio quâ virtute, aut ratione ab obstretriciantibus potius quàm Medicis pro specifico in morbis à lacte coagulato venditur, cùm tamen & solvatur in aquâ difficiliùs aliis salibus, & non minimum irritationis conciliet; undè pluribus titulis sal glauberianum admirabile, quoties irritare nefas, prætulerim.

Materie sic præparatâ atque imminutâ & immutatâ, rursùs ad purgantia redeunt, tuncque apud plurimos viget usus non inter-

ruptus alternis diebus ptisanæ laxantis atque sudoriferæ, qualem laudavit olim Galenus in libro in quo consilium scripsit de epileptico. Hanc hodiè ex lignis sudoriferis atque purgantibus resinosis, addito simul antimonio, descriptam legere est in codice Pharmaceutico Parisiensi. Eam autem è libris medicis mutuatam sibi propriam fecerat agyrta *Vinache* qui in hujus sæculi initiis hujus usu urbem infecerat, quandoquè fausto successu, quandoquè infeliciùs, ut moris est illis qui sanctissimam medendi methodum ignorantes præcipiunt tamen incautis medicamenta. Reliquias morbi bolis solventibus & diaphoreticis sic dictis fugant, præsertimque longo usu antimonii quod dicunt diaphoretici, licèt hæc ipsi virtus à multis denegata sit. Addunt virtutis multò magis comprobatæ medicamenta saponis arte facti varia pro naturâ & temperie ægrotantis genera, tùm gummi ammoniacum, opopanax & hujusmodi, additis simul spiculis resinosis è scammonio atque jalappâ quibus detrudantur & ad bilis meatus adigantur partes solutæ & in fluorem excrementitium redactæ.

Demùm periodo hæc exactâ, omnia remediis turbata per martialia solent in integrum Medici restituere, aquasque Forgienses, si alvus fluxa sit, apud nos si dura, Passiacas, usu quotidiano repetunt. Si tonus ventriculi peccet, præferuntur Spadanæ, Pyrmon-tinæ, Bussanæ; sicque longo medicamentorum cursu omnes adimplent indicationes. Pauperioribus martialia ex Pharmacopœis supplent. Mixta hæc curatio ex omnibus adimplendis indicationibus nunc sudoribus favet, nunc per intestina & bilem virus ablegat, si sapienter dirigatur omnium optima, at peccatis tùm ægrotantium, tùm Medicorum obnoxia maximè.

Cùm enim in eo hominum & præcipuè fœminarum genere versetur quæ moram impatienter ferant, & civilibus, seu officiis seu ludicris extrâ rationis metas auferantur facillimè, sapiùs profuit, excussâ omni medicamentorum farragine, post præparationes, ut fieri poterit, longiores, post regimen leve & ut modò descripsimus idoneum, post aquæ tepidæ diluentia balnea, post cathartica lenia, inter quæ aquæ Sedlicenses præstant sale alcalino minerali refertæ, ipsas ad balnea & potum aquarum sudoriferarum atque abstergentium amandare, quæ cùm hepar sulphuris à naturâ confectum contineant atque redolegant, caloremque à naturâ acceperint, potenter omnium humorum crasim immutant, perspirationem atque exhalationem summè adaugent, & meatuum obf-

tipata ostia summâ cum facilitate eluunt, morantesque quisquillas auferunt. Tales antè alias se præstant aquæ à Chesnæo laudatæ Barbotanenses, aut à Raulino Montmarfanenses, sed præcipuè à Bordæo observatæ Barregienenses in Biteris, aut eæ quæ Lucionenses vocantur, quarum etsi recentior sit gloria, possim tamen ipse eam pluribus exemplis celebrare. Et certè licèt sæpè thoracem possint opprimere, licèt stomacho infidæ sint omnes aquæ thermales, fatendum est nullum potentius dari medicamentum ad perspirationis facilitatem conciliandam atque meatuum ulceratorum cicatrificationem. Adde quòd glandulas omnes eluant, & eorum actione peractâ, ad totiùs roborationem martialia liberiùs agant.

Verùm recoctum supponamus malum, ad omnem artem rebelle, aut arte præposterâ intoxicatum, quod non rarò accidit in morbo qui ingens sui fastidium concitat, an suæ sorti relinquendæ ægrotautes misellæ? An non aliquid tentandum? Quod ipse fecerim, quod antiquitùs docuit Hippocrates in morbis cutaneis simpliciter exponam.

Immutanda penitùs est ægrotantium diætâ, ita ut quæ carne utebantur, folis vegetabilibus vivant. Hâc solâ diætæ mutatione fœminam nobilissimam sanatam integrè vidi. Solum vertere sæpè proderit, laboribus vincenda atque fatiganda quæ stetit iners, fame torquenda, siti urenda, speque intereâ fovenda erit, ut contrarios sexûs habitui labores tolerare possit. Tùm verò balneis tepidis & potu diluente corpus ita solvere proderit, ut in sudores facilè diffluet inter laborum exercitia, & ubi mollior fuerit fabrica corporis, tunc proderit fortibus catharticiis alvum concutere, atque totum corpus solvere, ita ut à cathartico & sitis, & virium exolutio sequantur, totaque facies ut in cholérâ accidit marcescere morbo accito videatur. A tali medicamento rursùs ad diluentia redeundum est, donec omnia in pristinum statum restituta videantur. Tunc mochlicum iteretur, iisdem servatis cautionibus: quater, aut pluribus vicibus idem repetere juvat, quod rarò caret successu, si prudenter & cautè fuerit adhibitum. Mihi verò ad hunc usum cæteris medicamentis præstare visum est extractum hellebori nigri, quod inter cathartici potentioris actioni necessarios tumultus id tamen obtinet, quòd rarò cruciatus & tormenta concitet, & nunquam actione suâ catharticâ cadat; quod nec de scammonio, nec de aliis quibuscvis medicamentis dicere audeant. Semel etiam aut bis expertum me memini, solutionem

salis marini, dum sale saturatur aqua, secundum doctissimi Medici Britanni Russel effata, in morbis glandularum lymphaticarum cum quibus morbi lactei magnam servant analogiam; sed licet potentiùs & celerius quàm quodvis aliud catharticum solvat ventrem, tamen, cum præ medicamento sapore horrendo indociles omnes repertæ sint, cum præsertim mussitarent & adstantes & medicastri piaculum esse in sanguine quem sal adeò vitiaret, adeò enormes salis doses obtrudere, delirumque crederent, aut saltem experimentis animas humanas negociantem incusarent, *solâ inductione adductus* credidi in similibus malis remedium non fore aspernendum. Audivi pariter aliquas ab extracto cicutæ Storckiano longo usu continuato fuisse omninò persanatas. *Penes auctores sit fides.*

ARTICULUS IV.

De Herpetibus.

Durum & difficile tractanti malum herpes offerunt, nec faciliùs de eis differenti, cum ad varias herpetum species referri possint & reverà relata fuerint omnia ferè ulcerum cutaneorum nomina quæ apud Celsum, Trallianum, Arabes, præcipuosque ex hac scholâ auctores Avicennam, Rhafim, Haly Abbam, descripta reperiuntur. Limites morbis conterminis assignare operosum est. Hinc, sub herpetum nomine tantum ea numerabimus serpentina in cute ulcera quæ peculiare sibi aliquod symptomata non vindicant, quo distinguantur & discriminentur ab aliis. Suo nomine postea designabimus ea quæ aliquam sibi propriam normam vindicant, seu meliùs signum essentiale quo notentur. Nam morbi omnes isti affines inter se & ex eadem oriundi profapiâ plus gradu & nomine differunt, quàm naturâ.

Herpetes dicuntur à Galeno ea cutis ulcera quæ summas tantum partes cutis exedunt (a). Idem tamen pro vocum illarum confusione alibi dicit *herpes non semper ulcus est* (b), sed quoties cum ulceratione incedit serpentis bestię ritu, vicina depopulatur & depascitur, *vorat*. Nos tamen, ut aliqua lux affundatur obscuræ materiæ, inter herpes ea tantum mala recensebimus quæ ulce-

(a) Comm. 1, in aph. 55, sect. 6.

(b) Meth. Med. lib. 4.

rationem aliquam inducant, freti & ipsius Galeni in herpes dividendos partitione (a), & aliquâ Hippocratis auctoritate qui herpes inter *νομας* (b) recenset, seu ulcera depascentia, ipsosque sub eâdem includit prognosi. Imò ipse Galenus nostræ videtur sententiæ firmitatem conciliare, cum ait (c) herpes à phagædenicis ulceribus in eo differre, quòd herpes solam cutem exedat, phagædenica verò ulcera etiam subjectas partes adorianur.

Videtur Celsus (d), notante Foessio (e), unius è sacri ignis speciebus prognosim à loco Hippocratis in quo de *νομας* & herpetibus loquitur exscripsisse, ut attendenti facile patebit, undè sub ignis sacri nomine describit unum ex herpeticis affectibus.

Herpetum igitur qui à serpendo dicuntur & apud nos verè & propriè vernaculâ linguâ *dartres* vocantur, proprius atque essentialis caracter inest ut cutis continuitatem solvant, solamque illam exedant, intactis subjectis partibus, ita ut si aliquandò, aut pravâ conditione, aut quâcumque de causâ subjectæ illæ partes labis aliquam partem suscipiant, jam non herpes simplex habebitur, sed notante Polluce, malum vocabitur *έρπησιμον έλκος* herpeticum ulcus.

Antiquiores Medici, quorum prior vocandus est Hippocrates, de eo mali genere non videntur nobis præcepta diligentiora reliquisse, vel quòd in sobriâ primævorum atque simplici vivendi normâ non adeò in populos grassarentur herpes, vel quòd, ut ait Hippocrates (f), ea omnia foeditatem potius constituerent, quàm morbum. Verùm in epidemicis morborum historiis, & alibi pluribus in locis, de herpetibus loquitur, tanquam de leviori & depuratorio, imò & critico exanthematum genere (g), ubi pronuntiat ipsis proprium esse ut serpant, nec exedant. Et certè cum corpora exercitata & sano sub aëre viventia in nostro etiam ævo hisce malis minùs obnoxia sint, nihil mirum si Celsi atque Plinii temporibus illi morbi inter novos numerarentur, mentagraque, quæ evidenter ex ipsius Plinii (h) verbis herpes fuit exedens, Tiberii temporibus natus crederetur.

(a) Method. Medic. lib. 14 & 11.

(b) Porrhetic. sect. 11.

(c) Lib. 14, Meth. Medic.

(d) Lib. 5, cap. 28.

(e) In Porrhetic. lib. 2, p. 79.

(f) De affect. lib. 5, pag. 85, Foes.

(g) Epidem. 3, sect. 3.

(h) Lib. 26, cap. 1º.

Distinctiùs Corn. Celsus de herpetibus sub nomine papulæ dis-
seruit, quarum duas recensebat species, simplicem unam, alte-
ram *αγρία*, seu ferinam; alias herpetis species sub ignis sacri
nomine à prioribus dividens & separans. Undè etiam Fernelius
noster (a) herpetum sub papularum nomine mentionem fecit.
Aliundè nomen à Celso retinens, Galeni divisionem de quâ mox
loquemur admisit.

Summus verò ille vir qui leges in arte nostrâ communi etiam
nunc omnium suffragio sancitas constituit, post suprâ expositam
herpetum definitionem tria earum distincta genera voluit à se
invicem sejungi (b) atque discriminari, quæ etiam genera Aëtius (c)
cæterique à Galeno auctores admiscere, quamvis Paulus Ægineta (d)
duas tantum herpetum species recenscat. Tria hæc genera à Ga-
leno numerata sunt; 1°. herpes miliaris *ερπης κερχρίας*; 2°. herpes
erodens, seu *έρπης επί ομερος* serpigo. Prior à formâ & naturâ humo-
ris exeuntis differentias assumit, alter à malignitate & rapiditate
decursus. Tertius demùm à profunditate erosionis ulcerosæ *φλυκτα-
νωδης* phlyctænodes dicitur aliquandò, imò meliùs *phagædenicus*.

Verùm, etsi omnes Græci Galeno assenserint, videntur inter
Arabes Rhasis & Avicenna (e) cum Paulo duo tantum herpetum
genera recensuisse, dùm herpes sub nomine à Græcis malè de-
torto *μύρμηκιά*, formicæ scilicet nomine, describunt; aliam milia-
rem admittentes, aliam corrosivam: quæ divisio retinenda foret
(f) nisi à divisione Galenicâ novæ orirentur ideæ, adeoque separatæ
ad curandum indicationes.

Herpes igitur miliaris secundum Galenum non protinùs ulcus
est, sed ulceratur brevì, exiguas emittens pustulas ad speciem
milii, quæ interposito spatio ichorem fundunt. Undè, licet omnes
herpetes à bile repetat, aliquibus visum, inquit, in herpete miliari
puitam bili commisceri. Is lentius serpit, ferè semper rotundam
affectans figuram, eximiè prurit, & sanationem recipit celerius,
aliquandò acuti morbi tempora æmulatus.

Herpes erodens sive *επί ομερος* (g) ejusdem generis est, illo auc-

(a) Lib. 7, de extern. affect. cap. 4.

(b) Lib. de tumor. præter naturam.

(c) Aëtius. lib. 14.

(d) Paul. lib. 14.

(e) V. Avicenn. fen. 3, tract. 1, cap. 6.

(f) V. Manardi, lib. 7. Ep. 2.

(g) Lib. 14, Method. Medic.

tore, cum exulcerato erysipelate. Symptomatibus eadem sunt, causâ tantum differunt. Hæc mala celeriter admodum sua tempora decurrunt; pruritu acri, fissuris in cute, & inflammatione superficialiâ facile distinguuntur ab aliis; & ut levi de causâ extinguuntur, levi de causâ pariter reviviscunt.

At phlyctœnodes (a) cutim ipsam exedunt, ejusque substantiam prorsus excavant, ita ut cum ulcere videantur combinari atque complicari. Nam etsi phlyctœnæ ichorem fundant, ferè semper ichor ille sanguini remixtus est & *roupas* facit, id est ulcera serpentia atque manantia pure sordido madidoque, qualia in senum crucibus innascuntur.

Habemus ergo hîc distinctam morbi idæam, nec morbi tantum, sed diversarum hujus specierum. Licet enim non omnes æquè consentiant in hâc admittendâ divisione, inter quos & Fernelium & (b) Manardum cum Avicennâ numerabimus, quamvis Manardus cum Nic. Leonicensio barbararum vocum Arabicarum & Arabicæ subtilitatis fuerit extirpator acerrimus, naturâ & observatione sic jubentibus, à Galeno recedendum non putamus; singularum enim harum specierum exempla proferre facile est.

Patet pariter ex virorum doctissimorum consensu herpes in genere ad erysipelas referri, & cum eo in multis colludere, in multis etiam differre, atque discrepare. Circâ quæ audiamus Fernelium nostrum (c): « hoc discriminis est quod erysipelas derepentè » ex repentinâ fluxione emergat, herpes sensim multoque tempore, nec conspicuâ fluxione efflorescit. Herpetis pustulæ aridæ » sunt, erysipelatis magnæ & humidæ. Herpes pruritu, erysipelas » dolore ac ardore torquet. Omnis papula diuturna est, prorsus » febris expers (d) quæ, si ex Hippocrate uno die accedat, ipsis » levamento est: erysipelas verò cum febre est, & præceps, & » brevî spontè solvitur ».

Verum à Galeno omnes tùm Græci, tùm Arabes, à bile sincerâ supervacuâ atque ardentissimâ, qualis est porracea, vel æruginosa, pendere herpes arbitrabantur, quamvis Hippocrates (e) & ab Hippocrate, ut videtur, Avicennas (f) herpes à pituitâ crassâ or-

(a) V. Galen. L. de Tumoribus præternat. Meth. Med. ad Glaucon. 2, cap. 14. Med. Method. lib. 9.

(b) Lib. 7, cap. 5.

(c) De extern. affectib. lib. 7, cap. 4.

(d) Prædict. 52.

(e) Lib. de Affection. sect. 5, pag. 85, Foels.

(f) Fen. 3, cap. 6.

tos crediderint. Hæc bilis sensim, nulloque fluxionis impetu è venis expurgata, tenuitate partes omnes transgreditur, dùm densiorem cutem attingat. At crassio rem eam, atque glutinosiorem voluerunt quàm in erysipelate, ac proindè diutiùs atque tenaciùs hærentem, undè remoratur, pustulasque movet. Nec certè, quantumvis precaria sit hæc herpetum constituendorum theoria, multò plus lucis à recentioribus mutuabimur (a), si solum tamen exceperis Sanctorium (b) qui primus quid serum acre efficere possit in procreandis cutaneis morbis sensit, & cum eo Ballonium (c) nostrum & Car. Pisonem qui ab Hippocrate feri acris illiùs, seu pituitæ corruptæ theoriã acceperant, cui postea tantùm adjecit ornamenti illustrissimus de Gorter.

Verùm quantumvis lubenter concedamus paucis hisce caracteribus veram herpetis normam comprehendì, ejusque intelligi à morbis conterminis differentias, superest tamen in ejus naturâ aliquid quod se non sinat arripi; nec bilis tenuioris præsentiam ab auctoribus nostris admissam satis lucis in illâ evolvendâ afferre confitendum est: undè, neglectâ auctorum sedulitate, liceat ad Aretæi Cappadocis mentem descriptionem herpetum à naturâ solâ mutuari.

In hoc nostro vivendi genere, in hisce nostris Europæ septentrionalis regionibus, passim undequaquè videas qui se herpetibus laborare conquerantur. Matres atque viri, pueri atque inuptæ puellæ. Sed multi lichenibus de quibus abundè diximus corripuntur, plures leve malum incusant & quasi fœditatem, undè nisi vultum aut faciem adoriatur malum, de eo vix consuluntur Medici. Aliquibus tamen grave incommodum incumbit, tùm quòd distillet indè humor tenuis, tùm quòd pruritus dolori mixtus vexet miseros, quo præcipuè tempore in lectulo decumbunt, & somni tempus in curâ & anxietate absumitur. At gravior labes aliquandò incumbit, præcipuè senioribus, cùm crustis fordescentibus & ichore fœdo gravidis deturpetur cutis, cruraque, aut brachia, perinæum, dorsum, aut thorax ipse, ulcusculis, fissuris, rimisque ichorem depluentibus hient turpiter, & dolore atque cruciatu repetito torqueantur ægri. Undè non una videtur herpetum species numeranda in quibus accuratè spectandum est quid commune

(a) V. Fr. Hoffmann. tom. 4, pag. 5, cap. 5.

(b) Sanct. Staticâ Med. sect. 45.

(c) Epidem. lib. 1^a, pag. 68, & lib. 2.

habeat inter se unaquæque species, quid sibi singulare vindicent.

Communis est omnibus cutis asperitas quæ in toto herpetis ambitu supereminet, & partem sanam ab ægrotante discriminat atque distinguit. Tumet ergo ad tactum omnis herpes, vel levissimus, & tumore quidem aspero atque inæquali. Tùm si cutem illam digito tetigeris, quamvis oculum lævitate apparenti fefellerit, remanebit tamen impressa digito glutinosi quædam forma, undè, si levem illum herpetem forti vitro armatus propiùs inspexeris, turgentem vesiculis lymphaticis, quales ad plantæ illiùs quæ *ficoides*, seu *glacialis* dicitur truncum eminent, reperies. Unaquæque limbo rubello distincta est, & inter illas longæ in rimæ formam apertæ hiant fissuræ, reticulumque sub cute latens colore quidem pellucido donatum, sed flavescente & sordido, inspicere est. Is est omni herpeti communis fundus cui pro variâ specie distincti generis pustulæ insident.

Commune etiam est omni herpeti sensim increescere & proserpendo in vicina diffundi, nec unquam nasci solitarius, ita ut rarò admodùm unicus herpes in corpore notetur, sed uno semel viso mox alios esse videndos hariolari fas est. Nec jure vicinix tantùm gaudent, aliquandò oriuntur ad partes maximè dissitas, ita ut unus in manum, alter in oppositum pedem feratur. Nec unquam nascuntur cum impetu, notante Fernelio, sed adsunt ut plurimum improvisi. Id etiam omnes habent æqualiter herpetes, ut duobus plurimum temporibus devexent, quorum, ut jam diximus, primum est horâ quâ mortales reficit artus sopor dono divum concessus, alterum verò horâ quâ novâ nitidus juventâ chylus sanguinem ingressus concoquitur, novâque coctione novum excrementorum insensilium proventum ingenerat.

Nec de horâ tantùm eruptionis conveniunt inter se herpetes. Sæpiùs ipsæ tempestatum vices malum altiùs reconditum renovant. Vere ut plurimum erumpunt; æstate præfervidâ vigent, autumnusque eos fovet. Silent per glacialia hyemis spicula; at si annus fuerit frigidus & borealis, minori sæviunt impetu; calore foveantur humido & imperspirabili, undè post longos imbres inauspicato tempore corpora obruentes magnus herpetum proventus est; annis siccis, benè perflatis infrequentes sunt & in genere morborum ab impeditâ perspiratione pendentium fata sequuntur. Pendent enim ab impedito humorum malè coctorum effluxu.

In genere cùm herpes stent sine ullâ febre, nec nisi rarò & quasi per accidens emicet illa in herpete laborantibus, longum constituunt illi morbum. Nec in variis speciebus aut finis unus, aut prognosis eadem.

Nec enim idem est puerili ætati herpetibus corripì, aut senili decrepitudini iisdem affligi. Veri & legitimi herpes, si lichenes exceperis, rarò floridæ atque vegetæ juventuti noxii sunt, nisi tamen, aut educatio fordida, aut humidorum atque calentium locorum habitatio indefessa atque violenta malo dederit originem, nisi traductum à parentibus malum in progeniem defævierit. At primâ defunctos juventâ, quo tempore vasa minùs flexilia sunt, & perspiratio non jam eodem impetu profilit, præcipuè adoriuntur, aut si salubri vitæ regimine, coctionibus summè ac diligenter ponderatis, præprimis verò ingenti animi tranquillitate devitare malum illud datum fuerit, sæpiùs felicissimo omine ad cutem apparent quo tempore rigida senectus ingruit, vasaque, glandulas & cola omnia indurant atque excrementis opplent. In hac enim infelicitis nostri ævi tempestate, cùm nulla libertas permeabilibus offeratur à coctione residuis particulis, pro summâ fortunâ reputandum est, si illæ non in interiora cumulentur viscera, sed deferantur ad cutem, ibique nova sibi cudant emunctoria quibus, cauterii per artem inusti ad instar, auferantur sordes alioquin intùs includendæ atque remansuræ.

Verùm summa inest differentia inter unum aut alterum herpetum erumpentium impetum, sæpè maximè violentum, sed citò, si quid in his malis citum est, defervescentem, & herpes habitu contractos, semper renovatos, cessantes aliquandò, mox verò redivivos, ita ut sive generationis jure, sive aliâ quâcumque causâ sanguis possit dici herpeticus, aut potius lymphæ planè herpetica. Hi vix cessant unquam herpes, & cessantibus illis in viscera fertur humor planè corpori extraneus, illaque aut mole attollit, aut dolore afficit, imò conficit ulceribus lentis atque tardâ suppuratione; quæ cùm pessima sit in herpetibus inclinatio eorumque naturam designet, atque sæpè ad latentem occulti mali diagnosim conferat observatio, liceat huic paulò diutiùs insistere.

Multis & quidem qui alioquin sanissimi videntur erumpunt quotannis sub horam verni temporis papulæ leves hùc illucve disseminatæ, levi incommodo, prurituque vix notabili, nisi vultui nota imprimatur. Vix de eâ eruptione cogitant, leviam admodum

adhibent, & velut coacti, medicamina : plerique enim quibus tale malum accidit in ipso ætatis flore constituti sunt ; quis verò talia curat in ætatis florentis adhuc & vegetæ confidentiâ ? Verum ubi pluries, ubi non erraticè apparuerunt papulæ illæ, ex ipso ordine naturæ evadunt in excrementum sanguinis necessarium, quod neglectum & jam labentibus annis, & vasis rigidioribus exitum denegantibus, cola & fecernicula inficit, jure civitatis potitur, undequaquè per universum corporis ambitum disseminatur, & quid indè accidisse viderim repetitâque confirmaverim experientiâ, licebit exponere.

Marcescunt ægri vel media inter pabula, lento quidem marasmo, & ut plurimum sine febre, aliquandò tamen cum febriculâ levi & pulsu minimo, urinis alioquin integris & scybalorum excretionē perfectâ. Rarò in principiis laborant inappetentiâ, sed ad cibos minùs avidi benè concoquunt, nisi quòd ventis & flatibus urgeatur stomachus & illis turgeat à prandio. Somnus inculpabilis, nec perfectus tamen : uno verbo causarii sunt & melancholici, sanguis è venis per artem emissus crustâ semper obducitur non crassâ, aut densâ, sed membranæ in formam superextensâ, nec facilè divellendâ ; viridi obtegitur illa colore, aut squalido & griseo.

Hæc est prima hujusce mali verè herpetici periodus in maribus ; nam in foeminis illud observare vix licuit, cùm in illis omnia ad uterum dirigantur & fluor albus pruriens herpetum loco erumpat, nec unquam ab hoc malo ita marcescant. Fœminea enim genitalia humorem hunc abundè imbibunt & excipiunt. Ille verò per hiantia vasa depluit, sterilitatem ut plurimum inducit, & licèt sanguinem aliquâ ratione depuret, non tamen criticus est & morbi progressum tantummodò retardat.

In secundâ morbi periodo, cùm jam anxii de se ipsis fieri incipiunt ægrotantes, & marcor omnium oculis annotatur, manus adhibetur palpandis visceribus anatomica ; tunc depressum abdomen reperias, & aridum, in medio quâ volvitur ileum prominulum ; aliquandò lien durior apparet, imò & ad sensum doloris non expertia sunt viscera. Crura subtumida sunt, distinctior febricula. Urinæ aliquandò albicantes, sed plus furfuraceæ quàm verè coctæ. Verum ex omnibus symptomatibus nullum adeò sævos progressus facit quàm marcor & pedum tumor. Sunt quibus in hac morbi periodo oriatur tussicula fatigans, nihil aut parum

pituita excreans, importuna, quo praesertim tempore chylus vasa subit; mox in suffocationis sensum iisdem horis renovatum abit thoracis angor. Sunt queis amici plaudant quod cutis summe farinosa sublato epidermide evadat, spe falsâ & illusoriâ, cum cutis illa nihil aliud designet, praeter cutis marcescentiam & humorum omnimodam conversionem in tabum herpeticum.

Huc usque morbus ille dissimulari potuit. At in tertiâ periodo natura animalis vincitur atque superatur omnino, & infelices conatus in corporis perniciem exerit; nam vel suppurationem tabidam concipit corpus, vel obstructa viscera in insanabilem hydropem efformandum consentiunt. Unde certa mors obscuro mali generi succedit, quod non raro evenisse nullus est Medicus qui non observaverit. Sæpe non prius vera mali causa detegitur, quam omnium humorum crasi pessumdatâ, & quasi imbibitis solidis, morbus evaserit omnino immedicabilis. Ipsa enim medicamenta fortiori veneno remixta corrumpuntur. Nec rara admodum est scena hæc feralis, nec Medicis incognita, quoties imprudenti medicatione quod prius exhibat virus herpeticum repressum intus est & fortunæ derelictum. Tunc enim norunt omnes nullam esse glandulam, viscus nullum esse, quod non aliquam mali moleculam in se suscipiat; fierique decubitus lentos qui vel suppuratione, vel scirrhus, vitæ finem imponant, qualem descripsimus; verum sæpe etiam sine pravâ medicatione ex ordine perverso naturæ malum nascitur.

Aliundè verò notari velimus doctrinam illam de herpetibus latissimè per omnem diffundi materiæ morbosæ ambitum, ita ut nil tale suspicantes opprimat miserrimè, quod ita in rerum naturâ reverà esse constabit Medicis qui paulisper ad ea quæ viderunt attenderint. Scilicet morbi dantur verè herpetici qui nihil ad cutem demonstrant & quorum tamen natura verè herpetica observatione demonstratur. Scilicet post confectis morbo longa tempora, herpes emicant, sed jam lymphæ crasi perversâ, aut parùm sublevantes, aut prorsus inutiles, qui si nondum accisis emicuisent viribus morbum omnino potuissent delere ac protegere. Eadem aliundè prorsus vexant symptomata quæ solent herpetum retropulsionem comitari.

Oculorum verò plerisque morbos ad herpetum naturam esse revocandos, imò ipsam sæpe cataractam ab hac causâ quandoquæ pendere si dixerim, nihil aut absolum auribus medicis, aut absurdum,

vel inauditum docuerim, cum ipsa infelix experientia rem patefecerit : quod de aurium atque cæterorum sensuum affectibus, imò & de apoplexiâ atque hemplegiâ ab hâc causâ pendente norunt omnes. Verùm dissitissimi etiam morbi herpetum virus pro causâ agnovêre. Novi hominem cui quoties herpes conquiescunt, toties hæmorrhoides erumpunt, largo imbri fluentes, & cruciatibus distinguendi. Nec unum reperire erit, qui per juvenilem ætatem hæmorrhoidibus afflictus, inclinante ætate in herpes inciderit, & eos quidem speciei non uniûs. Novi venerandum senem quem sancta sobrietas, quem intacta morum castitas & vita in scientiis peracta ab arthritide hæreditariâ immunem præstare non potuerat. Hic illicò, silente arthritide, herpetibus vexatus est phagædenicis quos per biennium integrum fluentes tabo & latè serpentes cum pruritu enormi servavit ; at illis ex arte & methodicè temperatis atque compositis omninò conticuit arthritidis, nec in vegeto valenteque sene ulla jam aut arthritidis, aut herpetum rediviva datur memoria. Rheumatismis pariter, atque inflationibus ad articulos dolentibus & albidis sæpè successerunt, & vicem eorum gesserunt herpes. Imò & virum novi militarem opiparo simul atque meretricio luxu confectum, cui quotannis bis ad ver & autumnum herpes miliaris post febrem ephemeram erumpit, reviviscens, quoties humiditas pedes affecit. At ex quo jam à pluribus annis assuetum malum apparuit, omnia incommoda quæ ætati in senium vergenti familiaria erant omninò cessavêre, diarrhæa familiaris, dolores vagi ad dentes & gingivas, gravedines, capitisque dolores, ita ut vitam & sanitatem periodico tormento redemisse videatur.

Patet ergo ex his breviter annotatis herpes in causis incognitis, ut sunt morbi spasmodici, antè oculos haberi debere, præsertim in virorum morbis, aut mulieribus menstruo fluxu defunctis ; imò nihil magis familiare est mulieribus gravidis quàm herpetibus laborare, quæ recluso utero cessant. Notari enim sedulò velim quòd in mulieribus quibus uteri sentina clauditur, sæpè, ut hæmorrhoidibus retentis, enascantur herpes : tuncque non ventriculo solum aut pulmonibus labes imminet, quod viris etiam commune est, sed præcipuè cerebro atque à sensorio communi pendentibus functionibus, adeoque mulieres adeò miserè exagitans mania melancholica, deliriumque miserrimum inducens, sæpif-

simè herpetica est, & ab herpetico fermento non legitimè excluso pendet.

Hæc quidem in genere ad omnia æquè herpetum genera pertinent, undè deducitur, herpes potius morbi quamdam speciem atque profapiam constituere, quàm morbum sic propriè dictum & individuum. Undè fit ut herpetum species in se mutuò mutentur atque convertantur, quod familiare est vidisse omnibus qui ægris assident; imò dantur herpes arthritici, scorbutici, venerei qui nullâ ratione ad præsentem pertinent tractationem.

Humor verò noster qui herpes constituebat, ubi interiora viscera occupavit, hominemque longâ tabe confecit & peremit, etiamsi in superstitem utilitatem cadaver attentè secueris, nullo se indicio finet deprehendi: massa remanebit albicans, verè lymphatica, viscera in acinos & quasi nodos apparebunt conversa sibi agglomeratos & appositos, atque in massam quasi lapideam & asperam. Eadem se facies ostendit in omnibus aliis venenorum speciebus quæ lympham præcipuè inficiunt, ut in morbillorum ipsorum retropulsione vidi eundem effectum inducentium, ut in scrophulis etiam deprehendendum viscera depascentibus, nisi forsan quòd in morbis scrophulosis materies verè gypseæ atque cretacea calculorum duritiem æmuletur. In herpetibus enim non ferum, non bilis per se, quanquam aliter senserint antiqui præceptores nostri, luem accipiunt, sed mucor ille qui propriè lympham constituit, undè præcipuè glandulas lymphæ transmittendæ, aut secernendo mucori destinatas malum illud occupat, abdominales, inguinales, thoracicas, imò & præprimis membranam illam Schneideri quæ nares atque palatum circumvestit, undè sæpè ab herpetibus pendent coryza habitualis, tonsillarum inflatio, vocis omnimoda alteratio, narium inflatio, turpes matutini, acresque scretus, sæpè post longa temporis spatia phthisim inducentes. Nullus est è Medicis qui similia non viderit. Nunc ad singularia cuique herpeti propria ordo nos devehit.

Herpes miliaris, Græcis *πυγρία*, propriè papula Celsi atque Fernelii, inter ignes sacros Celsi recensendus quem & sub nomine *Zonæ* Scribonius (a) describit & Plinius indicat, acutos potius in invasione morbos imitatur, quàm longos. Cruciatibus enim intolerabilibus adoritur nec opinos, sine febre tamen, aut paucâ & vix memorandâ præviâ. Vesicæ tanquam à loco combusto

(a) Comp. 63, lib. 3.

exeunt,

exeunt, inquit Plinius, & crepant; dein multiplicantur & zonæ nomen indè sortiuntur, quòd à lumbis vulgò incipiant & indè in abdomen, zonæ instar, dispertiantur, quanquam alias etiam partes occupent: nam nullus est qui non in alias partes herpetem miliarem erumpere non viderit, quanquam ego nunquam illum in facie observaverim, quod tamen occurrere posse nolim negare.

Prima ergo herpetis miliaris ab herpetibus mox describendis differentia in invasionis modo occurrit, ita ut acutum morbum mentiat ille, imò & sua vehementi impetu decurrat tempora; nec etiam à periculo immunis sit, notante Plinio (a), ita ut herpes miliaris possit inter acutos morbos numerari. Ad hunc ergo referri possunt & quæ sub nomine *φύμαλων* Celsus descripsit, licèt *φύμα* apud Hippocratem universaliter pro humorum decubitu habeatur, *ἐκθύμια* potiùs sunt Hippocratis (b). *ἐκζήματα* quæ descripsit Verrius Valens in anthologicis, vel ad *φλύκταινας*, vel ad herpetem miliarem referuntur. Nec videtur herpes miliaris ab illo differre morbo quem Chilperici tempore erupisse notat Gregorius Turonensis (c) cum pustulis & vesicis; ita ut multi morentur ex herpete miliari.

A phlyctœnâ & erysipelate non nomine tantùm, sed & re differt herpes miliaris. In erysipelate enim rubor inest continuus, & phlyctœna ipsa œdema est erysipelati quasi innatum; in illo cutis subest inflammatio & tensio, quæ signa herpeti miliari defunt, cùm phlyctœnæ, seu tumores albi grani milii ad instar, quæ in cute nascuntur cuti superponantur nitenti, asperæ tamen & limbo rubello circumscriptæ. Præterea erysipelas quasi irradiatione in vicina proserpit, herpes autem miliaris semper sejunctim & per areolas emicat. Erysipelati febris semper se comitem adjungit, rarò in herpete miliari, & nisi epidemicè sæviat. Undè, licèt zona & ζώνη de quibus alibi dicendum erit pro erysipelate & herpete miliari indiscriminatim apud auctores, nunc pro uno, nunc pro altero morbo habeantur, remanent certè distincti. Ea autem est herpetis miliaris qualem vidi sæpiùs descriptio.

Solitaria vulgò nascitur una herpetis miliaris areola, cute cæteroquin integrâ, limbo rubello distincta. Pustulæ emicant vulgò

(a) Lib. 5, cap. 18.

(b) Lib. 3, Epidem.

(c) Lib. 6, cap. 14.

ferò repletæ sub ipso epidermide aggregatim composita, interstitia replent lemæ epidermidis quæ areolam faciunt asperam. Inest major quàm pro malo exoriri debere videretur cruciatus, sed mox & paucarum horarum intervallo subnascitur altera pustularum agglomeratione, quàm aliæ mox confertim adnatæ per plurimum dierum spatium excipiunt. Tùm verò pruritu enormi, vellicatione, cruciatibus angi ægrotantes, ita ut nec cibi appetitus valeat, nec ulla alia cupido possit persentiri; noctes insomnes ducunt, nec insomnes tantùm, sed miserrimè anxias, inter ejulatus atque dolores. Urinæ interea liberæ, alvus naturæ consona demittit excrementa, nisi quòd æger præ anxietate marcescat, mireturque Medicos febrem negantes, cùm urantur exteriora omnia, pars verò affecta flaminis voracibus comburi credatur. Interea novæ continuò exoriuntur pustulæ, nec cum iis sæviùs agitur quibus plures, quàm cum quibus pauciores emicant. Præterea verò, etsi per plures septimanas novæ semper erumpant herpetis miliaris areolæ, mitescit tamen sensim malum, sive ægrotantis assuefactione, sive vetustioris materiæ mitigatione.

Hæc autem ubi deferbuit materies, remanet locus & levis tenuissimis & asperitate notabilis. Imò & licet firmior obducta videatur cicatrix, remanet tamen longa per tempora pruritus enormis, & lancinationes non jam perpetuæ, sed nunc ob aëris variabilem inclementiam redivivæ, nunc post lautiores epulas recrudescentes.

Hujus mali sævitiei terminum definire impossibile est, cùm ex suis funeribus redivivum sæpè recrudescat. Quoties tamen è limpidis turbidæ fiunt vesiculæ, toties mansuescere malum signum est. Quoties pariter pallescit limbus ad margines rubellus, toties minùs atrociter furit herpes. Sed ad annos extendi mitiùs tamen furens malum, non adeò rarum est. Imò & virum novi etiam nunc valentem, & nulla post plures annos pristinae labis vestigia ferentem in cute, qui tamen tempestatum mutationes non impunè experitur. Si verò perimat aliquem, quod nunquam accidere vidi, tunc vel ut cætera herpetum genera imprudenti medicatione retro-pulsus dici debet, vel quod non impossibile est, licet non vide-rim, in gangrænâ abit, aut mutatur in phagædena quod non tam vitio humoris, quàm corporis in quod inciderit factum videtur; & (a) hæc est gangræna herpetica γαγγραινα ἐρπητική ἢ ἐρπηλίνα de quâ Lucilius apud Nonnium.

(a) V. Henrici Stephani Thesaur. ling. latinæ in voce *Herpes*.

Verùm ex hâc descriptione forsan videbitur herpes noster miliaris à communi herpetum naturâ nimium abludere. Res tamen est ejusdem naturæ ; si quidem non rarum est alterum in alterum transire ; & defunctum herpete miliari corpus , herpete simplici remanet affectum. Herpes miliaris est quasi impetus virûs herpetici inflammatorius. Si virus illud acuto modo posset defævire , hanc sibi formam arriperet , undè si in aliquo herpete vitæ periculum imminet , certè periculum illud ab herpete miliari repetendum.

Herpes qui dicitur apud nos rodens , & propriè posset vocari *dartre vive* , si non vocabulum illud vulgatâ loquendi formulâ lichenibus apponeretur , herpes est qui nullam aliam ultrâ vulgarem indolem sibi assumit , præter decursûs rapiditatem quâ & aream semel occupatam quotidie extendit , & in loca etiam difflata fertur eo impetu , ut possit universam superficiem rhagadibus , fissuris , asperitatibus , adeoque polline acri dehonestare : limbus ipsi ruber quotidie extenditur , ita ut qui limes paucis antè diebus rubebat , paucò elapso tempore , asper sit nec ruber , rubra verò pars longius remota sit. Indè ipsi Avicennas (a) nomen *formicæ* indidit , quasi ab incessu hujus insecti in tenerâ cute penderet. Cruciatus in hoc genere herpetum non tanti sunt atque in herpete miliari , & quasi diffusâ superficie mali mitior conditio. Vulgò bellè dormiunt , sed in ipsâ incalescentiâ lecti , fornicationes , lincinationes , pruritus sentiuntur , qui enormes præsertim accenduntur , sicubi herpes ille , quod frequentissimum est , perinæum , vulvam , virorum genitalia occupaverit , undè præter illas à naturâ mali efformatas rhagades , adsunt aliæ magis asperæ atque crustosæ quas effecit unguium scalptura. Verùm aliquandò alias partes occupat. An hæc est illa Plinii (b) *Mentagra* , novum ipsi morbi genus in hominum lautè viventium mentum , barbam , scapulas , ac collum defæviens , sine dolore quidem ac sine perniciæ vitæ , sed tantâ fœditate ut quæcumque mors præferenda esset. Totos ubique vultus , ut ait , occupat , solis oculis immunibus ; *μελιτάρων* vocat Galenus (c) quæ etiam oculos infestabat. Vide & Leonicum de morbo Gallico refutantem Plinium. *Mentagræ* quidem naturam herpeticam hîc ita designat ut etiam contagionis ream efficiat , cùm ex Asia Romam fuisse asportatam asserat à quodam Perusino , equite Romano , Quæstorio scribâ.

(a) Fen. 1 , tract. 3 , cap. 6.

(b) Lib. 26 , cap. 1.

(c) Lib. 30 , *κατὰ τὴν* , cap. 7.

Ubi verò herpes ille rapiditate decursûs, cutis asperitate notabili & multiplicatione rhagadum sese spectabilem fecit, ita ut altius infligat plagas & rosione ingenti circumserpat, dicitur *εγίμενος*, seu rodens, à miliari differens quòd evidentes papulas non proferat, à phagædenicâ, seu phlyctænode de quâ mox agemus, quòd non intima cutis inurat & ulceris crustosi formam non proferat. Ubi ergo proserpit celerius quàm natura simplicis herpetis postulare videtur, ad hoc secundum genus referetur herpes, fœditate potius quàm cruciatu incommodus. Quamvis enim lectum ingressos pruritu atque vigiliis aliquandò fatiget miserè, tamen sæpè conticescit, & nisi jam summè increverit, jurares sanum hominem; ita ut multi sint quos redivivus, dùm ver caput extollit, herpes affligat, post autumnii ultimos calores abiens, consoletur. At ex omnibus herpetibus is est qui plurimùm invehitur in faciem, & vultum sexui adeò dilectum deturpat frequentius. Imò multæ sunt in visceribus reconditæ sine ullo alio incommodo obstructions quæ nullo alio caractere herpeticam originem demonstrant, nisi quòd ubi admoveris aperientia malumque viscerum decrescit, succrescunt illicò, & efflorescunt herpes, ita ut malè secum agi credant ægrotantes, nec facilè patiantur ultrà medicamenti tendi. Nobilissimam novi fœminam quæ cùm intimioris uteri cruciatibus angeretur, balneis atque aperientibus dùm mitescit malum, obstupescibat genas herpetibus proserpentibus illis nostris fœdari, undè prius malum revocare ausa, tandem uteri doloribus atque ejusdem hæmorrhagiis confecta periit. Neglectum enim nimis diù malum jam, vesicantibus atque cauteriis tardius adhibitis, auscultare dediticit.

Rarum quidem est in maximè diuturno malo periculum aliquod imminere, imò longævam, sed miseram sibi vitam spondere possunt hoc affectu laborantes. Quid enim? Exit indè quidquid corruptorum posset intùs excrementorum morbosorum generari. Et videre est rusticos, præsertim ex illorum genere qui exercitatum vitam agunt, qui incommodum leve spernentes fœdi, putidi, oculis retorridis & rubore immundo plorantibus, extremam ad usque senectutem perveniunt, imò decrepitis senibus inest aliquid ad cutem undiquè quod jure herpeticum vocare possis.

Verùm licèt blandè ac lentè insidias struat malum illud, non omninò spernendum est. Contagiosum esse docet experientia. Hancque propositionem observatis pluribus comprobare possem, licèt

fatear lubentissimè in prædispositis contagium faciliùs propagari. Undè jure contagii malum intùs potest multiplicari & invalescere. Indè vertitur omnis humorum moles in tabum herpeticum, & communione mali viscera omnia, hepar, ventriculus, thorax, humore illo opprimuntur, quæ vel obstructa vel corrupta mortem tandem post longam tabescentiam arcessunt.

Illa verò lenitas non expectanda est ab ultimo illo herpetum genere quod phlyctænosum & phagædenicum vocavimus, Galenum & antiquos secuti. Licèt enim tardiùs exasperetur, tamen vel in primâ suâ origine non dubias suæ malignitatis notas exerit. Nascitur enim primò ut pustula simplex; idque habet à cæteris herpetibus differentia, quòd cutem subjectam in tumorem durum attollat & asperum. Scaber est tumor ille, & citò epidermis à suppositâ cute discedit, non sine humoris acris erodentis, imò & ad sensum calentis emissionem; undè vicinae partes attolluntur & in sese crispatae finduntur, & partim crustis, partim tabo horridæ evadunt. Pustula hæc aliquandò solitaria subsistit, sed aliquandò aliæ similes in aliis partibus erumpunt. Imò cùm pruritus immanis ut plurimum sit, vixque possint à scalpendo miseri abstinere, manus ipsæ videntur malum à parte ad partes diffundere. Nec mirum, cùm ipsi sæpè Chirurghi talia tractantis digiti asperi evadant & findantur, pustulisque dehonestentur, quod unâ vice evenire vidi. At crustis abactis, atque deciduis, locus tabo defluens turpissimo in apertum se prodit, hunc aliæ crustæ in eodem solo enatae brevì contegunt, quæ pelluntur etiam ab aliis subter natis. Undè asperitati duræ & acri jungitur humor glutinosus atque mucosus; foetidus ille, & quemdam spurcitiei proprium odorem fundens, rancidulum, acescentem, qui potius nauseam & horrorem quàm alium quemvis sensum concitet. Febris intereà nulla, vel levis; urinæ albidæ, limpida, aqueæ; excrementa alvi nullam notabilem mutationem ferunt, nisi quòd quandoquè viridescant.

Nulla pars corporis à foedo hoc malo immunitis dici potest. Infelicissimum quidem est, si palpebras, genas, nares, mentum occupaverit, imò & ad alas narium infederit, nam nec buccas, nec interiora narium occupasse unquam novi. Verùm nullo alio in loco frequentius sedem ponit, quàm juxta aures, exteriora simul & interiora occupans. Earum volumen immanem in modum adauget, & non partem tantum subjectam cutis, sed etiam apposita munditiei causâ lintea erodit. Inguina pariter & dorfi

infima aliquandò invadit, perinæum mulierum & virorum genitalia pruritu feroci ita plectit, ut à scalpendo abstinere, nec reverentia, nec pudor cohibere possint. Durities calli inest, sed non ultrà cutem: ita ut rectè Galenus (a) herpes velit à phagædenâ distingui, quòd hæc subjeetas cuti partes erodat & vertat in ulcera; hi vero cutem quasi destruentes rodant, sed incolumes finant partes subjeetas.

Quæ quidem observatio, cùm vera & diagnostica sit, non impedit tamen quin aliquandò herpes ulcerum formam habeant; nam vitium illud cutis lymphaticum cutem prodigiosè addensat, crassam reddit & in magnam molem extollit, duram atque elephanticam, in quâ proserpunt ulcera, magis tamen ad latera quàm in profundum.

Ex hâc brevi descriptione intelligi potest quot & qualia tormenta eos maneant qui mille talia ulcera in parte maximè nerveâ experiuntur, quantum sensus obtundi debeant & quasi obsurdescere, adeoque quantum analogiæ servant herpes phlyctænodes, seu phagædenici cum morbis mox describendis, variis scilicet leprarum speciebus: verùm id herpeti etiam phagædenico cum reliquis commune est, ut aliquandò videatur mansuescere. Præclare secum agi clamat æger, morbumque mox finiendum sævitiâ dirum, fœditate horrendum, sibi gratulatur, cùm illicò, quasi ex insidiis, novis viribus cutim adoritur, spemque levationis præripit. Id juvenibus præcipuè accidit; nam senibus mali constantior norma incumbit. At juvenes vidi quasi convalescere; cutis subaspera manebat, nec deerant pustularum vestigia: hæ ex improvviso & sine ullâ prophasi redivivæ, miseros & tormentis cruciabant & proterebant desperatione. Fomes scilicet intus aderat in glandularum nodis implexus & iners; ipsum medicatio, aut soliùs naturæ vis ad cutem per partes defert. At qui æstate præsertim experiuntur similes herpes hyeme visceribus caveant, nam in tuto per æstatem positi hostem hyeme intus reconditum asservant. Qui quandiù latere valeat, nulla huc usque docuit observatio.

Videmus indè quàm parùm tutum sit omnimodæ herpetum sanationi confidere qui non unam per tempestatem tantum, sed plures per annos conquiescunt, moxque reviviscere videntur.

Præterea verò si cuicumque herpetum generi commune sit, ut

(a) Lib. 2, Method. ad Glaucon.

internas latenter fruunt strages, ut viscera nunc indurent, nunc corrumpant, quantò magis metus ille debet incedere illos qui herpes phagædenicos medicantur quorum natura est ut fluant perpetuò, & quorum fluxus cohibitus adeò vehementi pollet acedine. Vulgò incautâ medicatione id accidit ut vicinæ partes, imò & subjectæ vicinæque glandulæ mirum in modum & cum ingentibus cruciatibus intumescant; undè sibi plaudunt agyræ, topicumque indè laudant quòd ad exteriora trumat malum, sed pars tenuissima levissimaque raptatur celeri circuitu ad pulmones vel ad cerebrum; hìc mortem subitanam accersit, ibi suffocationem aliquandò immedicabilem & subito perimentem impetu; aut saltem, nunc apoplexiam gravem infert, nunc peripneumoniæ genus Hippocraticis non coercendum præceptis invehit; alibi tormina, inflammationes, aut quodcumque mali pejus est. At vulgatius est latenter malum alicui visceri insidere, & sanitatem tacitè opprimi.

Hæc de diagnosi atque prognosi malorum apud nos frequentissimè sævientium docuit observatio, & licet sæpè mali fastigium non attingant quicumque in ægros desæviant herpes, illud tamen certum est, eundem illos sequi tenorem, sive parvo gradu sensuum acutiem fallente cutem vix lambant, sive supercongestis crustis ferociant. Imò dari videntur quidam gentilitii herpes qui vix unquam extùs sæviunt, intùs tamen non indubitata sui signa proferunt, aliquandò, nec præfinito tempore erupturi. Dantur etiam alii volatiles per contagium contracti qui cùm unâ vice tantum adorti fuerint hominem, postea omnino conticescunt. At quî fiat ut mihi benè notus maritus herpetibus laborans uxorem dilectissimam & antea sanam non infecerit, sanitate interea ejusdem prorsus deletâ. Sub pubertatis initia junior filius nunc asthma convulsivo, nunc herpetibus laborare cœpit, idem filia pulcherrimæ sufferendum contigit. Pater herpetibus conficitur, mater malè sana, at nullo in cute vitio reprehendenda, nunc uteri ulceribus, ut aiebat, sed reverà fluxu albo immoderato, nunc thoracis ardoribus laborat, semper verò affectionis hystericæ perpetuæ victima est. Undè id fieret ignorabant omnes. Mulieri quinquagenariæ menstrua deficiunt. En erumpit ad genas & faciem utràque ex malarum parte herpes phagædenicus qui à biennio integer persistabat, cùm nunc diatæ, regionis, aquarum mutatione videtur sanata, si credere fas est. Nullâ crediderim aliâ de ratione fabellas illas

aniles de veneno in sanguine menſtruo latente prodiſſe, niſi quòd multoties illis ceſſantibus prodeant herpes à quibus præſtiterat immunes muliebris vacuatio.

Quæ cùm ita ſint, herpetum theoriã quærentibus lucem etiam afferent cauſæ illorum occasionales, quæ cauſæ acrimoniam ſimul & viſciditatem in cutaneâ mucagine & humore perſpiratorio inducere debent, ita ut irritata ſolida in actuoſitatem depuratoriam ferantur, vaſaque humores cutaneos coercentia lacerentur & ſupurationem aliquam concipiant. Verùm ut hìc rem practicè & in hominum utilitatem conſideremus, non verò exſpatiemur per cauſarum poſſibilium ampliſſimos campos, quatuor mihi cauſarum capita malo producendo potiſſimùm conferre arguentur.

Primum eſt venenum illud à parentibus acceptum & quod à lymphæ platiſcæ naturâ pendet omninò. Licèt enim multi in hoc admittendo cauſarum genere cœcutiant, experientiam teſtem appello: nec minùs hæreditarii vocari poſſint herpes quàm aut arthritis in quam mutantur, aut lues venerea quæ ſapè mentitur herpes. Suus eſt hæreditariis herpetibus fomes, undè illi fermenti more liquefacti, dato tempore, erumpant & multiplicentur, inertes antea. An in ſeceſſu glandularum conglobatarum & lymphaticarum; an in ultimis viſcerum acinis, quorum pars non una poteſt innoxie ad integritatem ſanitatis feriari, fomes ille per longam annorum ſeriem deliteſcere poteſt?

Secundum in contagio conſiſtit quod negare pariter Medicis expertis impoſſibile eſt. Vidi in unico decubitu contractos herpes, nec facile ſanabiles; idque non unâ vice. Verùm licèt facile ſanabile vulgò ſit, & eſſe debeat hoc herpetum genus, difficile verò ſit & ferè impoſſibile eradicare omninò connatum & à parentibus acceptum herpetum inquinamentum, tamen utrumque aut invaleſcit, aut imminuitur, pro majori minorive corporis diſpoſitione, aut cauſarum influentium majori minorive actuoſitate, aut demùm ſedulâ & eruditâ diætæ, regiminis vitæ, atque medicamentorum adminiſtratione.

Tertium cauſarum genus, à cauſis externis repetendum eſt. Nunquam crediderim actione unius cauſæ ſimplici deberi virus herpetibus producendis natum, ſed à complicatâ hinc victûs impuri, indè aëris humidi & quaſi duplicatâ nocendi vi utriuſque & cibi & athmoſphæræ pendere omninò.

Forſan indè factum eſt ut talia mala veteres Romani vix fuerint experti,

experti, ingravesciente autem luxurie & omni deliciarum genere, in lautos atque opulentos magno impetu defævierint, undè herpes pro novo habitus est morbo & ab Asiâ asportato, cùm ibi jam dudum fævierit apud populos luxu & divitiis fractos, lautoque victui atque omnibus voluptatum illecebris deditos. Certè duæ sunt vitæ periodi in quibus maximè emicant herpes. Prima est periodus illa in quâ corpus ad sui incrementi apicem pervenit, jamque superflua exundant. Altera est ubi menstruâ cessante in foeminis vacuatione, organis verò simul perspiratoriis in utroque sexu minùs liberis, appellens ad cutem restitat lymphæ. Undè ut junioribus spem curationis facit vita sobria, exercitiis temperata, sic pauca omninò spes senibus superest, ne herpes commoriantur, nisi tamen à vitâ lautiori ad sobriam sese serò nimis convertant. Non ergo hos illosve cibos incusare velim, sed nimiam ingluviem, cùm dentur in senibus herpes in quibus vix ulla possit incusari acrimonia, superet tantùm uberius mucus & vasa rumpere videatur.

At aer & humidus & frigidus perspirationem vetans & laxans vasculorum perspiratoriorum tonum, hisce morbis ansam præbet. Undè fit ut apud provinciarum quæ Oceano alluuntur incolas morbi illi herpetici admodum frequentes reperiantur, si præsertim unâ ex parte sylvæ, alterâ ex parte vapores Oceani intrâ sinus accepti per ventorum actionem non everrantur, ob collium vicinorum angustiam. Undè aliquibus non provinciis solum, sed & urbibus endemici sunt morbi illi, ut in nostrâ Gallicâ Britannîâ observare est, quæ depressa & humilis provincia, tùm aquis stagnantibus abundat, tùm sinibus non bellè perflatis.

Quartum demùm & ultimum causarum genus constituunt venena varia intrâ sanguinem agentia quæ, quamvis & morborum & causarum genus omninò ab herpetibus diversum constituent, tamen in herpes quâdam metamorphosi etiam persanata mutantur, ita ut morbi genus unum in aliud genus morbi converti atque immutari visum fuerit. Rem exemplis mihi per observationem deprehensis expediam. De viru scorbutico, de venereo res mihi certa deprehensa fuit. Laborabat evidentissimè lue venereâ vir quidam triginta annos natus. Inter multa & alia symptomata effloruere herpes. Hi jure pro venereis habiti, sed omnibus per mercuriales inunctiones abeuntibus symptomatibus, repetitâ internâ omnium mercurialium administratione perstabant ad mercurii

vim rebelles herpes. Rectè valebat æger, validus torositatem amissam receperat. Rei venereæ gnaviter indulgit, nihil communicatum, remansere herpes. Rem cum collegis communicavi, similia observaverant, quæ ipse pluries vidi. Annon vitium lymphæ impressum præter virus venereum substitit mercurio rebelle? Annon sæpè herpes infantum lui venereæ patrum accepti debentur, præsertim cum iis imminet & spinæ ventosæ & rachitidis periculum? In viru scorbutico, sanato scorbuto, herpes vidi qui non solum cum scorbuto emicuerant, sed ejus fata evidenter sequebantur. Forsan, sed id asseverare non ausim, remanent post scrophulas vestigia herpetica. Nec certè erit undè sibi non plaudeat Medicus, si herpeti præter modum rebelli aliquam latentis luis venereæ suspicionem inducat. Certè in his ingenti atque prudentissimâ cautione opus est & à concomitantibus signis ducendum augurium. Quæ si defuerint signa, licebit saltem aliquam ducere conjecturam à lædentibus & juvantibus quæ in longo malo fas erit experiri. At quæcumque causa fuerit, ubi in simplices herpes versa est affectio, eandem recipit prognosim, eadem sibi postulat auxilia.

Vulgò etiam inter herpetum frequentissimas causas recensentur affectus animi tristes qui, teste Sanctorio, perspirationem tardant, vasisque cutaneis inertiam & atoniam inducunt. Sed cum simul coctionibus præprimis officiant, patet ad easdem causas, vitia scilicet humoris perspiratorii crudi, vappidi, & ad ostia vasorum morantis, esse referendos.

Verùm ex istis per observationem deprehensis utile certè & ad curationem properantibus commodum foret mutationem lymphæ physicam posse ita certò definire, ut sciremus tandem, quid faciat ut cutis sola in herpetibus laboret, intactis partibus subjectis? Quæ fiat ut malum intrà reticulum malpighianum cohibitum, possit retropelli, intus verò vulgares obstructions efficiat, cum vigentibus herpetibus vix ipsæ subjectæ cuti glandulæ partem aliquam mali in se suscipiant? Crassitiem lymphæ designat evidens canalium obstructio, acredinem pruritus. Sed illa fixam nobis atque certam idæam non suppeditant.

Certè circà reconditam atomorum illorum naturam meditati illud primum sese offert, generari ex rei necessitate, quoties nova fit partium combinatio, adeoque novi entis generatio, novam partium copulam. Ex hac autem novâ principiorum adunatione

neceſſe eſt fœces efformari, quæ debent eliminari excrementorum nomine. Cùm verò per plura temporis intervalla fiat illa coctio atque mutatio, plures etiam excrementorum ſpecies naſcuntur. Imò cùm nullum tempus à coctione vacuum ſit, nullum etiam vacat ab excrementorum ſeparatione. Quæ omnia in formatione lymphæ ejusque renovatione quotidianâ concurrere neceſſe eſt. Porro in machinâ noſtrâ ſapientiſſimè conditâ, & per vires intus connatas perpetuò renovatâ, adſunt undiquè cola & excernicula per quæ partes omnes illæ, nunc urinarum formâ, nunc verò, imò & copioſius, ſub perſpiratorii halitûs vapore, è corpore effluunt. Sic remanet cutis nitidior & nullis deturpata maculis; verùm ſi excrementa illa à naturæ lege receſſerint, nec ſatis cocta fuerint, ſiquidem ſuæ convenientem naturæ coctionem illa nanciſci debent, tunc hærent in vaſorum cutaneorum anguſtiis & in textûs reticulofi cellulis; ibi corrumpuntur, vitiataque acredinem concipiunt jam naturæ abſonam, adeoque irritantem. Quin etiam fermenti jura capeſſunt, dùm partes vicinas atque analogas eâdem inficiunt labe, ſicque latè malum ſerpit. Eſſe autem in variis illis partibus excrementitiis alias quæ conſtituere poſſint eryſipelas, alias quæ herpetibus originem præbent, plus naturæ conſonum eſt, quàm antiquæ ſimplicitati nimiam fidem adhibere. Gale- nus (a) herpes à pituitâ bili commixtâ pendere pronuntiat. Quod ſibi inventum, detractâ Galeni gloriâ, vindicant Paulus, Aëtius & Oribasius, ex quâ opinione nihil aliud video extrahendum, niſi quòd junctam craſſitiem acrimoniæ incuſent meritò.

Verùm ſi ex cognitis ad incognita hariolando progredi fas eſt, videtur herpes præ ſe aliquid ferre quod ranceſcentiæ humoris mucoſi inertis analogum eſt. Nihil ineſt quod partes ſubjectas & à mucii actione immunes corrumpat, nihil quod functionibus à muco non pendentibus labem inferat, & nulla alia nota, herpete urgente, corporibus inuritur, niſi quòd crediderim herpeticos coryzâ faciliùs tentari, imò & quosdam habituali coryzâ laborantes indè herpeticos credens, non hallucinatus ſum. Aceſcentia pariter hìc nulla quæ infantum morbos comitari ſolet etiam cutaneos; nam qui exhalat ab herpetibus odor, fracidus eſt. Aliundè aceſcentia quam lymphæ contrahit effectus certos in reliquam humorum omnium molem extendit, ſigna- que ſui dat in bile, ſalivâ, urinis indubia. Sanguis ab herpeticis ubi detrahatur ſanorum

(a) De Tumor. Aëtius, lib. 14, Paulus, lib. 4.

sanguini simillimus est, nisi quòd in iis qui eminenter experiuntur herpeticum malum pars rubra crustâ levi & quasi membranaceâ contegatur, ut jam diximus. Inest ergo herpeticæ lymphæ fracedo quædam & rancedo quæ in sanguine nata ob coctionum & exhalationis defectum in parte in quam deponitur multiplicat sese, & in vicina proserpendo ibi & adaugetur, & ita attenuatur, ut possit in sanguinem redux lymphæ miscelam intemperie afficere, meatusque lymphæ per omnia viscera traducendæ destinatos adimplere & obturare.

Id quidem cuicumque herpetum speciei commune est. At variæ species mali differunt inter se, gradu acrimoniæ, quæ si tenacioribus simul & acerrimis referta sit partibus, tùm herpes in phlyctænosum & phagædenicum herpetum genus increscunt. Si virus tenuioribus abundet particulis, simul & copiosioribus, fit herpes *εσθόμενος*. Si demùm subito impetu in partes erumpat rodentique donetur qualitate, miliaris erit. Undè fit ut cùm eadem sit trium harumce specierum natura, possint omnes simul in eodem subjecto reperiri atque concurrere, ita ut ad aures herpes phagædenicus reperiat, in facie, collo, dorso observetur herpes *εσθόμενος*, ad lumbos verò sæviat miliaris, quod tamen rariùs occurrit quòd miliaris herpes modo sibi proprio invadat, & acutior sæviora exercent imperia.

At rursùs non rarum est cum veris atque legitimis herpetibus lichenes de quibus alibi fusè diximus confundi, sicque cum herpetibus vivis dictis misceri atque invalescere. Is est illorum casus quos nostrates vocant herpetibus farinosis *dartres farineuses* laborantes, quæ vocum & rerum confusio non apud nos tantùm & plebem, sed etiam apud Medicos Græcos & Arabes viguit. Fatendum tamen quòd in hâc confusione error non adeò magni esse possit momenti, cùm affectiones cutaneæ omnes maximam inter se, tùm indicationibus, tùm signis præferant analogiam.

Jure meritòque inter difficilia artis opera herpetum curatio recensetur. Incognitum enim fermentum nulla sibi vindicat specifica. Prætereà omne quod in lympham decumbit vitium tenuissima minimorum vasorum incernicula occupat; tùm verò liquor ille proprio circuitu donatur, nec adeò facile sine sanguinis dispendio lymphæ immutari novasque dotes acquirere potest. Demùm partes in lympham receptæ morbosæ in ipsum mucum proprias facultates exercent, fermenti vices gerunt, materiem corrumpunt,

sibi que assimilant nutritiam ; nec dissimulare fas est in morbo verè depuratorio cautelis opus esse, ne depuratione præpeditâ majora ingruant mala quibus sublevandis impar omninò aut ars, aut natura evaderent.

Prætereà duces viæ regendæ defunt. Nam vetustissimi artis præceptores nostri, cùm in cæteris morbis copiosi fuerint atque diligentes, in nostro vix aliquod lumen suppeditant Græci & Arabes; sive quòd, ut Hippocrates, affectum hunc potiùs ad fœditatem aliquam, quàm ad morbum retulerint, sive quòd beatiori cœlo fruentibus rariora extiterint hujusmodi incommoda, sive demùm quòd Hæbræi & Arabes impura hæc vocaverint corpora quæ nefas attingere putabant.

Adversus recentiores eadem querela institui non potest, sed præter curativas ex arte indicationes, præstantissimi in arte magistri Sennertus, Etmullerus, Fr. Hoffmannus & arcana, & formulas nimiooperè commendant, quibus non ea nobis lux exoritur quæ agentes dirigere possit, & in similibus, sed non iisdem casibus possit titubantes manu ducere.

Videtur, quantum conjiciendo licet assequi, non ignotam fuisse Hippocrati methodum quâ antiqui morbos cutaneos à cute avelle-
rent, & suppurando tollerent. Imò (lib. de ulceribus), licèt cantharidum virtutem urentem ipsi incognitam Freind judicaverit, in unguento κατάρκων dicto, cantharidas adhibet, quas alibi (lib. de superfoetatione) ad irritandum uterum suaserat. Certè quamvis libri isti spurii Freind videantur, antiquissima fuit lichenes per caustica tollendi methodus. Sed hæc è tenebris eruenda parùm ad nos faciunt.

Primus inter veteres nobis facem præfert C. Cornelius Celsus (a) de papulâ agens quam levem salivæ affrictu repetito tolli scribit, quod usque ad nos remedium quasi ex traduce pervenit. In gravioribus parietaria pro præsidio est externo. Postea vero compositæ applicationes à Protarcho & Mycone mutuatae advocantur ; quarum ultima cantharidibus & sulphure constans, aut cutem exurit, aut saltem erysipelas inducere debet, undè fit ut morbus alterius generis herpes excipiat ? Certè si legitimam morbi theoriam, & observata relegere est animus, quàm parùm proportionalia sint malo tanto illa medicamina adeò elucescit, ut nullâ ampliori discussione adversus hanc methodum opus sit.

(a) Lib. 5, cap. 17, 18.

Pleniùs certè, ut tantum decebat Medicum, Galenus de herpetum curatione differuit (a); is saltem indicationes adjecit. Irritationis primam & antè alias prosequitur undè vult primum herpetum impetum ut erysipelas excipi; postea ut pituitam bili mixtam pro eorum causâ agnoscit, aptari vult pro topicis ea quæ refrigerantem simul atque exsiccantem vim obtinent. Undè vitis capreolos quos acidostypticâ vi donari norunt omnes, rubi & cynosbatos folia austera & adstringentia commendat, poscam deindè & medicamenta nigro austero vino excepta. Ipsam verò curam rodentibus absolvit, id est iis medicamentis quæ escharâ cutim exurant, quâ sublatâ legitima suppuratio ad cellulas usque cuti suppositas adacta & malum & mali sedem tollat. Sic recenset excoriatorium lichenum quo Pamphilus Romæ usus est, & ad mentagram tollendam plurimum in usum advocavit, quod squamæ æris drachm. 6, auripigmenti drachm. 4, æris usti drachm. 1 & $\frac{1}{2}$, veratri albi, ventrum cantharidum $\frac{aa}{aa}$ drachm. 1, recipit, & cedriâ excipit. Quæ singula vim causticam & deterforiam obtinent (de compos. sec. loca, lib. 5, cap. 8.) Hanc methodum paucis additis & cum aliquâ stypticorum adstringentiumque differentiâ Paulus, Aetius qui à Galeno rem exscripserant, adhibent, nisi quòd Aetius doctiùs & magis ad observationis normam de usu cantharidum in lichenibus excoriatis scripserit, qui lichenes excoriati nullam aliam nobis idæam exhibent præter herpetum fluentium.

Primus inter Græcos Oribasius monet frustra externa adhiberi medicamenta, si non antea internis corpus probè repurgatum sit, monetque posse tolli herpes, sed magnum inde impendere periculum, nisi prius corpus purum reddideris & curam erysipelatis propriam admoveris. Postea verò cum Galeno consentit.

Patet porrò ex his hanc fuisse in curandis herpetibus Græcorum artem ut discuterent maculas herpeticas quæ si resisterent obstinatiùs, conversâ methodo, partem urebant & concitatâ suppuratione & herpetem, & locum herpeti proprium, cuticulam scilicet, & rete malpighianum tollebant. Hanc ergo methodum, cum in herpetibus faciei ab agyrtâ renovatam viderim, digna visa est illa seduliori attentione, imò & observata licebit addere.

Certè ex arte non est levius malum graviori tollere. Undè si depurationi herpeticæ suppuratoriam, adeoque profundiorē depurationem substituere velis, vix metam attinges; nisi illa fuerit

(a) Lib. 2, cap. 2, Meth. Med. ad Glaucon.

ita instituta, ut per longa subsistat tempora, & eo loco posita ut possit à parte interiori ad exteriorem, à nobiliori in ignobiliorem, materiem herpeticam detrudere. Hâc ratione, quotiescumque retropulsionis in herpetibus metus inest, quoties agro debili virus illud ingruit, quoties vultum, oculos, faciem aut genas deturpat, toties pro mali gravitate epispastica atque vesicantia in parte plus minusve à sede mali dissitâ adhibemus, imò & in rebelli malo cauterium, setaceum inurimus, quo exitu materies abacta in debilitatam incisione partem deferatur. Porro si pars læsa reactionis jus non amiserit, propellit à se herpes, qui læsione novâ infirmatas partes occupant. Et certè, licèt suppuratoriæ atque herpeticæ depurationum ingens sit differentia, recta est atque legitima cui paremus indicatio, cùm talem medicationem instituimus; sive appposito in levioribus malis mezerei cortice quod epispasticum, potius quàm vesicans, & directiùs sub epidermide agit & videtur in rete malpighianum actionem propiùs exercere; sive in grandiori revulsione faciendâ appositis visicantibus ex cantharidum & euphorbii pulvere conflatis; sive demùm inusto per scapellum cauterio, quod appositione, aut pisi uniùs & alteriùs, aut iridis sphærulæ servatur apertum atque suppurans. Sed in his omnibus casibus materiæ revulsionem sibi spondet ars, non materiæ destructionem, depurationisque mutationem, non ipsam depurationis cessationem. Quamvis verò nunquam negligendum hujusmodi censeamus artificium, fateri tamen ipsa nos veritas cogit, non semper certum in ipsâ faciendâ revulsione successum obtineri. Frustra aut vesicans, aut cauterium bellè suppurabunt, nisi ad limbos & in vicinas partes advocata materies herpetica vel ad ipsum intuentis oculum redundet. Prætereà verò ubi affatim & cum impetu per aliquas herpeticæ materie maxime pervias & amisso tono patulas partes illa exit, nihil proficit cauterium, multiplicatur malum, non sanatur. Scilicet quod ab ipsâ naturâ primum inustum cauterium est, in suâ actuositate totum subsistit.

Verùm nil tale meditabantur antiqui. Suppurationem advocabant in parte, inurebant plagam, plagæ obducebant cicatricem. Si nullam metuis indè supprimendam depurationem, aut si suppressam arte supplendam spondes, nil melius est. Fœminæ cuidam Paræus, Hollerio duce, medicinam faciebat. Hæc herpetibus fœdis faciem vitiatam execrata, omni ope deleri vitium postulabat.

Audax Hollerius emplastro vesicante faciem illinit & morbum. Mox febris exorta delirio ferox, nec periculi ancipitis expers. At sedatis omnibus, suppurationeque plenâ exortâ, convaluit illa.

Quod viro in arte clarissimo contigit, idem imprudenti agyrtae successisse & novi & vidi. Verum nec successum hunc invidi, nec plausu excepi. Ecquis enim adeo altè in sacros naturæ penetravit recessus, ut possit ejus & directiones mutare, & processus æmulari?

Vulgò retropressus talis herpes incendio vicinas partes ad ipsum ulceris limbum ferocius adoritur, malumque fit & latius & sævius, non sine malæ suppurationis retrocessuræ imminente periculo. Sæpè cellulae cuti subjectæ inflantur, fitque oedema in herpes postea redivivum. Imò non rarum est adeo ipsius naturæ vi verti in suppurationem herpes, præsertim versùs perinæum, aut ani margines, ibique grandes fieri abscessus, fistulaeque quas Chirurghi scalprum, methodo satis cognitâ, abscindat. Quandiu fuit abscessus, nulla de herpetibus mentio fit, omnia conquiescunt. Imò sæpè ipse herpes omninò sanatos credidi; at cicatrice obductâ, quandiu vires defunt, toties frustra herpetum vestigia quæsieris; verum ubi jam pleniori victu uti licet, & vires reparatae sunt, rursus eodem gradu, eadem vehementiâ enitent ut antea. Quæ cum ita sint, & plures hodie mihi existent testes hujus observationis, deducimus quàm parùm fidei habendum sit destructioni herpetum per suppurationem, adeoque veterum methodo, quamvis affeclas habuerint Græci Arabes ferè omnes quos saltem legerim, licet illi leniùs & methodo corruptâ cum ægris egerint; nam de suppuratione excitandâ mentio nulla apud eos, sed omnis praxeos subtilitas apud illos in refrigerantium & stypticorum applicatione consistit.

Nec alia est methodus auctorum qui post illos scripserunt antequam Physices referarentur & panderentur nova miracula, si saltem quosdam exceperis inter quos primùm appellabo Doctissimum Laurentium Joubertum (a) qui herpes solâ methodo vacuatoriâ vult tolli, præcisèque pronuntiat antè vacuandos esse herpes, quàm coquendos. Quam propositionem non ita accipi vult, quasi in ipsâ irritatione, nec benè præparato corpore foret vacuandum, sed tantummodò nullam in herpeticis ulceribus sperandam esse coctionem. Cui quidem veritati lubentissimè adstipulamur.

(a) Quæst. Med. 5 & 6.

Verùm à cæteris praxeos auctoribus pars illa ita ferè deserta est atque derelicta, ut de eâ arte siluerint ; nec ipse Fredericus Hoffmannus (a) aliam herpetibus curationem ordinavit, quàm eam quam cæteris morbis cutaneis concinnatam voluit.

Plura quidem pharmaca, imò immensam remediorum ad herpetum genus omne apud scriptores de materiâ medicâ reperire est farraginem. Sed illa omnia nihil omninò ferunt pretii, nullamque lucem menti affundunt. Imò & periculum ingens est ne ægris perniciem potius quàm salutem afferant. Pleraque enim ex adstringentium numero sunt & retropellendo humori apta, inconcinnèque admota nocendi vim obtinent. Illa ergo hìc enumerare non ex arte, sed contra artem foret.

Plura jure nostro ex iis postulare debemus qui de morbis cutaneis ex professo scripserunt, inter quos Hyeronimus Mercurialis herpes simul atque lichenes confudit, & vix lichenum curationem attigit, quos solâ venæ sectione, applicatione hirudinum, atque tepidis balneis profecutus est, quanquam inter difficillimos curatu morbos eos annumeret.

Multa & ex recentiorum thesauris desumpta congeffit vir Doctissimus J. Turner, Medicus in magnâ Britannîâ clarissimus, qui cùm vetera diligenter scrutatus sit, eò tamen in curatione herpetum reductus est ut vix à veterum opinione dissentiret (b). Venæ sectione enim curationem auspicatus, indè repentè ad Jouberti mentem cholagogis insistit, iisque repetitis, indè longo usu adhibitis mercurialibus, cum Ambr. Paræo quem sequitur nimis indoctè, ad repellentia progreditur, eaque styptica, quippè quæ ex nuce quercinâ, gallam dicunt, vitriolo, sulphure & alumine conflentur ; tale remedium in Pharmacopœa Bateanâ reperias. Verùm præcipuam adhibet fiduciam usui externo lactis illiûs è sublimato corrosivo, quod Pharmacopœa Bateana (c) descripsit. Differentiam tamen aliquam vult adhiberi in curatione herpetis miliaris quem exsiccantibus solis, sublatâ antè cacochymiâ vult tractari, præcipuè verò adhibito cerato è lapide calaminari quod expressè descripsit. Sic etiam periculosa illa Pharmacopœa lapidem medicamentosum, lac saturni inconsultò commendat, & nuperrimus auctor Monspeliensis Chirurgus, aquam vegeto-mineralem antè

(a) Tom. 4, pars 5, cap. 5.

(b) Première partie de la trad. franç. chap. 5.

(c) Littera L. edit. Amstelod. pag. 99.

ipsius inutilia scripta benè cognitam, & sapientibus formidatam Medicis, nimia imprudentia ad similes usus celebrat negligenter nimium, ne dicam noxiè, cum topicorum usus in herpetum & omnium malorum cutaneorum curatione maximæ sit artis opus, & prudentiam postulet non communem.

Nihil igitur mirum si vix ullâ methodo freti, specificorum contra numero obruti, curatoriam methodum paulò fusiùs enodare aggrediamur, quam tamen ita usibus uniuscujusque aptare semper erit magnus in Medico labor, cum à primo uniùs herpetis impetu ad summum usque mali gradum, tot & tanta sint intervalla, ut nulla inter unum herpetibus laborantem hominem & alterum comparatio in gradu mali possit institui. Imò & in promittendo parci & cauti debent esse medicantes, cum alteri ægrotanti unus & solitarius herpes tam facilè deleatur, alteri verò fomes inexhaustus è lymphâ ita succrescat, ut tota lymphâ in herpetem mutata videatur.

Ut autem in hac tractatione lucidus ordo suis varia pharmaca locis aptet, ita curationem instituemus, ut 1°. sciamus quid in genere herpes indicent, sive ad medicamenta interiùs adhibenda, sive ad diætâ præscribendam; tum quâ ratione, quo tempore & cujus generis topica admoveri possint, idque in omnibus mali gradibus; postea verò de tribus herpetum speciebus curandis agemus, universalibus peculiaribus aptantes atque accommodantes.

Extraneum est & excrementitium quicquid pro herpetum causâ haberi potest, adeoque debet ex instituto naturæ è corpore eliminari. Huic autem expellendo patentes vias offerre si volueris, humorem ipsum fluxilem facias oportet, ita ut per occlusas antea vias possit facili naturæ cursu abripi pars virosa, hærens antea. Oportet etiam ut vasa efficias meabilia, ita ut in omni curatione herpetum omnia ad hæc duo referantur, humoris nocentis mitigationem, vasorum verò antea obstructorum libertatem restituendam.

Humoribus mitificatis, atque vasis aliquâ laxatione donatis, expellendus est humor ex Hippocratis præcepto per loca convenientia; quæ quidem pro subjecti, regionis, habitûs varietatibus diversa sunt. Undè alterum curationi tempus datur in quo convenit eligere medicamenta, quæ ætati, regioni accommodanda ex causis præcedentibus, ex concomitantibus signis feliguntur.

Hoste profligato, ut sæpè per intricatos lymphæ meatus hæret

fermentabilis atomus quæ possit humori renovando conferre, à tergo persequendus est ille. Tùm vasa erosa, destructa roboranda sunt, undè tertium in curatione tempus sortiemur.

Ubi ergò ad ægrum herpetibus laborantem & curas postulantem, nam leves herpes multi negligunt, Medicus accesserit, ubi primùm noverit nihil intùs latere veneri, nec variolarum reliquias à tempore depurandas pro herpetibus haberi, tunc ad præparationem sese accinget: omnia quæ circumstant ægrum sedulus explorabit. Certè cibos malè coctos, certè perspirationem obstructam deprehendet, & utriusque illiùs mali removendis causis allaborabit antè omnia. Diætam vitæ præsentì accommodabit atque viribus; si curæ, si mœror, si sollicitudo coctionibus officiant, sunt verba & voces quibus hunc dolorem lenire possis: si usus minor, vel nimius exercitiorum, si præposterus veneris usus turbandis primis illis concoctionibus symbolum conferant, omnia hæc tollentur secundùm artis præcepta.

At in genere quòdnam vitæ regimen conveniat statuere audentibus obsunt multa. Certè quodcumque acre est & *eminet per se*, ut ait Hippocrates, nocere notum est; omnia ergò seligemus alimenta, 1°. concoctu facilia, 2°. quæ parùm excrementorum ingenerent, adeoque sint gustui dulcia, & dulcia facultatibus ut cum veteribus loquar. Sed in hoc delectu, ventriculi & humorum conditionis summa habenda est ratio. Quis enim in hoc themate lac omnibus alimentorum speciebus non præferat & prætollet? At sæpè sæpiùs, imò ferè semper adest in his casibus stomachalis saburra, quæ lactis corrumpat dulcedimen. Adest bilis vitium, quæ è fonte minùs puro scaturiens, inquilinum servare caracterem non potest. Undè corrupta, ab antiquis ferè omnibus pro causâ herpetum habebatur. Hoc ergò sensu verum est illud axioma Jouberti nullâ coctione, aut præparatione præviis esse purgandos qui herpetibus laborant; id est, antè omnia eccoproticis subluenda alvus, & bilis lymphæ annexa expurganda est ab intestinis, in quibus hæret, quò meliùs diluentia humectantiaque muco conflata levi & insipido, minùsque mutata intùs penetrent.

In id ergo totus vertitur curationis præparatoriæ in herpetibus cardo, ut humectantibus atque laxantibus internis jungantur balnea tepida aquea. Princeps certè in laxandis vasis atque etiam diluendis humoribus, dùm densiores globulos avehit, rectè judicatur venæ sectio, quæ in biliosis atque actuosis constitutionibus nunquam omit-

tenda, nocere tamen potest in languidulis atque inertibus, quibus etiam aliquando necessarium est addere, ne ventriculi vires fatiscant, tonici aliquid, aut amari saponacei, quale præstant taraxacum, nasturtium aquaticum, fumaria, scabiosa, aliæque hujusmodi plantæ quæ, vel succi formâ sero lactis miscentur, vel sub decocto vitulino infunduntur, & quæ possunt etiam seorsim à diluentibus, antè pastum in extractum redacta, vires ventriculi membranis, & bili actuositatem reddere. Sed hæ plantæ aliaque hujusmodi adhibenda tantum sunt in biliosis atque sanguineis constitutionibus, postquam calor deferbuit & æstus jam minor est; contrà apud inertes atque languidos non sufficiunt præparando corpori. Nam ad expellendos herpes, etsi temperandus sit ardor & compefcendus sit æstus, si desit calor ille naturalis, si desint vires resolventes, ars ipsa vetat ne ad expellendum virus illud accingamur, sed prius restituendæ sunt vires, quod fit non quidem negligendo primarias indicationes, sed miscendo substantiis quæ possunt diluere atque humectare partimque mutare lympham saponacea è tonicis petita, qualia reperiuntur in radicibus lapathi acuti, helenii, chelidonii majoris, aliarumque similium plantarum, tum folia amara borraginis, cichorii; imò & aliquando, si aliquid, quod in hac inertia familiare est, scorbutici subest, adhibentur plantæ antiscorbuticæ & floribus cruciferis donatæ, quarum succus, præter antiscorbuticam virtutem, aperientem saponaceam eminenter exercet, nec tonicâ fraudatur facultate. Satis verò ex rei ipsius naturâ patet iis quibus talia conveniunt vix conferre balneorum usum, ea saltem ut vera cutis emollientia si non repudianda sunt, cautè tamen in usum advocanda, ne viribus aliquid detrimentum afferant.

Inter ipsa verò præparationis fastidia, si præsertim sanitas illibata non perstet, imò antè omnia remedia, plerique Medici in illud consentiunt, ut humori hæsitanti exitus novus, cute apertâ, concilietur per artem, ita ut si ad cutem humor jam delatus sit, in duas partes onus dividatur; si non satis vehemens ad cutem fiat impetus, determinetur ille & in salutem corporis dirigatur. Hæc curatoria non est indicatio, sed merè præservativa quam idcirco semel initam derivationem per totum curationis tempus accuratè servant medentes, imò etiam, peractâ curatione, non sine summâ prudentiâ delendam observatio confirmat. Si levius sit malum, thymeleæ cortice cutem inurunt; si gravius, vesicantibus

è cantharidum pulvere conflatis altiùs ipsam aperiunt; si gravissimum, cauterio adipem ipsum adusquè penetrant; quanquam in herpetibus qui superficiem cutis rodunt, mihi nulla videatur institui posse analogia inter malum profligandum, atque cauterii efficaciam. Cùm jam de iis egerimus in introductione, pauca dictis addemus, scilicet inutile esse hujusmodi emunctorium in levissimis herpetibus, sanitate alioquin illibatâ, cùm per se facilè sanentur; inutile pariter in gravissimis, cùm materia assatim & copiosè effluit, nam novum effluvium nova naturæ dispendia inferret, tuncque his in casibus tantummodò necessarium est cutim vulnerare, cùm incipit, sive ob artis auxilia, sive ob beneficia naturæ, effluxus morari & tardescere, ne scilicet pars aliqua intùs refflua in visceribus obstruendis impendatur. At si facies occupetur & deturpetur sacra hominis effigies, nullum dubium fit, mora nulla. Præstat enim partem aliam quamvis corrumpi. Proximè & è regione mali plaga inuritur, quò faciliùs & plenius malum derivet.

Hisce autem præparationibus ritè & consideratè admotis, cùm mitificentur humores & solida evadant permeabilia, accidit sæpè ut integrè sanentur herpetes, nec origine veteres, nec gradu metuendi, fomesque qui altas non egerat radices penitùs extinguatur. Quod in herpetibus majoris momenti non accidit. Si res ita evenit, supprimenda erunt negotiosa molimina curationis operosæ, & nihil melius erit quàm hostes à tergo insequi, bile jam correctâ humoribusque ad naturæ conditionem magis accedentibus, per usum lactis diurnum atque diuturnum, ita ut naturis ad inflammatoriam diathesim vergentibus præferatur asininum, stomacho debilibus caprinum, ubi autem nihil metuitur visceribus, vaccinum, seu simplex pro unico pastu, seu titulo medicamenti manè & serò concinnam & aptam malo sufficiet medelam; & sæpè si virium à nimia mole cocti humoris oppressio metuatur, cum hordei decocto mixtum.

Vigentibus enim herpetibus & dominatum per universos humores exercentibus, vix scopum lacte attingere daretur quod corrumperetur & novam incommodo materiem suppeditaret. Si verò, ut quædam sunt naturæ, lac respuit corpus intimum, vitio peccans, eodem titulo adhibentur juscula è lenibus & mucilagine insipido refertis tenerorum animalium carnibus, qualem præstant ranæ, testudines è quibus præsertim famosa illa è testudinibus conficiuntur juscula, quibus, ut aiunt, sanguis potentissimè depuratur;

& quæ manè & ferò legitimâ aliundè servatâ diætâ exhibentur.

Verùm ne in errorem videamur imprudentes & pauperioris præsertim fortis homines inducere, suppleant hæc, imò forsan efficaciam vinctur iuscula quæ ex ichthyocollâ in mucaginem redactâ conficiuntur. Quâ substantiâ viliori & ad culinarum fumum ablegatâ, forsan nulla datur potentior substantia ad mitificanda lymphæ acrioris principia, & quæ potest omnibus, vel famigeratissimis in hunc usum remediis anteponi, modò non parcâ dosi intrâ humores introducat.

Forfan quæres, an me ea simplicitas obstrictum teneat, ut credam lenioribus leniorem chylum confici, quasi omnia coctione non mutantur? Quasi viscidorum alimentorum gluten, vasa lactea tranare possit? Fatebor nihil chylo benè cocto dulcius, nil æqualius. At è principiis benè temperatis exurgit liquor facultate dulcis, glutenque salivæ atque succis recrementitiis imbibitum & commixtum intimè, acrimoniam retundit; sive intrâ cellulas insinuet sese, sive venarum lactearum mæandros acribus impervios, patulos dulcibus substantiis valeat penetrare, sive demùm nervorum pruritus & titillationem obtundat externo tactu, perindè est, modò omnium omni ævo Medicorum observatio facultatem horumce medicamentorum demonstret.

Verùm rarò hâc solâ præparantum remediorum administratione sanantur herpes, nisi fuerint contagio contracti, recentes, adeoque leves. Corpore ergo bellè præparato superest maxima pars rei peragenda. Assimilandum jam nostris succis, mutandum omnino, aut expellendum est virus herpeticum.

Humoribus sanis corporis humani virus illud ita assimilare, ut jam fluat innocuè, èo magis desperandum, quò demonstratum magis est illum ex partibus lymphæ excrementitiis conflari. Id tantùm spei superest, ut vel à naturâ expellatur, vel artis auxiliis prorsus extrudatur è corpore.

Naturæ in humoribus jam corruptis inertis parùm fidendum est, nisi tamen causæ corruptionis adhuc leves, per artis præsidia attingantur, ut in methodo mox expositâ factum, aut omnia quæ concurrere ad mali productionem potuerunt, eliminantur.

Vertendum solum, victus durior instituendus, labores ita augendi ut ad extremum deducant; & si Cl. Van Swieten credatur, hâc methodo luem ipsam veneream prorsus è corpore se proficitur eliminasse; quantò magis idem sperandum est de herpes

qui nec malignitate, nec sedis quam occupant altitudine possunt huic veneno conferri. Ego verò pro virili parte sanctissimè attestari possum illustrissimam matronam vivam, atque sanitate fruentem illibatâ, sanatam fuisse herpete phagœdenico genam utramque foedè ulcerantem & acria stillantem, dùm mutatur ipsiùs victus opiparus, & carne turgentia juscula repudiantur, solisque oleribus vivit simplicissimè & aquâ salitâ paucoque butyro conditis, nec ullus unquam à decem annis fuit mali regressus.

Verùm artis præsidia invocantibus vel mutandus est humor, vel expellendus. Mutandi humoris incogniti spes nulla, cùm nullum detur ad herpes sanandos medicamentum specificum, imò & demonstratione practicâ certum sit herpes vim ipsiùs mercurii alterantem eludere. Superest ut eliminetur. Porro quodcumque excrementitium est per tres tantùm patentes excrementis vias potest eliminari, nec alium sortiri vacuationi locum; vel scilicet per poros perspiratorios atque sudori proprios meatus, vel per alvum, vel per urinas. Ex quibus sæpè inter se complexis atque combinatis vacuationibus ars discit ita proficere, ut omnium in humorum effluxu pariter hostilis pars effluat.

Certè ex omnibus quæ herpetibus vacuandis conferre possunt emunctoriis, nullum naturæ magis consonum est quàm quod sudoribus dicatur. Etenim pars est malo proxima, & defectu perspirationis nascuntur herpes, quâ refarcitâ, illos etiam esse amovendos spes est; undè & balneis tepidis corpus præparatum & permeabile redditum sæpè vi innatâ herpes abstulit. Verùm fatendum est ea quæ sunt & dicuntur sudorifera sæpè legitimâ actione destitui, si in corpora inciderint crispanda, facile irritabilia & quibus vis cordis addita inflammationem potius & stricturem faciat, quàm eliciat sudores, imò æstu addito herpetum eruptionem augeat.

Illud quidem herpetum augmentum, si cætera rectè se habeant, nec videatur inflammari corpus, non statim pro malo habendum est, cùm ipsâ invalescente sanitate foras hostis protrudatur; sed cautè & prudenter inspiciendum an criticè exeat humor, an symptomaticè & præ incendio? In priori enim casu audaciùs in eadem methodo perseverandum est; in posteriori verò non cessandum modò, sed nova diluentia, novaque balnea admovenda.

Antiquissimum ad hanc indicationem remedium, saltem ut ex inquisitionibus meis conjicere possum, ex viperis petebatur, quæ

τα θήρια vocabantur, sive ἐχίδια. Has in suâ theriacâ recepit Andromachus, viribus vitalibus augendis habiles & sudoribus conciliandis. Undè etiam Galenus *allium*, rusticorum theriacam vocat. Quamvis autem ad herpes sanandos illiûs remedii nulla sit apud veteres mentio, verûntamen cùm ad inveterata cutis mala illud adhiberent, imò elephantiasin à solo viperarum usu sanatam scribat Aretæus, videtur ejus usum ad sanandos herpes detorqueri posse. Et certè, licèt durum sit negare facultatem viperæ carnibus attenuantem, cum recentioribus multò magis eximias dotes sali è viperâ extracto volatili concesserim; advertendum tamen est omnia quæ sequuntur calidiora medicamenta vipereis etiam præparationibus exprobrari posse incommoda. Undè non nisi laxioribus & diffluentibus lymphâ corporibus conceduntur, & in his casibus eorum successum comprobavit experientia.

Eundem in usum & diaphoretici simul atque attenuantis, imò ipsum herpeticum virus mutantis titulo adhibitus est mercurius. Is illitus, & formâ mercuriali assumptus parùm ad herpes valere observatus est, cùm sanatâ lue venereâ remanere herpes annotatum sit, licèt ad morbos pecorum cutaneos antè adhibitus sit quàm indè ad luem veneream detortus. Verùm neotericorum industria ita semimetallum hoc nobile miscuit & contemperavit, ut in illo herpes antidotum, non sine aliquâ ratione possis jure quærere.

Duplici autem sub formâ ad herpes commendatur. Prima est, ubi resinæ alicui miscetur intimiùs, sive mixtus cum acido solvente, sive solus & trituratione solâ extinctus. Hinc jungitur panacea mercurialis, sive mercurius dulcis, sive calomelas Anglorum cum substantiâ resinosa purgante. Formatur in pilulas variî pro diversis temperamentis ponderis; sitque medicamentum quod serò assumptum vim simul diaphoreticam atque catharticam exercet, & sæpè mali moris herpes sanat, modò non præcipiti impetu deferatur per alvum pilularum efficacia. Tales sunt famosæ illæ pilulæ ab inventore dictæ de Belloste (a) quas exornaverat vir in Chirurgiâ non ineptus ad luem veneream persanandam, cui effectui prorsus inhabiles sunt. At certè retinuère ad herpetum sanationem multis in casibus non precariam celebritatem, modò offerantur tantùm iis ægrorum constitutionibus quæ non facile

(a) V. Baumé Pharmacîæ art special.

inflammantur.

inflammantur. Interea verò earum actio determinatur per jufcula aut liquores, quales in præparatione adhibebamus alterantes atque diluentes.

Verùm inter compositæ facultatis medicamenta recenferi poffunt pilulæ illæ. At verò inter diaphoretica remedia locum præcipuum obtinet famofa ab aliquot annis mercurii fublimatei folutio. Hæc antiquitus in Galliâ cognita & empyricè admota, apud nautas Ruffos quo auctore incertum ad fanandam luem veneream adhibita, teste viro Clariffimo Ribeiro Sanchez, nec Boerrhaavio ignota (a) translata eft ad nofocomia, & publico ufui facrata ab ejus difcipulo Cl. Van Swieten. Indè ad nos defluxit, eruditè à Cl. le Begue noftratibus expofita, nec fine temerariæ audaciæ metu à doctis indoctisque paffim excepta eft. Hodie nimis cognita eft quàm ut in re benè notâ diutiùs immorari operæ pretium fit. Quid in lue venereâ valeat hîc recenfere inutile. Certè cùm cætera ferè omnia præparata mercurialia in fanandis herpetibus fupervacanea fint & ableganda, hæc præparatio, fi refractori dofi adhibeatur, eorum fanationi multùm fæpè contulit ex obfervatis Anglorum, & præcipuè J. Brisbane (b), quibus fi ex noftratibus Medicis aliquid addere liceret, plures qui non fcripta evulgavère, allegare poffem, meque ipfum, quantumvis nihil auctoritati meæ tribuam.

Verùm in curandis herpetibus dofis multò magis refracta admovenda quàm in fanatione luis venereæ; imò & lentiùs inducendus eft intrâ fanguineum laticem mercurius fublimateus corroſivus, ita ut ejus actio prorogetur, & diaphoretici titulo agat; undè rerum peritis nihil magis metuendum edicitur tali remedio utentibus, quàm aeris frigidioris impreſſio. Simul identidem cathartici corpus expurgant, ne durabilis impreſſio fiat in corpus mercurii qui fæpè inter media incerniculorum intricamenta in globulos compingitur, diuque intrâ corpus remanet, teste Meadio. Sed ferventiores corporum constitutiones methodus iſta, utut leniter admota, lædit, fæpèque inteſtinis atque ventriculo labem inuſſit, diſpoſitionemque phlogiſticam impreſſit altè, non facilè delebilem.

Methodus eſt ab Anglis Medicis (c) nuperrimè jactata ut ſarſæ parillæ decoctum adhibeant non ſolùm in lue venereâ, ſed etiam

(a) Boerrhav. Chem. tom. 2. V. le Begue de Preſſe, Paris, 1761.

(b) V. Obſ. Med. of à Society of Phyſicians in London.

(c) Obſerv. Med. inquires hy à Society of Phyſicians, tom. 1, pag. 142.

in herpetibus sanandis, & hoc quidem decoctum in libris duabus aquæ tres uncias radicis coquendo cum uncia semiliquiritiæ ad usum servant. Unciam unam & semil, unâ quartâ quâque horâ ægro offerunt & patienter remedii efficaciam expectant. Aliquando solum hoc remedium adhibetur; jungitur aliquando cum legitimo usu mercurii sublimati corrosivi. Quousque hujus medicamenti efficacia extendatur expertus non novi; at certè multis in casibus corpore benè præparato cur non in usum revocaretur ad diaphoresim promovendam & humores herpeticos attenuandos?

Longè major est famâ, longè magis est extensus antimonialium remediorum usus ad eundem scopum obtinendum. Præparationum antimonialium aliæ evidenter emeticæ sunt, etiam in dosi refractissimâ, aliæ mitescendo purgantes evadunt, aliæ demùm, si quod sit medicamentum quod hunc sibi titulum arrogare possit, sunt diaphoreticæ; quod in equis quibus sæpè crocus metallorum (a) hoc sub nomine offertur optimè norunt equisones. Quæ sint illa præparata & quibus signis possint evidenter deprehendi docet Chemia (b) quam hîc cognitam supponemus. Non ita nuper virtus illa innotuit, imò si credere fas est, à morbis cutaneis animalium ad humanos usus antimonium transtulit Basilius Valentinus. Hinc antimonium crudum primò & antè alia medicamina exhibitum est, & hodie adhuc basim præbet famosis Kunkelii rotulis qui ad herpes sanandos longo usu ad grana duodecim, imò & scrupulum unum præscribuntur (c), & quorum post præparationes plurimas ingentem successum, imò plenariam sanationem vidi. Certè licèt plurima fuerint hujus semimetalli præparata chemica, nec ullum aliud adeò torserint hujus artis professores, habet illud sibi proprium antimonium quale natura sibi combinavit, quod agat partim sulphure, partim regulo; porrò & sulphur per se diaphoreticum est, & intrâ liquores humanos solvitur, & regulus, ubi ob sulphur virtute destituitur emeticâ, diaphoreticam & summè attenuantem virtutem obtinet. Verùm iis diutiùs insistere ut summè cognitis pudet.

Post ergo antimonium crudum stabit æthiops mineralis eadem ferè facultate præditus. Nam quod ad bezoar minerale, antimonium diaphoreticum & inertes calces è stibio confectas attinet, multi

(a) Default, Malad. de Poitrine.

(b) Etmuller Chemia de antimonio.

(c) V. Roth, Elémens de Chimie, en françois, à la fin.

erunt qui cum sagacissimo & doctissimo Baron (a), consentiant posse forsan sine noxâ famosa illa medicamenta è praxi abjici, ut pote quæ intrâ primarum viarum limites subsistant, nec extendantur ultrâ, insolubilia prorsus.

Verùm etsi proprium regulo vehiculum, ut ita dicam, constituat sulphur, eique & novam addat efficaciam, & potestatem acceleret, fatendum est multò magis ei potestatis accedere atque efficaciam, cum potest salibus misceri intimiùs atque combinari virtus regulina. Ita enim fit magis penetrabilis illa & per artem quasi graduari potest.

Verùm à salibus virtus servatur emetica, nec ullum datur salinum antimonii præparatum quod non aliquid virtutis emeticæ, aut saltem purgantis retineat. Undè singulare fuit clarissimorum quorundam Medicorum institutum ita refractâ dosi administrare hæc præparata, ut omisâ illâ vi verterentur in alterantia. Sic non spernendum medicamentum offerunt essentia, vina, tinctura antimonialia, si ex illis partibus fiant antimonialibus quæ nondum calcis naturam per ignem adeptæ sint, sed ita regulinâ parte cum phlogisto gaudeant, ut virtute non fraudentur emeticâ. Id singulariter expertus commendavit Cl. Huxham (b), qui vinum antimoniale à quadraginta guttis ad scrupulum unum cum levi nauseâ, imò à decem ad quadraginta sine ullâ nauseâ, sine ullâ ventriculi functionum alteratione continuo haustu per plures menses adhibuit. Imò constans apud Medicos tali utentes remedio observatio est eam dosim quæ primò membranas ventriculi convellebat, brevè nullo in ipsum effectû infamari, ventriculumque illi ita assuescere, ut J. Brisbane (c) non infimæ notæ observator viderit hominem qui sensim assuescendo eò venerat, ut impunè decem tartari stibiati grana posset unâ vice haurire: verùm si testes clarissimos Anglos adhibeas, nullum potius, nullum præstantius est remedium ad omnia cutis fluentis ulcera vino antimoniali, seu potius nullum attenuans quod tanti faciendum, ut abundè probant observationes nuper editæ à Medicis in urbe Londinensi selectis.

At inter alios casus eosque spectabiles, nullus est adeò notabilis quàm ille quem leprosum vocat J. Brisbane Martini Kelli qui, utut summæ negligentia reus, solo tamen usu vini antimonialis perfectam sanationem affecutus est. Quæ quidem observata

(a) Baron sur Lémery: Huxham Observations on antimon.

(b) V. Huxham Observations on antimony, pag. 60 & seq.

(c) J. Brisbane, L. C. pag. 45.

quantam saltem apud nos fidem mereantur experientiæ est statuere. Rem in herpetibus simplicibus minùs congruam agere foret, si magnum hunc curationum apparatus adhiberemus. At in majoris momenti cutaneis morbis, ut & in cæteris à lymphâ stagnante pendentibus affectibus in quibus veteres insufficientem medelam admovebant, quanta indè spes affulgeat evidens est.

Notari tamen velim in hoc adhibendo medicamine summam esse afferendam attentionem ad ægrorum constitutionem, & fervidioribus Gallorum corporibus antè medelæ hujus usum summâ opus esse præparatione, ne mordeat nimis attenuans simul & stimulans medicamen: imò rarò in principiis agit sine augmento evidenti ejus quam curare tentamus eruptionis; indè Medicis improvidis metus, & ægris desperatio. Sapientis est, si phlogosis instet, à medicamento temperare & cessare, donec humoribus sedatis & contemperato solidorum tono possit illud sine tumultu & erethismo agere; præterea verò cum nostratibus Medicis ejusdem consilii particeps sum, qui jubent purgantia attenuantibus intermiscere, ne scilicet nimis attenuata materies stagnet in corpore & meatus sibi non destinatos occupet, perspirationemque fallat. Fateri verò debet ars medica quòd cum medicamenta electionem humorum à naturâ non sortiantur, dùm partes attenuandas attenuant & solvunt, miserè etiam solvantur partes quæ eorum actione nullatenùs egerent; hinc accumulatur ex rei necessitate excrementa, coctionesque & excretiones vitium aliquod nanciscuntur, quod aucto omnium excrementorum impetu propellere semper salutare est, quanquam aliter alii sentiant.

Altera spes est fore ut materies herpetum possit per urinæ vias amandari & attenuata evacuari per hos naturales excrementitiis avehendis humoribus tramites. Verùm quàm fallax & quàm fluxa possit esse hæc emulgendi humores via Medici omnes norunt. Latet enim illa excretio sub naturâ, sed non sub artis imperio. Laticem aqueum illumque copiosum per renes propellere non adeò difficile, sed coctam & depuratoriam urinam elicere verè impossibile pronunciaverim, sine erroris metu. Certè non immunis est aliquando herpetico fomite vesica urinæ. Id novisse videtur Hippocrates in aphorismis. Illo veneno parietes hujus visceris indurari notum est, adeoque fluxum urinarum intercipi. Imò non ultimum est ex organis quæ in senibus præ fomite herpetico indurescunt prostata. Quin & interior urethra eo aliquando

non caruit : ideò etsi res ad nostrum posset dirigi lubitum, nescio an non aliquid incerti atque ambigui foret, in præcipitando per hæc vias fomite, cum hærentiæ periculo ? Verumtamen apud Britannos, gentem observationi natam & in scientiis naturalibus penetranti donatam ingenio, ad herpes, ut & alios difficillimos cutis morbos in quibus lymphæ spissior simul & acrior reperitur, invaluit remedium quod inexpertus tantummodò ab eorum scriptis & observatis prædicare possim. Quoties scilicet hæret lymphæ & canales obstruit, quoties illa mucosâ stagnatione peccat, tincturam cantharidum è pharmacopœâ Londinensi usu longo ad guttas XXX, imò & XL, adhibent, potentissimumque simul atque maximè innocuum medicamentum laudibus extollunt. Jam olim vetustissimus auctor Hippocrates (a) internum cantharidum usum pluribus in casibus commendaverat, præsertim in hydropicis, at cum alas eximere doceret & capita, resque obscurè enuntiata fuerit, jam Galeni tempore eorum usus internus metuebatur, teste etiam Plinio. Tincturam tamen ab iis diureticam post Zacutum Lusitanum & Dolœum Thomas Willis (b) non extruserat, sed nisi jam ferè in paralyticis vesicæ casibus non admovebatur, donec apud Pharmacopœam Londinensem, quo Deorum monstrante nescio, cum coccinellâ & spiritu vini in tincturâ rursus cantharides apparuerint. Hanc tincturam Ric. Mead. (c) ut summum in leprâ remedium commendat. Antè hanc tincturam, licet usum horum internum aliqui commendaverint Medici, universalis quidem metus omnium animos præstrinxerat, notante rem auctore in hisce rebus acutissimo Friccio (d). Verùm Londinensium Medicorum observata de hujus usu securiori nos edocent quid sperandum sit in morbis maximè rebellibus, cutis leprâ, elephantiasi, herpetibus mali moris, qui affectus ad omnia alia remedia rebelles hujus dosi assiduò assumptæ & per menses ad guttas usque XL pervicaciter continuatæ, portentis instar cessere. Testem unum pro omnibus appellare liceat J. Brisbane (e), nosocomii Midlexensis Medicum seniore, & rerum medicarum observatorem cultissimum. Certè quibus viperæ usus adeò commendatur forsan in cantharidibus medelam reperiant.

(a) De Nat. muliebri, sect. 2 ; de Morb. mulier, sect. 2 ; de internis affectib.

(b) De Simpl. Med. Facult. lib. 3, cap. 22.

(c) Medica Sacra, cap. 2.

(d) De Virtute Venenorum Medicâ, cap. 5.

(e) A pag. 5, ad 18.

Verùm res longè aliter se habet in tertiâ illâ quam universalem sine erroris metu nuncupaverim materierum excrementitiarum abduçtricem semitâ, quæ bilem, lympham mucosam, serum falsum, & ferè omnes omnis generis humores è corpore ad libitum protrudit catharsi. Per alvum solvi herpes, aut saltem in eam indicationem ab arte exerceri molimina non novum est. Si quidem ea erat antiquis opinio, herpes à bile fero mixtâ pendere, ut alibi diximus; ob id ab Helmontio & Chemicis duriùs correpti fuère.

Et certè licèt ipsa per se catharsis, si seorsim à qualitate medicamentorum solvente sumatur, videatur parùm in vias cutis efficere longèque remotâ actione efficaciam exerere, tamen cùm cutis densitas alvi raritas sit ex Hippocrate, prætereàque cùm ex essentiâ medicamentorum quæ reverà dici possunt cathartica sit ut etiam solvente & attenuante donentur virtute, jam directam videntur obtinere efficaciam ad solvendam mucii tenacitatem ejusque rancescentiam & impediendam & expellendam. Si verò ista ex eorum genere seligantur quibus illa virtus eximiè cognita est, certè spes est illa ad morborum cutaneorum sanationem posse conferre. Adde quòd cathartica plethoram illam humorum non assimilatorum quam medico nomine cacochymiam vocamus, ita potenter tollant, ut post adhibitum catharticum pallefiant omnes cutanei morbi; imò ipsum erysipelas, ut alibi notatum est, pro tempore conticescat. Nec sinunt illa saburram intrâ primas vias diutius hospitari, quæ fomitem malis daret, & à perspirationis viis divertunt fordes quæ in illas impetuose ferrentur. Verùm tot inter dotes, nulla alia methodus tot exornanda cautelis, cùm plurima importet pericula.

Quidquid enim potenter catharticum est, per amplissimas intestinales vias delatum, non organa tantùm concutit, non humores tantùm ad excretionem provocat, sed fibras etiam vellicando atque irritando ad inflammationem disponit, sed humorem ita vacuat ut corpus brevi spatio ad macilentiam deducat, & sitim, sic notante Hippocrate, importunam afferat. Prætereà, ut ait Celsus, repetito cathartorum usu assuescit non ali corpus. Undè mañtantur vires, labascunt functiones, malum malo additur, & debellato sæpè malo, ruunt in perniciem pessimam meliora sperantes ægrotantes.

Facile est indè concludere non cum Helmontio rejicienda

esse cathartica, sed opus esse delectu exquisito, tum in corporibus quibus illa aptantur ita præparandis, ut quasi aliquod cachexiæ vestigium per artem inducatur, antequàm vehementiori actioni exponantur ægri, tum sæpè ab opere cessandum, ne vires inde aliquod accipiant detrimentum. Tum demùm providendum ventriculo & intestinis, ne aliquod inflammatoriæ irritationis signum in pessimam degeneret eat phlogosim, ne etiam irritata intestina cauterii vicem præstent, & deturbata à pristinâ sede materies ipsa invadat & infeliciter occupet, undè suppurationes lentæ exoriantur dysentericiæque purulentæ, atque demùm tabes finem malis metuendum imponat.

His præmonitus Medicus ad medicamentorum purgantium selectum se accinget. Dosis ætati, sexui congrua erit, qualitas seu facultas medicamenti morbo (a). Peplium helleborumque antiqui simpliciores solas sibi cognitæ substantias in usum vocavêre, medicamenta certè eminentissimè resinosa, & quæ ad morbos cutis virtute potenter solvente simul & alteranti conferunt. Nec aliud iter ingressi sunt recentiores, nisi quòd ipsorum antè oculos naturæ divitiis multiplicatis plures emicuerint resinæ, jalappa, scammonium, colocynthis, cucumis sylvestris, seu elaterium antiquorum, ut videtur, peplium. Hæc enim omnia & alia multa potenter alvum ita vacuant, ut videantur ex omnibus totiùs corporis partibus humores in hoc quasi centrum confluere.

Verùm cum impossibile sit ut unâ vice universus humor morbi causam constituens vacuetur, talia autem iterari remedia sine ingenti virium dispendio non possint, cum promiscuè alibiles partes unâ cum excrementis vacuentur, ipsa medica methodus edocuit rem partitis vicibus aggredi, & venenatas partes medicamentorum ita dosi refractâ irritabilitati nostræ aptare, ita materiam præparare, ut è corporis humoribus tenuior ille fiat atque mobilior quem vacuare ars intendit. Quod, quamvis aliquandò fraudetur successu, possibile esse, & ex arte, demonstratu facile est. Nam in hujus materiæ nocivæ præparationem adhibentur & plantarum saponacearum evidenter solventes succi, & gummi saponaceæ, & saponis vis solvens. Imò mercurius ipse præparatorii medicamenti titulum sibi jure vindicat, ut in præcedentibus methodis, à quibus tantummodò differt ista catharticum administratio, quòd in præexpositâ sudoriferorum adhibendorum me-

(a) V. Hippocr. de Veratri usu; de vacuandi ratione.

thodo soluta materies per sudores exitum moliretur; in nostrâ autem, cum sudoribus parum fidendum sit in oris septentrionalibus & vitâ nostrâ negotiosâ, materies soluta & ad exitum indifferens per alvum præceps agitur impetu quem regere facilius est quam sudorum excretio.

Cum autem ingens sit momentum in curandis herpetibus attenuantium cum purgantibus mixtorum, varias ex mercurio & antimonio præparationes elicuit ars chemica, quæ leniter alvum subducendo simul intrâ lymphæ meatus penetrare possint. De antimonio vix aliquid quod successu non careat & cui fidere soli possit prudens Medicus, elicuit chemia; nam sulphura ex antimonio petita aut ad sudores ferunt, aut emeticam virtutem servant. Undè vix nisi resinosis remixta purgantibus in finem nobis propositum aliquid possunt sulphur auratum, kermes minerale, materia perlata Krugeri, &c. & alia multa.

At melius cum mercurio salibus secundum artem remixto actum est. Mercurius sublimatus dulcis, panacæa mercurialis aliaque hujusmodi præparata pluribus alvum leniter laxant, apud omnes attenuantium vicem præstant, locumque dant ut inter earum intervalla potentioribus utamur catharticis. Hinc etiam varia præparata concinnata sunt ex resinis simul & mercurio ita in pilulas remixtis, ut nunc fortiori dosi tanquam purgantia offerri, nunc remissiori alterantium vice fungi possint. Inter hæc præparata eminent pilulæ mercuriales è Pharmacopæâ Parisiensi, quarum sex grana, vel octo alterant & solvunt, triginta vel plura adultos bellè vacuant, aut famosæ illæ Bellostii Chirurgi nomen præferentes ex resinâ evidenter & mercurio vivo conflatae, quarum præparationem publici juris fecit vir singularis in Pharmaciâ atque Chemiâ doctrinæ Cl. Baumé.

Hinc corpore benè præparato per longum balneorum usum, per alterantia juscula, refrigerantibus remixta, ubi ad hanc methodum pervenerunt Medici, tum dosim pro ætate & corporis constitutione variam, sed refractam & vix purgantem adhibent, & post aliquot dies dosi potentiore utuntur, donec herpetum mitificatio lenius eas pilulas admoveere suadeat. Nec in corporibus ad aspectum simillimis dosis eadem usui convenit. Experientia brevè limites docet, & longitudinem usûs promptior aut lentior cutis mutatio determinat. Indè ad roborantia fit transitus.

Verum licet methodus herpes per cathartica eruendi inter
compositas

compositas potius quàm simplices recenferi possit, multi sunt casus in quibus simplicitas illa exulare omnino debet, & nunc hæc, nunc illa in usum revocanda sunt medicamina. Tales sunt illi casus in quibus universum corpus videtur in herpes producos concurrere, ita ut nulla pars his careat. Et certè ut ducendum in hisce casibus quò natura vergit, ita rem velim instrui ex Sanctorianâ doctrinâ perspirationis vices edocente & naturæ vias deprehendente. Vere scilicet, cùm jam vasa recluduntur & ad perspirationem inhiant, post primam coctionum habitam curam, crassum & densum quod hyemis frigora humoribus conciliant per saponaceos plantarum oleracearum & borraginearum succos solvere satagerem; undè & bilis & humores ad fluorem redigerentur nativum, & acre contemperaretur: sæviante syrio, medicamenta nimium moventia invocare periculosum est, ne motum indè incitatum, solutis omnibus, ars non possit compescere: sed æstate inclinante sudoriferis melius fiderem; vasa enim tunc patentia faciliorem exitum præbent: in hyeme cathartica exciperet methodus, & demùm, immutato sic corpore per medicamentorum circulum naturæ æmulum, spes foret jam lymphæ tenorem pariter immutandum fore, herpesque sanandos iri.

Sed vacuato alteratoque humore pars operis non minima superest. Quæ enim semel humoribus herpeticam induxit alterationem rancescentia, potest facilè ex veteri fermento reviviscere, & ut sæpè occulta inest corporibus dispositio quâ possint in eadem vitia prona delabi, illaque occasionalibus causis redivivis renasci, ac rursus efflorescere, renovandus est vasorum tonus & ad pristinam stabilitatem restituendus, quod ultimam methodi in herpetibus curativæ paginam implet. Ea autem restitutio fit per tonica; sive ea internè adhibeantur, & toti corpori roborando inservire queant; sive per externa medicamenta quæ tantùm in partes affectas exterioresque agant.

Cavendum tamen esse ab irritatione, & dùm robur addere satagimus, verendum esse ne noxam inferamus, ex arte est. Signa dabunt corporis constitutio, erethismi præsentia non dubia, & si cætera desint, primorum remediorum effectus, qui nunquam incertus est in herpetibus, cùm vel minima irritatio titillationem in iis excitet. Hinc à remediis siccis, acribus, aromaticis & oleo turgidis essentiali abstinendum est, quæ omnia incendium concitant. Et quanquam corticem Peruvianum, etiam in morbis

cutaneis inveteratis jacent inter Britannos plurimi, mihi videtur delicatulis plerorumque Gallorum visceribus minùs accommodari, undè fit ut penè omnes jure meritòque in hoc ultimo morbi stadio ad aquas minerales confugiant, quòd in iis pars corroborans ita aquæ ingenti copiæ remixta sit, ut simul nulla formido incuti queat ne solida irritentur, aut fluida arefcere videantur.

Illæ autem non ab uno fonte repetuntur. Quæ enim sulphuris hepate naturali atque partibus oleoso-salinis scatent, non tantùm roborantium titulo intrà vasa recipiuntur, sed attenuant etiam, & utramque simul indicationem complent, imò & præstantissimum sæpè diaphoreticum constituunt. Tales sunt apud ditionem gallicam illæ quæ in Pyrenæorum convallibus jacent Bagnerianæ, aut potiùs Barregiennes atque Cauterienes, aut antè has omnes, mihi quantum experiri licuit, plus præstare creduntur virtutis herpeticum virus solventis quæ sub Hispanorum finibus *Bagnères de Luchon* dicuntur, quæ in corporibus benè præparatis solæ videntur ad plenam & integram sanationem efficiendam aliquandò satis fuisse. Quod vidi in juvene nobilissimo qui, cum turpissimis herpetibus ab ortu primò laboraret, tamen ita à salutari latice sanatus est ut nullum postea fœdissimi mali reditum expertus sit.

Aliæ verò aquæ minerales purè roborantes ex ferrugineis petuntur quibus ferè regio nulla caret (a). His vasa roborantur, asseritur perspirationis atque coctionum libertas, imò & cum non uniùs generis sint, possunt eæ seligi quæ simul aliquam attenuandi virtutem cum tonicâ conjungunt, quales sunt salinæ multæ, imò & penetranti virtute donatæ, pro complicatione causarum à naturâ oblata, nunc alvum laxantes, nunc ingentem urinarum vim cientes, diversis facultatum gradibus, efficaciâ diversâ. His vel pauperiores uti possunt, pleræque asportari queunt & vili pretio redimuntur.

At certè frustrà tibi ars suppetias feret efficaces, nisi simul victu tenui, moderato, non acri, sed analeptico artem adjuveris. Hinc sæpè profuit per longum tempus sese manè & serò jusculis addicere è testudinum carne confectis, quæ gluten plurimum continet, sed tenuiorum simul atque lenium partium, dùm interea præcipua alimenta ex farinosis fermentatis atque vegetantibus parantur.

Sed certè analeptici titulo, mitificantis partes humorum acres,

(a) Vid. Le Roy, des Eaux Minérales.

& sanguineam simul lymphaticamque massam omninò reparantis facultate præstat omnibus remediis atque alimentis lac : illud in omnibus cutaneorum morborum curationibus adeò celebre est, ut multi illi soli ritè applicato omnem omninò fiduciam addant, reliquis neglectis, si pro solo victu eo utantur. Cui quidem asserto an usque fidendum sit solâ experientiâ dirimendum est. Certè usum lactis alimenti atque medicamenti titulo, cui par aliud non est, posse corpus ita immutare, ut veteres destruat omninò labe, in confesso est omnibus; verùm quàm ingens sit illorum hominum, præsertim adulatorum copia quorum stomacho malè insideat, & quorum humoribus mixtum lac, nedum insitam labem destruat, contrà verò novam contrahat, illamque ipsius veneni miscelâ adulteret, omnes pariter fatebuntur. Hinc impuris corporibus ipsum offerre piaculum est. Fit aliquandò in homine herpetico lac herpetum vehiculum. Si bellè cum ventriculo agat, id tantùm ab eo sperari potest, quod à victu perfectò nullum augmenti, aut complicationis indè trahendum sit vestigium. At si curatio expectanda est, speranda illa tantùm à longo ejus usu, qualem sæpè victu mutato vidimus evenire. Verùm si lacte bilis, cujus fluxui in morbis hisce fidimus, ita inviscatur, ut jam ejus retundatur actuositas, sequetur alvi durties, sequetur humorum resorptio putrescentium, febrisque atque augmenti in herpetibus nascetur periculum.

Hinc pro certo atque demonstrato, tum adjuvante experientiâ, tum evincente ratione habebimus, lactis usum in copiâ & impetu herpetum favientium ferè pro inutili habendum esse; in levibus illis, nec multùm inveteratis, aut tantùm per accidens favientibus, posse ad omnimodam sanationem sufficere; sed summum præstare remedium in ultimis herpetum temporibus, cùm jam profigato fomite supersunt hostiles reliquiæ superandæ, præcipuèque ubi corpus potentibus exhaustum remediis jam refici postulat & in salubrem statum revocari. Prætereà ubi irritationis metus ingens exoritur, lac ex asinis desumptum partis ferè expers caseosæ, & butyrosâ tenui donatum, refrigerat, laxatque potentissimè; lac caprinum levius, sed acrius, minùs herpetibus aptum est, ita ut etiam aliquandò iis ad cutim promovendis contulisse dicatur; sed nulla certè tutior est methodus, nulla magis efficax, quàm si lacte pro victu ægrotantes utantur, cæteris abjectis medicamentis, idque habet illud commodi quod possit nunc decoctis hordei,

avenæ tenuius, & magis refrigerans reddi, nunc etiam aquarum mineralium miscelâ virtutes sibi comparare tonicas, imò & pro re natâ attenuantes.

Altera & ultima curationis pars quæ maximi est in herpetum curatione ponderis, & maximam ideò Medicorum meretur attentionem, quòd rarò crimine, aut vero, aut falso vacet, est topicorum administratio, quæ eò majorem prudentiam expostulat, quòd muliercularum vulgus & agyrtarum cohors iis fiduciam maximam adhibeant, imò quod omnes Medici veteres in iis potissimum describendis atque præscribendis infudarint. Jam enim ut ex accuratâ operum vetustissimorum collatione patuit, veteres Medici post paucas, sed accuratas purgationum administrationes illicò ad topica confugiebant, eaque duplicis generis. Prima enim cathæretica erant, altera verò styptica & adstringentia. De primis quid sentiendum foret alibi amplè disceptatum est: de aliis verò quæ in morborum principiis omninò rejecimus statuendum nunc est, an morbo inveterascente & jam quasi profligato, locum aliquem obtinere possint?

Et quidem, si vulgarem Medicorum sapientissimorum praxim sequimur, horrescunt omnes ad nomen vel levissimi & solummodò resolventis topici, nec sinunt applicari, aut vulgare illud è jejunâ salivâ topicum, aut oleum chartæ combustæ empyreumaticum, aut alia quæcumque quæ ad hunc usum circumferuntur topica. Quid enim, aiunt, vocari potest resolvens in humore prorsus degenerare, & ita extraneo ut jam non possit inquilinus fieri? Resolvens remedium tonicâ tantum parte agit atque saponaceâ titillante. Ergo ubi solvi non potest humor & solutus intrâ humorum molem sapienter & leniter fluere, nullâ ratione resolventia possunt tutò adhiberi. Nec aliter agunt atque ipsa adstringentia. Quid enim agant hîc omnia illa unguenta digerentia? Quid plantæ saponaceæ molles? Quid sapo? Quid ammoniacum gummi; aut salia neutra, marinum, ammoniacum, & reliqua hujusmodi?

Si topicis utendum, ea seligenda sunt, quæ emolliant, quæ crustas humectent, & serum acre cohibitum evacuando, atque leniendo per partes dulces, mucilagineas, pruritum tollant & affectas partes mundificent. Qualia sunt decocta malvæ, althææ, verbasci, acanthi, lactucæ, betæ, parietariæ, aliarumque hujusmodi plantarum, quæ lenem applicant mucaginem affectæ parti.

Hujus mucii si tenacitatem reformides, præferre licebit flores sambuci, folia ebuli, flores meliloti, verbenæ, euphrasie, chamæmeli, &c. & alia quæ aliquâ facultate pollent emollienti simul atque sedativâ.

Hinc inter topica remedia jure meritòque & salutaria illa quidem recensentur balnea tepida ex aquâ purâ simplici, fluviali, nec seleniticis salibus refertâ. Quantum ab horum calore ritè applicato increseat exeuntibus ex aquâ perspiratio testes sunt illustrissimi le Monnier & le Roi, Monspelliensis Professor. At in rebelli herpetum naturâ balnea non inter simplicia topica possunt recenseri: tunc enim vasa impetu externo aperiunt, hærentibusque liberant moleculis; undè tot commoda experiuntur quotidie medentes ab usu balneorum in thermis bituminosis assumptorum; quæ cum interiùs assumptæ aquæ tantùm ad perspirationem refarciendam conferant, ipsa quoque balnea perspirationis materiam ad patula cutis vasa advocant, & advocatam ita potenter detergunt ut ad vasa jam hære nequeat, eaque obstruere. Sed jam de aquarum thermalium efficaciam dictum abundè.

Nec ergo etiam inter topica recenserebimus efficaciam balneorum artificialium quæ vir inter Chemicos Doctissimus ad luis veneræ curationem fidentiùs forsitan proposuit ex solutione sublimati corrosivi ad dosim legitimam, & quæ mihi viderentur ad herpetum sanationem magis accommodata, modò tamen non incipienti malo obtruderentur illa. Licèt enim mercurii sublimati soluti penetrabilitatem negare non sit animus, degustanti tamen aliquid styptici videtur obtinere illa solutio.

At nisi jam malum prorsùs per interiora profligatum fuerit, exulare jufferim, quidquid contrà dixerit Chirurgus Monspelliensis Goullard, saturnina omnia, vel lenissima, quæ nimium patienter tulimus resolventia dici, & numerari inter attenuantia; sed quæ pessimis experimentis vidimus ipsi retropellere materias ad cutim adaectas, quod & alii & in Angliâ & apud nos videntur, dùm insanè & pecudum more figmenta viri inexperti multi secuti sunt. A fortiori igitur, quidquid aliter suaserit Turnerus quem honoris causâ nomino, exulare jubebimus aluminosa omnia, vitriolicaque, aut terreo-styptica à veteribus laudata, quorum effectus est ut fermentum herpeticum circuitûs vi abreptum, in viscera decumbat, nec tamen cutis indè libera evadat. Contrà eorum effectû id fit, ut ad mali margines succrescat inflammatio

durior, & periculum suppurationis inducatur saltem, quod non semel vidi. At dolor & pruritus non mediocriter increfcunt; detestanturque brevè ægrotantes quod omnibus votis ardentè exoptabant. Id saltem in gravioribus accidit, nam levioribus, nec inflammatis topica meliùs quoad subitum effectum succedunt: in periodicis etiam, cùm jam efflorescere incipiebant, vidi hominem suppressos per saturnini effectum herpes longis atque atrocibus malis ventriculi atque hepatis redimere.

Nullusne ergo topicis locus datur in herpetibus? Certè longè aliam conclusionem indè eduxerim, sed prudenter & cautè ea adhibenda sunt, quoties extremum malum extrema suadet remedia.

Sic turpissimum est malum quod faciem muliebrem invadit. Nec illud caret periculo quod palpebris & in viciniâ oculorum sedem fixit. Hinc ut gravioribus per leviora medicina adhibenda est, ita ars jubet ut per latissimè patens vesicatorium materiæ quam retropellere jubet prudentia aperiatur exitus, quo vesicatorio uberius fluente, jam sine periculo exsiccantibus utendum & resolventibus. Talia sunt austera styptica apud antiquos tantoperè commendata, aut vitriolica, sulphurea aluminosaque laudata à Turnero, vel demùm saturnina specioso resolventium titulo donata, ut jam dictum, à neotericis.

Sed admonendi sunt sæpiùs Medici ne præcipiti curâ ad fortiora confugiant. Nam metam fallerent, & corrugata cutis intùs fervaret materiam jam exeuntem, duriorque facta illa & quasi in corium immutata, tardè oscillationes vasorum admitteret, quæ ad resolutionem prorsùs necessariæ sunt. Id sibi multi præscribunt ut quantum fieri possit in viciniâ apponatur vesicatorium, alii è directo, secundùm Hippocratis methodum. Mihi verò sufficere videtur ut partis irritatæ per vesicatorium contagio pertingere non possit ad usque locum affectum, cùm experientia satis edoceat loca vesicatoriis patula sæpè erysipellate latè diffundendo laborare, quod si ad usque locum herpetibus ulceratum pertingat, certè malum adaugebit, nedùm imminuat.

Alter casus in quo topica profunt, sed non ejusdem generis, reperitur quotiescumque insanabiles per se herpes nimium pruritus cum feri copiosi effluxu concitant, ut sit sæpè in senum cruribus. Tunc enim prodest, mollissimis unguentis, qualia sunt Nurimbergense, unguentum fuscum, aut etiam diapalma, fervorem simul temperare & feri effluxum cohibere, ne partes

vicinas proserpendo exedat. Tunc emplastris fenestratis vicinas partes Medici præservant, aut absorbentibus serum excipiunt : cautelam simul adhibentes, ne refluat humor non coctus, undè cathartici lenibus ætatem senilem foveant. Pruritus sic tollitur ; cutis antea corrugata fit mollior, lævior & nitidior : nec cohibetur omninò fluxus, sed moderatè & leniter effluit.

Tertius demùm casus adhibendorum topicorum jam non inter sanantia herpes medicamenta recenseri finit illa, sed potiùs inter præservantia numerat. Quoties scilicet omnibus curationum signis expulsus judicatur humor, & pars illa per quam priùs effluere solitus erat remanet ita debilitata ut partis per cauterium apertæ effigiem efformet, certè roborantibus atque saturninis partes fatigatas, imò quasi laceras, compingere atque roborare, & quasi ferruminare proderit ; & nullâ aliâ in conditione adeò proprium sibi locum vindicat usus aquæ illiùs vegeto-mineralis dictæ quæ ad hunc saltem usum asservari potest. Profunt sæpè & balnea ex aquis vitriolicis facta, imò & aluminis solutio, modò tamen cutim non corrugent & ad limbos partis herpeticæ non succrescat inflammatio. Tunc enim cessandum ab opere, ne in contrarium prorsùs ruat malè suscepta medicatio.

Hisce ex generalibus indicationum capitibus tota conflatur & constat herpetum quorumcumque curatio, quæ, ut confido, omnes comprehendit casus in quocumque corpore & quâcumque regionis temperie incidant illi. Facile fuisset, utcumque diffusa jam nimis extendatur nostra meditatio, soli suffulta observationi, hanc & pomposis specificorum titulis & topicorum farragine amplificare : quæ cùm omnia arti & sanæ methodo, sine quâ medicina nulla est, obsint potiùs quàm prosint, repudianda ideò duxi quòd animos studentium obtundant magis quàm illustrent. At cùm herpes morborum cutaneorum agmen potiùs ducant quàm alius quivis in eandem partem decumbens affectus, ideò longior in hâc curatione describendâ esse volui, ut in aliis brevior esse possim.

Simul verò tractationem hanc finienti cùm multi in eo errore versentur quòd omnes herpes, aut à lue venereâ pendeant, aut à scorbuto, horum autem herpetum curatio à sanatione illorum morborum, causæque destructione pendeant ; non inutile erit post omnia iis insistere argumentis quibus possit morborum herpeticorum natura à suspitione causarum illarum à veris

herpetibus prorsus alienarum vindicari. Primò antequam de morbis venereis, imò etiam de scorbuto mentio injecta fuerit, morbi cutanei & ii quidem pessimi generis apud antiquæ fidei historicos & cogniti fuerunt & elaboratè descripti; 2°. cùm causa luis venereæ semper ab impuro concubitu originem traxerit, contrà sæpissimè herpes spontè nascuntur in hominum castissimis & à vulgivagâ venere maximè alienis; 3°. etsi dentur herpes per se maligni ab antiquis sub variâ nominum confusione agniti, inest herpetibus venereis malignitas aliqua quæ ipsâ suâ duritie, ipso fluente tabo partes vicinas maximè infestante distinguatur, & oculum expertum non fallat; 4°. noctu præsertim sævit herpes venereus; quamvis ille caracter non possit inter differentias utriusque herpetis recenseri, cùm nullus sit herpes qui non nocte magis plectat ægrotantes; 5°. herpes venereus, etsi à causarum externarum impulsibus etiam varietates accipiat, non tamen adeò insignes experitur mutationes à rerum non naturalium conditione diversâ atque herpes à causâ pendentes simplici; 6°. demùm profundior est & magis asper & insigniùs pruriens herpes venereus partesque præsertim occupat humore sebaceo imbutas.

Verùm an non datur aliqua lues intermedia herpes inter atque luem veneream, quæ ab illâ debiliore atque degeneri originem trahens, ipsius naturam malignitate non adæquet? Rem nec negare audeam, nec definire. At curationem herpetum scrutantibus apparebit, ut spero, herpes ab hac causâ pendentes posse facile in nostrâ methodo curationem reperire, cùm præsertim præparatio proposita ipsi competat, & quamvis pro inutili haberi possit in herpetibus magna illa & apparatu metuenda mercurii administratio, nunquam tamen sobriè & prudenter admissus mercurius nocere potest. Undè nullum est erroris periculum. Etenim per primarios mercurii effectus statim de sperandis successibus constabit.

Quoad alteram herpetum causam qualem multi sibi autumant & fingunt, scorbutum scilicet, morbus ille nunquam nisi per signa sibi propria deprehenditur, quæ cùm à symptomatibus herpetum fermento propriis differant insigniter, minimus est erroris metus, undè herpes scorbuticos propriè & meliùs complicationem & connexionem herpetum cum scorbuto vocaverim, quàm herpes scorbuticos. Herpes enim lympham solam adoritur, ei proprius

proprius est, ut demonstratum confidimus, quod de scorbuto nullâ ratione potest dici. Quæ ergo si adfuerit complicatio, cum scorbuti effectus possint & subito & atrociter ferocire, magnumque importare periculum, quod rarò in herpetibus nec nisi suppressis accidit, quis dubitat primam Medicorum attentionem in eo versari debere, ut scorbuticæ labi per propria & specifica remedia antè omnia medeantur? Hæc ita tamen administranda sunt ut non succrescat inflammatio, nec rubor scorbuticus in gangrænam eò faciliorem abeat, quòd herpeticum acre suggillationes scorbuticas ad cutem hæreere cogat. Ubi verò æger à scorbuticâ lue immunem se præstiterit, tunc ad herpetum remedia nos convertemus, mercurialia fugientes quæ sola possent sopito scorbuto novas vires sufficere. In illis casibus id etiam commodi habemus, quòd quæ antiscorbutica & sunt & dicuntur remedia possint ad præparandum in herpetibus curandis corpus non minimam exercere efficaciam.

Nunc verò quid sibi postulent diversæ herpetum species à nobis jure requiritur. Nam non idem est herpeti miliari medicinam facere, non idem est curare herpetem *εὐνομενός*, aut phagædenicum ingentibus artis auxiliis adoriri.

Verùm cum veneni natura eadem sit, differentiæque insigniores potius ab ægrotantis corpore, quàm à veneni herpetici conditionibus repetendæ sint, eadem est indicationum adimplendarum natura; methodus verò medicamentorum ingerendorum diversa.

Sicut herpes miliaris ingenti impetu effervescit, dolorumque, vigiliarum, imò & summi incendii præ se fert sævitiam, maxima curationis pars in diluentium & refrigerantium congerie tota consistit, & in sedando erethismo atque phlogoseos ardore obtundendo ferè universa continetur, nec nisi ubi jam pacata sunt omnia, licet de attenuatione atque alteratione humoris cogitare. Tunc verò quæ sit veneni acrimonia corpore pacato, & tumultu composito agnosceretur. Sæpè enim quod ferale videbatur incendium minari, in corpore summè sensili & diathesis inflammatoriæ, sedato æstu ab eâ inducto, simplex est & parvi momenti, vixque ulliùs curationis sibi requirit molimina. Hinc nunquam, aut saltem rariùs ad herpetem miliarem pertinet ulla topicorum administratio, præter fomenta illa sedantia atque laxantia quæ fervorem temperant, & quæ repetuntur à floribus sambuci, meliloti, chamæmeli; verbenæ, virgæ aureæ, aliisque hujusmodi quæ in aquâ infusa,

omnibus possunt tutò inflammationibus adhiberi. Quòd si quis titulo morbi, ejusque nomine deceptus, acria resolventia, tonicaque admoverit, brevì se erroris reum fatebitur, admonitus per immanes ægrotantis ejulatus, tumorem partis, ruboremque flammeum, qui non sine febre, nec sine discrimine diffunditur undequaque. Quid futurum speramus si adstringentia temerariò apponantur? Vidi solâ aquâ vegeto-minerali totum textum cellularem in viciniâ inflammatione corripì, doloribus jam acutè lancinantibus addi pulsationes validas fortesque, nascique suppurationem quæ crudo malo nedum mederetur, ei contrà vires sufficiebat, & inducebat augmentum.

Verùm ut in herpete miliari tardè admodùm ea in usum revocari debet indicationum series quæ herpeticæ naturæ competit, ita sedato erethismo illa rursùs non negligenda. Nam etsi verissimum sit & constanti observatione deprehensum violentiores naturæ laborantis conatus eò ad destruendum humorem efficaciores fore, quò ferociùs in cutem defævierit morbi furor, omniaque actiuosa in tanto dolore reperiri & ad salutem conspirare; non minùs tamen demonstratum est superesse nondùm satis debellatas reliquias ad quarum profligationem artem invocare necesse sit. Illa ex recensitis pharmacis varia nobis præsidia suppeditabit, modò tamen memores simus pristinæ invasionis, & timeamus ne reviviscat tanto apparatus molimine deletum incendium. Undè semper cautè incedendum per ignes cineri dolofo suppositos.

Quid *εορτιομενω* atque proserpenti herpeti singulare sit atque proprium ipsa ejus natura indicat. Etenim quì sit ut nondùm fixa materies in hanc, aut illam partem quasi tacitis progressibus serpat & obrepat? Vehitur certè per anfractus lymphæ dicatos virus deponendum ex ipsâ suâ naturâ mobile adhuc, & fluxui omnium per singula vasa humorum obsecundans. Undè si periculum est ne os oculosve spurcè lambendo impetat, & in iis non cruciatu tantùm, sed foeditate spectaculi horrendum insideat; tunc certè in præparandis corporibus, in mitificandâ humorum crudorum congerie, aut laxandâ solidorum massâ tempus inutile non terendum est. Illicò & sine ullâ morâ revellendum malum aut per cauteriorum efficacem morsum, aut per purgantium actuosum stimulum, cum prudentiâ quidem, ac sine irritationis periculo. Siquidem humor mobilis & minas intentans expulsionem celerem sollicitat. Imò cùm humoris illiùs, ex ipsâ proserpendi

atque hùc & illùc vagandi facultate abundantior copia demonstratur, si crassitie elementa in omni herpete latitantia attenuantium atque aperientium usum indicent, nunquam hujus facultatis medicamenta multiplicanda sunt, quin simul purgantibus illa misceantur. Quippè sumptis ab Hippocraticâ doctrinâ vocabulis, turgescencia sive orgasmus adest, & tardare in talibus malum.

Nec tamen ita res accipienda est, quasi libeat temerariò purgantia & attenuantia aggerere, malumque cumulare pharmacis potius quàm medicinâ aggredi. Sed cùm plerumquè per paroxysmos, sive periodici sint illi, sive erratici, soleant istiusmodi herpes reviviscere & impetum renovare, stet, per nos licet, sua unicuique paroxysmo coctio, nec nisi per intervalla, fortioris admoveatur medicamenti efficacia. Vacuum autem à medicamentis tempus teratur in diluentium usu refrigerantiumque, imò & sedantium, donec, antequam curatio absolutè peracta sit, saltem mali progressus averti, atque compesci potuerit. Tunc enim omnia in nativum ordinem restituuntur, supersuntquè generales indicationes adimplendæ.

At ubi cum phagædenicis atque phlyctœnosis agendum est, tunc nulla est quæ non summa artis expetat auxilia medicatio. Si malum quidem efflorescens adhuc & parvis vix metuendum initiis daretur opprimere, nil melius foret. At ea Medicis felicitas rarò contingit. Intumuit intùs malum antequàm emicet, & leve aspectu atque intuitu parum attento, brevì indolis nativæ ferociam, dùm sub ipsis remediis efferatur & invalescit, fatis indicat. Scilicet vellicatio ingens & pruritus enormis in malo vix notam inurente metuendam fatis demonstrant nobis rem esse cum hoste acerrimo, erodente; & quantumvis liceat diffidere de auxiliorum nostrorum inertia, tamen illud & balneis & fero lactis opprimendum est: imò quò longior est increfcente & adolescente malo præparationum usus, quò plus balneis, fomentis, liquoribus acri oppositis decertamus, eò plus & præsidii & efficacix afferent adhibenda postea & aperientia & attenuantia. Sed laxantia quæcumque in usum admoveantur, sive internè ad humorum repurgationem & solidorum laxationem, sive topicè & ad mitigandum loci morbosì ardorem, illa semper huic obstringenda legi, ne quid styptici intrà se reconditum servant, alioquin periculum foret ne prodigialiter increfceret per totam viciniam mali prolongata sævities. At vulgò in hocce malo nulla datur similia topica adhi-

bendi occasio, cùm nihil aliud sibi admoveri postulent ægrotantes præter mollissima, imò & actu frigida fomenta, undè sit ut poma leni igne cocta, frustra carnis vitulinæ recentissimæ, cremorem lactis, pomatum illud quod è semine cucurbitarum recentium aut amygdalarum dulcium conficitur, crebrò & repetitò sibi postulent. Quæ medicamenta, etsi vim efferam morbi edomare non valeant, tamen, nedum nocere possint, aliquod pretii merentur quòd sublevandis doloribus non sint inutilia, modò tamen aliquid opii in se non recipiant, qui enim ad nervos & vasa pertingit stupor, vasorum actionem, atque eorum resolvendi vim cicurat, adeoque & saturninorum & adstringentium stypticorum noxas refert fallax narcoticorum lenitas & perfida symptomatum levatio.

ARTICULUS VII.

De Impetigine.

Quid Plinius (a) per impetiginem intellexerit non patet apertè, nisi tamen quòd de impetiginibus ferè semper mentionem numero plurali injecerit. Undè genus mali, non speciem videtur significasse, imò genus illud quodcumque sit & cum lichenibus & cum mentagrâ veterum Romanorum confudisse (b). Galenus (c) ipse aliquâ ratione mentagram à Plinio descriptam cum impetigine miscuit, aut saltem veram Romanis dictam mentagram pro impetigine faciei propriâ habuit, cùm fœdissimam impetiginem secundùm loca fieri dicit, ut est in barbâ, cum anxietate & pruritu, & quæ serpendo ad usque oculos producit. Sed impetiginibus, seu impetigini interpretum nulla alia vox Galenica correspondet nisi lichenum; impetigo enim vocabulum est omninò latinum; verùm cùm de impetigine agitur frustra discordantium auctorum vana prosequeremur nomina. Id notandum tamen quòd antiqui impetiginem pro deformitate potius quàm pro morbo haberent. Ait enim Ulpianus in leg. *Pomponius*, Dig. de Ædil. Edict. §. 1°. *Trebatius ait, impetiginosum morbosum non esse, si eo membro ubi impetigo est, æquè rectè utatur.* Unus omnium loco sit Celsus qui plenius & melius quid intelligerent Romani sub impetiginis nomine declaravit. Nomen ab impetu

(a) Lib. 20, cap. 1.

(b) Lib. 26, in Princip.

(c) Lib. 5, de Comp. Med. sec. loca.

deducit, ut ait Plinius, quamvis non videam plus in illius affultibus impetûs esse, quàm in aliis morbis cutaneis.

Ejus species quatuor distinguit Celsus (a) cujus verba hîc mutuabimur : *Minimè mala est quæ similitudine scabiem repræsentat ; nam & rubet , & durior est , & exulcerat , & rodit ; distat autem ab eâ quæ magis exulcerata est & varis similes pustulas habet ; videnturque esse in eâ quasi bullulæ quædam ex quibus interposito tempore quasi squammulæ solvuntur , certioribusque hæc temporibus revertitur.*

Alterum genus est pejus & simile papulæ ferè , sed asperius rubicundiusque , figuras varias habens. Squammulæ ex summâ cute decidunt , rosio major est , celerius & latiùs procedit , certioribusque etiam quàm prior temporibus & fit , & desinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnùm deterior est ; nam & crassior est , & durior , & magis tùm & in summâ cute funditur , & vehementius rodit , ipsa quoque squamosa est , sed nigra. Proceditque & latet , nec tardat. Minùs verò errat in temporibus quibus aut oritur , aut desinit. Neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen est.

Quartum genus est quod curationem omninò non recipit , distans colore. Nam subalbidum est , recenti cicatrici simile , squammulasque habet pallidas , quasdam subalidas , quasdam lenticulæ similes , quibus demptis , profluit sanguis nonnunquam. Alioqui verò hujus humor albidus est , cutis dura atque fissa est , proceditque latiùs. Hæc verò omnia genera oriuntur maximè in pedibus & manibus , atque ungues quoque infestant.

Hûc usquè Celsus de impetigine cujus dùm quatuor species recenset , gradus potius ejusdem morbi quàm morbum naturâ diversum describit , nisi pro diverso genere illud habueris in quo sanguinea læduntur vasa mixtoque cruore crustæ enatæ nigrescunt. Verùm cùm vetustioribus temporibus minùs noti fuerint herpes , variaque pro diversis phœnomenis imposita fuerint nomina , nil mirum si impetigo sibi proprium vindicaverit nomen ; cùm tamen illa nullam aliam nobis exhibeat idæam præter illam quæ convenit herpeti nunc miliari sic dicto , in quo sæpè admixto , sive ob scalpturam , sive ob erosionem sanguine , crustæ nigrescunt , nunc crustoso phagædenicorum herpetum generi , quod statis temporibus aliquandò revertitur , cutim findit , propagaturque &

(a) Lib. 5 , cap. 28 , 17.

lenticulas etiam maculosas, atque leviter squamosas seorsim à morbo in cute progerminare facit. Nam sæpè post obductam cicatricem locus herpetibus antea patens lentiginibus deformatur: hinc tantummodò propter Celsi auctoritatem hìc impetigini titulum peculiarem damus. Nam quòd illustrissimus auctor ait in pedibus atque manibus impetiginem præsertim emicare, id etiam herpetibus fenum præsertim commune est, quamvis & ab illis nullus locus immunis sit. Id ab ipsâ Celsi descriptione desumimus quod etiam herpetibus vulgare, præsertim in viris exercitatis atque robustis contingit, ut incipienti herpeti jungatur phlogosis, & inflammationis erysipelatosæ sæpè per universum morbi decursum, nunc concitentur, nunc fileant vestigia.

Verùm licèt & curatione apud antiquos & symptomatibus consonet impetigo cum herpetibus, nec possit juxta Celsi mentem cum lichenibus quos alibi descripsimus confundi, ut tamen & Galenus & cæteri auctores Græci voluère, fatendum est non mirum esse si apud varios auctores qui de morbis cutis scripserunt, sæpè diversa sit ejusdem morbi descriptio ab illâ quam alii usurpant. Non enim idem est impetiginibus laborare, seu herpetibus, in oris meridionalibus quas torret directâ solis impendentis actio, in quibus cutis per se arida, exsucca, densa partes humorum subtilium non retinet, nisi acerrimæ sint illæ & quasi in extractum redactæ, sed summam simul moleculæ acres ad rodendum obtinent efficaciam; aut contrâ iis affligi atque contabescere in locis frigidis, uliginosis, atque paludosis. Multùm differt an corpus in quod incidunt molle sit, fœmineum, carnes diffluentes habeat, deliciis fractum & voluptatibus repetitis enerve; an indurata laboribus militum membra iis corripiantur. Undè licèt nullâ ratione variet indicationum fons atque scaturigo, methodus tamen medendi insignes edocet diversitates, adhibendas; cùm hìc stimulo & calcare natura sit incitanda, hìc contrâ frænâ atque habenâ coercenda. Quod satis norunt Medici qui ex Hippocratico præcepto non universalia tantùm morborum, sed ægrorum singularia sectantur.

ARTICULUS VIII.

De Vitiligine.

Absoluto de herpetibus tractatu maximam morborum cutaneorum partem videmur exegisse, nam à levissimo ad gravissimum cutis affectum quasi scalam præbent herpetes, varia tùm Græcorum, tùm Arabum nomina sub uno intuitu comprehendentes. Undè ab his nunc ad enormes, tùm fœditate, tùm etiam incommodis atque periculo morbos ordo noster nos deducit. Quorum primus à Celso vitiliginis nomine designatus, ab antiquis Græcis *Alphos* & *Leuce* vocabatur (a). « *Vitiligo*, inquit, *quamvis* » *per se nullum periculum afferat, tamen & fœda est, & ex pravo* » *corporis habitu fit. Ejus tres species sunt; ἄλφος vocatur (απο τῆ* » *ἀλφιδίειν mutare (b)), ubi color albus est, ferè subasper & non* » *continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Inter-* » *dùm etiam latius & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μελας* » *colore ab hoc differt quia niger est & umbræ similis, cætera eadem* » *sunt. Λεύκη habet quiddam simile ἄλφω, sed magis albida est, &* » *altiùs descendit, in eâque albi pili sunt & lanugini similes. Omnia* » *hæc serpunt, sed in aliis celerius, in aliis tardiùs. Ἀλφος & μελας* » *in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt: λεύκη quem* » *occupavit non facilè demittit* ».

Ex hâc quam à Celso mutuamur descriptione patet vitiliginem sive ἄλφος genus morbi constituere, cujus μελας & λεύκη duæ sunt species. Si non mavis λεύκην ut summum gradum mali, ad maximam constituti violentiam intelligere: cùm vix ulla causæ differentia statui possit, varietas tantùm insit accidentibus. Vitiligo igitur morbus est verè lymphaticus, sui generis, affinis herpetibus, sed rebellis maximè, nec eum confundere licet cum epinyctide, quamvis Paulus (c) ita senserit, nec ad hydroa referendus est, teste Manardo (d). Effere pariter Avicennæ & de Saïre Haly Abbatis potiùs ad hydroa referuntur, quàm ad vitiliginem. Si tamen persistant rebellia, nec in pustularum simplicium classe contineantur, ad vitiliginem deflectunt, quam apprimè Haly Abbas (e)

(a) Lib. 5, cap. 27.

(b) V. Gorraï definit. Medicæ.

(c) Paul. lib. 4, cap. 5, 6, 7, 8 & seq.

(d) Manard. Epist. Med. lib. 3, Epist. 17.

(e) Lib. 4, cap. 16.

ulcerum *Balechiorum* titulo descripsit, eam etiam *assapha* vocans ut & Almanfor *alsafaphum*.

Meliùs & pleniùs vitiliginem describunt Arabes sub nomine *Morphææ*, quam vocant *Morphæam* nunc albam, nunc nigram; & alba *Morphæa* sub nomine *Bothor* à Rhase descripta est, *Albaras* etiam ab Avicennâ (a) & *Alguada* (b) dicta. Sed satis est tot nominum varietates indicasse. Rem describendo meliùs exequemur.

Vitiligo (c) seu Alphus, ut Latinè vocem merè Græcam reddamus, constat ex pustulis formam ut plurimùm irregulariter circularem affectantibus, sensim sine præviâ febre à simplici & unicâ pustulâ exordium sumentibus.

Vitiligo simplex summam cutim obtinet, nec profundè in ejus substantiâ inurit. Imò nec vicina prætermodùm tument: sed cùm pars affecta immaniter pruriat, partes vicinæ contrà crassiores & densiores factæ, lævesque ad tactum pilis diffluentibus, vix sensu aliquo donantur. Parcus humor exit ab ulcusculis, sed albo-flavus ad exitum apparet, squallidus, aliquandò viridescens. Similia vidi in viris cæteroquin robustis quos angit omnium rerum & præsertim aëris renovati inopia atque victûs egestas pessima, & quos aut scelus perpetratum, aut reatus etiam aliquandò injustus, sed semper durior, squallori carcerum inclusorum affigit, sæpèque sub scorbuti nomine tractantur. Facile sanantur hæ pustulæ, ubi ad meliorem vitæ habitum miseri pervenerint. Jure meritòque Paulus à malo corporis habitu, seu cachexiâ pendere *αλφοι* ait; nam omnibus quos viderim & corpus & animus mirè angebantur. Facies ut plurimùm turgida simul livescebat, tumebant œdemate, sed calido, manus atque pedes. Foetebant ulcera, nauseamque odor ille ac ciborum fastidium illicò assistentibus concitabat. At se noctu præsertim ita pruritu torqueri querebantur miseri, ut in ejulatus prorumperent, cæteroquin ad alia ferè sensu amisso. Internæ verò functiones satis bellè se habebant, & ad omnia vel maximè minacia torpidi stabant, inertes, & quasi stupentes. Prætereà rumpebantur ructibus fetidis & rancidis miseri: quod ad victûs genus, non ad morbi speciem referendum est.

In hac turpissimâ vitæ fœditate, perseverante malo, nil mirum est, si cùm increascit mali ferocia, maculæ nigrorem contrahant,

(a) Lib. 4, Felt. 7, cap. 9, 10 & seq. tr. 2.

(b) V. Constant. Afric. lib. 8, cap. 16.

(c) V. Gorraei Descrip. Medic.

fiatque *αλφος μελας*, seu vitiligo nigra; imò & *γαγγραινικαι νομαι* misero malo miserrimum finem imponunt. Verùm non videntur antiqui hoc sensu intellexisse nigrorem vitiligini superinductum, sed à bile in nigram versâ pendere arbitrabantur.

Imò potest etiam nigredo illa ad salutem apparere, si nempè humor exiens siccat, & exsiccatione suâ in nigrum vertitur; nec feralem prognosim indè video ab antiquis institutam. Nam æquâ curationis facilitate tolli vitiliginem & nigram alphum pronuntiant (a). Undè crediderim illos mecum consentire; morbos illos putabant vix unquam sævire, nisi in eos quos egestas atque penuria in augustis & aëre carentibus locis inclusit.

Hanc ergo vitiligini causam assignabimus, scilicet victum ex muriaticis concoctu difficilibus, & crasso atque indivulso glutine turgentibus, si corrupta sint alimenta illa atque mucore fracido diffluentia, ut in annonæ penuriâ, in obsessis urbibus, in navibus altum per mare deprehensis, atque sævissimis hostium carceribus. Hæc verò cùm interiùs ad alteranda atque pessumdanda sanguinis elementa tonumque solidorum infringendum agant, si simul cohibeatur perspirabilis humoris putridi effluxus, si aer vaporibus effoetus & vietus inspiretur, viresque hoc necessario sustentaculo defraudatæ collabascant, si animi angor vires prosterнат & corpus humi affligat, validum dici debet corpus, si cutis intactis cæteris functionibus labem sola plectat; undè etiam con-jicere licet tam ad scorbuticam luem quàm ad herpes vitiliginem pertinere, ejusque consortio rarò esse immunem. Ex his deducitur cur in oris maritimis calentibus atque humidis, aëre non renovato, & silentibus ventis, plus illiùs foeditatis reperire sit? Cur illa lues magis in eos impendat qui ex opiparo victu & abundanti omnium rerum copiâ, sive vi, sive mutatâ vitæ conditione, detruduntur? Ita ut rem actam videremur agere, si diutiùs in remotis causis inquirendis insudaremus. Hic est ille sancti hominis Job (b) morbus quem ut inopina clades ad ultimum miseriæ detruferat, ita restituit rediens rerum omnium abundantia.

Quamvis in valido corpore, causisque non perpetuis, nec vehementissimis, jure morbum hunc inter lentos numeremus, non tamen cum antiquis de securitate quam hoc morbo affectis spondent consentimus; putrescente enim lymphâ perspirabili, cæteros pariter

(a) V. Goræum Defin. Med.

(b) Mead. Medica Sacra.

humores pessumdari necessarium est, undè & exoriri scorbutum & nasci tandem gangrænâ immedicabilem consequens est. Hinc sæpè antè supplicium indictum incarcerati, etiam sine illâ carcerum notissimâ febre, morbo pereunt; hos aeris liberior usus & alimenta saniora servassent.

Verùm si inter periculosos morbos illi recenferi non debent qui levi operâ sanantur, id verum præcipuè est de vitilagine necdùm inveteratâ. Nam etsi Paulus corporibus ritè purgatis topica aptet adstringentia simul & cathæretica, mihi ex ipsorum antiquorum dogmatibus deduci posse videtur, maximam curationis partem in saluari victûs & aëris mutatione consistere. Applicanda sunt ulceribus emplastra quæ cohibeant coquantque materiem intûs hærentem, dùm intereâ mutantur in melius humores per salutarem diætâ quæ ex tenuibus alimentis, ut potè viribus deficientibus, constare debet, eosque feligere debemus ex cibis qui maximè putredini adversantur, licèt concoctu facillimi sint: tales præbent olera mollissima, juniorum animalium carnes aceto conditæ, fructus horæi, panis benè fermentatus, cerevisia recens, vinum oligophorum. Intereâ juscula, apozemata ex similibus plantis confecta, ptisanæ acidulæ præscribuntur, condita ex melle, saccharo, fructibus horæis in usum vocantur, & morbo graviore aptantur plantæ antiscorbuticæ quæ tonum fibræ atque ventriculo addunt, simulque vi volatili ad ultimos lymphæ recessus penetrant. Aliquandò tamen tonicis etiam aperientibus locus est, sed levioribus, ne fortiora per se corruptis liquoribus flammam subdant: talia sunt radices angelicæ, imperatoriæ, apii, fœniculi, pimpinellæ, fraxinellæ, folia fumariæ, scabiosæ, chamædryos, salviæ, & aliorum similium vegetantium quæ inertî naturæ & quasi prostratæ stimulos addunt. Hæc vulgò sufficiunt. Inveterato verò malo fortiora præscribuntur ex eodem genere quibus in summâ putredine possunt addi exterius lotiones ex cortice Peruviano. Ejus verò usus interior omnia alia hujus generis antiseptica medicamenta præcellit, modò sensim & repetitis dosibus ita intra sanguinem insinuetur, ut nullâ parte horæ eo sanguis careat & cruor ipse hujus tincturam contrahat. Certè hîc peste pejus ageret mercurius, etsi etiam adessent, ut hisce viris familiare est, signa vel maximè ferocia luis venereæ; cùm nullum possit innocuè, vel ex levissimis attenuantibus intra sanguinem immitti, in quo omnia in tabum diffluunt, & pars lymphæ mucida decomposito sanguine

à ferosâ ejus parte quasi in floccos separatur, quod & in sanguine è venâ educto evidenterprehenditur.

Cùm cutis ipsa in suâ superficie tantùm ægra sit, rarò in hisce morbis aliquod remanet cicatricis vestigium, nisi tamen aliquod ex emplastris cathæreticis fuerit applicatum, qualia sunt epispastica varia, digerentiave quæ viride æris recipiunt, aut præcipitatis mercurialibus animantur.

At leuce, seu *ἀλφός λευκή*, licèt eodem sub nomine comprehendatur, jure tamen sub titulis variis à Paulo (a) ab Aetio (b), distinctè tractata est, quæ profundior à Celso jam pronuntiata fuerat & curatu difficilior. A prædictis verò auctoribus in hoc tantùm à leprâ distinguitur quòd leuce nullam asperitatem cuti inducat, lepra contrà asperam cutem efficiat. Aristoteles homines tantùm (c) *λευκῇ* pati ait, cætera animalia nequaquam; pueros & mulieres minùs quàm viros. In primâ quidem parte errat, nam porci & omnia quæ stabulis continentur animalia leuce subjiciuntur: in alterâ verum dicit, cùm mulieres vacuationibus menstruis à plerisque morbis cutaneis liberentur, nisi ad senium pervenerint; pueris morborum cutaneorum causa alia sit ut jam alibi expositum est, & etiam alia forma, tùm ob solidorum mobilitatem, tùm ob liquidorum tenuitatem.

Cùm autem multa de leuce apud auctores habeantur, hunc tantùm ipsi cum Celso caracterem appingunt quòd altiùs descendat, id est cutem excavet, & ipsi inferior atque depressa appareat, in ipsâque pili albi sint & lanugini similes: & reverà in leuce exquisitâ duo isti characteres concurrunt. Omnes qui de leuce scripserunt auctores & plerique de eâ nominatim egerunt, nihil addunt ultrà. Apud recentiores verò scriptores de leuce nulla mentio injicitur, sed quidquid de eâ dicitur partim refertur ad lepram, partim verò ad luem veneream.

Certè fatendum est maximam partem earum quæ sub leuces nomine comprehendi possunt affectionum à venere pendere & remediis antivenereis rectè expurgari. Undè licèt sæpè successu illa caruerint, ad vim morbi, potius quàm ignorance causæ, artis impotentia relata est. Certè apud nos, si venerem illicitam tollas, leuce, saltem exquisita, rara est, & vix unquam visa. Mor-

(a) Leco citato.

(b) Tetrab. 4, Serm. 1, cap. 133.

(c) Probl. sect. 10.

bum tamen analogum vidi in viro quadragenario qui inferioris Normanniæ littora habitabat & Parisiis consulendi gratiâ advenerat. Is staturæ prægrandis, corpore macilento insignis, vultum atque manus grandibus crustis quas lanugo rara & mollis vestiebat obductas ostendebat, cætera sanus, nisi quòd aut vigilias anxias, aut somnum inquietum experiretur, molesto pruritu ipsum excitante, qui die sileret, noctu revivisceret; decidebant incerto tempore crustæ, aliis bidui intervallo renascentibus, sine ullo humoris exitu, & si quandò per artem, siquidem omnia tentata sunt, tollerentur illæ, cutis apparebat rubella, depressa tamen, & infra oras cutis sanæ subsidens, & quasi sub crustis erysipelatosa. At illa brevì levis, indèque crustis rursùs obtegebatur. Crustæ albidæ, splendentes, ad limbos subrufæ erant, aliquandò sanguinis tincturam ob scalptum admixti sibi sumebant. Originem à levibus initiis malum duxerat. Pruritus incommodus & pustulæ leves negligendæ malo rebeli atque pertinacissimo præluserant. Semper rectè valuerat, & suspicionem mali venerei omnia paratus subire remedia longè abigebat. Nulla ipsi fides admota; vexavimus miserum usque ad fastidium frictionibus & inunctionibus mercurialibus. Successerunt ex communi consilio suffumigia. Post aliquot quietis intervalla ne quid ex parte mercurii deesset, confugimus ad usum mercurii sublimati corrosivi ex methodo Celeberrimi Van Swieten. Irrita fuère ægro fastidiosa hæc tentamina, malum perstabat immobile. Tandem ex viperis & sale viperino confecta sunt juscula & sumendis jusculis sal, ne virtus irrita caderet, admixtum. Demùm regimine ex vegetantibus præscripto, simulque longo usu ptisanæ sudoriferæ atque purgantis, ad patriam amandavimus virum non divitem & qui tantas jam perpeffus fuerat moras. Convaluisse audiui, verùm nec methodum novi, & an casus, Medicusve levaverit, certò scire non potui. Vidi tamen similem ferè casum omninò sanatum, longo usu pilularum illarum mercurialium quæ *de Belloste* dicuntur, in nobilissimâ muliere, quæ licèt & maculas crustosas leves & lanuginosas experiretur, ad leucem veram & exquisitam referre ideò nequeam, quòd in fæminâ à tribus puerperâ mensibus aliquid lactei in malo latere legitimè suspicari liceret.

Multi pariter alii similes reperiuntur casus apud auctores qui ad leucem referri possunt, & qui sub nomine scabiei impuræ, pforæ, aut aliorum similium morborum describuntur. Nam si veris nomi-

nibus uti volumus, nullus horumce morborum qui passim sub scabiei crustosæ titulo describuntur ad scabiem referri debet; sed ad album saltem revocatur, si non ad leucem. Ita casus Martini Kelly qui apud Brisbane (a) balneis tepidis, sarsaparillæ potu, tincturâ antimonii & quâque septimanâ dosi semî-unciæ salis Glauberi sanatus fuit, evidenter albo laborabat, & similes casus apud Etmullerum, Riverium, Hoffmannum reperire est. Unde patet quæ ab antiquis descripta sunt sæpè apud recentiores reperiri; sed id enormis nominum confusio fecit, ut sub variis nominibus eadem res tractarentur.

Ex affectionum istarum congerie apud ferè omnes auctores desumendâ patet leucem, seu inveteratam veterum vitiliginem reverà existere & in gradu remisso apud nos videri, licèt fatendum sit non frequenter admodum sine luis venereæ suspitione adeste. Illam veteres à leprâ & leprosis affectibus distingui voluerunt ob asperitatem quæ in leprâ reperitur, cùm contrâ lævitas quædam insolita distinguat partes leuce laborantes; at certè differentia hæc diagnostica non affecit auctores ita ut distinguerentur penitus inter se morbi affines. Nec certè distinctio magni momenti est, cùm leuce & causas easdem & medicamenta eadem atque lepra agnoscat, ut postea dicendi sese dabit occasio.

In utroque enim morbo lymphæ mucida & pars præcipuè ejus solidescens in concretum acre versa est, quod ubi ad aërem expositum est resinæ instar in corpus solidum vertitur, albescens primùm, postea rufescens, ut omnibus ferè resinis commune est; nec lymphæ hæc aquæ immixta in eâ solvitur, nisi tepore aquæ & temporis morâ adjuta sit. Tunc verò aqua dissolvens turbida fit, & squammis volitantibus in amyli morem onerata; quæ verò massa priùs spissa fuerat aquæ miscelâ splendet & pellucida fit gelatinæ aut mucilaginis in morem. Rursus verò illa ebullientis aquæ efficaciam cogetur atque concreset, imò & solida evadet & quasi cornea; nec alium inter ebullitionem, aut etiam igne nudo combusta, odorem spargit quàm qui proprius est albumini ovi combusto, undè fit ut illi tot adhæreant insecta, tot muscæ advolent, imò & vermes concipiantur, in quo à resinarum naturâ ut & phænomenis ad ignem summè abludit.

Quæ verò causa efficiens possit concretas ita ad superficiem cutis adunare partes lymphæ, ut sine exitu humoris oculis depre-

(a) Brisbane, pag. 45.

hendendi queant, lemæ novæ iterùm atque iterùm succrescant, recentisque succedant abrasis, statuere difficile est. Id tamen certò scimus ipsam totiùs lymphæ molem penitùs ac funditùs vitiari; non ita tamen ut, licèt facilè concrescibilis sit, in interioribus atque calentibus locis concreseat, quandoquidem integer servatur humorum circuitus, sed partes quæ aëris actioni exponuntur caracterem hunc lymphæ impressum evolvunt & partes pessimas concrecioni-que aptissimas ita ad cutim retinent, ut ad noxam visceribus inferendam jam evadant minùs idoneæ.

Scimus præterea non in illâ coagulatione atque concrectione partium præcisè morbi essentiam esse statuendam, sed in principio quodam fixo coagulante; quandoquidem partes morbis illis affectæ odorem spirant specificum oleoso-acidum, aut acescentem, quòd rancidulum quoddam latè oleat, foetoremque exhalet sibi proprium. Miasma illud est cujus naturam assequi per artem analyticam impossibile est, conjiciendo determinare periculosum in tantâ nostrâ rerum primordialium ignorantia.

At certè vitia illa cutanea summi generis & extremâ vehementiâ infamia non in lymphâ solâ subsistunt, sed videntur etiam malo vires fumente partes adiposas inficere, saltem summas, & quæ ad cutem hiant, undè cutis sub hisce pustulis nedùm tumeat, contrà deprimitur; & certè squammæ leprosæ in aquâ solutæ videntur aliquid separati olei indissolubilis ad superficiem emittere.

Id etiam deprehendimus observatione constanti non omnes omnium hominum lymphas horumce morborum insultibus æquè patere; rarò scilicet apud septentrionales populos, præsertim in locis à mari dissitis reperiri, rarò in viris lautè & opiparè viventibus & magnâ cibariorum diversitate gaudentibus, nunquam apud illos qui diætæ vegetabili adstricti sunt & qui aëris variabilis perpetuo fruuntur beneficio. Contrà verò morbis leprosis præcipuè addicti sunt qui littora depressa marium, ventis malè perflata & humore tepido infamia accolunt, qui victu putido utuntur & piscibus præcipuè vescuntur, undè ichthyophagi apud veteres Ægyptios vocabantur, notante sic Herodoto, aut locustis, undè acridophagi dicti, teste Diodoro Siculo, his morbis præcipuè conficiuntur (a). Aquæ etiam Nili apud veteres pro insalubribus habitæ & nomo sacerdotali interdictæ ideò sunt, quòd qui Deorum mysteria tractabant ab omni impuritate forent arcendi. Hinc nulla

(a) V. Recherches sur les Chinois & les Egyptiens, tom. 1, sect. 3.

gens omni squallo cutaneo adeò fuit obnoxia atque Ægyptii quorum aër annuâ inundatione Nili corrumpitur, per se fervidus & vix ventis perflatus salubribus etesiis Græcorum. Nec verò, licèt nunquam adeò immaniter in Europâ morbi leprosi sæviant, aut Italiæ oræ maritimæ aut Gallo-provincialia littora hisce morbis omninò immunia sunt, notantibus illustribus apud illos Medicis Raymundo Massiliensi, & antiquiùs Varandæo, Gordono, aliisque qui elephantiasim à se visam dùm doctè fusèque describunt, leucen & vitiliginem videntur descripsisse, potius quàm Græcorum Asiatiorum elephantiasim.

Id verò notavêre viri illustres, cum antiquis in eo conformes, quòd aëris tepidi & humidi, simulque stagnantis inclementia, cum perversâ ex piscibus atque cochleis diætâ malo quod descripsêre in pauperum sorditie ansam præcipuam dare videretur.

Et certè observandum est pessimam hanc aëris & victûs conditionem non solùm morbis chronicis inducendis aptam, sed quibuscumque vel acutissimis, si lento gradu sæviant, si sanguine intacto, aut per vim corporis reparato, lymphæ principia sensim adoriatur, posse morbos maximè fordidos ad cutim invehere, non ita tamen ut, positâ constitutionis aëreæ idæâ, idæa etiam morbi contingat; latet enim specifica quædam alteratio, à causarum complexu pendens, quam nulla valet observatio comprehendere.

Circà hujus causæ actionem à Doctissimo Raymundo sagaciter perpensam non ultrà immorabimur. Sed quî fiat ut lymphæ leuce laborantium glandulas mesentericas secundùm naturæ ordinem permeet, quippè inter omnes illorum misérias vix macrescunt, aut appetitûs prostrationem patiuntur? Ad cutem verò scena omnis transigitur. Videtur id pendere à miscelâ lymphæ jam aliquâ ratione corruptæ cum adipe & humoribus qui ad cutim affluunt, & si certa incertis miscere fas est, aliquid corpori animali proprium & singulare videtur intrâ lympham à corruptelâ ciborum introduci quòd fermenti vices ad solam cutim gerat, cæteris partibus innoxium; quod in cantharidibus solas urinæ vias lædentibus accidere videmus. Illæ enim cætera relinquunt intacta, nec infirmo pulmonum tenori nocent. Verùm cur eadem aëris constitutio in oris septentrionalibus scorbutum, in meridionalibus leucen & elephantiasim accersat? id nunquam certò sciemus. Sed differentiam à corporum conditione diversâ esse repetendam indè certò concludemus, quòd etsi leprosi morbi pluries intrâ nostras oras fuerint

advekti, pluries etiam ab iis exulare ipsos coegerit & corporum & victus, & aëris natura. Quod tamen ita dictum velim ut de summis tantum mali gradibus res intelligatur.

Prognosis verò leuces ea est ut in lepram neglecta & eodem victu persistente transeat. Fœdissimus est morbus, sed longus; absumptos tamen plures, sed longo interitu scimus. Pedes inflari, abdomen intumescere, cæteris decrefcentibus pessimum. Per phthisim & hydropem via ad lethum sternitur. Sed annos numerare licet in hoc morbo, non menses, & quæ tùm circà leuces, tùm circà lepræ de quâ jam agendum erit, prognosim atque curationem dicenda erunt, utrique morbo communia sunt. Est enim leuce congener morbus, sed levior, & qui eâdem sanetur methodo. Nec multi faciendum est propositum à Celso circà vitiliginis species experimentum ad prognosim & curationis possibilitatem (a). Ait enim; «incidi cutis debet, aut acu pungi; si sanguis exit, remedio locus est; si humor albidus, sanari non potest». Certè altiùs in posteriori hoc casu infixum malum & totam telam adiposam penetrasse indicatur, quod certè ad gravitatem & magnitudinem mali aliquid facit, non ad omnimodam insanabilitatem. Debet enim curatio tentari per ea remedia quæ ad sanandam elephantiasim conferre possunt.

ARTICULUS IX.

De Leprâ & Morbis Leprosis.

Lepra, nomen apud vetustissimorum populorum historias famosum, nobis idæam exhibet morbi fœdidissimi cutem infestantis sed parcentis vitæ, ita ut eo affecti ob fœditatem potius, quàm ob contagium ab hominum consortio segregati miserrimam agant vitam, & mortem expetant, tanquam malorum intolerandorum perfugium. Verùm si hanc idæam seposueris quæ ad omnia æquè leprarum genera pertinet, nulla est apud auctores descriptio quæ omnibus æquè speciebus competat & universas comprehendat; nominumque magna confusio effecit, ut nullus ferè sit ex omnibus quos descripsimus morbis cutaneis ad aliquam sævitiem atque pertinaciam evectus, qui non lepræ nomine fuerit designatus.

In genere squammas in cute concitat, undè lepra ἀπὸ τῆς λεπίδος *squamma* vocata videtur. Antiquissimus apud Græcos Hippo-

(a) Loco citato cap. 19.

crates vocabulo λέπραι utitur ad numerum plurale, quasi sub hoc nomine genera morbi, potius quàm morbum deprehenderet. Nam qui liber abscribitur Hippocrati *περι τῆς Φοινίκινος νοσῆ* ad Democritum Philosophum, vel ipso teste Cœlio Aureliano, spurius est; nec minùs tamen demonstrat ab omni ævo Phœnicibus endemium fuisse malum quo cutis foedè infestaretur.

« Hippocrates igitur de lichenibus, & lepris, & vitiliginibus » *λείκηδες καὶ λέπραι καὶ λευκαὶ* egit summam, ita tamen ut duas » earum species recenscat (a). Si enim juvenibus, inquit, sensim » se produnt, diuturnitate temporis augentur; in iis quidem » exanthemata non de abscessuum, sed de morborum genere » habendi sunt; at quibus ex his aliquid subito multumque con- » tingit, id certè abscessus naturam habet. Oriuntur autem, pergit » idem auctor, lichenes maximè exitialibus morbis (quod ad » lepram de quâ agimus nunquam pertinere potest); & paulò infe- » riùs addit, lepræ autem & vitilignes ex atrâ bile fiunt ex quibus » quæ valdè juvenibus contingunt & sunt recentissimæ, tùm quæ » in summè carnosus & mollibus corporis partibus sedem consti- » tuunt, curationem recipiunt ». Theoria hæc ad naturæ obser- » vationem expressa, verè Hippocratica est, quam libro brevissimo de alimento brevius adhuc expressit. « Ulcus, sanguis, pus, ichor, » lepræ, furfur *πύλον, αχῶρ*, sive ulcus in capite manans pingue » *λείχην*, lichen, *αλφός*, vitiligo, lentigo seu *ἐφελίς* interdum qui- » dem lædit, interdum juvat, interdum neque lædit, neque juvat ». Frustrà igitur monumenta vetustissimi auctoris ad lepræ intellectum torserimus, lepra ipsi morbus squammas in superficiem etiam internam corporis emittens fuit (b). Hinc Theophorbi filio in Larissâ lepram in vesicâ sine ullâ aliâ explanatione, ut de vocabulo cognito, admittit.

Apud Græcos igitur veteres lepræ nomen innotuerat, imò & adeò famosum fuit (c) ut oppidum in Arcadiâ Lepræum nomine, & in Achaiâ, imò & Lepriion insula dicta fuerint, ex eo, ut rectè autumat R. Stephanus (d), quòd aquæ ibi jacuerint minerales quibus lepra sanaretur. Apud veterem Romanorum Rempublicam in quâ Marti dedicati homines vitam agebant summè exercitatum simulque sobriam, vix videtur de morbis cutaneis injecta mentio,

(a) Protrhetic. lib. 2.

(b) Epid. 5.

(c) Plin., lib. 4, sect. 8 & 10.

(d) Thef. ling. latin.

qui postea post prima dignitatis imperatoriae tempora, corporibus luxu diffluentibus adeò invaluere, novitatis etiam specimen præ se ferentes. Certè Lucretii (a) poetae temporibus elephas, sive elephantiasis lepræ species ita Ægypto propria credebatur, ut præterea nusquam visam pronuntiare poeta philosophus non dubitaverit. Melius Celsus (b) elephantiasim ignotum penè in Italiâ morbum fatetur, aliis in regionibus frequentissimum, idem tamen de leuce & vitilagine distinctè egerat.

Nec Galenus ipse, licet jam ejus temporibus perversa admodum fuerit Romanorum agendi ratio, luxuque ac divitiis funditus deleta & oppressa antiqua Romanorum & virtus & disciplina, non minùs tamen de elephantiasi loquitur tanquam de morbo prorsus apud Italiam obsoleto.

In Italiam quidem ætate Pompeii magni (c) elephantiasim irrepisse auctor est Plinius (d), brevique ibi restinctam fuisse, sive ob felicioris cœli clementiam, sive ob facile devitandum elephantiacorum commercium; hinc etiam quanquam ævo Galeni Romæ benè cognita foret elephantiasis, Alexandriae tamen ob pravam victus rationem inquilinam asserit & toti Ægypto communem, in Mysiâ & Germaniâ non visam pronuntiat; imò & apud Scythas lactis potatores nunquam penetrasse edocet. Universum totiùs corporis cancrum, ut omnes Medici veteres, eam vocat, & ab atrâ bile pessimâ, sed criticè ad superficiem corporis depositâ, pendere putat. Quâ in opinione omnes eum secuti sunt veteres tum Græci, tum Arabes.

Verùm facile crediderim à Galeno (e) elephantiasim genuinam nunquam observatam fuisse, nam videtur aliquandò elephantiasim cum vitilagine confudisse, memoratque plures historias hominum per simplicissimam methodum curatorum; imò dùm eorum symptomata & curationis promptitudinem à vino in quod irreperat vipera narrat, nimium patienter anili fabulæ credit, cum aliundè elephantiasim ab acerrimâ bile pendere autumet, atrâ illâ & apud omnes ferè pro insanabili habitâ.

Verùm apud illum & omnes omninò Græcos, etsi à pluribus de elephantiasi singulari titulo tractatum sit, non idem est elephan-

(a) Lucret. de Rer. nat. lib. 5.

(b) Lib. 3, cap. 25.

(c) Lib. 26, cap. 5.

(d) De Arte curandi ad Glaucon, lib. 2.

(e) De Simpl. Med. Facult. XI.

tiasis ac lepra. Arabes primi elephantiasim sub titulo lepræ tractavêre; forsan ab Hebræis, forsan & antiquis Syris, lepræ nomen in elephantiasim Græcorum translatum est. Quem elephantiasim Græci vocant, affectum hunc Arabes lepram nominant. Morbo dissimili nomen elephantiafeos dabant. Nam apud ipsos elephas est tumor ulcerosus pedum, & crurum, de quo singulariter egêre Rhases, Avicenna, & apud Indos Bontius, apud Ægyptios Prosper Alpinus, ut postea dicendi sese feret occasio. Præterea de elephantiasi intelligi non potest quod ait Galenus (a) se lepram curasse venæ sectione, balneis ac usu hellebori, sed de Græcorum leprâ.

Aliâ ex parte famosa est apud nos leproforum historia, qualis apud sacros codices habetur (b), qui morbus ita à sacro scriptore delineatus est, ut fas sit discernere an ad vitiliginem, an ad elephantiasim referendus sit? An verò sit morbus singularis à Deo optimo maximo in populum suum immissus ut cujusque delicta cælesti irâ vindicaret, ut aliqui autumarunt (c)? Certè ita calidioribus regionibus humidisque videntur peculiare hi affectus cutis foedissimi, ut post ferale sacrorum bellorum exitus in Galliam magno numero immissi fuerint, postea ferè conticuerint. Ita enim increverat eorum numerus ut, teste gravissimo auctore Raymundo, locorum ad excipiendos leprosos destinatorum numerentur mille & quadringenta, quorum tituli cum supersint, vacuas sedes ostentant. Imò & equestris apud Gallos ordo iis inserviendis natus ad alios usus postea ob inutilitatem detortus est.

Remanent tamen lepræ illius Syriacæ & Ægyptiacæ vestigia; an communione nata, an locorum infelici cœlo debita incertum? Posteriori quidem causæ crediderim magis; nam apud Gallo-provinciales, quasi de re apud ipsos cognitâ, de elephantiasi loquitur Paræus (d); & quanquam minùs vulgatam, tamen & à se visam & sanatam testatur Cl. Raymundus & alii complures.

Hinc factum ut Universitatum nostrarum Medici Græco-Arabes nomina Arabum sumpsisse videantur & mutuasce, sepositis nominibus Græcis. Apud Arnaldum de Villanovâ, Gordonum, Concoregium & alios, videtur lepra, pro auctoris lubitu, nunc ad vitiliginem, nunc ad elephantiasim referri. Aliundè verò auctores qui in borealibus regionibus scripserunt, lepræ nomen multis etiam

(a) Arte cur. ad Glauconem, lib. 11.

(b) Levitic. cap. 13.

(c) V. Calmet Dict.

(d) Lib. 19, cap. 8.

dederunt cutaneis morbis. Britannia minor quæ magnam partem littorum Gallicorum constituit, ex omnibus regionibus Gallicæ ditionis foedioribus morbis cutis contaminatur. Et ut sua est Picardis, sive Morinis febris sudatoria, ita & Aremoriciis illis, seu minoris Britanniae incolis inest cutis singularis foeditas (lepram vocant) per omne vulgus vagata, imò & sæpè in divitum ædes irre-pens, cujus cùm frequentia viderim exempla, nihil aliud esse cre-diderim quàm herpetum genus *est'opuevor*, seu irrepens, cui vires ad-dit & formam maximè venenatam diathesis in aëre humido viven-tium atque regiminis negligentium scorbutica (a). Undè plus muta-tione loci & diætâ vegetabili atque acri cardiacâ anti-scorbuticâ-que apud istos proficitur, quàm ullâ apud antiquos decantatâ methodo quæ ad lepram, aut elephantiasim commendabatur. Non ausim idem dicere de cutaneis foedissimis qui non vulgò, sed interdum in Angliâ reperiuntur affectibus, de quibus mentionem fecêre observatores apud illos plurimi (b), cùm videantur validif-sima è falsaparilla & cantharidibus remedia commendari.

Si foeditas sola affectûs aliquid facit ad elephantiasim consti-tuendam, sine aliis de quibus mox loquemur caracteribus, non adeò rarum esse malum fatebimur. Alphos, leuce, imò herpes phagœdenicus nomen illud terroris plenum, & foeditate formi-dandum apud vulgus circumferunt; verum si & vitium substantiæ in cute & etiam in textu cellulari requiratur, rarissimum. Hinc etsi vulgari loquendi formulâ quin omnes isti morbi ad lepram referantur nihil vetet, certè ab elephantiasi distincti sunt, ut & lepra illa quæ Finlandiæ Bothniæque septentrionalium oras ma-ritimas infestat & cujus causam Ill. Linnæus (c) ad insectum peculiare quod sagacissimus in historiâ naturali auctor describit, adscripsit. Ut igitur morborum horumce leproforum distincta possit obtineri idæa, scireque liceat quomodò legendi sint auctores qui de hâc calamitate scripserunt plurimi, antè omnia describenda est brevius lepra Græcorum quæ simplicio rem morbum constituit, postea Hæbræorum lepra, tùm demùm Arabum lepra quæ ele-phantiasis Græcorum est; nam elephantiasis Arabum ad morbos peculiares pertinet. Postea tractandum erit de iis quæ apud nos aliquandò occurrunt reliquiis morborum qui ex Africanis &

(a) V. Cocchi de victu Pythagorico.

(b) Brisbane, Hilary, &c.

(c) Amœnitates, tom. 7, Dissert. de Leprâ.

Asiaticis regionibus apud insulas ab Europæis excultas asportati, vel ex contagio, vel ex communione contrahuntur, vel importantur, falsoque pro venereis habentur, sæpissimè ingenti medicantium errore & ægrorum infortunio.

P A R A G R A P H U S I.

De Leprâ Græcorum.

Si Galeno (a) credamus, pituita multa, crassa, falsa & immota in leprâ & pforâ reperitur. Nullam alioquin utriusque morbi descriptionem addidit, sed ne aliquid inde ad novum morbi genus in pforâ quærendum concludamus, facit quod omnes ferè auctores Græci, post Galenum, præsertim P. Ægineta (b), de leprâ & scabië promiscuè egerint, imò Oribasius (c) non solum scabiem, sed & leucem simul miscere non dubitaverit. Verùm lepræ qualem Græci noverant & curabant descriptionem accuratam reliquit idem ille Archigenes qui elephantiasim ad naturæ normam post Aretæum descripsit, & cujus fragmenta ab Aëtio (d) servata temporum naufragium evasere.

Hunc auctorem si consulas, «differt lepra à leuce & alphi viti-
» liginis speciebus in eo quod lepra aspera sit ad contactum, &
» pruritus locorum inducat; cutis enim sola est quæ affecta est,
» & excoxiatâ cute, caro subiecta sana reperitur. In leuce verò
» subiecta cuti caro tota per profundum transmutata est ad albi-
» diorem colorem, & superficies affecti loci lævissima est, & con-
» fricta citius rubescit, præsertim in iis qui facile curantur. At verò
» alphi in superficie hæret & veluti squamma cuti affixus est.
» Cæterum à scabië differt lepra quod in scabië quidem furfuracea
» quædam cuti inhærentia apparent, in leprâ verò quædam veluti
» magnorum piscium squammæ. Differt verò lepra ab impetiginè
» feroci eò quod impetigo orbiculatius semper proserpat, lepra
» verò non ita, nec eodem modo ». Idem omnino Paulus (e), nisi
quod lepræ orbicularem figuram tribuat.

Hæc satis fuerint ut intelligamus lepram Græcorum non ita

(a) De Sympt. Caus. lib. 3.

(b) Lib. 4, cap. 2.

(c) Synops. lib. 7, cap. 48.

(d) Aetii Tetrab. 4, Serm. 1, cap. 134.

(e) Lib. 4, cap. 2.

rarò apud nos occurrere, nec sævitie semper adeò metuendam, sed, ut aiunt antiqui, lepram esse ad morbos pforicos ablegandam; ita ut pruritus cutis quem à falsedine derivabat Galenus, de quo peculiari articulo egere Aëtius, Paulus, Oribasius (a), ad pforam aditum faciat, pfora verò lepræ aditum sternat morbis congenitis & solo gradu diversis; nam scabiem, si ab insectis pendeat, hâc in scalâ numerare nefas. Impetiginem, pruriginem, pforam & lepram velut ejusdem mali quatuor gradus J. Fernelius (b) vir in intelligendis auctoribus Græcis acutissimus numerat, sed mixtâ jam ex Arabum doctrinâ confusione lepram nullis ait cedere remediis, & de ejus curatione vulgus divos, inquit, implorare solet, quod cum elephantiasi conveniat, nullâ ratione ad Græcorum lepram pertinere potest quam adeò facilè à se sanatam Galenus arguit.

Verùm rem planam & apertam auctoritatibus agitare inutile est. Nullus est qui non viderit, in hominibus præsertim quos sua ad spurcitiem vitæ redegit inopia, similes in cute nasci sine ullo humoris exitu tumores, parvos primùm atque pruriginosos, tactui asperos, humorem nullum fundentes, saltem qui se oculis nudis deprehendi sinat, licèt quod extrâ cutim solidum apparet & prominet necessariò fluidum fuerit. Increscunt sensim, & sæpè aliquam attolluntur in molem lemæ leprosæ. Si nimîa vi fuerint evulsæ, sanguinem ad basim fundunt, carnemque, ut cum veteribus loquar, seu potiùs basim cutis sanam & rubellam ostendunt, ex quâ tamen novæ crustæ mox succrescunt.

Sejuncti sunt atque separati omnes isti tumores, sed etsi sparsim apparent, si magno numero cutim occupant, certè monstroso aspectu terrent, præsertim ubi faciem occupaverint. Pruritus enormis basim & intervalla crustarum ita occupat, ut noctem insomnem ducere iis necesse sit, aut à somno expergefactis è lecto prosilire, præcipuè, notante Galeno (c), si in diætâ fuerint negligentiores, cibosque acres assumpserint, aut cursu atque laboribus sese confecerint, quod non rarò agrestibus hominibus accidit, ita ut ab utili laborandi habitu sese in turpissimam mendicationem projicere cogantur. Odor in hoc lepræ genere nullus nisi fracidus & fordibus familiaris, & in toto morbi, longissimo quidem,

(a) Libris citatis.

(b) Lib. 7, cap. 4.

(c) De Sympt. Caus. lib. 3.

illò decursu vix variationem aliquam accipiunt phœnomena, ita ut per longam annorum seriem in eodem statu remaneant, donec multiplicatâ materiâ obstruantur lymphaticæ glandulæ, cachectique tandem atque hydropici moriantur, aut tabe pulmonali absumantur ægrotantes. Sed pluribus sine alio incommodo ad senectutem usque prorogatur morbus, saltem in pauperiori hominum genere quibus ipsa facit inopia ut auxilia negligant, diætam aspernentur, & nullam bonis artibus fiduciam, ut potè rebus ignotis & ipsorum captum excedentibus, adhibeant.

Ut in hoc morbo diagnosi ipsiis deprehenditur oculis, ita prognosim experientia demonstrat; curationem non adeò difficilem autumabant veteres Græci; & de eâ sumendum est quod Galenus (a) ait se lepram sanasse copiosâ venæ sectione, balneis tepidis & usu hellebori. Quem quidem hellebori utriusque usum etiam externè commendat Paulus (b), quibus successu carentibus post eas purgationes quæ atram bilem expurgant, commendat topica cathartica & exsiccantia, calcem, seu ejus aquam, natrum, sulphur, mysi & calcitidem; eadem & Oribasius (c) & veteres ferè omnes Græci qui sese mutuò exscripserunt, exceptis tamen Archigene & Aëtio qui de internis medicamentis mentionem nullam vel minimam injiciunt, sed fortiora topica commendant & potentiùs detergentia, inter quæ maximè illud famosum erat quod in quinque dierum intervallo lepram ait tollere Archigenes. «Æruginis drachm. iij, iv, resinæ pini liquidæ drachm. j, thuris recentis drachm. ij, arida cum aceto terito, & adjectâ resinâ liquatâ præfrictis imposito, & alternis solvito, invenies lepram splenio adhærentem»: quod certè medicamentum & ritè confectum & periculi expers nil video quod impediât quin adhibeatur. Illud artificium cutis purgationem vocabant, quatenùs irritata omnia excernicula liquorem contentum exprimunt & exsudant, mutaturque liquorum in cute contentorum natura, dotisque eorum omninò renovantur. Id purgare cutem vocabant, medicamentaque ad hunc usum adhibita dicebantur cutis purgantia. Crudelius est aliud (d) quod vocat lepram excorians, id est suppurationem ad basim excitans. «Rad. chamæleontis nigri partem unam, succi

(a) Art. cur. ad Glaucon, lib. 2.

(b) Lib. 3, cap. 2.

(c) Synops, lib. 7, cap. 48.

(d) Aetius Tetrab. 4, Serm. 1, cap. 134.

» thapsiæ partem unam, ventrium cantharidum, sulphuris, æquales
 » singulorum partes pice liquidâ excipe, & loco illine, ubi illum
 » probè confricueris; postquàm verò bullæ ac pustulæ excitatæ fue-
 » rint lenticulam cum melle jam imposito ». Simile ad eundem
 usum prædicatur unguentum ab Actuário (a), quod non vesti-
 culas, sed inflammationem actuosam concitandi consilio per
 horas alternis apponit, alternis detrahit, donec omnia novam
 actionem purgata concipiant. Certè ex his suppuratio concitatur,
 magisque actioni mechanicæ fidendum hujus remedii quàm empy-
 ricæ adipis arietini applicationi quam iidem commendant. Si fides
 doctorum virorum relationibus adhibenda, grassantur apud insulas
 Caraibum herpes pessimi generis & ad lepram accedentes. Hos
 ars nulla valet tollere: soli eorum malignitatem & pertinaciam
 aggredi audent nigritæ & vincere, sed eos crudeli adoriuntur arti-
 ificio, quatenus scilicet neglectâ interiori curâ universam cutem
 superficiali suppurationi audent committere, quâ sanatâ, communi
 consensu fatentur Medici qui in hisce oris medicinam fecêre tolli
 virus, sine ullis feminis impuri reliquiis.

Verùm ex his videre est quanto gradu distet lepræ istiûs nostræ
 curatio ab elephantiasis curatione. Et certè nullam aliam indi-
 cationem offert illa nisi quam falsa & ut antiqui aiebant *αλμυρωδης*
 lymphæ indicat constitutio, quæ quoniam ut ad lepræ gradum
 evehatur altas supponit & intus in vitio intimo fundatas atque
 stabilitas radices, supponit etiam, ut excidatur, longiora artis
 molimina. Omnia hîc arida sunt & imperspirabilia. Humor falsus
 ad superficiem mucidam humorum materiem retinet inductâ
 constrictione, ibique corrumpit, exsiccat verò corruptam & quasi
 coagmentatam. Undè certè præcipuum sanationis in diluentibus,
 acre solventibus, demulcentibus præsidium consisteret, si non
 altum fomitem præberent concoctionum vitia præcipuumque
 earum instrumentum bilis, quæ visa est veteribus ut morbi causa;
 sed saltem, si loco virtutis saponaceæ atque penetrantis, acrem,
 salinam, muriaticam sumpserit indolem, mirum est quantum ferat
 adjumenti ad producendos affectus falsæ lymphæ aliundè à pers-
 pirationis inconcoctæ vitiis inspissandæ. Huic attenuandæ, simul-
 que deturbando de quo mox agebamus fomiti, præcipuè con-
 ferunt resinosa cathartica, quidquid contradixerit Helmontius.
 Undè tota curatio permixtâ & complicatâ indicatione nascitur.

(a) Lib, 3, cap. 5.

Hinc diluentium atque demulcentium, illinc verò cathartorum, non neglectâ topicâ remedium administratione, quæ nunc ex emollientibus atque laxantibus, nunc ex digerentibus atque deter-sivâ vi pollentibus medicamentis absolvitur.

Venæ sectionem quidem quam Galenus initio morbi celebrandam indicat per se morbus postulare non videtur. Multa sunt tamen quæ ipsam suadent accidentia. Certè curationem moliri magno apparatu in homine sano & plethorico, sine hujus remedii usu, imprudens foret; cum non aliud ullum remedium æquè tensionem tollat atque præcaveat, æquè laxando vasa siccitatem diluat, remediisque efficacibus adhibendis ansam præbeat, irritationis causas & effectus tollendo simul & prævertendo. Prætereà verò mucosam sanguinis partem plurimum vacuat venæ sectio, cum ejus efficaciam pars illa maximè tollatur & exeat. Undè inter morbi nostri auxilia pluribus in casibus, præsertim antequàm medicamenta aggrediamur, locum obtinet; & ab illâ post levem & quasi præparatoriam catharsim secundum locum sibi vindicant balnea tepida quæ cutim laxando humectant, vasaque meabilia reddunt & humores mobiles. Iis verò si virtus attenuans & mucum solvens addatur, qualis in sulphureo-salinis thermis reperitur, tunc balnea omne punctum tulerint, & universam effecerint medicationem. Quod in Galliis & Hispaniâ non incognitum præsidium mihi præcipuè optatissimos successus obtinuisse visum est apud thermas Barregienses & Balneolenses è Lucione, vulgò *Bagneres de Luchon*. Nec prætervisa fuit veteribus Græcis similium thermarum efficacia quod constat ex plurium oppidorum nomine à thermis *lepria* dictis, ut supra monuimus. Nec crediderim, viam monstrante illustriss. R. Russel (a) de morbis glandularum, inutilia esse censenda quæ ex bituminosâ atque falsâ aquâ marinâ concinnari possunt balnea.

At non omnibus, egenis præcipuè medias terrarum regiones & à mari, aut thermis salutaribus distitas incolentibus, similia in usum adhibere potis est medicamenta; sale marino & hepate sulphuris additis artificiales aquas æmulari datur, sed arte nondum satis vulgatâ. Verum ad omnes æquè pertinet diluentibus interiùs malum adoriri, lenibus illis atque demulcentibus, qualem potum præbent vernum illud & virtute recentium herbarum turgidum serum lactis, infusa atque decocta herbarum mollium,

(a) De Tabæ Glandulari.

& olerum, quales se præstant lactucæ, cichorium, taraxacum, borago, buglossum, anchusa, &c. aliæ plures similes, quibus sæpè adduntur, si attenuandi vis major requiritur, aut si scorbuticæ luis aliqua ingruit suspicio, plantarum antiscorbuticarum succi, quales præbent nasturtium, cardamine, becabunga, oxytriphylum, cochlearia, rapæ, rapistrum, alliaria, aliaque similis notæ vegetantia nimis cognita quàm ut iis insistamus.

His intùs adhibitis, & per iusta temporis intervalla ita repetitis, ut quasi vegetabilem tincturam principiis suis misceat sanguis, vincaturque per repetitum habitum indomita illa acrimonia quæ lepram aut comitatur, aut efficit, interrumpenda identidem sunt remedia hæc alterantia iusto titulo dicta, & per cathartorum attenuantium atque revellentium usum ad primarum viarum fecernicula ferenda sunt materieï imperspirabilis strigmenta: coquitur scilicet attenuatione perpetuâ ab hisce salutaribus succis excrementitia materies, augetur solidorum oscillatio, fitque habilis & prompta ad exitum illa. Quo in opere perficiendo præstat aliis omnibus remediis veterum helleborismus cui commodius & lenius suppleant resinæ illæ purgantes ab Arabibus in artem invecæ, scammonium, aloë, turpethum, aliæque multæ similes, circa quarum usum consulendi sunt auctores qui de materie medicâ plenius & uberius scripsêre. Tumultu quem excitare natæ sunt sedato, vacuatâque magnâ materiæ illiûs quæ peccabat uberrimâ parte, rursùs in iisdem medicamentis præsidium alterans quæritur, novâque alteratione factâ, segregata illa & à sanguineâ mole sejuncta elementa vacuantur iterùm, donec eradicatum virus, mobile, ac mox fugitivum videatur. Hoc roborantibus, cotionesque adjuvantibus medicamentis à tergo persequi tempus erit. Quo in opere perficiendo præstant martialia non imbuta sale, sed phlogisto, seu, ut aiunt, sulphure turgida. Tunc & topica admoveere tempus erit, quo in opere non ea erit nostra audacia ut antiquos æmulemur. Sed lenioribus diutiùs insistemus, talia sunt unguenta sulphurea quæ mucum morbosum dùm exsiccant, à massâ suppositâ & vivâ exsiccatum, nec jam cohærentem separant, unguenta mercurialia quæ molem & aggregatum muci dirumpunt, unguenta alcalina quæ ipsam muci substantiam solvunt. Proderit etiam aliquandò in nimis inertî naturâ stimulum addere, aut aromaticum balsamicumque, aut cathæreticum exsiccans ex æruginè, aut terris calcareis, sed non ut videntur fecisse antiqui,

promiscuè & in omnibus cutis generibus, sed in iis quæ stupent & activâ vi destituuntur. Postea verò, curatione omnimodè confectâ, solemne apud nos est plumbatis & saturninis agere medicamentis quæ cuti nitorem conciliant, ut sunt ceratum saturninum, ut sunt lotiones ex aquâ vegeto-minerali, aliisque medicamentis hujusmodi, quibus & nitor ad cutem conciliatur & præfractis vasis robur additur. Verùm hæc omnia vix aliquid valent sine usu diætæ atque regiminis ad vegetale accedentis & quod temperatis polleat principiis ut sanguini inducatur moderata & ab omni falsugine aliena temperies. Experiuntur enim omnes qui similibus prurientibus morbis conflictantur, quantum ad conciliandum pruritus conferat acrium potuum, aut alimentorum usus. Et sæpè nullam sibi, nisi per epota emulsa aut papaverina noctu quietem conciliant, quæ ipsis cur negentur vacuato præsertim corpore non viderim? Præterea verò inter optima erit remedia, si aër vitetur humidus, si ipsis nitidæ concedatur usus athmosphæræ, atque quantum fieri poterit sine ullo incendio quod pruritus sæpè concitat enormes; sic enim intenditur atque augetur insensilis perspirationis libertas.

PARAGRAPHUS II.

De Leprâ Hebræorum.

In Syriâ olim & Ægypto lepram maximè communem fuisse omnes fatentur historici, imò & etiam hodie cutim pessimè in hisce oris fœdari atque contaminari viatores omnes testantur. Sunt etiam quibusdam civitatum incolis suæ depurationes propriæ ut, testante Cl. Russel (a), Medico Anglo, quædam Aleppo pustula cujus reliquias & cicatricem ipse vidi. Verùm an lepra quæ videtur Hebræis fuisse endemica, & quasi gentilitia, alias etiam finitimas nationes attigerit, dubitandi locus est, ex eo quòd, vel ex maximè antiquorum auctorum testimoniis, morbus ipsis fuisse singularis videatur? Etenim Corn. Tacitus (b) & Apion, Appollodorusque genti & ritibus Hebraicis infensi, morbum illum quasi ipsis proprium spectavêre, fabulasque historiæ addentes, ob hunc morbum Ægypto pulsos Hebræos & à cæterorum hominum com-

(a) Journey To aleppo.

(b) Tacit. Hist. lib. 5, cap. 3.

mercio repudiatos pinxerunt ; cùm contrà lepra Ægyptiis rebellibus inflicta fuerit una è plagis quibus Deus gentem infidam percutiit.

Verùm cùm sæpè Deus apud populum sibi dilectum fontes leprâ illicò affligerit (a), & licèt Medici plures apud Judæos, teste sacro scriptore, ab omni ævo extiterint, tamen nulla adversus lepram medicamentorum fiat mentio, sed tota ejus non cura, sed mundatio, sacerdotibus fuerit commissa, verisimile pluribus doctis interpretibus visum fuit, flagelli divini usum præstitisse Hebræorum lepram, non tentandam medicamentis, sed precibus & pœnitentiâ avertendam. Quod, etsi non semper verum fuisse à plurimis contendatur, negari tamen non potest aliquandò ordine singulari divino, lepram in corpora pœnæ addicta decidisse, ut passim ex historico sacro deducitur, eamque rursus divinâ pariter misericordiâ mundatam. Verùm an reverâ inter morbos cutaneos recensenda sit lepra illa, an tantùmmodò pro plagâ divinâ habenda ab expositione ejus symptomatum facilius erit hariolari?

Oritur in carne diversus color, sive pustula, aut quasi lucens quidpiam (b); plaga est lepræ si pili in album mutantur & lepra humilior est cute & carne reliquâ; sin autem lucens candor in cute, nec humilior carne reliquâ, & pili coloris pristini, si post quatuordecim dies non creverit, scabies est; tuncque obscuriorem factam observat auctor sacer. Si autem colore albo persistente, pilisque mutatis, caro viva apparuerit, lepra vetustissima videtur, atque inolita cuti. Liceat nunc tantisper ab auctore sacro discedere ut notemus hîc agi de unâ tantùm lepræ specie quæ per maculas grassatur & totam cutem non attingit, nec ulcerat, sed partes ejus tantùm; hanc lepram particularem maculosam vocabimus. Postea agit auctor sacer de universali leprâ (c). Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit, teneri leprâ mundissimâ judicabitur, eò quòd omnis in candorem versa sit. Quando verò caro vivens in eâ apparuerit, tunc sacerdotis judicio polluetur & inter immundos reputabitur. Caro enim viva, si leprâ aspergitur, immunda est. Idem judicium sacer auctor in capituli reliquo quod totum legendum est, facit de cicatricibus

(a) Levitic. cap. 13.

(b) Levitic. cap. 13 & 14.

(c) Cap. 13, v. 12.

depressis, de mutatione pilorum, quæ possunt contingere, etiam in combustionibus accidentalibus, quibus potest rursus incidere lepra; ita ut nec calvities, nec macula lucens in cute possint haberi pro leprâ, sed duo tantum signa admittant sacerdotes, cutis depressionem, & pilorum mutationem, quibus addenda est lavitas & albor, sola quidem legitimis inducendis suspicionibus apta, sed non confirmandæ lui.

Ex hac symptomatum expositione Cl. Mead (a) duas esse distinguendas lepræ species putat; mihi verò videntur quatuor benè distinctæ lepræ differentiæ à sacro auctore admissæ. Alteram universalem squammis & furfuribus horridam, sed nulla præter cutis superficiem vitia proferentem, quam mundam lepram vocat & in quâ homines ab aliorum consortio non segregarentur; alteram universalem, sed ulcerosam, gravem, altius penetrantem, in quâ, ut ejus verbis utar, caro viva apparebat. Tum verò duas peculiare pariter admittit, alteram ulcerosam pariter, sed quæ hanc illamve partem intactâ reliquâ cute occuparet; alteram solummodò maculosam quæ adhæreret huic illive parti, nullo ulcere spectandam, sed depressione cutis & mutatione pilorum foedam. Ex his porrò evidens est morbum hunc formâ quidem diversum omninò, sed essentiâ & naturâ semper eundem fuisse. Apud auctorem sacrum de immunditiâ tantum mentio fit, sed nec de pruritu, nec de aliis quibusvis accidentibus, imò, licet longo tempore labes illa vixerit, & diuturno damnaverit affectos exilio, tamen sæpius sacri codices de leprâ tanquam mundatâ atque sanatâ loquuntur, sive de medicinâ observandâ silentium tenuerint, tanquam de re ad religiones non pertinente; sive soliûs naturæ viribus commissa depurationem admiserit illa, quod certè dici non potest de vestium atque domorum leprâ (b) quâ ubi contaminatæ fuerint, illæ comburendæ, hæ diruendæ erant.

Certè si, ut Cl. Ric. Mead (c) voluit, huic è levitico desumptæ descriptioni ea addideris quæ C. Cornelius Celsus de vitilagine scripsit, facilè videbis quantum inter se conveniat uterque morbus, ita ut lepra Hebræorum, Græcorum *αλφος*, seu vitiligo fuisse videatur, nisi quòd caro apparens, & sanguis ex vitiliginosâ maculâ exiens optimum sit signum in alphi, malum verò in Hebræorum leprâ;

(a) Med. Sacra.

(b) Cap. 14.

(c) Medica Sacra, cap. de Leprâ.

vitiligo ulcerosa vix observetur, lepra verò pessima fuerit ulcerosa. Nec certè quæ apud nos adeò increvit olim post bellorum sacrorum impetum lepra, & ad cujus præsidium tot condita fuere nosocomia, nihil aliud testibus Medicis Gallo-provincialibus sæculi decimi quinti & sexti (Gordono, Concoregio, &c.) fuisse videtur, præter vitiliginem.

Verùm si temporaria & quasi precaria in sacrâ tellure habitatio tot leprosos extulerit, ut teste Matheo Paris 21000 nosocomia iis excipiendis extructa fuerint, & nomina illa *ladrerie* & *Mezellerie* adeò fuerint hisce temporibus communia, quale debuit esse instantis illiùs morbi periculum in incolis, & longâ climatis intemperie vexatis, si præsertim sacros victûs atque præscripti à Deo regiminis ritus præterviderint atque neglexerint Judæi? Quamvis enim physica malè nobis cognita mali, cujus vix vidimus reliquias, natura rem planè non indicet, probabile est huic morbo producendo apud Palæstinos multùm contulisse edulia crassi succi, qualem præstat apud ipsos fuilla caro, adeò ipsis per legem interdicta. Quas verò ab aëre mutuari possent causas Judæi vix divinare possumus, cùm aër, aquæ, locique terræ promissæ, ut optima fuerint jure decantata, lepra contrà ipsis fuerit ita familiaris ut in vestes & in parietes domorum decumberet, vel antequàm certas domos in Palæstinâ posuissent; quippè leviticum ipsis præscripsit Moses, adhuc per deserta errantibus.

Illud ergò præcipuè lepram Hebræorum à cæteris morbis distinguit quòd nullibi & in nullis aliis observatoribus unquam mentio fuerit injecta lepræ & domos & vestes invadentis, teste Cl. Ricardo, Mead aliisque Medicis qui de sacris iatricis scripserunt; nihilo-minùs tamen de leprâ domorum, antequàm domos extruxissent, sacer scriptor loquitur. Undè non sine ratione concluditur pestem illam à Deo in populum suum immissam singularem delictorum pœnam inclusisse.

Si tamen audax physice aliquid in his auderet, causasque rimari licitum foret, in hâc vestium & domorum leprâ confirmatio & explanatio inveniretur hypotheseos à Cl. Von-Linné (a) propositæ & propugnatae pendere lepram à morsibus Acari, seu insecti cujusdam quod cùm in orâ maritimâ Bothniæ orientalis & Finlandiæ atque præcipuè Borealis Oelandiæ, Gothlandiæque regionibus reperiatur, lepram quoque ibi grassari observationi consentaneum

(a) Amœnitates Acad. tom. 7, pag. 94 & seq.

est, ut & in Norvegiâ. Hæ tamen oræ & aëris constitutione & ratione victûs magnoperè distant à Palæstinorum littoribus. Hanc phocarum crassæ & indigestæ carnis usui apud littorales hosce populos deberi crediderat Doct. Sporinga : alii in alias causerum classes abiêre divinandas. Sed D. Martini ex Norvegiâ redux Academiæ Regiæ Holmieni hypothesis proposuit quâ lepra ipsi pendere videtur ex vermiculis quibus partes internæ harengi, cujus usus adeò familiaris est Norvegiæ, ita scatent ut vermiculus ille medius gordios inter atque ascarides, setæ instar crassitudine albus, convolutus, in harengi visceribus undiquè jaceat, haustus ut videtur in mari à piscibus illis & in fluviis à lucio pisce in quo etiam reperitur. Hanc hypothesis ita defendit Cl. Linnæus ut eam sibi propriam faciat, quòd non demonstratum ipsi videatur coctione istorum piscium levi vitam vermibus illis adimi, cum in cyprino pisce cocto & appposito inventa fuerit fasciola viva & se motitans ; quòd etiam lepra oris maritimis & lacuum piscosorum accolis familiaris sit, & à plerisque auctoribus piscium usui tribuatur.

Respondere tamen ad hæc promptum est Norvegorum lepram toto cœlo differre ab eâ quam Judæi patiebantur ut patet ex Cl. viri descriptione, nec magis ipsi convenire, quàm morbus à Diodoro Siculo descriptus *αμφιδόφαις* superveniens, & vermibus forsan debitus. Ait enim Diodorus Siculus hos antè annum vitæ quadragesimum contabescere & ulceribus scatere per quæ exeant vermes. Labes quam Norvegiæ incolæ patiuntur, ut ex descriptione Cl. Linnæi patet, potius ad herpes, quàm ad alium quemvis affectum referenda est. Verùm tamen si hypothesis illa admitteretur, aliudque agnosceretur infectum morbo illi Hebraico producendo aptum, intelligeretur profectò, quod huc usquè insolubile visum est, quomodò scilicet lepra posset in vestes atque domorum parietes decumbere, quia scilicet insectorum nidulatio omnibus istis utensilibus cum animalibus communis est. Prodigialis porrò hujusce generis animalculorum multiplicatio per Cl. Bonnetum in calculum arithmeticum redacta satis daret comprehendere undè & contagio à parietibus in homines irrumperet : nullumque aliud rescindendæ lui daretur remedium præter domos diruendas, & homines infestos confestim à communi hominum commercio segregandos. Sed de incognitis hæc sufficiant.

PARAGRAPHUS III.

De Elephantiasi Græcorum & Leprâ Arabum.

Morbus ille tùm symptomatibus horrendus, tùm temporis duratione formidandus, tùm demùm eventu feralis, ab antiquis Romanis, ut Ægypto inquilinus habitus est, teste Lucretio poetâ & philosopho (a), qui neque prætereâ usquam eum scire pronuntiat. Ætate Pompeii magni in Italiam irrepserat, ibi brevî restinctus, teste Plinio (b); & quanquàm ætate Galeni (c) Romæ non foret incognitus, ipsum tamen & Africæ & Asiæ indigenam rarò in feliciores regiones invalescere pronuntiat, ut alibi jam dictum. Morbi tamen jure meritòque famosi nulla accurata extat descriptio antè Aretæi Cappadocis tempora, quam & diffusam & commiserationi excitandæ comparatam, poetico adornavit stylo, sed tamen ita medicæ observationi consonam, ut qui de hoc morbo doctissimè nuper scripsit D. Raymundus, Massiliensis, hanc descriptionem ei quem scripsit tractatui præfigendam esse crediderit. Liceat tamen symptomata ex pluribus colligere auctoribus. Nam non omnia Medicorum observationibus consona facundiæ nimium studiosus collexit Aretæus.

Elephantiasis (d) ob feræ similitudinem sic dictus, eo quòd corium humanum in squammas elephantinas videatur mutatum, λέοντι' ασις etiam dicta fuit ob extremarum frontis rugarum cum leone similitudinem. Satyriasm pariter vocavêre, ob malorum & genarum ruborem; addit Archigenes (e) ob labiorum deductionem, ut fit in risu amaro, tùm etiam ob impudentem coeundi libidinem quâ vexantur ægri. Herculeus etiam indè ab Aretæo (f) dictus est, quòd cæteris omnibus truculentior ad mortem ducat certissimam & vinci vix possit.

Plerumquè à facie quam tuberculofam, asperam, aridam & fissuris (g) horridam reddit, pestis hæc incipit, nonnullis ab extremâ cubiti curvaturâ à genu, manûumque ac pedum articulis. Verùm Archigenes ita faciei proprium credit ut ipsum pro vultûs atque

(a) Lib. 5.

(b) Lib. 21, cap. 2.

(c) Isagog. 2, & locis citatis.

(d) V. Aretæum, lib. 2, cap. 13.

(e) Aëtius Tetrab. 1, Serm. 4, cap. 120.

(f) Aretæus loc. cit.

(g) V. Paul Avicenn. lib. 4, Fen. 3, tr. 3.

faciei morbo descripserit. Incipientis morbi sub exordiis ægri tardi sunt, somnolenti, otii amantes, alvum durum habent. At sub primis ejus incrementis respiratio pravè olet, ob interni spiritûs exhalationem; lotium turbidum, album, quale jumentorum; (forſan idem illud eſt quod ſub nomine urinæ ſcateæ Paracelfus (a) in hujus morbi expoſitione deſcripſit): digeſtio facilis quidem & prompta, ſed cruda & imperfecta, & ſcybala non cocta formam tamen concoctorum obtinent, forſan ob ardorem quo interna uruntur. Hæc in primâ morbi periodo. Poſteâ verò tumores alii juxta alios exſurgunt, nondum continui, ſed craſſi & aſperi, & interſtitium tumorum diſciſſum eſt, ut elephantis corium. Venæ latæ ſunt, non ob ſanguinis redundantiam, ſed propter cutis infarctum & craſſitiem. Pili in omnis corporis ambitu præmoriuntur, in manibus, femoribus, & tibiis. In pube & mento rari ſunt, ut & in cæſarie. Capitis cutis profundè reſciſſa eſt: rimæ frequentes, profundæ, aſperæ. Tumores in facie duri, acuti, nonnunquam ſaſtigio albido, baſi viridiore. Pulſus puſilli, graves, tardi, quaſi per cœnum vix ſe moventes (b); venæ temporum & quæ ſub linguâ jacent inflantur atque diſtenduntur. Ventres in hâc periodo bilioſi, qui priùs tardi erant. Lingua grandinoſis varis exaſperatur, & opinari licet quod obſervationibus comprobavit Archigenes (c), omnem corporis adipem talibus ſcatere tuberculis, quandoquidem in victimis pravæ & elephantice carnes habentibus, adeps talibus reſertus tuberculis apparet, & in ſuiſus latentis elephantiaſis ſignum iſti grandines dant certiffimum; qui grandines in hoc animalium genere ſub linguâ primùm apparent. Sin autem inquit Aretæus, ab interno fomite altiùs concepto morbus erumpit & in extremitatibus emicat; tunc impetigo ſummos infeſtat digitos, genua pruriunt, ardent, ſinduntur ungues, amiſſâ humiditate, & ſcinduntur.

At morbo in extremum apicem conſtituto, ſcena nova ſeſe aperit. Tumores ulceroſi undequaquè diſfluunt, quæ ulcera infanda & inſanabilia alia aliis ſupercrescunt retorrida, quoad nunc excidat naſus, nunc digiti, imò & pedes, & manus totæ, ita ut per partes morbus maximè longævus & fetidiſſimus vitam adimat miſerrimam.

(a) Paragr. 1, lib. 6, cap. 1.

(b) Aretæus, lib. 2, cap. 13.

(c) Loco citato.

Præcipua sunt hæc ab Aretæo commemorata symptomata quæ tantâ descripsit vir clarissimus dicendi vi, ut dubitandi non sit locus, quin morbum sæpius & viderit, & horruerit. Pauca addidêre Medici Græci, inter quos Paulus præcipuè morbum tractavit ut morbum faciei, & Archigenes qui symptomatibus ab Aretæo expositis raucum & concavum vocis sonum addidit, quod signum postea ab auctoribus recentioribus ut pathognomonicum signum recensitum est. Verùm si à Græcis ad Arabes nostra sese fert disquisitio, omnia mutata reperiemus. Elephantiasis apud Avicennam (a) morbus est pedum varicosus, in quo omnes venæ pedis præter modum intumescunt elephantini pedis ad instar, ita ut nulla supersit distinctio inter furas & reliquas crurum partes. Idem eodem nomine intelligit Avenzoar (b). Idem Haly Abbas (c) cæterique omnes. Morbum hunc pariter Cairi ubi medicinam factitavit Prosperus Alpinus vidit ex uligine nascentem, pravoque victu. Hujus etiam aliquam vidi effigiem in vetulâ virgine religiosâ domesticâ quæ in varicosum similem pedum morbum inciderat, non sine ulceroso sanguinis fluxu per sola adstringentia cohiberi se patienti. At illum qui elephantiasis Græcorum erat morbus lepram appellavêre Arabes, ut notavêre jam & (d) Turner & Dominus de Sauvage (e), & omnia quæ de elephantiasi apud ipsum Aretæum & legerant, & viderant, lepræ aptavêre.

Avicennas (f) lepram describit ut morbum sibi frequenter & visum & cognitum, qualem Græci pinxerant elephantiasim. Natura eadem est; facies varia, pro diversitate hominum & regionum. Non eos quos observaverat Aretæus gradus in leprâ distinguit Avicennas, sed statim in summo gradu positam describit. Colorem atrum faciei, foeditatem luridam, vocis mutationem raucam, & postea omnimodam extinctionem, capillorum & pilorum defluvium, nasi & oculorum foedum aspectum. Prætereà verò nec de urinis, nec de aliis functionum perturbatarum signis multùm curat, nisi quòd ut Archigenes & Arabum plerique salacitatem summam in viris antea castis ab hoc morbo nasci incuset, tanquam ab

(a) Lib. 14, fen. 21, Tract. 1.

(b) Tract. 23, cap. 16.

(c) Haly Abb. lib. 4, cap. 16. V. Severin. cap. 23, de nov. obs. abscessib.

(d) P. Alpin. de Med. Ægyptior. lib. 1, cap. 12.

(e) Des Maladies de la Peau introd. Nosolog. Met. tom. 5.

(f) Lib. 4, fen. 3, tract. 3.

humore leproso tactis genitalibus, & symptoma hoc mulieribus etiam leprosis commune narrat Gordonus, cum Medicus Comitissæ leprosæ assistens ipse etiam, teste oculato Gordono, lepram concubitu pluries repetito contraxerit. Præterea lepram à parte in partem decumbentem narrat & sequitur Avicennas, & Galeno, ut reliqui omnes ejusdem gentis Medici, addictus, atram bilem ad cutis vasa motam pro causâ lepræ recipit, undè, post longa tædia febris melancholicæ, exortam phthisim atque hydropem denuntiat. Uno verbo lepræ suæ causas atque pericula demonstrat, Galenum secutus, dum lepram vocat cancrum totius corporis, quod de elephantiasi Galenus pronuntiaverat: quanquam in leprâ schirrosa durities non adsit, sed glandularum tumefactio, scrophulosæ potius affinis, & evidentes adiposæ partis in suis cellulis induratio & rancescentia. Undè cellulae rumpuntur, & tabum induratum in lemas concrefcit putridas & ulcerosas. Hinc ergo quot nomina barbara & nostris auribus absfona, nec revocanda in memoriam ab Avenzoare (a) numerata sunt, totidem sunt elephantiafeos Græcorum atque Arabum lepræ cognomina.

Rarò admodum exquisitam elephantiasim apud nos observamus; nam qui & Raymundo & Joannis & aliis pluribus Medicis, Paræo, præsertim visi sunt, semi-leprosi, seu semi-elephantiaci dicendi videntur. Undè nimium patiens ac sedulus videtur Gilbertus (b), Medicus Anglus, qui totidem species elephantiafeos numerat, quot prædominantur symptomata. Undè aliam legitimam appellat, aliam leoninam, cum aspectum leonum referant ægri, aliam tyriam, cum faciliè ut serpens Tyrius exuvias ponant, aliam alopeciam, cum pili deponuntur & decidunt; melaniæterum etiam aliam appellat ex colore lurido. Verùm id mihi videtur veritati magis consonum, tellurem & oras nostras huic educando atque alendo morbo minus felices, brevè de vehementiâ ejus apud nos detraxisse. Aduère longo tempore à viru illo semel introducto varia ulcera, rhagades, tumefactiones nunc labiorum, nunc aurium, vocis raucitas quam fingeant, teste Paræo, mendici misericordiam extorquentes, depilatio. Sed nullibi feralis illa accidentium agglomeratio quam descripsit Aretæus, & quam experti sunt forsan concives nostrates, cum ad liberandas sacras regiones tot bella inière Ægyptiaca.

(a) Tract. 23, cap. 16.

(b) Comp. Medic. lib. 7, pag. 337.

Verùm ex hoc symptomatum conformi aggressu fatis evidens est dari virus elephantiacum, seu virus quod intrà sanguinem acceptum in cutim & cutis finitima loca deponatur. Quod indè probatum crediderim quòd pluries & in Italiam & in Galliam morbus eruperit, pluries etiam, non favente ejus eruptioni climate, depulsus fuerit. Quòd verò contagiosum sit, ut & lepra Judæorum, indè patet, quòd in id omnes consenserint auctores, licèt observata à Raymundo (a) lepra ipsi communicari visa non sit; quòd summâ curâ elephantiaci ab aliorum hominum commercio arcerentur. Nam quod ait Cl. Raymundus ab homine elephantiaco posse procreari sanos & nullâ labe infectos infantes, id verum esse potest, si ad usque genitalia & feminis fontes in aliis corporis locis depositum virus, non pertigerit. Præterea verò de venenis istis lentioribus non idem dicendum est atque de acutis, quorum fermentatio, teste variolarum insitione, intrà paucos dies absolvitur. Potest enim longos per annos iners & inefficax in latebris glandularum latere virus quod non excluditur, nisi post longam annorum seriem, ubi scilicet omnes eo excludendo corporis conditiones concurrunt, atque consentiunt; ut sunt, forma & natura adipis à mucilagineo juvenili mutati in rancescens virile, liquorum acredo, tùm verò præcipuè causarum procatharticarum actio repetita, quarum absentia pariter etiam producta, extinguendo atque profligando veneno, in nostris hisce oris, ut verisimile est, conducit.

De causis verò procatharticis elephantiaeos licèt auctores dissentiant, nullus est tamen qui eas non referat ad victûs, aquarum, & locorum vitia. Cùm elephantiasis Ægypto videretur inquilina, plurimi ejus ortum à Nili aquarum potu deduxêre. Hæ enim & terrâ, & salibus, & inquinamenti foetæ potum præstant gravem, visceribus infestum, & lymphæ vitiandæ habilem. Verùm causa hæc & soli Ægypto competeret, nec universo Ægypto. Præterea aquæ illæ Niliacæ, si depuratæ & clarificatæ fuerint, adeò léves sunt, ut earum effectus ad levitatem referendos miretur P. Alpinus (b). Aquas putridas & subter domus stagnantes quibus popellus utitur incusat, simulque esum carniū crassarum, piscium salitorum, & casei veteris. At cùm recentiora elephantiaeos vestigia morbique ipsi analogi in iis reperiantur locis qui aëre

(a) Raymond, Traité de l'Eléph.

(b) P. Alpin. de Medicinâ Ægypt. lib. 1, cap. 12.

humido calenteque, qualem veteres cœnosum vocabant, squallescunt, ita ut humores perspiratorii non solum difficilem inveniunt exitum, sed etiam putrescant facillimè; certè una hæc est de causis quæ elephantiafeos ortum summè adjuvant. Quibus addendæ sunt causæ quæ apud Ægyptios summè valent, teste Prospero Alpino, cruditates putidæ è ventriculo intrà sanguinem admissæ, quales præstant piscium facilè putrescentium carnes, olera durissima & valentiora imbecillibus ventriculi fatigati viribus, ut præstant cucumeres Ægyptiacæ, farinæ non fermentatæ nec coctæ: & hæc est causa cur simili victu, nec dissimili aëre utentes Gallo-provinciæ accolæ, aliquid elephantiaci patiantur, testibus clarissimis Joannis & Raymundo. Nec mirum si ad eam promovendam in borealibus etiam oris conferre creditus sit phocarum esus, quæ crassam, crudam atque indigestibilem carnem habent. Licèt verò causa hæc ad alios etiam morbos inducendos habilis jure habeatur, facit certè aliqua incognita corporis dispositio cur elephantiacum potius virus enascatur quàm aliud quodcumque. Forsan etiam ipse veneris usus certæ legi non obsecundans hîc aliquid facit, si cum prædictis jungatur. Observatum enim est ab omni ævo elephantiasim potius in salaces viros quàm in castos decumbere, potius in viros quàm in mulieres, in adultos quàm in adolescentes. Nam quòd eunuchi elephantiasi non laborarent, quod à Galeno statuitur, ab aliis auctoribus observatum non legi.

Vitium verò elephantiacum in lymphâ quidem sedem figit, sed adipem cellularem potissimum occupat. Si enim non ea foret inquilina hujus morbi sedes, undè tot immania tubera, totam corporis formam deturpantia, undè tot ulcera, crassa, pingua, fetida? Adde quòd ulcera illa & sensu plerumquè destituta sint, nec sanguinem percussa fundant. Totum atheromaticum est, ut hoc insueto vocabulo utar, corpus. Coloris ipsa mutatio in flavum, luridum, viridescentem, iterum potius ad adipem pertinet quàm ad lympham, quæ vix colorem obtinet, aut mutat. Præterea verò si elephantiacorum cutis incidatur, textus cellularis quantumcumque extenditur, grandinibus crassis, pinguibus, & , ut ex suis augurari licet simili malo sæpè laborantibus, ad ignem crepitantibus & inflammabilibus occupatur. Mihi certè circà hanc rem meditati videtur elephantiasis ab adipis & lymphæ unitarum vitiis ita pendere, ut adsit in utroque hoc humore ad cutem

potius enata, quàm deposita rancescentia quævis, quâ fit ut cùm illa reforberi non possit, accumuletur in cellulis fracida, olida, friabilis & acescens facta, ita ut legerim etiam (a) ab elephantiaco distillantem ichorem cum terreis absorbentibus fermentationem iniisse. In quo certè cum cancro & atrâ bile convenit cujus analogias secutus est, ut diximus, Avicennas. Undè non omninò absurdè humorem hunc cum atrâ bile veteres confuderint, omnia magna & pessima ad hunc humorem referentes, hâc tamen differentiâ, quòd in elephantiasi nihil scirrhusi deliteat, nullaque organorum structura deleta sit.

Morbi elephantiaci diagnosi in ipso aspectu ita sese conspicuam prodit ut nullum posset circà ejus foedissimum spectaculum exoriri anceps judicium, nisi quòd quo tempore illa apud nos emicare cessavit, altera exorta fuerit miseris mortalibus lues, sive illa ex Americæ insulis funesto fuerit asportata commercio, sive sponte suâ & ex epidemiâ nata postea ubique invaluerit venerea labes, ab antiquis non observata, & perperam pro elephantiasi à pluribus habita. Huic opinioni refellendæ ne diutiùs insudandum habeamus effecere immensi J. Astruc (b) labores quibus diversitatem utriusque morbi ita demonstravit, ut nullus jam disceptationi locus sit, quamvis ex eodem loco multa scitu utilia deduci debeant ad contagium elephantiaseos, pateatque ex congestis à Bekketo (c) monumentis, quantum ad contrahendam elephantiasim periculi importet concubitus cum mulieribus leprosis, aut etiam à leproso recenter compressis; quâ ratione congressus ille stillicidia gonorrhœica inferat, aliaque plurima pigeret hîc referre, cùm manibus omnium & teratur, & teri debeat liber verè aureus.

Aliud est periculum ne cum herpetibus vehementissimis & proserpentibus confundatur elephantiasis. Verùm herpes magis extrâ ipsam cutem prominent, nec ad intimas usque cellulas proserpunt, intactumque sinunt textum cellularem & lymphaticas glandulas, aut saltem eas levissimè adoriuntur. Sub herpetibus sana & sanguine plena cutis invenitur. Nec nisi ob leviolem inflammationis gradum nunquàm in pus legitimum vertuntur; nam auctâ inflammatione ipsas in pus converti fas est, imò & pure concitato

(a) Joubert de Cutis affect. cap. 6.

(b) Lib. I, cap. 7.

(c) Philos. transact. n°. 357. 1718.

fanari visæ sunt, ut alibi dictum est. Cum vitilagine & alphi confundi facilius foret. Verùm in vitilagine color pilorum mutatur, & in album vertitur, imò æmulantur pili lanuginem; in elephantiasi decidunt. Vitiligo macula est & partem tantum occupat; elephas est morbus totiùs substantiæ cutis. Vitiligo cutim deprimit & contrahit; elephas contra indurat, inspissat, attollit. Hinc elephas morbus est unicus & suæ speciei, ita ut nec Gilberti, nec Bekketi differentiæ admittendæ sint (a), imò nec ipsa Paracelsi distinctio in rubram & albam. Gradus tantum differunt, ita ut gravissima & foedissima in Syriâ & Ægypto sævierit, remissior Italiam olim & postea Galliam, Angliam, Germaniam, singulariter verò Gallo-provinciam & Hispanica littora invaserit: contagiosa intimiori contactu cum leprosis contrahenda est, non verò, ut volebat Aretæus, communi aëris inspiratione.

Nec ambigua est prognosis. Ferè insanabilem credebant veteres, & post longissima morbi fastidia certò & crudeliter lethiferam; ita tamen ut Aretæus scribat ipsam per sphacelum finiri, quod possibile non negaverim, per phthisim, febrem nervosam, & hydropem Avicennas, quod naturæ magis consonum est. Eò diuturnior est morbus, quò sanitatem magis intactam relinquit: longævitati tamen potius obstat, quàm lethum affert, nisi aliqua succurrat curationis methodus quæ incerta ut plurimum & periculosa.

Facile verò patet quòd, si fieri ab aliquâ arte possit elephantiaseos retropulsio, nullum aliud, præter subitam mortem, symptoma immineat. Incipienti morbo, curationem adhiberi volebat Aretæus (b), nec omninò desperabat solvi eam posse. Inveterato nulla spes affulgebat. Undè curatione vehementissimâ voluit morbum adoriri, veratro scilicet secundum antiquorum methodum iussit vomitum in elephantiasi incipiente concitari, omni quidem tempore, sed vere & autumno præsertim, methodumque hanc non unâ vice, sed iteratâ proponit, imò & in annum differt. Nec mirum si ab atrâ bile pendentem morbum remediis atram bilem expurgantibus vincere studeret. Venæ tamen sectionem uberrimam & lactis usum tantis remediis præparatorium antè præscribit; balnea postea ex sapone Gallico conflata & thermas sulphureas in usum advocat: interiùs verò cum victu è carnibus ferinis, magnâ laude

(a) Vide loc. citat.

(b) Lib. 2, de Cur. diuturn. Morb. cap. 13.

viperinam carnem prosequitur. Alia empirica proponit remedia, cedriam, brassicam, staphylinum, variaque quorum utilitas, aut nulla aut ad antiscorbutica refertur. Munditiem verò summam in vestibis jure meritòque commendat. Simulque & peregrinationem atque navigationem præcipit, quibus ut aër purior, sic etiam sæpiùs renovatus cuti applicatur, revocatur & augetur perspiratio. Illis quidem plus fidendum est remediis, quàm leviori illi stypticorum applicationi quam inconsultè & inutiliter admovet vir plus in theoreticâ medicinæ, quàm in praxi versatus. Meliùs Celsus (a) præcipiens veratrum nigrum post largam sanguinis missionem purgandum validè corpus edicit, ducendamque sæpiùs alvum. Postea verò exercitatione, cursu, nullisque aliis medicamentis, præter justam moderatamque vivendi normam, morbum sibi incognitum prosequitur, ignotum enim pænè in Italiâ pronuntiat.

Certam sibi idæam de elephantiasi non finxisse videtur Galenus (b), cùm tot à se venæ sectione atque veratro sanatos edicit, viperæque usu omninò sublatum morbum gloriatur, nec topicis multum differt ab Aretæo cum externa epithemata collaudat (c) faciei imponenda ex gummi ammoniaco, spumâ nitri, sulphure, sapone Gallico, mastiche, &c.

Multò uberiùs Archigenes (d) apud Aëtium eandem praxim & easdem indicationes prosequitur. Nam misso ex utroque cubito sanguine, catapotia ex colocynthide præscribit (e), dein verò nigrum veratrum cum scammono mixtum, lacque asininum vult purgantibus interrumpi, rursusque resumì. Magno postea encomio viperarum usum laudat, earumque esum familiarem, dùm sanguinem illæ puriori succo perfundunt, evocantque quas postea ejiciunt ad cutem impuritates; totique curationi quasi coronidem addit, theriacam Andromachi compendium totiùs curationis efficere, si per intervalla modicè post purgationes præbeatur. Cui propositioni adstipulatus est Galenus (f) qui eam & illitam, & interiùs sumptam prædicat. Vix differunt medicamentis topicis à prædecessoribus, sive Aëtius, sive Archigenes, nisi quòd emollientia magis laudent, velintque deterfivis præludere; deterfiva

(a) Lib. 3, cap. 23.

(b) De Arte cur. ad Glauc. lib. 2, cap. 11.

(c) De Simpl. Med. Virtut. lib. 11.

(d) De Comp. Med. Sec. Loca lib. 5.

(e) Tetr. 4, Serm. 1, cap. 21, 22 & 23.

(f) De Theriacâ ad Pisonem,

autem præbent syderitis, dracunculus, aliæque plantæ acres detergentes cum aceto mixtæ. Laudant portulacam, mercurialem, illecebram illitas, tùm adipēs hircinos, vulpinos, ursinos, imò & deficientibus illis, taurinos farmentitio cinere emollitos. Sed cum his suam non addiderit experientia tesseram, inutile est diutius immorari. Aliud verò ibi prædicatur remedium quod an aliquo quandoquē successu fuerit celebrandum, ipse ambigit Aëtius? plurimos scilicet aiunt ab elephantiasi prorsus fuisse liberatos, dùm sese testiculis rescissis omninò castrarunt. Durum herclè remedium. Sed cùm nihil potentiùs mutet & machinam, & humorum conditiones quàm similis operatio, res nemini suadenda potest tamen successu non destitui.

Vix aliquid addidit fufus de morbo nostro scriptor Paulus (a), venæ sectionem præviā & purgationes pariter commendans, addens primus omnium quos norim auctorum aceti scillitici tanquam potentissimi attenuantis usum, theriacam & illitam, & assumptam pro maximo remedio jactitans, victum imperans vegetabilem, exemptis omnibus carnibus, cùm contrà auctores carniū recentium usum imperarent. Huic propositioni inter auctores recentes adstipulatur vir de medicâ re optimè meritus Celeb. Cocchi, qui dùm solo victu vegetabili apud Ægyptios sanatam elephantiasim docet, evidenter eam cum scorbutō confundit. Præcipuè verò jubet ægros à littoribus maritimis ad aërem siccum Mediterraneum amandari, finiendamque curationem præcipit per longum aquarum frigidarum ferruginearum usum.

Eandem viam calcit Oribasius (b), post hellebori usum, viperas suadens, sed indè illarum usum deducens, quòd cùm cutem quotannis & exuvias ponant, sperandum sit exuvias morbi fore pariter deponendas. Verùm in iis describendis similibus methodis tempus utile infumere prorsus inutile est, cùm sibi ita convenient, ut plerique auctores inter exscriptores potiùs quàm observatores locum obtineant; ita ut Græcorum curatio in tribus consistat, venæ sectione præparatoriâ, purgationibus atque vomitivis atræ bilis debellandæ constitutis, tùm attenuantibus, & illitionibus, partim emollientibus, partim deterfivis, imò & aliquandò leviter adstringentibus.

Nec meliora nos edocent Arabes inter quos unus sit pro omni-

(a) Lib. 4, cap. 21.

(b) Lib. 7, cap. 51.

bus Avicennas (*a*) qui venæ sectionem parcius quidem commendat, sed si homo plethoricus sit, aut cacochymiâ turgens, nunquam vult omittendam. Postea verò Græcorum methodum amplexus, sed amplificans illam, cathartica resinosa vehementissima, helleborum nigrum, colocynthidem, scammonia ita vult admitti, ut dosi refractâ quotidie per longum tempus ingerantur, identidem tamen doses potentiores atque validiores adhibendas edicens; validissimas verò & corpori omni mutando idoneas, vere & autumno imperans. Postea & balnea tepida & à balneo illitiones deterfivas ex scillâ, dracunculo, sapone admittit, quibus omnibus peractis, ad viperas transit decoctas, elixas, vino mixtas, quibus omnibus quasi coronidem imponit assiduo lactis usu, compositâ hercle atque complexâ medelâ, sed quæ omnes contineat indicationes. Sed hanc, ut in rarissimo, nec adeò observato morbo, omnes uno ore Arabo-Græci Medici amplexi sunt, ita ut nec ab unâ litterâ discedant ab Arabicâ doctrinâ, epithemata, cataplasmata, quæ longum foret describere ex his desumentes, ita ut novum vix proficet ad lepram in auctoribus medicamentum antè Paracelsi (*b*) tempora, qui dùm antecessores audaciùs vituperat, ipse remedia incognita, seu potius verba & voces veræ atque legitimæ methodo substituit, oleum de realgare, aurum potabile, tereniabim & similia, circa quæ inquirere nefas.

Verùm, etsi meliora sperare fas esset à Medicis ævi posterioris quos jam & sanior Chymia & Physice reddiderat doctiores, fecit raritas morbi ut pauci omninò methodum curandi scripserint accuratam, ita ut in eâ describendâ palmam certè occupent Aëtius & Archigenes ab Aretæo; nam Coelius Aurelianus (*c*) verbis barbaris eandem tenuit doctrinam. Hic diutiùs insistere non est animus variis remediis specificis quæ à multis auctoribus jactantur sine ullo methodi, aut applicationis usu. Ita Heurnius (*d*) elephantiasim curatam solo usu & esu cucumerum refert, plaudente Willisio; scorbutum scilicet vidit ulcerosum, non elephantiasim.

Hinc si Medicos excipias qui de morbis leprosis Americanis egerunt, & de quibus postea dicendum erit, videntur auctores ferè omnes universalem foedioribus cutis vitiis curationem conf-

(*a*) Lib. 4, fen. 3, tract. 3, cap. 3.

(*b*) De Apost. lib. 4, cap. 13, paragr. lib. 3, §. 2, 3 & 4.

(*c*) Lib. Chron. lib. 4, cap. 1.

(*d*) Raymond. de la Lepre, pag. 115.

tuisse, & sibi non visæ elephantiasi parùm consuluisse; cùm præfertim omnium auctorum edictum sit recentioris elephantiasis curandæ spem aliquam emicare, sed nihil nisi desperationem inveterato morbo relinqui. Undè ingens aperiebatur empyricis campus. Ecquis enim, si se viderit ab arte deferi, à fortunâ non petat subsidium. Sapiientissimus Raymundus (a) folis diluentibus ex vitulinâ carne confectis atque plantis alterantibus oleraceis, balneorum tepidorum usu continuo, morbum hunc attigit, notatque quòd ante ipsum & Astruc (b) & Huxham (c), morbum hunc nostrum ab hydragiri usu etiam moderato pronuntiaverint exasperari, & augeri; quod non omnibus cutaneis morbis commune est, & ad illos tantùm pertinet qui morbi totiùs substantiæ ad cutim depositi, sed ab altiori fomite pendentes dici possunt. Nec etiam ab usu antimonii meliores vidit effectus Raymundus. Ergo in repetitâ methodi pervicacioris constantiâ afflictis constantissimè rebus quærendum fuit subsidium.

Certè id omnibus morbis cutaneis universalibus commune est & ipsi elephantiasi, ut & fluidorum moles tota mutanda sit, novusque, si fieri possit, caracter, nova conditio ipsis inferatur. Alteranda est & mutanda tota corporis compages, novo circulo ad methodicorum & Coëlii Aureliani mentem metasyncritico. Hinc certè non sine prudentiâ in plerisque elephantiacis, nam omnibus æquè subjectis res non competeret, ordiebantur curationem antiqui à copiosâ venæ sectione, non quòd corruptus indè sanguis eliceretur, quâ enim ratione alius educeretur in hâc malorum mole, sed quòd ab eâ minueretur solidorum tensio, & humorum mutaretur conditio quæ elephantiasim fecit. Nec verò is me veterum amor devium ita abripiat, ut credam pretium aliquod esse in summâ cathartorum, aut emeticorum adhibendorum statim à venæ sectione vehementiâ, cùm corpore nondùm mutato, & humoribus nullâ ratione correctis concussus ille foret saltem inutilis. Sed diluentium usus, sed victus è vegetantibus acribus illis antiscorbuticis quorum præcipua virtus in eo consistit ut salem & oleum inquilinum sanguini adjiciant, ita directus ut massa humorum minùs tenax, minùs glutinosa atque fatua fiat, & ad secreciones aptior evadat, suadendus est, & ita pertinaciter tenendus

(a) Pag. 13, 14, 15.

(b) Lib. 1, cap. 7.

(c) Phil. Transact. 1741.

ut attenuetur omnis humorum cruda crassities, imò liquato omni adipe qui in reatûs maximam partem venit, marcescant omninò ægri, vacuenturque prorsùs cellulæ adiposæ; quod postquam per longum attenuantium usum effectum est, quidni vehemens concussio à drastice antiquorum facta laboranti naturæ partem detrahat oneris, undè vires à veneno oppressæ nunc resurgant alacriùs?

Hùc certè proderunt adhibita sapienter à Raymundo balnea tepida, lenia, post quæ & salia viperina & quæ sudores movent medicamina agant efficacius. Tunc verò an non etiam plenariam curationem sperare licet & à sudoriferorum vi, qualis est illa nobilis sarsaparilla ab Anglis nuper prædicata, qualis est etiam urinas movendo à quâ sibi tanta Meadius promittebat, à nostratibus Medicis hùc usquè nimium prætervisa & neglecta cantharidum tinctura, potenter attenuans, potentiùs urinas eliciens? An non aliqua spes affulget ab usu iterato & repetito balneorum vaporariorum, si sudores elicere est animus? Illa totam cutem vaporibus elasticis perfundunt. An non etiam semicupiis frigidioribus, si ad urinas tibi devolvenda labes videtur? Certè quamvis mercurio nimium vasa & nervos vellicanti fidendum non sit, ullâ ratione nescio an non fumigiorum more exceptus aliquid hìc non valeat? An non à methodo Huxhami aliquid sperare licet quâ summè divisum antimonium, sed phlogistico non defraudatum, refractâ dosi in humorum vel remotissimos aditus penetrans corpus immutat? scilicet vino stibiato ad drachmam unam emetico, paucis guttulis quotidie sumptis rebelles ad omnia herpes debellari prorsùs vir ille in arte maximi ponderis edixit. Cujus ego exemplum pluriès secutus, morbos elephantiasi affines, imò & à retro-pulsis herpetibus natam orthopnæam fugasse profiteor. Longa vincenda sunt ægrotantium fastidia. Pessimos in hoc genere morbos sanasse contigit, testibus Cl. Bordewiis, repetito & pervicaci usu aquarum thermalium, præsertim Barregiensium, aut Luciensium. Pervicaci enim malo obstinatius medicamentum opponendum est. Verùm elephantiasim veram nunquam vidi, licèt morbos cutaneos pessimos huic analogos sanatos vidisse contigerit, & in eorum curationis partem venisse gloriari liceat.

PARAGRAPHUS IV.

De Morbis Leprosis in variis regionibus à diversis auctoribus observatis.

Inutile prorsus foret varias à diversis auctoribus à primâ Medicinæ origine morborum leproforum observationes conscriptas hîc memorare. Si quidem vocabula illa λεῖπρος, τῶρίαις, ἰσος φοι-
χυν pro diverso eminente symptomate variis morbis leprosis imposita sunt. Ita ut qui cute horridior oculos insipientium magis percellebat, eò magis leprosus haberetur. At morbi qui sub diverso aspectu grassantur, licet naturâ sint affines, videntur sibi propriam naturam vindicare, adeoque singularem mereri descriptionem. Talis est illa lepra *Guineensibus* à longo tempore endemica quam *Yaws* Angli vocant, & quam in actis Edimburgensibus descriptam, postea dilucidius tractatam & cognitam sibi melius mihi cognitam fecit D. Massey, Monspelliensis Medicus, San-Maclovii Medicinam cum laude & doctrinâ faciens.

ARTICULUS VIII.

De Morbo dicto Yaws (a).

Rarum est in Guineâ morbum hunc incolis non perpeffum fuisse, sive mulieres, sive viros spectaveris; præcipuè tamen in pueros & adolescentes sævit. Prima morbi dant indicia erumpentes maculæ leves, non tumentes, sejunctæ atque discriminatæ, quæ sensim extenduntur & dilatantur, simulque apicem acquirunt, undè vertuntur in pustulas, imò & phlyctœnas. In his nullus ichor, nulla lymphæ stagnat, sed eschara tenuis furfuracea fungum levem fragi ad instar pullulantem, rubellum continet. Hic increfcit, cùmque plures simul in diversis corporis partibus erumpant, alter altero minor est. Plures ad usque mori volumen tumescunt, lobulis pariter, sive cellulis constantes. Ubi increfcientes justum volumen acquiescere, in his partibus pili albi evadunt, seu potiùs colore amisso diaphani fiunt.

In carnosiss & robustis Guineensibus volumen majus obtinent pus-

(a) Act. Edimburg. tom. 6, traduction de M. Demours.

tulæ, minus in debilibus & macilentis. Indiscriminatim quidem pustulis illis omnes corporis humani partes æquè patent, sed majores, & numero, & volumine inguina, pudenda, axillas & faciem occupant. Ubi numerosæ occurrunt, vulgò minores sunt volumine, quasi nunc aggestâ & accumulâtâ materie, nunc contrâ in varias partes dispertitâ. Morbus in incrementis diuturnus videtur, tamen statas periodos obtinet, ita ut dubitet Cl. observator annon sibi relictus sanari posset per se, marcescentibus pustulis? An non contrâ verteretur in ulcera phagædenica? cui quidem ultimo asserto eò magis manus dederim quòd in observationibus ab ipso relatis mulier Anglica neglecto morbo quem à marito nigrîtâ contraxerat, eâ ulcerum foeditate laboraverit quâ tandem occubuit phthisica.

Nec rarò apud nos in portubus similia observantur ulcera à neglecto hoc malo oriunda, cui quidem malo communicatis cum Cl. Massey consiliis mederi contigit. Undè morbus hic non contagiosus solùm, & qui intimo commercio cum eo affectis communicetur, sed si negligatur, periculosus videri potest, quamquam harumce observationum auctor anonymus recentibus pustulis satis facilem spondeat curationem. Sed si perfectâ illa non fuerit & quasi ultrâ omnia mali phænomena per artem doctam protensa, metuuntur recidivæ. Nam alioquin, ut in omnibus morbis contagiosis observatur, qui semel lue hâc fuerit occupatus & perfectâ liberatus sanatione, ab eâ postea vivet immunis, cæterisque tanquàm custos & medicamentorum applicator adesse poterit.

Sæpè cæteris tumoribus minus volumen adeptis extat & supereminet unus, grandior, & sæpè ad pollicis diametrum superextensus; nulla tamen alia phænomena offert quàm quæ in minoribus apparent. Caro granulata & quasi cellularis, morbo curato tamen, propriis viribus alitur & superficiem cutis fungi ad instar vitiat. Hunc frustrâ ut signum pervicacis mali habueris, leni escharrotico, cæteris sanatis, decídit, & cicatrix facilè inducitur.

Diagnosís hujus morbi, ut & cæterorum ferè omnium morborum cutaneorum, ab aspectu pendet, & visu deprehenditur. Verùm ubi ulceribus pustulæ illæ foedantur atque commiscentur, magnum periculum est, ne pro morbo venereo habeantur. Quod quidem eò difficiliorem præbet diagnosim, quòd uterque affectus contagio contrahatur intimo, quòd iisdem ferè remediis sanetur, quòd sæpè

sæpiùs in adultis uterque morbus, tùm propter æstum regionum, tùm propter acrimoniam humoris salacitatem inducentis, compli-
cetur, atque connectatur. At certè si morbus simplex consideretur,
& descriptio actuum Edimburgensium cum descriptione levitici
conferatur, mirum est quantum, sive aspectu, sive symptomatibus
concurrant lepra Hebræorum atque Guineensium lepra quæ à
nigritis in insulas Americanas advecta est: quanquam etiam sua
utrique differentia intercedat, cùm Guineensis multò magis ulce-
rosa sit quàm Hebræa.

Anonymus auctor ille qui humanitatem sibi beneficio incogni-
tus devinxit tres in curatione morbi quem depuratorium vocat,
periodos distinxit; primam in quâ erumpunt pustulæ, alteram pus-
tularum maturarum, tertiam quâ morbi reliquias à tergo profe-
quitur & recidivam præcavet.

In primâ periodo locum malo relinquit, ut feratur ad exteriora,
& in cutis cellulas desævians ibi grandescat, nec aliud eo tem-
pore remedium suadet præter bolum è floribus sulphuris scru-
pulo uno, camphoræ in sp. vini solutæ gr. v, theriaces drachm. j,
& syrupo croci. Per dies bis aut ter septenos hoc remedium ferò
iterat, donec pustulis jam benè maturis, ad usum mercurii dulcis
ita procedat, ut indè lenis salivatio oriatur quam bis vel ter repe-
titâ v. granorum hujus dosi ita dirigit, ut nunquam salivatio ultra
libras salivæ duas progrediatur. Hâc semel constitutâ & ritè fluente,
omnes, quotcumque adsunt, fungi siccantur in squammas furfura-
ceas duras atque aridas visu horribiles. Hæ squammæ in furfures
deindè & lemas abeunt, & intrâ decem, aut duodecim horarum
spatium cutis nitida refurgit. Mercurii dulcis usum repetitum
in hominibus hoc morbo affectis ad San-Maclovium appellentibus
cum eodem successu adhibuit Cl. Masséy.

In tertiâ periodo electuarii usum suadet ex æthiopis mineralis
unc. unâ & semi, ex gummi guaiaci unc. semi, theriaces &
conserv. rosar. rubr. an unc. j, olei sassafras guttas xx & s. q.
syrupi croci. Hujus drachmas duas mane & vesperi sumendas
suadet, additque pro potu decocta guaiaci & sassafras cum syrupo
è saccharo simul fermentata. Hujus enim in hoc adhibendo reme-
dio intentio est, ut omnia quæcumque vasis cutaneis immorabantur
sordium genera per sudorem liberiores effluant, & cutim præ-
sent non nitentem solùm, sed & solidatam. Quòd si fungus cras-
sior & pervicacior supersit, absolutâ per mercurium aliorum
omnium sanatione tunc escharroticum fungo consumendo adhibet

ex æqualibus partibus præcipitati rubri atque aluminis uffi, & pro digestivo superimponit unguentum basilicum cujus uni uncia præcipitati rubri drachmam addit. Quam quidem methodum vir sincerus, nec gloriæ appetens, nunquam successu carere asserit, & observationibus comprobat.

Quantumvis verò ipsissimis verbis viri clarissimi methodum retulerimus, hanc tamen omnibus omnis ætatis atque conditionis hominibus æqualiter competere non crediderim, sed certè præparationi quam adhibet ex aromaticâ & calidâ præparatione sapius, ut nostri se habent homines, repugnaverim. Ecquid enim? Subest certè ardor ingens & cutis duricies quam balneis tepidis, femicupiis, & diætâ diluente velim prius adoriri, quàm salivationem promiscuè usurpare. Nec satis etiam fidendum videtur illi quam præ cæteris elegit mercurii dulcis præparationi. Certius certè & tutius adhibenda videtur, quoties status præsens finit, Swieteniana methodus mercurii sublimati corrosivi, Swietenio quidem in similibus morbis multò antiquior, sed ab ipso celebrata; quandoquidem ipsum cutis vitium inunctiones à periculo non facit omninò immunes. Nec ego putaverim cum omnibus ferè recentioribus Medicis salivationem hinc pro necessariâ habendam, quandoquidem ipsa pustularum curatio signum hinc sufficit sanationis ritè procedentis certissimum.

Demum in tertiâ periodo doses prætulerim refractas mercurii dulcis magnæ æthiopis mineralis dosi. Quandoquidem remedium illud tùm virtute, tùm compositione incertum est, nec penetrabile. Multò sapientius nuperrimi Anglici Medici in similibus morbis largos haustus decocti fortissimi è farsâparillâ ægrotis imperitant, undè corpus mutetur sensim, & vix sine ullâ effectuum violentiâ. Addit hic auctor noster esse, si denegent facilem exitum, sudores provocandos, dùm ager accensi spiritûs vini vaporibus exponitur; quod vulgò præstant balnea, posset & præstare concamerata sudatio in aquis thermalibus sulphureis quas præ cæteris omnibus remediis in tertiâ curationis periodo commendaverim. Forfan & tantâ medicatione fatigatis corporibus ingens reperiretur præsidium in lactis usu, quo remedio, ubi adhiberi potest, nullus est è morbis cutaneis qui non feliciter finiatur, nec differt curatione ab anonymo autore Cl. Hillary (a) qui nuper de hoc morbo ut & de elephantiasi apud Americanos scripsit uberius.

(a) William Hillary Diseases of West. Indies pag. 423.

ARTICULUS IX.

De Morbo dicto Lepian ou Epian.

Quamvis multa huic morbo cum superius descripto conveniant, idem genus affectionis constituit, speciem diversam, ut Cl. Sauvages (a) autumat, & patet ex utriusque descriptionibus. Licet fatendum sit descriptionem quam nobis reliquit illustr. Sloane (b) morbi dicti apud Jamaicenses *Yaws* melius convenire morbo descripto sub nomine *Pian* à D. Virgile apud Cl. Sauvages, quam illi qui ab anonymo Anglo ut *Yaws* describitur. Nam curatione dum convenit, discrepat uterque auctor in enarrandis symptomatibus.

Morbus incipit ab ulcere sordido quod *mamapian*, sive matrem pianorum vocant. Postea excrescunt ubique fungosæ excrescentiæ, baccas rubi idæi exhibentes, & colore, & volumine, & consistentiâ. Tertium symptoma est excoariatio plantæ pedum, vel palmæ manuum quæ dicitur *Craba*. Hæc duplicis est speciei, unde dividitur in *Crabam* viridem & siccam.

Ulcus primum, sive *mamapian* à quo morbus incipit, ad pollicis, vel manûs latitudinem extenditur superficialium, mucosum, pertinacius est ulcere vulgari, nec remediis adeò facile cedit. Hoc ulcus ubique innascitur, sed tibiis præsertim. Postea qui nascuntur fungi, sunt coloris rosei, vel pallidè rubri, nulli ulceri, sed cuti adhærescunt, granulis, seu papillis exasperati, muco rubescente continuò madidi. Si copiosi sunt, minus volumen obtinent (c), si pauciores, grandiores sunt ad usque nucis magnitudinem. Nec fidendum est paucioribus erumpentibus. Unde solent hujus depurationem excrementi cardiacis sollicitare; metus est enim ne morbus reviviscat, ut pote non perfectè depuratus.

Crabæ virides sunt amplæ excoariationes sub pedibus, vel in manibus exortæ, pertinaces, nullo tumore, sed eodem colore, eadem formâ præditæ, ac si musculus omninò nudus esset. Humidæ sunt, sensu exquisito præditæ. *Crabæ* siccæ sic dictæ differunt à viridibus quòd in iisdem locis caro sit coriacea (d) sicca, dolens tamen & aspera, albescensque atque farinosa & quasi virgata.

(a) Sauvages Nosolog. CL. X. 23 & 24.

(b) Histoire Naturelle of Jamaica Introd. pag. 126.

(c) Sloane, loco citato.

(d) Sauvages, loco citato.

Ulcus *mamapian* dictum sensim carnes excavat, & erodit ossa vicina in morbo inveterato, carie, exostosi, anchylosi; afficit articulos, doloribusque conterit noctu recrudescentibus. Illa ulcera sunt mucosa, pallida, à nullo caustico escharam admittentia, nullo *pian*, id est fungo onusta, in quo maximè discrepant à morbo *Yaws* Guineensium.

Attamen commune est utrique morbo quod semel sanatus, si sanitas per tres menses perseveraverit, ab eo postea immunis vivat qui eum expertus semel est. Nulla febris acuta hunc morbum comitatur; verum ex hoc neglecto morbo, vel non sanato sequitur sæpè macies insignis phthisisque accidente lienteria lethalis.

Hæc Cl. Sauvages à Chirurgo experto acceperat, quæ partim cum morbo ab Anglis sub nomine *Yaws* descripto congruant, differant partim. At cum nullus auctor Anglus de *Pian* loquetur nullus Gallus de *Yaws*, asseveraveritque Chirurgus Virgile D. de Sauvages se *Yaws* nunquam vidisse, an non credibile est morbum eundem pro vario regimine diversitates accipere, contagium non amittere, ita ut à nigritis ortus in Europæos diffundatur; sed formas alias adipisci apud Gallos, alias apud Anglos, cum natura eadem supersit, ulcerosusque fiat in pleniori Gallorum fervorum diætâ, fervet verò nativam ariditatem apud nigritas Anglos quos fama est diætâ severiori ab Anglis exerceri. Undè hæc diagnoseos pars ad intuentes tantum pertinet. Certè Cl. Pouppé Desportes (a) qui per multos annos Medicinam apud S. Dominici insulam exercuit, curationem nobis amplissimam morbi *pian* reliquit, nihil nec de *Yaws*, nec de *Pian* signis diagnosticis ut pote evidentibus reliquit. Non longiores erimus in describendâ hâc curatione quam fusè tractarunt Americani Medici. Eadem enim præcisè methodus à Gallis adversus *Pian* præscribitur quæ ab Anglis adversus *Yaws*. Scilicet balneis, diluentibus, aliquandò etiam cardiacis admotis exitus *pian*orum sollicitatur, præparaturque corpus ad mercurialia. Videntur in genere Galli inunctiones mercuriales præ aliis omnibus remediis habuisse (b); attamen apud ipsos pro diversis placitis nunc solutio sublimati mercurii in sp. vini commendata fuit, nunc acidi nitrosi vis solvendo mercurio adhibita, sed in hoc cum Anglis consentiunt ut levem salivationem procurent. Dein morbi reliquias fugant bolis mercurialibus, addito longo atque pervivaci

(a) Tom. 2, des Maladies de S. Domingue, pag. 61 & 85.

(b) V. Pouppé Desportes, pag. 85 & seq.

usu ptisanarum ex lignis sudoriferis indigetibus, quarum efficaciam in cœlo sudoribus favendis patente extollunt. Verumtamen in doctâ analysi (a) aquarum quæ in insulâ Hispaniolâ in loco dicto *le Port à Piment* reperiuntur, notantur aquæ thermæ hujus loci quasi sanando *pian* ita aptæ, ut nullo alio remedio opus sit, quibus certè post absolutum regimen mercuriale plures ex analysi inter nostras substitui possent.

Alii sunt multi morbi leprosi apud auctores descripti quibus longiùs insudare piaculum foret, cùm ex cognitis facilè illos ad classes descriptas reduci posse concludamus. Unum exceperis quem Cl. Astruc tractatu de tumoribus ut sibi visum descripsit & sub nomine *mali mortui* voluit appellari. Hunc plures ex auctoribus qui antè studia græca renovata scripsere, hoc nomine, ut ait vir clarissimus, donarunt. Plerique tamen, & Græci recentiores, & Arabes quos mihi perlegere datum fuit, hoc nomine sphacelum intellexerunt, inter quos & Rhasim & Avicennam & Haly Abbas nominaverim, reliqui ferè omnes siluerunt. Verùm huic morbo modò describendo nomen illud & Gordonus & Joannes Manardus (b) cui dicitur ulcus *ἐσχαρῶδες* dedisse videntur, quos secutæ sunt Medicorum Occitanorum superiori sæculo scholæ, ut ex manuscriptis doctorum horumce Professorum prælectionibus quas excipere eloquentium ore discipuli, Barbeyracii, Chiracii, Lazermii, hariolari licet.

ARTICULUS X.

De Malo Mortuo.

Malum mortuum (c) *sephiros* Avicennæ (d) in extimâ cute sedem figit, in cujus superficie succrescunt crustæ, asperæ, duræ, densæ, latæ, colorem aut nigrum, aut fuscum habentes. Nullus subtùs latet humor. In ipsâ cute fundantur hæ crustæ in quâ plures per annos immotæ perstant. Ubi spontè præ ariditate nimîâ decidunt, aut scalptu imprudenti avelluntur, cutis subtùs rubella apparet, nullo tamen indè depluente humore. Subaspera tamen est cutis, & sensim indè halitum invisibilem cogi illud indicio est quòd novæ veterum in locum crustæ nascantur.

(a) Analyse des Eaux, &c. par MM. Polony & Chatard.

(b) Lib. 7, Ep. 2.

(c) Traité des Tumeurs, liv. 2, ch. 13.

(d) Fen. 3, lib. 4, cap. 11.

Pruritus à pustulis istis nascens levis est, & illæ siccae sunt, nec herpetum in morem proserpunt. Sedem aliquandò eligunt in femoribus, cruribus, in facie; præcipuè verò deponuntur in humeros. Duas hujus species recenset Cl. Astruc, quarum prima malum mortuum congenitum vocatur, alteram adventitii nomine designat. Congenitum cum hominis superficie crescit; adventitium ad aliquam extenditur magnitudinem, ultrà quam non ampliùs progreditur. Hujus sedem in glandulis sebaceis ponit auctor noster, pendereque morbum hunc putat ab ipso humore sebaceo inspissato propter enatam in textu folliculorum sebaceorum ab aliquâ causâ incidente irritationem, undè crispantur. Illi crispati retinent humorem, nec acrem, nec falsum, sed spissum & aqueo destitutum latice, ita ut ibi fixus ille remaneat, nec progrediatur ultrà; intereà glandulæ ipsæ sebaceæ callositatem quamdam acquirunt, indè in novam receptaculorum contrà naturam effictorum formam mutantur, humoremque ibi novum, antiquo desinente, paris conditionis efformant. Undè videtur malum illud & iners & mortuum jure dictum. Diagnosim ab ipsis oculis mutuatur; prognosim verò eam esse edicit auctor noster ut vix incommodum malum possit innocuè subsistere & nunquam propagari per contagionem; undè suadet clarissimus auctor ut eum perferant patienter ægrotantes, quippè ipsa curatio ipso malo & magis momentosa & periculosior, nec levi redimenda incommodo, modò tamen in faciem non decubuerit; nam tunc foeditas ipsa curandi sollicitudinem & postulat & incutit.

Cùm verò malum illud evidenter topicum sit, & in partem quam semel occupavit, fixis hæreat radicibus, nullis aliis interioriùs adhibendis opus est medicamentis, quàm quibus & partes sanguinis nitorem nativum debent acquirere & solidæ justam sanitati tensionem servare. Undè licèt vulgò diluentia atque temperantia, eaque quæ alvum vi saponaceâ subluunt, primatum obtineant, possunt pro variâ ægri conditione diversa medicamenta hìc locum obtinere. Uno verbo sanitas servanda est & corpus ab inflammatione præmuniendum.

Posteà emolliri jubet crustas Cl. Astruc, aut superposito cremore, aut caseo recenti cujus actione mollescunt crustæ, emollitæque decidunt. Posteà verò in vulgari malo sufficit sæpiùs lenibus escharroticis glandularum substantiam leviter comburere, ita ut destruatur glandularum morbosa capacitas & in illâ jam

non possit stagnare cumulatam fluidum. Si verò resistat pertinacius istis remediis, qualia præstat aqua vulgaris phagœdenica, simul superimpositis basilicone & aliquot granis præcipitati rubri, tùm cuti nudæ escharam infligi imperat Cl. Astruc cum cauterio & lapide caustico Chirurgorum prudenter admissio, sed eo tamen cum effectu, ut sub escharâ nascens suppuratio & glandulas & humores contentos destruat. Quo in casu, loco mali superest cicatrix nuda, alba & limbis aliquantum prominentibus distincta. Verùm fatendum est crudelem hanc methodum crustis semel deciduis rarò necessariam esse, remediaque mercurialia simul leviter solventia atque escharrotica, dùm actione leniori vasa obstructa si quæ liberanda sunt, liberant, si quæ destruenda, destruunt, & melius & tutius agere, quod sæpè peregit sublimati corrosivi lenior solutio lotionem adhibita & cum emollientibus apposita.

Finis primæ Sectionis Partis primæ.

SECTIO SECUNDA.

De Morbis Cutaneis depuratoriiis qui partem aliquam tantummodò invadunt.

CUM operis nostri partis primæ sectio prima totiùs laboris hujusce princeps, modos quibus vitari lymphæ possit & serum ad cutim deponi, comprehendat; altera hæc sectio nihil novi exhibere meditationi potest, morbosque tantummodò ostendit phœnomenis diversos, sed naturâ cum prioribus convenientes atque concordantes. Hinc & brevior esse debet, & alteriùs velut corollarium. Etenim præter paucos omninò morbos quos diversa cutis natura atque structura proprios cuique parti fecit atque peculiare, aut calvariæ, aut faciei, aut artubus, pauca hîc inquirenda supersunt, si nominum farraginem exceperis à diversis auctoribus admissorum, quæ sua ipsa multiplicatio reddidit obscuriora. Hinc tractandæ materiæ conditio nobis ordinem cui debemus inservire promittit & supeditat: huic adstricti ut primò distinguamus morbos ad erysipelas referendos; 2°. ad phlegmonodæam naturam accedentes; 3°. ulcerosam indolem habentes; 4°. crustosum characterem depromentes.

A simpliciore erysipelatis emicatione incipiendum esse rei natura & ordo jam constitutus indicant. Quod malum ut jam dictum, morbis cutaneis ferè omnibus exordium præbet, illo se continens, si levior affuerit causa.

CAPUT PRIMUM.

De Tumoribus Erysipelatosis singularem corporis partem impetentibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Roseolis saltantibus.

ROSEOLÆ saltantes à M. Aurelio Severino (a) dicuntur tumores rubri extrà cutem spontè prominentes & erumpentes, nullâ certâ figurâ. Sed illæ ex pluribus minutissimis pustulis simul aggregatis constant, ut rosa ex foliorum, seu potiùs petalorum conglobatione exurgit. Color varius est, à rubro pallido in lividum usque extensus. Species verò duplex potest distingui; malignarum altera, quæ livida & ad omnia contumax remedia, plures per annos crura, femoraque affligit, cum pruritu summo & nocturno; altera simplicior quæ vulgò per æstatem silet, facilè tollitur, & ea plerumquè occupat corporis loca in quibus à vestium pondere calor major reperitur. Prior species vetulos magis invadit, quibus & pruritus & noctes dùm affert infomnes, febrim tandem aliquandò concitat, marcoremque inducit. Aliæ juvenibus familiares sunt, & sanantur certò, nec ullum vitæ discrimen inducunt.

Prioribus semper inest mador aliquis linthea superposita intingens, undè nec ad ephelides, nec ad papulas Celsi, aut lichenes possunt referri, sed potiùs si vim nominis spectes ad ελκυστρία αὐτὴν μάλιστ' ἐξαντίζμενα Pauli Æginetæ (b) revocari possunt. Apud nos promiscuè habentur pro malignis herpetibus, cùm mixtam ex ulcusculis, vel pustulis, atque tuberculis naturam habeant. Nihil horum effectuum pertinet ad leviores speciem quæ furorem

(a) Lib. de Epiniëtibus & Roseolis, pag. 2, cap. 7.

(b) Lib. 4, cap. 77.

erysipelatum non excedit, & id habet proprium ut ex unâ parte in quam defævit in alteram feratur, quam protinùs invadit. Prætereà vulgò, ut notat Severinus in aëre Neapolitano Medicinam factitans, per hyemen conticescit, vere tantummodò sæviens, & per æstatem perdurans. Undè ut diagnosi utriusque morbi ipso aspectu evidens, ita prognosis dissimillima. Nam priores roseolæ morbum & effectibus sævum, & successu ancipitem designant, aliæ verò morbum solo reditu incommodum constituunt. Nec causæ aut curatio meliùs convenire possunt.

Priores enim, utut depuratoriæ sint, & pro talibus haberi debeant, tamen symptomatum magnitudine vitium altè lymphæ infixum significant, quod acre quidem sit, sed simul fixum, nunc naturam herpetum referens, nunc alia jam præcognita & prædescripta lymphæ vitia, ad quæ aspectu solo & cognitione causarum illæ revocantur. Roseolarum enim illarum primordium repetit Severinus à bilis vitio, id est à coctionum tenore infirmato, undè perspirationis coctæ defectus semper redivivus, & fermenti jura capeffens tandem inquilinus fit, & civitatis jure potitur. Posteriores verò quas propriè roseolas saltantes vocare ob volatilitatem possumus, acre quidem extraneum continent, sed ferè volatile illud, quod ipsam non possit lympham in suâ substantiâ vitiare, sed quod in illâ contentum vim & jura obtinet extranei, quocumquè feratur; nec coctionem recipit, sed avolat, aut in anfractibus lymphæ dicatis conquiescens delitescit, donec aliqua è causis motum sanguinis & naturæ actuositatem excitantibus, novum ipsi ignem subdat & sopitum reviviscere faciat.

Curatio pariter prioris cum cachexiâ præviâ compositæ & sæpiùs cum senili lymphæ vappiditate complexæ, indicationes præbet, quibus lymphæ, si fieri possit, novus concilietur nitor additis partibus actiosis, & vacuato fomite morbofo. Undè pro causæ varietate diversa aptentur medicamenta. Nunc, si sola lymphaticarum partium discors miscela malum efficiat, antiscorbutica: nunc si herpeticum virus lateat, antimonialia, aut etiam mercurialia adhibeantur, ex ordine & methodo jam antè præscriptis, ita ut in illis curandis plus causæ quàm effectuum ratio habeatur.

At in posterioribus duplex curationis tempus distinguendum est. Nam quo tempore efflorescunt, pruriunt, atque sæviunt, omni ope atque operâ cavendum est ne inflammentur, & mutatâ facie

in furunculos abeant, in textu cellulari cuti supposito fixæ factæ, undè temperans, diluensque diæta, & consimilia his remedia in usum revocanda sunt, qualia præbent & serum lactis purissimum & decocta pulli atque vituli, limacum, testudinis, herbis alterantibus oleraceis infecta. In hunc usum advocantur borrago, fonchus, taraxacum, aliaque hujusmodi vegetantia quæ stomachum dum fulciunt liberas liquori acri cum bile viciatâ vacuando vias præbent; simulque principia saponacea & bili & reliquis humoribus ita impertiunt, ut, experimento instituto, saliva hominum hisce herbis utentium, salium & sacchari copiam majorem promptius & facilius solvat.

Tùm summoperè cavendum est ne humor adeò facile sedem occupatam deferens feratur ad interiora. Quo quidem in opere, licèt plus naturæ quàm arti fidendum sit, præstabit tamen hic admove re si quid periclitari videatur æger, levia diapnoica quæ stimulo agili facile ad cutem feruntur, penetrabilitateque summâ promptè exhalant; qualia sunt, sambuci flores, meliloti, chamæmeli, papaveris erratici, imò & si majore opus sit præsidio, camphorata omnia. Verùm præcipuè scopus ille attingitur, dum vaporibus lenibus cutis viæ aperiuntur.

At ubi delituit tempestatibus beneficio malum, nec jam, aut intus aut extus sævit, tùm quâquâ viâ libera concilietur perspiratio, & cutis vasis laxitas atque libertas procuretur. Hunc in finem balnea tepida reliquis præstant adminiculis, quibus additur interea diæta humectans, atque acris quibuscumque demulcendis apta. Juscula suprâ memorata plantæque saponaceæ hic maxima sunt in auxilium naturæ præsidia. Nec oberit, si cætera consentiunt, leve emulsum paregoricum noctu. Sed in rebeli malo, nihil melius, nihil tutius est, quàm totum opus curationis usui assiduo lactis, præcipuèque asinini committere, quo nullum aliud medicamentum præcipuè in junioribus præstat. Sed ut leve malum est & citò defervesceat, nihil obstat potentiùs hujus integræ sanationi, quàm ægrotorum negligentia qui sibi ipsis vix imperitare norunt, & ab acrim aut potu, aut esu non sese continent. At verò in illud insudandum est antè omnia, ne acre illud in aliquod obstruendum viscus decumbat; nam ibi volatilitate amissâ, & solam penetrabilitatem servans, ferale agere radices potest, & verti in scirrhi materiem, quod omnibus aliis cutaneis morbis potest evenire.

ARTICULUS II.

De sacro Igne & zonâ sacri ignis specie.

Sacer ignis qualem Celsus (a) descripsit, & cujus duas species distinxit, si aliqua signa ad gravius malum referenda exceperis, vix ab erysipellate differt, licet eum malis ulceribus annumeret (b). Galenus per ignem sacrum erysipelas intelligi vult, & cum eo consentiunt tùm Græci, tùm Arabes, & in hisce rebus præ aliis omnibus recentioribus commemorandus J. Manardus (c). Quin & ipsa Celsi descriptio cum erysipellate eximio consentit. Hinc duplex ignis sacri species duplicem exhibet erysipelatis speciem, quarum altera phlyctœnosa, altera vel in fervore intensissimo nullas emittit phlyctœnas, sed aliquandò lividum colorem attingit, si ad ultimam mali periodum pervenerit.

In primâ specie Celsus distinguit mixtum rubori calorem, simulque annotat pustulas, quæ fundunt humorem, qui aspectu solo inter saniem & pus medium obtinere locum videri potest. Fit maximè in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, junioresque laceffit; cùm contrà altera species, quasi radiis in unum centrum coeuntibus, cutem vix attollat. Pergit autem Celsus. Omnis sacer ignis, ut minimum periculum habet ex omnibus his quæ serpunt, sic propè difficillimè tollitur. In hoc autem si cum roseolis saltantibus consentit ignis sacer, ita à vulgari erysipellate differt, qui ut pleræque inflammationes angustiori circulo circumscribitur, & cognita acutorum morborum tempora vulgò non excedit. Est ergo sacer ignis erysipelas chronicus, nunquam ad universum corpus pertingens, sed hanc, aut illam partem adortus, ibique fixam sedem occupans. Sanatur aliquandò ut erysipelas, sed brevè sopitum novo impetu redit, multoties redivivum, vel in eâdem parte, vel in viciniâ aliquandò perstat, nec integrè & omninò sanari se patitur; sed sub soporis specie conticescens, brevè caput extollit, & insanatum remanet.

Verùm alterum genus mitius est, & phlyctœnarum loco, lemas & crustulas leves producit, quarum unâ sublatâ reviviscit altera. Imò multis pro morbo habituali habetur, & quasi, paucis residuis

(a) Lib. 5, cap. 28.

(b) Comm. 3 in 3, Epid.

(c) Loc. cit.

intervallis, perpetuo. Mulieribus quibusdam menstrua comitatur. Pluribus post finita vacationis periodicæ tempora redit quovis mense, imò & illum vidi arthritidos locum occupare vere & autumno redivivum, plures per dies perstantem, dein sensim mansuefactum. Vir fuit mihi cognitus qui diarrhæâ levi si laboraret igne illo liber erat; si cohiberetur ista, redibat ignis facer, quem cum pro scabie habuisset atque tractasset incassum, pro insanabili habebat malo.

Cum ergo formam eandem, imò & naturam cum erysipellate habeat facer ignis, duratione verò atque causâ tantum differat, ejus symptomata facile intelliguntur. Ea autem partim à tensione particularum cutis & erethismo pendent, partim à causâ quæ vel maximè acris est, vel minori gradu vexat miseros. Dantur enim ignes sacri etiam non phlyctenosi, in quibus partis affectæ superficies verum & sævum ignem repræsentat, sensuque mordacissimo ægrotos ita vexat, ut diù noctuque requiem nesciant, ignem ejulatibus querantur, nec aliud interrogati respondeant præter illud, igne se comburi. Si superficies cutis in casibus hisce summe inflammata respondeat symptomatibus, paroxysmus morbi acutus est, & brevè terminum attingit. Verum sæpè etiam sine hâc extraneâ & apparenti superficie, idem persentitur ignis, & expertus loquor, vidi à levissimâ pustulâ quam decocto malvæ abluebamus, aquam in vas suppositum cadentem calorem ad thermometrum acquisivisse; ejulabatur vir fortissimus, & militari vitâ præfractus. Si oculum de pustulâ indicem sumpsissem, vix illa tibi alicujus momenti visa fuisset, at digitos tractantis ardore vexabat intolando: verum etiam illud ostentum fidem vix sibi extorqueret, non rarò ablumentibus Chirurgis vidi manus excoriari à fero ex phlyctenâ levi defluente, aliquamque inde nasci in eorum manibus ignis sacri speciem evanidam; tanta est aliquandò ferocia causæ ignem illum sacrum inferentis.

Nec uniùs est instantis malum illud, similem violentiam mali plures per menses perstare vidi, dum interea marcescerent ægri, sine ullo febris insultu, præter illam levem febriculam quæ in casibus illis noctu exoritur, urinis interea bellè fluentibus, ritè coloratis, nisi quòd exirent sæpè cum vivido ardoris sensu, & venter ut plurimum obstipatus esset atque constrictus.

Aliquandò loco ignis illius, non perpetuus, sed cum summo cruciatu recrudescens, horis potissimum nocturnis, pruritus scenam

occupat. Is adeò effusus est & humanæ patientiæ captum superans ut viri etiam animosi atque constantes, scalpitu perpetuo sibi ulcera etiam profunda conciliaissent, si non ipsa constrictæ ariditas cutis obfaret puris generationi, & rupturas ichore repletet crustoso sub quo infida nascitur cicatrix. Hæc autem symptomata igni sacro ad summum gradum evecto propria, simul miscentur cum lancinantibus punctulis acerrimis, teli instar infixi, citò emicantibus, citò renascentibus; quo sensu renascente, in igne sacro phlyctænofo vulgò serum depluit, vel nova renascitur phlyctæna; & quò malum acrius est, eò frequentior est sensus ille lancinans.

Pro varietate fedis occupatæ, gravior, aut levior est symptomatum illorum violenta vis; sed semper ignis sacer per se sanus est.

Nec prognosis simplex esse potest. Nam variat non solum pro ratione acuminis atque pervicaciæ symptomatum, sed etiam pro varietate accidentali phænomenon externorum, & naturâ causæ morbum inducentis.

Notum est malum in cruribus senum tardiùs sanari. Vulgò aiunt qui formam affectat rotundam plus obsistere. Mihi verò visi sunt ignes sacri qui latiores obtinerent phlyctænas minùs resistere, quàm qui minutis conflarentur pustulis, facilè renascentibus. Et in genere quo primis phlyctænis exsiccatis eò crebriores resurgunt, eò etiam durationis in malo majus periculum est. At si aliquid in vitam impendeat periculi, id distingues à symptomatum atrociâ, signaque magis urgentia dabit lividus ab igneo degenerascens color. Quod phænomenon ab antiquis, & ab ipso Celso annotatum est. Verùm ad prognosim fulciendam conferunt causæ quæ solæ ab erysipellate acuto ignem sacrum distinguunt, & ei formam impertiunt, atque ejus proprietates efformant.

Mutatio physica quæ in igne sacro vasa lymphatica infarctu afficit, vicina sanguinea erethismo premit, eadem est atque in erysipellate. Verùm cùm causa irritans locum unicum, cæteris intactis, occupet, imò & retropulsus ignis sacer, ut pleræque eruptiones volatiles cutanæ, sanitatem quæ priùs integra erat conturbet, facilè est concludere ignem sacrum pro causâ agnoscere, non ipsius lymphæ vitium, aut partium ejus degenerum alterationem, sed acre aliquod extraneum intus contentum; ita ut pars illa extranea in partem aliquam deposita, cæteras sinat, & intactas, & salubres. Hinc si retropellatur humor ille, subitâ præsertim delitescentiâ, illicò suffocationes, tusses anxie, anginæ summè inflam-

matoria extremum designant periculum, & protinùs metuendum. Si contrà rursùs ex insidiis appareat inflammatio quæ reliquerat externas cutis partes, cessant illicò omnia symptomata. Præterea ignis sacer superveniens sanavit, ut vidi, asthma humorale quod plures per annos sævierat. Undè patet non hìc cum veteribus bilem incusandam esse, non humorum internorum mutationem, sed adesse tantummodò in lymphâ acre quodcumque quod illi ita adhæreat, ut lymphæ propria vasa possit distendere & rumpere; sed cujus indoles non ea sit, ut possit usque ad suppurationem evehi & coctionem certam & phlegmoni propriam assumere. Sed quæ valeat, vel resolutione, vel evaporatione tolli, aut in gangrænam abire.

Verùm acre illud aliter quàm per proprias & inquilinas illi proprietates nosse impossibile est; primariam enim subtilissimorum illorum corporum naturam à priori hariolari humanæ arti non conceditur. Imò & pro certo poni potest principio, non dari unicum igni sacro procreando fermentum, quale est aut varioiosum, aut morbiliosum, sed esse genus multiplex acrimoniæ quod illud ingeneret. Siquidem & ignis sacer potest venereus esse, qualem exquisitum vidi, & scorbuticus; arthriticum ignem sacrum non rarò videmus, imò & herpeticum aliquandò esse illud declarat, quod, sanato igni sacro, aliquandò viderimus, mutato mali caractere, succedere herpes omnis generis. Sufficiet ad constituendum ignem sacrum ut infarciantur vasa lymphatica vehementi erethismo, nec sanguinea phlegmonem possint concipere.

Ignis sacri species est frequentissima, in duas pariter formas dividenda, sive phlyctœnas procreet, sive solo incendio constet, malum illud quod latini zonam, Græci ζώνηρα vocant aut ζώνη. Scribonius largus (a), carbunculos, ignem sacrum, & zonam quam Græci ἐπὶ πηλὰ vocant (ut ait) eodem sub nomine comprehendit, parùm accuratè. Plinius (b) zonam etiam circini nomine designat, quia circulariter corpus ambit, jureque ejus effectus cum combustionis effectibus comparat; id addendo quòd si universum corpus ambierit ignis sacer ille quem zona vocant, certò indè hominem perimi. Eandem prognosim apud reliquos omnes Medicos, sive Græcos, sive Arabas expressam reperiēs. Undè id saltem concludere est non adeò rarum esse malum illud

(a) Cap. 61.

(b) Lib. 26, cap. 11, n°. 74.

apud ferè omnes artis professores consensu uniformi descriptum. Et reverà post æstatis calores immodicos & aridos, si tempestas frigida ingruerit, zonam hanc rarò universalem, sed sese sensim extendentem, ita ut, his deservescentibus pustulis, aliæ latiùs extendantur, quasi epidemicè sævientem, & plures perdurantem menses, non sine atroci cruciatu, & vigiliis intolerandis, observavi.

Illud verò huic malo proprium est quod post sanata ejus symptomata, & loco jam nullas externas notas proferente vel levissimæ cicatricis, interdùm, præsertim dùm subitò mutatur atmosphæra, lancinantes dolores in loco priùs affecto concitentur & sentiantur. Nec rarum pariter post sanatas etiam phlyctœnas & erysipelas sanatum tussim aliquam succedere quæ plus minusve diuturno tempore divexet. Feminas vidi quæ antè ignis sacri tempora fluori albo nullâ ratione obnoxia fuerant, post ipsum, etiam pulchrè & solo temporis tractu sanatum, huic malo patere: juvenculam novi mulierem quam diarrhæa per annum integrum miserè vexaverat. Hæc post corroborantia remedia lactis caprilli usu sanata videbatur, & sibi vires restitutas, malumque fugatum gratulabatur, cùm subitò igne sacro ad zonam correpta, alvi fluxum redemit cruciatibus cum tussi importunâ quæ tussis, etiam extincto *ζωσπε*, longo tempore miseram vexavit, lacte pervicaciùs per longas temporis moras assumpto tandem sanata.

Quibus omnibus clarè, ut speramus, evincitur zonam verum esse ignem sacrum ab acri pariter extraneo intus admissio oriundum, indèque pendentem. Quod acre, ut mihi plerumquè vidisse contigit, in zonâ quæ apud nos epidemicè aliquandò grassatur à complicatis primarum viarum vitiis cum perspiratione acri retentâ pendet. Undè nullis frequentius vitium illud ingruit quàm illis, sive viris, sive feminis qui acrium alimentorum & spirituosorum potum usu nimio perè delectantur. Imò & nullo alio in morbo delicta in victu acutiùs sentiuntur. Nam si acre aliquod, vel etiam jam reconvalescentes, sibi indulserint, plectuntur illicò & acrem morsum sentiunt, quo admoniti, si sapiant, austeriùs & longo tempore severo se regimini addicunt. Cæterùm etsi Plinius zonam lethalem pronunciaverit quæ universum cingit hominem, eam nunquam lethalem vidi, nisi tamen phthisios fuerit prænuntia, in iis quibus antea thorax infirmus metastasim humoris facilè recipit, aut cum zonâ nostrâ confundere volueris vibices illos pestilentiales qui in febribus maximè malignis, ut pannonicâ, apparent

in quibus & color lividus, & quæ supereminet latissimè phlyctœnæ gangrænâ imminentem prænuntiant, & morti præludunt.

Ab hac demonstratâ satis per observationem ignis sacri naturâ, duplex ad curationem feliciter peragendam indicatio nascitur. Altera enim quæ favienti igni sacro debetur, eadem omninò est atque ea quæ erysipelati convenit. Ad illud non satis attendisse videntur veteres qui ignem sacrum non solum applicatis refrigerantibus, sed & repellentibus etiam adoriri præscribunt. Repellentia enim illa, qualia apud Celsum & Plinium reperiuntur commendata, nullo tempore morbi convenire possunt.

Etenim vigente erysipelatofo furore, vasa stringerentur, & crethismus ultrâ modum concitatus gangrænâ arcesseret certissimam, aut saltem mali ingravescentiam acerbissimam sine ullo fructu. At ubi jam deferbuit malum, & omnia ad resolutionem tendunt, petita à similibus medicamentis auxilia supervacua sunt morbo, causæ autem nocent, cujus subitus intrâ sanguinis meandros retrofluxus, aut pulmones apertius, aut alia viscera latentius impetere potest & adoriri. Nec melioribus auspiciis antequàm malum ad cutem delatum fuerit, cum symptomata imminet, idem medicamentorum genus adhiberetur, cum certè temerarii sit atque imprudentis adversari naturæ, imò illam edomare vanus sit conatus; undè in alias partes vitæ maximè pretiosas defaviat. Quoad succum mandragoræ quem nimiooperè Plinius laudat, non inficias iverim posse illum esse alicujus præsidii, cum virtute præsertim refrigerante laudetur, sed stupore simul inducto naturæ efficacis conatus ab hujus usu supprimuntur, quod anceps & periculosa est plenum alex.

Verùm cum in igne sacro, uti jam dictum, duo sint distinguenda, & erysipelas, & erysipelatis causa, duplex pariter curatio distinguenda.

Etenim cum summè favit morbi violentia, evidens est omnia ad inflammationem sanandam conducentia esse hîc admovenda, laxandam esse vasorum tensionem, & fluida omni ope atque operâ demulcenda. Quo titulo jure antè alia commendantur venæ sectio, potiones assiduæ diluentes ex fero lactis clarificato, jusculis pulli gallinacei, decoctis gramineis, &c. exterius verò solummodò locum invenire possunt refrigerantia, demulcentia, decocta althææ, seminis lini, succi portulacæ, lactucæ & aliorum similium, aquæ stillatitiæ ex spermate ranarum, ex floribus sambuci, aquæ nitratæ,

& alia facultatis non disparis ex quorum numero prudentia vult abigenda esse, aut quæ pingua rancescunt, & cutim irritant, aut quæ abstergunt & adstringunt, ut omnia refrigerantia ex plumbo & aceto nimum nuperis temporibus hunc in finem collaudata.

Sed actum agere foret, si omnia jam alibi uberius descripta hinc rursus enumerare foret animus. At id summè & antè omnia perpendendum est non in malo præsentis maximum insidere periculum, sed in ancipiti ejus recurso. Sæpè enim non in extimas tantum partes decumbit extranea causa, sed plures per menses, imò & annos iners, & in folliculis glandulosis deposita mala atomus, quâcumque de causâ irritata, & rursus in actum mota sese multiplicat, & partes nobiliores invadit, undè non semper extricetur facilè. Quod ubi per plures insultus admonitus adverteris, cum omnibus Medicis recentioribus in id uniformi opinione consentientibus necessarium erit, partem aliquam cutis debilitando ita aperire ut indè partes nocivæ per irritationem hinc advocatæ facilè defluant, internaque viscera tuta & sarta relinquant. Hinc cauteriorum usus maximi est momenti, quibus inuruntur fonticuli lati, & longo tempore ita aperti servandi, ut impurum quidquid potest intrâ sanguinem irrepere, facilem inveniat exitum.

In casu præcipiti, ubi jam ruens humor minas præsentis intentat, cauterii tardioris loco, vesicantia medicamenta ex cantharidibus præcipuè conflata citam irritationem efficiunt, & potentissimè virus à parte nobiliori in cutem revellunt. Invaluit nuperrimè apud nos jam pridem cognitus & laudatus, sed neglectior forsan consuetudo corticem thymelæ, seu ligni ut aiunt, fani, applicandi, quod vesicantibus è cantharidibus præparatis lentius agens, nec adeo certo effectû, id tamen habet præferendum quod suâ vi ignem sacrum effectibus verum efficiat, nec ultra suppurationem legitimam efficiendo penetret. Prætereà suspectam mihi cantharidum efficaciam casus quem vidi effecit. Vir cauteria per artem inurenda formidans, at humori qui quandoquè in aures & oculos impetum fecerat prospiciens, plures per annos unguentum à cantharidibus, lene quidem, at quotidiano usu repetitum adhibuerat. Imbiberat sanguinem & lympham pars acris & virofa cantharidum. Undè postea in pruritus atroces sub finem vitæ incidens, postea igne sacro horrendo correptus est. Quo inter cruciatus, atque ejulatus enormes, insomnem noctu diuque vitam agens consumptus est, post integrum cruciatibus addictum biennium.

Verùm si jam conticuerit malum, ægerque cautelarum prætium vix sentiat, non ideò Medicus se monitorem & præviforem futurorum obliviscetur. Latet altè infixæ mali causa, quæ lymphaticas glandulas iners obstruit. A prægressis ad futurorum metum evenitur. Causæ studet. Sæpè diluentibus solis cum aperientibus mixtis, fluente per aliquod tempus liberiùs alvo, & urinis copiosius prodeuntibus, ignis sacri causa tollitur. Tale præsidium præstant juscula ex herbis oleraceis conflata, lactucâ, soncho, borragine, aut iis quæ lympham tenuare observatione nota sunt, ut sunt chærophyllyum, scolopendria, nasturtium, becabunga, & cætera paria. Quibus additur sal neuter pro conditione ægri varius. Lenissimi sunt terra foliata tartari, sal vegetalis & alia hujusmodi. Adduntur hîc, si tenor lymphæ crassior videtur, cancer fluviatilis, virtutis non adeò expertæ, atque millepedes, tenuandi lympham efficaciam insigniores.

Sæpè profuit in bilem retentam & malè fluidam potentiùs agere cum radicibus aperientibus lapathi, acetosæ, brusci, corticibus capparidos, & cæteris hujusmodi, repetitisque aut sennæ aut salium neutrorum dosibus, undè fluxus concilietur alvo revulsivus, quo superiora vasa vacuentur acriori lymphâ.

Hanc verò tibi, aut illam esse sequendam methodum signa dabunt, phænomena, tùm ex causis procatharticis, tùm ex cognitâ ægri temperie repetenda. Imò sæpè fatendum est, latere in ignis sacri eruptione aliquid herpetici, quo in casu postquam deferbuit malum, corpus purgandum atque tractandum est, ut in herpetibus; imò latere quid simile probabile est, quoties malum rebelle, à prioribus memoratis medicinam non recipit, in casu quo illa saltem aptè & appositè pro præparatione fuerunt ad-mota.

ARTICULUS III.

De Igne sylvestri, seu volatili Infantum.

Ignis sylvestris apud Hippocratem, teste Galeno (a), nihil aliud est quàm erysipelas. Apud nos verò eo nomine intelligitur tumor erysipelatodes, mentum, genas, imò & totam faciem infantum atque puerorum occupans, in crustas leves & phlyc-

(a) Galen. de Voc. Hippocr.

ænas molles abiens, sine ullo symptomate præter pruritus. Is solo tactu, ut videtur, ab alio infante in alium diffunditur. Sæpè dentitionis tempore apparet ignis ille sylvester, seu volatilis, & eruptionem dentium comitatur. Sæpè plures per annos, & ad usque septennium exactum extenditur. Aliquandò post primos dentes exclusos cessat, revertitur ad ultimos versùs septennium excludendos. Aliquibus ad usque plenam pubertatem nunc reconditus, nunc furens, inconditè cessat, atque revertitur. Rarò verò adultos, aut virgines rectè menstruatas aggreditur. Non tamen eo omninò carent, aut hæ, aut illi, si vel cacochymia sanguinem infestet, vel impuro versentur in aëre, quod evenire vidi non unâ vice mulieribus quæ circa variolosos invigilant eosque assistent. Dividit hunc morbum Cl. Astruc (a) in siccum & humidum; sed hæc divisio, cum nihil, aut circa naturam, aut circa curationem morbi indicet, vix videtur admittenda.

Omnibus æquè phlyctænæ nascuntur, omnibus in crustas abeunt. Aliquandò glandulæ colli intumescunt, & quod non rarò observavi, detumescentibus illis, ignis sylvestris tanquam ex receptaculo prorumpit, aut cessante illo, glandulæ rursus intumescunt.

Nunquam ultrà mentum, aut superiores colli partes malum illud extenditur: licet enim in thoracem aliquæ maculæ erysipelatosæ simul appareant, non tamen illæ, aut eandem periodum servant, aut eadem ultrà grassantis mali exhibent phænomena. Indè factum ut Cl. Astruc circa hujusce morbi naturam non hallucinatus, circa mentagram veterum evidenter erraverit, cum morbum turpissimum à Plinio descriptum pro igne sylvestri habuerit, aut morbum hunc nostrum indistinctè lichenem, vitiliginem, & mentagram appellari contendat (b).

Nec rectè *Sahafati* (c) Arabum, ut idem putat, pro nostro malo haberi potest, quamvis constet ex basi erysipelatosâ cum phlyctænis parvis. Sed melius ad ignem sylvestrem rectè referuntur maculæ illæ erysipelatosæ quæ febribus depuratoriis superveniunt & buccas, labia, ac totum os deturpant, plaudente sibi plebe, at sæpè incassum; nam etsi negari non possit vi febris ad cutem venenatas acresque moleculas depellentis similes phlyctænas nasci, cum tamen in morbo gravi, non sit materiæ febrili proportionalis

(a) *Traité des Tumeurs*, liv. 2, ch. 10.

(b) V. *infra* de Tineâ.

(c) *Avicenn.* liv. 4, f. 3, tr. 1.

exitus illius particulæ, & nil paucum sit criticum, notante Hippocrate, non rarum est ægrotos cum tali depuratione emori. Signum tamen indè petendum est, morbum non uno tenore decurrere, sed per varios variè favire paroxysmos. Id autem igni sylvestri omni commune est, ut parcius erumpat æstate & in aëre clementiori, ferocius verò hyeme & temporibus in quibus perspiratio & exhalatio minores sunt; ita ut videantur pueri qui quotannis post prima veris tempora ad autumnum usquè cutem nitidam gestent, & frontis ostendent honorem matribus gratissimum; at ubi faviit autumnus, & tempestas in frigus inclinatur, omnia in pristinum statum redeunt. Hinc cùm diagnosi visu facilis sit, & prognosis simplex omni vacare periculo ægrum declaret, de duratione tamen mali nisi post annum exactum integrum pronuntiare impossibile sit, est ergo ignis sylvestris propriè dictus morbus puerilis, & in puerorum constitutione ejus causæ quærendæ sunt.

Inter erysipelata numerandum esse ignem sylvestrem vel oculo patet, sed inter levia atque in superficie ipsâ cutis, vel vasis tenuibus reticuli mucosi malphigiani positum esse illud declarat, quòd rubor nunquam intensus sit, quòd tumor nullus cutem exasperet, separetur tantùm epidermis à subjectâ parte, quòd demùm nulla in tenello infantum corpore symptomata concitet feralia, etsi corpus illud alioquin tam facilè convellatur. Est ergo causa ignis sylvestris excrementum malè coctum perindèque acre humoris mucosi, quod in loca tenerrimâ epidermide operta deponitur, qualia sunt labia, genæ, mentumque in quo plurimùm humoris mucosi bulbis comprehensi cutaneis reperitur, præcipuè verò ob dentium viciniam quorum exclusio maximam præbet occasionem morbo huic nostro procreando. Eò autem evidentius causa hìc asserta proponitur, quòd morbus hic sæpè apud pauperculos solâ sanetur patientiâ, atque per temporis labantis intervalla, quia concoctionibus robur acquirentibus melius coquuntur mucosa excrementa & ex ordine naturæ expelluntur.

Nec certè parùm confert ad hunc producendum continuò saliva exiens è buccis infantum, manuum sordidarum frequens ad loca morbo imbuenda applicatio, basiationes sordidæ, sed præcipuè concoctior arda ob glutinosorum, crassorum alimentorum, spontè acefcentium ingluviem. Nec non culpandas reddiderim sæpè matres, quæ graviditatis tempore mukum nutritium ingenti sordium &

alimentorum absurdorum farragine onerant ; hinc à pravis elementis vitam ordiuntur miselli ; si verò in benè moratos nutricis humores incidunt , non nisi post exactam nutritionem , reconditus humor apparet.

Novum contrà fomitem , novam exclusionem humori malè cocto præbent dentitionis varia tormenta , quæ adeò miram in infantili mucilagine mutationem inferunt , ut acor exundet undequaque , & ipsa bilis eo acore vitiata viridem & prasinum colorem assumat , quod à dentium exclusione pendere vel ipsæ norunt nutrices.

Quæ cùm ita sint , patet curationem ignis sylvatici nunquam , nisi consilio admodum perverso , posse per topica repellentia tentari. Quippè indè maximi in infantia momenti depuratio præpeditur & labes visceribus infertur ; undè mors præceps metuenda , vel cum immani suffocatione , vel quod frequentius est , cum spasmodis & convulsione quæ morbos capiti proprios in infantibus ferè semper comitatur.

Verùm licèt depuratio hæc jure meritòque felix habeatur & bonis auspiciis à naturâ inchoetur , causa tamen intus vitiosa latet. Non enim ex ordine naturæ dici potest vitium illud quod cutim deturpat & pruritus in miseris infantibus , adeoque sæpè vigilias infert. Si ergo malum ultra tolerabilem evehatur gradum , tunc prima & præcipua curationis pars in eo constat , ut alvus libera glutinosum spontaneum quod tam multiplicia mala infantibus stagnatione intrà primas vias , & acore indè in ultima usque vasorum receptacula inducto , causatur , sinat effluere. Notatum enim est quòd quibus infantibus alvus servatur liberior , niteat melius vultus , & residuæ sæpè in facie maculæ per salutarem diarrhæam auferantur. Ea enim est primæ ætatis proprietas , ut nullatenus fidendum sit , aut perspirationi , aut excretioni per urinas , sed alvus centrum præbeat à quo & in quod omnia corporis excrementa confluant. Proderit ergo in ignis sylvatici curatione , vitare quantum fieri poterit superfluam alimentorum farraginem , eorumque glutinosorum , aut dura nimis viscera ita expectantium ut ab iis felix sperari possit concoctio. Si nondum ablactatis , quod rarum , ignis sylvester erumpat , copia hausti lactis imminuenda erit , & nimis crassa ejus qualitas emulsionibus levibus , aquâ leviori è decocto graminis , diætâ nutricis tenui corrigenda. Si qualitas lateat acris , lac illud demulcentibus

indiget ; sed fatendum est multò feliciùs mutari nutricem ipsam, siquidem acris humorum conditio non uno temporis puncto mutatur.

Ablactatis diætâ præscribatur tenuissima, ex farinosis benè fermentatis atque biscoctis, nullâ evidenti donatis acredine, imò nec acescentiâ. Superfluam non generare materiem quæ exhalare præ copiâ non possit in hâc curatione perficiendâ palmarium est; postea verò cum alteri vacuationi ultra modum fidere nefas sit, ferè omnibus hebdomadibus recurrentibus optimum erit & ventriculi in omnibus hisce ut plurimum peccantis vires sustentare rhabarbarinis decoctis, & simul alvum leniter his vacuare. Hæc vulgò in hisce malis levandis sufficiunt. Brumali tempore cum riget tempestas, nec improvida ætas potest aut à frigore arceri, aut à motu contineri, vix aliquid aliud tentare ausim, nisi in constitutionibus infantium rusticorum durioribus, quibus præstat jalappa rhabarbaro.

At ubi jam calor certus, & conticuere ut plurimum symptomata, tunc cum effectû maximè salutari ad recidivas præcavendas usurpavi antimonialia sulphurea, inter cujus præparata maximè illud eminet quod à naturâ in antimonio purissimo ex sulphure & regulinâ parte conflato reperitur, cujus grana aliquot quotidie ingesta hunc habent effectum ut plenius & melius exhalatio fiat. Undè si per aliquot menses remedium illud fuerit repetitum, nullum aliud potentius reperitur ad recidivas ignis sylvestris præcavendas ; modò tamen & arcto vitæ regimine contineantur infantes, nec sinantur sordes quarum maximus in cute infantum proventus est ad cutem ita adharere, ut ipsam sublevant epidermidem, meatus obturent, adeoque perspirationi obstant.

ARTICULUS IV.

De Prunâ & igne Persico Avicennæ.

Inter tumores erysipelatosos pessimus ille est qui proprium sibi nomen ab Avicennâ (a) meritis est : quanquàm enim ab illo auctore jure meritoque inter erysipelata numeretur ignis persicus, tamen malignitatis jure propriam sibi tractationem vindicavit.

Duas ejus distinxit species, quarum prima pruna dicitur, igne

(a) Lib. 4, fen. 3, tr. 1, cap. 9.

levior persico, id est & celerius sua decurrens tempora, & minus formidinis afferens. Consistit autem pruna in pustulâ phlyctœnæ ad instar sublatâ, cum limbo summè erysipelatoso, & ne cum erysipelatibus summæ acrimoniæ & gangrænosæ confundatur, monet illud ipsi proprium inesse characterem quòd ex parte in partem excurrat, priori relictâ sede, ita ut hoc ad ipsum pertineat ut & ad formicas quo nomine auctor noster herpetem designabat.

At pruna nec limbum adeò fervidum, aut flammeum, nec phlyctœnam adeò nigricantem, nec humoris effluxum adeò acrem habet atque ignis persicus, sed perfidâ lenitate illudens, profundius exurit, & licet aspectu clementior, difficilius curationem recipit.

Omnia in igne persico vehementiora, dolores, pruritus: at curatio promptior atque facilior. Plerique auctores credunt (a) sub ignis persici nomine nihil aliud intelligendum esse præter anthracem à Galeno pluries descriptum. Et reverà nullus anthrax est, nullus phlegmo qui non limbos habeat erysipelate sæpè etiam latè diffuso conspicuos. Verùm disertè monet Avicennas (b) rem non eandem sub diversis latere nominibus, cum etiam edicat aliquandò ignem persicum in phlegmonem converti cujus natura non eadem sit, nisi, ut scholarum more loquar, per accidens.

Utrumque pariter malum distinguit ab eruptionibus pestilentialibus quibuscum confundi posset, aliisque hujusmodi pustulis quæ febris pessimæ miliari succedunt, aut eam comitantur. Rarum certè apud nos malum aut pruna, aut ignis persicus Avicennæ; quod tamen non incognitum vidi totum successivè corpus cum insigni dolore occupasse, ita ut nunc crus, nunc brachium tota humore illo sanioso diffunderent summè mordaci illo & epidermidem ita sublevante, ut omne illud in rimas quasi ab aquâ stygiâ impressas fatisceret, cute subjectâ in rivulum exesâ.

Pustula inerat nigricans quidem, sed ab effuso sanguine: ferum ipsum pellucidum erat & digito etiam sano acre & pruriens. Longum duratione malum, solis diluentibus sanatum, jam quasi perfectâ sanatione reviviscere visum, donec tandem per plus quàm quatuordecim menses nunc sæviens, nunc mansuefactum desierit omninò.

(a) Jo. Goræus, Fr. Ant. Mongius. Annot. in Avicenn.

(b) Loco citato.

Nec verò rarum est in scorbuticis similia reperire ulcuscula potius quàm phlyctœnas. Verùm id scorbuticis proprium est ut aliis stipentur symptomatibus quæ primarium designent malum, cujus seu ulcus, seu phlyctœna potest ut accidens haberi. Sed etiam sine ullâ causâ prænotabili non raræ sunt phlyctœnæ nigricantes, quales ambustorum, in senibus præsertim: de his jam alibi egimus. At differunt ab igne persico ex eo quòd non adeò in his vehemens dolor, nec ulla inflammationis signa exardeant quæ prunam & ignem persicum, teste auctore nostro, ita comitantur, ut à bile acri flavâ atque mordaci malum pendere pronunciet. Undè apparet quod licet morbus ille posset apud nos occurrere, rariùs tamen contingat quàm in locis ferventibus & cœlo arido atque calido Indiarum atque Asiæ. Apud nos verò causa acris aut leviores phlyctœnas, aut graviores carbunculos inducit; quamvis Rhafes (a) carbunculum cum prunâ & igne persico confundat, carbunculum verò velit ab anthrace Græcorum distinguere: quâ de ratione auctor ille id sentiat, dictu difficillimum.

Verùm ex dictis, ubicumquè sæviet pruna & ignis persicus, diagnosi nullâ ratione difficilis haberi poterit, quippè quæ oculis usurpanda. Sed prognosis non adeò prompta. Etenim varietatem non mediocrem imprimit causa antecedens, & quæ ejus exortum, aut comitantur, aut antecedunt accidentia, de quibus siluit Avicennas. Verùm si quod vidi ad prunam persicam referri potest, morositas plurium dierum, potius quàm febris, & malus ventriculi habitus ciborumque fastidium cum nausæâ junctum præcesserant, post vitam ærumnis plenam & corpus duris laboribus attritum. Necnon simile quid accidisse scivi post epularum lautiorum & vini summam ingurgitationem; quod congruit cum pustulis in febre ab Hippocrate observatis post commestationes. Verùm quidquid eveniat, prognosis tutò deducetur, ut alia quævis, ex symptomatum magnitudine & recessu à statu naturali.

Certè indicationes easdem malum illud offert atque erysipelata quæcumque, monente ipso Avicennâ: causæ eadem, nisi quòd vehementiori desæviant impetu & in unam partem irruant. In ipso tamen mali exortu largiùs & pleniùs sanguinem detrahit Avicennas ex locis convenientibus quàm in erysipelate. Diætâ tenuis refrigerans paginam implet; monitos verò vult Medicos in principio hujus mali non eodem gradu esse sequendam methodum

(a) Lib. 21, tit. 7.

refrigerationis atque in erysipellate, ut pote quod malum evidenter criticum sit. Verùm cum ea quæ antiqui & Græci & Arabes refrigerantia vocaverint reverâ & jure apud nos pro adstringentibus habeantur, repudienturque meritò in omni horumce depuratoriorum tempore, evidens est curam eandem esse adhibendam quæ igni sacro convenit, nisi quòd magis præsens est metus ne gangræna malum invadat & vertatur erysipelas in affectum phlegmonodæum, aut gangrænofum. Quo titulo in lotionibus atque fomentis, & scordium, & camphora, & quod nuperrimis temporibus meritò cæteris antisepticis palmam præripuit, cortex Peruvianus, principem locum obtinere possunt.

C A P U T I I.

De Tumoribus Phlegmonodæis partem aliquam cutis impetentibus.

A R T I C U L U S P R I M U S.

De Phygethlo & Phymate & Furunculo.

PHYGETHLON Græcis πυγεθλον, Latinis dicitur panis, seu panus. Panus dicitur à figurâ pani illiûs instrumenti quo textores utuntur. Dicitur etiam panicula (a). *Est autem tumor non altus, sed latus, in quo pustulæ quidpiam simile est. Dolor distentioque vehemens est, & major quàm pro magnitudine tumoris. Interdùm etiam febricula. Idque tardè maturescit, neque magnoperè in pus convertitur: fit autem maximè in alis, in vertice, in inguinibus.*

Phyma φύμα (b) verior est phlegmone magisque exquisita. Differt tamen à furunculo cum quo confundi solet, quòd rotundius sit & planius, quòd per latius spatium quàm & phygethlon, & furunculus diffundatur. Nihil intùs conglobati ut in furunculo reperitur. Dolores quàm in phygethlo & furunculo minores sunt. Verùm omnis corrupta caro in pus vertitur, quod non fit

(a) Cels. lib. 5, cap. 28.

(b) Cels. ibid.

in furunculo. Id autem in pueris crebrò reperitur, ætate invalescente minùs & rariùs oritur; in senibus ne reperitur quidem.

Furunculus *Δοθιὴν* Græcis (a), tuberculum est acutum, cum inflammatione & dolore, maximè ubi jam in pus vergit. Ubi adaperitus est & exiit pus, subter apparet pars carnis in pus versa, corrupta, subalbiba, subrubra, quem ventriculum furunculi quidam nominant. Ait autem Celsus in illo nullum periculum subesse, cùm per se maturescat. At Galenus (b) duplicem furunculi differentiam statuit. Alios dicens esse furunculos duros, varis similes, & qui concoctionem vix admittant; alios verò esse *φλεγμονώδεις* & magnos, qui febrem concitent, & corpora conficiant.

Distinguit autem Galenus omnia hæc mala à bubonibus, teste Paulo (c), ex eo quòd, quæ propriè nomen bubonum gerere debent mala phlegmones sint, ea modò recensita aliquid, cum naturâ phlegmonis, erysipelatosi semper gerant: cui distinctioni id velim per observationem addidisse, quòd mala hæc de quibus hìc agimus & quæ recensemus inter depuratoria cutis mala, à summâ cute sensim semper incipiant, profundiusque in textum cellularem irrepant; sed apicem in cute habuerunt primum, à quâ altiùs penetrant: bubones verò & reliqui phlegmonodœi tumores ab interioribus ad cutim ferantur, eamque demùm attingant. Hinc inter morbos cutis recensendi non sunt. Quæ cùm ita sint, non video cur Manardus (d) Plinium reprehendat quòd sub nomine panì ea intellexerit mala, quæ Græci sub phygethli nomine designant. Cùm nomina hæc duo idem significarint Celso & aliis omnibus latinis etiam vetustissimis auctoribus.

Nec minùs verò ex his patet sub titulo phygethli, phymatis, furunculi, aliorumque nominum ab Arabibus excogitatorum, quæ referre longius hìc foret, unum & idem mali genus intelligi, erysipelas phlegmonodæum, sed species reverà diversas esse, ut accuratissimis observationibus constat. Nullus est enim Medicus qui non in praxi diversas hujus species observaverit phygethlon, phyma, atque furunculum, quorum ergo genus tractandum primò, dein diversæ species exequendæ.

Ab humore in cutem deponendo & cujus excrementitia indoles

(a) Cels. ibid.

(b) Lib. 5, de Comp. Med. sec. loca,

(c) Lib. 4, cap. 22.

(d) Lib. 7, Epist. Medic. 11.

occlusas perspirationis vias affectabat, erysipelatosi illi phlegmones trahunt originem. Undè vulgò, dùm excitantur, habentur pro varis, aut levibus pustulis sensu vix notandis incommodo; quod ita tamen velim intelligi, ut de iis tantummodò loquamur qui sine febre præviâ, aut morbo cujus crîsim constituunt, nascantur. Mox uniûs diei, aut noctis spatio increscunt, sæpè pruritu prævio, sæpè leviter tantùm ad tactum dolentes. Brevi lancinantem atque punctorium dolorem sibi adfiscunt: in centro mali dolor pulsatorius sentitur, dùm interea limbi eorumque vicina pruriunt immaniter. Limbus plerumquè roseo colore nitet, aliquandò tamen vix, nisi in centro, tumor rubet, febris quandoquè excitatur, tumor ad tactum renitens, durus extollitur ultrà cutis superficiem, fitque demùm & doloris cessatio, & suppurationis exortus. Hæc in principio morbi communia; sed enascente jam pure exoriuntur notabiles differentia. In phygethlo enim minæ ingentes; ardor vehemens, dolor lacerans & pungens, apex summè rubens duritiesque partis immanis suppurationem enormem viderentur portendere; sed hæc omnia unâ, aut alterâ puris guttulâ erumpente cessant, remanente in parte affectâ summâ duritie, sed mucosâ illâ & quæ lentius non resolvitur quidem, sed in lemas abit crustosas, aut furfuraceas.

Id etiam phygethlo proprium est ut rarò solum emicet, sed uno destructo exoriatur alterum, aut duo simul; imò plures per menses scena protrahitur. Nunc in hanc, nunc in illam partem defertur, inguina & alas præcipuè, imò & faciem occupans. Phygethli ultimi illiûs species maximè vulgata ad mulieres præprimis pertinet, easque puerperas, habetque aliquid mucosi & lactei, undè propter humoris inertem naturam minùs inflammationis, aut saltem minùs perfectam phlegmonem inducit; & unam ex eo genere mulierem vidi quæ tentatis incassum omnibus in id aptis remediis plures per annos phygethla nunc hùc, nunc illuc experta, desiit tandem similia pati, nullâ pariter de ratione, ut exorta erant. Vulgò phygethlum minus volumen occupat quam phyma aut furunculus, sed in cute impressam duritiem longo tempore sæpè relinquit.

Phyma, si antiquis credendum sit, ad pueros præcipuè pertinet; rotundius & planius est, eò quòd minorem inflammationis gradum secum advehat. Tardiùs sua decurrit tempora, adeoque suppurationem inducit perfectiorem, minùsque acrem, nec causam

agnoscit adeò ferocem, nec glutinosam, aut mucidam adeò; imò & cum maximè perfectà sit suppuratio, non adeò frequentes recidivas minatur, nec revertitur; nam suppurationis perfectæ beneficio quidquid vitiatum fuit tollitur. Præterea nec adeò cutem supereminet, nec adeò in vicinum adipem se protrudit, & quòd aliquandò plus quàm aut phygethlon, aut furunculus extendatur, id pendet præcipuè à naturâ erysipelatosâ, quâ cutis superficiem plus quàm textum cellularem, aut saltem æqualiter occupat.

Nec quilibet attentus observator credet unquàm distinctiones has ut precarias admitti vix debere. Insunt enim in rerum naturâ. Et non rarò occurrit, licet minùs observatum sit phygethlon. Ubi tamen semel alicui insidit cuti, cum faciliè & frequenter revertatur, brevì methodum præservatoriam expetunt ægrotantes. Phyma quidem quòd adeò frequenter non advertatur causa est quòd cum furunculo confundatur; at si Chirurgos atque Medicos interroges, quot vicibus non exierit è furunculo massa albida quam ventriculum Celsus, Galli *Bourbillon* vocant, id sæpè sæpiùs evenisse respondebunt omnes. Hinc phyma differt à furunculo.

Furunculus enim circà unam molem crudam atque indigestam pus accumulatur, sæpiùs extrà cutem magno tumore extat, & rubeo atque flammeo colore insignis est. Dolor in hoc malo acutissimus est, brevi defæviens furore, cum non omnis massa in pus vertenda sit, & vulgò in furunculo, ubi semel exiit ventriculus, omnia sedantur. At fatendum est id furunculo & phygethlo commune esse, ut uni sedato succedat alter, nec nisi exhaustâ excitante causâ liberi ab illis possint dici ægrotantes. Verùm enim cessante uno, pauca post intervalla redit alter in aliâ parte sæpè summè diffusâ; ejusdem formæ & naturæ; ita ut dentur hominum præsertim juniorum constitutiones quæ quotannis vere & autumno, sed vere præcipuè, horumce morborum recidivas tres quatuorve patiantur, dein iisdem reliquo anno immunes. Undè magis nostrâ interest horumce in causis eruendis insudare.

Evidens est à suppuratione perfectâ quæ hæc mala comitatur, imò & eorum essentiam constituit, jam & novam morbi sedem quærendam esse, & novam peccantis humoris indolem. Scilicet pars mucosa sanguinis in cellulis cuti subjectis, aut cutem ipsam efficientibus, sistitur & agglomeratur. Fluxione, ut cum veteribus loquar, subitâ vehementissima nascitur inflammatio, eaque citò

syftrophica. Mucus ergo *spiffior concretus & hærens* pro causâ malorum horumce efficienti haberi debet, si *spiffior illa crasis* juncta sit *acrimoniæ* ad putridam indolem inclinanti quæ valeat *erethismum* concitare & quasi ignem concipere. At hæc ipsi inusta labes à pluribus causis occasionalibus inferri potuit.

Prima verò est *perspirationis obstructio subita*, si vitiosus humor *perspiratorius* jam fuerit, chylique crudi atque viscosi & crassi crudum & crassum excrementum. Undè in hisce inducendis malis primæ concoctionis inertis atque glutinosæ *primarium est momentum*. Nec frequentior ulla est in hominibus qui vitium illud *furunculosum* ferunt causa quæ illos importet, quàm hinc sanguis densitate peccans *inflammatoriâ*, illinc chyli crudioris copia maxima.

Altera causa est *muci illiûs coagulatio & coagmentatio* per frigus subitum & vehemens; motu cordis intereâ valido & à tergo urgente. His enim causis agentibus *supprimitur perspiratio*, *lymphæ concrefcit*, *erethismus nascitur*.

Tertiam caufarum classẽ constituunt *venena quælibet intus nata*, aut partium virulentarum nondum extinctæ reliquiæ. Ita post *variolas alicujus momenti & copiæ exsiccatas atque depuratas*, cùm omnia jam in vado posita sunt, qui *suppurationem in pustulis* concitabat humor textum cellularem invadit & *phymata, phygethla, furunculos* concitat *renascentia*, & sese mutuò excipientia, imò & sine *variolarum eruptione sæpè* qui ægris adstiterunt eorumque cutem infectam attigere similibus morbis affliguntur. Nobilis mulier per sex integros menses furunculis nunc hîc, nunc illic erumpentibus, sanitate alioquin illibatâ, vexabatur. Causam deteri & remedia obtrudi postulabat impensè. Illicò, sine ullâ febre præviâ, *variolæ confluentes erumpunt*. Omnia, exceptâ febre, adfuere confluentium *variolarum symptomata*, *ptyalismus, vultus & manuum tumor*, convaluit, simul ab eruptione furunculorum postea immunis. Vidi non semel *herpetibus ferè sanatis furunculos* succedere, nec minùs etiam aliis cutaneis quibuscumque morbis, cùm jam depulsum virus stagnat ad vasorum ostia, nec jam potest experiri *infractas naturæ vires*. Tunc enim artis auxiliatricis ope, bono omine in hanc illamve partem novâ sub formâ deponitur.

Demum ultima caufarum classis continet quodcumque mucum sanguinis in corporibus validis & inflammationem non renuentibus vitare potest. Lactis reliquiæ in fæminis, affectus catharodei, imò & sæpè *pleuriticorum sanguis* resolvi absolutè renuens

fanato jam morbo reliquias coagmentati mucī per furunculos ejicit, & abscessus furunculofos; sed hæc caufarum inflammatori-
 arum classis, cū vulgò in glandulas defæviat textumque cellu-
 larem circumjectum, vix inter morbos cutaneos recensenda est;
 eaque fit abscessuum classis quam Hippocrates ait, copiosâ &
 albâ urinâ affatim educâtâ præverti. Ex his patet quàm multæ pos-
 sint hujusmodi tumores invehere causæ accidentales, ex quibus
 illa quæ ad nos præcipuè de morbis cutaneis tractantibus pertinet,
 ea est quæ debetur partibus extraneis acribus, quæ cum mucō
 jungantur, eum inficiunt, & inflammationem concitant per quam
 depuratio fit, quæ quidem rarò ita absoluta est, ut non aliis natura
 egeat similis indolis tumoribus per quos omne virus expellatur;
 undè fit ut qui priores nascuntur furunculi & majores, & vehe-
 mentiores sint; qui postea suboriuntur, minores & volumine &
 accidentibus evadant.

Ex hac accidentium quæ furunculos comitantur expositione
 facile est concludere duplicem esse curationis servandam viam,
 nec simile esse furunculo præsentī mederi, aut causam furuncu-
 lorum subindè nascentium attingere. Scilicet duplicem hīc dis-
 tingui debere curationem, alteram ut loquuntur scholæ, pallia-
 tivam, curativam alteram, id est, quæ fontes mali & causam in
 sanguine radicatam possit evertere.

Palliativa quidem furunculi, phymatis, atque phygethli curatio
 per se simplex est, & merè chirurgica. Id enim ars postulat ut omnis
 ad cutem delata materies felici suppuratione tollatur, succres-
 cantque novæ jam non inquinatæ veteri fermento cellulæ. In
 phymate omnis in suppurationem abit contentus humor, in furun-
 culo superest massa coagulata, pinguis, coagmentata, quæ pure
 circummundiquè cinctâ, ab omnibus vinculis exsolvitur. Hinc
 omne per emplastra & unguenta maturantia negotium absolvitur,
 modò simul illa emolliant. Undè pro re natâ atque diversis, aut
 cutis, aut mali caracteribus præfert Chirurgus nunc unguentum
 fuscum, nunc basilicum, nunc etiam populeum farinis remixtum
 simul mucilagineis, simulque acribus. Antea tamen, si dolores
 acriores fuerint & cutis adhuc intacta, partem emolliit atque
 dolores compescuit per applicationem cataplasmatum, laxantium,
 emollientium, anodynorum. At suppuratione semel factâ res om-
 ninò naturæ committenda, quæ brevī nulliùs momenti est, atque
 leve vulnus consolidatur, etiam sine ullâ cicatrice, si tamen

furunculus gravior non fuerit ; nam sæpè qui ventriculus constitit ex accumulato in cellulis humore, depressionem satis notabilem relinquit.

Intereà verò cùm erethismus in parte generalem erethismum posset accersere, Medicinæ sapientis opus est ita vim naturæ dirigere, ut non ultrà modum excandescat illa, nec suppurationi obstet irritatio nimia. Hinc diluentia, antiphlogistica ita sanguinearum partium acrimoniam retundent, ita partium solidarum tensionem laxabunt, ut quæ febris necessaria est in parte, per dolorem vehementiorem excitata, totum in corpus non sæviat. Imò cùm dolenti naturæ non possibile sit concoctionem intestinalem absolvere, si tumor suppurationi addictus alicujus momenti fuerit, diæta, aut pertenuis, aut simpliciter tenuis, ad sensum antiquorum servanda ; & ne per doloris tempus aliquid acris accesserit in bile & quiscuilibet per intestina stagnantibus, artis erit opere peracto alvum medicamento leniter laxante simul, nec stimulante tamen repurgasse, ut alacrior, fordibus expulsis, ad opera solita exercenda resurgat ventriculus. Hæc quidem satis superque essent si horum tumorum indoles in unicâ eruptione tota comprehenderetur. Sed id rarum est. Tuncque ut plurimum à causâ evidenti tumor ortus est. Verùm ubi alii aliis succrescunt, causa latet intus quæ extincto tumore superest debellanda. Et in hoc perficiendo opere non unica sollicitudo adhibenda est.

Aliàs enim herpetibus mediocri primùm eruptione, postea aut remediorum applicatione, aut ipsâ naturæ vi, depuratoriè erumpentibus, postquam furor ille deferbuit, phymata & furunculi succrescunt ; tuncque optimo omine plerumquæ apparent, quippe causa morbi naturæ viribus evincitur, & vix ullis aliis remediis indigent, præterquàm aperientibus mollioribus ex herbis saponaceis, quibus, dùm canales aperiuntur, & liber humorum præparatur exitus, postea, apud nos saltem septentrionales, catharticus bilemque moventibus ad quam acria omnia spontè devolvuntur, curationi finis imponitur.

Aliàs herpetibus mixta materies simul erumpit ; tuncque nullam aliam curationis formam postulat, præter eam methodum quæ convenit ipsis herpetibus, in quorum herpetum genere illud notandum est, eos qui mixti cum phymatibus apparent, nec rebelles esse, nec malæ naturæ, cùm ea sit fermenti indoles ut possit facilè per apertam suppurationem derivari, cauterii more,

quod non prius exsiccat aut recrefcere ceflat, quàm maxima materiæ pars affumpta fit.

Verùm nulla eft ferè caufa quæ cùm ab interioribus ad exteriora feratur, non poffit phymata, furunculofve inducere. Dantur hujufce modi tumores venerei, dantur & fcorbutici. Causam, nifi fymptomata interiora fedulo excufferis examine, hariolari à formâ vix poteris. Limbus folus differt. In fcorbuticis vulgò limbus tumorem ambiens atque circumdans, purpureus eft, & ferè nigrefcit. In venereis furunculis oræ furunculi ulcerati pravæ, retorridæ funt & albicantes, nec facilè confunduntur, nifi cum leproſis furunculis. Scorbutica hujufmodi ulcera facilè fanantur, recrefcunt facillimè; ulcera venerea tardiùs, nec nifi difficillimè curationem admittunt. In his omnibus cauſæ curatio morbi fanationem facit. Verùm cautè cum unguentis externis incedendum eft. In fcorbuticis enim fuppuratio non promovenda. Si vertatur phyma venereum in ulcus, cicatrix non exoptanda, fed comprimenda caufticis lues ſerpens & exedens vicina. Apertè autem ex his paucis patet, ſapè phyma, phygethlon, furunculum, pro ſymptomate, aut mox erupturi morbi, aut reliquiarum à præterito morbo redivivarum habenda eſſe, & quamvis per ſe ferè vix aliud ſymptoma inducant, præter incommodum grave, non eſſe tamen unquam à Medicis oculo levi tumores hoſce prætereundos, quippè qui ſignum præbeant malæ in humoribus conditionis.

Aliquandò tamen more criſeos erumpunt à redundante atque ſuperfluo muco orti tumores, & ab ipſâ collectione vires atque erethiſmum concitare apti. Hic caſus adultis juvenibus, imò & nondùm ſatis menſtruatis mulieribus ſapè apparet, ter quaterque, verno præſertim atque autumnali tempore, quo præſertim tempore humorum ſumma fit mutatio, rarefactorum atque motum concipientium, autumno contrà, repercufſâ perſpiratione, redundantium. Imò fatendum eſt dari corpora quali à conſtitutione nativâ in horum tumorum eruptionem propenſa. Sed juvenibus præſertim furunculi erumpunt, ſenibus phygethla. Scilicet plus mucii juvenibus adest qui deest ſenibus, adeoque vix concreſcere poteſt. Hiſce in caſibus certè non diatheſis inflammatoria tantùm corrigenda eſt quæ per ſe furunculos non ingeneraret, ſed & voracitas juvenum regiminis tenuitate & parvitate temperanda, augendus excretionum regularis exitus; perſpiratio balneis, fomentisque ita adjuvanda, ne fordes in cute concreſcant atque

augeſcant, viamque exeuntium humorum præcludant. Vetulis verò acria omnia vetanda; ſimulque monendi ſunt quàm parcus alendis illis victus neceſſarius ſit, quem ſi nimia ingerant copia, non furunculi tantum metuendi erunt, ſed multò majus imminebit periculum apoplexiarum, aliarumque à redundante cacochymico humore pendentium affectionum.

ARTICULUS II.

De Plantâ nocturnâ Arabum, Ficis Galeni & antiquorum, Lupo Manardi & Roſâ Severini.

Diverſitatem nominum ſummam, & ab auctoribus ex Arabum ſcholâ prodigialiter & barbarorum more ſine ullâ ratione multiplicatam ſapè eaſdem naturâ, diverſas formâ tantum affectiones ſignificare eorum codices ſitu & vetuſtate deletos evolventi ſatis apparebit. Ad claſſes tamen diverſas ea nomina dùm revocare aggredimur, id à nobis faciendum credidimus, aut quoties nova nobis ab hiſce vocabulis idæa naſcitur, aut quoties puderet in hitoriâ morborum à prioribus obſervata ignorare.

Confuſionem hanc nominum jam pluriès obſervare datum eſt. Nec ulla nobis admirandi ratio ſubiit, cum ſapè & apud Hippocratem ipſum eodem vocabulo deſignentur affectus ſimiles quorum alius per ſe exiſtit ad morbos ſui generis referendus; alius ſub eodem aſpectu tantummodò gravioris morbi ſymptoma ſit. Ita Hippocrates (a) dùm Ariſtæi uxoris fratri in febre acutiſſimâ terminthos exiſſe ait, de ſymptomate loquitur quod multi pro legitimo variolarum exitu leviter, ut mihi videtur ipſo Nic. Leonicensio judice, habuerunt. Nos cum Aetio (b), imò Galeno (c), aliſque auctoribus de terminthis ut morbo ſui generis egimus; non quidem quòd is ſit nobis animus, ut negemus poſſe terminthos exire ſymptomaticos, imò & fateamur in febre illâ miaſmodæâ, quæ carcerum dicitur & ſentinarum, frequentes exire, ſed tunc putrida corruptelæ intimioris propullantis germina febris ipſiùs & indolem & curationem requirunt.

Non idem de epinyctide dici poteſt aſpectu luridâ & lividâ illâ puſtulâ de quâ ſingulari articulo inter morbos univerſæ molis

(a) Epid. lib. 2.

(b) Tetrabibl. 4, ſerm. 2, cap. 62.

(c) Galen. de vocibus Hippocrat. Ovibaſ. Synops. lib. 3, cap. 36. J. Manardus, lib. 7, Epift. 2.

egimus, quam noctu inquietantem pinxit Plinius (a). Verùm symptoma illud nocturnis redivivum horis, ut pluries jam profecti fese obtulit occasio, omnibus pruritibus commune est. Undè nulla est ratio cur *effere* Arabum, fera nocturna Avicennæ, sive *effere noctis*, apud ipsum (b) frustrà cum epinyctide confundatur. Sed multò magis analogiæ cum epinyctide Græcorum servat tumor ille quem sub nomine plantæ nocturnæ idem descripsit. In hoc tamen ab epinyctide Græcorum planta nocturna Avicennæ & à cæteris tumoribus differt, quòd Avicennas in fervido Arabiæ cœlo & apud Asiaticos directo perustos sole observator plantam nocturnam quasi solitariam pustulam descripserit, epinyctides Græcorum sæpè plures simul partes invaserint.

Hinc ergo illud nobis impositum negotii credidimus ut res ad naturæ normam, sepositis libris, expenderemus; licèt plures interpretes inter quos principem locum jure obtinet J. Manardus (c), velint feram nocturnam seu *effere noctis* & plantam nocturnam Avicennæ, atque illa mala ab Haly Abbate (d) descripta & indicata sub nomine *Sayre*, *Affapha*, diversas ejusdem mali species constituere, atque ad Græcorum epinyctides referri: nos diversa mala verè & ex observatione credimus esse epinyctidem de quâ jam actum est, *effere* quod papulosum est malum, & plantam nocturnam, quæ phymatis species est symptomatibus atrox, lividum, noctu recrudesçens, aliquandò multiplex, sæpiùs solitarium, rarò apud nos sæviens, aliquandò tamen observatum.

Cùm verò rarior sit hæc pustula ferox & ab ipso Arabum principe non descripta satis, malum à me observatum licebit antè oculos memorare, quod & sedulus in notas reduxi, & antequam Avicennam legerim nullibi alibi notatum inveni.

Vir septuagenarius, sobrius, de mensurando tritico Parisiis judex & parvæ opellæ gnaviter incumbens, religiosæ aliquid melancholiæ pectore reconditum gestans, pruritu levi ad cutem dorsi corripitur, noctu redivivo. Mox rubor levis extra prominens, semper semperque adaucto nocturno pruritu, vertitur in pustulam albicantem, limbo nitentem subrubello. Sed quotiès redivivi erant dolores, livescebat. Recrudescentia hæc singulis quidem

(a) Plin. lib. 22, cap. 25. Paul. lib. 4, cap. 9.

(b) Lib. 4, fen. 2, tr. 1 & 2.

(c) Epist. 2, lib. 7.

(d) Haly Abbas. lib. 10, cap. 5 & 8.

noctibus ita accedebat, ut certâ horâ magnis cum ejulatibus, imò & lacrymis prodiret; febris nulla, imò in ipso doloris paroxysmo pulsus demissus & tardior. In viciniâ nec tumor, nec rubor alius præterquàm ad limbos insignis. Manabat ab ipso ulcere guttula liquoris limpidi mucosi, sed eâ donati acrimoniâ ut ejus effluxus doloris vehementiam efficeret summam, & partes quam attigerat igne ardenti combureret. Nec nocte tantùm sævior exardebat, sed manu vel maximè suspensâ tractatus tumor & ejulatus, & motus convulsivos eliciebat. Videbatur, saltem me judice, ultima nervorum pulpa quasi ulcerata; nam nec linteis carptis, nec topicæ unguentorum applicationi locus dabatur, quippè si leviùs attingeretur, illicò & ponderis prementis sensu, & ardore incredibili correptus tolli omnia jubebat; nec tolerabile indusium linteum. Nudus humeros diù noctuque stabat; nam recubare impossibile, nec oculos nictitare. Aquâ solâ perfundi poterat eâque tepidâ tanti mali auctor **pustula**. Plures per menses perdurabat non mutatus morbus, sine ullo alio phænomeno præter & maciem summam à vigiliis indutam, & animi desperationem. Affectus qui sensim increverat, decrevit sensim. Pus loco ichoris bonum plures per dies in melius sensim sese immutans cicatricem lentam induxit, sanatusque æger plures vixit per annos sanus integerque; peripneumoniâ nuper octogenarius vitæ finem invenit. Alios hîc etiam possem numerare eodem malo, sed non æquè ferociter affectos, quorum sanatio nunquam obtineri potuit, quin per suppurationem pars primùm dolens fuerit deleta. Vasis sanguineis per suppurationem absumptis, & sensus destruitur, & exsiccata nervi pulpa decidit. Malum hoc Arabes ab atræ bilis morsu oriundum judicabant, & cancro æmulum. Certè acerrima est quæ plantæ nocturnæ, ut & epinyc-tidibus inducendis confert materia, at ubi unica est, nec alias afficit functiones materies illa, pro criticâ potest haberi & depuratoriâ. An morbus ille idem est ac *nævus niger* à quibusdam Arabibus descriptus, teste Golio (a), qui per integrum biennium ferox dein sensim decrescebat?

Verùm quantumvis materies illa extra organismi centrum atque circulationis limites in bonum corporis disjecta sit, potest tamen & præ summo dolore necare homines, inediâ consumere, vigiliis macerare, aut corruptelâ vicinorum corpus inficere. Undè id summè optandum ut antequam vires accisæ sint, atque à morbo

(a) In Levitic. 13.

consumptæ unica medicationis via tentetur, & per legitimam suppurationem vicinorum pars ipsa suppurationi minùs idonea tollatur. Quo quidem in casu suppurationem frustrà per unguenta emollientia, stimulo tamen adjuncto, moliaris. Quidquid per se maximè laxans est apponendum, imò ut Paulus (a), Avicennas (b), aliique veteres suadent, admovenda sunt, si fieri potest, narcotica ex hyosciamo, solano, aliisque hujusmodi quibus rectè suppleveris ex recentiori medicinâ, si laxantibus atque emollientibus opii aliquid cautè admiscueris. Ubi enim dolor est atrocissimus & vix tolerabilis, sedativa indicatio princeps fit & antè alias omnes adimplenda; nec diffitendum tamen ipsam opii efficaciam versam fuisse in irritantem in viro illo de quo mentio injecta est.

Nec minùs per medicamenta intùs adhibita è fero lactis, laxantibus jusculis, aut herbis mollissimis summam tensionem satages, aut tollere, aut ejus saltem effectus præpedire, ut dùm à dolore corpus vastatur, atque marcescit, per artem saltem aliquâ ratione reparetur. Forsan etiam in tanto malo radices ejus altius repetendæ sunt atque inquirendæ. Videndum certè an æger melancholiam vultu lurido, vitâ anxîâ, terroris plenâ, longo usu acrium austerorum contraxerit, an non tota corporis œconomia acri aliquo laboret, quæ omnia remediis specificis & ad causam obviis medicanda sunt? At præsertim, licèt veteres (c) non ita semper sensitisse videantur, balneorum tepidorum usu longo succurremus sanitati labefactatæ, posteaque artis erit ita ægrum disponere ut quotannis, per duos integros menses, vere præsertim & autumno, cùm vigent herbæ recentiores, & saponaceus eorum succus fere integer lac subit, æger lacte utatur asinino, summo simul imperato è vegetantibus regimine, nisi tamen ex eorum naturâ sit, rarâ quidem in hisce malis, qui possint omnimodè ex lacte vivere, spretâ omni aliâ diætâ.

Mitioris est generis & vulgatior affectus ille qui Græcis dicebatur σὺκωσις, ficosus affectus ob fici similitudinem; quia caro in eo excrescit, ut aiunt veteres, id est fundus ultrâ labia ulceris attollitur. Morbi hujus duas species distinguit Celsus (d). Altera

(a) Loco citato.

(b) Loco citato.

(c) Paulus, loc. cit.

(d) Cels. lib. 6, cap. 3.

ulcus durum & rotundum est, altera humidum & inæquale. Ex duro exiguum quoddam & glutinosum exit, ex humido plus & mali odoris. Fit utrumque in iis partibus quæ pilis conteguntur; sed id quod callosum & rotundum est, maximè in barbâ, id verò quod humidum, præcipuè in capillis. Hæc Celsus à quo nullatenus dissentire videtur Galenus (a), licèt alii auctores aliter sub nomine fici intellexerint tumores induratos, indolentes, sive scirrhosos, alii inter quos Gorraeus (b), per ficos intellexerint mariscas, seu ulcera in pudendo sic Juvenali olim dicta, ex vulgari loquendi normâ. Quæ ulcera ad cutem solam non pertinent, & si aliquandò proficubus haberi possunt, non tamen comprehendunt universum ficum genus.

Verùm si hisce principibus Medicinæ Celso atque Galeno, ut æquum est, confidimus, apparebit fici esse phymatum speciem quæ bulbos pilorum præcipuè invadit: ibi verò contentus & evidenter ad capillorum formationem luxurians mucus ab inflammatione, ob stagnationem indurefcit, donec aucto semper volumine findatur ipse bulbus, & cum vicino textu cellulari suppuret. Hæc est arida illa fici species quæ in barbam defævit quo loco cutis aridior est. At in capite altera fici species magis communis est, cum cutis capitis capillata magis alluatur, & humoribus magis scateat. Fatendum tamen est quòd, etsi muci illius ab aliquâ è non naturalibus causis contracta durities possit huic malo ansam præbere, mundities tamen & cutis cura apud nos diligentior levibus hisce malis præcavendis sufficiat, undè apud divites & melioris conditionis homines fici & rariores sint, & numero perexigui; cum contrà apud pauperes & sordidos, nec tundendæ barbæ assiduos, plures viderim & crassitie & mucosâ suppuratione conspicuos. Quæ ubi suppuratio unum ad finem perduxit, renascitur alter causâ vivace & perpetuò redivivâ, decidentibus interea, nec postea renascentibus pilis.

Causæ quidem tumorum horumce ad universales tumorum suppurantium causas revocantur, easque præcipuè quæ parti humorum nostrorum mucosæ cogendæ atque coagulandæ potissimum inservire possunt. De his jam abundè dictum.

Verùm non adeò facile est enarrare quæ sint illæ quæ malum in pilorum bulbos determinant, & ficosum tumorem constituunt.

(a) Lib. de Comp. secund. loca, lib. 5.

(b) Defin. Med. Aetius, lib. 2, tetrah. 4, cap. 4.

Certè inter præcipuas morbi causas fordities & impexa negligentia aut barbæ, aut capillorum numeranda. Postea verò notandum est malum illud, herpeticis hominibus familiare maximè, in eos præsertim incidere qui mentagrâ laborant, & cute furfuraceâ; undè cùm Romæ olim epidemici videantur fuisse menti lichenes, apud Celsum atque Galenum longa mentio est & ingens remedium series ad menti papulas ficosas.

Non enim omnis tumor in mento suppurans fici nomine donatur, sed si volumine minor sit, papula ficiosa à Galeno dicitur. Indè verò facile est deducere naturam ficûm, seu tumorum ficosorum vix à phymatis, seu furunculi naturâ differre, nisi quòd videatur inflammatio in tumoribus de quibus agimus folliculos cutis duriores occupare, qui ob sensilitatem imminutam & duriem quam partes perpetuo aëri expositæ contrahunt, tardiùs concipiunt atque peragunt suppurationem, imò humorem jam ferè solidum intùs continent qui ideò difficilè, nec omnimodè in pus convertitur. Undè ex hisce tumoribus non modò pus exit, sed simul secum trahit materiem adiposam, rancidam & olidam.

Licèt ergo veteres, & præcipuè Galenus, ficosos tumores mento soli adscribant, simillimos tumores ad axillas, inguina atque dorsum sæpiùs observamus, qui lento admodum progressu in suppurationem abeunt; simulque, si eos compresseris, cum pure materiem aliquandò vermibus albidis similem, granulofam, adiposam cum impetu exprimis. Hanc sequitur pus paucos per dies aliquandò, si compressio fortior fuerit, sanguini remixtum, & brevi temporis intervallo fit morbi curatio qui plures aliquandò per menses, imò per annos integros progressu tacito, nec cateroquin turbatis functionibus increfcebat. Et certè nulliùs alteriùs mali curatio unquam simplicior; digerentia enim atque resolventia emplastra adhibita malo sanando sufficiunt, donec centrum ipsum auferat lenta, sed certa suppuratio.

Ut universalibus causis, prout in hanc illamve partem decumbunt, sua sunt phænomena, ita ab illorum varietate, nullo ad causam respectu habito, varia nomina efficta & inventa sunt. Licèt enim apud Arabas & Græco-Arabas Medicos in genere nomen lupi inditum fuerit ulceribus quos aliàs vocabant nomadas, seu proserpentes, de quibus videre est Arn. de Villanova, Gordonum, Mathæum de Gradibus & alios, tamen apud plerosque receptum

est ut lupi (a) haberentur & vocarentur pustulæ phymatodes, seu suppurantes in cruribus & extremitatibus seniorum inferioribus. Quæ ubi semel natæ sunt, ob infirmitatem virium ætatis, ob declivem locum, & præcipuè, ob frigus in tantâ à corde distantia enascens, difficilè in bonam suppurationem vertuntur, & difficiliùs adhuc perducuntur ad cicatricem perfectam. Verùm, etsi symptomata mali hujusce omnia in tarditate symptomatum consistant, undè grandescunt potius quàm minuuntur, in pravitate carniùm succrescentium, ob caloris, ut aiebant veteres, nativi defectum, tamen vulgò eò magis notanda sunt quòd rarò sine causâ interiori accidant, eaque vulgò, aut scòrbutica sint, aut melancholica. In priori casu pro criticis haberi non possunt & pendent à sanguinis lentore, acrimoniæ commixto; nec nisi validissimis remediis antiscorbuticis per methodum benè cognitam sanescunt. In posteriori sæpè habenda sunt pro criticis & verè depuratoriis. Sic unam vidi fæminam jam vetulam, & menstruis planè carentem quam similia ferè periodicè adorirentur ulcera. Phlogosis præcedebat, simulque omnia phymatis symptomata. Varicosum illi omne crus erat, & inter varices superficiale ulcus, non sine summo dolore, identidem recrudescebat. Si verò celerior cicatrix per desiccativa unguenta induceretur, brevè aliud in viciniâ maximè proximâ succrescebat, donec humor exhaustus plures per menses relinqueret liberam & à malo semper facilè redivivo immunem. Quamvis autem causæ illæ in senibus facillimè occurrant, & ex vetulis infirmis multi sint qui iis affligantur, Σάπρονήμυς vocabat Dioscorides decrepitæ senectutis malum, præsertim apud monachos & monachas austero & sordido victui sacratos commune, tamen aliæ omnes causæ ad similia ulcera inducenda possunt concurrere.

Juvenem novi, si modò dicenda exceperis, sanum. Huic à febre pessimâ resurgenti artus inferior sinister altero crassior remansit, & cute duriori insignis. Plura ad hanc fœditatem frustra tentata sunt. Sprevit vix notandum formæ vitium per plures annos, alioquin integer. Nunc quotannis vere & autumno lupofo ulcere laborat, cogiturque & labores togæ quibus addictus est deferere, & lecto affigi plures per dies. Nulla enim ambulanti, imò & erecto cicatrix speranda superest. Idem accidere vidi & perstare doleo in eximio & splendore generis atque animi fortitudine celebrando viro, cui post confluentes variolas idem contigit ut crus unum

(a) Manard. lib. 7, Ep. 2.

altero crassius remanserit. Pluribus ab annis ad hunc usque lupinis laborat ulceribus quibus identidem erumpentibus spes affulget, ut aliquandò cruris crassities ad pristinam reducatur molem. Nam licèt decennium jam à variolis exactum sit, quotiescumque ulcus aliquod eminet, de cruris mole detrahitur aliquid.

Quod ad curationem attinet, si topica spectaveris, ea seligenda sunt quæ neutrâ virtute donantur, ne, si stimulent, mali progressibus ansum præbeant, si adstringant, falsam præposterè inducant cicatricem, materiamque intus cohibeant quæ stagnando pejor fieret. Adeoque mollities cuti atque lævor per topica servanda sunt, imò & quod sæpius accidit in parte ferè frigescenti, si aliquis ichor effluat, emplastra admovenda sunt fenestrata, quò possit tenuior ichor ita effluere, ut crassior & mucosa pars ad pus conficiendum necessaria retineatur, superfluo fero effluente. Quod ad interiora spectat, causæ adhibenda meditatio, ut scorbutus per specifica abigatur, melancholicus humor per diluentia fluxilis fiat, non neglectis intereà tonicis, quæ viribus alendis atque sustentandis necessaria sunt, & quorum usus, tùm externè, tùm internè magis multò prædicandus erit, si, ut sæpè fit, gangrænæ in cruribus fenum semper pertimescendæ metus ingruat. Quo in casu quid de scordio, alliariâ, aromaticis omnibus sentiendum, quid præsertim de kinakina sperandum sit, omnes auctores qui de eâ scripsêre materiâ satis superque edocuerunt, nec nostrum est ad alia properantibus fusiùs de iis differere.

Ad hujus generis mala pertinent plurima alia diversis nominibus ab auctoribus descripta. Talia sunt ulcera Balechia quæ barbaro nomine Haly Abbas descripsit. Phlyzacium, seu φλυζάκιον quod ulcus inter pustulas Celsus descripsit. Scilicet in eo affectu reperitur pustula durior, subalbida, ex quâ quod exprimitur humidum est, & quæ certè non potest sine suppuratione ad perfectam curationem deduci. Quamvis gravissimus auctor J. Manardus φλυζάκιον illud à Celso descriptum pro corrupto vocabulo velit accipi, referatque illud ad ψυδράκια, seu psydracia, quæ eâdem definitione gaudent, idque habent singulare quòd ad caput præcipuè pertineant, quo nomine ad ficus & ficosos Galeni tumores referendi sint, quamvis parùm intersit in tantâ nominum farragine unum alterumve admittas. Singulariter tamen hujus mentionem faciemus humoris quem M. Aurelius Severinus (a) ro-

(a) De Reconditâ abscess. lib. 4, cap. 12.

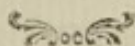

sam capitis nuncupavit, quippè is ex eorum paucorum numero est qui sua observata ad naturæ normam libravêre.

Rosa illa nescio quâ de causâ sic vocata ; « à tuberculo incipit, » seu parvâ quæ abcessit pustulâ, seu à thymio maligno, vel » parvo ulcere. Malum illud ulcus rotundum, inversis plerumquè » oris, planum, & in tenues verrucas identidem sublatum oculis » objicit, id impurâ scaturigine fotum humoris mali, faniem non » reddit præter quàm ichoroden. Perdolens ad aliqua tempora ; » nullis remediis quantumvis præstantibus cedere fuetum est : » propterèa quòd altiùs infixus fomes pericranion, aut cranion, » nedum cutem & membranam carneam infecit ». Hæc Severinus. Quâ quidem ex descriptione evidens est quantum rosa Severini cum ficibus Galeni consentiat. Forfan & huc referendæ aures cruentatæ de quibus vide Paulum (a) ? Rosa quidem, licèt ad herpetum virus potius quàm ad phlegmonum naturam pertineat, ideò hic locum reperit quòd suppuratione solâ tollatur, hæcque instituatur difficilè admodum, cum à fomite rebeli pendeat. Certè Severinus causticis solis malum illud adoritur. Undè sublatâ parte malè affectâ sub escharâ legitima nascitur suppuration, quæ inutilis est prorsus, nisi remediis adhibitis legitima lymphæ atque sanguini crasis inducatur. Imperfecta enim est & erit semper suppuration, donec vitium interiùs grassans arte magistrâ fuerit prorsus emendatum.

Dantur etiam & ad cutem & in toto quâcumque protenditur textu cellulari suppurationes, & ex quidem legitimæ, ac perfectæ, sine vix ullâ præviâ inflammatione peculiari atque locali. At ex verè criticæ sunt, & istæ sunt à quibus, monente Hippocrate, liberat crassa & copiosè diffluens urina. Verùm illæ apparatus habuerunt quasi in universo corpore, atque febrilem inflammatoriamque præparationem : de quibus veteres Medici monuerunt signa adesse quæ solutionem non fieri prænuntient, nec tamen ullum mortis incurri periculum. De iis tot præcepta, tot aphorismos congeffit Hippocrates, ut Medicis hujus suppurationis signa prænuntia nunquam defutura sint.

(a) Lib. 3, cap. 23.

CAPUT III.

*De Tumoribus Lymphaticis suppurantibus alicui
parti cutis propriis.*

ARTICULUS PRIMUS.

De Meliceride, Cerio, & Melitagrâ Galeni.

MELICERIS, μελικηρίς & κηρίον quo nomine intellexerunt veteres ulcerosum affectum prorsus alienum ab illo malo quod hodie apud Chirurgos nomen illud circumfert post Celsum (a), (& nihil aliud est quàm tumor cysticus humorem melli similem continens, de quo hîc agere non est ex nostri operis instituto) Galeno etiam μελιτάγρα dictus est, & μελικηρίοδες ἑλκος, sed vulgatiùs κηρίον quo nomine Celsus illud descripsit. Forfan ad cutis morbos cur illud ulcus referamus mirum videbitur. Verùm & ad alios morbos cutaneos fusiùs exponendos ac meliùs intelligendos confert ejus tractatio, nec alibi quàm in cute cognoscitur; quippè in organa tantùm cutanea decumbit.

Ejus descriptionem, quandoquidem alii auctores defunt, à Celso mutuamur. Ejus duas species distinguit. Alterum est subalbidum & furunculo simile, sed majus & cum magno dolore; quod ubi maturescit, habet foramina per quæ fertur humor glutinosus & purulentus; nec tamen ad justam maturitatem pervenit. Si per artem divisum est, multò plus intùs corrupti quàm in furunculo apparet, altiùsque descendit: rarò nisi in capillis apparet. Alterum est minus, & super caput eminens, durum, latum, subviride, subpallidum, magis exulceratum: siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt per quæ fertur humor glutinosus, subpallidus, crassitiem mellis aut visci referens, interdùm olei, &, si inciditur, viridis intrà color apparet. Dolor autem & inflammatio ingens est, adeò ut acutam quoque febrem movere consuerit.

Certè in hâc utriusque speciei ulceris κηρίον quod in cute apparet

(a) Lib. 3, de Locis Galeni, cap. 7.

descriptione, quam ex Celso mutuati sumus observatio naturæ accurata miranda est. De ulcere melicerode, quod idem est atque *κηρίον*, Aetius (a) tanquam de morbo apud Syros vulgari loquitur, eaque ulcera *sanalia* appellat. Verùm Galenus *μελιτάρραν* & *μελικηρίδην* alibi alio sensu accepit, dùm eas cum mentagrâ confudit de quâ jam alibi dictum, & si descriptionem Plinii infumimus, viroque rei naturalis à se observatæ non imperito credimus (b), reverà differt maximè mentagra à meliceride de quâ hìc tractamus.

Verùm cùm in partibus pilosis præcipuè emineat *κηρίον*, non mirum si in barbâ pariter emineat cujus speciem apud nos observasse mihi non semel datum est. Nascuntur scilicet inter barbæ pilos tubercula rotunda, parùm inflammata, dolentia, tantùm si comprimantur, & quamvis dura sint aliquid tamen submolle persentitur. A novaculâ tuberculis illis insidentes pili abradi, basim faciliè cruentatam habent. Coloris cutem primo in insultu non mutant. Vulgò solitarium nascitur tale tuberculum, sed mox plures diversis in barbæ locis enascuntur, ita ut structura exterior menti mutata in tuber videatur. Et aliquandò ab iis totum integrè spatium à barbâ occupatum repletur: tardèque adeò incedunt illa tubercula ut timeant ægrotantes ne pars simili modo infecta semper remaneat. Mox tamen, sed uniùs aliquandò mensis intervallo, tuberculum apicem album ostentat, fit dolentius, nec sine aliquibus lancinationibus, sed non perpetuis, & post intervalla longa recrudescentibus, exit per foramina plura quæ mox maturescente tumore in unum coeunt non pus, sed puri remixtum sebum quoddam granulatum cum unâ sanguinis guttulâ, quo factò postridiè aliqua puris veri atque legitimi particula exit, & de tuberculo illo jam nulla mentio. Cætera pariter suo quæque tempore sanantur, nec reviviscunt; ita ut malum durabile, foedum, & indolens aliquandò plures per annos persistet vultum infestans. Pili verò barbæ ab illo malo evadunt rariores, sed non omninò visi sunt periisse.

Aliud est malum de quo jam dictum capite præcedenti sub nomine ficorum, quæ ab isto differunt eò quòd non adeò incrementant, nec sebum fundant, & velociùs sua tempora decurrant, ac demùm pilos funditùs excidant, ita ut barba postea intervalla

(a) Tetrabibl. 1, Serm. 4, cap. 23.

(b) V. de Impetigine, pars 1.

tantum à ficis illis libera occupet. Fici bulbos pilorum occupant; *κνίδια* verò in glandulis sebaceis sedem fixere.

Vitium quod hanc indurationem effecit ad herpeticum virus referri ut plurimum debet, quòd materiam oleosam & adiposam cuti proximam & in folliculis degentem invadat, undè forsan minùs ad morbos cutis, quàm ad affectus textus cellularis deberet referri. Undè fit ut ficosi tumores ad mucosæ materiæ degenerationem referendi differant à nostris ulceribus, in eo quòd ficosi tumores antè barbæ eruptionem apparere non possint: at *κνίδια* atque melicerides illæ nostræ, in infantibus etiam reperiuntur, mentumque cicatricibus in totam ætatem deturpant. Hinc qui iis affecti fuere, videntur, ob cicatrices relictas, variolis quas nunquam experti sunt laborasse. Imò & forsan sera olim docebit experientia eos qui aut his, aut similibus malis in infantia multum atque diù laboraverunt minùs postea variolis esse obnoxios.

At, cessante hoc malo, sæpè pro multiplici illâ abscessuum verè depuratoriorum varietate, cum jam res peracta videtur & sæpè sibi curationem pollicetur æger, accidit ut reliquæ depurationis in unum abscessum angulos maxillæ obsidentem mutantur, solitarium, inflammatum atque doloriferum. Quæ conversio morborum cutaneorum in unicum abscessum non rara est; at abscessus ille id habet in nostro casu proprium & singulare quòd, vel in ipsis suis primordiis, non dubia fluctuationis signa importet. Id etiam ipsi proprium est quòd non ita præcipiti cursu sua tempora peragat, ita ut difficilè admodum, nec nisi post anxias curas aperiatur, applicationeque etiam caustici sæpè egeat, cum materies intus contenta non phlogistica sit, nec ad pertundendam cutim apta. Hæc est vera, ut mihi saltem videtur, antiquorum meliceris.

Verùm inquirenti in causas mali hujusce, certè videtur depuratio altius repetenda ex miasmatum impurorum lympham impetentium naturâ. Quod miasma, si in adipem deponatur, facit tumores illos, nec aliam expetit tractationem præter illam quæ herpetibus convenit, cum fatendum sit observatione constantissimâ demonstrari, rarò omnino mala illa in eorum hominum genus cadere qui nunquam herpes fuerint experti, aut saltem lichenibus laboraverint, adeoque textum lymphæ, aut acrem, aut crassum non habuerint. Undè forsan non adeò immeritò videntur malum hoc cum mentagrâ confudisse Galenus & Plinius, quæ cum lichen primi ordinis fuerit, atque citò contagiosam luem ostenderit,

certè non sine magnâ glandularum sebacearum læsione invadere debuit ; adeòque pro magnitudine læsionis curationem non potuit accipere, sine aliquâ perfectâ suppuratione : confusio forsitan indè orta est, nec satis intellecta distinctio morbi in primâ suâ origine, ac deindè in variis suorum temporum periodis. Certè nil commune magis in eruptionibus lymphaticis quibuscumque, quàm phœnomenon illud ; scilicet quod primò herpeticum erat, coctionem accipere, & in pus verti. Quid enim ? Verso locorum situ, mirefcit virus & sæpè cauterii vicem adimplet suppuratio.

Non igitur, post jam dicta repetitaque de lymphæ vitiis corrigendis, diagnosi que instituendâ causarum, de curatione meliceridos multum insudare necesse est. Nec utraque species oculis tantum diversa, quam notavit Celsus, aliquid discrepantis ad curationem postulat. Quippè quæ vel topica est, vel ad internum vitium, seu veram mali causam accommodanda. Certè exteriora postulat remedia abscessus ille ex suppurantium genere, quæ cum emollienti facultate putredinem certam cuti afferant efficaciter. Imò & in nimia cutis tenacitate, ne indurescat humor contentus, & vertatur tumor inflammatorius cujus suppuratio radices prorsus sustulisset in tumorem indolentem & cysticum, proderit caustico admoto cutem violare ; cum illius remedii efficaci operatione actiosa vis nova in tumorem universum diffundatur & extendatur, non in tumorem solum, sed in omnem viciniam. Sic topica phlogosis excitatur in tumoris destructionem : & semel aperto tumore illo & jam sanatione ferè perfectâ, ad interioris vitii causas tota se vertit attentio, quas quidem sollicitè expiscari oportet. Non enim una causa hisce inferendis valet, inter quas tamen præcipuas partes tenet, ut jam diximus, herpeticum virus. At sæpè venerea lues talia invexit mala, quæ tunc, vulgato apud Chirurgos nomine, gummi dicuntur, ob naturam mucosam & sordide purulentam. Sed ea non unica sunt mali latentis symptomata, verum eorum natura ex enarratione præcedentium & observatione satis demonstratur.

A R T I C U L U S I I.

De Achoribus & Favis Infantum.

Achores Αχῶρες Græcis, favi dicuntur Latinis à similitudine cum apum favis, undè & ad κηρίον veterum referuntur. Est autem

αχῶρ indè dictus, si Tralliano credimus (a), quòd ichori similem *ιχῶρι παραπλησίον* humorem fundant. Sunt autem achores capiti & cuti capillatæ proprii per foramina exigua liquorem fundentia ulcera. *Αχῶρ* à favo differt secundùm Alexandri mentem, cùm sint ejusdem naturæ, quòd aperturæ in favis sint ad aspectum majores, quippè quæ evidentes sint in favis, vix se sinant conspici in *αχῶρε*. Quod aliter sentiat Galenus circa nominum originem, parùm ad artem confert. Satis sit fivisse omnium auctorum consensu per achores & favos intelligi manantia atque chronica capitis ulcera, sæpè sine insigni tumore, aliquandò cute tantùm per areas tumefactâ, quæ vulgò odorem acidulum fermentatum, aut rancescens & olidum fundunt, sine insigni sanitatis detrimento. Plures per annos perstant, aliquandò cum capillorum defluxio, interdùm capillis remanentibus, sed semper cum ingenti capitis dehonestatione. Depuratoria autem esse hæc ulcera & ratio & experientia suadent; nec sine magno corporis periculo repelli posse monet Alexander, licèt Aëtius (b) alique plerique, nec excepto Celso (c), ad favum adstringentia & fortia deterfiva malè & inconsultè suadeant.

Malum illud multò plus infantes quàm alios quoscumque invadit, & ad dentitionem erumpit. Non securè, nisi post primum septennium sanantur pueri, cùm intactæ alioquin ceteræ functiones persistent, sed non rarò vicinæ glandulæ tumefactione foedè affligantur. Undè cùm malum illud cum aliis quibuscumque morbis hujus ætatis cutaneis coincidat de quibus agendum erit, & formâ potius quàm naturâ morbi illi differant, operæ pretium erit paululùm constitutioni corporis infantilis insistere, quamquam rem sedulò jam alibi attigerimus.

Madidum undiquè & diffuens corpus infantile in magno sui corporis incremento constitutum, & bellè comedit & concoquit celerrimè oblata, modò tamen illa viribus corporis aptè & sapienter fuerint proportionalia. Exundat undequâque in illis humor lymphaticus, & glandulæ, receptacula muco scatent glutinoso, ita ut proportio liquidi ad solidum multò major sit quàm in adultis.

Non copiâ solùm, sed & dotibus differunt inter se humores illi. Mucus crudior &, ut in junioribus animalibus, ad acidum ma-

(a) Alexander Trallian. lib. 10, cap. 8.

(b) Terrabibl. Serm. 4, cap. 22.

(c) Lib. 5, cap. 18.

ximè vergit, ita ut & sudor, & halitus perspirabilis tenellorum horumce corporum massam fermentantem exprimat, & volatile quid acidulum exhalet. Sed si ob concoctiones vitiatas, aut minùs benè confectas, vel præpediatur exhalatio illa, vel cohibeatur in vasis, tunc evolvitur ad acredinem usque manifestam acescentia illa; & si in glandulas feratur aliaque organa secretioni humorum dicata, indurantur quidem illa facillimè eò quòd seleniticum quemdam insolubilemque salem cum terrâ absorbente ubique in lymphatico humore reperiundâ efficiant, obstructions tunc creantur difficillimè resolvendæ: humores verò nativum characterem amittunt, fiuntque indè, aut fâtui, atque terrâ & sale destituti, aut resinosi atque acescentes. In hoc ultimo casu bilis viridescens vitium illud oculis exprimit. Hæc feralis quidem scena est, & eò ad dentitionem periculosior, quòd eo tempore plus terræ illiûs animalis debuit evolvi ad ossium quorumcumque, sed evidentius dentium, corroborationem; undè dùm cætera organa quæ molliia servare natura debuisset, indurescunt, sublatâ terrâ, additoque acido, ossea compages mollescit, flaccescit, articuli molem accipiunt molliorem, torquentur & distrahuntur à musculis ossa longiora. Ab uno hoc fonte millena mala in ætatem teneram diffuunt, quæ postea vix poterunt corrigi.

Hæc quidem mala non adeò rara sunt, ut quivis ea non observaverit, præsertim in tenuioris fortis infantibus quos dura egestas cogit ad alimentorum crudorum, duriorum, è vegetantibus farinosis ingluviem, aut in opulentiorum malè moratorum filiis, quibus nihil non concessum. Quid si innatum, aut adventitium virus malè fabricatæ constitutioni novas vires addat, & vitium vitio superingeminet sese, ut sæpè sit, si lacte, aut alimentis obruatur vis infantilis, si perspiratio cohibeatur incautè, si animi pathematibus tenella anima corpus imbelles divexet, si demùm casus quicumque in eos qui vel maximam adhibent prudentiam ineluctabilis inciderit? Notandum est enim quodcumque infortunium in sanitatem infantum uniformem exerere actuositatem: undè non rarum est, à lapsu, ictu, vulnere quocumque infantes in miserrimam incidisse rachitidem; nec à dentitione difficili solâ, sed à casibus quibuscumque morbosis puerilis sanitas labefactatur, & semper eâdem ratione.

Ætatis progressu lymphæ semper magis magisque ab augmento virium eorumque pleniori exercitio & tenuationis & phlogisti

accipit, acquiritque dotes undè novis usibus, novisque secretionibus apta evadat; cornua in animalium quorundam fronte succrescunt, evolvuntur organa, secretionum tenor & augetur, & firmatur, novaque generatrix facultas novis stimulis hominem accendit & inflammat. Omnes illæ mutationes in œconomiâ animali necessariae doctè & fusè à Cl. R. Ruffel (a) enodatae & expositæ nostri non sunt instituti; sufficiat scire mitiùs multò & leniùs cum infantibus à naturâ agi, ubi suppressa, vel sensim imminuta perspiratio sub textu cellulari remanet, undè sibi viam cudit, cuti capillatæ præsertim insidias struens, ad quam & maxima moles, & libertas meatuum major, & refluxus etiam proximus faciunt ut, represso à cutis textu humore, tot subitæ convulsiones infantum tenella corpora obruant. In hac ergo infelicitate hoc fortunatum superest, quòd stante hac abscessuum vacuatione saltem à gravioribus malis eos immunes possimus spondere.

Verùm hærens sub cute & ad cutem perspiratio quam veteres fuliginosam vocavêre, & de quâ Aëtius (b) pulchrè annotavit cutem granulofam efficere, cutis substantiam ejusque maximè externas occupat cellulas. Infringitur nativa ejus constitutio & mutatur etiam exterior aspectus. Scilicet illa florem hunc tenellum qui mucosis vasis extra propullulantibus debetur, amittit; dura est tractanti pellis, quæ lævis & molliter afficere tangentis manum debuit, & notante Aëtio, hispidi fiunt pueri, imò & pilosi postea. Supercrescit cuti, ubi præcipuè tensa est, lichen levis & mucosus, quem faciliè instrumentis radentibus abradunt nutrices. Sub hoc verò lichene tanquam pustulæ leves numero plurimæ apparent, quæ postea adunatæ in ulcera uniuntur, aliquandò lata, aliquandò tenuiùs dispersa, quibus ob muci affluentis copiam oræ & limbi crassiores & retorridi apparent; sed semper tamen innatam mollitiem servant. Exit ab hisce abscessibus humor flavescens, olidus, rancedinem aciditati mixtam exprimens, & qui volatilitate oculos & nares acutissimè feriat, nisi sedula adhibeatur mundities.

Stadium horumce malorum definire difficillimum est. Alia vix trium mensium periodo continentur, & id malo omine fit, quandoquidem humoris perpetuò renovandi, vixque per artem, sed per solam ætatem mutandi moles, tam brevi spatio sanari

(a) Œconom. nat. in glandul.

(b) Tetrabibl. 1, Serm. 4, cap. 26.

non potuit. At si omnimodè & quasi subito disparuerint omnia simul ulcuscula, tunc ferè de infante conclamatum est. Vel enim brevi spatio eum antè ora parentum è medio tollent convulsiones atrocissimæ, aut refluus in viscera humor organa secretoria indurando lentâ conficiet tabe. Alia intrâ quatuor tempestatum spatium continentur, sed hæc è genere leviorum sunt, vixque limbos ulcerum extantes habent: alia demùm, vel ad usque septimum à secundo à nativitate anno orientia extenduntur, hæcque maximè communia sunt.

Vulgò vere & autumnò sæviunt magis, hyeme abundant, per æstatem, quo tempore viget perspiratio, aut ferè evanida, aut humectata tantùm; imò multi sunt è pueris in quibus omninò disparent ad primos verni caloris impetus achores atque favi, sensim ad autumnum redivivi. Patet satis ex his achores veros esse tumores mucosos, à mucò acescente & rancidulo pendentes. Quantâ enim facilitate acidum quodvis, vel etiam acetosum multâ aquâ dilutum agat cogendo atque condensando molem mucosam, facilè intelliget quicumque in se laborem insumpserit experimenta tentandi in mucum recentem cum acidulis quibuscumque liquoribus; in quibus id notabit cum admiratione, diversa omninò esse phænomena acidorum variæ naturæ, etiamsi ad gratam aciditatem, multâ additâ aquâ, cujusvis generis acidum debilitatum fuerit, de quo numerosa exempla possemus allegare. In his enim tentaminibus conversus mucus pro acidi varietate materiam non dissimilem achoribus exhibuit, sed diversam inter se, cum spiritu nitri flavam, cum spiritu vitrioli albam, duram, pellucidam, cum spiritu salis albam sordescentem, nec duram. Acetum floccos ingenerat. Sed si acidi illi spiritus puri fuerint remixti, vertitur pus in molem granulatam non dubiâ præexistentiâ demonstratâ ramentorum solidorum. Ea quidem theoria cum ferè ad omnes æquè puerorum morbos pertineat, indè factum est ut ad illos universim sanandos, & singulos methodicè destruendos, vir apud Anglos successibus & arte nobilis G. Harris (a) anti-acida, alcalina, sed præcipuè absorbentia commendaverit. Et certè, licèt forsan aliqua hîc restrictio adhibenda sit, ita ad acidum inclinât mucosa infantum colluvies, ut de eâ suspicio statim injicienda sit, nec in achoribus sanandis alia sæpè oculis & menti sese objiciat indicatio.

(a) G. Harris de Morbis infantum.

Verùm antè omnia id inquirendum, an arte medicâ opus sit infantibus quos vexant achores? an totum opus naturæ committendum sit? Facile quidem responsum. Nam cùm achorum eruptio ex naturæ ordine fiat, superfluumque potius quàm hostile venenum ab iis vacuetur, certè periculosa plenum opus aleæ foret, & necessariae depurationi obistere, & acrium partium eruptionem ita vetare, ut refluus humor, vel in caput convulsiones, vel in thoracem suffocationes, vel demùm in abdomen indurationes atque hydropes inferat. Et certè præcipitata quævis curatio vel vacuantibus irritantibus tentata, vel unguentis suppuratoriis & irritantibus accelerata, non sine aliquo discrimine tentari potest. Attrahentia verò topicè admota, dùm inflammationem parti inferunt, conturbant naturæ ordinem. Præterea verò servanda sunt trahentia illa, aptandaque infelicibus illis casibus in quibus aliquandò natura elanguerit, & per infortunium nullâ prævidendum prudentiâ tracta intus fuerit morbosa lues, cùm nullum in sinendis istis ulceribus subsit periculum. Veruntamen non neganda in curandis hisce ulceribus, aut rejicienda artis efficacia. Sed duobus præsertim remediorum generibus facilè hisce malis succurritur.

Primò enim tollenda antè omnia ingluvies, quæ ferè semper pro primâ & præcipuâ achorum causâ jure habetur. Est enim achor malum pendens à superfluâ lymphæ copiâ, crudâ illâ atque indigestâ, adeoque, si severo addicantur regimini infantes, & multum de copiosiori quem vulgò postulant cibo detrahatur, spes est fore ut minoribus laborent achoribus. Et facilè in eorum sententiam iverim qui credunt farinosas pultes crudaque omnia largiori copiâ exhibita huic malo inferendo apta ob crassitiem esse. Undè infantibus in hosce affectus propensis cibos euchymos, benè fermentatos parcâ copiâ ingeri velim, & cum Ol. Harris (a) senserim liquores omnes fermentatos, vinum, cerevisiam, &c. esse iis interdicenda, quippè quæ, si valentiora sint, humorem ad caput determinant, si oligophora, acefcant facillimè. Postea verò quid vetat absorbentium usum adhibere; cùm certè & acidis in primâ coctionum officinâ, ubi maxima est eorum copia, & indè lymphæ misceantur, atque alvum, seleniticâ naturâ adeptâ, subducant: inter hæc absorbentia eminet vi laxante alba illa magnesia, salina simul & absorbens.

Præterea verò calces metallorum jovis, stibii, quæ virtutem

diaphoreticam

diaphoreticam obtinent, si præcipuè sulphurî misceantur, locum hîc invenire possunt. Hæc refractâ dosi, serò præcipuè & antè somnum, alimentis paucis mixta adhibeantur. Intereà verò topica auxilia ita admovenda sunt, ne humorum perpetuo per achoras fluxui obstent, at contrà fluxum hunc promovere queant; undè omnia ex plumbo confecta emplastra repudiare est animus, si quidem, quantumvis hujus methodi auctores aliter sentiant, & resolventi virtute saturnina illa pharmaca prædicent, repellentia sunt tamen, & vidi hisce emplastris admotis partem humoris in faciem, partem aliam in viscera ferri. Nec mercurialibus crediderim, quibus convulsiones acersitas vidi. Sufficiet certè applicatio foliorum humidorum betæ, lactucæ, & si aliquid iners & stagnans hæserit, hederæ arboreæ folia quæ aliquid corrosivi habent. Tùm verò partes foveantur lenibus solventibus, ut aquâ mellitâ leviter falsâ, ad antiquorum mentem, decocto foliorum veronicae, hederæ terrestris, florum sambuci, aut si copiosus humor effluerit, ita ut indè aut debilitas ossibus, aut damnum metuenda sint, aqua calcis secunda melli remixta sufficiet: licèt fatendum sit adstringentia deterfiva ab omnibus vetustioribus auctoribus mirè prædicari, quibus in hâc parte fidem derogat experientia, nec intelligere sinit quâ ratione ista apud ipsos successu aliquo donata fuerint.

A R T I C U L U S   I I I .

De Lactumine Manardi.

Ad achoras atque favos refertur quod ex vernaculâ loquendi formulâ lactumen vocavit J. Manardus (a), & *sapathum* Avicennas (b). Ulcerum genus statim ab initio vitæ exoritur, aut paulò post initium, & partim crustosum, partim ulcerosum totum corpus dehonestat. Hæc vitia ab impuritate lactis orta creduntur. At impuritas illa vulgò à stagnantis ejus nimîâ copiâ ad cutim hærente oritur, & in pauperioris sortis infantibus observatur præcipuè. Nam fordes infantiles lacteæ sunt atque acidulæ, in lemas tolluntur & epidermidem eò faciliùs à cute sejungunt, quòd ipsa terrea epidermis acidis facîle uniatur, sicque sua vin-

(a) J. Manard. Epist. Medicin. lib. 7, Ep. 2.

(b) Serm. 4, Fen. 7.

cula à textu mucoso solvat, eleveturque in phlyctœnas. Tùm evaporatur & evanescit serum, remanet magna partim mucosum, partim caseosum. Hoc ubi crustâ per aliquod tempus contentum fuit, mutat indolem, putridum fit, & in pus vertitur, sed mucosum illud & malè coctum. Imò potest & pessimam indolem induere & horrenda illa inducere mala de quibus, ut pote ab universali causâ pendentibus, egimus in priori parte. At semel aperto illo quasi naturali cauterio depluere hîc omnes, quotquot in corpore vitiantur, mucosos humores pronum est, quippè ad partem feruntur cujus tenor infirmus magis est; hinc complicationes variæ cum malis de quibus egimus. Differunt tamen lactumen & achores inter se, quòd achores altiores videantur radices habere, lactumen superficiem magis lambat, & in summâ cute hæreat. Lactumen breviori tempore sua percurrit tempora; imò sæpè acutorum morborum terminos non excedit, summâque munitie solâ curatur, simulque imperato legitimæ diætæ ordine tollitur. Infanti lactis materni parcior usus concedatur, ita ut appetat vehementer, imò & aliquatenùs famem patiatur. Quod cum difficillimum sit mulierculis persuadere quas ejulatus & vagitus infantum ad copiam nimiam lactis ingerendam compellunt, saltem impetrandum est ut lac quantum fieri poterit tenue efficiatur, alimentis tenuibus, & diluenti nutricis diætâ, ita ut minus crassamenti caseosi in lacte generetur. Exulet saltem lac vaccinum, crassitie nutriendi commendatum, & pessimus in omnibus ferè casibus pultis usus, sed hic perniciosus; hujus enim usu lactumen in achoras verteretur. Lactumen enim potius est gradus ad *αχώρας* quàm malum, aut genere, aut etiam specie diversum. Demùm solemnis est apud nos praxis, quibus illa sedulitas malesana nutricum pueros ferè perpetuâ lactatione demulcendi, nec ratione, nec præceptis superari potest, ut singulis ferè mensibus infantum simili ulcerosâ diathesi laborantium, hyberno præsertim tempore, cum perspiratio, aut vigere, aut restitui non potest, levi catharsi alvum subducamus, quâ vacuatur imminens humoralis plethora, simulque à cute farrago supercreta abducitur. Cujus in rei gratiam, manna, syrupos ex pharmacopæis laxantes adhibemus, refractâ dosi, felici ut plurimum instituto, cum postea appetitus & resurgat acrior, & alacritas restituitur. Quod quidem nunquam damnaverim, hâc tamen adhibitâ cautelâ, ne indè infirmior alvus reddatur, fungaturque nimis

emuntorii naturalis facultate, habitusque contrahatur, quo cohibito, facilè turgebunt abdominales glandulæ. Verùm in his prudenter & cautè agendum. Certè nullibi mobilior humor quàm in infantibus, quorum ad temperiem accedunt puerperæ, tùm humorum copiâ, tùm naturâ consimiles.

Aliud malum verè lactumen vocaverim, in puerperis non lactentibus, aut nutricibus, ubi à lacte depulerunt infantes, observandum. Malum hoc ad mammæ extrema & areolam tantum pertinet, per quæ quasi à cellulis cutis pertusis sine ullâ ulceratione notabili, sed per acinulos cellulares apertos & hiantes, exit ingens lactis copia. In ipsius superpositis linteis, coagulatur illud, & caseum spirat. Quæ cicatrix serò facta videtur levissimâ pelliculâ cooperta, facillimè rursùs manè aperitur. Lemæ pellucentes aliquandò exitui obstant. Sæpè plures per menses hâc formâ, intactis functionibus lac stillat, cum pruritu & rubore levi. Mammæ ipsius substantia non induratur, nec dolet. Iis vulgò menstrua nondùm regularem fluxum resumpsère. Adest plethora localis lactea, quæ tenui diætâ, exercitiis, aut saltem alvi laxantibus, atque diureticis lentè & sensim sanatur.

CAPUT IV.

De Tumoribus crustosis atque farinosis partem aliquam impetentibus.

SI naturam morborum horum ad quos nostra hùc se vertit tractatio, seorsim meditamur, vix differre primo intuitu videbuntur ab iis de quibus jam actum est. Etenim nullum est ulcus quod non, si sibi relinquatur & à topicis immune sit, crustâ contegatur, quæ quasi emplastri vicem impleat, & escharræ formam exhibeat. Verùm multi casus dantur in acutorum præsertim morborum historiâ, in quibus vel mollissimis munita atque tecta emplastris ulcera in escharram vertuntur, & loco boni puris, quod ab iis expectare fas erat, crustam mucosam exhibent, quæ colore & consistentiâ ad laridum suillum accedat. Id quotidiano usu vesicantibus accidere videmus, si quandò aut parti ingruit irritatio localis, aut universo humorum systemati condensatio & adductio principiorum phlogistica.

Quod autem in acutis sæviante erethismo accidit, an non & chronicis malis potest contingere? Id profectò non rarum est: undè fit ut qui suppurare debeant tumores, in capite, in manibus ad digitos & præcipuè in plantis pedum, fiant escharrosi, nec ullam patiantur suppurationem; ob scilicet æstum, aut compressionem, aut demùm ob virium in naturâ defectum. Ita sæpè accidit in miserrimâ maniâ quasi per incendium accensâ ut quæ priùs fluebant ulcera ad aures, crustosa fiant & nullum puris indicium dent. In manibus præduris rusticorum & artificum videmus aliquandò pustulas, quæ in cæteris quidem corporis partibus suppurationem concipiunt, indurescere & in crustam, aut farinam abire, quod & in variolis non incognitum est. Demùm in senili gangrænâ prostratio virium quæ gangrænâ comitatur mortem accersit, cum salutaris suppuratio & crîsim, & exitum salutarem morbi facere posset.

Verùm alii sunt morbi ad cutem crustosi, quorum naturæ nunquam debetur suppuratio, & qui etiam sine hujus subsidio sanantur. Iique adhuc morbi sub duplici titulo distingui debent. Alii enim sine evidenti ulceratione ichorem fundunt qui concrescens & lemas & crustas facit, ita ut mixti ex humoralis excretionis & solidis concrefcentiis dici possint. Alii verò nullum humorem evidentem reddunt, sed concrefcentem statim; & quanquàm in primâ suâ origine fuerit omnis morbus depuratorius ex humoralium & eorum qui naturæ auscultant indole, tamen humor concrefscens in ipso suo exitu ad superficiem corporis solidescit.

Undè morborum crustas atque lemas in hâc, vel illâ parte inferentium genus triplex est. Alterum enim est eorum qui verâ suppuratione tolluntur; alterum eorum qui suppurationem veram non admittunt; tertium verò eorum qui semper solidas lemas ostentant, nec ullam fluidi notam. Theoria eorum morborum omninò iis communis est cum morbis illis universalibus quorum expositionem in primâ operis parte susceperamus. Sed cur in aliquas tantùm partes desæviant, aliis intactis, id deducendum à causis multiplicibus. 1°. Ab ætate & structurâ diversâ cutis quâ non aliud organum adeò mutatur, adeò solidescit, & novas partes evidentiùs promit, ad mentum, calvariam, genitalia, axillas, mammas. Quæ omnes partes ratione structuræ, varias agunt partes in œconomiâ naturæ. 2°. Ex regionum differentiâ, quæ etiam varietates infinitas affert in velliū, stragulorum,

cubandi ratione ; ita ut nudipedes variis tententur ad cutem pedum malis quibus non attinguntur qui cutem calceis protegent. 3°. Ex vario ornamentorum usu, quorum quidem actionem hîc evolvere prorsus foret inutile & quasi absurdum, sed quæ in alterâ hujus operis parte locum invenient, ubi agendum supererit de morbis in ipsâ cute nascentibus. Quæ enim causæ morbum à proprio instrumenti vitio determinant, in ipsum alienigenas etiam partes advocant, dùm debilitatur tonus loci ad quem universalis causa pertingit. Varietatem hanc persequi ut inutile foret, ita etiam inutilem divisionem omittimus, & morbos nominibus & affectibus insignes totidem articulis prosequemur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Crustâ lacteâ Infantum.

Undè digressi sumus revertimur. Prima enim ætas primos atque præcipuos cutis morbos experitur. Quippè patent omnia quasi hiulca vasa, & perspiratio, uti jam diximus, & maximè mucosa est, & indolem ciborum maximè retinet. Cibi quidem maximè simplices in ætate novellâ nihil luxûs habent quem perosi infantes refugerent, nihil gulosæ illiûs varietatis quæ nedùm palatum molle, nec eruditum jucundè afficerent, contrâ venenorum loco ipsos convellerent; sed ne suum cuique ætati desit peccatum, ingluvies per copiam nimiam demonstratur, & appetitui infantum nutrix malè sedula nimis obsecundat. Undè duplex origo duplicis crustæ lactæ pendet. Prima enim crusta lactea quæ in vertice & totâ cute capillatâ infantum apparet, dici posse videtur ex ordine naturæ. Quippè quæ ad omnes æquè infantes pertinet, & squammis atque furfuribus tota comprehenditur. Pruritus tamen aliquem ab illo excremento concitari indè judicandum est, quòd ubi caput detectum, & manus liberas obtinent infantes quicumque, sese scalpunt illicò, cum aliquo impetu qui & delicias & necessitatem arguat; nec tamen fortem esse, aut intolerabilem sensum illum indè deducitur, quòd de scalpendi necessitate cogitare non videantur, si resectum fuerit caput. Furfures illi non eam quæ lichenibus familiaris est formam assumunt, sed crustam crustæ superpositam exhibent, ita ut lamina una fortiter cuti affigatur & adhæreat, altera minùs firmiter, tertia ut in

arborum libro libera videatur & ferè divulsa leni frictione tota eximatur. Crusta hæc seorsim sumpta pellucet, sed sordidâ pelluciditate; in aquâ excepta mollescit & in mucum vertitur, coagulatur acidis, levibus leviter, fortibus fortiter; cum acido nitri aquâ mitificato flavescit; omnia denique mucis simplicis, aut albuminis ovi phœnomena exhibet. Plus mucis illius crustosi ingenerant infantes, ubi plus comedunt, minus, ubi vexantur inediâ. Nulla omninò crustæ illius in morbis productio fit, & si aliquid hujus, cessante morbo elicitur, tunc prodigiosè fatet, diversè quidem pro morbi naturâ, ita ut nunc ace scat, nunc rancescat, nunc putridinem oleat, imò si Rhasi, aut antiquius Dioscoridi credendum, Arabibusque omnibus, aliquandò crustæ illæ nidum vermiculis præbent. Certè & lendibus & pediculis aut escam, aut fomitem proprium sufficiunt, quibus, præ cæteris ejusdem speciei tenella animalia plus obnoxia sunt. Hæc quidem in primâ ætate, quæ quò invalescit magis, eò magis etiam de istâ sorditie aufert, ita ut, ubi cutis universim capillata est, jam de eâ nulla fiat mentio, aut pauca admodum. At observatio docet quòd quò plus hujusce excrementi generatur, eò tardius erumpant capilli iique maximè flavescentes.

Quamvis autem depuratio illa ex ordine naturæ fiat, eamque aut prohibere, aut vetare piaculum sit, morbosa tamen evadit, fitque altera crustarum lactearum species, si fuerit aut copiosior, aut acrior. Copiosiore pro ratione nimii cibi jam diximus. Acrior præcipuè fit, vel à qualitate lactis in nutrice, vel ab innato & à parentibus contracto vitio. Ubi copiosior est hæc materies, stagnat & suprâ cutem & in ipsâ cute, atque in squammas squammis superpositas concrescit. Undè & pruritus, & alia mala etiam ulcerosa succrescunt. Nec dubium est, quin possint etiam achores indè nasci. Si acrior sit mali materies, non sine pustulis morbus nascitur, & squammæ concrescunt in crustas, quæ dùm aliæ aliis supercrescunt, comprimunt vicina, inflammationes accersunt, & tandem ab alienâ origine petitam inferunt suppurationem. Hæc quidem præsentī malo tollendo sufficit, sed non omninò ad mali originem eradicandam. Nam si à vitio pendeat illud innato, non tolletur, aut corpus relinquet liberum, quin virus illud sublatum prorsus fuerit; si à nutrice pendeat acrimonia, aut illa, quod tutius & brevius est, immutanda, aut sanguis ejus specificis & acri dominanti oppositis medicamentis

emendandus est atque corrigendus, vel demùm ipsi infanti ars adhibenda.

Curationem quidem crustarum lactearum instituere non debemus ex dictis, nisi summâ cum prudentiâ. Si enim fieri possit, ut mali tollantur incommoda, fons saltem ita diu servetur apertus, ne repugnemus unquam naturæ, sibi que illa relinquatur. Non præcipitanter agendum, ne fiat ut vel invitam cogamus ad utilium expulsionem, nec ita timidè ut crustæ crustis cumulentur. Moris est apud matres ut butyro leviter & recenter falso caput infantum protegant, undè sperant & crustarum emolliitionem, & pruritûs cessationem; simul à sale aliquid detergi credunt. Quam quidem praxim ideò non probem quòd oleum facilè rancescat, maximèque olidum sit caput iis quibus id apponitur. Præterea verò crustæ illæ, atque lemæ oleo vix solvuntur, & vertuntur in axungiosum magma. Meliùs & sapientiùs mihi videntur cuti infantum aptari recentia folia betæ, lactucæ, imò & nisi oleret, ob alcalinam indolem, brassicæ: siccantur quidem celeriter folia illa, sed absorbetur intrâ crustas succus ipsorum saponaceus, qui terrea earum elementa dividit, undè postea abraduntur facilè. Præterea prodest infantum caput, volumine præ cætera membra insigne, frictione siccâ quotidie agitare, quod dum sit vulgò voluptatis sensum exprimunt illi, nec sine pretio est tergere caput cum decocto emollienti hordei, avenæ, malvæ, imò & infuso florum sambuci, meliloti, chamæmeli, ut solvantur leniter concreta.

Nec sine fructu vidi, quoties inflammatum quid compressionem arguit, lacte & micâ panis crustas fovere quæ acescentiâ lactis brevè emolliuntur. Hinc sublatâ compressionem malum sit levius, imò & sanatur per facilem abrasionem. Verùm hîc nec acria, nec emplastica sunt admovenda, multò minùs verò, licèt alii alia suaferint, sulphurea siccantia, aluminosa styptica, quæ brevè & convulsiones & mortem inferunt.

Quod verò interiorem remediorum usum spectat, nunquam majori cautelâ opus fuit; res enim, nisi in molem ingentem excrescat, sibi relinquenda, sin acrimoniæ sensum secum inferat, tunc regimen infantum culpabile est, & sublatis acrimoniæ causis tollitur. Diætâ tenuior, præsertim sublatis ex animalium fortiorum carnibus & eorum jusculis, nutritici ita imperanda, ut ipsos non fallat custodes imprudentissimum foëminarum genus. Serum

lactis, emulSIONES ex seminibus frigidis paginam omnem implent, quibus intermiscere licet purgantium usum. Sed feligenda illa ex minorativis, & quæ nec nutricis intestina irritent, nec infantum nervos subvertant. Imò apud nos moris est in malo urgente identidem alvum infantum præsertim jam grandescientium & ablactatorum subluere leni infuso rhabarbarino, ad eorum vires adæquato, vel syrupi de cichorio compositi dosi refractâ; cujus quidam praxeos in probationem eò lubentiùs ierim quòd fatendum sit, crustam lacteam, lactumen, & achores eos præsertim infantes laceßere, qui per se corpulenti, adiposi, multum superflui ingenerant; ita ut de mole eorum detrahère nullum sit piaculum. Imò dantur etiam infantes quibus, ubi copia ingens agglomeratur similitum crustarum, suppurationem promovere licet. Quod tamen rarum, nec sine damno fit aut erupturorum mox, aut jam erumpere properantium capillorum. Quippè non solum tolluntur & destruuntur per suppurationem bulbi quibus innascuntur capilli, sed cutis cicatrifata, lævis, jam vix perspirabilis est, undè nec sudatio per caput fieri potest, nec ipsa perspiratio postea legitimè perficitur. Quod postea quousquè possit humorem hunc excrementitium, aut in aures, aut in oculos refundere, meditentur practici. Certè non levis momenti argumentum nostri non est instituti hìc fusiùs expendere ad alia properantes.

ARTICULUS II.

De Intertriginibus.

Intertrigo Græcis διατρίμμα propriè & secundum vim nominis, malum est quo laborant femora, quæ vel equitatu, vel aliâ causâ comprimente & contundente adusta, contritave sunt. Dioscorides παρατρίμμα vocat affectum, ubi pes pedem, vel ungula ungu- lam terit, quo sensu ad veterinarios præcipuè pertinet. Intertrigo à recentioribus Medicis alio sensu accipitur pro illo erysipelatis, aut herpetum genere, quod sæpiùs adultorum femora ad eorum superiorem partem, narium fissuram, perinaeum, genitalia in utroque sexu, sed præcipuè apud mares invadit. Undè Aëtius (a) licèt aliam idæam, id est eandem ac veteres ferè omnes de intertrigine sumat, seu potiùs de intertriginibus, eas tamen ambustis

(a) Aëtii Tetrabibl. 4, Serm. 2, cap. 67.

comparat, & eâdem curatione exsequitur. Oribasius (a) verò duplicem intertriginum originem, aliam ab internâ causâ, aliam ab externâ admittit. Undè hodie nomen illud defluxit ad morbum eruptivum femora laceffentem, præsertim illorum qui robusti, ad motum alacres & prompti bellè exercentur. Hic in iis eò sævior est, quò plus motu aguntur, lenior ubi quiescunt. Qui morbus cum apud opiparè & lautè viventes & simul exercitia sine cautelis gymnasticis, sine ordine capefcentes, maximè familiaris sit, propriâ & descriptione, & inquisitione dignus est.

Morbus ille adultos ut plurimum, & primum pubertatis florem egressos adoritur, eosque qui castè viventes, ingenti tamen impetu ad venerem ferrentur; mulieres etiam, sed maturius adoritur. Ejus ortus primò mitior est, & pruritu totus continetur. At pruritui illi tum in maribus, tum in foeminis jungitur ardor in venerem inexplebilis. Mores & præcepta repugnant, coercet virtus vivax, at manus indocilis ad has partes fertur, scalpendoque malum irritatur, & animus ipse in partem operis venit cum artuum tremore & palpitatione. Sedatur vulgò per plurimas horas malum, tuncque omnia tranquilla apparent, at recrudescit per paroxysmos, noctu potissimum afficiens. Sævit autem eò vehementius, quò aut familiariter magis, aut proximius cum foeminis mares, aut cum maribus foeminæ vixerint. Nec minores accipit vires à vino, piperatis, spirituosus, acribus alimentis, potu coffæ, oleosorum spirituosorum, ita ut noverim viros qui nunquam similibus tentarentur pruritibus, nisi una ex hisce causis accesserit, quas edocti experienciâ vitabant sedulius. Progreffiente malo partes ad aspectum maculosæ, maculis flavis vix supra cutem extantibus distinctæ sunt; scrotum omninò rugosum est, ut & labia pudendorum in foeminis, & tempore paroxysmi prorsus retractum. Erectio penis & libidinis ardens cupido mentem incendunt. Partes illæ non eruptione lichenibus simili afficiuntur, sed epidermis rugosa olet, & alluitur liquore unctuofo, non lintea maculante, non digitis adhærente, sed ad sensum lubrico.

Increffcente malo pruritus enormes fiunt, per paroxysmos & summè violentos, & frequenter redivivos, ita ut nec pudor, nec reverentia regum à scalpendo divertant, & sæpè per intervalla etiam paroxysmorum puncturæ acerrimæ acubus inflammatis per

a) Oribas. de Morb. cut. lib. 3, cap. 18, cap. 19.

cutem tranſactis morſu ſimiles, in clamorem adigunt : hinc partes illæ rhagadibus, atque fiſſuris manu factis undiquè hiant. Ardor ſemper ineſt, & ad quemvis leviffimum inceſſum exhalat humor olentiſſimus, fervente interea œſtro venereo.

¶ Fatendum tamen eſt quòd in morbi etiam violentiſſimi impetu, retundatur ille multùm vitâ ſobriâ, accuratâque acrium quorumcunque fugâ, reviviſcat acriùs, vel minimo in diætâ errato ; ita ut non unum viderim quem ſubitò, velut per electricam ſcintillam, potus vini meracioris illicò in cruciatus pruriginoſos ageret. Nec licèt morbus ingraveſcat, & invaleſcat color cutis aliter quàm maculâ flavâ in rubrum vergente diſtinctus eſt. Nullus lichen, nulla eructa, niſi tamen à frequenti ſcalptu epidermis citò renovanda ſeceſſerit, ſed rugoſa hìc cutis & quaſi criſpata mali diagnofiſ evidentem oculis exhibet. Virus hìc deponitur acre : an excrementum venereum ? An ſpermatis vicini & in veſiculis ſibi propriis fermentantis tinctura ? Ut vicina veſicæ felleæ partes bile viridi tinguntur. Certè vix credas ab integritate cæterarum functionum aliquid adeò virulenti hìc deponi. Nec prognofiſ per ſe funeſta unquam eſſe poteſt, niſi à frequenti ſcalpturâ ſemen etiam frequentius effundatur. Quo in caſu cùm repetatur ſæpiùs indomabilis pruritus, repetito etiam effluxu, tabes dorſalis in junioribus accedet, cujus periculum ingens in ſimili malo vidiffe me memini. At longus & diuturnus morbus eſt, & licèt juvenibus, caſtiſque aliquo modo ſæpiùs accidat, non tamen rarò illum obſervaffe contigit in vetulis & anubus ; undè utrique ſexui æqualiter propudioſus, renovabatur in extremâ illâ ætate circa partes ulcerofas flagrans libido, non durabilis, non effectibus prædita, ſed ita violentâ vi nervos concutiens, ut indè mentis ipſa acies obſcuraretur, & in deliramenta conjicerentur miſerrimi ſeneſ, ridentibus miniſtris dilapſam in cinerès facem.

¶ Malum verò illud, licèt mortis metum non injiciat, ſe tamen negligi non finit. Ecquis enim maximo pretio tormenta illa non redimeret ? Undè tot remedia jaçantur, tot methodi adhibentur, quarum utilitatem facilius erit expendere, ſi quod de cauſis mali ſcimus paulum perpenderimus. Vulgò affectus ille inter herpetes numeratur ; reiſpâ tamen naturâ differt ab herpetibus ; non enim communicatur, ſed hoc quiſque ſibi ſervat : cùm enim quotidianum ſit ut in foëminas acriter invehantur qui eo affecti ſunt, nullam tamen de communicatione meritò conquerentem novi.

Differt adhuc ab herpete, quod etsi unctuosum humorem stiller, quasi perpetuò, non tamen crustas unquam faciat; nisi tamen supercrescant escharæ leves rhagadibus aut fissuris scalpendo factis. Differt verò etiam indè quòd, cùm plurimos viderim incautiùs adstringentibus abutentes, nivem, glaciem, acetum, aluminosa imprudentissimè exhibentes ad hoc malum, nunquam illiùs, reperiùs quamvis, non curati signa observaverim. Cantharidibus, vesicantibusve ad loca dissita appositis, augeri potiùs quàm sublevari constanter observatum est.

Nescio an eo eunuchi laborent, res observatione digna foret. Certè scintillæ illæ acerrimæ quæ hominem è statu quieto volentem, nolentem dejiciunt, & subsilire jubent, aliquid habent electrici, & videtur illud malum aliquatenùs cum feminis generatione aut erethismo in partes genitales aliquid habere communis. Quamvis enim ad juvenes & veneri inhiantes referendum malum videatur aliquandò in extremâ senectute recrudescere, in quâ parùm seminalis auræ generatur, notum satis est in decrepitis aliquandò miram salacitatem quasi è profundo emergere, ob acrimoniæ novam eruptionem quam stagnantia in folliculis genitalibus fluida concipiunt, & quam auget immodica sculptura, si præsertim foveatur senilis ista flammula cardiacis aromaticisque ob præconceptam ferè omnibus opinionem illam senibus calida omnia esse obtrudenda. Nec verò ab hâc opinione desistendum, quòd malum etiam ad fœminas pertineat, quæ nihil habent quod semini possit conferri. Verùm partes ipsis insunt eximio sensu donatæ, ardorque partibus genitalibus ingenuus; ibique humorum mirè oleosofaponaceorum, in folliculis propriis contentorum, uberem reperiatis proventum. In hisce porrò folliculis ubi adest dispositio particularis partis sentientis, latet non minima pars venereæ turgentis, quam acrimonia quæcumque intrà loculos hosce accepta intendit cum pruritu & calore.

Undè non sine causâ malum hoc proprio & peculiari capitulo tractandum credidimus, cùm differat ab omnibus huc usquè descriptis, nec possit vocari herpes, nec erysipelatis naturam referat. Imò si inter lymphaticos, crustamque inducentes morbos numerari posset, non sine aliquâ distinctione propriæ & peculiaris indolis deberet intrà eorum genus admitti: sed pro peculiari cutis in genitalibus morbo accipiendus est.

Hinc ergo curationem instituentibus alia prorsùs via tenenda

est, quàm quæ aliis morbis cutaneis competit. Quâ quidem in ingadandâ natura ipsa sese nobis obviam sistit. Nam cùm evidenter acria omnia, omnia spirituosa ita noceant ut peccatum sequatur pœna, eaque subita, patet leniendo saltem morbo atque subducendis paroxysmis, & diætâ, & medicinam laxantem, diluentem, uno verbo, anti-phlogisticam esse omnibus aliis anteponendam.

Imò novi homines hoc morbo dirè vexatos qui, cùm vivendi pristinam normam abjecissent omninò, & mutassent prorsùs, fero lactis, vitâ simplici admotis, simulque condimentis omnibus rejectis, instituissent vivere, balnea tepida usu prorogato sumpsissent, emulsiones sub noctem quo tempore fervet crudeliùs malum, quotidiano usu assumpsissent, præterea vini, & præcipuè vini illiùs oleosi quod moschatum vocant usu abstemii, sine ullo alio remedio prorsùs convaluerunt; lenito primùm malo, etiam ita sopito, ut nunquam revivisceret, nisi proprii obliti consilii aliquod admisissent in diætâ vitium. Tunc enim recrudescerebat & renovabatur miserrimè, brevì tamen moderatiori agendi ratione extinguendum. Undè post multa alia remedia incassum pluries tentata, huic sese regimini prorsùs sacrarant. Vidi virum gravissimum obnoxium huic malo simul & arthritidi cum quâ quousque servet analogiam non est hujus loci inquirere, ab utroque morbo vixisse prorsùs immunem, dùm fortiter & sine ullo alio remedio, diætâ vegetabilem, simplicem illam atque lacteam sequeretur.

Nam non ita res accipienda est, tanquam omne tulerit punctum qui statim abstinerit à carnibus. Si enim olera, farinosa, legumina, condimentis, butyro falso, pipere & nuce moschatâ, ut moris est, vitientur, nedùm indè malo nostro quærenda sit medicina, contrà affertur nocumentum maximum. Ita ut ex observatione constet plurium, quòd recrudescant vehementiùs paroxysmi iis diebus quibus jubet abstinentiam mater Ecclesia, & macro victu utentes monachi eâ tentigine præ aliis laborent.

At serum lactis, lacticia omnis generis, regimen arctum ex simplicibus, quies, sed non otiosa, fuga sedilium illorum qui ex plumis conflati incalescunt & calorem acceptum reddunt, tanquàm morbi nostri summè præservativa habenda sunt. Ubi autem malum, aut his, quod rarum est, resistit, aut eum gradum adeptum est, ut vel levissimâ de causâ reviviscat, tunc plenariam ejus curationem tentare ex arte est.

Ea autem curatio duplex. Topica altera, altera ex internis conflata auxiliis crasin humorum immutat. Circà topica, exceptis antiquis qui in intertriginibus styptica & adstringentia suadebant re & nomine à nobis alieni, consentiunt omnes ea esse ex diluentibus atque refrigerantibus petenda mitissimis. Sed alii ceratum recens & oleosa dulcia imponenda partibus affectis suadent; alii contrà illa refugiant, tanquàm obstipantia atque rancescentia, diluentibus solis atque solventibus aqueis contenti. Verùm quamvis omnibus ferè in casibus cutaneorum morborum oleosa mihi semper, ut aliis, nocere visa sint, in hoc tamen nostro, si recentissima sint, semper profuisse animadverti. Hic enim minùs est retropellendi humoris periculum; & certè oleosa est, aut saltem ad oleum accedit natura humoris acrimoniam concipientis. Undè cerato Galeni recentissimo, visa mihi est retundi paroxysmorum violentia illa, modò tamen diutius applicatum cuti non fervetur, sed deteràsà cute renovetur sæpiùs. Alioquin noceret oleum rancescens, & eò magis quòd olidum fieret eo odoris genere qui nostræ acrimonix proprius est. Prætereà nihil rhagadibus atque fissuris meliùs medetur. Nec tamen ei qui similia topica reformidaverit contradicere ausim, cùm plures acrimonix species hìc conjungi possint.

Cætera solventia quæ hìc adhibentur constant ex altheæ, psyllii, lini decoctis, infusis florum sambuci, meliloti, chamæmeli, foliis lupuli, calthæ, eupatorii, aliorumque similium, quorum id criminis erit quòd citò exsiccentur, exsiccata verò cutem relinquant aridiorem. Famosa sunt in hunc usum saturnina & præcipuè plumbum in aceto solutum quod aquam vegeto-mineralem vocant, remedium, pace aliter sentientium dixerim, repercutiens potiùs quàm resolvens, & quod nullis in casibus depuratoriis periculo vacet. Undè in malis similibus frequentissimè applicatum, ut suadent, cutem non corrugat tantùm, sed indurat, sensum hebetans, & ejus substantiam in corii formam prorsùs immutat, undè illa dura, insensilis, tractanti resistens, & granulata apparet. Imò & mutatur ipse ejus color, flavumque ac luridum postea vix ullis debellandum ac delendum remediis colorem accipit.

In omnibus hujusmodi depuratoriis casibus illa esse vitanda remedia non ego solus, sed plures Britanni Chirurgi notaverunt. Nec meliùs fidendum forti salis marini decocto, quod tamen à

viro illustrissimo & experto commendatum memini qui se nullo alio topico sublevatum prædicabat. Quod quidem certè fugerem remedium ut obstipans & cuti indurandæ aptum, quanquam fatendum sit ab eo oleosam cutis diathesim maximè cicurari. Si sineret irritatio, alcalina, calcarea ingenti aquæ copiâ diluta, & præsertim saponacea mucosis remixta, omnibus topicis prætolletem. Verùm in eorum loco nihil melius est balneis tepidis atque diluentibus cutem fovere. Si verò aliquid universali eorum usui obstitit, saltem semi-cupia adhibere fas est, aut saltem sedilia cava arte facta, quæ aquâ & emollientibus herbis impleveris, undè longâ sessione pars humectetur penitus, & magna acrimoniæ pars cicuretur omni ratione.

At in internis præcipua medicamentorum actio transigitur. Nam quæcumque sit acrimonia retundenda, aut universalia indicat acrimoniæ cuicumque opposita remedia, vel specialia & in acrimoniam peculiarem specifica.

Cùm verò raro genus & species acrimoniæ satis adamussim noscantur, ut directâ possit in illam actio institui, tutius est universalia adhibere. Quâ in efficaciam lac cæteris præstat. Indè lactis usus universus pro diætâ atque regimine princeps hîc remedium constituit, sin minùs lac asininum per integras sex septimanas, aut per duorum mensium spatium, vere & autumno, plures per annos debito regimine malo nostro suppetias ita feret, ut ferociens acrimonia penitus extinguatur.

At eadem non omnes juvant. Undè hîc pro indicatione curatoriâ id assumendum jubent phænomena morbi qui robustos solos & exercitatos invadit, ut minuantur oleosæ, seu, ut cum veteribus loquar, sulphureæ sanguinis partes, quod auctis sit vacuationibus quibuscumque, diætâque simul humectante & tenui. Hinc aquæ minerales salinæ & purgantes, ut Vallenfes, Cranfacenæ, Sedlitzenses hîc punctum omne tulisse visæ sunt, si præsertim moranti alvo identidem stimulus addatur. Oleosæ enim partes sanguinis affatim cum bile proruunt. Undè boli ex scammonio, jalappâ, resinosisque solventibus aquis istis immixti sæpè mali radicem sustulêre. Nocere mihi visa sunt mercurialia majori dosi adhibita, prodesse ubi dosi parvâ darentur, simulque vacuarentur per purgantia, ne moras intùs traherent. Tùm verò juscula viperina deficientibus aquis mineralibus, an principiorum tenuatione, malum longo usu sustulêre, si cùm plantis aperientibus & bilem commoventibus

jungerentur. Decantata etiam testudinum terrestrium caro sæpè effectus utiles attulit, sed forsan sine hâc carne solus plantarum recentium usus ad medelam fuisset satis, si plantæ illæ saponaceo recenti succo turgeant, ut vere & autumnò scatent illæ præcipuè, principiis nondum per æstatem adustis, atque resinosâ crassi donatis. Verùm omnia hæc, nisi bilis assiduus proritetur effluxus per repetita purgantia, præcipuam amittunt efficaciam; nec tamen cathartica temerè usurpanda, sed semper ægri naturæ atque viribus admovenda sunt proportionalia.

ARTICULUS III.

De Auribus suppurantibus.

Inter loca cutis maximè morbis cutaneis obnoxia jure meritòque recensetur auris humana ejusque vicinia, quæ quidem ita constitutam habet cutim ut undequâque scateat folliculis humore unctuofo repletis, facillè inflammabili & ad ignem evidenter decrepitante. Quæ cum omnia in pueris mollissima sint, & causis tum internis, tum externis cedentia, depurationique apta sint, satis intelligitur quare morbis cutaneis adeò pateant, vitiumque intus innatum in aures facillè deponatur.

Depuratio quidem hæc ad aures incipit, sed ita ex universo corpore procedit. Hinc varia apud auctores morborum in cute auris enascentium nomina & descriptiones. Sic ab Alex. Tralliano (a) mentio fit morbi quem jam denominaverat Dioscorides, nec fusiùs descripsit Alexander de vermibus aurem occupantibus. Idem & Paulus Ægineta (b) qui sanguineas prætereà aures ut morbum vulgarem annotavit, alique Medici plures ex infimâ Græcitate qui plus in præscribendis medicamentis, quàm in describendis morbis insudavêre.

Verùm passim Hippocrates ipse de aurium fluxione crassâ atque viscosâ tanquàm de crisi locutus est (c), & horum considerationem pluribus in locis attigit, tanquam de corporis emunctorio, humiditatesque circa aures nasci præsertim infantibus atque pueris commonuit, easque æstate potissimùm fieri voluit animadverti (d).

(a) Lib. 3, cap. 10.

(b) Lib. 3, cap. 23.

(c) Epid. 4, 107, Foesius.

(d) Aph. Sect. 3, 22, 61.

Quidni enim, cum tot & tam varia ferantur ad caput phœnomena; ipsamque ejus arcem impetant, exituro humori aliquam semitam præbeant aures (a)? Pituita olim capiti adscribebatur & fluxus ipsi liber per fauces, nares & aures conciliari posse credebatur; nos verò magnum quidem brevemque sanguinis impetum ad superiora annotamus, ibique magnas atque copiosas glandulas, excerniculaque maximè notabilia. Ibi etiam è proximo ore, buccâ, naribus immensam & ferè continuam perspirationis vim annotamus. Undè nullibi adeò validè cohibita retropellitur. Nullibi adeò facilè turgescunt glandulæ, & imbibitur humore textus cellularis ex quo velut è fomite perpetuò renovato sæpè videmus ad cutem aurium ferri ulcerosa, olida liquamenta perpetuo fluxu incommoda, subjectam erodentia epidermidem & in crustas brevì alias aliis lamellatim superpositas erumpentes, sæpèque indè ad caput, mentum deferri, rivulorum ad instar.

Id foeminis præsertim in quibus molliores sunt glandulæ & pueris contingit. Nam in provectâ ætate rariùs accidit induratâ cute & flaccidioribus glandulis, ut aures fluant, licèt herpetibus suscipiendis idonea sint vetulorum corpora, ut alibi dictum, & sæpè aures ipsorum prærubræ sint ad posticam partem & mucò olenti imbutæ. At pueris sæpè subitò succrescunt glandulæ, quæ si copiosorem mucum, sed lenem illum atque innoxium concluderint, resolvitur ille sensim, & patientiores circulationis vias regreditur; hæ apud nos glandulæ incrementi dicuntur. Verùm si aliquid acre cum mucò mixtum fuerit, varii in glandulis hisce nidulantur morbi, qui in textum cellularem erumpunt & ab illo in cutem. In quibus glandulæ facilè succrescunt, præcipuèque Parotides, ii se debent morbis ad aurium cutim enascentis obnoxios judicare. Imò præclarè à naturâ cum illis actum erit, si sine ullo alio morbo, erumpente ad aures suppuratione, tandem & glandularum tumore & earum causâ liberentur.

Nec id hypotheticum, aut è theoriâ desumptum credi velim. Multos videas infantes & pueros, quibus glandulæ per hyemem tumescunt atque turgent, cute intactâ: his sub primo veris erumpentis tempore, post levem ad aures inflammationem, pluribus post febrem ephemeram jam Hyppocrati antiquitus cognitam, aures subitò defluunt; pluit ab illis aliquandò foraminibus manifestis, aliquandò viis incognitis humor crassus, lemosus, pruritus

(a) M. Aurel. Severin, de novis Abscess. cap. 15, lib. 4.

summum incitans, imò & aliquandò dolores acutissimos. Decrescunt intereà glandulæ per totam ætatem; formam & nitorem puerorum jactant matres. Sub autumnum redeunt glandulæ; vere rursus humor idem exstillat. Et licèt vulgò ad primum septennii circuitum humore illo corpus liberetur, non rarò videre est, præsertim in muliebri sexu, fœminas per longam annorum seriem hisce malis obnoxias.

Superfluum scilicet acre pro variâ perspirationis copiâ, nunc copiosius exstillat, nunc parcius sævit, nunc fluidum agit maximè, nunc contrà solidius paucam vim eamque ferè inertem exerit.

Memini novæ nuptæ clarissimæ exarsisse in genas fœdissimum herpetum, ut aiebant, genus; hanc ego methodo longiori, quam ingemisceret, & artem incusaret, esse sanandam edico. Adest vir empyrici potius quam Medici nomine dignus, qui bellam cutem citò mundat, nimium vesicatorio ad brachium appposito confidens. Sed parùm auscultavit præceptis coacta natura. Glandulæ intumuerunt, scirrhusæ evaserunt, nec potuimus, licèt omnia tentantes, materiem ad cutem rursus protrudere. Undè postea phthisi occumbendum fuit. Ob similem malè repulsum à vultu in primo juventutis flore fluxum olentem adhucdùm, magno omnium luctu, asthmaticos experitur insultus vir nobilissimus. Alium hìc appellare possem, cui quotannis redivivus ille fluxus sanitatem servat athleticam, quam, ubi hoc fluxu caruit, amiserat verè melancholicus. His omnibus partes auri vicinæ, auricula ipsa levis obsidentur perpetuis, at ter vel quater de die fluxus fit copiosus, acris, sæpè cum evidenti, at subito detumefcente, glandularum parotidum inflatione. Acrius & vividius fluit incautis liquor, si plus epularum ingesserint, minùs verò & parcius manat sobriè viventibus.

Nec rarum est, nil tale cogitantibus Medicis, ut dùm partes obstructas referare quærunt, ex improvìso, malo primario benè se habente, cutis deturpetur, & herpetibus se tectum miretur æger. Latebat scilicet intùs in muco concretum & extrà, ut parùm latine loquar, sphæram activitatis constitutum virus. Hoc ars, aut natura, aut fors etiam, quæ aliquid in rebus humanis sibi vindicat, per diluentium atque solventium efficaciam ex pristinâ sede extrusit. Tunc vires pristinas resumit, agitque novâ redivivum juventâ. An non indè datur solvere problemata plurima circà morbos hæreditario jure contractos, qui sæpè per integras ætates silent

& tandem jam senescente viro apparent, & parentum reflicant memoriam? An non indè intelligitur cur lues venerea in glandulis concentrata post longum tempus emicet? Cur aliquandò, morbis cutaneis per palliativa extinctis, dum habent per aliquod tempus undè sibi gloriantur agyræ & empyrici, mox phthisin contrahant ægri? Verùm ut revertamur undè digressi sumus, aures in juvenibus & fœminis facilè omni generi morborum cutaneorum patent, causamque universalem antè alias partes accipiunt, undè à naturâ morbi hîc depositi pendet curatio, sive herpes ibi sedem fixerint *εσιόμενοι*, sive humor lacteus infantum, aut puerperarum de quo jam egimus, hîc decumbat, seu demùm adsit mucus superfluus ille, & sæpiùs acris qui ad pubertatem usque partibus evolvendis confert, attenuatissimus, cornua in illis animalibus producens, in aliis barbam & pilos & quandoquè crustarum congeriem: undè ad morborum horum omnium curationem aurium suppurantium curatio ableganda est.

ARTICULUS IV.

De Porrigine.

Porrigo Græcis *πιτυρίασις*, morbus est capitis cuti proprius, depuratorius tamen. Fit autem, ait Alexander (a), ubi tenuia & furfuracea corpuscula ex capitis superficie, aut etiam ex reliquo corpore, citrà exulcerationem resolvuntur. Hinc ergo ad furfuraceos & lichenosos morbos refertur porrigo. Aliquandò à capillis in barbam ita progreditur, & eâ invadit copiâ superpositis laminis, ut illam nivi & copiæ farris comparet Q. Serenus Samnonicus (b), Poeta Medicus, certè in utroque genere mediocris.

Verùm omnia quæ de porriginis descriptione dici possunt brevibus verbis Celsus (c) expresse. « Porrigo est, ubi inter pilos » quædam quasi squammulæ surgunt, æque à cute resolvuntur, » & interdum madent, (quâ in specie videtur porrigo aliquâ » ratione ad achores referri) multò sæpiùs siccæ sunt, idque » evenit, modò sine ulcere, modò exulcerato loco. Huic quoque » modò malo odore, modò nullo accedente. Ferèque id in capillo

(a) Alex. Trallian. lib. 1, cap. 4.

(b) Vers. 34.

(c) Lib. 6, cap. 2.

» fit, rariùs in barbâ, aliquandò etiam in supercilio. At neque
 » sine aliquo corporis vitio nascitur, neque ex toto inutile est.
 » Nam benè integro capite non exit; ubi aliquod in eo vitium
 » est, non incommodum est summam cutem subindè potius cor-
 » rumpi, quàm id quod nocet in aliam partem magis necessa-
 » riam verti ».

Ex his intelligitur porriginem aridam, si simplex & absque læsione functionum fuerit, ad lichenes verè esse referendam, & vix aliam sibi curationem postulare. Alexander (a) quidem « cretam cimo-
 » liam betæ succo remixtam jubet illiniri, & sinere supra caput,
 » donec inaruerint, deindè ubi ablueris, thuris lacrymam tritam
 » ex vino & oleo inungi ac sinere, donec exsiccentur ». Quâ quidem in curatione abstergentia, imò & attrahentia, qualis est betæ succus, absorbentibus remiscet, ut quâ proportionè exit humor, imbibatur absorbentibus; quâ medelâ ubi fons porriginis inaruit, imponit cum tonicis ea quæ lubricent. Si verò humidiores fuerint porrigines, tunc mucum vult muriâ appositâ tenuari, aut farinâ lupinorum coctâ, & capiti appositâ resolvi, curationum indicationibus herclè maximè legitimis, si alicujus momenti fuerit tentare mali incommodi curationem. Nam Celsus adstringentium in morbis cutis alioquin non parcus laudator, de iis adhibendis in porrigine non adeò sollicitus videtur, nec nisi in gravi incommodo ea incautiùs advocat, alioquin disertè pronuntiat commodius esse subindè pectendo porriginem repurgare, quàm eam ex toto prohibere. Quod certè multò magis ejus sententiæ qui malum pro depuratorio haberet, convenit, cùm reverâ, vel ab ipsorum antiquorum doctrinâ, styptica omnia in morbis depuratoriis nociva sint. Ex his paucis quæ nostri nos majores docuère, satis & natura & forma porriginis intelliguntur. Lichenes sunt in capite nati, & quamvis apud illos qui summam capitis curam habent & capillos nitidos servant rarò in summo suo gradu porrigo observetur, fatendum est non rarò occurrere hujus vestigia, quoties scilicet acri aliquo levi humor sebaceus atque lemosus folliculorum in capite hiantium intingitur.

Infantibus recens natis, quo tempore capilli emergunt, inest, uti jam diximus, quædam porrigo naturalis, cui solùm consilium Celsi congruit, pectendo veteres squammas tollere, novis exitum conciliare. Quò enim cutis accrescendo fit validior atque magis

(a) Loco citato.

addensata, eò minùs quisquiliarum harum exit. In juniore ætate rarò porrigo sævit. Nec tamen hâc etiam melior ætas omninò immunis est. Post pubertatem in maribus sæpè arefcit cutis capitis, si præfertim diuturnos labores illi tolerant, folive ardentiori fuerint expofiti, undè antè diem non fine porrigine calvefcunt, cùm liquidiori muco minùs foveatur epidermis, exficcatoque textu cutis capillatæ denfiffimo, in ipsis fuis natalibus mucus inorganicè concrefcit, rursùsque novis femper affluentibus mucì liquidi elementis mox concrefcendus renafcatur. Ariditati autem illi ut maximè fubjecta est & folliculorum sebaceorum & bulborum vicinia, ita præcipuè in locos pilis obfitos sævit porrigo. Cùm autem inclinante ætate ariditas illa ex naturæ ordine eveniat, nil mirum est fi porrigo eam ætatem affligat, cùm iis qui calvefcunt cutis prætermòdum arefcit, ita ut ubi nulla porriginis fufpicio est, cutis calvorum prætermòdum lævis & nitens oculis appareat, imò & in ipsâ faniffimâ capitis conditione lemæ ingentes epidermidis facilè à cute fubjectâ detrahantur. Verùm de eo calvitiei genere aliquandò dicendum erit, cùm certè in hisce cafibus porrigo pro depuratorio morbo haberi non poffit.

At nullo ætatis difcrimine invadens datur alia porrigo verè morbosa & depuratoria, nunc ficca, nunc madens, capillis præcipuè infensa. Utramque cum priori & fimplici porriginis fpecie nunquam confufam velim. Quæ non madet juniores & adultos perfequitur, nec fenio parcit. Ipsa cutis capitis, fi deradatur, aliquandò œdematofa apparet, & digito tangenti cedit, doloremque levem excitat. An hanc porriginem fub nomine *achorum dolentium* defcripfit Trallianus (a)? Tùm apparent maculæ furfure tenuiffimo & per aëra volitanti, dùm frictio adhibetur, plenæ. Fundus macularum rubicundior est, & sæpè à calvariâ ad ufque frontem fœdo fpectaculo protenditur. Sæpè per hyemem & æftatem malum delitefcit, nec tamen ceffat omninò; vere & autumnò rursùs sævit ferociùs. Quænam verò caufa porriginem hanc in capillos, fupercilia, ut vidi, barbam determinat? Sæpè contagium, sæpè acrium irritantium aromatum ufus, malè fedulâ munditie applicatorum, porriginem efficit. Sæpè, verno præfertim tempore, in calvariâ debilem radiorum folarium actio mali auctor fuit. Vidi pulcherrimum juniorum fœminarum cœtum pulvere cyprio eodem aromatico utentium, hocce malo infefatum; mutato pulveris

(a) Ibid. cap. 8.

venditore cessavit porrigo, & qui copiosius difflebant capilli jam firmitus constitere. Vidi etiam porriginem evidenter veneream. Sed hæc nec sola, nec sine gravibus & diagnosticis emicabat symptomatibus.

Species alia quam Celsus & Trallianus indicant humida est, cuti soli capillatæ propria, & hanc sæminis crediderim, sed non ausim specialem pronunciare. A me certè tantum in sæminis observata est quibus & capilli abundantiores, &, ut veteres loqui amabant, caput humidius. His caput quidem ingentem excrementorum copiam accumulat, ita ut quò plus pectendo detrahas, eò plus farris illius videatur ingenerari: intereà verò nascuntur sine ullis evidentibus foraminibus maculæ ingentes, sero acri totæ humidæ quod vulgò coit cum capillis, imò sæpè capilli ipsi inter pectendum cum magnis epidermidis frustulis quibus innascuntur decidunt, brevè tamen renascentes, si malum curatum fuerit. Maculæ hæ post aliquot horas totæ siccæ sunt & farre plenæ. Altera alibi exurgit, & plures sic sibi succedunt. Madorem in cute evidentem deprehendas, undè mador ille pendeat oculus vix invenit. Consopitur brevè malum, mox recrudescet. Et in pluribus vidi antè recrudescentiam, horrendum præire capitis dolorem. Imò mulierem novi quæ hoc malo defuncta videbatur, cæsariei quam pulcherrimè curabat maximè attenta, eodem malo rursùm affici menstruis deficientibus, capillis intereà pereuntibus quos summâ mœstitiâ quotidie colligebat. Præibat semper internus capitis dolor cum porriginis eruptione cessans. Præibant in aliis *ψυδραχιαί*, seu pustulæ capitis de quibus & Græci (a), & Arabes (b) egerunt, quasi de præviis ad omnia capitis exteriora mala incommodis. Frustra varios adipes, ursinum, vulpinum, mustelinum adhibuit sedula mulier; omnia prorsus inutilia.

Verùm genus illud porriginis non dubitavi ad herpes referre, licèt quædam videantur phænomena malum nostrum ab iis distinguere atque discriminare. Locus præsertim & sedes morbi hinc spectandi sunt, ut differentiæ causam intelligamus. Adeps hinc suppositus parvus, mucis natura tenax, folliculi lubrici maximè. Humor facilè foras exit, nec facilè repercutitur, quamvis adstringentia non careant periculo. Sæminam enim vidi cui stypticum pomatum ingentes ad thoracem dolores attulit, solo lacte asinino

(a) Galen. lib. de Tumorib. cap. 16; Trall. lib. 1, cap. 5.

(b) Avenzoar, lib. 1, cap. 10.

redemptos. In meretriculâ cui similis morbus quæstum abstulerat, dum frontis honorem detrahit, astringentia apposita nec profuere, nec nocuisse visa sunt: sanavit præliorum venereorum sapius expertam mercurius inunctus. Certè resolventia non styptica possunt hîc locum invenire, ut decoctum lupinorum ab antiquis decantatum.

Præterea eandem esse herpetum atque porriginis hujus naturam id indicat quod verè herpeticis mulieribus mala hæc accidunt. Undè Hippocrates (a) de porriginis non loquens, vocat tamen ægrotantes aliquos post crîsim in morbis acutis porriginosos *πυρρῶδεις*, quod reverà pluribus morbis accidit, in quibus post longos capitis dolores, non solum capilli defluunt, sed etiam ingenti copiâ furfures enascuntur.

Igitur in operosâ horumce malorum curatione non insudabimus, cum ea quæ de herpetibus dicta sunt ad porriginem referantur humidam, & ea quæ de lichenibus prolata sunt alibi pertineant ad siccam. Si tamen magnitudo mali ejusque dignitas jubeat malum ad alias amandare partes, quod sit si in oculos, si in interiora aurium cum furditatis periculo malum videatur grassari, tunc cauterium alterutri brachiorum inurere sapiens erit & utile, propter causas alibi fusè & copiosè expositas.

ARTICULUS V.

De Tineâ.

Tinea novum est nomen & barbarum apud melioris notæ Latinos incognitum. Morbus verò quem hoc nomine cum Arabico-Latinis auctoribus designamus à Græcis cum *favis*, achoribus, lactumine confundebatur, & si quando gravius ingrueret, lepra in capite vocabatur; nam cum Plinius (b) ait iridem opitulari infantibus tinearum vitio laborantibus, perspicuum est non tineam nostram hoc loco intelligi, sed cutim vermiculis forsan & pediculis deformem, ut rectè notat Harduinus.

Apud Arabes prima mentio tineæ nostræ injecta videtur sub nomine *sahafati*, Avicennæ (c). Quæ quidem, ut ait, incipiens est *bothor*, dein ulceratur ulceribus crustosis quandoquè, & emittit virus.

(a) Epidem. 2.

(b) Lib. 21, cap. 20.

(c) Fen. 7, tract. 3, cap. 10.

Tuncque duæ ejus distinguuntur species. *Sahafati* humida quam *refringi* vocant, & sicca atque antiqua quæ est pessima. Si eidem auctori credamus, ab humore melancholico causam accipit, cutem corrumpit atque corrodit, hæcque est *alvathim* à quo nomine barbari, ut videtur, *thim* & *thineum* & *tineam* fecerunt. Est autem apud Mesuem (a) *saphatin* idem atque *sahafati* Avicennæ, *albacore* & *albathin* Rhasis. Tyria verò & *tinea* apud veteres Haly Abbas (b) interpretēs usurpatum nomen primum reperitur. Avenzoaris interpretes, ut & ipse Avenzoar, *alsafati* à *tineâ* distinxere (c). Nomen verò *tineæ* postea acceptum apud omnes ævi posterioris auctores invaluit, Gordonum, Nicolaum Florentinum, Arnaldum de Villanova, sed præcipuè Guidonem de Cauliaco (d) qui in eo maximè notandus est, quòd *alsafati* vel *sahafati* Arabum distincto articulo atque *tineam* tractaverit: qui quidem morbi in quo differant vel symptomatibus, vel etiam adhibitâ apud ipsum curatione, vel attentiori Guidonis meditatione non video. Certè maximus auctor per æva sequentia Guido de Cauliaco ad se posteriores ferè auctores traxit, quanquam sæpiùs promiscuè apud ipsos usurpentur nomina tùm Arabica, tùm *tinea*, tùm etiam *serpiginis* nomen quod è serpendo assumptum herpeti Græcorum respondet, & pertinet ad ipsum, ad *tineam* verò nullatenus, quæ rarò ultrâ calvariâ, & aliquandò, sed rariùs ad barbam neglecta protenditur.

Hujus autem nostræ *tineæ* species quinque vult numerari Guido de Cauliaco: prima est favosa de quâ exit per foramina subtilis humiditas favo & melli similis, de quâ fatebor me non videre in quo à favis & achoribus modò descriptis differat. Secunda ficosa in quâ continetur quoddam granis ficûm simile & rubens ad extrema, quæ etiam ad ficos descriptos refertur. Tertia *amedesa*, ficto & barbaro nomine, in quâ humiditas carni similis egreditur per foramina minora quàm in favosâ, & hanc ab achoribus & *χνιλοις* cur distinguant nescierim. Quarta *uberosa*, similis uberibus mamillarum cum rubore, à quâ humiditas fluit sanguinî similis (id est ichor). Quintam demùm lupinosam vocat, estque similis figurâ & colore lupinis, à quâ quasi cortices & squammæ

(a) Pract. Mesue Summ. j. cap. 3.

(b) Avenzoar, tr. 2, cap. 4.

(c) Haly Abb. lib. 4. pract. cap. 13.

(d) Tract. 6, doct. 2, cap. 1.

fluunt albæ & siccæ ; & sub istâ, pergit idem auctor, comprehendi potest furfurosa in quâ sunt corpora subtilia farinæ, seu furfuri similia quæ à capite fluunt sine ulceratione. Hæc vera porrigo est. Undè perperam testimonium Galeni (a) Guido invocat qui achores & favos & furfura distinxit, nec aliquid prætereâ. Indè factum ut licet subtiliorem istam distinctionem in tineâ plures admiserint, repudiarint tamen plurimi, quasi multos morbos in unum convertentem, inter quos eminent gravissimus auctor Eust. Rudius (b) qui de his & doctè & ad naturæ observationem scripsit. Hic enim Avenzoarem & Avicennam secutus, tineæ vult tantummodò nomine designari capitis scabiem siccam, crustosam, seu squammosam, quam ab humore melancholico natam pronunciat.

Quinque has tineæ species ad tres reduxit Ambr. Paræus (c) ad naturam observandam factus homo, nec tam intricatè doctus: furfurosam quam jurè porriginem vocamus, ficosam, & corrodentem, quarum altera favos constituit, altera ad herpes, seu serpiginem est referenda. De lupinosâ quam veram solam agnoscimus tineam ne mentionem quidem injicit. Quinque verò species cum Guidone & Gordono Sennertus, Forestus aliique distinxere, quibus oblivioni traditis, ut pote tractatis, id unum observatores Medicos rogamus ; an non inspecto capite illicò pronuncient tineam adesse in uno morbo, quem pueris pauperum, aliquandò, sed rariùs in divitibus occurrere omnes consentiunt, nec tamen ab eâ immunes sunt adulti. Hujus ergo, ut error in posterum vitetur, descriptio accurata tradenda est.

Aliis, ut aiunt auctores, connata est tineæ, aliis adventitia. Connatam faciunt parentum vitia ; nam ut videtur apud antiquos observata fuisse leprosum progenies, ita & nunc tineosorum dantur prosapia. Sed quâ fiat ut matre sanâ & patre sano viderim universam progeniem similibus deturpari fœditatibus ? An hoc ab uteri lacte, an à vitiosâ organorum conformatione quæ secernendo cutaneo lubrico capitis humori inserviunt ? Quo in casu vix speranda foret curatio. Aliter tamen rem evenire vidi. Crediderim ergo nullam dari tineam verè connatam, sed posse à materno

(a) Galeni exegesis voc. Hippocrat.

(b) Eust. Rudius de Sympt. extern. lib. 4, cap. 11, ad calcem libri de affectibus externis.

(c) Lib. 17, cap. 2.

utero accipi acre indomabile quod summâ tenacitate lymphæ adhæreat nutritiæ, & postea lacte nutricis, vel ipsius matris. per-
verso invalescat, tineamque producat; hinc cum hujus originis
nullum statui potest tempus, connatam credimus affectionem quæ
ab incipientis vitæ exordio nunquam nos deferuit.

Incipientis tineæ vulgò prodromus & quasi nuntia porrigo, in
iis locis maximè conspicua quæ mox tineæ invadet, inde quasi à
centro sensim decrescens, protenditur. Quo in loco porrigo
magis eminet, fit crusta, quæ sensim sensimque spissior, mucosa
tamen est, & malè olet. Rancidulo-acescentem mixtum tamen
putrido spontaneo odorem emittit, si fuerit impura & malè trac-
tata; vix ullus est odor si linthea mutantur, & puer mundus fuerit,
atque bellè educatus. Crustæ illæ sensim sensimque albescentes
evadunt, & in viciniâ jam non furfur, aut far morbosum apparet,
sed lemæ grandes albescentes. Sub hisce lemis cutis lævis appa-
ret & quasi marmorea, imò aliquandò pellucens. Nullus tamen
humor exit præter mucum levem ad ipsos tumoris margines. At
non unus, aut solitarius tumor exsurgit. Verùm priore jam quasi
maturitatem adepto succrescunt alii, ita ut tineosorum caput, aut
glabrum sit, aut in partibus non glabris totum crustis scateat, sese
invicem supercandentibus.

Interdum tamen tineæ incipientis alia est forma, præsertim
in illis quos grandiores tineæ invadit. Psyrdracia pauca, con-
ferta, uno in loco turmatim erumpentia tineæ dant locum, id
est porrigini & crustis inde nascentibus. Cætera ut in aliâ specie
eadem sunt phænomena. Ad frontem usque tineæ protenditur. Et
cum glabritiem cutis sedulo examine perpendimus, simulque
epidermidis sublationem in lemas sibi succedentes, evidenter
subjecta cutis tumefacta in suâ substantiâ deprehenditur. Imò,
licet non doleat per se, rudiùs tamen tractata sensum obscurum
dolorificum refert, & sub frictu atque attactu rubet facillimè; inde
patet cur crustæ videantur depressæ, velut si à cute humiliore
exsurgerent.

Non tamen semper eadem externa tineæ phænomena sunt.
Alia enim verè lupinosa dici potest, eò quod & suprâ basim multum
emineat & attollatur: alia depressior est, &, ut Paræus ait, corro-
dens, eò quod extendatur, quæ etiam subjectam cutim erodit &
ossibus ipsis fulcos imprimit, ut in cadaveribus deprehenditur.

Aliquandò verò humida est, id est aliquo, sed parco humore

scatens, qui inter crustarum intervalla ex cute rubrâ scaturire videtur, mellis corrupti ad instar. Brevi tamen coagulatur humor ille in lemas, adeò ut si veterum sequi dogmata velimus, ea ex porriginosâ atque lupinosâ complicata dici possit. Aliquando sicca est & prorsus arida, quæ verè tinea dicenda est.

Sed vera atque maximè animo tenenda distinctio quæ ad omnes ferè morbos cutaneos pertinet in eo consistit, ut sedulò perpendamus, præsertim in adultis, an non tinea venerea sit, & ab impuris orta concubitibus? Hoc enim in casu, qui non infrequens dici potest, supervacua est omnis inquisitio, nec alia tentanda curandi methodus quàm quæ morbis venereis competit. Hæc & profundior & dolens magis, & pruritu nocturno sæva & abnormis, osseam compagem magis fatigat, simulque in graviora symptomata it degener: cùm contrà tineæ nostræ id proprium sit, ut persistet integra, nec ullâ ratione moveatur, ita ut plures per annos neglecta nec progressus accipere, nec tardari, uno verbo, non alterari videatur.

Plures tamen sunt inter recentiore tineam atque veterem differentię symptomatum quas hìc paululùm annotare necesse est. Recens enim pauciores occupat partes, minùs prurit, minùs arida est, minùs olet; at crescit eundo malum. Cutis magis atque magis glabrescit, glandulæ ad occiput lymphaticæ intumescunt, non criticè, non depuratoriè, sed mali communicatione: indèque aliquandò & collum & axillas invadunt; intumescunt aures ferè elephantinum in morem, squallescunt oculi, palpebræ ipsæ rubent, inflantur, introvertuntur: intereà fetidus odor ex capite exhalat, veteres excutiuntur pili; qui succrescunt, aut albidì sunt, molles, vix aliquod capientes incrementum, aut lanuginis in morem tenuissimi, rari, intricati, vix calvitium ipsam dissimulantes. Intereà benè valet æger, immoriger est, & quodam appetitu voraci donatur. Verùm ut plurimùm mens ad labores capefcendos vix apta aliquam hebetudinem refert, & ad corporea exercitia agiles, vix mente valent. Non hìc discrimina temporum, aut intervalla numeranda sunt. Persistat tinea quasi immobilis, nec nisi attento observatori & per longa tempora historiam morbi rimanti, aliquid novi in ipsâ apparet. Etenim si tinea sibi relinquatur, ætas, regionis mutatio, victus prorsus immutata conditio ipsi ita suppetias afferunt, ut qui tineâ à primâ laborarunt infantiâ vulgò ad pubertatis tempus, mutatâ prorsus lymphâ, ipsâ sensim libe-

rentur. Quibus tardiùs exurgit & post pubertatem, versùs mutatas in virili ætate vitæ conditiones, sed præsertim aliquo superveniente malo, sanantur. Schenkius (a) à retropulsâ tineâ suppuratum unicum cerebri lobum indèque mortem vidit. Vidi tineosam virginem ab ipsâ prorsùs sanari. Successit infania immedicabilis.

Febres intermittentes longæ, diuturno vexantes tempore, dùm lymphæ mutant textum, dùm regimen vitæ postulant, huic morbo medelam attulêre. Idem fit à febribus illis magnis depuratoriiis quæ totiùs corporis constitutionem subvertunt. Verùm quæ magis communis est tineæ sequela, ea est: intumescunt glandulæ, secretionem privantur; ad caput jam nullus deponitur humor; articuli crassescunt & spina ventosa tineam excipit. Sin minùs, vel fit phthisis strumosa, & pulmonibus in materiem duram, granulofam, quasi cretaceam conversis, quam vel ipsa suppuratio absumere non potest, post longos febris hecticæ languores miser æger antè diem fati cedit; vel longius fatum post languores pessimos eos manet quibus, deposito in glandulas mesaraicas eorumque viciniam veneno, obstruuntur illæ, indurantur, fitque ab intercepto circuitu, aut lethalis diarrhæa, aut hydrops insanabilis. Verùm sæpiùs ipsa ætas huic malo sola medicinam fecit. Nam plures reperire est vetulos quos in infantiâ tineæ divexavit, & nullum unquam inclinante ætate tineosum vidisse mihi contigit.

At suscipere hujus mali curam in immorigeris infantibus, aut in pauperioris fortis hominibus arduum est & ita difficile opus, ut & Guido de Cauliaco, & Paræus ipse consilium dent Chirurgis ne illam in se suscipiant. Quod quousquè per ethicam liceat, viderit quisquis amorem proximi pro altero Christi præcepto colit. Non minùs tamen ex arte est ejus curationem fusè exsequi quam difficilem esse sentiet quivis qui artis non ignarus, perpenderit sibi cum inerti materiâ & à centro actionis distitâ rem esse agendam. Ecquæ enim est causa tineæ in quam nostras indicationes dirigemus?

Antiqui omnes visâ ejus tenacitate ac virulentiâ eam humori melancholico acceptam ferendam credidêre, humori scilicet qui validum virus ab ipsâ tenacitate mutuaretur, & quem mobilem reddere periculosa plenum opus aleæ arbitrabantur. Et certè summam esse tenacitatem humoris tineam efficientis nemo negare potest. Sed non ea est quasi resinosa viscositas quæ melancholiæ

(a) Observ. lib. 1, Obs. 3, pag. 15.

competit. At tenacitas acrimoniæ evidenti mixta, gypsea est & cretacea, nataque hoc in humore acrimonia mediocris est ut plurimum, & stagnationi exundantis humoris debita.

Crustæ in tineâ quasi lapideæ superposito cataplasmate non emolliuntur, aquâ simplici non solvuntur. Et ut aliquid prorsus simile cum mucō animali ars chemica procreet, necesse est, experimentis factis, ut creta, aut terra absorbens cum mucō misceatur in vase plano, sicque evaporet. Post paucum enim tempus moles illa primum fluida, in corpus solidissimum durefcit & concrefcit. Superficies verò dura & verè lapidea materiem crustaceam tene-riorem & humidiorē contegit, quæ, ubi aërem sensit, paucis temporis minutis eandem acquirit duritiem, sed magis friabilem: hæc omnia si diutius asservantur, finditur superficies ac filamenta emittit, & situm mucosum contrahit. Præcipuè verò lenibus acidis remixta seleniticam compagem efficit, partim solidam, partim humescentem, olentem brevè, & tenuissima emittentem fila, intricatissima, similia tenuioribus illis quæ à capite tineæ propellit, quæ, etsi videantur à cute oriri, in ipsâque radices assumere, tamen & sine dolore, & sine nixu avelluntur, & nullam videntur basim obtinere. Quantumvis porrò non negemus ingentem intercedere differentiam inter subiectum experimentorum mox prolatorum, & causam tineæ efficientem, non potest tamen negari certa quæ inter utrumque productum inest analogia. Terra videtur ex nutrimento osseo, aut uberior, aut vitiata in tineoso excremento redundare, quæ cùm tineæ materiem præbet, ita in brutis in cornua & ungulas abit, aut excrescit in nodos & tophos, mechanismo quem sagaciter & ad naturæ normam R. Russel (a) exposuit.

Aliquandò etiam, sed casu raro, in hominibus exundans hæc materies cornua imitari visa est, sed frequentius ad articulos tubera facit nodosque rachiticos; in spinam dorsalem deflectit, variaque efficit deformitatum genera, solida uniens atque compingens quæ separata esse debuerant.

Nec rarò dùm uno in loco exundat, in altero deficit. Tuberosâque dùm articulos opplet farragine, ossium longitudinem deficiens molliorem facit, & incurvat contrà naturæ ordinem.

Nec illud velim accipi circa crustarum tineosarum naturam quasi ab hypothesei petitum, sed in naturæ observatione fundatum

(a) *Œconom. natur. in gland.*

credas, si attentius spectaveris illarum elasticitatem & duritiem, gypsea fragmenta, in aquâ insolubilitatem, donec putrescant, & residuam terræ à putrescentiâ copiam. Nec inauditum, aut insolitum in arte spectaculum est, talia intus enata corpora in glandulis & visceribus reperire, quorum si analysim chemicam spectes, eadem est omninò, tum circà producta, tum circà aërem exeuntem, ac ossium analysis. Diversitatem hîc imprimis diversa acidi humani miscela, feri exuberantis à proprio ægri temperamento copia, ætas, regio: sed natura semper eadem, iners, mucò superfluo gravata & compressa; vix alia concitans symptomata præter illa quæ à compressione & mutato textu cutis pendent, aut pessima retropressionis phænomena, si illi materiæ debitus denegetur per ostia patentia exitus.

Nulla igitur speranda in tineæ crustis suppuratio. Immutabiles persistent sub attrahentibus unguentis, & ipsa cutis ægra bonum pus concipere non potest. Evellendum malum præsens, ejusque scaturigo investiganda atque tollenda est. Duplex ergo hîc curationis intentio. Altera tota continetur remediis internis, & mutatione totius sanguinis, seu potius lymphæ nutritiæ & mucosæ in statum naturalem reductione. In posteriore, seu topicâ & locali evellendæ sunt crustæ locum obsidentes, erodenda eorum principia, ut justa & profundior suppuratio, organismo cutis destructo cicatricem loco tineæ efficiat, undè à tineâ benè curatâ semper sequitur calvities.

Guido de Cauliaco, Forestus, Paræus, & auctores omnes mox allegati uno ore volunt curationem à venæ sectione ordiri; non aliâ de ratione, nisi quòd antè omnia vacuandum sit corpus, quibus quidem, modò vires valeant, non video quare non adstipulemur. Vehementiora certè remedia concutiendo toti corpori idonea possent per se inflammationem concitare, & nedùm tunc morbi causa propellatur, invalescet contrà neglectâ universali corporis præparatione. Undè etiam Paræus curationem in infantibus tentari vetat, ne infirma corporis compages illis ferendis invalidior dissiliat. Vult in illis corporibus topica tantùm laxantia capiti aptari, donec ætas firmior sit, imò corpus justam magnitudinem adeptum sit, foliaque betæ tantùm, aut brassicæ in hunc usum commendat, quod sanè consilium possumus exsequi, modò propriis signis non pateat humoris illiûs degenerascentia, & in

alias functiones impulsus. Tunc enim segnities ad curam non toleranda foret.

Loco venæ sectionis, aut post eam adhibitam Eustachius Rudius hirudinum applicationem suadet, non ut à capite revellant, sed cum tineam ab humore melancholico ortam putet, ejusque emporia locet aut in hepate, aut in liene, directè ab iis credit esse fomitem deducendum, quod quidem auxilium in nostrâ theoriâ levioris videtur esse ponderis. Post prima hæc præsidia humores à capite revellunt Medici modò citati, & purgationes adhibent, hydragogas illas, atque potentissimè solventes quibus intermiscunt diluentia ex lapatho, cichorio, taraxaco, borragine, melissâ, lupulis, scabiosâ, fumariâ, aliisque hujusmodi. Quanquam autem Rudius modò citatus enuntiet creditum fuisse ab antiquis nihil melius unquam fuisse veratro ad humoris illius vacuationem simul atque mutationem, præfert tamen illa medicamenta, præcipuè sub catapotiorum, seu pilularum formâ quæ humores solvendo alvum potentissimè subvertunt; tales sunt pilulæ cochiae cum helleboro nigro præparatæ, nec non hiera cum helleboro. Ad ulcera capitis quæ tineæ analogæ esse possunt, commendavit Galenus (a) pilulas ex aloë, diacrydio & trochiscis alhandal confectas, si pulvere corticum radice hellebori nigri involvantur. Ad similem affectum laudantur etiam pilulæ de lapide lazuli & lapide armeno.

His exantlatis nares etiam sternutatoriis & caput atque os collutoriis & ptarmicis purgant, nec nisi his jam à longo tempore peractis, topica tentant. Quibus dum suam concredebant operationem, purgantibus remotis, serum lactis caprini fumariâ aut aliis similibus intinctum suadent.

Miramur porrò quòd cum de morborum cutaneorum internâ curatione ferè omnes Medicinæ principes siluerint, adeò attentifuerint in tineæ curâ enarrandâ posteriores Medici. Tum etiam notabimus curam illam acrem & vividam, non omnibus æquè convenire corporibus, & in eo peccare quòd cum nulla in tineâ affectarum functionum signa extent, periculum sit ne à tantis remediis immedicabili modo machina concutiat.

An non eadem leniori methodo obtineri possunt, & partes resinosa resolvendo mucos aptæ ejusque tenori immutando idoneæ, leniùs introduci, cum præsertim ibi nulla spes revulsionis, nec

(a) Galen. de Comp. sec. loc. lib. 5, cap. ultimo.

hostilis materiæ ab humorum circuitu & organismo separatæ, legitimè avertendæ possit dari indicatio? Certè antè omnia cùm terræ nutritiæ atque mucosæ vitio peccet humor, prorsus invertendum esse regimen crediderim; & ad tales ægros advocatus Medicus id antè omnia explorare debet, ad quod vitium inclinet regimen illud. Nam si è vegetantibus solis constitutum foret regimen, id ita vertere velim ut omnia benè fermentata, panem biscoctum suaferim, carnesque teneras, aut pisces concedam faxatiles. Sin contrà ex animalibus diætâ conflata fuerit, his animalia cibaria interdiciam prorsus, ut, scilicet quâcumque ratione, quâcumque viâ illatæ humorum conditioni medeamur.

In genere tamen diætâ, quantum fieri poterit in viribus illæsis, arctior imperanda. Cùm non acre solum, sed & superfluum hîc morbo fomitem addat, superfluumque & spissius sit, & quasi mucosum nimis. Undè sapiùs evenit ut ii qui tineâ maximè vexantur, si gravis aliquis in eos inciderit morbus, in quo & febre & fame conficiantur, conticescat & quasi sileat tineâ, nec de eâ longum per tempus mentio fiat. Imò nonnullos novi simili modo curatos, sed ut fatear quod res est, non sine interioris visceris alicujus dispendio; febris enim, ut ut violenta, vix videtur sufficere tanto fomiti debellando. Forsan aliter alii viderunt.

Omnibus verò circà vivendi normam in ordinem reductis, medicamentis prospiciendum est. Suadent omnes, uti jam dictum, à venæ sectione curam ordiendam, quod nec semper, nec universis verum est; siquidem ad indicationes curatorias venæ sectio nihil evidenter confert, corpori tantum per eam consulitur. Postea verò, ut veteres ferè omnes, præcipuèque Paræus, cauterium inuri & latè apertum servari commendant, in eorum sententiam eundum est. Non quòd eo cauterio revellatur humor, ut plerique putant, aut divertatur quæ divertenda non est tineâ, sed ut superfluus humor exitum facilem inveniens, non jam ad ea loca feratur per quæ exuberat, adeoque fomes tineæ minor fiat.

Exindè verò ad leniorem medendi methodum vertenda est cura, me saltem iudice. Quid enim sub morbi principiis, materiæque crudæ, à fortioribus emeticis, à validioribus purgantibus speremus? at inquierit, ne materia copiosior exeat, ipsa in suâ origine opprimenda. Verum nil melius foret, si aliquis sperandus successus. At illi fiduciam adhibere naturæ mores & agendi normam perpendenti impossibile est. Ars quippè eam imperfectiùs

æmulatur, & metus est ne subita subversio œconomiae animalis partes necdum mutatas in viscera nobiliora transferat. Victu igitur mutato, primisque viis molli cathartico expurgatis, commenda-
verim leniores herbas saponaceas illas atque sale essentiali lenis-
simo turgentes, usu longo, mutationi humorum efficiendae aptas
maximè, salibusque lenibus & oleis dulcibus, muco animali te-
nuando & mitificando idoneas. Tales à veteribus commendatae
sunt, bardana, lapathum, aperientes omnes radices, & præcipuè
succus, infusa atque decocta borragineorum, cichoriaceorum,
crucifero flore donatorum, nasturtii, becabungæ, trifolii fibrini,
aperientium denique sic dictorum omnium, sub formâ infusi &
aposematis quater de die repetendi, hos ita præscribere velim,
ut eorum virtute nullo tempore sanguis careat, adeoque partes
eorum salinae solventes dominantur inter partes crassas, terreas,
inertes, quæ mali essentiam constituunt.

Laudantur à multis juscula è viperarum carne secundum artem
confecta. Sed illa puerili ætati raro aptantur; ut potè quæ nimiam
actionem exerant, & corpus nimium immutent: ea præferenda
sunt medicamenta quorum dotes temperare & regere facili
imperio possis.

Nec verò inutile est hinc antimonialia lenissima miscere quæ
sulphureum aliquid, aliquid partis regulinae contineant, ita tamen
refractâ dosi, ut perspirationem promoveant, quod ipsis compe-
tere observatio vel constantissima demonstrat. Talia præparata
sunt sulphura antimonii aurata dicta, sulphura illa lotionem solâ
præcipitata, antimonium diaphoreticum, ipsum verò præter omnia
alia crudum antimonium, sive arte regeneratum, sive ex mineris
extractum purissimis.

Præterea verò pluribus in casibus, præsertim ubi parentum
minùs aptè concinnata vitæ ratio originem malo præbuisse videtur,
mercurialia etiam locum opportunum inveniunt, præcipuè si
quod tinea afficitur corpus crassum sit atque corpulentum,
non exesum, nec marcidum. Si verò glandulae intumuerint, si
artus & eorum articuli graves & crassi, mercurialia præparata
sibi maximam curæ partem vindicabunt. Inter hæc aquila alba,
panacea mercurialis, forsan & æthiops mineralis, dosi ita sus-
pensâ oblata, ne inde aliquis affectus eliciatur, materiem tineo-
sam mirè attenuare visa sunt. Quibus multis in casibus erudita

in mercurio exhibendo industria mercurii sublimati corrosivi adhibitionem prætulit, modò ille ita refractâ dosi in corpus intromittatur ne vel nunc, vel in posterum aliquas concitet turbas, aut intestinorum sensilitatem augeat, ipsaque reddat maximè phlogistica. Intereà verò semper & secretio bilis partibus plantarum amaris intrâ sanguinem intromissis adaugenda, & alvus laxior fervanda, ut quasi perpetuâ revulsione partes plures morbosæ excrementorum sub formâ exeant, quod præcipuè fiet, si plantis suprà memoratis addantur fumaria, taraxacum, chamæmelum, absynthia, ut tonica amara, prætereà verò, & præcipuè salia neutra, amara temperamento ægri aptiora feligendo; terra foliata tartari virtute solventi eminet, purganti sal catharticum Anglicanum. Alia sic aliorum vices præstant, nec ignem, aut calorem accendunt, eorumque dosis ita moderanda, ut alvo stimulum potius lenem indant, quàm vim videantur inferre.

Verùm hæc omnia ita administrata materiem mobilem potius reddent, quàm ipsam destruent. Undè non rarum est ut sub ipsorum administratione humor quodammodò turgeat, malumque adaugeri videatur. Quod jam factum esse cum levamine functionum aucta symptomata materiesque humidior reddita, indicabunt; tuncque ad potentiora corpusque mutantia auxilia deveniendum est. Hic jam, sed longo tantum exacto à principio morbi intervallo, cum veteribus consentimus. Tunc enim revulsio à capite facienda humoris copiosioris, & ob conciliatam fluiditatem exundantis, quam & per topica simul adorimur. Nulla autem aut potentior, aut efficacior, quàm quæ per largas evacuationes alvinas, jam referatis vasis biliariis, & patentibus organis secretoriis per intestina expansis, tam facile proruit; nulla cujus incommodis adeò facile mederi possimus.

Si ergo formula pilularum ægro arriserit, & ejus corpori fuerit accommodata, basim eorum tibi præbebunt efficacem, scammonium, virtute & purganti, & solventi præcipuè efficax, jalappa, mechoacana antiquioribus ad hunc usum in tineâ decantata, helleborus niger, minùsque hodie usitatus lapis lazuli. Sed post scammonium nulla resina plus solvit lymphatica concreta helleboro nigro. Solventi autem virtuti plurimam vim addes, si saponacea, gummi ammoniacum, galbanum, opopanaxem partim resinosa partim gummea admiscueris, & mercurii dulcis dosim refractam. Hæc eâ dosi danda ut moveatur alvus, & si

quæ nascantur tormina, ea statim diluente, calido, demulcente potu retundes.

Verùm ea non omnibus æquè conveniunt. Inter potiones optimè & ex arte mihi felicem successum dedere ptisanæ ex sudoriferis simul atque purgantibus conflata, quæ humores simul solvunt, tenuant, urinas, alvum movent, & perspirationem etiam justo tempore exhibitæ promovent. Talis est quæ in Pharmacopœâ Parisiensi titulum ptisanæ sudoriferæ purgantis præfert, & guaiaco, sarsaparillâ, chinæ radice, antimonio crudo conflatur, fennâque, epithymo, atque salinis constat. Hanc ita exhibui, ut alternis diebus, una remedio vacet, altera eo infumatur, & pluries ejus dosim unam vespere, ut intrâ sanguinem subeat, & nocturnâ laxatione altius infundatur, altera, vel duplex dosis, post unam, aut alteram ab evigilatione horam præbetur, ut evacuentur soluta. Quæ verò dies à remedio vacat, demulcendo atque diluendo transigitur. Hæc methodus, nec vires exhaurit, nec angorem intestinis ullum præbet, per triginta dierum spatium potest continuari, sine ullo periculo, dùm topicis interea remediis malum debellamus efficaciter. Nullos hæc methodo sanatos, aut recidivas, aut aliud malum expertos novi; modò tamen malo, ut videtur evanido, omnibusque sanis, non ita confidamus adhibitis remediis, ut prorsus abjiciantur cautelæ omnes. Diu iisdem remediis insistendum atque perseverandum, & ubi ab iis cessamus, longis adhuc præceptis medicis æger prosequendus est.

Si de profligatione veneni tineosi certi demonstrativè essemus, in ægro valente, & firmi corporis, juniori præsertim ætate, nihil melius foret ad veneni reliquias edomandas & exhauriendas, diætâ lacteâ, & omni lactium benè constitutorum usu. Si verò de hæc diætâ antiqui ne verbum quidem locuti sunt, illud indè repetendum quòd cum humorem nostrum ad melancholiam referrent, non videbant quâ posset ratione fieri, ut lac ipsis conveniret. Nos cum iis saltem consentimus ut fateamur, lactis quidem opem non esse admovendam, antequam venenum illud crassum debellatum sit, cum in tineosis desint partes biliosæ atque actuosæ, quibus diluatur crassamentum lacteum, nec nisi restitutâ meatuum libertate illud prodesse queat. Sed ubi vasa tonum accepere, vires fatiganti methodo antea convulsæ & fractæ restituendæ sunt, & remediis per lacteam diætam finem imponere tempus erit.

Forſan hæc & nimis implicata & complexa methodus videbitur. Sed œconomix animalis variam rimanti in variis mali ſtadiis diatheſin forſan multò ſecurior atque tutior videbitur tot aliis prædicatis. Modò tamen non compendioſum magis videatur nobilem apud Anglos omni tempore falſæparillæ decoctæ ad uncias iij in aquæ libris duabus admoveſe ptifanam, aut, ut in leproſis J. Brisbane (a), corticem Peruvianum. Circà quæ id ſaltem annotandum, methodum hanc, ut & longum vini antimoniatum uſum, in aliquibus caſibus non ſine ratione commendatum, omnibus in caſibus nunquam poſſe competere. Imò & licèt pulchrè inſtituta fuerit methodus per interna præſidia curatoria, fatendum eſt ipſam ſine topicorum evellentium & detergentium auxilio, nullâ ratione fore profuturam. Tantas & tam inertes radices inſecit in cute capitis venenum tineoſum, ut etiam vix poſſibile ſit malum per topica curare, ſine ullo vel ipſius cutis diſpendio. Ad eorum igitur uſum nunc noſtra ſeſe vertit curatio, notando quòd non niſi jam præparato per prædictam methodum ſanguine, ea admoveſenda ſint.

Duriſſimas quidem cruſtas atque pilos qui quaſi fulcra exeunti materiei præbent forcibus avellere, atque in ipſâ origine reſcindere, ita ut plaga quaſi univerſalis capiti inferatur, ſanguinemque cutis illa undequâque ſtillet, ſuadent omnes mox citati auctores; nec ejulatibus puerorum commoveri, aut ipſis parcere jubent, ſiquidem cruſtæ illæ munimentum adverſus omnia medicamenta præbent, quæ penetrare illa nequeunt; adeòque niſi avulſis illis nulla ſperanda medicatio.

Veruntamen Turnerus (b) applicari jubet emplaſtrum de pice quod heſternâ die applicatum quò fortiùs inhæreat, magnâ vi uno ictu avellitur, ita ut & cruſtas & epidermidem ſimul auferat. Quam quidem à Turnero commendatam praxim hodie apud nos inſtituunt religioſæ quædam mulierculæ ad quas ferè ſolas cura tineæ infeliciter devoluta eſt. Infeliciter inquam, cùm ex his quæ dicta ſunt, ſatis pateat, non contemnendam latere ſub tineâ malorum proſapiam. Atque ſi ſtatim ab hâc operatione ut facere ſolent illæ, ſine ullo interno adminiculo ad reſpercutientia imprudenter tranſeamus, poterunt mala plurima pullulare in thoracis

(a) Obſerv. & inquiries loc. cit.

(b) On Cutaneous Diſor-des part. 2, cap. 1.

abdominisque glandulas ; imò & gangrænâ à nimis subitâ tinea^r percussione ortam memorat Turnerus.

Resolventia igitur & deterfiva, illâ operatione peractâ, hîc adhibenda sunt, sed diversa illa, pro diversitate naturæ & morbi & ægrotantis. Si æger robustus, jam adultus, tinea verò antiqua & rebellis, fortiora deterfiva etiam vi aliquâ cathartica donata apponenda sunt. Tale est unguentum illud à Paræo descriptum quod à Guidone de Cauliaco mutuatus erat, Guido autem à Celso & veteribus, à malis analogis ad tineam detortum. Id constat ex helleboro utroque, auripigmento, lithargyrio, calce vivâ, vitriolo, alumine ; tum addunt nucem gallarum & cinerum clavellatorum $\overline{aa}$ unciam semissem, mercurii in adipe extincti uncias tres, æruginis drachmas duas, in quartâ libræ parte succorum borraginis, fumaris, scabiosæ, lapathi acuti, eâdem aceti fortissimi dosi, & librâ unâ veteris olei, quæ ubi ad consumptionem succorum cocta fuerint, cineres clavellatos addes, picis Burgundicæ unciam semi & ceræ quantum satis fuerit ut omnia in unguenti consistentiam reducantur.

In hac monstrosâ præparatione, quales sunt reliquæ ferè omnes ex veteribus adulteratæ, aut acceptæ ab Arabo-Græcorum Pharmacopœâ id notari velim, non minimam efficacis partem deberi cineribus clavellatis qui vi alcali fixi præcipitem ex unione agunt terram absorbentem animale, adeoque crustas decomponunt ; undè loco tot variorum emplastrorum quæ pro tineæ naturâ in mitia, vel valida vult distingui Zacutus Lusitanus (a) de hoc morbo agens, lixivium apponendum nunc fortius, nunc lenius judicaverim, nunc pluri aquâ remixtum, nunc pauciori ; ita ut nec inflammatio inferatur partibus denudatis, nec sinamus fegnitie & inertia renascentes occupari acinos cutaneos. Quem ad usum etiam possunt conducere calcis præparata omnia, aqua calcis nunc mitior, nunc fortior, quæ omnia æruginem, auripigmentum, suspecta jure remedia, possunt compensare.

Nec minus Alexander Massarias (b) acetum fortissimum commendat, eoque pro universali topico utitur, quod certè ad crustas decomponendas plurimum valet, sed carnibus mollitiem benè experiëntiâ cognitâ indere videtur, & in ossium viciniâ pene-

(a) Pract. liv. 1, cap. 2.

(b) Lib. 1, cap. 5.

tranti vi aliquid periculi importat, ne etiam terram offium nutritiam adoriatur. Quod sentiens Massarias ipsiûs vim retundit aut exstinguit, additis cadmiâ & lapide calaminari, spodioque usto, & in linimenti consistentiam coquit. Sic & Galenus (a) fuligini ex chartâ ustâ adeoque alcalinâ jungit acetum, ut topicum in favis apud rusticos, cum alia remedia præstò non essent. At certè alcalina plantis detergentibus remixta aristolocniæ, bryoniæ, enulæ campanæ, ligustici radicibus, aliisque hujusmodi quibus auctores scatent nullum simile discrimen afferunt. Huc & emplastra faciunt ex Pharmacopæis omnibus deterfiva cathartica, modò vis alcalina non negligatur. Imò mulierculis quæ ferè solæ morbum hunc attingunt familiare vidi, nec sine successu, calanticam imperare quæ ex telâ ceratâ viridi conficiatur. Hæc cerussam, quæ semper aliquid adstringentis habet, & viride æris magnâ copiâ recipit. Solvitur cera à capitis calore, & agunt vi suâ medicamenta, deterfivumque fit satis efficax, & non sine periculo sive humoris reperiendi, sive nervorum irritandorum. Plura hinc exscribere quæ ex hujusmodi catharteticis apud auctores præscribuntur emplastra vetat pudor, ne dum prodesse quærimus, circumscriptâ nimis methodo noceamus, cum suum cuique tribuendum sit, libros autem scribentibus fugiendæ sint particulares indicationes, generales sectandæ.

At curato benè capite, & omnibus ad cicatricem properantibus, exsiccantia, absorbentia emplastra apponenda, lotiones aromaticæ, non ex vino, ne acefcat, sed ex aquâ leniter alcalinâ diù administrandæ. Verùm metus est experienciâ demonstratus, ne capilli nunquam succrescant.

At verò aliquando tinea negligitur, quid à neglectâ accidit? Difficile est quæstioni respondere. At in genere ætas eam dirimit. Calvities ante diem ipsi succedit, & mutatio ætatis atque humorum eam tollit in pauperioris sortis hominibus duro labore confectis. At in iis qui opulentiùs vivunt & non vincunt hostiles atomos per dura exercitia, per victum parvum, alcalinum, iis, inquam, si tineam negligere fas esset, sensim omnes obturarentur glandulæ: tinea in strumas abiret, & aut phthisi conficerentur, aut hydrope tandem obstructi perirent.

Undè patet quantum operæ sit pretium, tineam vel leviolem non negligere, imò curatis ab hoc malo, nec aliquid pristinæ

(a) Lib. 10, de Comp. Med. sec. loca, cap. 8.

labis sentientibus auctor sim ut quotannis vere & autumnū alvum benè subluant & cathartici primas vias emundent, glandisq; mesaraicis, per stimulantia lymphæ solventia prudenter adhibita, libertatem concilient. Præstant ad hoc aquæ salinæ sulphuræ per quindecim dies integros corpore benè repurgato haustæ, magnâ copiâ. Aut si ab his pauperior fortuna, aut locorum distantia interdixerit, saltem pro potu ordinario decocto levi radicis chinæ utantur suafor sim. Licet enim circâ hujus virtutes iniquiùs senserit auctor alioquin rarò non credendus Cartheuserus, tamen ea quantùm longo usu lympham tenuando, & ut aiunt, proindè sanguinem depurando profit, ad omnes Medicos appello. Millepedum vivorum contusorum usum multis contulisse vidi, si singulis diebus vorentur. Idem aiunt aliqui de longo æthiopis martialis usu, quod puellis præcipuè ad catamenia properantibus, quo tempore omnes cutanei morbi reviviscunt, prodest, si illæ cæteroquin fuerint languidulæ & ad chlorosim atque puellarem cachexiam inclinantes. Qui casus est tineosarum quibus ex ipsâ morbi naturâ partes rubræ sanguineæ vulgò defunt, exuberante cæteroquin mucosæ partis malè coctæ farragine.

Ii sunt præcipui affectus qui depuratorio munere in corpore, impetu ad cutem facto, funguntur. Quamvis enim summa sit & nominum, & locorum occupatorum diversitas, tamen ad descriptas jure meritò referuntur. Varietas autem ab usu & functione læsâ pendet præcipuè. Omnes enim morbi cutanei depuratorii, si phlegmonas excipias, qui vulgò inter tractatus de tumoribus censentur, ad lympham pertinent.

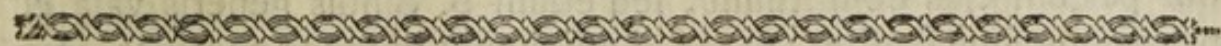
Jam nobis agendum superest de vitiis in ipsâ cute nascentibus & ab organis cutis pendentibus, quæ pars nec dignitate, nec numero morborum priorem æquiparat.

DE MORBIS CUTANEIS.

PARS SECUNDA.

De Morbis in ipsâ cute nascentibus.

Huc usquè per longum atque tædiosum laborem morbos illos profecuti sumus quos cutis non parit, sed fovet acceptos. In illis junctus perspiratorio humori vitiosus humor exitum molitur, & deturpat organum secretorium. Hic ipsius cutis substantia vitium suscepit, susceptum alit & enutrit. Undè cutis functiones vitiatae reliquo corpori labem inferunt. Potest autem hic admitti illa quæ divisionem nostræ primæ partis effecit differentia.

Aliquandò scilicet universa cutis vitium contrahit, aut contrahere potest. Aliquandò vitium uni parti proprium est & singulare.

Undè sectiones duæ nascuntur; prima de morbis universalibus cutis, altera de morbis singularibus alicujus partis in cute tractabit. Quam quidem divisionem ita admittimus ut fatendum sit posteriorem partem in primâ ferè totam contineri. Idem enim ferè peccandi modus est in singulari parte, atque in toto corpore, nisi tamen discrepantiam aliquam inferat ipsa structura, atque fabrica partium cutis, ut suo dicetur loco.

Erunt ergo operis nostri sectiones duæ, subdivisiones plures. In quibus quidem id annotandum velimus aliquos esse morbos à nobis non visos, sed sub fidem auctorum descriptos, quos prætermittere voluissimus; verum, ne integro tractatui aliquid desit, de iis scribendum fuit. Hortamur ergò autoptas ut vineta cedant hæc nostra, melioraque doceant experti inexpertos. Talis est plica Polonica, cujus ne elementa quidem ullibi alibi terrarum reperiuntur.

SECTIO PRIMA.

De Morbis in universâ cute nascentibus.

CUTIS commune corporis involucrum non pilos tantum emittit qui partem ejus constituunt, sed etiam & omnis generis vasa & nervos maximè sensiles, & tactui efficiendo idoneos continet, imò & evidentis crassitie folliculos, quibus omnibus pro basi est textus cellularis crassior & densior, ut alibi dictum satis. Hæc & perpetuæ exhalationi patet, ut jam dudum experimentis comprobatum est, at verò inhalationi etiam quam jam à veteribus Medicinæ patribus & ipso Hippocrate benè cognitam solertissimis subjecit experimentis Stephanus Hales, eruditione verò, atque observatione multiplici demonstravit Abr. Kaw Boerrhaavius.

Præterea verò perspirationem coctam & ab alimentis ritè coctis residuam certis horis emittit cutis. Undè fit ut functiones ejus, quantumvis universales sint, tamen pro rerum nonnaturalium influxu perpetuo continuo varient, noctu diuque diversæ, pro tempestate, regione, victu summè discrepantes, pro ætatum & sexûs diversitate admodum abludentes, quæ omnia antè oculos sibi ponenda sunt, priùsqum de morbo pronuntiemus, cum admodum diversum sit de cute agere adulti, aut infantis, militis durissimi, aut faminae mollissimæ. Sua cuique crassities, color suus. Nec idem est, teste jam dudum Hippocrate, humorum exitus, nec eadem horum natura. Quæ omnia cum differentias naturales constituent, tum morbosas etiam possunt inducere.

Verum ut nos non deserat summè in obscuris requirenda diligentia, in patefaciendis cutis vitiis ordo pathologicus assumendus est. Vel enim consistentia, firmitas atque rigiditas cutis prætermodum aucta est, vel contra nimis imminuta. Vel color, vel crasis immutata sunt, vel usus impeditus. Vel demum externa extus irruentia corpora novas ipsi & extraneas partes addunt. Undè capitum mox exponendorum nascitur divisio. Nam capite primo agemus de cutis craseos atque crassitie vitiis. Altero, de ejus substantiæ mutatione, qualem præstant ariditas, aut exustio,

vel contrà humiditas atque laxitas. 3°. Demùm agemus de venenis; quæ certè capita plurimas subdivisiones admittent.

CAPUT PRIMUM.

De Cutis in ejus crassitie vitiis.

CRASSIOR atque densior esse potest cutis à primavâ origine, potest esse mollior atque tenuior. Cutis uniûs hominis alteriûs cuti potest vix ac ne vix quidem assimilari. Compactum certè & densum est Afrorum nudo corpore incedentium & sole perustorum corium; cùm exsiccanti aëris ardori expositum necessariò maximam exhalationem patiatur, adeòque partes ad illud affluentes nutritiæ facilè solidescant, & arctiùs compingantur. Lenior ad tactum & mollior cutis septentrionalium hominum qui, dùm vestibus densis corpora protegunt, perpetuum rorem in ejus villis tenuibus servant, & perspirabili humore cohibito ejus mollitiem alluunt. Imò radiorum solis ea est in densandâ atque colorandâ cute efficacia, ut maximum tùm densitatis, tùm coloris discrimen intersit inter partes soli expositas aliasque quas nunquam ejus radii attingunt. Verùm si nigritas aliosque colore patrio & avito distinctos ab aliis & Europæis hominibus sejuneris, classemque ex illis constitueris, cum omnibus gravissimis in historiâ naturali auctoribus, multò minor est inter infantum atque puerorum cutem differentia, quàm quæ postea inter adultos emicat. Veruntamen cùm coloris differentiæ illæ à textûs reticularis à Malpighio descripti differentiis & liquidi illum alluentis naturâ, constitutione, aut acquisitâ secundum naturæ leges crasi pendeant, nunquam morbosæ dici & fieri possunt, adeòque illas attingere nefas.

Verùm id pro principio habere possumus, cutim quo colore magis fusco donata evadit, si non sit sanguineus ille & fluxilis color, aut cum erethismo junctus, etiam & densiorem esse & crassiolem, adeòque multùm etiam suæ sensilitatis atque irritabilitatis deperdere, quæ semper tenuitati proportionalis esse debet. Umbratilis vita cutem efficit molliorem & laxiorem, famineam, *θηλεϊαν* vocabat Hippocrates. Hinc loca perpetuis nebulis obsita cutis colorem album & pallentem efficiunt,

conciliantque illi & mollitiem & tenuitatem, ut insularum incolis familiare est teste Hippocrate (a).

In genere pariter faminarum cutis marium cute tenuior est, & magis exilis, eamque si microscopio inspexeris, textu delicatiori & cellulis magis compactis minùsque hiantibus effictam reperies, ita ut ea etiam differentia ad infantom, in hoc vel illo sexu, cutem pariter referatur, quæ à primordiis quidem exstat connata, sed minùs notabili gradu. Cum verò cutis densior est, perspiratio libera quidem esse potest, sed non impetu eodem proflire: cum mollior est & laxior, tardatur pariter ob virium tonicarum inertiam. Minùs perspirant mulieres in cute summè tenui ob parvitatem & mollitiem meatuum. Minùs sudant adulti eo quòd vasa cutanea minùs cedant, & fortius impetui liquorum resistent. Cutis fortior atque crassior minùs sentit, quia ab externorum corporum insultibus minùs commovetur, ita ut aucta prætermodum crassities sensum omnimodè obtundat. Cutis tenuior exquisito sensu donatur; nisi tamen, ut sæpè accidit, mollities, & laxitas tenuitati junctæ nativum sensus acumen enervent, & hebescere faciant. Undè sæpè in eisdem phœnomenis inducendis causæ contrariæ possint concurrere. Quod observatione solâ dirimendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

De Crassitie substantiæ cutis auctâ.

Cutis morbosè crassescit, quoties aut subitò, aut sensim, id est, ut veterum loquendi normam sequar, aut fluxione, aut congestione indurata præter naturæ ordinem, & scabrosa fit; ita ut tactus hebescat, & ipsa cutis forma brutorum in pellem tangenti conversa videatur. Vitium hoc non quidem in summo gradu, nam gradus ille rarior est, sed remisso sæpè observavêre veteres, gymnastices & decoris externi corporis multò plus solliciti quàm hodierni artifices, qui aliena in corpus ornamenta congerunt, corpus ipsum verò tractant negligentius.

Symptomata morbum illum concomitantia partim ex oculis & tactu petuntur, adeoque evidentia sunt, partim ab ægrorum sensu qui objecta quæcumque obtusius sentiunt, motumque difficilem experiuntur, partim etiam ab effectibus qui hoc vitio semel

(a) De aere, locis, & aquis.

contracto necessariò sequuntur. Ii autem sunt perspirationis & exhalationis imminutio, undè perpetuus atque præsens metus ne in partes nobiliores refluat humor excrementitius. Undè etiam catharodes affectio perpetua, & coryza inextincta miseros divexant. Præterea nulli hominum adeò abscessibus obnoxii sunt, qui si non recurrant identidem, asthmata, anhelitus, imò & varia hydropum genera imminet. Notante enim Galeno (a), veteres crassitiem illam cutis pro frigidâ diathesi habebant, & turgidam credebant ingenti excrementorum proventu. Undè idem ait (b) eam plus justò densatam, abundantiam humorum inducere posse. Quod dogma Galeni ab immortalibus Sanctorii observatis satis enodatur. Malum enim in cute natum à compactâ humorum mole textum etiam cellularem invadit, & farragine partim mucosâ, partim adiposâ, aliquandò etiam ferosâ miserè opplet. Quo sensu dictum est à Galeno (c) crassitiem cutis auctam carni generationi & tumefactioni inservire. Nam hæc Galeni opinio aliter accepta repugnaret & observationi, & rationi docenti nullam posse nutritionem peragi nisi materiâ nutritiâ ex ordine naturæ aptè distributâ.

Patet ergo densitatem cutis si subito aucta fuerit, & acutorum morborum more totam æqualiter invaserit cutim, quâcumque circumvolvitur illa toti corporeæ moli, malum esse è gravissimorum genere, nec leviter prætermittendum. Potest scilicet brevissimo temporis spatio hominem conficere. Quod periculum ad eos affectus non pertinet qui sensim, lentè, & actione repetitâ cutim tacitis progressibus indurant.

Scilicet sæpè viatores incauti, vel vino turgidi, dubiâ tempestate sub dio sani indormiunt & somnos toto proflant pectore. Si fiat interea aliqua in atmosphærâ conversio, à sudâ in humentem, à calidâ in frigidam, hæret perspiratio ad cellulas cutis. Ubi vigilantibus motus sanguini additur, tunc non possunt artus crassiores movere, aut oculos attollere, sed anxii, anhelii, oculis prominentibus, linguâ exertâ, mox sibi ipsis suffocandi videntur, pulsu debili & ferè suppresso; cutis interea tota scabra &, rhinocerotis corii instar, per areolas distinguitur. In tanto rerum tumultu ubi omnia ferè conclamata videntur, ad ignem lenem admoti, diluentibus tepidis foti reviviscunt; perstat tamen scabrities cutis,

(a) Comm. 4, in lib. de Victu in acutis: in aph. 37, sect. 4.

(b) Comm. 3, in libr. 3, epid.

(c) Id. ibid.

donec uno, aut altero phymate succrescente & quasi superposito, solvuntur omnia, velut nodo soluto, tuncque fluunt urinæ quasi per diluviem, aut alvus erumpit, & aqueas mucosafque eruptiones non sine torminibus reddit; lenis omnia excipit fudor, sanaturque cutis non sine lichenibus & pruritu. Quæ omnia intrâ viginti quatuor horas penitus absolvuntur. Nec tamen immunibus aliquandò à constanti labe omnibus articulis qui sedatum in aliis partibus dolorem excipiunt, & tumentes longum per tempus memoriam mali renovant.

Verùm ubi malum chronicum in morem atque sensim invadit, non eadem profunt subsidia, nisi principiis obstiteris; quod in malo vix percipiendo non adeò facile est. Nam auctâ paulatim cutis crassitie, cùm pluriès solvantur vincula quæ epidermidem cuti nectunt, furfuresque indè in corpore nascantur, sese lichenosos atque herpeticos putant homines, undè sensim obtunditur tactus, nec de malo advertitur, nisi jam ferè immedicabile evaserit. Hic igitur arti omnia ferè peragenda sunt. Verùm meritò notavêre Paulus (a) & Actuarius ferè semper crassitiem illam solvi per ulcera achorosa, quæ in crassitie sensim inductâ numerosa esse debent & plenè suppurantia, cùm omne negotium in illa impendeat. At in subito malo, cute per erethismum addensatâ, crispatâ, & quasi convulsâ, vel unicus tumor erumpens vincula laxat, cessanteque erethismo fit plenaria morbi sanatio per subventaneas perspirationi vacuationes.

Sed cùm symptomata & accidentia morbi eadem sint, causæ impetu tantùm differunt; universalis cutis addensatio sine ullo alio morbo rarissima. At crassitiem cutis in hanc illamve partem decumbere non adeò rarum est; & ad faciliorem morbi dilucidationem, licebit chronicæ atque acutæ crassitiei in cute causas simul expendere, cùm modus agendi idem sit, sublato in chronicis casibus erethismo, & ut plurimum una ab altera pendeat, ita ut acutæ succedat chronica.

Cutem præsertim in cruribus & ad artus inferiores subito indurari non rarum est, imò initia siccæ gangrænæ à simili induratione in brachio orta vidi, undè tota hujus artûs cutis aruit prorsus & collapsa postea fœdam cicatricem, & brachio insensibilitatem reliquit. Non adeò subito impetu, sed tamen morborum acutorum

(a) Lib. 1, cap. 22.

(b) Lib. 3, cap. 21.

more cutis aliquandò induratur, & criticè ac veluti per metastasim crassescit. Virum gravissimum & fortissimum novi, qui à variolis confluentibus, & propter quas vesicatoria furis admota fuerant, rectè convaluit. Remansit femoris, cruris & pedis sinistri cutis crassior & densior, sine ullo incommodo. Alterâ vice idem vidi in juvene qui à pessimâ febre malignâ se restituit, vesicantibus pariter admotis. Uterque hodiè sanus & valens, servant hanc in artu inferiori inæqualitatem, cum cutis asperâ scabritie & tactûs obtusione. Venantur, currunt alacriter; at sensus cutis stupet, licèt uterque aquarum thermalium subsidia pluribus vicibus quæsierit. Res lentè & sensim inducta chronicum in morem non oppidò rara, post fracturas crurum in quibus cutis supra callum inducta sensum amisit. Causæ mechanismus tribus in hisce casibus idem est, differt impetus.

Sed cùm inflammatoriæ causæ semper fluxionem agentes, quæ in cutem decumbunt rarò, non sint depuratoriæ, satius erit causas crassitie in cute auctæ, ad duplicem revocare classem. Quarum prima erit earum causarum quæ in cutis ipsius substantiâ nascantur; altera erit earum quæ ab altioribus principiis petitiæ cutim etiam penetrant & in eâ sedem figunt.

Quoad causas quæ in cutem ipsam agunt, eas tantùm quæ in praxi occurrunt recensebimus, ne pathologicè possibilia videamur sectari. Hinc inter primarias causas antè alias eam quæ evidentius agit recensebimus nuditatem aut coactam, aut voluntariam partium quæ antèa vestibus bellè cooperiebantur. Crispatio enim primùm & sæpè mixtus cum rubore erethismus in cutim nudari non assuetam excitatur. Pruritus indè & epidermidis separatio oriuntur; undè aliquandò crassitiem cutis cum lichenibus confudisse videntur veteres quos jam excitavimus, Ægineta, Actuarius, Aetius; at inter utrumque morbum ingens differentia est. Nam in crassitie morbosâ cutis subsidunt lichenes, & qui primùm acutissimus fuerat sensus brevè obtunditur, fitque epidermis, primò crassior & quasi callosa, dein ipsa cutis & granulosa apparet & densior. Id evidenter vidi in puellis tenerrimis quæ religionis amore captæ ex desidiosâ vitâ in monialem transeunt, ibique duros labores exercent manibus nudis, sæpè etiam ex instituto nudipedes incedunt. Id etiam videre est in iis qui ob scelera perpetrata ad remigium damnantur & ferè nudi officia dura adimplere coguntur. Verùm transit in habitum ea cutis constitutio

& brevì morboſa dici non poteſt ampliùs. At ſi cutis fuerit tenera magis & perſpirationi aſſueta blandiori, verè morbum inducit craſſities illa, donec in callum vertatur, undè ſæpè, monialibus præcipuè fæminis, accidit ut manus durioreſ & tumefactæ totâ vitâ manean, crurumque cutis rigida, aſpera, varicoſa, abſceſſibus obnoxia ſit non facilè ſanandis. Cùm verò antiquis mos fuerit partem vitæ in gymnafiis abſumere, ibique cutim plus æquo curare, nil mirum ſi plus quàm nos cutem craſſiorem pro vitio habuerint, illique indè contrahendæ craſſitiei quotidianam adhibuerint medicinam ex oleis penetrantibus, notante id apud Aetium (a) Archigene. Duritiem atque craſſitiem ſimilem in nutricum mammis, ita ut totus illarum ambitus granulofus ſit, reperire eſt; cùm eas nudare ſæpiùs cogantur, illæque nunc mucò lacteo turgeant, nunc flaccidæ & exſuccæ detumeſcant.

Nuditati adjungatur frequens inſolatio quâ decoquitur quaſi cutis, & in corium præ nimîâ fluidiorum partium exhalatione & ſolidiorum inſpiſſatione vertitur. Nec diverſa ſunt hujus ad exſiccandum agentis cauſæ phœnomena ab iis quæ nuditas parit. Inſolatio ſiquidem erethiſmum eryſipelati vicinum concitat, ſiccantur vaſa lymphatica, cellulæ aggeſto liquido replentur, ſolvuntur epidermidis vincula, cutis granulofa ſit, & œdema ſiccum atque calidum, brevì exſiccatum in duriorem, calloſam & penè ſcirrhoſam maſſam vertitur. Id quotidie obſervare eſt in novis illis militibus ex nobili & opulentâ oriundis proſapiâ, quos è nido materno & luxu diſfluente vitâ rapit ad deteſtata matribus bella & gloriæ amor, & honorum cupiditas. His enim ubi ſub martio campo ſolem accepere, phlyctœnæ aliquandò in manibus, dorſo, imò & facie ipſâ elevantur. Eryſipelas non ſine dolore ſummo incandeſcit. Sed ubi per aliquot menſes & laboribus, & ſoli æſtivo aſſuevère, tunc eam contraxere cutis duritiem atque craſſitiem quæ jam hiſce non moveatur. Periit frontis honos & craſſa cutis jam non puellarem exprimit ruborem; boream ſpernunt, & ſolem oculo irretorto ſpectant: imò & diſcolores omninò ſunt pro variis partium tegumentis. Fatemur quidem alia & gravia ab hâc cauſâ naſci incommoda, febres ardentes, eryſipelata, aliaque multa, quæ ad huncce noſtrum tractatum non pertinent. Suffecerit cum veteribus modò citatis vidiffe tùm acutam, tùm chronicam cutis craſſitiem poſſe ab inſolatione pullulare, circâ quam tamen

(a) Tetr. I, ſerm. 3, cap. 179.

notabimus quòd cùm nullum hìc lateat vitium , pràter illud quod ab exsiccatione pendet , nullam cutis indurationem tolli faciliùs partim per lichenes partem exsiccata tollentes , partim etiam per resolutionem materie in celluloso cutis textu contentæ.

Varietates caloris atque frigoris certè cutim etiam obdurant , ac reddunt & minùs sensilem , & magis aptam ad respondendum variis corporum externorum impulsibus , ac pràcipuè athmosphæræ varietatibus. Hinc qui loca simili temperie donata incolunt , & minus ex contentis in aère imbibunt , & minùs à colore frigoreque commoventur. Verùm quousquè actio illa à contrariis colluctantibus qualitatibus aëris nata & efformata possint cutim morbosè indurare non constitit ullâ observatione. Imò cùm morbi isti in cutes tenerrimas & facilè cedentes incidant , verisimile est cutim aliquatenùs , sed non ultrà statum mediocrem indurata , fieri maximè aptam atque idoneam ad resistendum externo humorum impulsui. At contrà frigus intensum assiduè exceptum , & sine ullâ cautelâ , ei morbo producendo maximè accommodatum esse debet , cùm non solùm fibras per se accurtet & induret , sed fluida etiam coagulet atque ad cutem retineat , ita ut regressus locus non sit. Hinc omnes septentrionales populi cute crassiori donantur , ubi præ inopiâ vestibus uti non possunt , aut animalium pellibus muniri ; ita ut in cutem idem sit ratione oppositâ effectus & frigoris acerrimi & caloris intensissimi. Quid si , ut Russorum mos est , à ferventi balnei calore , sese in nive provolverint , iis certè periculum est ne cutis intensissimè obrigescat , & credibile sit quod aiunt iis verbera & flagra vix clamorem elicere , & sensum cutis pràter cæterorum hominum conditionem obstupefcere. Sed si incautus & inassuetus iis se balneis imprudenter tradiderit , fit sæpè cutis crassities universalis , artuum impotentia , anhelitus , suffocationis metus , calore leni & diluentibus ad cutem admotis tantùmmodò sanandus , quod servulo D. Chappe , ipso narrante , acciderat.

Nec minor est efficacia in densandâ & crispandâ cute applicatorum externorum. Vidi ipse cutem in lepidissimâ muliere , nil tale cogitante , indurata , crassiorem atque quasi granulosa fieri , dùm balneis assiduis in aquâ puteali assuescit , & diutiùs insidet. Aqua , ut credere est , erat aluminosa. Hanc quidem causam aliis balneis unctuosiss tollere datum est , sed longiori tempore , nec unquam usquè ad hunc diem pristinus cuti nitor rediit. Imò

norunt benè mulieres quanti sit ad gratiam momenti aquam ad eluendas manus selegisse. Undè etiam mos ille multis incedit ut aquâ manus vix eluant, pastâ oleosâ & emulsivâ utantur. At apud ferè omnes fâminas aquâ faciem tergere piaculum est, quòd terreæ aquâ contentæ, vel salinæ partes ei duritiem quamdam inducant quâ nitor corrumpitur. Nec etiam indifferens est ipsis quâ tincturâ donentur quæ collo circumdantur, quæ vultum tangunt ornamenta. Non difficile est cutim faciei, crassitie & areolis etiam nigricantibus undèquaque prorumpentibus in iis vetulis discernere quæ fucò saturnino ad dealbandam cutem abusæ sunt. Iis enim brevì ingruit fuci renovandi necessitas. Nam quæ subtùs latet pellis, ubi deest subsidium illud, jam spectantibus crassa & lurida apparet. Brachiis etiam apponi fucos illos cùm viderim, mirum est quàm crassa & tractanti dura atque aspera illa evaserant, ut jam poenas falsæ & fucatæ pulchritudinis rependeret neglectum & triobolare scortum. Vidi etiam longo usu aquæ illiûs quæ ex aceto saturni & cerussâ constans, novo nomine vetus ipsa remedium, aqua vegeto-mineralis vocatur, cutim induratum & in acinos flavescentes conversam, ita ut omnem amisisset illa sensum, de quo sibi miserè plaudebat mulier cancro laborans pessimo. Nam thoracis illa pars quæ hâc aquâ contegebatur tota flava & in corium versa erat. Addita erat viribus stypticis saturni vis coagulans aceti, quam quidem vim coagulantem qui negaverit, experiatur velim mixtionem feri & mucì animalis cum aceto; mucum enim illum videbit evidenter crassescere & in membranaceas lamellas abire, ita ut, unâ ablatâ, altera formetur, similis prorsùs membranis illis acinosiis quæ sanguini è venâ ducto in cachecticis superimponuntur, & per laminas plures secantur facilè. Hinc non dubito quin si dentur mulieres quæ malè consultæ hâc aquâ ad lotiones abutantur, iis post aliquod tempus cutis crassescat. Idem profecto effectus erit acidorum quorumcumque, fortior fortiorum. Verùm hæc causa nunquam inter universas locum obtinere potest, & benè norunt qui acida mineralia tractant quantus sit eorum effectus in cutem. Hanc etiam decolorant, & prorsùs immutant, nunc in fuscum colorem, quod vitriolicis proprium est, nunc in flavum, quod nitrosi acidi effectus est, nunc in albicantem, quod ad spiritum salis communis pertinet. Variè etiam agunt varia in iis soluta metalla. Certè in ungues, imò & in colorem cutis agunt balnea hepate sulphuris imbuta quæ

quæ efflaxerant Medici quidam seduli, ut aquis thermalibus supplerent. Memini me vidisse hominem cui cutis tota erat plumbea & in colorem penè metallicum versa, simul verò crassa & quasi elephantina. Aiebat se ab agyrtâ sic mutatum dùm lui venereæ per balnea mederi suaderet. Id velim notari adversùs viros doctissimos & sagacissimos qui balnea mercurio sublimato corrosivo imbuta suaferunt. Non enim eadem est actio solutionum metallicarum in cutem atque in alia interna organa in quibus & plurimo humore diluuntur, & excipiuntur universâ lymphâ, locis clausis atque calentibus. Cæterùm experientia iudex esto.

Cùm omnes de quibus egimus causæ in cutem externam externè agant, facile est eorum effectus ponderare, forsan etiam & sanare. Altior est contemplatio earum causarum quæ ab internis partibus delapsæ, cutim crassitie afficiunt, cùm vix intelligi possit dari in corpore mutationes quæ tam notabiliter cutim alterent, illæsis aliis functionibus; si porrò lædantur functiones, affectio cutis in symptoma vertitur universalis morbi, non jam ipsa morbus est.

Has inter antiqui duas præsertim recensuere crassitie cutis inducendæ aptissimas (a). Altera est alimentorum crassi succi & farinæ malè subactæ diuturnus usus in non exercitato corpore; altera, moeror & affectus animi tristes. Si omnia pessimaque mala quæ ab alimentorum horumce præpostero usu pendere possunt seposueris, certè fieri poterit ut, excrementis ad cutem accumulatis, crassescat illa & densetur à perspirationis defectu aggestoque muco crudo atque indigesto. Verùm cùm hujus causæ unicus effectus vix concipi possit, ita hæc causa sola agere vix intelligitur; at jungas velim concurrentes effectus causarum simul conjunctarum, frigus & sordes ad quas cogit penuria, jungas & moerorem, fugam hominum, habebis certè undè, si interiora vi innatâ benè defendantur, cutis crassescat. Nam deest perspiratio, deest difflatio. Morbi cutis omnes timendi ad quos quasi præludit cutis ariditas, crassities, lichen, immobilitas, stupor, aliique similes affectus. Idem præcisè dicendum erit de tristibus animi pathematibus qui tanta tamque gravia aliundè mala important, ut vix de eorum in cutem effectibus cogitare liceat. Rem tamen viderat Archigenes: nec mirum, cùm teste Sanctorio nihil directius in perspirationem agat. Certè moerentibus perit omnis cutis nitor; perit omnis, occupatâ nimium mente, sensus ad alia. Qui subitus timoris atque

(a) V. Archigen. apud Aëtium loc. cit.

mœstitiæ effectus potest in habitum duci, atque ideò cuti duritiem constitutivam inducere. Quid si jungatur mœstitiæ, aut ipsam etiam inducat humor melancholicus, non quidem ille ad atræ bilis effectum ferociam evectus, sed vi coagulante donatus? certè cutis fiet, ut raris in quibusdam casibus, ferina, hispida, pilosa; fient miseri ad verbera vix sensibiles, ad frigus tolerandum aptissimi, & ut Nabuchodonosor, videbuntur pristinam, humanamque formam deposuisse, indutâ ferinâ; neque verò, licèt hîc melancholicus morbus adsit in hoc casu, cutis crassities negligenda, cùm remediis adhibendis ingens incommodum afferat densitas cutis impenetrabilis.

Verùm causa interiùs agens vix ac ne vix quidem in cutem solam deponitur. Excipiendi tamen sunt quidam peculiare casus, ut est ille à Curzio (a) descriptus, cujus præcipua, ut videtur auctori, causa à menstruorum in virgine adultâ nullâ eruptione repentina erat; cessante enim menstruo fluxu in fæminis, habemus novam causam undè cutis nitor tollatur, & contrà crassities quædam inducatur. Verùm ad malum hoc, si in aliquem notabilem gradum ascenderit, formandum, non una, aut simplex causa sufficit, sed plurium combinatio atque complicatio requiritur, ita ut causas ab alto prodeuntes corpore vis aliqua externo corpori applicata determinet.

Sic Diemerbroeckius (b) qui inter recentiores plura de hoc morbo satis apud auctores neglecto observata refert notanda, vidit cuti crassitiem & densitatem cum stupore inductam in nautâ gregario, post duras navigationes, acria tolerata frigora, falso mari sæpiùs imbutam cutem, simul cum ingenti alimentorum crassorum, salforum ingurgitatione. Imò, etsi de causâ ejus morbi determinante sapienter sileat auctor illustrissimus, aliam mulierem allegat cui similibus de causis similis ingruerat morbus, vultque ad hunc cutis affectum minùs cognitum referri, si quandò aliquis morbus occurrat in quo manente motu sensus dispereat. Hujus viri clarissimæ opinionem hîc discutere inutile est; verùm notare licebit duo symptomata præcipua quæ in hâc cutis crassitie morbosâ ab eo notantur, esse, hinc difficultatem ad sese movendum, cute repagula impo-
nente, illinc summam insensilitatem quæ forsan à Diemerbroeckio nimii habita est, cùm ab hac insensilitate designari vetat cutis

(a) Lettre à M. l'Abbé Nolle, traduite par M. Vandermonde, pag. 75.

(b) De nervis Anat. lib. 8, cap. 1.

paralyfin. At in juvene de quo Transactiones Philosophicæ (a) mentionem fecere, summa pariter insensibilitas aderat, cum cutis penitus deformata eâ peccaret crassitie quâ tympanum sono æmularetur, & per laminas sibi invicem superstratas insensiles ita abiret, ut una alteri cuti superposita videretur.

Verum in eâ prorsus singulari & memorandâ quam Curzianus (b) descripsit cutis induratione id inerat prorsus singulare, quod vel levissimus tactus sensum exquisitè dolorificum efficeret, undè, licet phænomena vix sinant morbo prorsus unico nomen imponi, hanc vocavit cutis constrictionem tonicam auctor illustrissimus; sed in hoc forsân differentię origo petenda est quod in prioribus à Diemerbroeckio allegatis textus mucosus & mucus inter papillas cutaneas exundans inspissatus sensum obtunderet, integrâ cutis basi, contrâ in virgine Curzianâ basis cutis prima afficeretur, nec nervis compressio illa competeret, sed contrâ tensio major sensum nervorum augens.

Hæc verò & de causis & de observatis circa constrictionem & crassitiem auctam cutis ad hujus mali curationem viam sternunt. Quæcumque enim causa hanc invexerit, illa eam mutationem physicam fibris inducit cutaneis, ut & duriores & crassiores evadant illæ, adeoque rigidiores, ad sensum & motum minùs aptæ, postulantque ut molliantur, demulceantur, aperiantur. Verum rarò solutio hisce remediis plenaria ita expectanda est, ut dum mucus ille concretus cutem ut plurimum indurans solvitur, non secedant lemæ evidenter mucosæ atque glutinosæ, si in textu reticulari Malpighiano præcipuam sedem fixerit malum, erumpant verò pustulæ, si aliùs radices egerit causa mali.

Duplex enim est, ut diximus, pro diversitate impetûs in causis agentibus cutis addensatio; acuta altera, altera rebellis, chronica, & ut parùm latinè loquar, altè *incuneata*. In acutâ vix indigemus aliis præter fomenta, & ut Actuarius suadet, spongiis lacte imbutis, quibus immisceantur herbæ emollientes illæ, atque leniter solventes, quales sunt sambucus, melilotus, chamæmelum, aliæque hujusmodi plantæ quæ vapore tepido atque blando insinuent se per aperta pororum oscula. Nam quantumcumque balnea ex lacte & similibus herbis indicentur, malè virginî Curzianæ (c) successerant, cum organa fortiter clausa solum

(a) Transf. Phil. n°. 424, art. 1.

(b) Lettre, pag. 13.

(c) Lettre, pag. 85, 86, 87.

pondus ab aquâ appositâ & appressâ experiebantur, undè retro-pressi humores sine alio commodo, viscera interna premebant nimium. Rectè, & ad artis institutum jussa ipsi vaporum balnea quæ forsan sola curationem absolvisset, erumpente undiquè mucò. Intereà verò summa sedulitas adhibenda, ne dùm mobilis humor per hæc fomenta redditur, mobilitasque addita ipsius & volumen & energiam eò plus auget, quò plus efficacix est in vaporibus aquæ elasticis, humor obturans in massam circulationis abreptus cætera in viscera feratur, ipsaque prætermodum opprimat; undè & alvus tum eccoproticis, tum laxantibus servanda libera. Quem in usum nil melius viderim repetito usu, imò quotidiano salium neutrorum, cum herbis aperientibus cichoraceis, borragineis ita unitorum atque maritatorum ut duplex indè impleatur indicatio, quarum altera est amplissimos alvi fontes referandi, altera verò urinas quæ officium perspirationis vicarium maximè explent, magnâ vi eliciendi. In his certè tota consistit acutum in morem decumbentis crassitie curatio, quibus addideris ex arte frictiones in cutem affectam leves. Siquidem secundum Hippocratem (a) frictio levis resolvit, fortis exsiccat. Quibus si obsit rei familiaris angustia, saltem levia suadeantur miseris exercitia ad initium usque levis lassitudinis, sed hâc sub cautelâ, ne proliciantur ad sudoris impetum, qui cum impossibilis foret, cuti addensandæ inserviret nixus inutilis, aut saltem pruritibus excitandis immanibus, vel phlogosi quæ in hâc specie cutis crassioris semper proxima est.

Nec diversa methodus adhibenda in chronicâ cutis crassitie, nisi quòd diù, imò ad fastidium usque diluentibus insistendum sit, nec priùs ad alia deveniendum remedia, quin cutis humiditatis contractæ certa det indicia. Hinc omnia sint humectantia. Aër, si fieri possit, littori fluminum, aut locorum depressorum atque stagnantium ventis non perflatorum vicinus, hâc saltem vice, utilis. Camerae, lecti vicinia plantis roscidis & irriguis plenæ sint. Vapores lactis calidi, plantarum emollientium imbibantur à corpore noctes diesque si fieri possit. Dein ad resolventia transire dabitur modò descripta; fugientur foci aromatici, sed olea lenissima, lini, amygdalarum dulcium, de cacao ita admovebuntur ut eluantur citò, ne rancescentia inducatur, quæ tamen in hoc genere cutis minùs metuenda est, cum omnes perhibeant

(a) De Officio Medici.

in hoc morbo ipsam frigidiorē esse. Iis ubi jam phlogoseos remotus erit metus, tunc saponacea alcalina licebit admovere, & proderit cutim leniter sapone amygdalino primū, dein comuni leviter affricare. Nec dispar agendi modus in remediis internis adhibendis. Post diluentia, & diætā antiquis dictā imbecillem, quæ ex levibus, ut melle & succo fructuum præcipuè, atque farinosis fermentatis constat, radicibus atque oleribus uti conveniet, quæ aperiunt atque urinas cient. Locum etiam invenient saponacea, gummi, resinæ, quales sunt gummi ammoniacum, opopanax & cætera hujusmodi sub formâ bolorum largâ dosi adhibiti, quibus adjunguntur succi & extracta taraxaci, becabungæ, trifolii aquatici, cochleariæ & similium. Quod verò spectat ad usum mercurii crudi internè assumpti quod tam feliciter curam peregit (a) Curzius, audax methodus, aut desperatione tentanda, aut spe salutis jam illucescente, ut fecit doctissimus Medicus. Si enim efficax medicamentum cutis vincula non perrupisset neque abiisset illa in pustulas, quantas strages edere poterat. At incepta cura spem dabat eximio Medico non incertam. Quæ si omnia vel per pustulas, vel per lichenes, vel per achoras cutem solverint, tunc ex clarissimi viri præceptis salutare erit, imò necessarium, omnibus jam benè patentibus, & vaporum admotionem longam & assiduam imperare, diætāque levem & humectantem, quarum diætārum generi cuicumque plurimū præstat diætā lactea pro unico victu imperanda, aut saltem bis de die ubera asinæ exhaurienda erunt, servatis alioquin servandis. Nec uno cessandum anno, sed præteriti periculi memor æger singulis autumnis imminētibus, ubi cutis constringitur, & farrago humorum eam opplet, ad balnea amandandus est sulphureo-saponacea illa, si fieri possit, sin minùs ex aquâ selectâ fluviali, nec frigidâ, nec prætermodum tepente.

ARTICULUS II.

De Rugis morbofis.

Pulvis ruga, seu potius *pulides* rugæ, inter morbos numerandæ sunt. Imò apud Hippocratem dicuntur *ρῆιδέμενοι ὀφθαλμοὶ* & *γαστέρες ρηιδώδες* oculi rugosi, & ventres rugosi, ut affectus morbofi, nec ex ordine naturæ. Rugas definire inutile est.

(a) Lett. pag. 101.

Propius inspicere & in omnibus phœnomenis exsequi, tùm ad praxim, tùm ad theoriam morborum cutis non inutile. Omnes nos manent rugæ, nisi mors antè ætatem occupet. Istæ nil ad aspectum offerunt, nisi textum cellularem vacuum, prius tensam cutem præ macritudine & senio collabentem, laxatis subiectis vinculis, laxato etiam ipso textu cutis mucoso. Undè si rugas aspexeris seniles, grandes illas primùm, & veluti plicaturas inspicias. Postea verò incremente ætate, & homine ad silicernii conditionem redacto, rugis ipsis majoribus minores adduntur, quasi areolæ à se invicem divisæ quæ in minores minoresque facefunt. Hæ rursus minimas etiam exhibent. Si vitro oculum armaveris, adhuc minima cellularia intervalla plicis minimis interfecta videbuntur; undè tam facile fordescit cutis senum, quæ fordes vix ac ne vix quidem eluuntur, hinc facies decrepita senum terram semper redolet, terramque repetere videtur. Imò multæ dantur facies centenariorum quas ipse lustravi, quæ vix rugosæ videntur; at si propius inspexeris, istæ adsunt areolæ per universam cutem, præcipuè verò per faciem diffusæ, ita ut substantia cutis eadem appareat, sed quasi alluente liquido orba & exsiccata. Proh! quantum discrepans à juvenili illo nitore qui fæmineam juventutem condecorat.

Alius est rugarum, sed non in omni corpore exortus, & qui ad modò descriptas nulla ratione attinent.

Ex sunt rugæ quæ vultui atque faciei propriæ pendent à spasmodicâ muscutorum contractione, qui dùm cuti adhærent, ipsam undequaque trahunt, variosque animi affectus exprimunt, nunc lætitiæ, nunc mœroris, nunc iræ aut terroris, quorum affectuum expressio magnam artis pictoriæ partem comprehendit. Hinc in vultum videtur anima descendere. Verùm sæpè affectus illi repetiti habitum quemdam inducunt, ita ut qui varios animi motus exprimere fingendo norunt comoedi, hi vultum maximè mobilem obtineant, minimè verò aulici atque politici, quorum maximè interest ne quid mens sentiat intelligatur.

At summa etiam hominum in hisce diversitas est. Macilentis enim hominibus facies movetur maximè. Italos præcipuè atque Hispanos à facie summè mobili noveris. At cùm iis macilentia summa sit, sæpè musculis tonus spasmodicus inducitur, & contracta manet velut melancholicorum facies. Quod vitium senibus meditabundis & qui alta atque diù cogitarunt familiare est,

eoque magis notabile, quòd junguntur rugis naturalibus & senilibus contractiones illæ tonicæ. Verùm rugæ illæ in habitum versæ, ut & mobilitas faciei summa, nihil aliud nobis exhibent præter spasmodicam dispositionem quæ atrabiliariis adeò familiaris est, ut multi dentur qui vel ad minimum pavorem, in labore vel minimo, toti ore distorqueantur, & artubus etiam tremant, undè morbus ille pro affectu muscolari potius habendus est, quàm pro cutis vitio, quæ agitur & obsecundat jussis & necessariis motibus.

At non eadem est theoria rugarum, sive seniles illæ sint, sive conquistæ & accidentariò vitam juvenilem turbent. Siquidem pendent illæ à textûs cellularis, & cuti suppositi, & ipsam efformantis vacuitate, qui cùm ob rigiditatem & attritum nec mucum nec adipem intus admittere possit, in se complicatur cutis, tono amisso. Hinc fatiscens & solidas quæ ipsam constituunt partes ad se adducendo, crassescit, & sensus ejus obtunditur. Undè credi deberet quòd quicumque marcessit, rugas contrahere deberet, quod quidem aliquâ parte verum est. At si in juvenili & florente ætate marcor ille incidat, ob causas adventitias, rugis obsistit vis tonica cutis. Ita immaniter distentus gravidarum mulierum venter post primum partum vix rugas contraxit, post tertium aut quartum tono amisso omninò rugosus apparet. Et phthisici etiam post exactos primos morbi gradus rugosâ pelle deformes sunt.

Rugas tamen antè diem siccitatemque ac densitatem inducunt labor nimius & sudorum assidua effluvia in rusticis & duro labore confectis militibus qui juniores adhuc rugas ostentant, & in florente etiam urbanorum ætate corpus præfractum habent. In rugis nullus vulgò morbus. Verùm senectus ipsa morbus est, & anticipare rugas, anticipare mortem est. Quidquid ergo ariditatem & rigiditatem senilem inducit, rugis pro causâ est. Huc omnia optimo sæpè instituto tentata jejunia, vigiliæ, affectus animi meditabundi, ciborum neglectus, aut eorum indigesta crassities, vacationes nimix, exercitia violentiora, acrium aromaticorum usus, præcipuè verò spirituosorum abusus, quæ & solida compingunt & crispant, liquoresque cogunt, atque coagulant, maciem & rugas procreant. Imò cholera morbo sæpè accidit ut hominem omninò à statu nitente in maciem & rugas ita conjiciat, ut ab amicis, paucis à morbo exactis diebus, non agnoscat. Contrà affectus erysipelatosus, aut leve in vultu senili oedema, tumefacto textu cellulari,

faciem ipsi nitentem præstitit & muco refertam; undè aliquandò sibi miserè plaudunt, mortis atria pulsantes.

At vidisse datum fuit aliquandò infantes miserè rugosos ab ipso exortu, quanquam & muco turgere eorum ex naturâ sit, & cute roseâ placere. Vitium muci non satis distendentis vasa nec compacti satis id fecit. Nec rarus est adeò affectus in quo liquidiore, nec satis nutriente muco flaccescit textus mucosus atque cellularis, quem in infantili ætate lacte & humoribus præter adutorum morem tumescere natura vult & imperat. Rugæ illæ succo nutritio ritè distributo sanantur, cùm infantes illi præ macritudine rugosi vulgò famelici sint. Acre enim humores inficit stomachicos & in ventriculo hospitantes. Undè rarò plus nutriendi sunt, sed regulatim & ordinatè alendi.

Hæ sunt præcipuè rugarum morbosè nascentium causæ. Nam quòd oculi senum rugosi fiant antè omnia, id à texturâ cellularum oculorum globum involventium pendet; quòd etiam faminarum sæpiùs puerperarum venter rugis propendeat, id ab immani gestati pueri pondere atque volumine repetendum est, undè cutis postea & tonum amittat, & recuperare vix valeat. Pariter & mammarum & ventris turpis propensio anilem senectutem dedecorat. Curta ad omnes rugas curatio. Juveniles, moderatio animi & victus regimen aptè dispositum sanat. Seniles morte absconduntur. Causa quæcumque sit, contrariis tollenda. Somno, diætâ ad vires concoctrices accommodatâ, moderatione exercitiorum, acris sublatione rugis medetur ars cosmetica. Sed nihil præstat emollientibus atque demulcentibus inter quæ principem locum obtinent lacticia, hinc etiam Romanis olim meretricibus ad tollendas atque impediendas rugas, balneum ex asinino lacte commendabatur, & exsul Messalina comites eas etiam deducebat. Quid hîc varia faciei delinimenta, atque fucos emollientes, oleos tamen, quibus ne marcesceret cutis vetabatur, commemorem? Eò infantile magis opus, quòd ex iis pauca metam attingant; cùm nulla alia tollendis rugis via pateat, nisi suppleatur adeps novus, eâ crassitie quam ex naturâ debet habere turgidus. Undè malim rusticorum quorundam Afrorum methodum quam parvâ ad usque cellularem telam aperturâ in cute factâ adhibent, insufflantque aëra. Sic enim septem ad minimum dierum pulchritudo aut saltem cutis turgescencia inducitur; hanc cursu, ut aiunt, discutunt. Nulla alia est in hoc curationis genere physica indicatio, nisi ut
novus

novus aër sanguini atque liquoribus misceatur, quod quousque possit prodesse nec ratio, nec erudita observatio hucusque indicarunt. Fides cuique in suâ praxi adhibeatur. Certè balnea, diluentia vix rugis medentur, nisi illæ repetendæ sint ab ariditate mucum exsiccante, aut adipe concreto, qui tamen, utut rugas efficere possit, tumores potius procreat & morbos graviores.

A R T I C U L U S III.

De Cutis ariditate & Furfuribus.

Ariditas ξηρότης aut ξηρος νῦσος apud Hippocratem (a) ad omne æqualiter corpus pertinet, à quo cutis suam etiam trahit ariditatem. Undè vulgò, nec sine ratione, ariditas cutis ejusque, ut cum Celso loquar, squalor, potius inter morborum internorum symptomata recensetur, quàm habetur pro morbo sui generis, & inter signa maximè spectanda degeneris jam, & morbum affectantis sanitatis jure numeratur ab auctoribus quibuscumque qui de signis scripserunt. Coctionis etiam in morbis acutis indicium non æquivocum præbet cutis, si tensa prius atque arida, laxetur; imò etiam cum retentus humor ejus ariditati comes sit, humectetur illa necesse est, ut aliquam spem inducat melioris sanitatis & præcipuè redintegratæ perspirationis. Circà hanc ariditatem symptomaticam videantur præcipuè, inter alios auctores, Sanctorius & de præfagiendâ vitâ & morte ægrotantium Prosper Alpinus.

Etenim cunctis erethismo constrictis atque rigentibus nulla perspiratio fit; imò nec appellit humor ad cutim. Si appulerit, aut laxata fuit cutis, sedatusque erethismus, quod optimum, morbi que sanationem indicat; aut, quod pessimum est, laxata omnia præ debilitate in certam perniciem ruunt; vel saltem crudis omnibus, liquidissimoque ablato, in morbi longitudinem protrahuntur. Erethismus ille morborum quidem acutorum comes indefessus, chronicos etiam, saltem in exacerbationibus febris lentæ atque hæcticæ comitatur, & cum sudoribus nocturnis ægri cessante paroxysmo diffluent; novum ariditati fomitem creant, cum solidiorem liquidorum massam, si ita loqui fas est, efficiant.

Verùm ariditas illa merè symptomatica est, & morbi primarii atque principis effectus. Datur ne morbus qui in solâ cutis evi-

(a) De Morbis.

denti ariditate constituatur & consistat? Observatio veterum rem videtur admisisse. Tunc ariditate perpetuâ cutis laborat, arida epidermis vix huic inhæret. Sed certè vitium ex altiori fonte repetendum, & causis conceptum atque folum intimioribus latet intus. Siccus ille est morbus quem Galenus (a) ex morbo senium nuncupavit, seu senium Philippi, quòd Philippus Medicus eum sic prior vocaverit, reliqui verò auctores marasum, marasum siccum simpliciter appellavere.

Hujus causas quatuor recenset Galenus; primam à vigiliis oriundam putat, seu à cerebri ac principis, seu animalis facultatis vitio pendentem. Nervos illa semper ita tensos & vibratiles ut laxationem soporiferam accipere non possint, supponit. Altera ipsi à jecore pendere videtur. Quippè ipsi & omnibus ab eo Medicis usquè ad feliciora patrum tempora, jecur sanguinis officina creditum. Tertiam repetit à ventriculo à quo omnia & nutritionis & eam consequentis humectationis elementa pendent, quo cessante cessare etiam debent vitalia flumina. Quartam verò quam dubitat an potius frigiditas vocanda sit quàm siccitas, ab accidentariâ venarum exhaustione repetendam pronuntiat; eamque curatui credit, jure meritòque, facillimam. Vertantur porrò nomina, divisioque hæc siccantium causarum præsentis physices theoriæ aptentur, causas certè hinc reperies siccitatis efficaces maximè. Deest scilicet nutritio, deest perspiratio, omnia quæ accipiuntur intus, aut in molem indigestam obstructionum feracem faceffunt, aut in excrementitios vertuntur humores. Scilicet aliæ causæ à mente in corpus redundant, aliæ solum corpus invadunt. Omnes affectus animi, quicumque sint, tristes præsertim, dum nervos in spasum & oscillationes concitant, somnum arcent, adeoque tempus illud longè dispellunt, in quo omnia vasa turgent alibili liquido, & eo ita imbuuntur lentior per circuitum ut humiditas & flexibilitas inde natæ persistent. Nihil ergo magis ariditatis infert quàm vigiliæ nocturnæ quæ exhauriunt corpora; & notante Hippocrate (b), nullæ adeò aridæ febres exoriuntur quàm quæ à vigiliis pendent, undè alibi effatum illud Hippocraticum *somnus humectat*.

Quid verò in ariditate cutis & cæterarum partium, nam indivisim res tractanda est, præstent alimenta acria atque piperata, præsertim verò oleosa, qualia sunt coffè potus, atque vanillâ scatens

(a) De Meth. Med. lib. 7.

(b) Progn. 1, Epid. 7.

chocolata, fatis norunt omnes, atque adeò quid omnia salina, resinosa sitim quæ ipsa ab ariditate pendet accersentia efficiant, quisque in se ipso experiri potest. Nam quot sunt quibus somnos adimunt, aut coffè, aut vina aromatica Gallorum, Hispanorum; quæ si somniare sinant, non quietem, sed turbulentum illum soporem excitant, vexantem insomniis, & vigiliis sæpè redimendum. Surgentibus à tali somno cutis, lingua, dentes arescunt. Perspirationis vestigium nullum, undè in habitum tracta hæc causa veram inducet ariditatem.

In hisce omnibus causis cutis cum cæteris visceribus jure commercii & pro ratione superficiei ariditatem patitur. Verùm potest etiam causa dari in cutem solam agens, aut si cæteris interioribus adjuncta sit, in cutem eorum actionem determinans.

Hæc adest, si vir cute sanâ & humidâ donatus à locis temperatis atque cœlo quidem puro, sed mediocriter humido, ad ferventia sole directiore loca amandetur, ibique cogatur vitam degere. Huic enim cutis arida fit, & ab ipso calore exsiccata contrahitur. Sæpè totum corpus phlyctœnis, non criticis illis, sed quasi erysipelatosi à distracto vasorum cutaneorum tono rubet ardetque, nec jam sudor prorumpere potest, ob compressionem ibidem natam, sed hæret in textu cellulari, ibique acer fit & rodens. Tolluntur sic epidermidis vincula, & ipse mucus in textu reticulari contentus exsiccatur, fitque species porriginis quædam non critica, sed plures per menses durabilis, si præsertim regionis æstus increseat. Finitur tandem malum, acquisito novo & ad regionem proportionali in cute tono, sed semper remanet fusca magis cutis vixque sub temperatiori cœlo amissus color restituitur.

Non eodem gradu illa experitur cutis muliebris quæ, ut substantiâ tenuior est per se, & minùs perspirabilis, minùs etiam inflammari se finit. Attamen solis actio tardiùs, sed magis irreparabili labe in eam agit. Indè est enormis prorsùs differentia cutis inter rusticam & fuscam Thestylidem atque urbanas laidas quas senectus venustas adhuc & nitente cute candentes occupat. Rusticis verò virginibus ubi ab umbrâ & quasi nido materno soli primùm committuntur, antequam fusca fiat cutis, rubet primùm intensè, dein farra emittit & longo quidem tempore.

Imò sæpè quotannis post hyemalem temperiem in quâ quiescentis naturæ sopor otium rusticis imperat, & frigus inclusas domi continuit, ubi ad novos labores sub dio tolerandos, calidior

tempestas evocat, non rarum est & erysipelata vix dolentia, & phlyctœnas in mulierum cute ac juniorum rusticorum enasci. Certè non idem vultus est, non eadem cutis post exactam ætatem peractosque messis labores rusticorum, quæ fuerat incipiente vere. Quinimò aspice virum litteratum, aut hominem civilibus officiis deditum post forenses labores aëris liberi atque ruris delicias expertum; ipsius faciei sol ariditatem suam impressit, secessit epidermis vetus, succrevit nova.

Verùm quantumcumque summitas hujus ariditatis ad cutim pertineat, fatendum est ejus idæam admitti non posse sine internâ ariditate; cùm nulla sit è causis quæ ariditatem cuti inferant, quæ non etiam in linguam, fauces & pulmones agat, adeoque universam animale œconomiam comprehendat, nec possit ariditas cutis sejuncta spectari.

Proindè cùm diagnosi morbi instituitur, non sine ratione ficitas cutis habetur pro signo latentioris ariditatis, prognosisque ex interiore causarum actione debet deduci quæ lenis, nec curationi adeò rebellis erit morbus, ut in nostrâ accidentali, de quâ hîc solâ agitur, si viscera bellè concoquant, humiditatemque accipiant, si somnus facilè refarciatur: nam cùm indè perspirationem sanam & coctam ex ordine naturæ restitui necessarium sit, sanabitur pariter cutis ariditas, aut ita tardabitur, ut sensim & sine morbo æquilibrem cum climate nuper acquisito sanitatem novus incola adipiscatur.

Verùm si à præpedito ab unâ è causis Galenicis nutrimento, ariditas atque succorum defectus pendeat, longa certè potest esse atque lethalis affectio, marasmmque inducere. Certè ariditas summa malè neglecta sanguini inflammatoriam diathesim inducit, mucosis partibus, loco benigni roris nutritii supra omnem imaginationis captum tenuatissimi, & qui antè omnes avolavit humores, loco spirituum subtiliorum, acridinem summam adjicit, undè destruat ille, non reparet, somnumque qui princeps est in curatione ariditatis aufert, undè aliquandò ariditas cutanea maximam cladem attulit, præcipuè in iis qui per æstuantem oceanum navigantes, aquâ privantur & nutrimentis boni succi, undè oriuntur sitis, marcor, liquidorum hærentia, inflammatio, causus, seu febris ardens, gangræna.

Ut verò furfura ariditatis comites nullam aliam causam agnoscunt, præter illam quæ ariditatem cutis invehere idonea est, pen-

deantque illa, partim ab epidermide quæ in cute aridâ vix per sufficientia vincula neſtitur, adeoque facile eraditur, partim à mucosis particulis quæ in cute aridâ arescunt facile & perspirationis materiam sicciorem efficiunt, quantumvis illi aliquandò magnâ copiâ erumpant, quantumvis verorum lichenum naturam affectent, nulla tamen ipsis singularis competit curatio, cùm, causâ benè cognitâ, nihil aliud postulent præter humectantis regiminis auxilia. Nec rarum est, post insueta exercitia, sudo & fervente sole, post epulas lautiores, & abusum vini inconfuetum, videre in juvenibus similes furfuraceas eruptiones quæ potu diluente, aut balneis tepidis solvuntur. Imò quo præcipuè tempore pubertas emicat, & novus se venis insinuat ignis, quo tempore apparent signa turgescientium glandularum, sæpè fit, ampliata quasi superficie cutis, separatio epidermidis quotidiana, ejusque renovatio, simulque excrementorum mucosorum, in principiis quidem suis tenuissimorum, sed densorum mole, proventus magnus, quæ in far & farinam abeunt, magno timore matrum qui suas credunt jam jam laboraturas herpetibus puellas. At diatâ diluente tumultus ille componitur, renovandus aliquandò levissimis erroribus admissis per annos integros, & causæ producentis cessatione annis labentibus, atque conversâ ætate tandem finiendus.

Ariditas verò, sive cutis, sive totius corporis per se quidem ut vitium est simplicissimum, sic etiam simplicem indicationem offert. Verùm si ariditatis causas ulteriùs scrutemur, certè ex simplicissimo vitio fiet teterrimum. Nunc enim ventriculo medela ferenda est, nunc tonus refarciendus vasorum actione concoctrice defraudatorum, nunc aperiendi canales nutritii, infarcti; aut materia iis sufficienda; nunc corpus exhaustum alendum est, pro virium ratione. Sed verè ait Hippocrates, facilius est vacuare quàm replere. Vacuationem ars facit, repletionem naturæ vires efficiunt solæ. Non nostrum est tantæ incumbere materiei; cutis ariditatem ab externis contractam sectamur solam hanc, & uno verbo omnis adimpletur curatio. Humectantia tùm internè, tùm externè ad-movenda.

Nec ullum est humectantium genus quod recuset cutis ariditas, nisi tamen curâ præposterâ & ineruditâ ea nimîâ adhibeantur copiâ, ita ut venter indè jam oneretur, lymphæ ita immergatur, ut jam non in homogeneous & animale maticem verti possit, sed in corpore quasi aquosus latex diluviem faciat. Undè, ut in injec-

tionibus ex aquâ quam intrâ corporum animalium venas experiundi gratiâ tentamus, spâsmi enormes oriuntur, donec tota aqua è venis effluxerit; adsunt aqueo latice largiùs epoto & affatim ingesto ingens anxietas nauseosa, & summa respirationis difficultas, adeòque aqua simplex nimiâ copiâ humoribus nostris addita, veneni loco est. Præterea torrente illo aqueo salia è sanguine eluuntur, massa remanet insipida, iners, nec jam stimulos in fibris concitans; perit omnis actio. Undè in simplicissimâ diluendi actione arte moderatrice egemus.

Præterea verò notandum est aquam solam & simplicem vix satis liquoribus nostris adhærere, sed quasi præterlabi. Undè optimum erit si ejus solventi efficaciam partes addantur quibus illa aliquam lucretur adhærendi efficaciam. Ita mucilagineæ, gummosæ quæ ex vegetantibus petuntur partes, hæc gaudent proprietate ut aquam & contineant, & retineant; undè farinosa dulcia, qualia sunt avena, gramen, hordeum, secale & similia multa, aqueâ potiùs diluente donantur facultate quàm vel ipsa simplex aqua. Lenia verò saponacea ex acido & oleo levi vegetali conflata, multâ aquâ soluta præstant idem, ut reperire est in fero lactis, in fructuum horæorum succis, in saccharo & melle; nisi quòd in his ultimis substantiis oleum prædominans siti levandæ nedùm sit idoneum, hanc contrà concitet, adeòque acido oleoso corrigendum sit. Ea verò omnia ita exhibenda sunt ut stomachum non gravent, ejus vires non obtundant, nec possint bilis, quæ malè secreta ariditatis instrumentum est, actuositatem retundere, ut possint simul halitui indefinente tepidorum balneorum misceri & maritari. Sic nullum ab humectatione vacabit temporis punctum. At regimine diluente suffulta medicamenta meliùs diluent. Verùm his omnibus ita miscenda sunt narcotica ut, quas humectans diæta non potuerit vincere, vi & arte domentur vigiliæ; sine enim somno, sine curarum & meditabundæ sollicitudinis absentiâ, nunquàm vinci, aut corrigi poterit ariditas, quam frustra contranitente arte, illæ semper & perpetuò inducent.

ARTICULUS IV.

De effectibus solis radiorum in cutem.

Locus hic esset de combustione agendi ignisque admoti ad cutem effectibus; verùm cum ipsa combustio, aut ad erysipelas

vel cum, vel sine phlyctœnis referatur, dein verò aut ad phlegmonem, vel ad escharam gangrænosam, de re ad tractatum de tumoribus pertinente eò magis abstinuimus, quòd de materie amplissimè pertractatâ nihil novi dicendum sese offerat. Eadem forsan ratio ad præsentem tractationem pertinet. Verùm cùm quædam phœnomena huic causæ peculiaria sint, saltem morari circa illam tantisper decet. Actio enim solarium radiorum in nudatos artus, cutemque ipsi insolito more expositam ad erysipelas refertur; & eo quidem aliquandò cum furore ut phlyctœnas etiam quæ in summo emicant erysipelate producat, πομφοὶ πομφόλυγες Hippocrati olim dictas, aut, nomine his phlyctœnis proprio, à Galeno vocatas φῶδες aut φῶιδες.

Verùm antequam ad erysipelas talis eruptio evehatur, quod sæpè uno oculi ictu fit, tamen quædam sunt solis impendentis actioni propria phœnomena, quibus videtur æqualiter agere & in fructus tenerioris substantiæ & in animalium cutem, eò quidem magis, quò illa tenuior fuerit.

Cuidam puellæ tenerrimæ è balneo exeunti fluviali, in quo illa & linteis benè tecta fuerat, & à sole defensa, tergum nudum foli ardentissimo exponit, & quasi ab ipso opprimitur. Rubor in dorso intensus exoritur, sine ullo dolore ad tactum, evanidus tamen, & subitò recurrens, si tractaretur digitis: viginti post quatuor horas dorsum omne prurit, epidermis abit in lemas sine ullo dolore, sine ulliùs humoris exitu, sed rubor in hâc parte remanet usque ad hunc à pluribus annis diem, sine ullâ mutatione, nisi quòd à miscelâ albæ epidermidis flavescat, sed eâdem semper flavedinis intensitate pars sole perusta distinguitur, quidquid tentaverit cutis curiosè studiosa muliercula.

Multis aliis eadem actio non ruborem reliquit, sed à rubore flavedinem intensam, qualem sæpè reperire est in messorum manibus & brachiis, imò & in pectore malè defenso; sed in pluribus agit radiorum solis efficacia, dùm maculas imprimit flavescens, imò fuscas, quæ vix unquam absunt à cute mulierum rusticarum quâ parte foli exponuntur. Collum earum vulgò similibus maculis deforme est, quod omnibus videre licet, non sine urbanorum fastidio, quoties lactantibus infantibus mammas albescentes & à flavo thorace pendulas exhibent. Ut ergo fructus partem à sole averfam albidam habent, & qui foliis conteguntur nunquam rubicundum acquirunt colorem, sic urbani qui faciem

à sole protegunt, sic insularum & præsertim Britannicarum incolæ quibus sol vix purus illucescit, cutem multò albidiorē habent Hispanis, Italis & meridionalium ardentiumque orarum incolis, si præsertim calidiores illæ regiones per se siccæ sint, & intimioribus radiis solaribus patentes.

Non dubium est quin macularum istarum sedes in textu reticulari atque mucoso Malpighii quærenda sit; quin tota debeatur radiis, non calori solis. An quia pars eorum aliqua iis se partibus insinuat? An solidas etiam ferreasque constitutivas atque elementares partes phlogisto donat, quo partes colorantur rubris atque flavis in partem mechanismo incognito fixatis? An olea pariter elementorum partem constituentia sol exaltat & evehit? Certè ipsæ flammæ ardentioris ignis cui per diuturnas hyemes assident homines litterati, ipsorum tibiis maculas durabiles nunquam delibiles, nisi post longa tempora imprimunt, per æstatem illæ integram durant, sensim flavescentes, epidermis pariter sine ullo tumore secedit, nec nisi post ardentissimam foci repetiti vehementiam acceptam in erysipelas desinunt. Imò senioribus deficiente aliundè tono vertuntur aliquandò in gangrænā. Quod quidem fatum insolatæ etiam cuti aliquandò potest accidere, sed rariùs, eò quòd rarò sol crura & tibias afficiat vehementissimè, partesque quas attingit tono gaudeant potentiore.

Præterea id de sole notandum est, quòd quanquam vividissimè agant ejus radii, vel minimum linteum, ut sunt coæ illæ vestes quas *ventum textilem* vocavêre veteres, sufficiat ut ab ejus effectu protegatur cutis mulierum. Quod & ipsæ benè norunt, levissimis illis ornatibus faciem tenellam defendentes. Sed multis tenuibus atque bellulis non solis radii soli timentur, sed aër quasi nimium pellucidus, vocant *le hale* gallicè, qui, ut videtur, radiis solaribus etiam non directis turgidus, tenera tamen vasa actione acriori contingit, & arescere facit; undè monent ipsas materculæ ne lentigines contrahant, & ipsis faciei elegantia deturpetur, quamvis aliud sit lentigo, aliud maculæ illæ à sole exortæ quas potius cum græcis *εφηλιδας* (a) vocaverim.

Hæc omnia ad genus erysipelatum à longè pertinent, ejusque continent principia. Sed ut verum subitumque erysipelas à solis irradiatione subitò irruat, requiritur vulgò ut actio radiorum

(a) Crito apud Aetium, tetr. 2, serm. 4, cap. 11.

directa à reflexione vires acceperit. Nam notante Boerrhaavio (a) rarò graves illi morbi, imò subitanæ mortes metuendæ sunt à sole, si aëra perfundat æqualiter innubilus, sed tunc imminent, cum reflexi per nubes radii in centrum atque focum, more vitrorum optidorum, aut speculorum metallicorum uniuntur, tuncque validissimâ vi possunt externas, imò & internas partes destruere. Verùm de febribus ab insolatione de quibus & vetustissimi Medici egere, & scriptores ipsi sacri mentionem faciunt, quæque minùs forsan à Medicis tractatæ sunt, quàm rei dignitas postularet, hìc agendi non est locus; de cute loquimur, quam vario modò percussam videmus.

Diagnosìs mali à causâ cognitâ pendet, quam agnoscere maximi est momenti, ne causa externa & penitus coporis functionibus extranea magno remediorum inutilium vexetur apparatus. Prognosis circà periculum simplex. Nullum enim ab hujusmodi causâ in solam cutem actione potest impendere. At de durabilitate mali nil potest responderi, nisi primus rubor fuerit extinctus, & maculæ limites inspiciantur. Veruntamen hisce tollendis vulgò remedium est, habitus vitæ contrarius, solis evitandi cura assidua, & aëris vaporibus & halitibus vegetantium perfusi usus habitualis. Sic enim gratia vultûs nitidioris redit, & cuti conciliatur, sublato epidermide renovatoque illo, candor præfulgens, modò tamen non altè impressi fuerint insolationis caractères. Tunc enim difficile est, ne dicam impossibile, eos tollere. Aiunt tamen apud Turcas & hominum genus illud quibus fœmineus decor pro commercio est, methodum obtineri quâ etiam indico sole perusta cutis ad pristinum candorem reducitur, quod inexpertus non negaverim, sed res summè difficilis esse debet, sine noxâ atque cicatricibus plus ipsâ nigredine vitandis. Verùm cum in hac nostrâ suppositione omnia in interioribus illæsa sint, curatio omnis ad exteriora vertitur.

Ubi sol notam cuti inussit, vel recenti malo advocatur ad opem ferendam Medicus, videtque brevì an res ad erysipelas usquè deducta sit, an rubor exstet simplex & sæpè profundior; tunc omnis methodus consistit ut admoveantur cuti delinientia, refrigerantia, vi leniter adstringente donata. Sic prodest aquâ frigidâ cutem fovere, aquæ huic acetî aliquid admiscere, sed parcâ dosi, ne cutim remordeat illud, simulque potentiùs refrigeret.

(a) Chem. tom. 1, de igne.

Hinc rosas sæpè admiscunt rubras, myrtillos, summitates millefolii, virgæ aureæ, sigillum salomonis, imò & aromatica lenia, emollienti simul facultate donata, ut flores sambuci, euphrasie, verbenæ, chamæmeli, meliloti, echii, &c. hujusmodi plantarum virtutibus acetum imbuunt.

Posteà verò, ubi deserbuit æstus, & jam nullus erethismi metus, sed contrà omnia videntur concidere, tunc vires actuositati ipsorum cutis organorum adduntur, simulque, si quis impactus superesset humor, tollitur, addito in aceto saccharo saturni aut lithargyrio, aut plumbatis quibuscumque medicamentis quæ cutem leviter stringunt, atque in ipsâ adstrictione calorem retundunt. Hic tuta est eorum virtus, hinc stringendo & vim tonicam addendo, resolvunt. Verùm si maculæ illæ latæ sint, & magnam artuum partem occupent, non omninò vacat crimine famosa illa aqua vegeto-mineralis, quippe potentiùs quàm plantæ de quibus agebamus & quarum immeritam oblivionem in praxi induxit, stringit, perspirationem impedit, imò & diutiùs ei applicata colorem etiam cutis mutat, nedùm pristinum restituat. Verùm hæc pauca in recentioribus illis maculis sufficient, si fuerint leviores, si textus reticularis mutationem non acceperit; sed si his omnibus rebelle fuerit malum, tunc superest ut ad secundam curationis partem deveniamus de veteribus illis maculis per artem destruendis.

Maculas illas solares cum lentiginibus, de quibus posteà, videntur veteres (a) confudisse, malè quidem, ut demonstrabimus. Verùm ubi maculæ illæ invaluerant, una & eadem adhibebatur topica curatio, nec immeritò, cùm sedes eadem, idemque affectus causâ tantùm differret. Curatio hæc tota in duobus consistebat indicationibus adimplendis (b); ut scilicet vi leviter causticâ evelleretur pars peccans, detergentibus verò, atque delinientibus & pars succrescens & vicinæ protegerentur, ne ullum aut inflammationis, aut suppurationis appareret vestigium.

Hinc eas leniter attollere & quasi à subjctâ cute ope digitorum aut verisimiliter forcipis levis separare suadet Aëtius; verùm ut hoc artificium in parvulis maculis difficile est, ita in latis impossibile. Posteà vult, aut illini coctam brassicam cujus solventem in cutis maculis efficaciam extollit, aut superimponi cataplasmata facta ex farinâ ervi, erucæ, fabis lupinorum, in lixivio

(a) Paul Ægin. lib. 3, cap. 25: Aëtius tetr. 2, serm. 4, cap. 11.

(b) Tetr. 1, serm. 1, &c.

per triduum maceratis, amygdalarum amararum, bulborum lili-narcissi in aceto incoctorum pulve, quibus vi resolvente donatis, simul cum aliquo corrodente stimulo, addit radices cucumeris sylvestris, bryoniæ, ficus arboris virgulta, hederæ folia contrita, saponem Gallicum, sed myrobolanos præcipuè quorum virtuti confidere summè visus est; postea verò etiam sepiæ cineres, iridem illyricam, aliaque multa quæ variè pro re agendâ & efficaciam requisitæ gradu variè miscet. Imò ad usque causticam virtutem evehitur cum bulbos quinque lilii, spumæ nitri, id est salii alkali fortissimo miscet, & melle excipit. Certè hæc omnia in hac medendi methodo rectè congruunt. Sed dum cutim irritant, nonne periculum est ne leviori malo sanando gravius accersant? Ne concitato erethismo perspirationem impedian, dum sensum cutis augment, & extollunt? Hæc methodo sanati ad levissimum aëris contactum in diathesim incident erysipelatofam. Verisimiliter, quamvis de iis sileat, post talia applicata fovebatur facies atque cutis, aut lacte, aut amygdalarum oleo. Verum & in Aetii, Actuarii & Oribasii formulis latet aliquid acre quod certè nostratum sceminarum ad quas illa pertinet curatio cuti repugnaret omninò. Forsan ab iis orientalium mangonum ars præcepta accepit, quæ in sceleratas convertit artes (a).

Simpliciùs praxis nostra procedit. In adultioribus malum insanabile pronuntiat; nam quæ forent & benè novit agenda, num conferri possunt cum deformitate cutis facile tolerandâ? In puellis spem non abjicit, sed lenia tantum resolventia demulcentibus mixta ita admovet, ut cuti flexilitas summa concilietur & exeunti humori via pateat? Quid enim? Sic à centro vivente separatur & sejungitur atomus mortua, sine ullo nixu, sine crisi, sub illâ & ad ejus latera qui redundat humor naturalis eam expellit. Vitamus ne vivacior & aridior aër, ne solis irruentis radii opus incoëptum destruant. Sed vidimus multas virgines quæ post itinera longa, aut vitam negligentius actam totæ ephelidibus deturpabantur, post plures vitæ in aëre moderatiori transactæ menses, iis carere omninò, modò simul & à mœrore, & à diætâ crassâ aut acri immunes vixerint. Prodest ad hunc finem resolventia adhibuisse lenia, lotiones repetitas ex aquâ tepidâ, infusis simul floribus & foliis sambuci, decoctis fabis, secali, hordeo, aquâ mellis stillatitiâ, quam magnoperè redamant mulieres Bri-

(a) Phil. Ludov. Bender de Cosméticos. Argentor. 1764.

tannæ : his vultum, collum, brachia illinunt. Cavent præsertim mulieres ne statim ab illinitione sese aëri nudo exponant, qui rapidiori siccatione fibrarum cutanearum posset laxioris epidermidis vincula solvere, asperitatemque quam effugiunt efficere. Nec etiam spernenda est momentanea illinitio magmatum illorum, quæ pomata vocant, ut potè quæ summoperè lubricent & emolliant, si recentes sint, si diu in cute non remaneant, qualis est illa quæ apud gynecæa Turcarum dicitur celebrata & commendata. Fit illa ex balsami mechani guttis aliquot in adipe recenti capi exceptis. Laudatur pariter quæ ex amygdalis dulcibus in adipe suillo apud nos viget, aut ex feminibus cucumeris sativi conficitur, aliisque hujusmodi, circa quæ insistere pudet. Ex iis & cerusâ fucum conficiunt. Porro quantumvis in hac cosmeticâ medicinæ parte aliqui viri egregii operam perdiderint, turpe est viro gravi & ad meliora nato in nugis istis aliquam temporis partem exigere.

ARTICULUS V.

De actione frigoris in cutem.

Nihil magis, nihil directius oppositum est actioni & effectibus caloris, quàm frigoris actio, quæ supponit ignis absentiam, adeoque à quâcumque demùm causâ pendere corporis humani calor supponatur, cùm calor & actionem vitalem auget, & auctam consequitur, sic frigus & eam imminuit, & imminutam sequitur.

Verùm quantas & quanti momenti partes utraque hæc sibi infumat qualitas, sive se subito excipiant, adeoque & fibras distrahant, sive longâ & quasi perennante actione agant, nostrum non est expendere. Hic agitur de frigidorum spiculorum actione in cutem, & eâ quidem quæ cutis substantiam mechanicè possit immutare.

In quâ disquisitione duo sunt expendenda; hinc scilicet corporis excipientis conditio, illinc frigoris gradus. Diversa est enim frigoris actio in corpus exercitatum, durum, cute crassâ donatum, adipe supposito dives, atque in tenue, molle, gracile, macilentum. Quæ diversitates in quibuscumque partibus notandæ ad cutem etiam pertinent præcipuè, ut potè quæ faciliè ab externis afficitur, facillimè habitum contrahit, & ad incurfantium corporum impetum ita induratur, ut vix postea illum sentiat.

Quamvis igitur actio frigoris mechanica in cutem ab ejus gradu pendeat, sensatio tamen & ejus effectus ab irritabilitate potius corporis & inassuetudine computandi sunt. Sic multi dantur qui, vel mediâ æstate, ad levissimum frigus ita afficiuntur ut manuum pedumque cutis subito livescat, albescat ad sensum, & ad thermometer ita frigeat, ut quasi emortua cutis videatur, integrâ alioquin sanitate. Illi, hieme sæpè, ita frigore penetrantur ut torpidi remaneant cum gravi incommodo. Illud incommodum ad summi gradus molestiam evectum vidi in pluribus, sed præcipuè in viro sexagenario, alioquin rectè valente, qui à longis febribus intermittentibus convalescerat, illud tantum remanserat incommodi. Idem in ingeniosissimo viro observavi, causario illo & debili, sed sine ullo prægresso morbo. Quod habituale incommodum levarunt scintillæ electricæ, etiam sine commotione electricâ, à tubo electrificato deductæ. In hisce hominibus cutis tenuis est, & delictiorem texturam, ob pristinos, ut crediderim, sudores, vel aliâ quâcumque de causâ adepta est. Undè nervis stupor statim inducitur. Contractio enim summa sensum hebescere facit, dùm simul vasis & textui cutaneo à levi causâ vehemens inditur contractio quæ in extremis circulationem facilè impediat.

Actio hæc frigoris ad subiti frigoris & inexpectati vividiorum impressionem solam pertinet. In sensum enim omninò agit & à sensilitate dirigi se finit. At res physicè & mechanicè spectanda est quo sub aspectu frigoris in cutem actio, vel subita est, vel longa & pertinax. Subita frigoris actio vix aliquam impressionem relinquit in adultorum cutem; in pueris tamen & præcipuè puellis quarum cutis tot vasis pervia est, tot canalibus plena, in quâ nihil callosum, aut durum est, illa ruborem intensum, nigricantem acquirit, si tangas eorum cutem, evanidum, at recurrentem illicò, ita ut sanguinem sub cute accumulari credas, eumque reverà, si fortè per acum pungatur, liberalius illa fundit. Undè ipsis brachia, manus, pedes & extrema narium prærubra ad focum assidentibus colorem naturalem recipiunt, sine ullo cutis vitio relicto. Si tamen sæpius huic frigori exponantur, dilatantur cellulae cutaneæ, findunturque facilè, & ichorem sanguineum fundunt, sub *perionum* nomine, tractandum alibi malum. Imò & sæpè per repetitos & subitaneos hujus frigoriferæ puncturæ impetus fit cutis laxa & flaccida, semper humore aliquo mucoso madens, qui laxatis, nec solutis tamen epidermidis vinculis, inter ejus squam-

mulas stagnat copiosius. Id sæpius reperias in pueris qui nunc igni assident, nunc in nive volutantur, & ipsâ manus intingunt. Rubræ illæ sunt, & rutilæ, humidæ tamen, & si incautiùs ad focum objiciantur, non sine dolore finduntur, sanguinemque fundunt. Id etiam in labiis etiam adultiorum frequenter occurrit.

Verùm hujus actionis subitanæ, sed toties repetitæ mechanici effectus, cum habituali aeris frigidioris actione confunduntur, undè disquisitio mutationis physicæ ab habitu frigoris inductæ videtur ad priorem referri, & comprehendendi sub hâc quæstione, quænam sint differentiæ cutis inter hominem frigidioris regionis incolam & illum qui loca meliori sole lustrata habitat? Ad quam quidem quæstionem responsum in promptu est, nullam dari regionem quæ sit adeò frigida, ut vices non experiatur caloris atque frigoris, aut saltem frigus summâ foci accensi vi non dispellat. Undè vix ulla alia differentia inest hos inter atque felicioris cœli incolas, nisi quòd perspiratione frequenter cohibitâ & exsiccatione per humidi redundantiam impeditâ, cutis humidior sit, nitidior, adipe subiecto plenior, & si morbosè peccet, ut sæpè sit, in eo peccat quòd facilè inflentur cutis cellulæ, œdemata facilè concipiant, sæpè metuendos habeant tumores in articulis, omnia mala quæ à suppressâ incautè perspiratione pendent. Præterea nares illis facilè implentur, & maximè obnoxii sunt malis catharralibus. Usquè adeò patet morbis humana machina, ut vel ipse candor nitidus cutis inter vitia recensendus sit. Vix electricam actionem sentiunt similes cutis constitutiones. Vix ullum datur sine phlyctœnis erysipelas, & si variolis decumbant, lymphaticæ sunt & crySTALLINÆ illæ.

At scena omninò mutatur, si ad usquè congelationis vividissimum gradum frigus cutis deferatur. Tunc enim subita frigoris actio corpore patenti excepta, & strages, & morbos pessimos inducit. At de iis hîc agendum non est. In cutem ipsam prima ejus actio circuitum intercipit, stuporemque nervis ingentem concilians quam vividissimam producit inflammationem, sub indolenti stupefactoque sensu dissimulat. Priùs vident alii quàm sentiunt miseri partes nigrescere & in gangrænâ abire. Si autem hâc in conditione partes inflammatione gangrænôsâ affectas vivido igni exponant, tunc stagnantia liquida in immensum à minimâ mole rarescunt. Lacerantur constricta solida, nervi soli hebetes remanent. A gangrænâ facilè sanandâ fit sphacelus immedicabilis;

& aut vita perit, malè tractatâ gangrænâ, aut truncis vivendum est. Norunt omnes quâ methodo ars ipsi medeatur. Aqua frigidissima congelationi proxima ipsis applicatur, aut nix apponitur; cavetur ne ad flammâ ignis accedant, lecto refocillantur & lenibus aromaticis sensim calor internus intenditur. Corpora autem illa aquâ immersa crustâ tegi glaciali auctor est Hildanus (a), quod possibile esse experimentum circâ conglaciata poma institutum probat. Illa enim frigidissimæ aquæ immersa crustâ glaciali pariter teguntur, quâ plures per immersionis vices discussâ ad pristinum nitorem redeunt (b). Sed hæc jam pluries ab aliis dicta ad gangrænâ potius quàm ad morbos cutis pertinent: vide verò antè alios de hisce morbis doctè loquentem J. Fabricium Hildanum.

Verùm cutis frigore mediocri longum per tempus ita tacta, ut quâdam quasi leucophlegmatiâ laboret, vix alia recipit remedia quàm ea quæ dùm epidermidem unctuosum & minùs aridum efficiunt, simul cutim roborant. Qualia sunt aromatica oleosis mollioribus, mucilagineis remixta, talia in pharmacopæis multa profert pomata, linimenta quæ ex oleis olivarum, lini, amygdalarum dulcium, adipibus recentibus constant, si misceantur salviæ, thymo, baccis lauri, ocymo, rosmarino, aliisque multis similibus, quibus robur nervis, laxitas epidermidi inducitur. Nocerent hîc olea essentialia ficcantia, plumbatave omnia medicamenta, nisi jam adsint rhagades & fissuræ. Proderit validè & ad initium levis sudoris, quotidie manè, jejunoque ventriculo, quo tempore plus excrementi è corpore exit, exerceri, postea verò, ut veterum mos fuit, inuncto corpore frictione validâ totum corpus ita resolvere, ut impetus humoribus ad cutem stagnare incipientibus concilietur, ut ipsa roboretur cutis, & exhalet aucto calore vis ingens liquidi. Simul verò diætâ siccior imperanda, ablegandus est nimium in plerisque frigidis regionibus familiaris theæ, aut similium liquorum abusus, quibus se amant ingurgitare, ut saburra in ventriculum depluens malo consilio diluatur & diluta tollatur, quæ tantummodò debuerat exercitiis levare. His jejunia præsertim & facilè toleranda & salutaria sunt; his permittendæ vigiliæ & vitanda sunt somni protractioris incommoda; si quibus aliquandò, his certè potus caffè profuit, nec suadenda omninò vini meracioris

(a) De Gangrænâ & Sphacelo, cap. 13.

(b) V. Van-Swieten Comm. tom. 1, de Gangrænâ.

abſtinentia. Sed præſertim ad eorum temperandam idioſyncraſiam plùs profunt quàm cæteris populis in regiones calentes ſuſcipienda itinera. Nihil enim habitui magis medetur quàm habitus contrarius.

ARTICULUS VI.

De cutis tenuitate & ſenſilitate morboſâ.

Cutim alteram alterâ tenuiorem eſſe demonſtrant evidenter quæ hinc fœmineum corpus exteriùs commendat mollis gratia, illinc virorum maſculus vigor, à ſe invicem adeò abludentes. Magnam enim differentiæ partem cutis diverſitas efficit. Illam, ſi microſcopio luſtraveris, invenies minimis pertuſam poris, textuque inſignem tenuiſſimo, undè fœminis fudor rarior. Grandes pori pilis muniti patent in viris; at qui pili rariores in fœminis ſuccreſcunt in iis etiam tenuiores ſunt. Tenuitas verò illa ex ordine naturæ eſt. At dantur etiam in variis individuis diverſitates quæ ſummitate tenuitatis, intenſitate ſenſilitatis ad morboſam uſque conditionem evehuntur. Quarum unam, cùm mihi antè oculos à longo tempore obſervetur, licebit fuſiùs cum ejus incommodis deſcribere, ut alios ſi pares occurrant præmonitos habuerim.

Jam à primâ juventute fœmina meis commiſſa eſt curis quæ illibata alioquin ad omnes morbos ſanitatis, inter æquævas puellas nitido, pulchro & liliis candidiore cutis colore omnes admiratione rapiebat. Hodie adultior inter juniores ab inſciis numeratur, nec diſparia vultui brachia, collum, cæteræque corporis partes, niſi quod in genis mixtus huic candori rubor ita adaptatus eſt ut per artem fucatam jurares. At tot, ipſi certè plurimùm aridentia, formæ ornamenta, mille redimuntur incommodis. Adeps cuti ſubjectus, cùm non facile exhalet, facile in tumores aſſurgit, ſapè renitentes, & per uniùs aut alteriùs diei ſpatium remanentes, ſeu potiùs cutis ipſa minimam ob cauſam aſſurgit, & œdema calens & dolens colore cutis non mutato efficit. Nitet illa, imò pellucet marmorei inſtar alabaſtri. Si collare, ut mulieres gerunt, nimium adſtrinxerit, fuſdeque nota dura imprimitur, & depreſſio margaritarum tumore ſimili ſuprà & infrà locato compenſatur. At ſtricto nimium loriciſ fœmineis corpore, mirum eſt quantum mammarum utraque cum thoracis cute aſſurgat, & ultrà pulchritudini conceſſos terminos. Ipſi invenienda fuit alia cruralium ſubligaculorum

subligaculorum forma, ne œdema illud in femora decumberet, & qui manè exiguus atque rotundulus pes exstat, serò formam eò magis amisit, quò incessest magis. Sed quod ipsi magis incommodum est, ad minimam pressionem cutis dolet, ita ut serò miserrima sit, manè verò, ubi mollibus recubuit stratis, multò se habeat meliùs. Intereà verò sub minimo exploratu maculæ in cute oriuntur, leviter nigrescentes, non sine aliquâ suspitione erysipelatis. Deposita fuerat in cutim eruca, collum totum, facies universa intumuit, & gressus erucæ per mollem colli planitiem vehemētissimo erysipelate cum phlyctœnis ichorosis notabantur. Febris verò simul exorta violenta & per paucos dies perdurans sine remissione. Nec tamen suppuratio potuit in denso hoc textu concitari, sed crustosa materies cutim sanam & sine ullâ maculâ infecit. Urinæ huic vulgò turbulentæ, multæ, digestio inculcata. Verùm vix ullum diem à dolore vacat subcutaneo, seu tempestates aëris mutetur, seu moles cruda atque indigesta intra vasa sese accumulaverit; æstate per calores maximos moveri vix potens volumine aucta videtur; cutis quidem arida est, & nullo perfusa sudore, sed turget ad pelluciditatem usque: hyeme frigidissimo dolores summos in nervis cutis persentit, & nocturnus calor ab iis eam solus redimit: inconstanti tempestate nunc dolet, nunc tumet; extrâ cutem sana, in cute verè miseranda. Quid? quod ipsi mater fuit simili cute donata, quam tamen octogenariam catharrus è medio sustulit, fraterque germanus non eundem ad gradum, sed aliquâ tamen parte, iisdem subjacet incommodis, inter viros ridiculè albescens, & quanquam plusquàm à viginti annis militarem vitam duxerit, gaudet juvenili decore ad veneris potius quàm ad martis certamina apto & delicatulâ formâ; valet tamen cum incommodis uterque præ se sanitatis signa ferens malè laudata. Quid fecerim, quid alii Medici excogitaverint ad vitium illud tollendum inutile est dicere; cùm vitium à constitutione pendens nullâ ratione aut emendatum fuerit, aut emendari potuerit. Neuter variolas passus est; neuter hyemem ullam, sine catharro, aut articulorum doloribus exegit, nisi eos redemerit ab hoc incommodo alvi fluxus autumnalis. At certè ambobus, cùm grandævi fient, arthritidem metuo. Notare tamen hîc paucis sufficiet balnea, laxandæ alioquin cuti idonea, hîc dolores concitare, & ad motum impotentiam adaugere, cùm impetum ad illam cutim augeant quæ resolutionem partis ad eam delatæ non patitur. Undè rubet incassum

cutis, & perspiratio tamen nulla fit. Hunc porrò morbum exemplo potius dirimere malui, quàm strictiori theoriâ, cùm ab illâ observatione satis se intelligi patiantur casus qui minori sub gradu eandem cutis formam nacti fuerint. Tenuitas enim connata fibræ textûs universi densitatem effecit, & mille illa incommoda, quæ tamen incommoda ad perspirationis imminutionem, præsentisque catharrorum minas, adeoque debilem atque delicatulam corporis constitutionem referuntur & in iis terminantur.

ARTICULUS VII.

De laxitate cutis pendulâ.

Vitium est etiam in constitutione cutim laxiorem habere & structuræ adeò flaccescentis, ut vix humores cohibeat, at semper noctu diuque humescat. Sub nomine laxitatis partium cutis non eam intelligi velim quæ à macritudine pendet & textûs cellularis vacuitate de quâ abundè dictum est, cùm de rugis ageretur quæ laxitatem efficiunt illam universalem.

Hic verò agitur de laxitate constitutivâ partium cutim ipsam suo intertextu efficientium. Ista laxitas in iis reperitur præsertim mulieribus quæ cutem prærubram habent & quasi turgentem, ita ut nisi rubor adesset ille violaceus, pelluceret illa; cellulæ enim hujus laxæ, notantque opifices, quæ pretiosis lanis tractandis incumbunt, mulierculas tali cutis vitio laborantes tincturam lanarum quas tractant vitiare. Ipsis enim cutis muco affluenti plena quasi glutinosa est, & scatet humore qui videtur tangentis digitis adhærescere.

Rarò universale cutis vitium hoc in gradu reperitur, sed multæ sunt, è cachecticis præsertim, quæ vel ad minimum motum simili glutine diffuunt, plurimæ verò quibus manus & pedes indefinenter eo afficiuntur. Notandum tamen est multò plus apud pauperioris fortis fœminas hujus vitii occurrere, quàm apud divites & splendido luxu educatas, apud urbanas pauperculas, quàm apud rusticas, apud juniores & minùs menstruatas, quàm apud adultas. Certum est enim cutis illud vitium, in fœminis præsertim observatum, quanquam nec maribus incognitum, præcipuè in primâ juventute, à pravâ lymphæ nutritiæ crasi pendere, quæ & malè apponitur

& vix tenacitatis nativæ memor, cutem potius opplet, quàm roborat. Undè ipsis articuli debiles, gingivæ laxæ, respiratio difficilis idæam scorbuti adimplent, in quem sæpè constitutio universalis illa cutim vitians it degener. Certè acria alcalino-volatilia, aut saltem sic dicta, becabunga, cochlearia, nasturtium, raphanus, *hesperis allium redolens*, brassica, cape, aliaque hujusmodi, dùm humoribus efficaciam addunt, solidisque stimulum, his medentur malis, sive succorum formâ exhibita, sive vino cerevisiâque infusa. Huc faciunt verò præcipuè balnea apud Anglos decantata frigida, imò & glacialis, quæ potenter stringunt cutim, quam cum Angli præ cæteris Europæ populis nitidissimam obtineant, ita etiam hisce malis omnibus obnoxiam. Facile enim laxatur illa aëri humido assueta, quia pulcherrima quæque deterius deturpantur. Proderit omnia humida vitasse, lintea commutare frequentissimè, frictiones siccas instituisse manè & serò, sed præcipuè thymiamata & suffumigia admovisse ex succino & plantis aromaticis combustis, ac vincere aëris intemperiem igne rapido flammante, ad quem corpora exponere salutare est. Simul cum his omnibus diætam præcipies siccam, sine magnâ forbillatione theæ, aut infusorum quorumlibet calidorum; jubebis ut exulet à diætâ butyri abusus, & farinosorum fermentatorum quotidianus usus, quibus omnibus glutinosum spontaneum à Boerrhaavio adeò doctè descriptum & nascitur, & natum intenditur. Undè etiam corpora juvenilia non vestibis oneranda sunt, sed à foco ad apricum solem deducenda, ibique violentius exercenda. Nam si hisce malis antiqui caruerint, aut saltem si ea in exortu correxerint, id eorum arti gymnasticæ tribuerim, quâ juvenes exercebant, non verò puerulos, & quam etiam puellis suadebant, fœminei corporis debilitati accommodatam.

Appendix de Cornibus in variis corporis humani partibus nascentibus.

Quamvis tractatio hæc ad miranda potius prodigiique instar spectanda pertineat, quàm ad universales corporis morbos, tamen vitiosa hæc producta aliquam mihi attentionem mereri extrâ rerum à nobis susceptarum ordinem visa sunt, quòd de hâc productione omni ævo ab omnibus agitatum sit, & testentur omnes historici nullam penè esse gentem quæ non suis heroibus cornua

affinixerit, aut ea in diversis hominibus nata non viderit. Alcidem, Bacchum, Jovem Ammonem veteres Græci pinxere cum cornibus, & qui se pro Jovis filio voluit haberi, Alexander Magnus, cornua sibi in nummis voluit aptari & apponi. Imò cornu semper pro roboris atque potentiae symbolo habitum, ut scriptura testatur sacra, quoties symbolicè & metaphoricè loquitur. Nec mirum: apud animalia, marium optimi & valentissimi præcellunt etiam hoc ornamento; carent verò, aut saltem tenuibus tantum & debilibus ornantur qui castrationem subiêre. Cùm porrò semi-Dei illi atque heroës naturam humanam viderentur antecellere viribus & dominandi atque vincendi virtute, ipsis virium & roboris symbolum adscribi visum fuit non absurdum. Imò crederetur aliquandò cornu pro fecunditate marium signo fuisse assumptum. An cornu pro tenso & ad actionem prompto veretro habitum fuerit dubitare licet, sive ob veterum idiomatum ignorantiam, sive ob formæ similitudinem, ut etiam *σάκκον*, id est hasta, apud Pollucem in Onomastico (a) vocatur membrum virile.

At de cornutis hominibus, sive de variis cornuum generibus, in diversis corporis partibus enascentibus, parcîus locutos Græcos Medicos non miramur. Quo tempore præsertim mos fuit corpora, si quæ vitiata, aut monstrosa in origine apparerent, non extollere, cùm præsertim ea ad Medicinam non pertinerent.

Primus inter Arabas Avenzoar (b) de homine mentionem fecit cui cornu in dorso increverat. Hoc à crassis, aut grossis, ut ejus interpretes loquitur, enatum humoribus ferrâ discissum postea in ejus origine suppressit, purgando sapius hominem cum lapide lazuli; quodque magis mirere, loquitur auctor hîc tanquam de morbo non adeò incognito, cùm mentionem injiciat de magnete, tanquam de optimo ad cornua destruenda remedio. Sit penes auctorem fides. Avicennas (c) quidem de excrescentiis quibusdam loquitur quæ ad extrema articulorum nascuntur. Hæ aliquandò curvæ & extra cutem nascentes rescindi debent, & locus eorum emolliri, sed hæ eminentiæ videntur potius verrucarum naturam æmulari, aut melius tophorum, nec inter vera cornua numerari possunt. Idem dicendum est de gummi illis succrescentibus aliquandò in vulneribus articulorum quales Benedictus (d) vidit im-

(a) Polluc. Onomastic.

(b) Lib. 2, cap. 5.

(c) Canon. 4, fen. 7, tr. 3, cap. 14.

(d) Lib. 4.

menſum in volumen excreſcere, vulnerato genu, in inſulâ Cretâ. Loco calli qui reparare offis jacturam debuerat, excrevit tumor immenſo volumine protenſus, quem comparat cum cornu rupicapræ, mirando ſanè eventu, ſed quem ad cornua non benè conferas.

Illud magis attentione dignum quod narrat graviffimus auctor Fallopius (*a*), ſcilicet cornu in integris offibus, non in fracturis nati, quod quidem cornu extra carnem & cutem excrevit. Quale ſe vidiffe perhibet Patavii in femore cujuſdam nobilis ex cujus femore excrevit paxillus longus. Verùm hæc omnia protuberante offeo ſucco informia nata fuere. Sed Ingraſſias (*b*) cum Jacobo à Sorii Chirurgo vidit Panormi virginem nobilem cui non ſubtus cute, ſed ſuper ipſam oborti erant tumores, quamplurimis tuberculis recurvos, ſimulque in ſummo exacutos, cornuum vitulinorum ad inſtar. Hi tumores ferè omnibus in artubus exorti erant, ſed præcipuè manus, cubiti, genua his ſcatebant. Frons etiam & caput iis ornabantur. Ita verò lamellatim formabantur, ut alia alteri laminæ ſuperimpoſita videretur, non ſecùs ac ſi avellandarum cortices alterum alteri ſuperimponas, minorem tamen majori, ut in acutum punctum pyramidique effigiem conjungerentur. Taſti autem ſummoperè dolebant, & firmiſſimè tenacitate inhærebant. Puellam à ſe ſanatam narrat, Chirurgo opem ferente, Ingraſſias; ſed quo artificio ſilet. En certè obſervationem quam viri cognita fides vetat ne in dubium revocemus, cui ſi obſervationes alias addamus, à Schenkio (*c*) collectas, hanc certè Dalechampii obſervatoris ſagaciſſimi non licebit omittere quâ vidit Dominae de Fortine cornu digiti longitudine reſecari Monſpeli (*d*), quod certè cornu ex genere eorum fuit quæ tantum cuti adhærent, nec in offibus, ut bovina, radicantur. Cornua hæc, ut verbis Scaligeri utar, ægritudo ſunt, non monſtrum (*e*). « De quâ » principi Aboali atque maximo viro Abumero narrantibus equidem propter eorum auctoritatem adducebar ut crederem, donec » unum vidimus in dorſo remigis cujuſdam qui in Ligurum triremi » diù fuerat ».

Puellam pariter cornutam deſcripſit Hildanus (*f*), circâque

(*a*) Fallop. cap. 7. Epift. à Coiter.

(*b*) Ingraſſias, tom. 1, de Tum. præternat. pag. 336.

(*c*) Lib. 1, pag. 12.

(*d*) Annot. ad caput 37, lib. 11, Plinii.

(*e*) Scaliger annot. 199, n°. 5, ad Cardan. de Subtilitate.

(*f*) Fab. Hildanus Cent. 2, Obſ. 26.

hanc materiem multa, & sibi observata, & aliis visa congeffit; quibus superfedere animus esset, nisi nos aliqua memoranda in hisce portentosis morarentur.

Primum est exemplum (*a*) Francisci Trovibuvii Galli qui sese circa annum 1599 Parisiis alibique videndum exhibuit; huic cornu arietinum in mediâ frontis parte succrevit quem vidisse se perhibent Chr. Thuanus (*b*), Rhenodæus (*c*) & certè acutus in hisce judex Bartholinus. Hunc depictum exhibuit Hildanus ab Aldovrando (*d*), qui etiam Aldovrandus (*e*) similem historiam sibi anno 1639 visam profert. At frontes hominum cornutas non adeò raras omnes prolati auctores testantur, quorum alia ab ossibus propullulant, & hæc pro monstrosis habuerim, alia cuti soli infixæ sunt, ut in historiâ quam narravit Schenkius, & hanc pro cutis ægritudine velim haberi.

At maximè notabile cornu adnascentis post morbum exemplum publicum fecit Zach. Mannagetta Moraviensis Medicus (*f*) in Præfide Consilii & Parlamenti Divionensis Domino de Laine. Is sexagenario major constitutionis atrabilaris, longo tempore febre tertianâ continuâ exquisitâ correptus, difficillimèque curatus incidit in affectum prorsus singularem cornutum. Excreverat ei circa duarum ultimarum costarum spuriarum vertebrae tumor quidam inæqualis, durus, sensû exquisiti, ad magnitudinem castaneæ, qui per decennium, nec augeri, nec minui, neque ullis medicamentis adhibitis poterat curari: tandem à quinque annis notabiliter augeri, veramque cornu cervi junioris figuram æmulari videbatur, inque tantam altitudinem excrevit, ut nisi orbiculatim amputatum fuisset, usque ad certam aliquam distantiam (ad crassitiem circiter digiti à cute) ubi sensus incipiebat exquisitissimus, ipsum cornu altitudinem dimidii pedis excederet. Varia tentata remedia, omnia incassum; levibus enim non cedebat, fortioribus exasperabatur.

Nec verò exemplum illud singulare esse pluribus jam vidimus, & similia exempla afferuntur etiam in foeminis, ut in Hollandâ muliere annorum 30, cornu in fronte succrevisse auctor est Bar-

(*a*) Hildan. Obs. 25.

(*b*) Hist. lib. 123.

(*c*) Lib. 3, Meth. Med. cap. 2.

(*d*) Cent. 1, Ep. 20.

(*e*) Aldovrand. de Monstr. Historiâ.

(*f*) Miscell. nat. curiosor. ann. 1, Decad. 1, Obs. 30.

tholinus (a). Veslingius enatam in Patavinâ virgine ad frontem corniculam exscidit, eamque cornu vaccino æmulam exscripsit vir oculatissimus. Equos cornutos, cornibus nunc deciduis, nunc renascentibus ex equili Regis Daniæ eduxit Ol. Wormius (b) & pinxit. Sed antè alios omnes videantur historiæ à Bartholino hunc in finem congestæ in tractatu erudito de unicornu (c). Hildanus ac Schenkus tanquam oculati testes advocentur similia cornuum enatorum.

Nos verò dolet quòd illustres illi Medici, dùm rara nimio forsan ardore sectantur, minùs diligentes fuerint in vitâ, moribus, viribusque cornigerorùm illorum describendis; vix enim ex numerosis observationibus id tantùm colligitur, omnes illos cornutos ex melancholicorum numero fuisse, quòd an morbi tristissimæ singularitati non sit adscribendum dubitaverim.

Tùm verò ex pluribus è quibus paucas excerpfi historiis id mihi apparuit, cornua primùm & præcipuè ad frontem nasci, postea ad dorsum, tum verò etiam ad articulos. Præterea verò alia ex hisce cornibus intrâ cutem radices habere, alia ossibus ipsis implantata taurinorum more accrescere. Nec, licèt ulla unquam similia cornua viderim, credere tamen non possum ex illis plura à veris cornubus non differre, sed esse tophos, aut protensas verrucas, aut demùm lamellas unguium more sibi supercrescentes, adnatasque alias aliis. Nam non rarò videre est, præsertim in pedibus in quibus compressionis quotidianæ effectus ordinem nutritionis interrumpit, ungues solidescere, in molem excrescere quam sine noxâ & sine sensu abscindas & abrasas. Nec video tamen quare Bartholino, Veslingio, Hildano non credam, veram cornu materiam in humanâ naturâ observantibus. Priora certè cum Scaligero ad ægritudines referam, ex eo quòd plus in mulieribus & melancholicis observentur, posteriora verò in duas diviserim classes; alia enim, si vel à nativitate etiam parvula existant, sed increcant, monstrosa dicenda sunt, ut etiam illa quæ illæsis functionibus ad pubertatis tempus incrementum caperent. Sed quæ, aut post morbos, aut inordinate, sive ossibus, sive cuti implantentur, exordia sumunt, eà inter ægritudines numeranda, tophique sunt inorganici, nec inter producta natu-

(a) Cent. 1, Hist. 78.

(b) Olaus Worm. Mus. 3, cap. 25.

(c) Bartholin. Cent. 2, n.º 26.

ralia numeranda sunt. Cornuum naturalium originem prosequi cum tot & tanti viri circa eam egregios contulerint labores, vanum mihi prorsus videtur, & ab instituto nostro alienum. Nec enim ad cutim pertinent monstrosa cornua, cum legem in arte statuere non possint; vix ad eorum medelam aliud necessarium est præter excisionem, & supra eorum osseam originem cicatrix adducenda, cute si fieri potest prolongatâ & protensâ. Verum cum non eadem sit natura cornuum in animalibus, monentibus jampridem Aristotele & Plinio, non eadem etiam natura est monstrosorum illorum productorum. Non ergo videnda tantum sunt, sed maturè exploranda, ut constet de methodo curativâ quam postulant.

At ægritudines illæ quæ cornuum naturam primo intuitu referunt forsan & longitudinem, in eo à vulgarium cornuum caractere differunt, quòd inorganicæ sint, quòd vel ex inconditâ simul aggestâ materiâ, tophorum in morem conflentur, vel laminis sibi superpositis sensimque accrescentibus consent, in quibus laminas distinctas facit successiva accretionis forma; compressionis verò adventitiæ phænomena deprehenduntur in moleculis malè aggregatis, annulorum instar, hinc indè sese superscandentibus. Cornua certè quæ hoc mererentur nomen, nunquam vidi, sed varias excrescentias in corpore & cute humanâ innascentes & extrâ cutem formâ singulari succrescentes quis non vidit?

Eorum autem superfluorum corporum extra cutem longè prominentium prima classis ab origine trahunt natalia. Hæc cum nævis maternis confundere licet. Alia partem superfluam organicam constituunt, ut sextus digitus, nunc in pede, nunc ad manum, etiam transversim positus, officulo constans & ungue, sed nullo nec tendine, nec musculo, ut vidi. Alia demùm partem inorganicam referunt suntque cutis vitia, ut tubera insensilia aliquandò penè cornea & cultro rescindenda, & recrescentia. Hæc vulgò superficiem granulatam, mororum ad instar, referunt, interiùs lævia; sed aëri exposita, hæc lævitas perit & brevì granulorum agglomerationem pariter referunt. In cute solâ hæc ultima nascuntur & cum eâ mobilia sunt. Corpora similia equis secundum naturæ ordinem in quatuor cruribus contingunt, callosa sunt, pendentque à concretionem & compressionem textûs reticularis illiûs malpighiani, unâ cum terreâ epidermide quæ organisationem & formam amisit. Illa curatui difficilia sunt, sine cicatrice; basim enim

enim latissimam obtinent, nec nisi cute destructâ destrui possunt.

Verùm alia est forma secundæ classis earum excrescentiarum quæ scilicet corpore adulto, & cute jam firmâ, ipsam deformant. Primæ, & quæ maximè communes, verrucosæ sunt, & ex verrucis suprà se invicem aggregatis & in cumulum enormem sæpè sibi mutuò insidentibus nascuntur. Hæ postea, prout à centro magis magisque distant & ad aëra exponuntur magis, eò etiam plus indurescunt, tenuanturque ac firmantur, ita ut cornu jam referant. Eorum involucrum ex lamellis constat. In medio vulgò cavitas non una, sed plures exiguæ. Aliquandò propè cutem sanguinem fundunt, &, ut verrucæ, ab involucris papillarum nervearum pendent induratis, imò aliquandò scirrhis. Sæpè evenit ut in illis refecandis ad punctum unicum quasi centrale perveniatur : ibi verò dolor exoritur atrocissimus, nec facile sedandus. Aliquandò pro unâ resectâ, ut in arborum ramis, mille repullulant ; fitque horrida cancer facies, cujus non unam præcipuè in vultu, labiis, ad oculos toties vidimus, depinxeruntque Chirurgici auctores Hildanus, Stalpart, Vanderwiel & antè alios M. Aurelius Severinus. Certè duritiem sic prominentem pro corneâ haberi substantiâ non vetamus, modò ejus originis memores in eâ curandâ metum prudentem admittamus. Potest autem fieri ut plures eodem tempore in cutem variis in locis emineant, præcipuè iis in partibus in quibus compressio verrucis locum dat ; undè non mirum est quòd primi qui de cornibus extrâ cutem prominentibus locuti sunt, ut Avenzoar, ea pro melancholicis tumoribus habuerint, & lapide curandis lazuli. Spissior enim est in atrabilariis humorum crasis, præsertim tenuiorum, qui ut parci sunt, ita ferè solidi. Inest etiam illis acidum quoddam, acrimoniam summam contrahens, si in motum per vim circulationis agatur, coagulans, si iners supersit. Undè observatio vel constantissima demonstrat melancholicos verrucis obnoxios esse ; sed de verrucis alibi. Satis superque sentient Medici multò plus in hisce cornubus sanandis, post accuratam eorum rescisionem, dandum esse balneis atque diluentium usui pervicaci, quàm aut lapidi lazuli, aut veratro, aut aliis potentioribus medicamentis quorum vis in partem inorganicam nulla est.

Secunda horum cornuum species callosa est. Nam etsi callus compressione natus & à plurimis epidermidis lamellis sibi mutuò insidentibus conflatus, vulgò potius aliquam extensionem superficiei

quàm molis prolongationem obtineat, exempla tamen dantur clavorum, seu callorum multùm prominentium. Horum in centro sæpè stat massa prorsùs inorganica circà quam cæteræ cumulantur, tuncque quidni excrescat immensum in volumen callus? Si compressio in vicinis augeatur, in parte jam compressâ cesset. Certè summa esse debet indolentia in calloso corpore. Verùm aliquandò & quo tempore præsertim tempestates immutantur, aut varietates in eâdem tempestate summæ exurgunt, dolere debent, imò & ab ipso doloris augmento incrementum debent sumere. Illa cornua si eo nomine increfcentias similes donare decet, nullum dolorem in rescindendo ad usque basim concitant, imò nullum aliud sibi remedium expostulant præter balnea & cataplasmata emollientia indefinenter parti apposita, eamque ita foventia ut extra feratur basis calli, solutâ compressione. Undè certè omnium horumce cornuum species hæc minùs difformitatis affert & minùs ad excindendum periculi.

Tertia verò species ab ossibus ut plurimùm profecta, cutim sensim distendens, eamque sensim dilatans, tandem ita perrumpit, ut in se reflexa & ad margines tophi videatur quasi tumefacta. Id aliquandò non raro exemplo accidit ad articulos arthriticorum longis arthritidis doloribus confectorum, ita ut toti intorqueantur illorum articuli, nec digiti quos chiragra contudit formam pristinorum digitorum retineant, sed toti hinc indè protuberent, & calx illa ossea sine dolore aliquandò magnâ copiâ ex iis educatur, remanente loco vacuo quem brevè eadem explet materies. Similes inconditos & inordinatos tophos, materiem calcaream summâ doloris violentiâ emittentes sæpè suis ab ossibus extuberare mirantur siphilide veteri præsertim languentes; & scrophulosa, aut venerea ut plurimùm spina ventosa, hisce malis non caret, ita ut aliquandò crySTALLISATIONEM æmulentur tophi, aliquandò spinas, quidni & cornua? quæ si contorta, arietina videntur, si directâ & nodosa, taurina dicuntur, imaginationis vi aliquandò veros supplente defectus. Certè spinas in ossibus sic nasci & indè cutem terebrare non adeò rarum; quæ si spinæ in cute & in textu cellulari nascantur, quidni referant, raro & apud Anglos celebri exemplo, hystricis Africanæ formam, ut in illo viro quem sub nomine *porcupineman* diaria Anglica descripserunt. Possunt enim spinæ illæ mobiles esse, aut à subjectis musculis, aut à structurâ submusculari cutis non inauditâ, nec incognitâ.

Adsit enim, notante Cl. Russel, versus pubertatis tempora ingens mucii plastici proventus, adsit in quâlibet ætate acidum in humoribus prædominans, cum terrâ ossium in seleniticam naturam conversus, quidni ita selenites, aut ad superficiem ossium mollesfactorum, aut etiam in textu cellulari deposita exuberet? Tunc causæ inorganicæ & extra ejus actuositatis sphaeram positæ nullos crescendi limites imponet natura. Aëre excepta superficies exsicabitur, in rescindendo nullus exurget dolor. Si quamcumque artem velis experiri, salinis alcalicis causticis ad usque excrescentiæ basim adactis velim curare, ut structura ipsa destruat. Tum etiam interiores corporis humores ita velim immutari, ut omnis acidi intra sanguinem extantis tollatur suspicio. Undè ad hunc finem velim plures per annos aquis mineralibus alcalinis factitiis ita ægrum ingurgitari, ut tamen ab earum usu nulla, aut stomacho concoquenti, aut sanguinis moli labes inferatur. Diatam imperarem anti-acidam, roborantem, eamque tenuem, ne ingruens cacochymia novas morbo radices suppetat. Id ex conjecturâ tantum, & verisimilia prosequendo proferam. Nam si unquam aliquas hujusmodi excrescentiarum formas viderim, pendebant illæ ab evidenti veneno venereo in osseam partem deposito. Præterea rara non sunt artis, & de iis tantum loqui utile credidi quod justæ exprobrationi noluerim subjici, si aliquid quod ad cutem pertineat prætermiserim, cum tot præsertim & adeò fide digni auctores ad hæc enarrandas sibi visas historias tempus insumpsisse crediderint utile.

C A P U T I I.

De Vitiis in ipsâ cute nascentibus quæ formam cutis deturpant.

UT in ipsâ cutis substantiâ nascuntur sæpè vitia quæ fundo ipsius penitiori labem inferunt, ita alia est classis malorum quæ intimum ejus textum non attingunt, sed ipsius superficiem quasi lambentia, gratiam & decorem ejus deturpant; eoque magis à nobis aliquam merentur attentionem, quòd cum affligant in magnâ functionum integritate, plus curæ & sollicitudinis dant, præsertim pulchro illi sexui, cui decor & lepores pro magnâ felicitatis

parte habentur. Indè tot empiricaremedia, tot methodi metuendæ, quarum minimum scelus est, quòd ab earum usu præpostero malum invalescat: etsi enim vitia de quibus nunc agimus, in ipsâ cute nascantur, nec altius radices infixas habeant, si destruantur immature, non vacant tamen omni periculo. Possunt etiam vitia à cute incipientia & repelli, & altius propagari, cùm fieri possit, ut ipsa cutis conceptum fomitem partibus etiam internis insinuet, hientque sub epidermide tot absorbentium vasorum millia quæ venenum à causâ externâ in cute factum & educatum, reddant sanguineo fluento. Quod si aliquâ probatione indigeret post erudita Abr. Kaw Opera, post Hippocratis & antiquorum sancitas observatione leges, & inunctionum mercurialium efficacia, & luis variolosæ methodus inoculatrix satis demonstrarent. Verùm non omninò mirandum est, si tam pauci auctores de iis de quibus nunc agendum est morbis fusè tractandum censuerint. Cùm enim illibatâ cæteroquin sanitate efflorescant, fatendum est paucis omninò de corporis externâ decoratione agentibus, partes has susceptas fuisse, gravitatemque medicam his nugis turpe duxerunt sacrare, quæ tamen neglectæ nugæ seria possunt mala adducere, officere perspirationi, coctiones pessumdare, cachexiam invehere, & in corporis deformitate mentem afficere melancholiâ.

ARTICULUS PRIMUS.

De Stigmatibus, Exanthematibus, & Papulis à solo cutis vitio pendentibus.

Stigmata græcè *στυμα*, macula, punctum quo quis inuritur à *σιζω* pingo, vulgò habentur pro notis per artem impressis, quæ notæ olim servis inurebantur non bonis & frugī, sed illis qui ad fugam erant propensi: barbari pariter hæc sibi inurebant stigmata, apud quos illud pro ornamento erat. Hinc stigmatias dicebatur servus vilis & contemptu dignus (a). Undè etiam stigma apud Latinos metaphoricè dicebatur infamia (b). Sic etiam epigrammata & versus maligni dicebantur stigmata infligere, ut apud nos dicuntur pungere *piquer*. In eorum manibus qui militiæ adscripti erant stigmata notabantur (c). Idem & fabricensibus fiebat, omnibusque quos intererat latitantes agnosci. Sed quo pacto

(a) Cicero lib. 2 offic. 25.

(b) Sueton. in Jul. Cæs.

(c) Veget. de re militari, lib. 1, cap. 8.

inurerentur illi, an signis igneis, an tincturâ è succis plantarum? Certè si priori methodo inurebantur, deleri non poterant, si posteriori, erant sæpè renovandi, cùm per se delerentur. Hanc tamen posteriorem methodum plus viguisse crediderim, nam Seneca de Philippo ait (a) mandasse illum Pausaniæ, ut ingratis- simo hospiti stigmata inscriberet. Porro indignatus Seneca exclamat: dignus certè fuit cui non inscriberentur litteræ, sed insculperentur. Præterea Aëtius (b) remedia scripsit ad delenda stigmata, & Plinius ea ait fimo columbino sanari, quæ notat posse sine cicatrice deleri.

Verùm apparet ex Aëtio methodum stigmata inscribendi non unam fuisse. Nam & de stigmatibus simplicibus loquitur, & de iis quæ acûs puncturâ infligebantur, dein tinctura adhibebatur ex succo acaciæ Ægyptiacæ & atramento; eaque erant stigmata quæ militibus apponebantur ut honorifica, nec delenda. Videtur verò Aëtius etiam stigmata vocasse quod nos vibices appellamus, notasque à verberibus frequentibus inflictas, in quibus post discussum dolorem remanet sæpè nunc tumor, indurato sub cute textu cellulari, nunc depressio, eodem contrà inanito & solidato. Verùm res apud nos rarò occurrit, sed videntur apud antiquos verberonum servorum humeri & stigmatibus & callis insignes, quùm effræna herorum sæpè servis pejorum licentia in eos sæviret, nullo legum coercente freno. Quidquid verò sit de iis chronicis verberum insigniis, certè medicamenta quæ & Aëtius, Archigenes, & P. Ægineta (c) circa stigmata commendarunt, ea rubefacientia sunt, & nata phlyctœnas in cute concitare, imò & latam atque superficiariam suppurationem, qualis, si continuata horum fiat applicatio, à thymelæâ & cantharidibus excitatur. Nam medicamenta illa & calcem vivam & auripigmentum & natrum recipiunt, nec natrum simplex, sed calcinatum &, ut aiunt veteres, exustum. Ait insuper Aëtius idem medicamentum valere ad tollendas myrmecias, seu maculas cutis nigricantes. Certè de stigmatibus quæ apud nos non pœnæ, sed ludi gratiâ multi sibi insculpi student, & quæ vulgò in brachiis, aut femoribus gestantur, ut apud Melitenses satis moris est, & equitibus illis junioribus qui Melitam navigarunt videtur ludicrum, præscripta

(a) Lib. 4, de re benefic. 37.

(b) Tetr. 4, Serm. 4, cap. 12.

(c) Paul Ægin. de re Medicâ, lib. 4, cap. 12.

ab Aëtio medicamenta nunquam ad hæc signa delenda sufficerent. Cutim scilicet pungunt leviter acu acutissimâ, ita ut è singulis punctis aliqua sanguinis guttula exiliat. Levia hæc vulnera pulvere complent pyrio, illumque leviter inflammant, ita ut hepar sulphuris inflicta plagas repleat. Tinctura fit altior totam cutem ita penetrans, ut sine ejus substantiæ destructione nunquam possit tolli similis macula; adeoque certè græcum illud medicamentum vanum hîc foret prorsus.

Verùm Tartari, seu potius Scythæ sibi apponunt pigmenta coloris diversi ex variis herbarum succis conflata. Hæc forsan, si non ita altè penetrent, deleri possint, sed quod ex tithymali, ficûs succis, toxicodendro, aliorumque causticorum impressione cuti signum imprimitur, solo tollitur tempore; ut quotannis videmus manus earum fæminarum quæ eruendis nucibus & ex primo cortice eximendis insudant; nigerrimas fieri; at post paucos menses detrita epidermis, mucosusque textus novum colorem accipiunt, quem si tamen citiùs tollere volueris, lixivio alcalino manus lavare pluries in die sufficiet. Aliquando ferro ignito solo stigmata inuruntur, ut moris est apud nos iis humeros comburi sceleratis quos ad remos tribunalia damnant. Vestigia supersunt pauca, sed combustâ & addensatâ cute insanabilia, nisi cicatricem novâ cicatrice velis detergere. Suppuret enim hoc in casu cutis necesse est, & cellulae ad se invicem adducantur. Quam tamen operationem aliqui subire maluêre, quàm tristes præteriti sceleris reliquias circumferre. Verùm hæc ad decorationem potius corporis quàm ad ejus sanationem pertinent.

Non dicendum idem est de vibicibus quas flagra & verbera potius in textu cellulari quàm in cute relinquunt; quæ omnia possunt stadia percurrere à levissimâ phlogosi ad gravissimam usquè inflammationem, imò & gangrænam. Sed quædam hîc intercedit differentia inter cæteras inflammationes & illam de quâ conquerimur. Nam hîc ne erethismus gravis sæviat, impedit ipsa vasorum contusio, undè stupor quidam oritur & vix ullus, nisi ad motum, dolor. Verùm ubi jam restitui incipiunt vasa & resolutio fieri, tunc enormes exoriuntur dolores & veri cruciatus, hinc nervis compressis, illinc distentis, & textu cellulari in immensum crescente. Fovenda certè cutis emollientibus primùm, postea tonicis resolventibus, omniaque facienda tum ad cruorem

resolvendum, tùm ad vasa refarcienda, quæ plurimi tractatus de tumoribus docent. Ad nos verò materies illa non spectat. Si qui tamen supersint à vibicibus inflìctis tumores, ii etiam lento solventium farinarum usu tolluntur, at farinæ illæ vino incoquantur, aut decocto foliorum atque radicum solventium, sigillî salomonis, thamni racemosæ, bryoniæ, aliorumque similium. Prætereà verò addenda, interiore usu, diluentia leviter tonica, qualia sunt folia theæ, bugulæ, faniculæ, eupatorii, virgæ aureæ, aliorumque multorum.

Scire simul licet nulla hîc in cute læsâ & incalescente esse emplastica admovenda, quæ qualitate rancescente nocerent certissimè & suppurationem atque lacerationem partibus distentis inducerent. Quæ suppuratio in parte malè dispositâ & ferè laceratâ non facilè in bonum pus adduceretur. Idem esto iudicium de ictibus à fustis, à balistis non penetrantibus, quæ omnia non aliâ ratione agunt quàm contusionem inducendo vel pessimam, vel levem. Hæc porrò accidentia apud Chirurgos auctores fusè descripta habentur. Satis sit scivisse in hisce malis nil melius esse, nil plus conferre, quàm si recenti malo & inflammationi adhuc crudæ succurratur, per opportunum venæ sectionis repetitæ usum; cùm experimentis Lewenhoeckianis primùm, dein etiam Hallerianis nil plus impactos in vasorum extremis globulos revelat venæ sectione. Undè etiam pallescunt à venæ sectione partes afflictæ. Tùm etiam prohibendum ne homo alioquin sanus alimæntis sese ingurgitet, quibus cruda in vulnus aggererentur, & resolutioni obices ponerentur vix superandi.

Exanthemata verò, seu papulæ, in corpore cutis nascentia, sine ullo ab internis repetendo nixu depuratorio, rara sunt, cùm cutis inter organa ad depurationem comparata & secretoria præcipuum sit, ea autem exanthemata de quibus nunc agimus ad cutem tanquam corporis universale tegumentum pertineant, & à causis ipsi peculiaribus pendeant.

Causæ ergo illæ nec ab alimentis, nec ab animi affectibus, nec à somno petendæ sunt, sed tantùm aut ab acris superincumbentis actione, aut à diversis in cutem illabentibus. Ab hisce quidem solis causis omnia exanthematum genera de quibus jam alibi fusè locuti sumus possunt effingi, hydroa, maculæ, papulæ, ephelides, pustulæ, pustulæ suppurantes, phymata, *αμυχαι*, *φλυζαχια*, *ἀμυχώδεις ἐξανθήματα* (Coacarum), & omne horum omnium

genus de quibus jam fusè, ut à causâ interiori pendentibus, egimus. Verùm rarum est hæc, si præsertim notabilia sint, à causa exteriori concitari, sine concursu & consortio interioris causæ. Quæ ut dignoscantur, summoperè attendendum est ad diagnosim causarum & ad discretionem symptomatum cuique causarum generi essentialium.

Frigoris actio cutim, crispatione inductâ, & fluidis hærentibus, in granulofos tumores elevat: gallinaceam cutim dicunt nostrates; hi ad calorem foci levioris brevè concidunt & extinguuntur. Accedat ex altis penetralibus corporis accitum vitium, quidni phymata, furunculi, exanthemata nascantur?

Caloris actio in cutem pariter illi tumores novos conciliare potest. Omnis humorum moles, omnis solidorum compages, sensilitas ipsa cutis ad furfures primùm, dein erysipelata, phlegmonas demùm producendos concurrunt, mutatâque totiùs corporis diathesi & in inflammatorium versâ vitium; quid mirum si vibices, anthraces & pessima quæque mala in cutem eliciat calor externus?

Nulla enim est ad putredinem magis apta dispositio. Nulla ergo ad suppurationem magis inclinata inflammatio, quàm quæ à calore pendet. Sed jam cutim quasi malorum altricem incusare non licet. Mulieribus gravidis sæpè cutis sic deturpatur, ut matronam nobilissimam in nigritam prorsus conversam observaverim; sed nigredo illa à graviditate & compressione partium orta, pigmentique nigri quod undiquè intra corporis organa reperitur deviatione, nihil cum cute commune habebat, nisi quòd illa vitium aliundè natum suscepisset, & oculis videndum exhibuisset, ut qui sæpè ab intenso frigore in non assuetis nascuntur icteri; hi à concretâ bile pendent, cutem tantummodò maculis contaminant.

Verùm directiùs agunt in cutem externa illabentia, sive illa ex vegetabilium, sive ex animalium genere sint. Ea verò ex genere pungentium, aut contudentium, aut irritantium sunt. De animalium puncturâ alibi agendum erit. Pungentia vegetantia, aut mechanicè agunt, aut vi irritante. Sic rubi, spinæ rosarum, milleque alia veprium genera, vulnus evidens inferunt: ab his sanguis educitur, plagâ quidem simplici, quamvis instrumento vulgò circulari adeoque contudente inflicta sit. Undè brevè cicatrix inducitur, sed non sine aliquâ inflammatione, quæ præ volumine corporis

corporis pungentis, non pus, sed guttas aliquas levis ichoris fundit, nisi à corporis fundo, humorumque vitio hìc, vesicantium more, nova accersantur symptomata. At duplex est adhuc forma pun-
gendi in infixis vegetantium foliis atque stipitibus, spinis dicam, an corporibus simul tenuissimis rigidissimisque, & instar spiculo-
rum agentibus; tales sunt urticæ spiculi, tales sunt phaseoli illius
Americani quod vel leviùs illitum manui pruritus illicò excitat;
tales sunt aliæ multæ plantæ quæ sub quovis cœlo reperiuntur.
Infixæ illæ videntur urere ad sensum: adeò fortis est vehemens-
que quem concitant pruritus. Tùm verò cutis non rubet tantùm,
sed & in papulas elevatur; quæ ruberrimæ, & in medio apice
perforatæ.

An verò solæ tenuitati rigiditæque hamatæ spiculorum illorum,
an etiam liquori ab urticis exsilienti puncturæ atque ustionis sen-
sus debeat ambigi potest. Verùm hæc omnia symptomata brevì
solutione cùm sanentur & fursure indè nato, ob epidermidis sepa-
rationem quæ, quoties tumor aliquis adfuit, necessariò sequitur,
cum oleo amygdalarum dulcium vel olivarum illito facillè curen-
tur, imò & aceto mitigentur facillè, nullam videntur altam impres-
sionem cuti infligere.

At alia est impressio plenius irritans & vi causticâ agens quæ
etiam in cadaver calefactum aliquam impressionem excitat.
Hæc videtur agere cellulas textûs mucosi destruendo forteque
erysipelas inducendo. Talem vim in resinis quibusdam lactescen-
tibus reperiatis, tythimali, toxicodendri, lacte flavo chelidonii
majoris, lepidio qui ad tollendas λεπίδας, seu maculas nomen acce-
pit. In lacte ficuum aliisque multis pariter invenitur, sed præci-
puè in cortice thymelæ superat; hic enim vincula epidermidis
crispando rumpit aliquandò cum vix ullo doloris sensu; aliquandò
fæviùs, liquoris caustici instar, rubefacit primò, servatisque omni-
bus erysipelatis gradibus phlyctœnas attollit, & si diutiùs in cutem
agat, aut, quod melius est, renovetur ejus actio, escharam inurit.
Undè sub escharâ inflammatio, irritatis naturæ viribus, exoritur,
& vera sub ipsâ escharâ suppuratio. Agunt enim causticæ hæc sub-
stantiæ in solida ea crispando primùm, dein etiam lacerando, &
liquorum affluentium mutant texturam coguntque in liquidum
irritans. In iis indè subsidium quærit ars medica quo artificiosam
efficiat per cutanea vasa depurationem.

Alibi locus sese offeret de cantharidibus loquendi. Nunc

tractantibus de vitiis cutis à causis externis in illam impulsis, brevis saltem injicienda mentio de mutatione quam ipsi inferunt aquæ stygiæ venenatæ, aut simplices, aut metallis imbutæ: quid acidis illis contrarium alcali in causticam evectum calcis additæ ope efficaciam possit efficere, quid demùm calx viva aliaque sic jure meritòque dicta caustica intentare possint perpendendum est.

Omnia hæc primùm spiculis acerrimis atque venenatis solida lacerant. Sed prætereà acida potentissima serum liquidum quasi vorant & sorbent, terramque animale ex unione suâ præcipitem agunt. Alcalia & calx viva mucum destruunt animale, terræque locum invadunt & occupant. Sciunt Chirurghi, quanta eveniant mala, si immoderatiùs hæc fuerint applicata. Tota destruitur organisatio quâ cutim contigêre. Intereà partes metallicæ solæ ferè & ab acidis penè liberæ remanent, ita ut si tinctura metallica multâ aquâ mitificata vim amiserit causticam violentam, jam escharam profundam non inuret, sed maculam solam altè imprimit quæ suum referet metallum v. g. violaceum ab auro. Soli spiritui nitri id peculiare, ut quas attigerit partes flavo colore imbuat.

Sensim quidem detritâ epidermide & textu reticulari renovato maculæ illæ avolant, sed his etiam leviùs apposisis statim stupor in parte affectâ exoritur, induratis evidenter epidermide & textu reticulari. Id verò probat ea omnia salium more agere, quòd nisi solvantur aquâ, aut saltem eâ tantisper diluantur, actio eorum nulla est. Eorum etiam actio mechanica & salina per ea experimenta demonstratur quibus constat cadaveri admota caustica, licèt calore & liquore vitali non fota sint, tardiùs, sed certè tamen escharam inurere (a): quorum experimentorum seriem scire qui voluerit, adeat acta Acad. Regiæ Scientiarum. At in vivis quò tenerior cutis, eò profundior eschara, quò durior & arida magis, eò efficaci causticorum actioni resistit ampliùs. Hæc pauca suffecerint de materie fusiùs ab aliis tractatâ.

ARTICULUS II.

De Maculis indolentibus in cute nascentibus.

Maculatam cutim uno & variis in locis ab humano, seu potiùs vulgari colore abludentem videre ita familiare est, ut vix nisi vitium notabile hæ maculæ afferant, ad eas attendatur.

(a) Acta Acad. Reg. Sc. 1732.

Verùm macularum illarum aliæ parvæ sunt, aliæ grandes & totam cutim commaculant, paucis exceptis intervallis; aliæ colorem naturali proximum servant, aliæ ruborem, nigredinem, violaceum colorem affectant. Quarum ut natura & causæ intelligantur, notandus est antè alia omnia status cutis nativus qui non colore solum quem norunt omnes, sed quâdam sanitatis notâ viget, nitet, floret; qui flos, quamvis ad juventutem præcipuè pertineat, in omnibus tamen ætatibus ita reperitur, ut potius amissus agnoscatur, quàm præsens reperiatur. Hic est ille Græcorum (a) *αὐθός χροῖας* qui ubi in amicis extinctum videmus, sollicitos quærere cogit, an valeant? an quid illis diri contigerit? Nam florem illum animi pathemata destruunt etiam. Eum in sanis destructum videre si volueris, aspice homines è carceribus aut mineris recens egressos; his cutis flavescit, etiam per spatia, & sæpè non in universo corpore: imò melancholici etiam sine ullo alio vitio aliquandò etiam similibus cutem habent deturpatam. Undè Plautus, *viden' corpus totum maculis fædari luridis, atrabilis vexat hominem.*

Quin etiam sæpè fit ut cutis, ubi nitorem perdiderit, rursus dum eum recuperat, per spatia pariter illum recipiat & in spatiis illis jam nitor & cutis color naturalis, in his pristina fœditatis nota per magna intervalla remaneat. Imò per totam vitam vidi maculas similes à primâ origine permansisse. Hæc autem cum in hominibus cæteroquin valentibus accidunt, si inquisieris à quânam pendeant origine, pronum erit responderi ab aliis, nescire se, ab aliis morbum aliquem incusari & languores toleratos. Verùm hæ maculæ ubi per aliquod tempus duraverunt, parum negotii faceffunt Medicis; cum enim à causâ jam longè semotâ pendeant, vasaque cutis & pristinam figuram & tonum antiquum mutaverint, nil superest agendum.

Si autem causa præsens adsit cum effectu proportionem servans, hæc cum ut plurimum interna sit, cum sibi propriam illa curationem vindicet, sublata illa cutis pariter tollet marcescentiam & delebit maculas. Accidit ut, licet causa vehemens emendetur, remaneant tamen in cute maculæ altiùs & extra centrum activitatis medicamentorum impressæ. Memini me vidisse hominem qui omnibus similes cutis maculas ostendebat, quas sibi ab empyrico post haustum validum purgans aiebat inflictas

(a) Alexand. Trallian. lib. 12, cap. 4.

nullâ delendas arte. Alias nigricantes plurimas hîc & illûc dispersas vidi in homine sanissimo, cui imprudentius arcanum ex auro & mercurio porrectum fuerat.

Causa igitur illarum macularum in cutis concidentia repetenda est & ariditate ejusdem, aut per vacuationes arte & spontè factas provocatâ, aut per longam diuturnamque spasticam strictionem; vel demùm à vitiatis imò destructis quâcumque viâ quâcumque ratione coctionibus, pendet vitium illud maculosum.

Diagnosis evidens est. Causæ ex symptomatibus & notitiâ præteritorum aucupandæ. Prognosis, nisi ad foeditatem, simplex: si quæ verò sperari potest curatio, ea in diluentibus, balneis, usu moderato alimentorum eupeptorum, euchymorum quærenda est, aëre submiti, non ab æstu inclementius vexato, sed præsertim subhumido & frigidiusculo, qualis est insularum, præcipuè si à tali victu exulent fortiores animi affectus. Pariter studia acriora, uno verbo, omnia quæ ex Sanctorii & Gorteri præscriptis valent perspirationem interturbare, vel ob subitam vasorum concidentiam, vel propter spasmum eorundem habituales fugienda sunt.

Nec est tamen cur hîc diutiùs insistamus circâ monstrosas quasdam maculas quæ natura aliquandò, si fas est credere, produxit, ut ait Aulus Gellius Ptolemæum in triumpho Alexandrino produxisse hominem ex albo & nigro ita variè distinctum ut horrorem omnibus incutierit spectaculum illud. Nec ergo de colore nigritarum qui naturalis est, nec morbosus, injicienda quæstio est. Omnes hæ colorum varietates quæ genus humanum distinguunt ad textum reticularem Malpighii pertinent, qui nunc pigmentum atrum recipit, nunc fuscum & subflavum, nunc rubescentem. In eo tota differentia est reposita, ita ut etiam possit in textu reticulari liquor alienus intromissus maculas efficere.

Verùm præter maculas illas universales aliæ sunt adhuc contrâ naturam perpendendæ, quæ non à formâ solùm, sed à colore diversitatem trahunt.

Primæ de quibus agendum est ex sunt quæ non perpetuæ, sed aliquandò sese occultantes, aliquandò contrâ magnâ violentiâ cutem vitiantes eundem tamen semper locum occupant. Hæ, si flavæ sint, vulgò biliosæ nuncupantur; si fusæ, ad atram bilem referuntur; si albidæ & pallidæ in cute benè coloratâ distinguantur, lymphaticæ & pituitosæ dicuntur (a). Licèt enim maculas ad faciei

(a) V. Galen. de Simpl. Med. 7.

morbos videantur veteres sub nomine (a) των λεπίδων exulare jussisse, non tamen minùs in omnibus corporis partibus apparent. Præcipuè verò emicant in gravidis quarum jam dixi me unam vidisse totam nigredine perfundi, cujus in gratiam cùm plura similia exempla conquirerem, ut mulieri afflictæ illud saltem afferrem solatii, sæpè numero mihi contigit non unam videre quæ similibus maculis hanc illamve partem deturpatam haberet.

Verùm, etsi illarum macularum exortus sit in cute & illis præsertim contingat qui cutem, ut ait Hippocrates (b), ἀλμυρῶδεα habent, *salsuginosam*, tamen evidens est illas in humorum vitio depuratorio consistere, perspirationemque potius quàm cutem vitari: undè & textui mucoso reticulari labes delenda infligitur. Præterea verò antequam de naturâ macularum istarum pronuntietur, summa cura habenda est, præsertim in flavescentibus & albidis, ne pro maculis habeantur superficiarii herpes; nam sæpè sic larvati incipiunt illi. Herpetica aut lichenosa est natura macularum illarum quæ sæpè mentum genasque mulierum etiam benè valentium, exasperant, & colore mutato, vultum antea candidiorem per partes commaculant; larvam mulierculæ vocant ab iis misere reformidatam. Cæteroquin in nostram opinionis partem veniunt antiquiores magistri qui maculis istis ingentem remediorum apparatus suadebant, ex illis quæ ad humores detrudendos atque corrigendos apta libros complent & methodos medicinales.

Aliæ maculæ exque perpetuæ, licèt aliquandò fortiùs emicent, aliquandò ita debiles sunt ut delitescere videantur; ex sunt quas vernaculâ linguâ *taches de vin*, maculas vini appellant. Has vitium in substantiâ & efformatione cutis crediderim; cùm ex omnes à nativitate ortum trahant, nec ullas unquam viderim, nisi ab origine & nativitate connatas. Eas porrò, licèt maculas vocent, ad tumores potius ablegaverim. Turgēt in iis plexus vasorum ruberrimorum, deest illis locis textus reticularis, adest epidermis tenuissima. Inter plexus illorum vasorum adsunt sæpè, acini in morem, tubercula tenuia, rotunda, pariter rubra. Nec in iis forma eadem: sunt enim quæ rubent intensè & in motibus ingentibus tùm animi, tùm corporis videntur inflammari, ut gallorum gallinaceorum cristæ. Aliis color fuscus ad venarum cutanearum colorem accedit, & à plexibus venosis videntur præcipuè conflari. Sunt quæ tumeant

(a) Eust. Rudius, lib. 2, cap. 4.

(b) Lib. 6, aph. 12.

in motu, quæ sub hyemem livescant : æstivo tempore, ubi raref-
cunt omnia, videantur pariter rarefcere & tumefieri, undè vul-
garis fabula ea efflorescere, cùm vitis flores concipit.

Vitium illud vix ullis phœnomenis distinguitur, nec variabile
est : augeri volumine, seu potius spatio pro corporis magnitudine
sæpius videtur. Pallefcit in morbidis & languidulis ita ut in cadave-
ribus, saltem recens mortuis, vix nisi asperitate notetur. In putref-
centibus reviviscit nigredine notabili, ita ut vitium merè orga-
nicum videatur. Sensilitate nedum cæteras cutis partes antecel-
lat pars maculata, contrà videtur eis minùs sentire, licèt facilè
laceretur & sanguinem fundat, nec suppurationem tamen concipit.
Juvenibus puellis, dùm menstrua eruptionem minitantur, inten-
sus maculis illis color est, minùs est vividus menstruis ritè exactis.
In senioribus rugæ & epidermidis incrassatio de colore demunt,
ideòque minùs notabile est vitium, quòd minus nitoris à vetulorum
cute postuletur.

Deforme verò & vel nativas Charites longè fugans vitium, seu
ipsiùs formam, seu sedem consulas, quomodò curari possit hùc
usquè neglectum. Deest enim vera cutis substantia, & loco cutis
alia pars substituta est. Undè si parvulum sit & in facie non situm
(ut novi universam gentem alioquin pulcherrimam quæ sic in
dorso notata est) vix aliquid in hoc vitium facere aut ars, aut
ratio suaferit. Si verò vultum occupaverit & aliquid spatium
invadat, an id tentabimus suppuratione eradicare. Obstat cutis
structura cellularum apparatu carens, & in plexum vasculosum
nec suppurationi aptum conversa. Si vitium destruxerimus,
remanebit cicatrix efficienda. Verùm, cùm ad cicatricem requi-
ratur ut à fundo & oris bona caro nascatur, granulaque cellulosa
exsurgant quæ cicatricem efficiant laudabilem, periculosum est
ne, deficientibus requisitis ad hanc principiis, quæ succrescit
cicatrix in vasorum rubrorum prolongatione consistens, aut non
bona sit, aut si è fundo succrescentis carnis, ut aiunt, luxuries
reprimatur, profunda inuratur cicatrix, quæ nisi ab ossium am-
bientium obstaculis præpediatur, supererit cavum novo deformati-
tatis genere infame. Utcumque hunc malorum finem exoptent
miseri, tamen, ut plurimis exemplis constitit, deerit hoc ipsis sola-
tii. Renascitur enim loco vitiatæ cutis macula vitiosa. Adeò
altè impressum germen naturæ mutavit ordinem.

ARTICULUS III.

De Lentiginibus.

Lentigines vulgò *taches de rousseur* apud Gallos dictæ, sæpè cum ephelidibus confunduntur de quibus jam actum est. Sed ab iis tamen si naturam consulueris, differunt 1°. quòd ephelides ætate crescentes, sub aprico & aperto sole vultum & manus puellarum fœdantes, post hyemis prima frigora vulgò corrigantur, & abeant quidem, nisi datâ occasione non reditura; 2°. quòd manus, vultum & partes denudatas tantùm occupet ephelis, lentigines verò, licèt in his partibus etiam ut plurimùm emicent, in totam tamen cutem decumbant, nec dispareant, sed fixæ persistent; 3°. demùm quòd ephelides ad omnes æquè juniores pertineant, lentigines verò eos tantùm adorianatur qui pilis rufis, seu aureis donantur.

Et certè ex duobus gemellis, alter hoc colore rutillet, alter verè fuscus sit, eodemque nutrimento usi fuerint & eâdem primâ elementorum communione, latet in primigenio semine, in formationis rudimentis aliquid quod rufo colore rutilantem ab alio distinguat, cutemque utriûsque discriminet, quod quoniam non in sanitatis tantùm, sed & in morborum differentiis aliquas inurit notas peculiare, observatione liceat prosequi.

Flavus color ferè omnibus infantibus nascentibus, in raris sparsisque capillis communis est; aut saltem, etsi aliquot fusci nascantur, rarus est hic color præ flavorum numero. Imò multi sunt jam grandiores quos rufus color & aureus comæ distinguit, quibus tamen ætate jam adultiori capilli, pili, barbaque nigrescunt, & quò quisque puer magis ætate invalescit, eò differentia etiam notabiliores evadunt. At quamvis sine erroris metu possit pronuntiari diversitatem pilorum pariter diversitatem cutis notare, cùm notabilem in accidentibus discrepantiam non indicet hæc qualiscumque differentia, nostrum non est illi inhærere, melioribus forsan quondam observabuntur oculis.

At duo sunt pilorum colores qui accidentia sua sibi habent, & in cutis morbis notandi sunt, quòd cutim summè variare faciant. Colores illi sunt rufi, seu rufo-aurei, & absolutè nigri, id est, qui nigrum colorem ita referunt, ut etiam pigmentum aliquod cuti inferant, qui color rarus est & aliquibus profapiis gentilitium

vidi, quæ quidem omnia ruforum incommoda patiebantur.

Rufis omnibus textus cutis subtilior est & tenuior, simul addensati minoresque pori. Undè cutis præter aliorum hominum morem albicans est atque nitens. Ad tactum textus cellularis sub cute laxior & quasi flaccidus magis. Cutis ipsa dura & etiam falsa, *αλμυράδες*. Oculi ut plurimum rutilant & rubent, quamvis iris aut flava, aut cærulea sit. Vox ut plurimum gracilior. Sæpè etiam vel pro minimâ causâ pruritus, aut cum, aut sine pustulis facillè evanescentibus, si fricetur cutis apparentibus, in quiete jam nulla suâ vestigia relinquentibus.

Interea verò corpus olidum, turpiterque fragrans, si præsertim incaluerit, & ad minimum motum pedes latè sudorem spargunt vix definiendum, nauseabundum, putrem & vix, nisi summâ fugandum munditiæ. Præ omnibus corporis partibus olent & immundum latè spiritum diffundunt axillæ, inguina, auricularum pars postica & tota cutis capillata: at nihil fetidius, nil putidius axillis in quibus, ut loqui amant poetæ, gravis hircus accubat.

Urinæ etiam fortiùs fragrant, & vel levi de causâ fiunt jumentorum similes, magno indicio in iis perspirationem peccare; quod etiam indè fortiùs demonstratur quòd ad vehementia exercitia, vini potum largiorem, lautiores epulas, omnes incalescentiæ causas odor ille expandatur & mirum in modum diffundatur. Væ illi cui fervente syrio, fortuna mala contigerit ut tali vicino in ecclesiis, aut rhedis publicis fruatur. Vidi fæminas eâ viciniâ in deliquium animi incidisse. In fæminis atque in maribus idem vitium iisdem accidentibus stipatur; nisi quod fæminis & mollior sit & magis nauseabundus odor, muliebre quid addens; an quod à cute nitidâ meliora sperans imaginatio turpiter hallucinetur? an quòd res reverà ita se habeat? viderint doctiores: certè circà menstrua nihil est intolerabilius ad odoratûs sensum rufâ mulierculâ, si sordes præsertim accesserint.

Idem in viris & fæminis verè nigricantibus observare contingit, quibus iris nigricans, nec rutilans oculus, ut in rufis, at cutis ad usque genarum mediam partem pigmento leviter atro intingitur, & odor qualis in rufis à partibus supra dictis exhalat, sed minùs nauseabundus, magis pungens. Utrique constitutionis speciei capilli tenues quidem, sed pinguiore & amurcâ obsiti, imò & ad radices ingens sordium in illis albescentium, in his nigrescentium,

nigrescentium proventus. Nec in morbis plurimis indifferens est notasse quo quis colore capillorum donatus sit. Verùm antè omnia notasse sufficiat, quòd ut aliquis rufus dicatur non necessarium sit ut omnes æquè capilli atque pili eodem donentur colore : scire debemus dari semi-rufos, semi-nigros, qui eadem incommoda, sed minori periculo patiantur, ita ut multis capillorum rufus color fuscâ barbâ redimatur. Parciùs ad eos nostra pertingit theoria ; sed adamussim ad eos pertinet qui superciliis, ciliis, barbâ & capillis pilisque cutaneis rufi sunt. His odor undequâque pessimus, & in morbis etiam anginosi atque gulam occupantibus maximum eis periculum portenderunt Sydenhamus & ab illo Boerhaavius. Tùm verò periculosius aliis visi sunt variolis conflictari, & si quod exanthema, si quis abscessus effloruit, multò majora incommoda iis impendent, imò & multò difficilior est curatio. Etenim non pus verum & legitimum in iis expectandum est ; sed pus illorum olet, & semper habet aliquid ichorosi.

Certè patet differentias hasce quæ inter rufos & reliquum hominum genus intercedunt esse repetendas ab ipsâ cute quæ humorem separat acerrimum in propriis glandulis atque oculis arctioribus spiritui illi rectori exhalando aptis, ut odor ille axillarum declarat.

Ex eâdem origine oriuntur lentigines illæ, quæ rotundæ ut plurimum, sed aliquandò ita densæ atque confertæ nascuntur, præsertim in vultu brachiisque, ut color cutis indè à nitidissimo in flavum versus sit. In brachiis & dorso vulgò nimis confertæ apparent illæ, quamvis aliquandò per glomera cumulentur in unâ parte, dùm vicina iis caret. Junioribus & fæminis præcipuè, lentigines ex flavo albæ sunt, senectus eas fuscas reddit & ferruginei coloris, *πήλιωμαλα* Græcis dicta. Undè nihil fœdum magis quàm ruforum canities, quæ ut tardiùs apparet, sic etiam ab oppositis deforme offert spectaculum.

Cæterùm in hoc malo diagnosis evidens, prognosis simplex : nam licèt possimus variis plumbatisque præsertim tincturis colorem capillorum & mutare, & dissimulare, lentiginum impossibilis est curatio, cùm pendeat ab ipsâ cutis substantiâ. Undè mulieres solent fuco & albis pigmentis cutem onerare. Dissimulant quidem sic præsentis maculas, sed interea vitium intendunt. Colorem enim è flavo in fuscum immutant, sicque demùm extinguuntur.

omnes reliquæ Charitum, senectusque anticipata à fuceo plumbato & adstringente rugas juvenili adhuc faciei inurit, simul maculas fuscas reddit & aspectui horrendas, melasmata Græci vocarunt (a).

Diffusè, aut saltem amplè de lentiginibus tollendis tractavêre auctores (b) qui de decoratione vultûs tractarunt, easque ut plurimum cum ephelidibus confuderunt, ut patet ex usu quem suadent lithargyrii & plumbatorum medicamentorum quæ lentiginibus nullâ ratione convenire possunt, ut jam dictum; undè etiam ex iis quæ ad has tollendas ab auctoribus suadentur deterforiis, bryoniâ, cucumere asinino, aliisque similibus plantis, aro, chamœleonte, lepidio, nulla in hoc casu mihi videtur convenire, cum aliquam concitent inflammationem, & materiem contrâ arefcere faciant, undè etiam in ephelidibus post similia topica cutis rubet & macula latior exurgit. Quin & ipsæ cicatrices in rufis lentiginum colore foedantur.

Mihi verò si quæ methodus aliquem successum obtinere potest, ut & Galeno (c) atque Eustachio Rudio (d), illa videretur aliis præferenda quæ constat ex emollientium appositione, ut est lactis vapor. Apponenda emulsa ex seminibus frigidis, ex cucurbitâ fativâ iisque conficienda pomata. Addidit his Avicennas ab interioribus rem esse adoriendam; vultque regimine tenui, diætâ ut plurimum lacteâ, aut ex alimentis tenuioris substantiæ curationem institui, ut bilis ad cutem elata novas vias ingrediatur, nec jam feratur ad cutim. Verùm bilis illa ad lentigines efformandas nullas sibi vindicat partes. Pendent illæ à muco acri, rufis particulari, in ipsâ cute indurato, quodque probat nihil hîc effici posse à diætâ quâcumque, illud est, quòd à morbis gravissimis qui convalescunt rufi, nec plus, nec minùs lentiginum habeant, sed cum summo pallore easdem fervent, imò persistent illæ in cadaveribus. Id tamen non ità velim intelligi, quasi connatæ sint; certè causæ externæ, ut radiorum solis actio, acria quâcumque intrâ sanguinem introducta novas faciunt succrescere prioribus similes lentigines, undè ad earum novum proventum prohibendum plusquàm ad factorum & adulatorum curationem faciunt & diætâ humectans & topica diluentia atque edulcorantia.

(a) *Μελασματα* aliter Pollux pro fuceo nigro habet, lib. 2.

(b) Haly Abbas, lib. 9. Avicenn. Fen. 7, tr. 2. Aetius, lib. 1, serm. 4, cap. 11, lib. 4, cap. 13.

(c) Galen. 8, de simpl.

(d) Eust. Rudius, cap. 5.

ARTICULUS IV.

De Varis, Verrucis, Tumoribus ficosis & Sarcomate.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Varis.

Vari parvi sunt & duri tumores in universam quidem cutim pariter nascentes, sed deformitate præsertim vultui & formæ mulierum infensi (a). Ægritudinem vix constituunt illi, cum possit homo cum iis rectè valere, & functiones quassibet fortiter exercere. Imò nulli sunt ferè inter homines, sub formâ etiam pulcherrimâ, qui hinc indè inspersos varos, seu nævos reprehendendos non habeant. Imò multi sunt auctores qui illos pro roboris signo habuerint, inter quos numerandus est ingeniosissimus Medicus Cassius (b) *iatrosophista*, qui quærit cur vari in ipso ætatis flore vigoreque nascantur, putatque id indè pendere quòd plurimum alimentum illudque benè concoctum ad ultimas hæce partes confluat, ibique coaguletur atque concreascit.

Græci auctores varum (c) *ἀκνὴν* seu *ὄνθον* nominarunt, idemque per hæc duo vocabula vult intelligi Aetius. Vari nomen totum latinum est, nec de varis ulla mentio videtur injicienda, nisi cum multiplices sunt. Hinc M. Tullius de Q. Servilio Isaurico jocosè dicit: Miramur cur Servilius pater tuus, homo constantissimus te nobis tam varium reliquerit.

Vari alii à nativitate cutim dedecorant, alii variis in vitæ periodis innascuntur, præcipuè verò circà pubertatem: alii figurâ mutantur, alii etiam extinguuntur. Quarum omnium observationum, nullus est circà phænomena vitæ attentus qui non possit exempla proferre.

Connati vulgò ad usque vitæ terminum perseverant, nisi quòd corrugantur, & flacidiores fiant. Multis variisque formis distinguuntur: vulgò minores rotunduli sunt, aliquandò agglomerantur, prominent aliquandò pyramidales, aliquandò ramis hinc indè protenduntur, quibus in variis figuris, varias animalium formas

(a) Paul. Ægin. lib. 3, cap. 25. Oribas. lib. 4, cap. 21. Aetius, tetr. 2, serm. 4, cap. 13.

(b) Cassii Probl. probl. 33.

(c) *Ἀκνὴν* scribit H. Stephanus; *ἀκνὴν* Gorraeus.

sibi ludicra fingit imaginatio. Myrmecias *μυρμηκίας* Celsus vocavit excrementas tenues, nigras, latiores, quibusdam donatas radicibus & quæ compressæ dolorem movent; *ἀκροθύμιον* acrothymion quod super corpus quasi verrucula eminet, & in fastigio subasperum est; demùm *ἀκροχορδον* acrochordon quod sub cute incipiens asperius, infra ad cutem tenue, supra latius est. Notat verò Celsus (a) omnia hæc mala extremitatibus corporis præsertim innasci, quem Paulus non secutus ubique indiscriminatim supra cutem reperiri illa pronuntiat. Cujus in partes eò lubentiùs cum omnibus ierim, quòd nullus est, non dico ex Medicis, sed ex hominibus qui non similia in dorso, in thorace, ad femora, aut brachia observavit.

Cùm verò ad naturam horumce tumorum parùm vulgò attendatur, imò obstet nominum farrago quin quisque horum tumorum suo nomine designetur, factum est ut *myrmecia* apud Arabas & Arabico-Græcos Medicos, *verruca sessilis* appelletur, *acrochordon* verò, cùm sæpè à basi tenui propendeat, designetur sub nomine *verrucae pensilis*. Celsus verò naturæ in hisce non segnis observator, distinctè edicit alios spontè decidere & per se sanari, sola verò thymia & myrmecia sanatione indigere. Quæ distinctio cùm à solo visu pendeat, adeoque justos non habeat limites, nec admitti, nec refelli potest. Certò id scio plures hujus generis in cute notas disparuisse, plures contrà totam per vitam perdurasse, maximèque mihi rebelles visæ sunt illæ cutis affectiones quæ altiùs intrà cutis substantiam intruderentur, & pro signo, præter tactum nunquam fallentem, habui, quòd illæ pilos copiosos durioresque emitterent, quasi bulbi pilosi in hoc fertili humo latè vegetarent.

Symptomata his malis nulla. Diagnòsis à visu pendet. Prognòsis indifferens. At causæ certè à muco inspissato & concreto pendent, sive ob originariam in textu cutis labem, sive quòd induretur tenuissima vasorum ultimorum fabrica, ibique, tenuissimis exhalantibus particulis, fiat induratio nulliùs momenti; undè color mutetur in textu non solum reticulari & mucofo Malpighiano, sed etiam in ipsâ cute, & subter cutem; sive demùm ob globulorum rubrorum deviationem & impulsione fortē in loca aliena, undè regredi nefas. Is utut simplicissimus mechanismus pro mysterio est; quod tamen viderim narrasse liceat. Vir quidam

(a) Lib. 5, cap. 28, 13, 14.

trigesimum ætatis annum emensus, causarius tamen & propter vitam minùs ad virtutis normam, quàm ad voluptatis illecebras accommodatam, veneræ luis suspicionem secum trahens, à Chirurgis melancholicum sine causâ videntibus mercurio addicitur; ad tertiam frictionem subitò, & quasi fieret explosio, animo linquitur, convellitur. Tùm ad se rediens illicò puncturas indequâque in cute percipit, à quibus sedatis remansere illi undequâque sparsi in universam cutem vari, indolentes, nigricantes, qui ad hunc usque diem quâ quinquagenarius est integri subsistunt, sine ullâ alteratione. Illud in his rebus videndum est an curare expediat varos qui nulla cùm concitent symptomata, nec metuendi sunt, nec morbi nomen merentur? Ægritudo est, si nomen illud ipsis concedas, ad decorationem pertinens. Verùm si ita jusserit formæ amor, nulla est de eorum indicatione inter auctores dissentio. Causticis tentanda est cura, & cùm per se aliquandò dolentes sint, cautè admodùm cum iis agendum est; nam sæpè si caustico omnem simul ambitum non comprehenderis, materies vari non schirrosa quidem, sed organismo tamen defraudata, nec orba liquidis alluentibus expandi potest in cancrum. Hinc dùm natri, calcis vivæ, spumæ argenti, seu argento causticis liquoribus soluto, auripigmento, aris viridi utebantur veteres (a), multò infeliciores nobis erant qui saniore chemiâ docti hos liquores causticos & erodentes sic contemperare aquâ scimus, ut noxam jam nullam inferre possint, & exteriores tantùm lamellas tenui penicillo ita scimus attingere, ut nulla ulterior noxa possit inferri, undè è materiâ medicinali tot jure meritòque exulant medicamentorum causticorum genera, quæ actionem æqualem & tutam non possunt exercere.

Præterea verò antequam causticum, cujuscumque generis sit, sive spiritum nitri, sive secundam, ut aiunt, aquam admoveris, seu leniora adhuc, de partis irritabilitate meritò inquirimus. Si enim summa sit illa, papillasque evidenter nerveas tumor tollendus contineat, tunc ab his cessare prudentia jubet. Pars enim affecta in cancrum abibit, partes verò vicinæ pessimam inflammationem concipient, brevique gangræna orietur. Id accidere vidi. Tantæ ne molis est formam servare, aut potius restituere; cùm alioquin cicatrici benè factæ & vix notabili succrescere, furculorum more in vegetantibus, multiplices minuti vari aliquandò

(a) V. Aetium, loc. cit. Cels. loc. citat.

videantur. Undè auctor fim omnibus quos vari præter rationis modulum divexant, ut foeditatem hanc tolerare discant.

PARAGRAPHUS II.

De Verrucis.

Verrucæ ὄχθες græcis (a), tumores sunt tuberosi, duri, asperi, omni sensu carentes. Undè & myrmecias & achrocordonem, ut sensu gaudentes, ipso Celso teste, ex numero verrucarum, dissentiens Paulo, eximimus. Verrucarum speciem unam tantummodò admittimus, licèt formâ variæ sint, nec vulgarem obtineant rotundam atque asperam formam in apice. Sed nullus inest iis sensus. Constant autem, si attentius examinentur, ex pluribus lamellis ad aspectum albicantibus, quæ pellucet, si seorsim spectentur. Totâ quidem suâ prominentiâ indolentes sunt illæ, & juxta basim, si præsertim perpendiculariter tractentur, aut comprimantur, sensu exquisito donantur, & sæpè, si propiùs ad basim secantur, guttulam sanguinis unam profundunt.

Si phœnomena hæc perpendas, si structuram propiùs examines, videbuntur illæ à papillis nervosis induratis & protuberantibus oriri. Undè etiam fit ut casu quidem raro, uti jam alibi dictum est, sed non prætervifo, mirum in modum crescant.

Nunquam connatæ sunt verrucæ. Nec nisi in cute adultiori & firmiori erumpunt. Familiæ verò sunt illis artificibus quibus manus fortiter atteruntur, qui rudiora onera, aut leviora, sed assiduò tractant, quibus sordes aggestæ in vultu, in manibus, ad articulos non eluuntur. Compressio indè orta papillas indurat, & earum exhalantia oscula obstipat, pars obstructa extrapellitur.

Quamvis autem fatendum sit ab hâc ut plurimùm causâ verrucas oriri, imò etiam ut plurimùm solâ solvi, exarescere, decidere patientiâ, & summâ munditiei culturâ, sciendum tamen est, ea dari cutis genera quæ, præsertim circâ pubertatis tempus, producendis verrucis aptissima sint; sive quòd eo tempore glandulis evolutis redundet undequâque mucus nerveus, sibi que ipsi viam exhalantem præcludat, sive quòd plethora, hoc præsertim tempore, intrâ corpus enata his malis ansam det & præbeat. Certè quæ sic nascuntur verrucæ post aliquod tempus omninò

(a) Paul. lib. 4, cap. 15.

evanuerunt, & de iis præcipuè verum est quod Celsus ait *spontè verrucas sanari*. Possunt autem verrucæ hunc occupare locum in quo summè incommodæ sint, ut si in labiis sedem fixerint, quod non ita rarum est apud eos qui calidiora prægustant, aut fila per os traducunt assiduò & dentibus mordent, quales sunt fartores, futores, aliique hujusmodi opifices.

At multæ sunt verrucæ quæ cancrorum occultorum in viciniâ nascuntur & ipsæ cancroræ dici possunt. Hæ non verrucæ simplices dicendæ sunt, sed oculi cancri, aut si ad formam tantùm attenderis, verrucæ malignæ jure nuncupantur. Hæ post aliquod tempus expanduntur, amissâque verrucæ formâ, pessimum carcinoma exhibent. Dantur etiam & verrucæ venereæ quæ eas præsertim partes attingunt quæ frictu, aut intimiori attritu atque contactu venereo compressæ sunt. Hæ verò ad propositum nostrum cum nullâ ratione pertineant, ad tractatus de morbis venereis ablegandæ sunt.

Verrucarum diagnosi simplex. Multùm tamen interest nosse an simplices verrucæ sint, an malignæ atque cancroræ? Quod cum per morbi sequelam discernere facile sit, ita in principiis vix possibile. In iis tamen quæ cancroræ sunt, statim ab initio basis dura est, aspera, protensa magis, & cutis ad limbos rubet. Sæpè per longum tempus maligna verruca stat immobilis, crescit tandem sine ullo alio dolore, præter intolerabilem in vicinis pruritus, jamque malum radices egit altius, prorsusque insanabile evasit, nisi rescindere illud ars potuerit. Mox aderunt dolores acerrimi, ichor, sanies & ulcus undequâque depascens. In verrucis simplicibus omnia mitia sunt, indolentia, cutis in viciniâ sana, & nullum ex signis feralibus. Undè ut prognosis in unâ verrucarum specie optima, ita in aliis funesta est.

Curatio ex principiis istis instituenda. Licèt enim veteres (a) omnes, sed præcipuè Oribasius, & compressionem tollere, & causticis lenioribus, præsertim verò succis resinosis ficuum, thytimali seu esulæ, ari, verrucariæ sæpiùs illitis, verrucas tolli asserant, tùm plantarum lixivie incineratarum, alumen, aris argentique squammas, aliaque cathæretica suadeant, imò & sandaracham, seu auripigmentum, non videtur tamen res negligentius tractanda. Certè antè omnia diligens prudensque primùm sedulò perpendat, an non cum verrucis malignis, seu cancroræ rem tractandam

(a) Paulus Aetius loc. cit. Celsus loc. cit. Oribasius, cap. 4, lib. 3.

habeat. In iis enim si malum simul, simul radices aut ferro, aut igne, aut potentibus causticis potueris omninò avellere, benè est. Malum confoditur, radix ejus rescinditur. Quod in labrorum verrucâ cancrôsâ probè succedere vidi semel quidem, at bis, terve pessimè cessisse. Sin verò pars tantùm ejus rescinditur, relictâ vel levi particulâ, tunc in furias terribiles exasperatur pessima lues, undè justo nomine veteres hosce tumores titulo *noli me tangere* donaverunt, cùm melius multò sit malum non attingere, suæque forti concredere, quàm agrum certæ morti devovere. Id tamen in seduliorè sanandî cupidine sapiùs accidit.

At verrucis simplicibus antiqui cùm statim adhibebant caustica fortia in eo mihi videntur nimîâ celeritate egisse, cùm nisi causticum potentius sit, & totum adurat verrucam, periculum sit ne induretur illa, aut in vicina, furculorum more, spargatur. Verùm quæ vulgò usurpabantur vegetantia cathæreticam facultatem, sed moderatam obtinent. Undè si aliquis usus eorum suadendus est, præstat ferro radere superficiem verrucæ, quantum fieri potest, & deindè, ubi jam ad basim sine dolore perventum est, tunc prodest causticum leve ita illinire, ut quotidie eadem repetatur applicatio, donec & verruca, & ejus radix in far & farinam versa sint. Si verò tota superficies accuratè fuerit resecta, ipse chelidonii, aut thytimali succus suffecerit. Sed multas per se ex consilio Celsi curatas vidi, dùm tantummodò sordes eluerentur, & manus, aut facies verrucosa vaporì lactis tepidi pluries exponerentur. Quantum enim lacti insit virtus ad membranacea mucosa resolvenda experti tantùm scient. Undè etiam memini me vidisse in dispositione illâ faciei verrucôsâ Medicum seniore qui lac asininum vernâ tempestate serò & manè suaderet. Obstupui junior & tanti remedii apparatus floccifaciebam. Mirantem & ab hâc opinione alienum objurgavit pro meritorum & ætatis jure amicissimè, & ad successum provocavit qui reverà secutus est methodum mihi tunc non satis intellectam, quamvis à veteribus, Avicennâ, & Eustach. Rudio recentiori commendatam. A lactis asinini usu cutis candidior forsân evadit, sed certè simul humidior atque mollior. Indè saltem patet quòd si in juvene, aut juveniculâ dispositio ad verrucas sine ullâ causâ comprimente enascitur, debet ipsis diætâ tenuis imperitari, lactis suaderi usus, debent à vino & spirituosiss arceri, quæ ad verrucas extollendas atque formandas non uno titulo metuenda sunt; balneis frequentibus immergi, aliisque

aliisque fomentis atque lenientibus applicationibus cutim & omnes ejus partes ita perfundere debemus, ut omnia humescant & sero diffuant. Sed frictiones siccae, exercitia dura & aspera prohiberi debent, quandoquidem experientiae est ab his nasci verrucas iis qui dura tractant assiduò corpora, quod eò magis vitandum est quòd interna dispositio magis quadrat cum actionibus externis.

P A R A G R A P H U S III.

De ficosis Tumoribus.

Jam de ficosis tumoribus dictum est ex Galeno, Aëtio (a) & Oribasio; cùmque ad suppurationem illi vertantur, alibi de iis dicendum fuit. Verùm, notante Celso (b), horum duæ sunt species. Altera ulceris humidi & carnei, altera durus & callosus tumor est, qui gluten paucum profundit. Hic & chronicus est, & sæpè, cùm exarescit, verrucam, thymium, varos repræsentat, à quibus differre ficum ait Aëtius in eo quòd liquorem aliquem fundat qui è varo nullâ ratione exit.

Ficosi tumores aliquandò connati sunt. Figurâ potissimùm variant. Quandoquè à morbis cutaneis distinguendi sunt, cùm altè in textu cellulari radices obtineant; tuncque confundi merentur cum ἀθήρωματε atheromate, quod dicendum foret ἀθήρωμα; nam derivatur à vocabulo ἀθήρα vel ἀθαρά, eò quòd tumor ille puliculam quamdam contineat, distinguaturque tantùm crassitudine contenti à meliceride & steatomate.

Quamvis autem tumores isti ad tractatum de tumoribus pertineant, non ad morbos cutis, negari tamen nequit in ipsâ cute, nec ultrà hujus substantiam, sed in folliculis ipsi propriis nasci tumores similis naturæ qui punctulo nigro emineant, ob aëris influxum. Horum plurimi ad nasum apparent, nec colori candidæ cutis officiunt. Hos si compresseris, quod aliquandò ob tumefactos & à copiâ materiæ compressos parietes facile est, & ad obtinendam curationem necessarium, exit pulicula cujus apex niger, moles elongata albicans vermem satis aptè effingit. Possunt autem tumores illi atheromatodes, vel steatomatodes varias assumere formas, ita ut aliquandò conglobati pendeant, aliquandò

(a) Tetr. 2, serm. 4, cap. 14.

(b) Lib. 6, cap. 3.

pyramidales fiant, & dent adhuc imaginationi circa quod ludat; possunt etiam hiantes gluten puri mixtum emittere & ulceris faciem exhibere. Destruuntur autem illi; dum applicatis emollientibus unguentis volumen accepere, tunc enim artificiosa manus compressionem efficit, & fit compressio quæ eò usque continuanda est, donec sanguinis guttula exiliat. Hæc enim à vasis laceratis prodit quæ per levem suppurationem parietes tumoris resolvit, ita ut concidant. Per plures menses, imò per annos aliquandò perdurant, inflammantur postea, suppurationem levem patiuntur, sin minùs in vera atheromata, steatomata, melicerides degenerant, aut vertuntur in massam carneam informem quam sarcoma vocaverim.

P A R A G R A P H U S I V.

De Sarcomate.

Non ignarus sum variam esse & prorsus à nostrâ diversam sarcomatis acceptionem. Sarcoma enim, si Paulo Æginetæ & Aëtio credatur, & antè illos, auctori de definitionibus medicis, est in naribus carnis præter naturam incrementum, ita ut à polypo differat sarcoma, quod polypus per radices adhæreat, sarcoma informe sit mole & figurâ. Omnis polypus, inquit Ægineta, sarcoma est, non omne sarcoma polypus. Quæ cum ita sint, cur nos sarcoma ad alias partes deflectimus? Quia eadem ejus natura est, & ducem sequimur post Arabas, Guidonem de Cauliaco, imprimisque Ambr. Paræum. Apud illos sarcoma est cutis ipsius prominentia & quasi plicatura quæ nihil aliud continet præter cutem & adipem induratum. Cutis in sarcomate sensu aliquandò naturali donatur, aliquandò, ob defectum nervorum ibi protensorum, sensu caret. Vidi connata sarcomata, à nativitate ad usque provectam ætatem, communi quidem incremento augeri, sed nil sibi proprium habere. Alia nasci vidi, nec pariter ullam mutationem accipere. Alia verò videntur & grandescere & mirum in modum augeri. Aliquandò etiam cutis illa inflammationem concipit & suppurationem, quæ si ichorosa, lenta, faniosa fuerit, sarcoma mirum in modum increfcit. At sæpè sarcoma facile pro variâ figurâ tollitur. Si enim à filo pendeat & tenuissimâ basi, qualem morbum nostrates vocabant *fil saint Fiacre*, tunc ejus basis sericeo filo benè cerato ita ligetur, ut omnis tumor

extrà ligaturam pendeat, posteaque ruptâ inter corpus & tumorem communicatione, & ligatura, & tumor simul concident, basisque cicatrice firmior apparebit. At si non propendeat sarcoma, tunc industria Chirurghi partes rescindet inutiles, tunc basim succrescendo aptam pluribus vicibus cauterio exuret, donec sub escharâ profunda suppuratio & malum & radices simul exsolvat. Nam sæpè hyperfarcosis illa quæ à cellulis cutaneis intrâ mucum, aut intrâ ipsum adipem nascitur, aut omninò, aut partim resurget, nisi textus cellularis profundius suppurationem senserit. In his porrò omnibus casibus cutis ipsa patitur ut commune integumentum, & omnibus causis externis undequâque impetentibus patens. Licèt enim veteres tumores hosce omnes ad bilem atque ad atram bilem retulerint, nihilominus tamen verum est causas hasce è longinquo petitas minùs observationi respondere. Sunt contrà structuræ naturalis degenerantis formæ diversæ. Id eò meliùs demonstratur, quòd in atheromate cutaneo, pilos sese crassissimo humori implicitos invenisse Leonidas prodidit (a), Philoxenus verò narrat reperta à se culicibus aut exiguis muscis similia. Priori ut credamus observationi id facit quòd multæ similes observationes apud neotericos & in actis Acad. Reg. Scientiarum reperiantur, imò sæpè ex iis pili confertim exire videantur. Posteriori diffidimus magis, cùm facilis sit error in imaginatione à similitudine formæ percussâ.

A R T I C U L U S V.

De Nævis ab imaginatione materna pendentibus.

Quid imaginatio matris in foetum agat? An ab illâ nascantur tot nævi, tot absurdè formata corpora quæ cum partibus nascuntur, & eos aliquandò efficiunt verè monstrosos? An demùm deleri illi possint?

Prioris quæstionum harumce inquisitio potiùs ad Metaphysicem quàm ad Physicem spectat: id tantum certò scimus foetum atque matrem distinctam omninò vitam vivere. Suum cuique cor; sui sunt nervi: præcipuè verò scimus partem illam quæ in matre sentit & movetur à mentis impetu, à debilibus infantis organis, ita distinctam esse, ut vanum sit fingere embryonem irâ, metu, ter-

(a) Goræi Definit. Med.

rore cum matre percelli. Vegetantium more intrà alvum maternam contentus foetus à nullis circumstantibus idæas captare potest.

At, inquires cum illustrissimo Malebranchio, motus qui in maternis nervis excitantur paribus & fortioribus concussibus nervos pariter infantis afficiunt. Sed sola præsentium objectorum idæa nervos afficit. In infantibus alvo conclusis idæa similis nulla: expectant vitam illam ab animâ pendentem, non agunt; & nulla inter eos & matrem, nisi per humores, datur communicatio. Prætereà videmus quotidie matres toto gestationis tempore miserè convelli, jactationes artuum undequaque pati, vomitus enormes experiri, imò & furiosa deliria. Nihil omninò autem in foetibus quos à pressione aqua defendit mutati invenitur. Quid ergò? Si dùm crucifragium spectat in turbâ deprensa & ad invisum compulsa spectaculum mater, horrebit tota, convelletur & ob diras convulsiones animo linquetur. Nil simile sub involucro convulso videns infans & cum nervis atque terrore matris nihil commune habens, si cruribus atque brachiis fractis in lucem edatur, id ab accidente habet, sed ab accidente qui cum viso supplicio commune aliquid habere non possit.

Verùm, inquiunt, ut sæpè ab aspectu tussientium in tussim concitamur, ut oscitatio oscitationem provocat, ut difficile est vomentem videre quin oriatur nausea, quidni pathema matris in infantem ab artubus matris ad artus infantis correlativos feratur? Imò multi sunt adeò delicati, adeò sensu exquisito præditi homines ut objectorum aut terrificorum, aut horrendorum injecta mentio ipsos in convulsiones aut animi deliquia adigat. Quæ omnia, ut ab omnibus visa & communi usu deprehensa, non negamus, modò fateantur omnes hæc omnia ab idæis in mente priùs fortiter formatis & impressis pendere, sed alteriùs idæam nullatenùs in nos agere. Hic casus est foetus in utero latentis qui, licèt communibus cum matre involucris tectus, nullum tamen sensum, nullam idæam ab eâ mutuatur.

Hinc quamvis Jacobus, Rex Angliæ, districti ferri aciem ferre non posset antè oculos, aliundè fortissimus, id nativæ timiditati aut præjudicatæ opinioni acceptum debere crediderim, non verò indè repetendum quod Maria Stuarta ejus mater, dùm gravida ipsum utero gereret, confodi gladiis antè oculos suum viderit amasium. Forfan in pueritiâ multoties repetita atrox historia pueri mentem perculerat, & indè odium in gladios natum. Multa

enim casu, atque mentis, aut corporis vitio accidunt quæ postea referuntur ad causas quæ nulliùs ponderis sunt : ita ut in historiis ejusmodi multa ficta sint, multa simplicia, sed aut metu, aut præjudicatâ opinione aucta ; multa etiam primis pueritiæ annis imbuta, à nativitate accepta creduntur. Verùm, inquiet vulgus, fallacissimam experientiam inclamitans, ea quæ cupidè mater exoptat, in corpore foëtus pingi & ad verum effingi qui negaverit, omni omnium ætatum consensui repugnabit & gravissimorum auctorum auctoritati. Nam duplex macularum à matre pendentium genus admittitur ; alterum ab odio & execratione, aut timore repetendum est, alterum contrà ab amore & cupiditate potiundi. Cui ita fidem adhibent mulieres, ut iis quid exoptaverint denegare piaculum apud multos habeatur ; qui mos ab humanitate, & nunquam spernendâ urbanitate profectus in legem versus est ; monentque matres cupidas nurus ne, manu ad vultum actâ, faciem futuri infantis deturpent. Aiunt enim ibi maculam infligi quò se manus verterit. Sed anilibus illis fabulis ne credamus quâvis de ratione multa faciunt.

1°. Quòd, etsi fatendum sit multa nos de naturæ agendi viis & de iis quas occulto tramite sequitur semitis ignorare, plurimaque sacro ejus involucro tecta nunquam nobis referenda fore, tamen facile est pronuntiare sapientissimam Creatoris legem nunquam per absurda incedere, nec ullam posse esse in infante phantasiæ, aut cupiditatis quam non novit impressionem. 2°. Quòd etsi undequâque circumferantur similium notarum cuti impressarum historiæ, nunquam ullam viderim quæ non ad aliquam ex memoratis maculis speciem referatur. Maximè communis est cutis ille defectus quem à vino repetendum arbitrantur. At illud est vitium in cutis conformatione quod, ubi emicuit, difficile est quin mulier abstemia per novem mensium spatium, aut vinum non fugerit cum nausæâ, aut contrà vini cupida illud cum cupiditate non expetierit ; & eò quidem magis quòd gravidæ mulieres, saltem ut plurimæ, sibi prætermodum ex præconceptâ opinione indulgeant, omnia sibi permissa in foëtus gratiam credentes.

Enimverò rem ita accipi non velim quasi dixerim non omnes omninò notas à matre impressas esse prorsus rejiciendas, sed eas tantum esse floccifaciendas quæ aliquam ferant cum objectis concupitis analogiam. Mulierum succi digestivi graviditatis tempore sæpius peccant. Undè ipsis sæpè supervenit pica. Ab absur-

dorum alimentorum ingurgitatione nascitur succorum nutritiorum depravatio, undè & sua etiam in cutem tenerrimam labes infligi potest, tumoresque in eâ nasci variæ & figuræ & conditionis. Quod eò magis crediderim quòd infantes maculati iis præcipuè contingant matribus quæ non satis cum ratione agunt, & sequuntur potius vim imaginationis, quàm sacras omni in tempore rationis leges. Cùm porrò prima infantum vita, prima nutritio matribus commissâ sit, ipsarum etiam peccata ferunt infantes.

Nec verò pariter negare voluerim gentilitios istos nævos quí sapè à patre & matre ad usquè seram progeniem communicantur, quippè qui pendent ab organicâ corporis progenerantis structurâ, ut sunt sex digitarii, monorchides, alique hujus generis quorum vitium etiam ab avis & atavis, unâ demptâ generatione, propagantur, & quorum exempla reperire est multiplicata in variis Academiarum actis & circâ quæ meretur qui legatur Beccherus in libro secundo de Physicâ subterraneâ. Certè si in re cognitâ & concessâ, nec tamen magis enodatâ quàm reliquæ observationes physicæ quæ ad generationem spectant, aliquid addere liceat, novi ducem fortissimum, cui bombarda è sclopeto claviculam contudit ita ut locus supersit vacuus. Ossis reliquæ utrimque primæ costæ adhærent. Is post hunc casum extulit puellam quam simili defectu laborare vidi, licèt talem deformitatem ipsi addicta uxor benè dissimulatam ignoraverit. Sed id non magis mirum offert spectaculum quàm deducta in pueros à parentibus similitudo faciei. Inest enim vis plastica circâ quam ratiocinari atque argumenta cumulare, ut otiosis Physicis jucundum est, ita Medicis inutile prorsus.

At ut posteriori quæstioni faciamus satis, imaginationis maternæ in foetum eò periculosa magis opinio, quòd teneat eas maculas nunquam ullâ arte posse deleri. Quod ut falsum est, ita etiam nulla est ex hisce maculis quæ non ad aliquod genus descriptarum macularum referatur. Vini maculæ, laridi extrusio pilis onerati, mori, ficus, racemi, lumbrici terrestres, cancri cocti figura, præconceptâ opinione fugatâ atque derelictâ, adaptantur ad thymia, acrothymia, verrucas, myrmecia & alia hujusmodi quæ, si tollantur maturè, parvam relinquunt cicatricem, quòd scilicet vulgò totam cutem & intimam ejus substantiam adorianatur, nec verò superficie tenùs efflorescant. Hinc ad sua quæque capita cùm de iis actum sit, non videmus cur ampliùs circâ ea exspatiemur,

cùm præcipuè illorum nævorum atque pravarum conformationum exortus ad hanc de quâ tractamus materiam precariò tantùm videatur pertinere.

CAPUT III.

De Variâ venenorum in cutem solam aëione.

INTER ea quæ proximè cutem attingunt vegetantia, & ea quæ commercii atque propinquitatis jure cum hominibus vivunt animalia minimè nociva sunt illa quæ tantummodò in corporis superficiem cutemque solam vindictam exerunt venenatam, nec ultrà penetrabile virus infundunt. Verùm tot & tam variæ sunt venenorum à vegetantibus, tot ab animalibus desumptorum species, tot formæ nocendi dantur, ut herclè vanam non lusisset operam qui hanc historiæ naturalis partem à fabulis omninò expurgatam exsequi aggressus esset, & in sævissimas perturbationes animalium functionum, imò & in ipsam contagii historiam, non minimam afferret nec spernendam lucem.

Pleni sunt tùm veterum (a) tùm recentiorum libri de effectibus vaporum è plantis exhalantium, de morsûs animalium nocivâ efficacîâ, de succi plantarum, atque animalium aut decocti, aut crudi venenato ad cibum usu. At omnia hæc ab aliis refelluntur; imò & quæ de phalangio appulo seu tarantulâ & Baglivi & Ric. Mead scripserunt ita hodie accuratis observationibus eviluère (b), ut stupendos illos musices effectus nemo non falsi redarguat, aut saltem non habeat pro delusæ imaginationis deliramento.

Jam verò morsus illos venenatos, imò etiam hominis irati morsum, ut & aliorum quorumque animalium ita Medici Arabes exsecuti sunt (c), & variis profecuti sunt medicamentis, ut iis nec credere incautis liceat, nec inexpertis refellere.

Id tamen omninò scimus venena omnia quæ ex animalibus desumuntur, utpotè aëionem circuitûs & caloris perpetuò vivacis

(a) Aëtius, Tetr. 4, serm. 1, cap. 30, 40, 50. Paul. Æginet. lib. 5. Cels. lib. 6. Am. Paré, liv. 20.

(b) V. Laurenti diss. de tarantulâ, & Forster Journey to Italy.

(c) Avicenn. Fen. 6, tr. 4, lib. 4.

experta, ut etiam omnes partes aromaticas quæ ab iis defumuntur, mirâ gaudere subtilitate, attenuatione, volatilitate, ad quam non attingunt partes quæ ex vegetantibus defumuntur. Scimus etiam quod cum animalium organa à tot externarum causarum mutantur impulsibus, & summam ab iis mutantur varietatem, nullum posse dici animal in certo casu non venenatum alteri ejusdem aut vicinæ speciei animali, quod infelicitè probat miserrima pestium & contagiorum historia. Tot intus effervescent sub corpore miasmata quæ depurationis titulo functiones omnes perturbant, & sæpius cutim ipsam invadunt & adoriuntur ! Imò quædam sunt quæ intus comesta depurationem, seu potius effervescentiam ad cutim illicò certis anni temporibus & certâ corporum dispositione procreant (a), qualis est mytulorum marinorum esus. Idem, sed non semel, vidi supervenisse innocuo usui cochleariæ, nasturtii hortensis, imò & oculorum cancrorum fluviatilium, undè forsan his ultimis precaria, ut Cl. Tralles demonstravit, afficta est potentia sanguinem depurandi. Verùm licet hæc omnia ad morbos cutis non pertineant, cum acutum in morem tantummodò cutis afficiatur, & ut sentina habeatur, liceat tamen ex illustrissimo de Sauvages (b) qui non inter infima Medicinæ Gallicæ lumina jure olim recensetur, observationem referre effectus in cutim veneni quod sanguini infuderat comestum largiùs hepar piscis qui dicitur Salviano *Catulus minor*, Linnæo *Squalus Catulus*, Gallis verò *Chat marin*. Nondùm elapsâ horâ à cœnâ semisse, pater futor, mater & liberi in profundum delabuntur somnum, quem toto proflant pectore. Tertio tantùm die ad se redeunt, vultu intensè rubro, oculis flammeis, capite attonito. Dùm corpus ipsis superpositis vestibus terunt, ut solentur pruritus enormem quo vexabatur tota familia ejusdem culpæ rea, mirantur epidermidem ex omni habitu in laminas papyraceas latissimas secedere, cum pruritûs levamine. Tres dies exegit uxor in auferendâ sibi cuticulâ. Fortiùs adhærebat quæ manûs interiora & plantam pedis obtegit. Squammatim decidebat epidermis capitis, nec alopeciam invehebat. Sex tantùm dies perduraverat in muliere ægritudo ; at vocatus post vigesimum diem de Sauvages, in furore epidermidem pedum adhuc leviter adhærentem invenit, quam tamen bonus vir à pedibus integram detraxit, ut eam ipsi

(a) Behrens Dissert. de Mytulorum venenato esu, & ejus effectibus.

(b) De Sauvages, de venenatis Gall, animalib. pag. 6.

‘dono daret. Miram herclè actionem venenatæ luis quæ post levem, nec tamen non metuendam in corpore mutationem, ita vincula epidermidis solvit à subjecto rete malpighiano, ut neutrum remaneret integrum. Usquè adeò acrimoniæ historia remanet ad hunc usquè diem imperfecta!

Cùm verò effectus eorum omnium venenorum quæ intùs insunt & illorum actio non nisi per fortissimam depurationem possit in cutem agere, de iis nobis tractandum non incumbit. Sed quæ cutim vexant vegetantia & animalia ea aut morfu, aut halitu nocent, vel in eâ adhærent, in eam posuere cubilia, & quasi indigena cutis facta sunt. Hæc differentia duos hujusce tractationis articulos principes comprehendit. Tùm verò id notandum incumbit eorum etiam quæ venenato spiritu agunt alia nocere viva, alia etiam mortua vi mechanicâ cutim perfodere. Eorum verò quæ cutem pro sede natali, aut acquisitâ elegere alia in superficiem habitant, ut nos terram incolimus, alia sub illâ sibi sedes struxere, & ad ipsum usque aliquandò adipem penetrant. Quæ divisiones ut admittendæ sunt, ita necessum erit de unâquâque nocendi specie articulis totidem agere, ita ut primus comprehendat ea quæ impressione mechanicâ, seu per halitum, seu per appositionem cutem lædunt; alter morsum animalium, seu veneno imbutum, seu simplici contusione agentem tractabit. Tertiò exequemur læsiones ab iis pendentes animalibus quæ cutim incolunt. Quartò demùm ea prosequemur quæ sub cute, ut talpæ sub humo, sibi struunt habitacula.

ARTICULUS PRIMUS.

De actione in cutim veneni quod ipsi apponitur.

Ut de remediis quæ ex animalium partibus desumuntur multæ circumferuntur fabulæ, ita etiam de eorum habitu, aut applicatione venenatâ plurima falsa obtruduntur. Verùm, ut à generalibus ad specialia ordine quodam certò deferamur, evidens est quæcumque acre spirant volatile halituosum animalia, posse oculis atque cuti inurere acrimoniæ notam, pruritus, atque papulas, imò & erysipelata phlyctænodea excitare. Ita formicarum officinam olentem & summè volatilem spectanti, sæpè etiam, sine ullâ animalium invasione, facies universa rubore affecta est, & pruritu.

Imò aliquandò in tenerrimis puellarum cuticulæ papillis incessus sui formica reliquit vestigia ; & distingui vult Avicennas (a) impressiones à formicâ volante factas ab illis formicarum quæ destituuntur alis ; illas enim magis esse his venenatas. Penes sit auctorem fides.

Formicæ scilicet acidum volatile fortiter spirant, & illud aliquandò adeò evolutum, ut nares sternutatione afficiat, adeoque earum multiplicatione concentrata pars acerrima cutim afficere potest. Sed affectio hæc levis est, quæ affusione aquæ frigidæ & præcipuè poscæ, seu aquæ cum aceto intinctæ tollitur, paucarum horarum intervallo.

Non difficile est omnium animalium quæ sic putridos, aut acres, aut acidos emittunt effluxus catalogum instituere, cum ipse eorum naturam sensus satis declaret. Si quis in canum conglomeratorum hospitium intrat, oculos sibi feriri sentit halitu prorsus putrido. Sic & in ovilibus acidum spiratur quod fortius possit cutim laceffere. Sic dum urticam marinam, *medusam* Linnæi, accuratiùs contemplabatur ill. de Sauvages, ejusque motum constrictionis & dilationis observabat, sensit exhalare vaporem subtilissimum oculos capere instar inflammantem ; si contigerat manus antequam lotæ fuissent, oculis admove, vividior multò excitabatur calor atque pruritus. Quam ob rem credit ill. auctor in urticâ marinâ latere aliquid halituosi venenosi.

Plurima nobis similia exempla suppeditant animalia ; nam ex plantis, licet multæ virus spirent fortissimum, nullam novi quæ aliter in cutim agat halitu, quàm per interna fortissima symptomata. Quæ quidem differentia petenda est à differentiâ subtilitatis quæ summa in animalibus, minor est in vegetantibus ; nam quod de formicis vivis dicimus, id etiam de mortuis norunt pharmacopœ, quod & de apibus, vespis, lumbricis terrestribus aliisque hujus generis insectis verum est, quæ omnia etiam mortua fundunt copiosum acidum volatile oleo subtilissimo conjunctum, oculis feriendis aptum, & cutis ultimos pungens penicillos, quorum impressio solâ poscâ adhibitâ maturiùs sanatur.

At ad plantas æquè atque animalia pertinet impressio ex applicatis & appositis cuti eorum partibus, cujus exemplum præbet urticarum appositio, etiam non violenta. Undè etiam in medicinâ ad exfuscitandam languentem cutis actionem ejusque nervos ex-

(a) Lib. 4, fen. 6, tr. 4.

stimulandos artificialis urticatio prædicata. Nec mechanicâ tantum spiculorum vi agere videntur urticæ, sed si credendum Hookio, in micrographiâ curiosâ, habent folia urticæ & spicula quibus sese insinuant, & spicula illa cavum quod liquorem venenatum contineat; sed an eadem sit ratio in aliis plantis, quarum numerum hîc prosequi foret inutile, dubitandum videtur, cum plurima sint, ut benè norunt pharmacopolæ, tum inter vegetantia, tum inter mineralia arsenicalia, tum verò etiam potissimum ex animalibus, quæ, tenui solum polline emisso, non oculos tantum, sed etiam cutem pruritu afficiant. Ita norunt jocosè admissio intra manus & fricato leviter phaseolo Americano, pruritu levi, sed brevè evanescente, cutim incendere. Dùm erucas tractabat Cl. Reaumurus earumque & chrysalides & bombycinas sericas telas evolveret, mirum ipsi visum fuit oculorum & narium ardore laborare, fortemque sternutationem elici, dùm præsentis fæminæ collum, ut moris est, denudatum papulis plenum haberent.

Certè hæc omnia agunt vi mechanicâ & leviter causticâ, quæ per præsentem semper in cute mucorem in actionem acta, cuneorum more, sese insinuat, & non altius pungit, quia in ipsâ cute perit ejus pungens efficacia, à solidissimâ simul & tenuissimâ mole repetenda.

Famosa erat apud antiquos nocendi vi eruca pini quam *pythiocampam* vocabant & inter venena lege prohibita habebant (a). Jonstonusque pythiocampæ impressionem æquat puncturæ urticarum. Ita piscatores observant raïam (b), spinosam illam quæ *aquila marina* Gesneri, *raia corpore glabro, aculeo longo in caudâ pinnatâ* Artedii, quamvis mortuam, maximè esse reformidandam, quia aculeus ille caudæ à Cl. de Sauvages accuratè lustratus ita hamatus inventus est, ut regredi nequeat, absque horrendis doloribus, lacerato per hamulos partium textu. De scolopendrâ marinâ quam ubi primum quis tetigerit, pruritu mordetur atque urticatione, qualem nasci ab urticâ terrestri notum est, teste Æliano (c), non omnino apud auctores constat, teste Cl. de Sauvages, *loc. cit.*

Patet indè in plantis, seu animalibus venenatâ actione cutim attingentibus, duplicem agendi normam esse distinguendam. Agunt enim alia pugionis, seu acûs more, alia liquoris caustici titulo &

(a) Digest. lib. 48, ad legem Corneliam de sicariis & veneficis, lege 3, §. 3.

(b) De Sauvages, loc. cit. pag. 107.

(c) Lib. 7, cap. 35.

salium instar penetrantis, quæ licet ultima actio possit ad priorem revocari, tamen in eo differt quod dilutione egeat, ut agat, ita ut impunè corpus idem solidum in manu gestes, quod si liquefactum fuerit, cutem profundè in escharam inurat, ut norunt omnes de lapide infernali, sublimato corrosivo, mercurio, lapide ad cauteria Chirurgorum. Hoc prorsus pacto agunt succi plantarum venenati acres, ut thytimali, toxicodendri, chelidonii, ranunculorum plurimorum, bryoniæ, & innumerorum vegetabilium quorum succi in cutem illapsi & ob innatam mucositatem ipsi adhærentes, pruritus & papulas in ipsam concitant, imò & sæpè tincturam illi conciliant, citiùs ocyùs delendam. Si fuerint sicci & in extractum resinofum conversi, jam impunè tractantur, & nullam actuositatem exercent. Ut autem non deleantur maculæ ab his impressæ, solent Scythæ atque Caraibæ per vulnuscule cuti inflicta illam altiùs intingere. Sed in hac ultimâ succos plantarum inferendi formulâ, summè cavent & jure meritò quidem, ne quæ tincturam præbent plantæ, acres simul & causticæ sint. Tunc enim earum partes intrâ liquores resorptæ veneni efficacioris actionem sibi arriperent, possentque, stimulo propiùs admoto, potentiùs agere. Ita oleo tabaci sagittas mortiferas intingunt Americani; & Plinio teste, succo hellebori nigri tela inficiebant Galli veteres.

Verùm præter plantas has urentes atque causticas, quarum ut plurimæ resinâ pungente & linguæ epithelium acri morfu vellicante donantur, aliæ forsan multæ sunt quæ morfu lentiori, at certo, constantiùs appositæ cutim in phlyctœnas attollunt & erysipelate levi afficiunt, ulceribusque confodiunt superficiariis. Ad hunc usum nostrates mendici ut ulcera mentiantur & misericordiam atque stipem sibi concilient, clematitide, quæ ob hanc rationem *herbe aux gueux* vocatur, abutuntur; hæc sanat sola plantæ absentia. Illa verò sæpiùs usurpata, larga atque levia erysipelata concitat, phlyctœnasque ulcerosas quæ à miseris ostentantur. Mitiùs, incertiùs, sed meliùs ad scopum medicinale ars usurpat thymeleæ corticem, qui succo acri & pungente, præsertim humectatus, tandem cutem erodit, & partem debilitando in eam fluxum humorum concitat, undè cauterii vice fungitur. At ubi nullus in locum ulceratum humor confluit, norunt pariter omnes difficiliùs ulcera illa servari aperta, quàm claudi, ita ut nullum ejus actionis appareat vestigium, & facta ab hoc cortice apertura

nullâ egeat tractatione. Nulla igitur acrimonia venenata latet in illo cortice. Et eadem videtur esse ratio aliorum simili ratione agentium corticum atque lignorum, aut herbarum, ut sunt anagallis, cærefolium sylvestre, aliaque multa similia vegetabilia quæ vulgò virtute cathartica donata dicuntur, & quorum seriem materiæ omnes medicinales continent. Cum enim lentè tantummodò agant, nec nisi calore humano fota atque enutrita, videtur illorum succus per se acris novum calorem à corpore supposito vivente concipere novamque pati attenuationem; undè acrior jam papillas nerveas vellicat, nec ultrà ejus actio progreditur, nullam etiam apertâ in cute acrimoniam ut plurimum insinuans. Sic innoxie intrâ cauterium languens introducit iris nostras, non tamen acri virtute destituta, cum fortiter purget, & semel tantum ab eâ in cauterium introductâ febrem & alvi fluxum proritari, sublatâ tolli, vidi. Vidit etiam alter è collegis meis à globulo aloës intrâ cauterium immisso eundem effectum pluries, & pro lubitu, repetitum. Nec fiderem hellebori frustulo. Metum enim facerent purgans benè cognita virtus, & exemplum cantharidum quæ tùm externè, tùm internè æqualiter vesicam afficiunt.

Multò fortius & vividius & penetranti magis virtute donantur apposita & applicata cuti quædam animalia, inter quæ principem locum obtinent cantharides, quæ non erysipelas solum in cute excitant, sed tanquam ignis exurens, vesiculam ingentem in parte quam attollunt, concitant, intusque, ruptis epidermidis vinculis, irritationeque continuatâ diluvium feri lymphatici atque mucosi magnâ suâ parte concrescibilis important. Imò aliquandò, pro constitutione interiori corporis, gelatinoso humore vesicula hæc repletur, & in summè inflammatoriâ dispositione loco vesiculæ fit eschara, alba, lymphatica, laridi instar, & similis crustæ quam in morbis inflammatoriis sanguinis emissæ superficies obtinet, nisi quòd papillæ & granula cellulosa cutis in eâ notentur apertissimè. Si verò imprudentius in nudam epidermidem, vivamque cutem applicentur vesicantia è cantharidibus, nascitur cum dolore & inflammatione summis similis eschara quæ postea, non nisi post subsequenter suppurationem, solvitur. Undè ex his patet effectibus quòd, etsi erysipelas solum provocetur à vesicantibus, illa tamen ejus est vehementia quæ faciliè in phlegmonem vertatur. Nec certè inauditum est in senioribus, aut ita dispositis,

à cantharidum applicatione escharas merè gangrænosas fuisse concitatas.

Verùm præcipua nocumenta quæ à cantharidibus timentur non cutem solam exercent, sed ut purgantia aliquandò cuti apposita alvum movent, sic cantharides in vesicam & urinæ vias agunt easque inflammant, imò & mucii copiam magnam eliciunt, indèque pus, imò & tabum gangrænosum; sed ex his quæ ad præsentem tractatum non pertinent id tantùm deducere velim, partes acres subtilissimas & summè phlogisticas ab iis inhalari quæ, cum caput atque thoracem intacta sinant, in membranas vesicæ analogiâ quâdam salinâ agant; illud indè etiam magis concludimus quòd camphora partibus subtilissimis ad oleum accedentibus prædita hisce doloribus antidotum sit.

Nec certè dubitandi locus relinquetur quin alia etiam insecta eâdem pungendi cutim atque partes tenuissimas altius penetrantes emittendi virtute donentur, cum non rarum sit pharmacopœis & historiæ naturalis amatoribus, formicas tractantibus, & cutim videre in papulas conversam, & irritatione vesicæ laborare. Imò & licèt actio cantharidum lenta sit, atque aliquid temporis postulet, ut vesicas attollat, plurimi tamen sunt qui vel cantharidas tractando, pustulas in cute vident elevari, non illasâ vesicâ; hæc verò omnia, remotâ causâ, per se sanantur, nullâ adhibitâ methodo nisi ea quæ simplicissimis vulneribus competit, cum hâc tamen cautelâ, ut quæ virtuti neutræ aliquid refrigerii adjungunt unguenta ceteris præferantur.

Verùm multa, si credere auctoribus fas est, propriam enim hîc afferre experientiam non datur, alia animalia solâ veneni applicatione, aut attactûs vehementiâ nocent. An electrico tactu noceat torpedo, sive nostri oceani, sive sinûum & fluviorum Cayennæ, an concussione violentâ, ut Cl. Reaumur credidit, nostrum hîc non est ulteriùs perpendere, cum cuti vix noceat? At sæpè urina felium, imprudentiùs cuti applicata, urina etiam humana, cochlearia, lepidium, plantæque omnes quæ per calorem immaniter & celeriter putrescunt, papulas cuti attulère. Sed ex his plantis omnibus ea quæ vividissimâ actione commendatur, est sinapi semen quod, præsertim ex aceto coctum, si alicui parti applicetur, violentum erysipelas concitat, imò & phlyctœnas enormes, agens vesicantium more; nec rubor, aut dolor adeò

placide excutiuntur, licet sanentur etiam paucorum dierum intervallo. Pili erucæ in cutem accepti, præcipue vero eruca pinûs ab Aëtio (a) reformidata tum acredine, tum duritie atque rigiditate spiculorum agunt. Imò &, notante Cl. de Sauvages, frustra ciborum à muribus demorsa, & postea imprudentius ab hominibus manducata, partes venenosas videntur servasse, cum constet ipsi, per observationes repetitas ea & labia, & os inflammasse; quæ inflammatio plures per dies perdurabat. An emissâ urinâ venenatâ & liquore ad id servato noceat, dum vividissimam cuti inflammationem infert, Bufo nostras, licet id pro accepto & demonstrato habeant rustici, nullâ satis certâ observatione confitit, donec multis circa hoc animal observationibus dives Cl. Demours quæ ipse sedulo observavit publici juris faciat; verum contrarias opinioni huic præjudicatæ observationes refert Cl. de Sauvages. Quamvis multa congesserit observata circa horum animalium naturam in Americâ sub ardentiori cœlo Cl. Hans Sloane (b), nulla tamen observata quæ rem confirment protulit. Certè acre illud, si exstet, effluvium cuti nocere potest, præsertim tenerrimæ puellarum, quod sufficit ut multiplicibus ansa detur fabulis. Verum his insistere prorsus inutile est, quum magis curiosa quàm utilia, aut referantur ad caustica, aut ad ea quæ vi mechanicâ agunt. Causticorum autem, ut & ignis ipsius, actionem in cutem altius inquirere inutile est; quæ quidem cutim laceßunt, sed actione cognitâ. Nec pro morbo haberi potest actio evidens, aut ignis, aut aquarum stygiarum, aut solutionum quarumvis metallicarum quæ evidentissimâ actione cutim destruunt, undè aut escharam, aut phlyctœnas, atque erysipelata inducunt; sed rarò phlegmonem accersere possunt, nisi naturâ sub escharis laborem novum auspicante. Quippè phlegmo, etsi cutim perfodiat, non ad ipsam pertinet, sed ad subiectum textum cellularem.

ARTICULUS II.

De actione in cutim veneni, tum ex vegetantibus, tum ex animalibus quæ cutim pungunt.

Plurimas esse plantas, plura esse animalia quæ donentur, illæ spinis & aculeis, hæc autem dentibus atque stimulis, nemo est

(a) Tetr. 4, serm. 1.

(b) Hans Sloane, nat. hist. of. Jamaic, tom. 2, lib. 2.

qui expertus nesciat. Hæ autem substantiæ omnes, si idæam veneni altius penetrantis abstuleris, agunt ut corpora pungentia, aliquandò etiam simul contundentia. Hinc animalium grandiorum morsus dentibus impressi incisivis, acutis quidem primò, mox in cuneum abeuntibus & rotundis, licèt ultrà cutim non penetrent, aliquandò tamen inflammationes concitant notabiles, & erysipelas cuti nativum cum laceratione & contusione natum. Aliquandò in phlegmonem vertitur morsûs impressio, præsertim cùm morsus non ex aperturâ simplici constet, sed pressione magnâ opus sit duplici in puncto, antequam lacerentur partes cutis, undè rarissimum esse debet textum cellularem & partes subjectas non in communionem mali rapi. Imò & quamvis Plinio & Charas non assentiar credentibus animalia quæ mordent maximam veneni partem ab irâ infumere, imò licèt multi sint auctores qui de morsu hominis irati tanquam de venenato scripserint, tamen id habent ira & furor quòd morsus profundiores infligantur. Et latet forsan aliquid acris ex bile per spasmodum reflua in morsu hominis irati, undè orta contusio irritatur, & phlegmonem longâ & tardâ, ut in contusis omnibus, suppuratione sanandum concitare potest.

At nihil paris timendum est à puncturâ quam inferunt vegetantium spinæ, quæ proprio acumine agunt, sine ullo impetu externo : sed aliud datur metuendum incommodum, scilicet basi suæ parùm vulgò adhærent illæ. Hinc in puncturâ quam inflixere inhærent, corporisque extranei vice funguntur, ut sunt etiam à lignis deraasæ partes solidæ, scobes ferri, aliaque extranea quæ indè pessimas phlegmones excitant, nec nisi suppuratione factâ deraduntur. Quæ si suppuratio concitari non possit, aut exire, ut in extremo digitorum apice sæpiùs accidit, tunc pessimum oritur reduviarum, aut paronychiarum genus, benè notum Chirurgis, sed de quo hìc loqui non nostrum est.

Ea autem incommoda eò graviora sunt, quò partes infixæ longiores sunt, adeòque altius penetrant, quò apice acutiori basis latior est, tùm verò si, ut in urticâ, exit per tubulum spinæ infixum liquor aliquis acer & veneni vice pungens atque cathæreticum, poterunt nasci ulcera mali moris, ad quæ sola referuntur omnia mala quæ in cute à morsu inflicto nasci possunt, nisi laceratæ simul atque divulsæ partes fuerint, ut ab aprorum, ursarum, tigridumque morsu fit, quos ad morbos cutis referre esset piaculum, cùm

cùm subjectæ partes simul abripiantur, ut muscoli, tendines; imò & ipsa ossa divellantur atque frangantur.

At alii sunt morsus animalium formâ minorum, quæ vel irâ percita pungunt cutem in propriam defensionem, vel sanguine delectantur humano.

Priorem explent classem apes, vespæ, fuci, scorpii, tarantulæ, imò & viperæ. De viperarum dentibus incisivis & veneno indè stillante, de variis viperarum Africanarum & Asiaticarum speciebus à Lucano olim descriptis, ab Aëtio, Avicennâ, Averrhoë, Rhase fusè expositis silere melius est, tùm quòd hæ materies amplissimè à viris eruditis tractatæ sint, tùm quòd illorum animantium venenum levi tantùm puncturâ in cutim agat, cætera verò symptomata ad omnes corporis nervos æquè pertineant, nec plus ad hunc tractatum referantur, quàm canis rabiosi morsus.

Posteriorem classem complent hirudinum & vespertilionum quædam species, culices, cimices, pediculi, pulices, acari, aliaque vel minora animalcula quæ, licèt morfu satis uniformi pleaque agant, tamen cùm differentias aliquas demonstrent in effectibus, levem saltem considerationem merentur. Alia enim plus agunt pruritu, alia plus papularum excitant, alia verò erysipelas, alia maculas inferunt.

Muscæ primùm nostrates sub finem autumnii acriter pungunt, & levissimo aculeo, ita ut ne nota quidem remaneat. Ita incommodè agitant, ut plus equi quàm homines stare loco nesciant, & furorem concipiant, imò & in sudores conjiciantur. Quarum etsi species multiplices numerentur, nocumentum in eo constat, quòd proboscide humores exfugant cutaneos, pruritusque intolerabilem concitent. Sua forsan cuique animalium generi musca inhæret. Hinc œstrus boum dorso insidens ipsa animalium vastissimorum fortissima terga impetit, ut continuò ipsum longâ everrere caudâ necessarium sit animalibus, imò si anum, vulvam, nares attigerit, in furorem aguntur illa. Undè & equi & asini & boves sese terræ volutare & insudare cogantur; asylum Romani dixerant quem asperum acerba sonantem adeò forti penicillo expressit Virgilius. Tabanus equis præcipuè infestus, tipulæ, aliaque hujus generis insecta, morfu levi infesta forent, si non simul atque recesserunt tolleretur pruritus, ita ut nullum morsûs adeò infesti remaneat vestigium.

Nec video ullis aliis in regionibus, ubi præprimis copiosæ volitant muscæ, ut in borealibus illis regionibus in quibus dies ferè perpetui noctem ferè continuam excipiunt, aut intra tropicos, aliud à simplicibus muscis incommodum metui, quod tamen tantum est, ut non ob aliam causam familiare fuerit harumce regionum incolis sylvestribus quibus artes ignotæ erant, ut corpora pigmento, & quidem olidissimo, quo fugarentur insecta, intingerent & imbuerent. Cùm verò nos mitiore cœlo gaudentes & ornatioris climatis accolæ, vestibus probè muniti incedimus, rarò nos ita vexat hujus generis pestis. At norunt omnes quàm facilè tibialia leviora penetrent, qualia suadet aliundè tempestatis calor. Nam de muscis quæ divinitus immissæ sceleratos ad usque mortem vexaverunt, ut de Adolpho, Comite Bergensi & Juliacensi referunt (a), & de muscis Ægyptiacis quas sacra testantur paginæ, hîc nullus est dicendi locus, nisi crediderimus, aut posse pruritu enormi convulsiones violentas accersiri, hominemque sic de medio tolli, aut, ut aiunt de Wladislao, Bohemiæ Comite, muscâ intra fauces introductâ viam spiritûs præcludi. Id ut non impossibile, ita rarissimum esse fateamur necesse est: verùm si cuticula derasa fuerit atque detrita, poterunt muscæ sub ipsâ epidermide ova deponere, ibique vermiculos ingenerare qui postea in ulcerosos affectus difficiles sanatui degeneres ire valebunt, & alia mala poterunt inducere.

At importuna alia, potiùs quàm metuenda cuti, insecta innumera dantur, quorum aliis circumdamur, strepitu quorundam nos monente; alia nos tacitè circumstant, & plagas inferunt. Aliorum natura est ut alis per aëra rapiantur membranaceis; alia contrà tantummodò pedibus multiplicibus donantur, præter numerosum illud genus quod nobiscum habitare amat, & corpus nostrum pro patriâ seligit, de quibus postea dicendum erit.

Insecta prioris generis quæ nos circumvolitant genere & specie diversa ex hymenopterorum classe Linnæi desumuntur. Alia vindictam spirant, alia sanguine & tenuiori humore pascuntur. Inter illa quæ in suâ defensionem & tutelam armat vindicta, primam & maximam classem constituunt apes, fuci, vespæ, quæ donantur ad anum aculeo tenuissimo illo & hamo multiplici recurvo lacerante; indè avelli vix potest sine tenuissimarum partium divulsione infixus aculeus. Hinc etiam apes neutræ atque

(a) Zaller Miscell. pag. 403.

fœminæ, quæ solæ illo armantur, eum in vulnere relinquunt. Præterea verò ad radicem aculei viderunt Hookius, Swammerdamius aliique naturæ observatores vesiculam liquore oleoso plenam, quæ intrà cutem insinuata veneni titulo agit. Undè etiam illustris Reaumurus (a) notavit ex vespæ puncturis, nam vespæ aculeos fortiores habent, nec illos relinquunt, ut notavit Aëtius (b), in vulnere, primam esse summè dolorificam, tertiam verò vix sentiendam, donec novas vires animal resumpserit, reparaveritque liquoris venenati jacturam. Quod verò de vespis observavit Reaumurus doctissimus, de araneis scriptor Lister observaverat.

Multùm autem differt an ab unicâ ape iratâ vulnus acceperis, an incautus & imprudens alvearia disturbans totam in te pubem exardere feceris. Nam tunc, licèt eadem vis, idem aculei venenum, multiplicatis tamen ictibus & impressionum numero ejus augente violentiam, dirum sæpè erysipelas in facie, manibus, partibusque denudatis accenditur. Febris ardet violenta, phlyctœnæ oriuntur, non sine gangrænæ metu, præsertim si in malè moratos humores malum inciderit. Pauca tamen hîc remedia conveniunt, cùm enim symptomata tantummodò refrigerium postulent, & diluentia indicent, sufficit simul poscâ, seu aceto & aquâ partes læsas fovere, quibus antiqui omnes addebant stercus, seu fimum bovinum, tanquam eximiâ & quasi subitâ resolvendi virtute donatum, in quibus id mirari subit quod cùm aculeus intrà vulnus restitet, tamen ut quæ in ligneis frustulis intrà cutem susceptis necessaria est, nulla hîc extractio tentanda sit, sive vi naturæ cum humore insensibili extrudatur ille, sive putrescat latenter adeò parvula moles.

Famosæ erant apud antiquos (c) vi pungente & venenatâ apes Calchoides, sive Cretenses, quæ si turmatim aggredierentur & boves ipsos possent prosternere. Nec certè deesse debet vis major urendi apibus in calido aëre & præservido climate degentibus. Neque tamen alia medicina est. Afferit verò Aëtius venerandum crucis signum ex ferro plagæ impressum omnia ista vulnera sanare, quod etsi empiricum remedium, non ideò volui celare cùm indicet quousquè doctiores in aliquâ parte, in aliâ se imbecilles præsent.

(a) Hist. des Insectes, tom. 5, Mém. 7.

(b) Tetr. 4, serm. 1, cap. 12.

(c) Ælian, lib. 17, de Animal. cap. 25.

Vindictam pariter & cibum sibi quærunt phalangia, seu araneæ, insectorum genus multipes, sed alis omnino destitutum. Quod ingentem famam veneni sibi vindicavisse, ideò credo, quòd hirsutum animal, tetri coloris ut plurimum, formâ foediori, silentio incessus, timorem pueris incutiat, tum quòd non solum carnivororum sit, & ex insectis vivat, sed etiam propriæ speciei & paribus non parcat, quod homini forsan soli & scorpiis atque phalangiis proprium est. Undè apud auctores duplex est in araneis nocendi modus. Haustam in vino, vel aquâ araneam ut venenum aliqui descripsere, inter quos & Avicennas & Paulus Ægineta, fortissimæque symptomatibus validissimis antidota cum vomitoriis rutam sylvestrem, allium, semina spondylii, calamintham, daucum præbebant. Nam & anxietates & febres & urinæ emittendæ difficultatem inter hæc symptomata numerabant. Rem de nostris phalangiis negat illustrissimus de Sauvages, licet aliter sensitse videatur Cl. Lister. Materia hæc de morbis cutis tractantes non tangit. Probè tamen scio nequissimam faminam, quæ è vivis tollendo marito laboraverat inscitè, fassam fuisse, se octo araneas ex horridis illis & nigricantibus ex vino propinandas viro alioquin moroso dedisse, innocuè quidem, homini qui, si rem scivisset, forsan convulsus ex horrore fuisset.

Morsus verò aranearum ad nos pertinet. His aculeus recurvus utrimque duplex. Liquor à proboscide intermediâ venenatus exit, demonstrantibus Clar. Mead & Listero. Morsus vix ullum dolorem concitat, at terrorem incutit ingentem. Verisimile est insectis quibus vescuntur illas venenatas esse, eorumque liquorem resistentes adhuc perimere. At hominibus nullam, saltem apud nos, noxam infligunt, nec videntur aliquam mereri attentionem. Nec ipsa plaga à phalangio appulo tarantula dicto inflicta ulla externa medicamenta postulat, aut morsus araneæ illius Americanæ, quam Fr. Hernandez (a) sub nomine *hoitzocalt* descripsit & quæ tarantulæ, ut ait, & corpore, & nocendi efficaciam similis est, nullum remediorum apparatus requirit, externorum saltem; si quæ tam à longo tempore de eâ relata sunt, statim, & sub novorum observatorum inquisitionibus ut falsa non habenda sint.

Liceat ergo cum recentibus de fabulosis aranearum nocumentis sentire. Nec tamen diffitebor mihi scrupulum injici à doctissimi

(a) Hist. Animal nov. Hisp. tr. 4, cap. 5.

Aetii (a) scriptis. Ecquid enim? Si, ut saltem apud Gallos verum videtur, spernendi sint araneorum morsus, cur doctissimus auctor sex earum species ita aptè distinguit, symptomatibusque discriminat vir alioquin in observandâ naturâ magni ponderis, ut de venâ Medinensi tractantibus postea apparebit. An in Asiâ quam præcipuè vir illustris incoluit res aliter se habet quàm apud nos? An aliqua in observando segnitie nos facit in illis ignaros? Certè quoad ea quæ ad cutim attinent, nec araneæ, nec ipsius scorpii morsus aliquid notabile à nobis exigunt, si fides habeatur Cl. de Sauvages & Mead. Quocircâ operam luderemus inutilem, si circâ illos ampliorem tractationem institueremus, cùm præsertim satis jam de illis viri clarissimi scripserint.

At numerosissima est illorum insectorum cuti nocivorum classis quæ etiam non lacescita, sanguine aut liquoribus humanis aut cibantur, aut delectantur. Primam classem tenet inter alis destituta animalia, suâ in classe singularis, hirudo, cui si ad vitam necessaria foret sanguinis humani usura, jam certè dudum tota periisset species, cùm paucis admodum eveniat ut talium epularum contingat opportunitas. Ejus in cutem actio ea est, ut triplici stimulo vulnus satis profundè inferat, ut indè sanguis copiosè profluat, quem postea aliquo instrumento linguæ in morem factò fugit, & advocat ad cutim, ita ut fortiter cuti appressa hirudo eam, nisi plena cruoris, non dimittat. De ejus anatome quam in actis Academia Regiæ Scientiarum instituit Morandus hîc altiùs agere inutile est. Sufficiat scire hîc, non omnes æquali fugendi potestate donatas iri, eas verò quæ fortiores sunt & quas hirudines equinas vocant, eâ vi esse præditas quâ fortissimum animal possint plures simul admotæ solâ sanguinis effusione trucidare. Nec minùs notabimus antiquos de hirudine voratâ tanquam de gravissimo malo locutos (b), at huic veneno solam aquam falsam opposuisse. Nec mirum, cùm etiam vulneribus in cutem inflictis, perstantibus adhuc animalibus, sal pro certissimâ medicinâ sit; quippè & eas fugat, imò & enecat, atque ab iis inflicta sanat vulnera. At credunt aliqui magnum debere adhiberi in animalibus illis ad usus medicos feligendis delectum, quippè aiunt eas quæ nigræ sunt morfu venenato infames, quod experientia falsum demonstravit. Certè quæcumque hirudo sanguinem fuxerit, plagam levem, vix prurientem relinquit, quæ

(a) Tetr. 4, serm. 1, cap. 18.

(b) Aetius, Tetr. 4, serm. 1, cap. 51.

cum muriâ deterfa & benè lota, nulla fuî post paucorum intervallum dierum relinquit vestigia.

An res ita se habeat cum genere illo vespertilionum quæ, referente Flacourt, apud Madagascarii insulam clam sese hominum dormientium intrâ cubicula insinuant, nulloque quo expergescat dolore facto, ipsos sanguine exhauriunt, hûc usquè scire non datum. Timido animali vulgò ad illud fugandum terror sufficit; aliundè sanguine satura hæc animalia vulgò tanquam stupida concidunt, antequam funesta labes inflicta sit. At de ejus morfu levissimo, siquidem ne dolorem quidem concitat, nihil certi hûc usque mihi constitit.

Non iras, aut furorem concipit, sed aut pabula, aut delicias quærit importuna illa turba, quam æstas in locis humidioribus & calentibus parturit culicum, moschitarum, mosficarum, tùm etiam alia circumvolitantia insecta ephemera, quæ incautos circà ripas aquis aut stagnantibus, aut tranquillo cursu defluentibus irriguas, tam sævè pungunt aculeo, fuguntque proboscide. Species comprehendunt quas Linnæus vocat *culices*, *empyes*, *conopes*, *hypobosca*, *asylos*, animalibus etiam & hominibus æquè infestas.

Quò regio aliqua luto atque cœno squalet magis, calore perfusa humido, eò etiam & pluribus & valentioribus infestatur culicibus, quorum species hîc numerare extra operis metam foret. Hinc America, præsertim verò insulæ & magnorum illorum fluminum quibus tota perluitur littora, eorum genere multiplici ita scatet undiquè, ut inter ejus munimina jure meritòque illa insecta habeantur. Inter quos culices eminent illi quos Portugalli, seu Lusitani *moschitos* olim nominavêre, Britanni verò atque Galli *musliques* appellant, de quorum speciebus qui plura certa atque observata videre voluerit, adeat Ill. Hans Sloane Historiam Jamaicæ.

His omnibus commune est ut cutim telo acutissimo perfodiant, liquorisque acris & verè ignei guttulam infundant; undè non solum dolor pro perfossionis momento vividissimus & intolerandus exoritur, non er sipelas leve, sed circà vulneris oras cutis tumet intensissimè, jungitur dolori punctorio pruritus intolerabilis, & si incautè his te exposueris, & plures, aut manus, aut pedes percutierint, artus omnis undequâque inflatur, tumet textus cellularis, dolores undiquè circumfunduntur. Adest sævior

inflammatio, febris eodem gradu, eâdemque vehementiâ quâ tumor cutis decrescit, aut increscit. Si tamen locum puncturæ lustraveris, omnia simpliciter erysipelatosa videbuntur, & manu appositâ rubor evanescit, excepto loco quo aculeus infixus fuit, ita ut nulla alia sit diagnostica nota morsûs insecti, nisi in illo punctulo.

Dormientes æquè aggrediuntur, atque vigilantibus infesti sunt. Vestes ipsas, si non arctè colligatæ fuerint, superant. Et sæpè ab eorum morsibus palpebræ mirum in modum intumescere, donec calore aucto & febre vel in toto corpore, vel in solâ parte concitatâ coquatur, ut cæteri humores morbifici, & expellatur venenum. Rarò tamen ultrà cutem ejus efficacia extenditur, ita ut semper prognosis fausta institui possit, nisi tamen scateat interiùs aliquo vitio animalis œconomia, tunc enim delatis hùc tanquam à vesicante omnibus humoribus, potest & inflammatio phlegmonodes & ipsa gangræna nasci. Imò non rarum est in tenerioris constitutionis pueris glandulas in puncturæ viciniâ affici, undè pro re natâ poterunt illæ suppurationem concipere.

At verò tota curatio interior in diluentibus, antiphlogisticis liquoribus consistit, ne crescat inflammatio & pessima evadat, ne febris in ardentem vertatur. Exteriùs verò nunquam hìc admittenda unguenta, aut olea rancore cutim inficientia. Poscâ tenui, saturninâ identidem, vulnus fovere convenit, aut plantis refrigerantibus, & levi adstrictione donatis quæ ad hunc usum tanquam specificæ laudantur. Tales sunt plantaginis, betæ, sedorum variorum folia, quibus præ omnibus excellere videntur guttulæ aliquot spiritûs alcali volatilis, qui potenti vi resolvente donatur, præcipuè verò ad cutim appositus subitâ eam refrigeratione afficit.

Ad hæcce remedia referuntur omnia illa arcana venditata ad morsus culicum. Quibus ad præcautionem antè morsum inflictum addenda sunt olea odorata, fœtida, quibus corpus amant intingere Caraibæ, imò & ab iis remotissimi Laplandi, quos tamen frigidissimo sub cœlo vexant culices mirum in modum, cum lacûum septentrionalium ripas incolant illi, & post octonos hyemis menses æstas, apud eos imbris & inundationibus infamis, ardore ingenti sæviat, cum per longissimos dies vix sol exurens noverit occasum.

Forma nocendi in omnibus ferè eadem est. Sunt tamen differentiæ aliquot. v. g. datur in Jamaicâ, teste Hans Sloane, culex

minor niger cujus puncturam non sentias. Cutem tamen sanguineis maculis inficit. Alia species quam *maringuoinis* vocant, strepitu terret, priusquam morfu dolorem acrem incitet, fumoque fugatur. Aliud est insectum, *mapyeri* vocant (a) Guianenses, quod cutem ita sphacelo inficit, ut igne inurere partem pro unico remedio sit. Alia forsan sunt similia multa quæ, sub viatorum fide, referre longum foret & inutile. Saltem ex positis hîc principiis nemo non agendi rationem similibus in casibus reperiet, modò non ova in inflicto vulnere deponant insecta, quod multis animalculis commune esse suadet analogia, quâ, teste Cl. Reaumuro, demonstratur non aliam ob causam ab ichneumonibus perfodi pulices, nisi ut in vulnere depositis ovis sub ipsorum visceribus crescat vermiculus, qui in chrysalidem primò, dein in ichneumonem faceffat. Si tale quid hominibus acciderit, certè absque aliquâ suppuratione tolli ovula hæc impossibile: sin minùs intrà cutem adolescent; de his infra dicendum erit.

Præterea notandum est non eundem esse effectum insectorum cutem pungentium in eorum cutem qui iis assueverunt & pluries demorsi sunt, quasi fastidiosum & prægustatum cibum spernerent helluones illi: multò minorem in indigenas quàm in advenas, in viros & senes quàm in pueros ferociam exercent.

Importunitate volitantium horum animalium pejor est adhuc illa quæ pendet à bestiis illis quæ, etsi alis destitutæ, ex nostrâ substantiâ pabulum quærunt, ut sunt cimices nostrates horrendo putori puncturam dolorificam jungentes, & importuno incessu pruritus in cute, imò & anxietatem universalem ita producentes, ut somnos avertant toto illo tempore quo æstas perdurat; imò & hyeme resurgentes ad morsum, si cubacula ita disposita sint, ut nunquam aère frigidiori perflectentur. An idem sunt atque culices rotundi de quibus in anthologiâ: certè alia acarorum rubicundorum species versùs pratensia domicilia noscitur quæ sanguine pariter vivant. In eadem classe continentur pulices, nullo quidem odore distincti, sed acerrimum infligentes morsum. Hi quidem ab uno animali in aliud feruntur. Nec uni speciei addicti sunt, à canibus, bobus, felibus, in hominem translati. Pediculi verò seu *pedes* dicti Plauto, qui squallorem & spurcitiem sequuntur, & de quibus postea articulo peculiari dicendum erit, inter ea insecta meritò numerantur quæ nidum in nostris ponunt corpo-

(a) Tom. 2, lib. 2.

ribus & ex nostrâ substantiâ non solum vivunt, sed propagari viderentur.

At cimices, pulices, acari, blattæ, aliaque minùs cognita, forsan etiam alia incognita insecta videntur primò cutem perfodere, tùm postea evidenter sanguinem exsugunt, ita ut qui flavescent & pellucidus erat antè pastum cimex, dùm cuti adhæret, rubescat, & brevè tumeat omnino. A pulicibus non tam pruritùs importunitas metuitur, quàm punctura acutissima. At remanent utriusque post morsum maculæ sanguineæ rotundæ, ob æqualitatem suctionis, sed nullus, aut in demorsâ parte, aut in viciniâ dolor. Hinc ergo importunitas summa, periculum nullum. Talem avertere pestem, hìc labor est. Nam sanare inflicta vulnera nulliùs est pretii. Certè sulphure necantur, & dùm torpent hyeme, circa eorum ova, ne excludantur, summâ munditiæ allaborandum: servorum cura sit, nec foramina relinquere abdita, nec stragula aut crepidines lectorum negligentius tractare, vernice & pigmento mastichino omnia obturare. Hæc enim omnia dùm perpetuum cimicibus bellum inferunt, eos tandem omnino destruunt.

Sed non ad omnes æquè potest hæc cura pertingere; pauperiores, & pueros fortis tenuioris in collegiis congregatos sæpè infectis hisce perfossos videas. His sæpè jure apponuntur cubantibus herbæ, quas cimices dùm plus sanguine humano appetunt, eorum derelinquunt corpora. Hæc virtute pollere dicuntur phaseoli, atriplices, brassicæ, aliæque hujusmodi plantæ, quas experiri quid vetat? Multi sunt in hisce rei medicamentariæ scriptores. Res mihi de foliis phaseoli certa visa est.

Quod de cimicibus dicitur, non ita de pulicibus saltantibus illis verum est. Sed summè interdicens cum catellis communicatio, aut animalibus domesticis quæ hisce infectis undiquè conquisitis per æstatem scatent. Unica sit in hisce vitandis regula, munditiem servare exquisitam.

Acarus minutissimum ex visibilibus animal cuti pariter insidet, in quâ oculos fugit, pruritum tamen incitat, & morsum infligit non adeò spernendum quin sentiatur. Sed vix unquam aliquam meretur attentionem, ut & blattæ, plus vestibis quàm cuti incommodæ; quæ tamen omnia insecta assiduâ frictione, balneo, & si pejora sint, sulphure fugantur illito. Nam, ut alibi dictum fuit, ad omnia insectorum genera cutim obsidentia nil meliùs confert illinitionibus sulphureis. Sunt tamen etiam hujus generis insecta

peffimè fordida quæ inguina præfertim, & partes genitales faciunt, atque pruritu vexant, epidermidem etiam divellentia. Hæc unguento mercuriali tantummodò tacta occumbunt, quod quidem procul dubio alia pariter necaret cutanea infecta, si tutò, & sine incommodo posset illud totam in cutem adhiberi. Imò, ut jam alibi diximus, à morbis cutaneis rebellibus ad luem veneream detortum fuit unguentum mercuriale, & scabies vera & legitima ab insectorum incognitorum morfu pendere visa est. Quod tamen non ita accipi velim ut videantur omnes cutanei morbi ab insectorum morfu pendere, ut plures, nec ignobiles Medici, etiam temporibus nuperrimis, contendere, cui cum favore excipiendæ opinioni obstant & rerum natura, & depuratoria plerorumque indoles, imò etiam simplicissima plerorumque non depuratoriorum curatio.

A R T I C U L U S I I I.

*De Animalibus quæ in cutem insiliunt, sub ipsâ vivunt,
& nidum ponunt.*

Ex hominum conditione est, si sani esse velint, ut cutem servant & mundam, & ita apertam ut non solum exhalationi apta sit, sed inhalationi etiam, quandoquidem ea libera habenda sit, quippè quæ, licet minus cognita, non tamen minus ad sanitatem & vitam conferat, quàm ipsa exhalatio. Præter latentia mala quæ neglectam cutis curam, accumulatasque cutaneas fordes sequuntur, timenda semper est, imò quasi necessario supervenit animalculorum plurium, per varias regiones diversorum exclusio. Omnibus terris communis est pediculorum proventus. Nam ut suus cuicque speciei animalium est pediculus, sic etiam homini peculiaris est à microscopicis auctoribus satis fusè & accuratè descriptus. Verùm homini non una species incumbit, nocent ipsius cuti etiam aliorum animalium pediculi, sic pediculus vulturis effectus in hominem atroces gignit, teste qui eum descripsit Avicennâ. Sic alius descriptus est ab Hans Sloane, observatore præstantissimo, quem Americanum ferocem vocavit. Præterea verò dantur etiam alia infecta incognita quibus, ut videtur, cutis non proprium nidum præbet, sed quæ datâ occasione in ipsam invalescunt, atque commorantur, Uniûs ego exemplum vidi in puero

qui pertusus ad collum per varias retrogradas & mirum ad modum sub epidermide delineatas rubellas vias sine pruritu, sine ullo incommodo ad pedem usque pervenerat. Ibi repens per cuniculum, nullo alio symptomate, præter claudicationem levem, rursus sibi novum iter cudebat animalculum pusillum rubrum quod ego è blattarum genere putabam. Integrum aspicere non datum fuit, nam ut incognitam pestem averterem, suasi propinquis ut decocto tabaci recentis cutem foverent, quo & animal peremptum, & paucos post dies vestigia morsus sublata sunt. An illud quod *pedicellum* Piceni, *sacrum* Taurini, *burgantem* Vascones vocant, nullâ formâ expressâ, præterquam globi: ait eum Scaliger (a) extractum acu & in ungue positum sese movere.

Datur & in meridionalibus oris Galliæ nostræ insectulum à vindemiarum quo sævit tempore nomen accipiens, pediculus levis & rubens, qui sæpè sub ipsâ cute fodit cubilia, imò & altius penetrans phlegmonem concitat, & cum suppuratione exit de corpore; hanc prævertit Chirurgus, si forfice levi, aut aciculâ radens insectum sustulerit.

Sed quò propiùs ad humidiores atque exæstuentes Americæ oras pervenimus, præsertim verò ad insulas atque locos illos in quibus sylvæ æternæ atque vix pertusæ nidum omni animalium generi præbent, dum simul plantis hederaceis atque repentibus solum omne sternitur, simul à densissimâ arborum procerarum congerie sol arcetur, eò magis propullulant mille insectorum genera; hìc reptatu cutem attingit pediculus ferox Americanus Cl. Sloane (b) quem *chegos* vocat, *chique* nostrates appellant. Adest sensus incommodus, dolor levis, tumor inflammatorius, sed mollior. Experti ab Afris nigritis Chirurgi aperiunt cutem aciculâ paulò supra tumorem, accuratè illum à cute sanâ separant, & cavitatem quam tumor ablatus relinquit tabaci cineribus explent. Addunt continendis cineribus emplastrum. Post paucos dies sanata reperiuntur omnia.

Ad omnes quidem pertinet insectum illud, sed nigritas & illos qui pedibus nudis incedunt adoritur præsertim. Undè plus digitos pedum invadit, quàm aliam quamcumque corporis partem. Tumor pìso æqualis in duplicem ab incolis speciem distinguitur, alteram venenatam, alteram veneno carentem. Utroque

(a) De Subtilitate contra Cardanum.

(b) Lib. 3, cap. 2, pag. 2. Introduct. pag. 124.

in tumore vivacia reperiuntur infecta, per fibras fugendo, ut crediderim, aptas corpori adhærent; venenato inest punctulum nigricans; sed Cl. Sloane arbitratur negligentiam curæ dissimilitudinem hanc parere. Præterea tumor hic continet magnam ovulorum copiam quæ ex albo squallida, si terantur, strepitum edunt. Creditque illustrissimus auctor ova esse infecti pedicularis quod vitam communem agit in locis cœnosis & ex detritu vegetantium squallentibus. Insinuantur vulgò ova sub pedum ungulis quæ, si sinantur, multiplicant sese, in verminosum ulcus facessunt, lædunt ossa, imò & gangrænam arcessunt. Refert Pater Labat Capucinum, cujus is erat ardor ut in Europam horumce insectorum coloniam adduceret, sibi infecta illa spontè pedibus apposuisse, sperans maturum satis in Galliâ reditum ut pestem hanc viderent Medici Galli, ita spe suâ excidisse, ut fuerit necessarium ei crus amputasse antequam terras contingeret. Quâ in historiâ focordiam certè ægri, sed Chirurgorum imperitiam redarguendi, locus est.

Sed quid addamus de verme illo intrâ cutim excluso & ibi intrâ ipsum adipem degente quem *macate* dicunt. Qui cum suibus in Americam asportatis communis sit, ipsos tamen etiam homines invadit, tres lineas crassus, ubi jam adolevit, quatuor longus, albus, annularis, rostro utrinque adunco & forficibus acutissimis donatus, qualem extraxit & extractum ex parte adiposâ clunis famineæ spiritu vini servatum mihi demonstravit vir omnibus fortunæ donis dignus, tum ob artis eximiam peritiam, tum ob suavitatem morum purissimam D. Chambon olim Cayennæ Colonix Gallicæ, nunc nosocomii militaris cohortium Prætorianarum Chirurgus. Certè non ita integer sese intrâ cutem insinuavit, sed ovuli formâ latuit sub epidermide. Quandiu ibi latet & phlegmonem atrocissimum & suppurationem inseparabilem, nec exhaustiendam, inducit, altè sese semper defodiens. Hoc abstracto, in quâ certe abstractione faciendâ per forfices, cum arctè adhæreat, arte & patientiâ opus est, omnia mala brevè evanescent.

In genere verò fatendum est nunquam adeò tacitè infecta subtus cutem irrepere, quin facile sit ipsis mederi, ubi semel eorum invasio cognita fuerit. Imò solitarium infectum rarò ingens machinæ nocumentum inferre potest. Verùm si, ut in miserrimâ omnium rerum egestate, si, ut in squallore carcerum, multiplicentur ærumnæ, mundities avertatur, crescat spurcities, in humido ca-

lore, nonne potest ita arrodī cutis, ita humores depravari, ita acescens mucus redundare, ut muscæ illæ quæ animalium mortuorum carnes circumvolitant, & faceffunt in vermes squalientes atque rotundos exedentes cadavera, possint etiam vivam carnem, sed languore emortuam, sed squallore rancidam, sed putrefactioni proximam adoriri, ita ut dentur homines *σκῶληκοβρωτοί* qui vivi roduntur à vermibus, ut de Antiocho apud Machabæos, de Herode in Actis Apostolorum legitur?

Certè in ulceribus cacoetheis & phagædenicis vermes videre in mendicis non ita rarum, ut & in diro illo pedis sphacelismo melancholico atque senili. At minùs frequens est, saltem nostris in oris, videre ulcera à vermibus orta, undè illa fuit plurimorum opinio, quod de vermibus in sacro textu dictum est de phthiriasi intelligi debere. At illustrissimus Boerrhaavius dùm agit de aquâ & imbribus, narrat dari ex alto deciduos imbres qui quam vestium tetigerint partem putrefaciunt, imò vermiculis excludendis ansam præbent, ut natæ indè phlyctœnæ scateant vermiculis. Id putat apud Æthiopas se vidisse Ludolfus. Certè & Africa & Asiæ illa pars quæ tropicum inter & lineam æquinoctialem subjacet, omni genere insectorum terrifica est: nec hucusquè circà hanc partem Historia Naturalis absoluta. Verùm his corrosa vermiculis corpora siccitatem summoperè quærere debent, discutere decoctis plantarum acrium & aromaticarum admissa & nondùm ulcus constituentia insecta. Quo in genere profunt nicotiana, staphisagria, absynthia, amara, odorata quæcumque, tum balsamica, resinæ odoratæ quæ insecta fugant & enecant. Ipse quoque mercurius iis enecandis aptissimus est, sed non sine aliquo periculo, uti jam dictum. Verùm hisce omnibus præstat sedula mundities, balnea, quæ vel ipsa imperat Asiaticis & Africanis religio, linteorum mutatio quotidiana, capillorumque ac pilorum, imò & unguium cura, ne mucosæ sordes ipso usu vitæ detritæ & accumulatæ rancescant, & nidos excipiant horumce insectorum. Etenim dispositio cutis ab intimâ humorum dispositione pendet, quæ potest in hujusmodi cachexiam converti quæ ingeneret insecta, ut modò videre fas erit, dùm singulatim famos cutaneos expendemus morbos qui, ut frequentius visi, ita fusiùs ab auctoribus descripti sunt, phthiriasim scilicet, seu pedicularem morbum, crinones, seu comedones qui infantilia corpora vexant, & demùm venam medinensem, seu vermem illum ab auctoribus

Asiaticis olim descriptum quem nunquam Europa genuit. Nam si quæ sint alia infecta aut nobis, quod possibile non negamus, aut aliis quibuscvis auctoribus prætervisa, facile ex inductione ex cognitis deducendâ tractabuntur & curabuntur.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Phthiriasi.

Phthiriasis, φθειρίασις morbus pedicularis, ita à Græcis dictus quòd perdat atque corrumpat cutem, ἀπό τῆ φθειρειν, morbus est ab omni antiquitate cognitus, & ab omnibus ferè auctoribus descriptus, si solum forsan exceperis Hippocratem. Celsus (a) de phthiriasi loquens eam pro morbo palpebrarum proprio habet, additque eam excipi ingenti fluxu feri acris erodentis, sed de eâ tanquam de morbo locali loquitur. At Galenus (b) morbum in phthiriasi pedicularem, ut universalem agnoscit, cui cæteri auctores Græci assentiunt.

Divisio tamen inter Arabes & Græco-Arabes legitimè admittitur, ut morbus alter pedicularis universalis sit, alter verò particularis, qui & pediculorum genere differt. Ità secundum ipsos, naturæ ad normam & institutum, alii sunt pediculi barbarum hirsutarum & capillorum densorum, quos rotundos & tenuissimos *lendes* vocant, vermiculique sunt, potius quàm pediculi; quamvis eos multi pro ovis pediculorum habeant: alii rotundi etiam & tenues, multipedes, inguinibus solis hærent, *morpions* dicti, qui mercurio in unguentum adhibito perfectè sanantur. Ad pediculos etiam referunt eos qui inter unguium juncturas & manuum articulos adhærent, cirones seu χείρνες dicti, quos ex hoc numero exemimus, nec inter pediculos numerandos credimus; quibus additur vera pediculorum cognitorum familia ubique in corpore habitans, sed præcipuè densissimas pilorum sylvas incolens.

Verùm de hujus morbi generatione, seu potius diversis speciebus, inter auctores ingens dissentio. Aristoteles (c) enim pronuntiat pediculos ex carne gigni, quibus futuris emergunt pustulæ

(a) Lib. 6, cap. 6, n°. 16.

(b) Lib. de Theriac. ad Pisonem.

(c) De Hist. Anim. 5, 31.

quædam sine pure exiguæ, quas si pungas, pediculi exeunt. Et quidem aliquos eâ foeditate obiisse proditum est (a), ut Alcmanum Poetam, Pherecidem Syrum Tragædorum auctorem, Acastum Pelix. Imò quidam sunt auctores qui Olynthium Callisthenem, dum in vinculis jussu Alexandri Magni servaretur, hoc morbo putant interemptum, quamvis aliter Arrhianus (b) & Q. Curtius censuerint: Mutium præterea jurisconsultum, imò & Platonem philosophum, dignum æternâ gloriâ virum, inter teterrimi mali victimas numerant. Quòd si illos quoque allegare operæ pretium est qui, nullâ quidem virtute celebres, nomen tamen aliquod conquiescere, fama est eum qui bellum servile movit in Siciliâ, Eunum nomine, fugitivum, postquam attractus Romam captivus est, morbo pediculari consumptum.

Sed & Diodorus Siculus (c) refert parùm ab Æthiopibus distare *acridophagos*, & ne cum Salmazio (d) sentire videatur, qui *ακριδας* pro summitate plantarum intelligit, locustarum fugandi easque occidendi rationem edocet. Cùm autem ego cum Salmazio sentirem, nec satis ex analogiâ chemicâ intelligerem quomodò vesci possint homines insectis attenuatissimis & ad cantharidas accedentibus, testis autopta Cl. Chambon jam cum laude advocatus, qui orientales locustas curiosè secuit, nil sibi mirum videri in iis epulis admonuit, cum istis magnitudine prodigiosis promineat mirum in modum abdomen membranaceum, in quo ingens undiquè referta reperitur è vegetantibus minutim concisis pasta viridis, quæ colorem, odorem & mucaginem vegetabilem fervet. Dicit verò Diodorus Æthiopus illos esse corpore levi & pedibus celerrimis, sed vitâ admodum brevi, cum longævissimi apud eos XL annos non superent. Mirabilis etiam vitæ exitus est, omniumque miserrimus. Ingruente enim senio pediculi corporibus ipsorum alati innascuntur, non solum genere diversi, sed etiam specie horridi & insigniter deformes. Pestis hæc à ventre & præcordiis exorsa perexiguo tempore totum corpus exedit. Morbo hoc afflictus, primum velut scabiei prurigine irritatus, leni titillatione mordicatur, oblectamento scilicet cum dolore permixto. Verùm posteaquàm bestiolæ intercutēs subindè magis ad superficiem enituntur, magna tenuis saniei vis

(a) Sever. Samnon.

(b) Arrhian. lib. 1°.

(c) Diodor. Sicul. Hist. lib. 3, Ed. Rhodom. pag. 162.

(d) Præfat. in Homonyma materiæ med.

cum intolerabili doloris acerbitate simul erumpit, idcirco violentiore unguium fodicatione sese lacerans ægrotus, gemitus miserabiles effundit. In maximâ verò exulceratione tanta vis vermium expullulat ut aliis post alios, tanquam è multifariam perforato dolio, erumpentibus & scaturientibus, omnis ablegentium opera ludatur. Hi ergo per hujusmodi corporis resolutionem infelici exitu vitam claudunt; an à naturâ cibi, an à temperie aëris eventus iste proficiscatur, ambiguum est. Hæc Diodorus. In foedis impurisque ulceribus pediculi nascuntur, inquit Plinius (a). Nec negarim casum hunc mihi nunquam visum aliis occurrisse. Cùm præsertim Hyeronim. Mercurialis vir doctissimus & inter viatores observator præstantissimus, easdem observationes à Diodoro jam factas Agatharchidi tribuat. Prætereà rem observaverat Forestus (b) in pictore insigni Boeklandio, aliique auctores multi, quos & in Ephemeridibus naturæ curiosorum & alibi passim reperies, ita ut auctoritate res non indigeat.

Verùm alia est phthiriasis, seu morbi pedicularis forma quam & Ennio Poetæ aiunt contigisse, & Dictatori Syllæ (c), cujus corpus in pediculos totum versum, ut cùm multi noctu & interdium tollerent eos, nullâ parte potuerit tamen quod rejiciebatur æquare illud quod succedebat: verùm omnes vestes, balneum, pollubrum, cibus illis repletur. Ideò sæpius die ingrediebatur balneum, abluens & abstergens corpus, cæterum nihil proficiebatur. Vincebat enim celeritate conversio, superabatque copia omnem purgationem. Vidit Amatus Lusitanus (d) Olyssipone hominem cui nomen *Tabora* non ignobile, qui hoc morbo miserè obiit. Ita enim pediculi per ejus corpus scatebant & abundabant, ut duo ejus servi Æthiopes nihil aliud curæ haberent quàm ex ejus corpore cophinos plenos pediculorum ad mare quod civitatem hanc alluit deferre. Sed fidem derogat amplificatio.

Certè historici plerique declarant Philippum secundum Hispaniarum Regem, morbo pediculari obiisse, & cum ulceribus quidem. Sed an pediculi ab ulceribus nascerentur non satis constat? Quamvis ergo, apud nos præsertim, rarus sit exquisitus ille morbus pedicularis homines chronicè perimens, satis ex numerosis observationibus omni fide dignis constat, eum esse admittendum;

(a) Lib. 27.

(b) Forest. lib. 8, schol. obs. 15.

(c) Plutarch. in Syllâ.

(d) Amat. Lusitanus, cent. 3, curat. 58.

cùm præsertim nullus sit apud Medicos qui non aliquandò, etiam in summâ munditie, curisque assiduis pueros & puellas præsertim subito pediculis affici viderit, quos non sine summâ curâ, sed tutò tamen ars evellit. Pediculi verò isti iis quos sordities sibi proprios vindicat perfectè similes sunt, & à contagio crederentur oriri, seu potius contactu sordium quas in urbibus populosis devitare impossibile est. Sed contactus ille unum aut alterum posset ingenerare, non turmam illam quæ opportunum nidum nacta, tam facillè, tam celeriter evolvitur. Nec ulla datur observatio pediculos illos rotundos, aut alios nobis minùs cognitos quos *platissas*, Arabes *alguardam assoab* vocaverunt, aut morpiones, aut syrones qui ab homine in hominem communicantur, unquam morbum proprium produxisse, de quibus vide Joubertum (a). Nil simile narratur de iis qui ricini Scaligero dicti, post Varronem & Plinium, non homini proprii sunt, sed ab ovibus & canibus, teste Plinio, in nos traducuntur, & dicuntur *iraii* in canibus, aut cynoraïstes; apud Arabas verò sub nomine *kervæ* describuntur.

At pedicularis morbus verus est proventus multiplicatus pediculorum majorum homini familiarium. Illos autem præcipuè aggreditur qui ad pubertatem nondùm pervenère, ex puellari ut plurimùm sexu, flaventes illos & comis benè nutritis conspicuos. Illis quos morbus iste in remissiori gradu, qualem mihi contigit observasse, adortur, subinvenitur cachectici aliquid. Manus & pedes ut plurimùm humiditate frigefcente perfusi sunt, & inest cuti glabrities quædam œdematosa, epidermisque facillè in lamellas secedit. Tùm oculorum acies obtunditur, facillè catharrosum rancedinem contrahunt & nares levi de causâ obstruuntur, aut diarrhæa subit. Urinæ copiosæ sunt & facillè turbantur ac fætent. Cùm appetitu careant ad picam facillè deducuntur atque malaciam. Fœditatem hanc à mutatione aquarum contrahi auctor est Aristoteles (b), quod ita intelligendum est ut aquæ meliores in peiores mutantur.

Ego verò nullam aliam causam proegumenam crediderim efficaciorē, quàm quæ pendet ab alimentorum crassorum & uberiorum pravâ concoctione; ita ut sordes accumulentur ad cutem, ob excrementi mucosi copiam, undè fit ut in animi

(a) De Cutis Affectibus, cap. 6.

(b) De Hist. Anim. 5, 31.

angustiis, post ærumnas graves & ingentes luctus, pediculi succrescant. Indè Medici omnes Græci & Arabes melancholici aliquid subesse credidèrunt, & à crassamento & excremento melancholico horumce animalium generationem pendere asseveraverunt. Datur certè cachexia pedicularis, ut est cachexia verminosa, quæ climate, usu alimentorum, moribus, communicatione virescunt. Certè licèt plures viderim hoc infortunio leviter laborantes pueros, nullum unquam indè occumbere vidisse contigit, quantumvis pro lethali & certam ad mortem deducente ab omnibus æqualiter auctoribus morbus ille habitus fuerit.

De causis quidem remotis atque proximis hujus morbi id scimus, morbum quidem pedicularem hos præsertim invadere qui ad cachexiam proni antè pubertatem eâ conflictantur, tùm verò etiam eos qui jam in decrepitam senectutem vergunt, præcipuè verò melancholicos, fordidos, & si quandò reges atque divites adoritur, illud præcipuè indè pendet, quòd dùm vita luxu diffluit atque divitiis, alimenta plena succi aggregantur, agglomerantur etiam concoctionis nimix excrementa. Verùm non satis distinctè de causâ proximâ pronuntiasse videtur Galenus (a), licèt ei subscribat Avicennas (b) dùm ait pediculos gigni ab excrementis calidis tertix coctionis, non tamen acris, aut pravis, quia ex acris & virulentâ materiâ nullum animal gignitur. Proventum illum etiam sub cute fieri posse, nec solum ad cutem nasci contendunt, aiuntque pediculos sub cute natos minori semper mole donari, ut potè inclusos, nec spatii compotes majoresque qui ad cutem & in aere libero nascuntur; quod an observatione compertum sit nescire me fatebor?

Verùm, licèt in hac consideratione causæ morbum efficientis aliqua vera sint, problema non solvitur. Id certum, inesse posse lymphæ & muco nutritio aliquam rancedinis speciem quæ hæc animalia præcipuè foveat atque delectet, undè ova in eo deponunt, quæ plurimis de causis postea intrusa, aut vi etiam vermiculorum animata, possunt profundius penetrare, & inferi, donec calore loci adolescant, & in perfectâ insecta mutantur. Nasci indè possunt, circumrosâ omni viciniâ, ulcera plus minusve profunda, tabo simul atque insectis diffluentia. Verùm ulcera illa semper superficialia erunt, nec nisi naturâ ad cicatricem & regenera-

(a) Lib. 1°. Methodi Med. cap. 7.

(b) Avicenn. lib. 4, fen. 7, tr. 3, cap. 26.

tionem frustra tendente possunt illa excavari & adolescere. Sed quodnam sit ranciditatis illud lymphaticæ genus & quonam oppugnandum sit specifico latet, causas enim proximas hariolari datur, non introspicere.

Diagnosîs quidem morbi, ut plerorumque cutaneorum morborum, simplex & facilis. Prognosis ut certò habeatur, varii morbi gradus statuendi sunt. Vulgò enim pediculorum proventus inexpectatus ille, & sine ullâ prophasi evidenti irrumpens facilè fugatur. Difficilior est prognosis ulcerum pediculosorum quæ nunquam vidisse mihi contigit. Certò lethalis est phthiriasis ad insignem evecta gradum, qualem describunt omnes auctores veteres, & ex quâ tot viri celebres occubuere.

Curatio etiam phthiriaseos pro vario gradu diversa est : & quidem in topicis commendandis plurimi sunt auctores, tum etiam in victûs regimine. Sic Paulus (a) pediculos putat à sicûum usu frequentiori generari. Idem etiam asseverat Aëtius (b) aliique ex antiquioribus Medicis ferè omnes. Contrà verò regimen siccum & falsum, vinique mediocrem usum horum exclusioni esse infestum, adeoque curandæ phthiriasi aptum putant. Certè si, ut mihi videtur, res, ita & aliis demonstrata est, infantes pediculis laborantes ferè omnes esse cachecticos ; si etiam foveat & alit pediculos senilis & immedicabilis cachexia, proderit certè & corpus antè omnia corroborasse & affluentem cachecticorum humorum copiam per purgantia eliminasse, quandoquidem sudoriferis nulla fides adhibenda. Quibus quidem in medicamentis id etiam curæ habendum est, ne aut vires debilitent, aut intestinorum tonum infringant, ita ut aliquid indè coctio patiatur novi mali, sed contrà robur inspirandum & alacritas refarcienda, ita ut & coctio benè peragatur, & ut veterum more loquar, excrementum illud tertiæ coctionis, perspiratio, instauretur.

Undè in similibus casibus, mercurialibus, resinosis, aut aliis lymphaticæ tenacitatis solventibus nullâ ratione fidendum est : cum qualitas potius lymphæ pro causâ mali habenda sit, quàm ipsius viscositas, quæ cum insectorum generatione commune nihil habet. At interioribus sic in securo positis, & adhibitis propriis ad cachexiam medicamentis, si illa notabilior subsit, quæ ex amaris tonicis atque martialibus constatur, tunc ad topica curam

(a) Lib. 1, de Re medicâ, cap. 81.

(b) Tetr. 1, ferm. 1.

vertere convenit, eaque maximam curæ partem complent, cum non solum vermiculos simul atque pediculos enecent, sed etiam texturam cutis ejusque laxitatem fanent, tonum addant, defendantque ab insultu ovulorum, aut eorum exclusioni obstant.

In hac quidem parte, certè plus in materiâ medicâ divitiarum nobis suppetere quàm quæ olim à veteribus obtinebantur potis est asserere. Ea enim quæ Oribasius accumulât ex iis facta sunt medicamentis quæ insectis necandis, etiam iis quæ vestibus inhærent blattis commendantur. Cedria, resinæ, gummi hederæ, cæteraque balsama odorata, sandaracha, nitrum, veratrum, staphisagria, muria, aqua marina, quæ omnia vermiculos omnes enecant: verum inter alia omnia topica eminet tum famâ, tum virtute *delphinium staphisagria* dictum, seu pedicularia dicta antiquis, quæ exterius illita phthiriasi potissimum medetur, ita ut Paulus (a) pronuntiet, se pediculariam ex aceto oleoque tritam inunxisse, nec unquam vacasse successu. Quod quidem jam remedium olim à Galeno (b) commendatum fuerat, additis sandarachâ & nitro.

Verum omnes æquè auctores antiqui consentiunt ad laudanda balnea & illinitiones ex veratro factas, quod eò magis crediderim, quod summè acris planta cutim roborare atque detergere potenter possit, mucumque solvere, & ut antiqui aiebant, inter cutis purgantia rectè habebatur, dum simul insecta necare valet. Quod etiam de aloë, de colocynthide intelligendum. Mihi verò ad hunc usum in morbo, levi quidem, sed pertinaci egregiè successit nicotianæ decoctum; hoc certè brevè perimuntur insecta. Sed citò morbus recurret, nisi diù in topicis versetur, & malo etiam jam à longo tempore fugato iis insistamus. Id tamen mirum videtur quod omnes æqualiter auctores radicis oxylapathi exterius usum summè prædicent, & æquent veratro, quæ certè vegetabilia, tum acredine, tum facultatibus à se invicem differunt. Apud nos vulgò laudatur unguentum mercuriale, quod ex tertiâ, vel quartâ parte mercurii cum adipe mixti constat; quod cum ad ricinos & platissas specificum dici possit, non video cur non in phthiriasicos metu adhibeatur. At antè illius usum certè maxima de statu humorum inquisitio agenda est. Nam sive tenuior sit lymphæ quæ phthiriacos constituit, sive aliam ob causam, pes-

(a) Lib. 3, cap. 3.

(b) Lib. 2, de Comp. sec. loca,

simo vidi institutam successu mercurii inunctionem in lepidâ puellâ, quæ cum pediculis laboraret, intereâque propter imminentes nuptias summâ celeritate sanari volebat, inunctionem adhibuit validam. De pediculis mentio nulla postea, sed ipsa amaurosi correpta subito impetu fuit, quæ usque ad hodiernam diem perdurans miseram & connubio, & vivendi facultatibus orbavit. Alius salivatione ingenti ad primum mercurii aditum correptus dentes amisit. Nobilissima mulier quæ pulcherrimam comam alebat, funesto eventu in diversorium impurum lecto minùs cognito credita pediculos contraxit, inungit mercuriali unguento capillos, pediculi perempti sunt, ipsa phthisim contraxit. Verùm corpore benè præparato, & humorum crasi restitutâ, certè inter præstantissima phthiriaseos remedia mercurius recensendus est, si tamen datur aliqua spes in phthiriasi ad aliquem gradum evectâ & ulcerosâ.

P A R A G R A P H U S I I.

De Crinonibus & Comedonibus.

Crinones, sive ut Paræus (a) scripsit, cridones, seu comedones inter morbos cutis jure locum obtinent, sive vermes sint, sive à pilis extrâ sedem natis horrenda nascantur tormenta. Nam morbum hunc nunquam me vidisse profiteor, & ab auctorum monumentis loquar. Jo. Schenkii (b) pilos puerorum corpora infestantes describit, dein vermiculos intercutaneos, additque à quibusdam affectum pilarem vocari, seu *τριχιάσις*, quamvis ab omnibus ferè auctoribus *τριχιάσις* pro palpebrarum morbo habeatur jure meritòque; porro servandorum nominum utilitas ab omnibus agnoscitur.

Crinones etiam nostros cum dracunculis alii, inter quos eminent Sennertus (c) confuderunt. An quòd neutros viderint? Quod mihi contigit. Schenkii verò adducit auctoritatem Hieronymi Reufneri qui cridones cum varis vult confundi & utrosque eodem nomine Germanico prosequitur. At Samuel Haffenreffer (d) qui tractatum expressè de morbis cutis scripsit, simpliciter

(a) Lib. 7, cap. 21.

(b) Schenkii, lib. 5, obs. 7. Georg. Hieronym. Welschius, Dissertatio de Crinon. & Comedon. Petr. Borell. Observ. cent. 1, obs. 6.

(c) Sennert. sent. 2, cap. 24.

(d) De Morb. cutis, cap. 11.

pro morbo pilari habuit, carpitque Aristotelem qui morbum hunc pro affectu à vermiculis exorto habet. Contrà Georg. Hieronymus Velschius, propriâ edoctus experienciâ, eos vocat vermes infantum capillares, tenues & exiguos, pilis crassioribus quodammodò similes, sub cute, in artubus & præcipuè dorso innascentes. De formâ eorum nil sibi proprii vindicat Sennertus, cinericios & nigricantes pronuntiat Magirus, & Schenkus vermiculis similes qui in caseis nascuntur. At Winceslas Raphanus, Medicus Oppaviensis, (a) eos fusiùs descripsit. Humeros, inquit, & brachia inungebamus farinâ aceto permixtâ; vix peractâ unctiōe & ablutâ, statim eminebant è cute diversis locis tubercula quædam pusilla, ut papaverum semina, coloris cinericii. Ea statim cultello abradebantur. Quod nisi ocyùs fieret, recondebantur iterum, & intrâ cutem se recipiebant. Hi quoque vermiculi, sive quovis alio nomine vocentur, primò multi se proferebant, postea pauciores, postremâ unctiōe prorsus nulli.

De crinonum igitur & comedonum naturâ nondum satis constat. Certè latet eorum structura non plenè observata, nec plus de eorum origine scitur. Dari tamen in Americâ & Africâ vermes subcutaneos in ulceribus plerumquè nascentes testis erit Cl. Hans Sloane (b), & pluries vidit atque sanavit sub humidiori Guyennæ Gallicæ cœlo dilectus mihi Cl. Chambon. Hi in muscas exclusi avolant, dato tempore. Sed nec phases metamorphoseos, nec insectorum natura, nec ovulorum forma satis nota sunt.

Observatio est plurium auctorum, vermes albos cum sanguine è venis exiisse, aliis negantibus, & credentibus adipis frustulum pro verme habitum fuisse (c). Vermem quemdam pariter è venâ umbilicali, sæpè etiam & ex umbilico in recens natis infantibus reperiri plurimi auctores memorant, qui & umbilicum rodat & de nutrimento detrahat, maciemque inducat. Quin & Historici varii narrant Imperatorem Henricum Quartum hoc ipso vermiculorum capillarium morbo extinctum fuisse, aliis negantibus. Sed dari ovula quæ possint ex aère externo in cutem excipi, ut de pediculis notavimus, indèque calore humano, præsertim morbofo fota excludi non admodum impossibile est. Quod vitium apud fordidas impexasque hominum gentes frequentius occurrere

(a) Scholz. Epist. 27.

(b) Hist. Jamaïc. Introduct.

(c) Jo. Rudolph. Camerar. Memor. Medicinæ, cent. 12.

debet, rariùs apud nos videre est, apud quos vel tenuioris fortis homines aliquam munditiei idæam semper servant.

Verùm quocumque modo sese res habeat, sive crinones & comedones vivi vermes sint, quod minùs probabile, siquidem agitata illa corpora nullis tamen ulceribus procreandis apta sunt, sive pendeat morbus is à difficili excretionè pilorum, & bulborum vitio dolorem & pruritum afferente, non tamen minùs verum est morbum hunc inter affectus cutis esse recensendum, suaque symptomata habere de quibus auctores, potissimùm Germani qui de morbis infantum scripserunt, sæpiùs mentionem injecere, consistere verò in externâ punctorum nigricantium summè pungentium eruptione, quæ plus minùsve aliquandò eminent, sive ea exterius vis vitæ nunc impellat, nunc retrahat, sive vita ipsis & organismus competant.

Symptomata sunt (a), pruritus enormis noctu præsertim & calore lecti exasperatus, undè inquietudo ingens, vigiliæ, atrox sese continendi impotentia, sed assidua hùc & illuc jactitatio, atque volutatio. Tum, licèt secundùm aliquos auctores fame premantur assiduâ, & bellè comedant ægri, nam alii prosterni appetitum aiunt, tamen eorum corpora macie conficiuntur, constipatâ tamen alvo; imò & notavit Hassenrefferus (b) cordis palpitationem inter crinonum symptomata, & Hieronymus Montuus (c) lethalem epilepsiam ab iis oriri sibi persuadet. An non potiùs tremendam, & certæ mortis prænuntiam ab emaciatione convulsionem. Nam certum est omnes qui à crinonibus moriuntur infantes tabe absumi. Quippè, ubi jam longis confecti fuere cruciatibus miseri, jam non suus remanet tenor & crasis legitima succo nutritio, undè reparari ablatis crinonibus materia nutritia possit.

Hi verò an etiam aliquandò in tumores assurgant & suppuratione deleantur inter auctores controversia est? Nec certè mirum, cum de nominibus non conveniat, & sæpè pro crinonibus apud Joeliū imò & Schenkium vena medinensis habita sit. Tota ergo crinonum diagnosi in prædictorum symptomatum accumulatione consistit, cum externâ apparentiâ punctulorum nigrorum, nunc sese manifestiùs ostendantium, nunc plus minusve delitescentium; pro-

(a) V. J. H. Welschium loc. cit.

(b) Hassenreffer. loc. cit.

(c) De Morb. Infantum.

gnostica verò signa in magnitudine & duratione prædictorum symptomatum tota comprehenduntur. Nam si multa & permagna sint illa, vix tremendis effectibus resistere possit infantilis machina quin convulsa pereat, & jam à longo tempore perdurans macies eò usquè produci debet, ut nullâ arte refarciatur, adeoque consumptis & exsiccatis visceribus pereundum est. Narrantur tamen & apud Mangetum (a) & apud Schenkium exempla plurium infantum ex hoc morbo sanatorum, quæ quidem quomodo peracta sit curatio ab iis repetendum nobis superest, cum ipsi nunquam & similes morbos, aut curationem parem viderimus, quamvis olim apud Narbonenses frequens fuerit, testibus Borello, Jouberto, Meyssonerio, Schyrone, malum quod forsan diligentius exculta mundities persanavit, aut destruxit.

Curatio verò partim symptomata, partim vermes ipsos, ceu causam morbi attingit; ultima verò indicatio illa quæ ab his illata supersunt incommoda tollere satagit. Vigiliis atque cruciatibus præsentibus opem ferre, ut necessarium est, ita diætam diluentem atque refrigerantem imperare necesse est. Tum etiam, fugienda alioquin in infantilibus corporibus, narcotica admovenda sunt & adhibenda, dosi quidem refractâ, inter quæ optimè in usum vocantur leviter hypnotica ex papavere nostrate conflata, syrupus de diacodio, sive de papavere albo, papaveris decoctum, extractum papaverinum nostras, in emulsis dosi suspensâ, horâ somni oblata.

Dein verò Schenkius (b) methodum ad causam morbi tollendam chirurgicam sic describit; mulieres ad hypocausta & sudatoria infantes deducunt, musculosas affectas partes blandè primùm inductâ manu perfricant, post etiam melle perungunt. Hâc arte, ubi prolekti plurimùm fuerint vermiculi, tunc Chirurgo imperant ut novaculâ exsertorum capitula abradat & dimetat.

Verùm obijciunt multi (c) hanc methodum non carere periculo, cum capitibus tantùm exsectis periculum sit ne residua sub cute corpuscula putrescant. Imò vermes illi ut plurimùm naturam polyporum aquatilium servant, ita ut, si non omninò abradi fuerint, ex suis funeribus reviviscant; undè auctor est (d)

(a) Bibl. Med. Pract. lib. 3.

(b) Loc. cit.

(c) Winzius, Append. de Morb. Infant.

(d) Loc. cit.

Paræus ut vofsellis comprehenfi omninò abripiantur. Hanc etiam fuafit curationem Borellus (a) expertus in germano fuo fratre. At, evulſis illis, ne ſuperſint ovula quæ malum ingeminare poſſint magnâ curâ invigilandum. Indè varia epithemata à variis aucto-ribus commendantur, inter quæ eminet illud quod ſtercus ovillum (b) cum oleo & melle inunctum recipit, ſimilitudine à Græcis Medicis deductâ, qui ſtercus bovillum pro medicinâ adverſus apum morſum commendabant.

Certè olea quævis ad infecta necanda jure meritòque admo-ventur, inter quæ certè præſtant olea illa quæ ex plantis amaris atque fetidis eliciuntur, eſſentialia præfertim, ut abſynthii, chamæ-meli, tanaceti, quæ eximiâ penetranti videntur virtute donari, niſi tamen dolor ab operatione ſuperſtes ea præferri jufferit quæ, cum virtute penetrante, etiam narcoticâ donantur facultate.

At ſi cutis durior fuerit, nidumque vermiculorum conſumi interſit, addantur parvâ doſi quæ virtute cathæreticâ & epulo-ticâ mediocri donantur, ut ſunt cineres lixiviales, ſeu ſalia alcalia, auripigmentum (c), aut melius adhuc famoſa alio titulo, ſed pro voluntate mitiganda, ſolutio mercurii ſublimatei corroſivi. Ineſt enim mercurio vis cognita vermes necandi, & ſi reverà à pilorum extra ordinem naſcentium exortu devio malum pendeat, nihil melius poteſt huic malo opitulari quàm cathæreticorum actio. Superſunt poſteà tollenda illa mala quæ harum cauſarum vio-lentia intulit, ut ſunt macies, febricula, &c. quæ varia poſtulant pro vario gradu præſidia. Vires enim antea attentius inſpiciendæ ſunt, iisque conſulendum, undè exulare juffis omnibus craſſi fucci alimentis, iisque quæ poſſint ventriculum opprimere, dan-da mitia, multâ aquâ diluta farinoſa, ita per diem diſtributa, ut nunquam acquiſitæ acrimoniæ deſit mitigans pabulum. Verùm cum plerisque infantibus nondum ablaſtatis labes iſta contingat, vix alio medicamento opus eſt, præter lac maternum quod mitius & lenius efficiemus, ſi ita nutriatur ipſa nutrix, ut nullam con-ſequatur acrimoniam, adeoque emulſis utatur levibus, decoctisque hordei & graminis pro potu, abſtineat à vino, fale, braſſicis, aliisque acribus, aut ſi jam ablaſtato infanti malum accidat, poſt-habitis omnibus, præparatâ debite alvo, & expulſis, ſi quæ ſuper-

(a) Cent. 1, obſ. 8.

(b) Mich. Savonarola, tr. de Vermibus, cap. 4.

(c) Barth. Timæus, lib. 5, cap. 23.

sint, à bile præsertim depravatâ, quisquiliis, nihil melius proderit quàm usurpasse usum quotidianum atque diuturnum caprilli lactis quod pro universali nutrimento adhiberi potest, quandiù ferre poterit natura.

PARAGRAPHUS III.

De Dracunculis Græcorum, Venâ medinensi Arabum.

Affectum constituunt in Africâ & aliis calidioribus regionibus familiarem dracunculi. Ab Africâ malum illud à nigritis in Americam importatum fuisse verosimillimum est, si quidem antè alios Americanos colonos dracunculis objiciuntur nigritæ. Verùm iis ita patent illorum corpora, ut eos nullus non observaverit, & inter alios Cl. Hans Sloane (a) qui eos lumbricis terrestribus formâ & colore confert. At frequentius illos viderat apud insulam Ormuz & Persidem totam Kempfærus (b), qui quantumvis observator sedulitate suâ fuerit satis cognitus, non omnia tamen nota circa illorum originem reliquit (c).

Galeno (d) quidem olim sub nomine dracunculi τῷ δρακοντί cognitum fuit malum illud. Sed fatetur vir candidissimus sese tantùm de eo malo narrationes audiisse, esse scilicet vermes nervosos naturâ, colore, crassitudineque lumbricis similes, qui in quodam Arabiæ loco nati, tibiis hominum insiderent; sed se, cùm illos nunquam viderit, neque de eorum ortu, neque de eorum essentiâ quidquam pronuntiare posse. Paulus verò Ægineta (e) & Aetius (f) à Leonidâ acceptam descriptionem fusiùs protulêre.

Æthiopicis, Indis, & Ægyptiis familiarem morbum pronuntiant, pueris præcipuè infestum; quamvis & Kempfærus & Hans Sloane eum etiam in viris observaverint. Lumbricis similes descripsit Aetius, eorumque speciem duplicem distinguit, aliorum magnorum, aliorum verò parvulorum; quam etiam distinctionem postea Albucasis (g) admisit atque sacravit, dùm duo seorsim capita de

(a) Pag. 126, appendix ad introduct.

(b) Aman. Exotic. Fascicul. 3, obs. 4.

(c) S. Hyer. Velschius, diss. de venâ medin.

(d) Galen. lib. 6, de Locis affectis.

(e) Paul, lib. 4, cap. 59.

(f) Aetius tetr. 4, serm. 2, cap. 85. Freind. Hist. Med. art. Aetius, pag. 118.

(g) Cap. 2, 91 & 92.

iis conscripsit. Verùm, referente Paulo, de eorum naturâ non idem est apud omnes consensus. Nam Soranus dracunculos ex animalium numero exemit, vultque dracunculum haberi pro tumore nervoso. Hanc in sententiam abiêre postea Arabes (a) Rhases & Avicennas (b) qui malum hoc, non venam medinensem, sed nervum medinensem, ut demonstravit Kempfærus, vocaverant. Sed illos errasse, & reverà dracunculos esse inter animalia numerandos adsunt testes autoptæ, & ii quidem gravissimi, in Americâ Hans Sloane, & viatores plurimi à Guineâ advecti, & in Guineâ O-Dapper. Imò & Rupellæ in Batavo quodam eos observavit Chirurgus Guenotius, referente Welschio (c), ut & Ulyssipone vidisse se perhibet Amatus Lusitanus (d). Sed antè alios omnes facem nobis præferet Kempfærus (e) qui testis autopta pluries à se visa enarravit & jure meritòque carpsit Sennertum qui dracunculos cum crinonibus confuderat, Velschiumque qui, magno Arabum amore motus, morbum sibi incognitum ad mentem Avicennæ enodare susceperat. Nam Rhases ab Avicennâ in hoc discrepans aliquid animalis in venâ medinensi latere tandem crediderat.

At Kempfærus vermem omninò esse pronuntiat. Ipsi enim bis contigit vivum, quod rarò evenit, è cavo scroti extraxisse, unum Afro, alterum Persæ. Uterque in lucem editus *spontalem* motum, vitamque prodebat, atque ostendebat clarissimè spectatoriibus ab eo in rei fidem advocatis, quibus duo intererant juvenes Chirurgi. In aquam calidam injectus actutum marcidus & immobilis flaccescebat; in aquam verò frigidam immissus valdè huc illuc sese recurvabat, algidi humoris impatiens. Caput ultra aquæ superficiem subindè exerebat; motu profectò doloris indice, fateturque vir candidissimus se hucusquè Avicennæ credulum non potuisse non ab ejus sententiâ divelli.

Habemus certè hîc accuratam ejus descriptionem undè circâ illiûs naturam ultra possimus inquirere. Addit enim: « Lumbricus » ille coloris est ex pallido albicantis, longitudinis incertæ, » pedalis, cubitalis, & amplius, tener & teres, chordæ in » cytharâ crassioris tenuitatem referens. Rostello instruitur quod

(a) Tr. 2, cap. 21 & 22.

(b) Lib. 4, fen. 3.

(c) Cent. 7.

(d) Cur. 64.

(e) Kempfærus, loc. cit. §. 4.

» Perfa barbam vocant. Per microscopium inspectus pilos obti-
 » nere dicitur, qui tenuissimi & tenerrimi sponte fatiscentes, dum
 » in lucem editur vermis, oculos Chirurgorum effugiunt. Ad
 » radicem barbæ punctum atricolor, inermi etiam oculo, depre-
 » henditur. Ibidem oris vestigium quoddam, in caudæ verò extre-
 » mitate foraminis quoque punctum, velut ani nota, conspicitur.
 » Duplici constat tunicâ, utrâque albidâ, interiori, paulò tene-
 » riori, cujus cavum liquore albo, pingui nonnunquam & seroso
 » referta est, nullâ omninò sanguinis comparente guttulâ ».

Venam medinensem sub nomine *gordii totiûs pallidi* Cl. Linnæus (a) designavit. Inter vermes recenset, & ad classem illorum animalium quæ vocantur ab ipso intestina, sive animalia simplicia, absque artubus, nuda, libera refert vir clarissimus. Ad naturam gordiorum qui argillam habitant referendi videntur dracunculi. At ovula, generationis modum nemo aut vidit, aut vidisse potuit, nec quâ ratione intrâ musculos tantâ longitudine crescant, nam eos penetrasse tantâ corporis magnitudine absurdum est. Putat Kempfærus quem sequimur, ovula exquisitæ tenuitatis ad usque patentium pororum oscula in fervidissimis climatibus potuisse vi & impetu circuitûs ferri. Quod indè imprimis arguit quòd non semper ad exteram cutem caput exerat animalculum, sed aliquandò per mediam corporis partem erumpat, capite illinc, hinc dorso intrâ intimam cutem remanentibus, & extremitatibus abditis (b). Verùm quibus de causis remotis illis & procatharticis generentur vel ejus ovula, vel ejus larva inquirere, hoc opus, hic labor est.

Verisimilia tamen sectatus Cl. auctor, idæam Linnæi videtur probabiliorem reddere. Nam cum hîc finitima dracunculo animalcula gordios in argillâ reperiat, fidem addit Kempfæro qui credit natalia dracunculorum deberi usui contaminato aquarum stagnantium atque palustrium, præcipuè verò ad eorum exclusionem conferre aquas pluvias in subterraneis fornicibus collectas, ut in ferventioribus & aridioribus oris eas servare necessarium est, ne quandoquè omninò aqua deficiat. Hinc pauperioris fortis homines qui aquas quasvis indiscriminatim potant huic malo plus subjacent. Notavit etiam illustrissimus auctor quòd illi homines qui loca fontibus irrigua & aquâ decurrente fertilia

(a) Syst. Naturæ ed. X. 1758, pag. 647.

(b) §. 4.

habitant, nunquam dracunculis laborare, sed contrà his maximè obnoxios esse qui virus ex imbribus hauserint. Quod quidem argillaceam præcipuè vermium horumce naturam probat, cùm retinendis aquis pluvialibus argilla plurimùm præstet, nec tamen non ipsi aliqua solubilia principia communicet. At fatetur clarissimus auctor conceptionem horumce ovulorum aëris inclementiâ & præpostero nutrimentorum crassiorum usu foveri atque determinari.

Causis (a) ab hisce oritur vermis ille, at nulla omninò natus, fetus, educatus, interiùs concitat symptomata, donec tandem sese prodatur exteriùs. Ejus verò in lucem mox prodituri nuntia plerumquè est febricula, ut plurimùm ephemera, aliquandò in tertium usque diem protracta. Pars verme foeta levi rubedine & tumore afficitur; à quo postridiè exsurgit pustula pisi magnitudine, tenera, aquosa, pellucida, aliquandò atrum colorem referens. Quâ post unum, aut alterum diem spontè ruptâ, vel acu apertâ, profilit lumbrici summus apex, sive rostrum ibidem hætenus absconditum, quod pedetentim reliquum corpus sequitur blandâ titillatione sollicitatum. Sæpè etiam non nisi prævio partis dolore, & duritie vix sensibili nascitur, rupto ibidem quo viam sibi parat ulcusculo, sine epidermidis pustulâ. Excretio pro lumbrici magnitudine & maturitate citiori, tùm situ & loco generationis vario, promptior est, aut brevior. Rarò statim & vivus, sæpiùs sensim, dierum circiter decem intervallo, educitur. Omnium felicissimè egreditur qui scrotum sibi pro sede elegit, nam hunc barbâ exertâ vivum illicò eduxit Kempfærus, quem in hisce exscribimus, sine dolore & purulenti ulceris incommodo. In crure, aut brachio, vel non multùm dispersus latens, vel in gyrum volutus, non admodùm molestè, imò uno nixu extrahitur. Ex femore & ulnis pariter non difficilè exit; situ vago ligamenta pedis involvens magno labore eruitur, morâ videlicet viginti, vel ampliùs dierum excluditur, cum tabo quotidie copioso, magnoque ægri dolore. Id etiam evenit, si importunâ manu attractus rumpatur. Rumpi autem & recedere contingit, si ligamenti valdè implicetur, si subjectis partibus adhæreat fortiter, si longiùs distet extenso volumine ab exitus puncto. Ita ut tria hæc ipsiùs exitum morentur, implicatio, adhæsió, magnitudo & porrectio vermis quæ aliquandò adeò longa, ut geminæ

orgyæ, seu ulnæ Hollandicæ longitudinem superaverit. Accidisse vidit illud Kempfærus juveni helluoni. Hinc ad ejus generationem plurimum conferre credit victûs ingluviem; ita ut & vermis longior sit, & partus ejusdem difficilior corporibus cacochymicis. Videtur autem ex observationibus auctoris nostri dracunculus polypi naturam obtinere. Nam rupto verme illo, ulcus quidem vulgò cum ingenti putredine prodit, ac dolore insigni, donec cum tabo fetido vix aliquod dracunculi vestigium deprehendatur, nisi quod ex albis tabi striis colligas. Imò & ab eo imprudentiùs rupto contumaces aliquandò oriuntur fistulæ.

Verùm aliquandò ruptus retrocedit, &, interpositis diebus aliquot, alio in loco prodit, nec tamen videtur alius fuisse vermis, cum cæteroquin de vermium numero non constet. Contingit enim eodem decubitu plures edi vermes. Uni juveni helluoni Europæo eduxit Kempfærus per unam æstatem dracunculos ad minimum decem; aliquotiès uno mense tres ex eodem crure, vel quatuor susceperat. Nonnunquam ex eodem ulcere geminos eodem partu eduxit. At illud summè stupendum quod idem auctor observavit. Accidit scilicet interdum ut dracunculus à tumore nativitatis prodromo, in annum posterum sine patientis incommodo sopiatur, videlicet ab aëre, victuque mutato. Sanctè asserit tractavisse se Armenos, Persas, & Batavos, qui itinere per Ormuziense littus factò, vermifero semine inquinati, sequenti anno, nil talium conscii, dracunculos peperere, alieno cœlo. Noverat virum (a) qui vestigium lumbrici quod Gamrono asportaverat gemino anno Ispahani servaret, non priùs exclusum quàm tertio anno, ubi redux in viâ non procul Gamrono adesset.

In genere multò majori labore dracunculos parturit qui virus in aliam regionem transtulit, quàm qui eos in cœlo excludit vernaculo. Aëris enim genius partum ac sanationem accelerat; & toto hoc tempore non aliud æger percipit incommodum quàm ex parte affectâ, cætera sanus. Hæc Kempfærus: in quibus notasse satis fuerit quot varia & diversa in excludendo hoc dracunculo phænomena pro locorum differentiis aër afferat, cum dracunculi, ut antea dictum est, & Rupellæ & Ulyssiponi (b) visi fuerint, nec tamen ullibi terrarum generentur præter Africam atque Asiam.

(a) §. 4.

(b) Schenkii Obs. lib. 5. observ. 6.

Crediderim tamen apud Ægyptios rariùs reperiri, cùm de iis altum tenuerit silentium observator sedulus Prosper Alpinus. Certè diagnosis mali apud Indos facilis, apud nos nil talè cogitantes difficillima esset, si occurreret, & non nisi ab itinerum & vitæ anteaetæ historiâ repetenda foret. At prognosis molestissimi mali est; imò & rupto verme aliquod periculum est, ne suppuratio ingens accedat, ne fistulosum ulcus fiat, ne tabo corrupto infame pus exedat omnia, quod rarò evenire debere ipsa ratio indicat.

Curationis verò forma simplicissima est, & ipsâ experientiâ duce comprobata. Paulus quidem cum emplastro è baccis laurinis atque aliis aromaticis contendit tolli vermem, & in ipso suo nidulo enecari; at Aëtius post Leonidam, ut videtur, testem autopten, methodum adhucdùm hodiè receptam descripsit; & certè nulla erat eam immutandi ratio, cùm teste Kempfæro (a), industriè deducta, nunquam successu excidat.

Maturanda quidem primò est, antè omnia, durities vermis prænuntia. Id emplastro, aliove medicamento emollienti peragitur; suppuratione enim protruditur dracunculus, & pars ejus textui cellulari adhærens, & cum eo quasi confusa solvitur. Deprehenso semel verme, ejus extans portio quæ lenem attractionem sequitur circà ligulam pollicaris longitudinis circumrotatur, & epithemate retinetur, ne in ulcus recedat vermis. In dies geminâ deligatione à pure suo liberatur, iteratâ semper attractione & aliquo totalis educationis tentamine. Cavendum est ne fiat attractio fortis, aut subitanea. Illa inanis est, & dolorem excitat, quòd vermis parti alicui circumvolutus, vel agglutinatus frustra sollicitatur, priusquam maturando abscesserit. Hæc verò periculosa est, quia vermis plerumquè introrecedit, tùm nova diraque symptomata concitat, donec obortâ largiori suppuratione, vel eodem illo, vel novo ulcere reliquiæ mali erumpant. Ex scroto tamen subitaneâ educatione vermem vivum eduxerat Kempfærus. Si contingat aliquâ suâ parte retineri intrà corpus dracunculum, doloresque tensione parere, & frustra ad exitum cieri, quòd tendinosæ parti implicetur & adhæreat, tunc experientiâ suâ fretus Kempfærus pronuntiat satiùs esse finem dimittere, ut introrecedat, & negotium liberum naturæ committere, minori enim cum dolore, vel novo ulcere extrahetur, vel tabo diffluet.

(a) §. 6.

Cùm novam portionem extraxeris, proderit antiquam & jam eductam refecare, ne volumine suo noceat; sufficit particulam retineri ligulæ circumvolutam. Verme verò penitus egesto, ulcus quovis vel simplicissimo remedio facillimè sanatur. Vulgus pauper solâ ceparum sub cineribus tostarum appositione totum & educationis, & maturationis, & cicatricis negotium perficit; quod remedium jam pridem commendaverat Aetius. Hæc quidem Kempfærus, qui curationi illi topicæ addit, duo esse in hâc curatione annotanda, primùm quidem quòd cùm corporibus quibus morbus hic incidit cacochymia jam à longo tempore insit, esse illa diætâ regulari atque temperantibus præparanda; secundò verò in locis calidis illis esse pinguibus, quæ rancedinem conciperent, & inducerent putredinem, præferenda cataplasmata molliora, ad educendam materiem, tùm sicciora emplastra ad apparatus in situ conservandum.

Quid jam hìc addamus de aliis vermibus intercutaneis quos à dracunculis diversos descripsere Alsfahararius & Albucasis (a) quos quidem non ita pinxere, nec expressere symptomatibus ut agnosci possint? Hos aiunt sub cute ambulare & sensim illâ sublatâ progredi, talparum more, donec unum cutis locum perforent: passionem appellant bovinam. Simile quid olim viderim sublatâ solâ epidermide & notis rubris in cute tractis atque tabulæ ad infratar geographicæ descriptis jam protuli, sed cùm nulla vel de animalculis Arabicis illis, vel de curatione innotescant, satius est hìc laboribus finem imponere.

(a) V. Franc. Rhedi tract. de viventibus in viventibus.

Finis Sectionis primæ Partis secundæ.

SECTIO

SECTIO SECUNDA.

De Morbis partibus quibusdam cutis propriis.

QUI in aliquâ tantùm cutis parte eminent morbi, seu potiùs affectus vitiatæ cutis, à causis universalibus morborum cutaneorum pendent; hos in hanc, vel illam partem, aut aliqua ipsius organi debilitas determinat, aut ita advocat ipsa intima structura ut alias in partes decumbere, hâc solâ exceptâ, non possint. Cum ergo à principiis antea positis pendeant, easdemque ad curationem indicationes offerant, nil mirum, si in eis exponendis breviores simus, ne videamus actum agere. Ipsa verò operis divisio à partibus ad quas morbus pertinet repetenda erit, cum cæteroquin eadem divisiones atque distinctiones, satis alibi expositæ, hîc sint admittendæ. Imò multi sunt morbi ad cutem organorum determinatorum pertinentes, quos singulariter tractare à nostro instituto alienum est, cum ab auctoribus ad alios tractatus jure referantur. Talia sunt symptomata quæ à causâ singulari in palpebras, penem, anum, muliebria oriuntur. Secùs enim tractatus de morbis cutaneis in immensum volumen excresceret. Sectabimur ergo morborum differentias in cute capillatâ & facie, in corpore, & artubus. Quæ cuti ut discrepantias aliquas structuræ imprimunt, ita & diversos ab hâc differentiâ affectus in ipsam impellunt, quibus excipiendis alia quævis cutis pars minùs apta est.

CAPUT PRIMUM.

De Pilorum & cutis capillatæ affectibus.

IN pertractandis pilorum & cutis capillatæ morbis, primam quidem postulant attentionem & ipsa cutis pilorum feracis ab aliis cutis partibus diversitas, & pilorum ipsorum ingens certè inter se discrepantia.

Cutis enim pilosa, præcipuè verò capillata, & poris ingentibus hiat, & folliculis ferè semper apertis, atque à rore perspiratorio moras hìc reperiente perpetuò humentibus. Umbraculum enim præbent capilli, quo fit ut partes minùs constringantur: adeòque hìc & sordes accumuluntur crassiores, lemosæ, mucilagineæ, alendis animalibus maximè opportunæ. Porro sordes illæ facillimè rancescunt, atque corrumpuntur. Undè impexis & negligentibus odor intolerandus, pruritus, favi, achores, aliaque tumorum stillantium acrem humorem genera, de quibus ad alios titulos agendum fuit, quòd ad universalium affectuum classem potius quàm ad singularem ordinem pertinerent.

Nec minùs verò stagnat intrà patentes folliculos humor lubricandis partibus habilis, & in capillos aliquandò respersus, undè luceant illi, atque pingues unctuosique videantur. Molem humor ille, sedulâ curâ non excussus, acquirit siccitatemque, undè diffendi necesse est parietes folliculorum, excrescereque tumores cysticos, qui sub nomine *myrmecii* primùm, postea *talpæ*, aliorumque à similitudine rerum cognitarum desumptâ vocabulorum, capitis convexitatem deturpant, quibus fusiùs pertractandis non incubuimus, ex eo quòd plerique hi tumores ad tractatus de tumoribus pertineant.

Verùm hæc structura cutis, malorum maximè ferax, principium & originem præbet plerisque capillorum morbis qui ab ipsâ, imò aliquandò altiùs sub ipsâ, & principium formationis, & præcipua nutritionis fundamenta reperiunt. Morbi enim capillorum per se, si nomine illo uti fas est, numerandi sunt inter affectus partium quibus facillimè carere possit homo sine ullo, vel levissimo functionum detrimento, adeòque tantùm aliquam merentur attentionem quòd præbeant signum & symptoma laborantis cutis capillatæ, ipsi verò per se nihil patiuntur.

Pilorum verò quorum sub genere capilli speciem constituunt, non una est pariter differentia, nec sedes una. Imò non tantùm differunt inter se in individuis & distinctis partibus, sed etiam eadem sedes non ejusdem semper speciei capillos, aut pilos progenerat: in quibus quidem varietatibus non solum fundi è quo nascuntur habenda ratio, sed etiam actio atmosphæræ, vestimentorum quibus celantur nunc textura atque natura, nunc etiam tinctura scrutanda est. Nigritis, Asiaticis & Europæis, atque, apud Europæos, meridionalium regionum incolis, aut borealibus

dispar est capillorum forma, color, prolixitas. Infantibus rarè niger color connatus est. Sed qui priùs albicantes fuère, postea fusci evadunt. At nullus fixior color quàm qui ruber & rutilans à diversitate cutis & bulborum pendet. Aiunt mulieres abrasos sæpiùs atque tonsos capillos & fortiores redire & validiores, contrà verò frictu & evulsione calvitiam accersiri; sæpiùs etiam unctuofo liquore irrigati quasi crassescunt capilli, & imbibuntur, meliusque nutriti apparent. Sed hæc omnia, ut ad historiam pilorum naturalem spectant potius quàm ad cutis morbos, fusiùs describendo enodare inutile est, cùm jam pluriès à diversis auctoribus tractata sint, inter quos eminet ingeniosissima tractatio Cl. Bourru, Medici Parisiensis, *an pili plantæ*, in quâ multa circà hanc materiem physica congeffit tentamina ad naturæ normam benè comparata.

Verùm in vitiorum cutis meditatione tria pilorum genera notanda sunt. Tenuissimi sunt primi quos vix cum aliquo dolore avellas, quales sunt illi qui infantum nascentium & lactentium corpora sæpè obvolvunt, quasi flocculenti, vix ulliùs coloris participes. Præcipuè in pueris flavo colore donatis abundant illi. Vix unquam animadvertuntur in rufis, aut in illis & solidiores sunt & hispidi ac duri, sed rariores. Hi pili, decresciente cutis mollitie, solo frictu, solâ vitæ actione deteruntur, & in cute unctuofo medicamentis longum per tempus coopertâ renascuntur, ut sit in partibus quas unguentis cogimur protegere. Hi sine bulbo ab epidermidis radicibus nasci videntur, & Gallis nomine *poil follet*, ab aliis distinguuntur. Altera species pilorum illorum est, qui, rari quidem, & à se invicem semoti, non sine summo dolore avelluntur, sed crispì illi sunt & semper aridi, quales sunt illi qui utriùsque sexûs genitalia obsident, qui axillas pariter occupant, densiores in viris quàm in feminis, imò & thoracem virorum, præsertim densis capillis densâque at nigrâ barbâ donatorum, obtegunt. Hi per spinam dorsi protensi ad anum usque extenduntur, liberis intereà scapulis atque lumbis, dein femora, crura, brachia pariter protegunt, in iis præsertim partibus deficientes ad quas motus atque frictus pertingit; nec differentiam ullam anatome reperit inter cutem quæ pilos non habet, atque illam quæ pilosa est, iisque referta densissimis.

Tertiam habemus pilorum speciem in capillis atque barbâ virorum. Hi omnes ex bulbis turmatim exeunt, & sæpè, stirpium

ad instar, ex unico bulbo plures pili emergunt, aut à radice divisi, aut à diversis radicibus. Capilli longiores & nutriti magis in feminis, imò & copiosiores. Prolixitas capillorum quæ adolescentiam condecorat in adultis maribus deficit, ita ut in regionibus calentioribus & aridis, vix ultrà trigessimum annum comæ viris non dispereant; arescunt scilicet, finduntur, & crines ultrà cutis altrix non educat. Quod etiam etsi curæ cosmeticæ retardent, vix tamen possunt prorsus præpedire. Mulieribus verò, præsertim iis quas non vexat labor, res tardiùs evenit, prolixamque comam tardiùs conservare queunt, cùm præcipuè maxima earum cura in comæ decorem impenditur. At annosis atque rugosis deficiunt tandem capilli, quanquàm Hippocrates pronuntiaverit nec mulieribus, nec eunuchis calvitiam esse metuendam. Certè si rei non universim observatæ credendum est, notare mihi contigit mulieres illas quæ multos angores, multaue incommoda tùm mentis, tùm corporis pertulerant, satis citò calvescere.

Id demùm vitium est tùm barbæ, tùm capillis ut in senectute canescant; quodque mirum videri potest in re subtilissimæ indaginis, nec satis intellectâ, videmus aliquandò, vel in viris, cæsariem bellè nutritam totam albam, attamen produci & servari. Verùm cùm varietates illæ capillorum ad cosmeticen potius quàm ad Medicinam referantur, de iis non loquemur, nisi quatenus ad morbos cutis referuntur. Undè tractatio nostra ad calvitiam & capillorum, aut pilorum præternaturalem extrusionem, ad alopeciam & ophiasim referetur, quæ præcipua sunt vitia mutatam cutis capillatæ conditionem indicantia.

ARTICULUS PRIMUS.

De Calvitie & Canitie.

Calvities, *φαλάνρωσις* Græcorum, à necessitate ætatis ingruens, quasi naturalis haberi potest. Ariditatem senilem, quæ superfluis excrementis ingenerandis per se jam inhabilis est, apud omnes auctores pro causâ invenit, si solùm exceperis Fr. Vallesium (a) qui credidit calvitiam indè oriri, quòd cerebrum decrescens ab ossibus discedat, adeoque & ossa, & superpositas partes relin-

(a) Philos. Sacra, pag. 66.

quat aridiores & liquido alluente minùs irriguas. Hæc quidem sententia viri alioquin doctissimi quantum anatome repugnet norunt omnes.

Verùm de calvitie contrà naturam agentibus, id est, de eâ quæ morbosè ingruit, de calvitie naturali tantùm in hoc proposito agendum est, ut scrutemur causas quæ vitium illud possint inducere. Adeoque notasse sufficiet in genere :

1°. Senibus vel calvitiam, vel canitiem ex ordine naturæ obtinere, & sæpè utramque simul concurrere ; imò rarò viris qui canescunt eandem quæ fuerat antea obtingere confertam capillorum densitatem.

2°. Verò viros antè feminas & calvescere & canescere, quamvis & his utrumque hoc contingat incommodum, sed tardiùs & in ætate magis decrepitâ, quamvis feminas non calvescere censuerint & Hippocrates in Aphorismis & Aristoteles.

3°. Illos antè omnes alios calvescere qui soli nudum caput objecerint, & temporis injurias perferre didicerint. Quod apud rusticos experientia, seu potius observatio constans edocet.

4°. Eos qui sæpiùs raduntur tardiùs fieri calvos, notante id Herodoto de Ægyptiis.

5°. In genere & nimiam comarum curam quâ tortæ trahuntur, & variè cincinnantur, & earum impexam sorditiem æquè ad inducendam calvitiam concurrere. Quippè utroque in casu divelluntur bulbi, ac variè vexantur. Cutis ipsa pruriginem facillimè contrahit ; & à pruritu illo sæpè tumores & varia inflammatoria mala in ipsâ cute excitantur.

6°. Demùm, & id præcipuè notandum est, illi & canitiem induunt, & calvitiam præprimis patiuntur, qui curis, anxiiis, mœroribus, longis indefessisque laboribus ætatem confecerunt. Quantumvis enim res non universalis sit, illis præcipuè præmatura incumbit calvities, quos aliquid improvifum è sanitatis statu ita deturbavit, ut caput & mens hospita maximam morbi partem senserint & susceperint ; undè à doloribus atque curis præmaturum senium oriatur. Et ab hâc quidem præprimis parte, calvities atque canities naturalis præternaturalem de quâ jam agendum est attingunt.

Præternaturalis enim calvities ea est quæ antè tempora à naturâ instituta juvenilem ætatem affligit. Eaque sæpè verè morbosa est.

Distinguitur à capillorum defluvio, ut effectus à causâ; nam calvities nulla, sine prævio capillorum defluvio, intelligi potest. Ita ut, licet aliter senserit Cl. Fort. Vospicus Plempius (a) in doctissimo simul & elegantissimo de hâc materie tractatu, non video cur affectus uterque inter se distinguatur. Capillorum defluvium semper à vitiatâ materie nutritiâ ejusve inopiâ pendet. Porro nulla alia causa calvitiei assignari potest; adeoque de utroque simul agendum, nisi tamen pro capillorum defluvio, universalem illam haberi velimus pilorum defraudationem, quâ fit ut qui modò videbantur hirsuti, mutantur in glabros, quæ species est quædam calvitiei universalis.

Ut autem res ritè tractetur, nec quid prætermissum doleamus, scrutabimur observatione causas primùm defluvii generalis pilorum, ut & mutationis in eorum colore notabilis; indè ab universalibus ad peculiaria deducti defluvium capillorum in capite & barbâ sectabimur, ita ut indè postea sequentes articuli, alopecia & ophiasis, intelligantur & deducantur facillimè.

Defluvium capillorum & pilorum quorumcumque videtur indè potissimùm pendere, quòd locus cui implantantur aptum eis jam non sufficiat nutrimentum, ita ut radicibus alentibus jam privatus pilus elangueat. Scilicet, destructis radicibus pilorum, cicatrix nulla pilos profert, & sæpè præ copiâ variolarum bulbo consumpto, imberbes evadunt qui priùs barbâ rigidi erant, nec aliundè, nisi à cute, ut stirpes ab humo, cibum accipere possunt atque nutrimentum parvuli atque renascentes pili. Prolixos enim atque diffuentes multa inhalare probabile non tantùm, sed & probatum est. Nutrimentum verò præcipuum & à corde vivente impelli, & partes subtilissimas simulque actuosas continere, non minùs evidens est à facilitate quâ pili animalium electricitatem admittunt, quâ odorem fetentem & olidum concipiunt; indè facile est deducere quòd, vigente vi actuosâ vitæ interiori, debeat etiam omni efficaciâ gaudere capillorum & pilorum nutritio.

Imò & observatio edocet aliquam etiam potestatem inesse excremento seminali redundanti ad capillorum in viris extrusionem, cum barba in iis tantùm appareat quibus testes liquorem seminalem fecernunt sorbendum vesiculis seminalibus; canities verò atque calvities in iis præcipuè & antè alios notetur, qui

(a) De Affect. Capillor.

ingentem vim feminis profundunt. Quamvis autem idem, aut de mulieribus, aut de eunuchis dici non possit, qui tamen capillos confertos habent, nec calvescunt, notare tamen licebit eos aliundè toto corpore glabros esse, omnemque nutritionis pilosæ proluviem in capillos concentrari; adeoque stare etiam regulam nostram eò magis indè confirmatam, quòd nascenti infanti pili paucissimi, leves, vixque adhærentes extent, in adultis densi, conferti, fortiter adhærentes.

Nec est quòd obijciatur cum Solenandro nihil nutritioni pilorum cum vi sanguinis actuosâ commune esse, ex eo quòd pili pellium ex animalibus desumptarum per se non decidant ex pelle semotâ à corpore; nam ubi semel humor bulborum in solidam molem abiit, jam fixi remanere debent pili. Hoc verò semel posito, causæ calvitiei per se intelliguntur.

Quidquid enim & pilos & corpus justo defraudat nutrimento, quidquid bulborum humorem corrumpit, abducit, aut non sufficit, inter calvitiei causas numerari debet, sive causa in omni corpore lateat, sive in parte tantum singulari resideat. Hinc alia calvities ad morbos universales referri debet, cum symptoma tantum sit humoralis morbi, alia ad morbos particulares pertinet. Sic in phthisi, cum capilli defluunt, peremptæ atque pessumdaturæ materiæ nutritiæ signum est, undè in omni marasmi cujuscunque specie, cum omnes corporis partes æqualiter dispereant, pereunt & capilli, & femineus decor evanescit. Quotiescumque etiam longâ infirmitate laborant homines, sive mares, sive feminae & caput aut impexum, aut pomatis atque pulvere cyprio infarctum tectum tenere coguntur, capilli, ob rancedinem humoris qui bulbos attingit, decidunt. Decidunt & post puerperium ob aciditatem lactis qui undequâque regurgitat.

Verum affectus omnes pruriginosi atque cutanei capitis idem efficiunt, & potest eadem causa quæ achores atque favos producit, si gravior est, capillorum radices exedere & bulbos ipsos aut exsiccare, aut perimere. Quod si semel factum fuerit, adest immedicabilis calvities.

At enim, licet hæc universalis causa possit æquè in barbam atque capillos agere, peculiaris una est quæ in barbam & pilos totius corporis agit, & non attingit, aut saltem vix afficere videtur capillos: illa autem est eunuchismus qui potest multiplici de causâ etiam adultos invadere. Quo in casu barbam illi perdunt,

eâ præcisè ratione quâ cornutis animalibus, eâdem de causâ, aut decidunt cornua, aut saltem mollitiem aliquam illa nanciscuntur. At utriusque phœnomeni causam ita intelligere, ut nulla supersit dubitatio, non facile est, cum nec anatome, nec physica cognitio possint enodare quænam sint sympathieæ vincula inter barbam cæterosque corporis pilos atque genitalia, cur contrâ ex deperditione horumce capilli videantur proficere, cum ex Hippocrate eunuchi non calvescant. Nec magis intelligitur sententia illa Hippocratica: *Qui calvi sunt, iis varices magni non fiunt; quibus verò, dum calvi sunt, varices superveniunt, iis capilli renascuntur*: quod certè si fiat, supponendum est bulbum destructum non fuisse. Verùm de re non intellectâ & de causâ calvitiei quam nunquam viderim plura proloqui impossibile est.

At inter causas capiti proprias & peculiare repetendæ sunt omnes illæ quæ prætermodum cutim capillis resiccant, ita ut bulborum feracitatem extinguere videantur; ita inter homines ii præcipuè calvescunt qui capite nudo ad solem stant diutissimè, ut moris est quibusdam rusticis.

Verùm una è calvitiei causis frequentior in viris ea est quæ ab immodicâ & frequenti ac præter corporis vires exercitâ scortorum insectatione repetenda est. Nam sive actus ille aliquid ab humore cutim alluente deducat, ac detrahat, sive nervos capitis resiccet, certè mirum quantum capillorum nutritioni officiat scortatio frequenter ad usque virium deliquium deducta, ne loquar hîc de symptomate illo venereo famoso & multoties æquè in feminis ac in maribus observato quod gallicè *la pelade* vocant, quo omnes pili æquè atque capilli decidunt; de quo videantur Astruc, alique auctores de lue venereâ à Boerrhaavio collecti.

Præterea verò ingentes omnes animi agitationes atque succussus, studia immoderata, curæ, anxietates inter causas calvitiei capiti proprias recensendæ sunt. Hîc verò non spernendam, sed merè mechanicam causam sufficiunt variæ & formæ & materies diversorum capitis integumentorum; lanea enim cucullorum materies capillorum radices exedit, præcipuè si ita formati sint, ut frictum supra caput exercent. Quod non in capillis tantum locum habet, sed etiam in calvitie & denudatione pilorum in variis membris peculiari.

Non adeò facilis est indagatio causarum quæ canitiem accer-
sunt,

sunt; nam quamvis canities calvitiei sit prodroma & sæpè comes, tamen sine illâ extare potest, & reverà sæpè extitit. Certè cur color in capillis, barbâ, atque pilis senescentium mutetur nemo hucusquè intelligere potuit. Subtilissimæ indaginis est colorum generatio, nec satis comprehendimus cur in oris nivalibus & rigescentibus arcto frigore, aves & quadrupedia pleraque plumas & pelles aliis in regionibus versicolores, penitus albescentes induant, quæ æstate colorantur? Cur albidis animalibus oculi rubescant? Quod an iis acciderit quos historia memorat canos natos esse, ut de Numâ & Tarquinio referunt Romani, aut illis Scythiæ populis qui, teste Solino (a), se à Jasone oriundos jactabant, & canitiem ab infantiâ proferebant, nescire me fatebor, qui hominem natum cum canitie non viderim. Ait Hippocrates (b) quòd quibus cani insunt capilli cuticula etiam albidior ad radicem pilorum sit; hoc me nunquam observasse, rem ob tantam auctoritatem inquirens, profitebor: quamvis & eis sicciorem, magisque glabram cutem invenisse non diffitear, & in genere qui cani sunt capilli minùs densi sint, minùs olidi & minùs excrementorum ingenerantes. At vidit summus vir J. H. Mercurialis (c) secerni ad capillos humorem è sanguine albidum, quod in nullâ aliâ œconomia animalis parte cum ulla sui relinquat vestigia, vix videtur quâ ratione possit dici in hoc præcisè loco, in senioque novum incognitum generare excrementum. Id igitur solum scimus, quòd cum causa canitiei proxima ignoretur, tres tamen perfectè noscamus causas ei concitandæ aptas & fermè perpetuas. Quarum prima naturalis est & non evitabilis, senectus scilicet, quâ ex corvis mutamur in cycnos, flavique capilli videntur aliis citiùs albescere. Hæc canities cum aliquâ calvitie semper jungitur, hinc olim capitis cani prædicabatur reverentia. Alteræ verò causæ præter naturam sunt, nec sanantur meliùs. Scilicet præter naturæ normam canescimus, aut propter morbum, aut propter anxias atque mordaces animi curas. Cujus utriusque causæ innumera, vel in civili vitâ, prostant exempla.

Morbi quidem illi canitiem accersunt, & quidem promptissimam, qui dolore mordaci œconomiam conturbant. Inter quos eminent dolores capitis vehementissimi & somnum arcentes.

(a) Poly Histor.

(b) De Naturâ Pueri.

(c) Mercurialis de Morbis Cutaneis, lib. 1, cap. 4.

Vidi, & omnes similia viderunt, juvenculam feminam, mentientem aniles capillos, ob vehementissimos perpeffos capitis dolores. Arthritis vehemens etiam canitiem accelerat, & qui, aut cruciatus, aut supplicia non lethalia, sed dolorifica passi sunt, cani ut plurimum evadunt. A frequenti dentium dolore canities, & eâ quidem præcipuè parte quâ dentes dolière. Verùm cum hîc observatione deprehensum sit à doloribus corporis canitiem accersi, an ob aliquem nervi fluidi influxum? An non res indè probatur quòd in vehementibus corporis doloribus anima præter modum & morem indoleat? Nam id inter probatissima naturæ observata referendum est nullam aliam causam adeò ad inferendam canitiem conferre, quàm curæ animi tristes & anxie sollicitudines, quas pro tertiâ canitiei causâ habuimus.

Pleni sunt auctorum libri exemplorum canitiei præ timore intrâ breve spatium accersitæ. Famosa est historia illa ab Hadriano Junio recensita nobilis Hispani Didaci, qui cum ob furtivos amores illicitos fractaque claustrî Regii jura, capitali supplicio plectendus esset, ita canitiem undequâque contraxit ut Fernandus rex misericordiâ motus ipsi caput remisit. Simile habet exemplum Julius Scaliger; & in nostrâ historiâ viro nobili *de S. Vallier* cujus in gratiam Diana Pictavis ejus filia regios concubitus passa est, eadem improvisa canities adventasse legitur. At nil memorandum magis quàm quod aulicis narrabat æternæ memoriæ Rex noster Henricus IV, se scilicet mœrore & metu confectum, in barbam simul atque capillos manu incubuisse per 24 horas, lanienæ illiûs Bartholomæanæ tempore, eoque exacto, hanc & barbæ & capillorum partem fuisse in canitiem conversam, quam ostentabat. A mœroribus atque curis idem observasse me si dixerim, rem omnibus cognitam & observatam retulerim. Felices ter & amplius quibus nihil majoris mali mœror & metus attulère.

Symptomata tùm calvitiei, tùm canitiei exponere, ut inutile est, cum oculos feriant, sic gradus notare non absurdum. Vulgò mares triginta annis exactis calvescere ad summam capitis partem & frontem incipiunt, tardiùs ad aures & occiput, tempora etiam diutiùs capillos servant. Tempus autem quo varii homines calvescunt definire impossibile est; hariolari è supradictarum causarum examine non tutum, cum mirum in modum differant inter se homines ratione tùm canitiei, tùm calvitiei, nisi quod verisimile sit eos potiùs canescere & propiùs juventutis tempus,

qui laboribus exhauriuntur, & conficiuntur curis. Verùm hæc omnia cùm ex naturæ ordine fiant, eaque etiam æquè necessariò contingant atque senectus ipsa, nihil est quare Medici allaborent ad hæc tollenda, si eo nomine digna sunt, vitia. Imò præmaturam canitiem atque calvitiam remediis tentare omninò supervacaneum. Primò quòd levioribus ingeniis leviora ista relinquenda sint. 2°. Quòd ex remediis ingenti numero ad hunc scopum apud Arabas, Græco-Arabas, imò & recentiores jactatis, nullum videam cui vel levior fides adhiberi possit. 3°. Quòd ex iis quæ falsum capillis colorem adscribunt & ad hunc scopum à mulierculis venditantur, nullum ferè, nisi inefficax prædicari possit, aut saltem quod non aliquod secum importet periculum. Undè seriò monendi sunt qui præ falsâ vanitate senectutem dissimulare fatagunt, ut ab illis caveant. Sic oleum & tinctura quæ ab exteriori nucum cortice quærantur non agunt tantummodò stypticâ & adstrictoriâ virtute, quod jam per se nocivum foret, sed causticâ etiam & cutem adurente. Idem de alumine dicendum, idem de plumbeis, seu saturninis illis pharmacis quæ maximam formularum partem explent. Quod verò speciatim calvitiam spectat, multa circumferuntur undiquè pomata & unguenta, quæ puellis admodum commendantur. Sic pomatum quod fit ex ursino adipe indè potissimum videtur virtutes recipere quòd ursus pilosissimum sit animal, undè ad pilos producendos ipsi aliqua supponitur virtus. Idem de glirium adipe dicendum, quod ideo prædicatur quòd istis per hyemem plures pili succrescant. His certè, si aliqua virtus insit, indè repetenda videtur, quòd ariditas calvitiei ut plurimum & causa & comes sit; adeoque cùm illa perpetuo usu cutem humectare nata sint, eamque tepiditate quâdam foveant, bulborum textum possunt etiam humidiorum facere, & quasi irrorare.

Undè ut cognitum est iis minùs promptè calvitiam incidere qui humidiora climata incolunt, eos contrà calvescere citiùs qui aridiores locos habitant, nullum est dubium quin humectantia & diluentia moderatè extùs adhibita, capitis assidua coopertio calvitiam possint tardare, ejusque progressus cohibere. Hominis enim qui jam calvus capillos resumpserit, nullum vidi exemplum. Multa quidem proferuntur apud observatores exempla virorum ferè centenariorum quibus ab ipsâ naturâ, nullo artis adjumento, capilli & dentes antè vitæ finem renascerentur. Imò rem ratiociniis

tentant adstruere. Sit penès auctores fides : nihil unquam simile vidi ; indè sit ut exempla ad rem nostram nullâ ratione spectantia nec enodare , nec refellere , nec admittere possim.

ARTICULUS II.

De Alopecia, Areis & Ophiasis.

Areæ , alopecia , ophiasis nomine differunt , nequaquam verò naturâ. Figura arearum quæ non ad capillos tantum , sed ad pilos omnes pertinent , qui antea exstabant , nunc verò absunt , incondita est. Si illuc inveniantur pili , huc verò deficient non in uno loco , sed in pluribus corporis partibus , eò quod sæpè vulpes , astatibus præcipuè tempore , hoc incommodo laborantes inveniantur , alopecia dicitur. Si per longos & serpentinis tractus vitium propagetur , ophiasim habes. De quibus hinc seorsim dicendum existimavimus , quòd post Celsum (a) auctores gravissimi affectus illos distinxerint inter se. Discriminantur verò à pilorum defluvio atque calvitie , quòd & pilorum defluvium & calvitie in dies incrementum , areæ verò ut plurimum in eodem statu persistent ; tum etiam quòd illæ in locis appareant plerumquè ad quos non pertingit calvitie. Incipiunt enim sæpius ponè aures & ad occiput , per quæ loca vix unquam calvitie incipit , quæ vulgò à sincipite ad occiput decurrit. Ut verò calvitie ab humorum inopiâ deducunt auctores isti ; ita areas à vitio & corruptelâ humorum , cujus corruptelæ indolem non discernunt. Celsus verò capillos , antequàm decidant , extenuari pronuntiat , quod effatum ego per siccitatem iis inductam intelligi velim. Quamvis verò alopecia , areæ , ophiasis , ut de iis auctores scribunt , rarissimos per se affectus constituent , non inauditum tamen est eos tanquam aliorum morborum symptoma reperire : hos ego nunquam vidi quin cutis ipsa capitis vitiata foret , & morbum aliquem ex suprâ descriptis referret. In hoc enim affectu tum , capillis defluentibus , simul aliqua epidermidis portio avellebatur , & capillos defluentes sequi videbatur , tum remanebat area humidior , imò aliquandò tabo vicina deturpans , & brevè in lichenes mutanda , quibus

(a) Lib. 6 , cap. 4. Aetius tetr. 2 , serm. 2. Pífo , de cogn. & cur. morbis , cap. 1 , lib. 1º. Oribas. de loc. affect. cur. lib. 4 , cap. 42. Paul. lib. 3 , cap. 1. Serapion , lib. 1 , cap. 1. Mercurialis , lib. 1 , cap. 4.

excussis area remanebat nitida & depilata. In alio casu bulbi simul cum pruritu exhibant : alteri herpes evidentes aderant , & mentagrâ veterum barba horrebat. Quique morbus ad suum genus referendus erat. In quam quidem sententiæ nostræ partem abijt Celsus , dùm ait icto loco sanguinem exire liquidum , & malè fetentem ; pejus esse malum quod densam cutim & subpinguem & glabram fecit.

Alopecia ergo pro symptomate habenda. Memini tamen me à servulo quodam olim de curâ veræ alopeciæ , seu potius ophiasios requisitum , nullam similem causam assignare potuisse. Nitebat enim depilata cutis , & quod in calvitie commune est , glabrâ & quasi obstructis poris imperspirabilis foret , lævis & nitens apparebat. At paucos post dies furfuribus plena fuit & verè porriginosa. Undè porrigine ritè tractatâ , arearum in locum capilli succrescebant , lætusque ac curatus discessit.

Ex his , ut opinor , non dissentientibus veteribus , patet aream & ophiasim , ut & alopeciam inter symptomatum classem esse numerandas , non verò referendas ad morbos , adeoque formam pro diversitate causæ admodum variare. Nec ergo adeò strictè accipiendam alopeciæ primò , tùm etiam ophiasios descriptionem , quam nobis Celsus reliquit. Utramque enim licèt aliquis forsan semel observaverit , certè bis eâdem formâ donatam non reperiet. Ait enim Celsus (a) areas & alopeciam sub quâlibet figurâ grassari , & ophiasim incipere ab occipitio , duorum digitorum latitudinem non excedere , ad aures duobus capitibus serpere ; quibusdam etiam ad frontem , donec duo capita se in priorem partem committant : illud vitium in quâlibet ætate esse , hoc verò ferè in infantibus : illud vix unquam sine curatione , hoc per se sæpè finiri. Verùm evidens est quòd areæ in infantibus faciliùs succrescant ob humoris pituitosi facilem & copiosam corruptionem , malaque cutis illis familiaria ; in iis verò morbos illos eò faciliùs curationem recipere , quòd causa volatilis magis , nec fixa , nec altas radices agens , & vix ad bulbos usquè pertingens. Quamquam , ubi cicatrices latæ per profundiora hæc mala factæ sunt , reperiantur etiam qui viri areas etiam ab infantili cicatrice in barbâ contraxerint , nunquam delendas. At ubi jam adolevit ætas , si morbus bulbos destruxerit atque extruserit , nunquam renascentur pili. Secùs rursùs repullulant , imò ob impeditam

(a) Lib. 6 , cap. 4.

atque concentratam eruptionem densiores atque fortiores, ita ut qui areis pueri deturpati fuerint, sæpè postea densissimâ comâ honestentur.

Hinc patet curationem vitiorum horumce altiùs & ab expositis principiis esse repetendam atque instituendam, topicam verò posse tantum ad reparationem capillorum conferre, circa quod vel maximè celebres Medici videntur plus empyrismi quàm rationis in medium protulisse. Undè tot ad hoc adhibitæ formulæ, quarum basim vel apud doctissimum Pisonem constituunt pili ursini calcinati & illiti, plantæque omnes quæ capillorum formam referunt, ut sunt adianthum, trichomanes, capillus veneris, verbenæ, &c. Pejori instituto adhuc sphæritidis, seu cupressi folia commendantur ab Aetio, quippè quæ cum valdè stringant, vetant quidem ne vitiosus humor in affectam partem deponatur, sed simul meatus bulborum claudunt, ne exeat è bulbo pilus. Undè licèt duplicem alopeciam, seu *Tyriam* distinguant Avenzoar & Avicennas, quarum altera biliosa sit, altera phlegmatica, non video quomodò topica ex arsenico, si tamen arsenicum interpretum non sit *Darsini* Arabum, seu cinnamomum, conferre valeant, aut auri squamma, aut demùm, quod pejus est, alumen aliquid efficiant. Meliori certè instituto aromatica unctuosæ suadentur, oleum de kervâ, seu de keiri, oleum laurinum, nasturtium, sinapismi, & ut Aetius & Oribasius suaserunt, fricationes ex asperis foliis ficûs, posteaque illinitiones ex oleo unctuosæ simul & aromatico; modò tamen potentioribus medicamentis & victu euchymo atque bellè pro viribus distribuendo, materies sufficienter præparata sit. Undè patet quòd, si seposueris empyrisum, methodus curatoria in universum commendata illa fuerit quæ actio vitæ atque fervor, in unam partem, capillatam scilicet, fuerit invigorata atque instaurata per irritantium medicamentorum actionem. Quod certè propositum scopum attingere non valeret, si humor, rectè pro causâ mali habitus, fugatus non esset. Undè Mercurialis (a) qui de hoc morbo fusè scripsit, antè ullam topicorum applicationem vult corpus fortibus repurgari medicamentis, ut hierâ diacolocynthidos, quam inter topica Arabes numerant, forsan ex interpretum errore. Verùm his adimplendis indicationibus omninò præluceat Celsus (b), qui breviter nihil melius

(a) De Morb. Cutan. lib. 1, cap. 4.

(b) Lib. 6, cap. 4.

esse pronuntiat quàm novaculâ quotidie partem affectam radere, quia cùm paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque antè oportet desistere quàm frequentem pilum nasci apparuerit. Nec tamen in eâdem stare possim cum vetere hoc auctore sententiâ, dùm suadet quod subindè raditur illini atramento futorio, seu vitriolo; cùm nec ratio, nec experientia suadeant adstringentia hîc alicujus utilitatis esse posse; contrâ verò prætollenda sint unctuosa aromatica, ut Piso atque Mercurialis suaserunt, præcipuè verò thapsiæ pulvis.

Multa alia vitia in capillis recensuere auctores qui de decoratione corporis scripserunt, præsertim Serapion, Avenzoar, Avicennas. Talis est scissura capillorum quâ bifurcantur, & quam inuncto oleo lini sanat Avenzoar. Talis est crispatura capillis inducenda quam adstringentibus & causticis inducit Avicennas; tinctura capillorum Græco-Arabibus & Arabibus etiam summæ fuit curæ; sed hæc omnia salutarem artem nullâ ratione spectare possunt, undè de iis prorsus silere melius est. Vana enim cosmeticorum ars sanitati potius officit, quàm prodest. Aliundè verò virum probum atque ad majora & meliora natum dedecet nugis istis excutiendis tempus consumere. Suffecerit, si ex chemiâ atque physice corporis humani didicerimus quæ perspirationem sufflaminando possunt nocumenta afferre, ut iis omni ope atque operâ contrastemus; ea verò cum indulgentiâ atque contemptu patiamur quæ nequimus impedire, si nocere non possunt.

ARTICULUS III.

De Tricis & Plicâ Polonicâ.

Durum est de iis scribendum habere quæ ipse non videris, aut saltem quæ apud auctores descripta nullam aliundè servant cum cognitis analogiam. Quod quidem de morbo ad quem nos rerum ordo devehit dicere possum, cùm hunc, aut ei finitimas affectiones observatione deprehenderim nunquam, de eoque dicendum incumbat ex alienâ observatione, quæ in plerisque scriptoribus superstitioni remixta, fidem sibi derogat, ita ut auctores gravissimi morbi hujus existentiam negent; aliis ejus phœnomenorum veritatem acriter defendentibus. Saltem de eâ apud anti-

quos, aut Arabes mentio nulla. Solis Germanis Medicis hujus morbi debetur descriptio, nec iis notæ superioris, si Sennertum solum virum doctum & diligentem, sed credulum exceperis. Eum Schenkius (a), Joannes Georgius, Joannis observatoris filius, sub nomine *tricæ incuborum* describit, sibi in plusquam triginta concivibus visum. Erat is reipublicæ Hagenoensis comitisque Hagenoensis Medicus. Cæteri ferè omnes hunc sub nomine plicæ observarunt, & quamvis Sennertus (b) illum apud Helvetios, Alsatos, Brisgoios & Belgas qui Rhenum incolunt familiarem pronuntiet, vulgò tamen Polonis atque Russo-Polonis habetur endemius, undè plica Polonica nuncupatur.

Morbus hic qualem adultum, aut maturum describunt (c), constat ex mirâ coadunatione, concretione, & intricatione capillorum, qui in cirros propendentes formati, aliquandò ita elongantur, ut ad usque dorso, imò ultrà, infima propendeant. Pili barbæ eundem in modum vitiantur, ita ut cirrus ille ad usquè pedes provolvatur. Imò Joannes Paterfon Hain (d) vidit apud Palatinum Sandomiriensem ex nobili Ossolinskorum gente feminam Gallo servo nuptam, quam plica divexabat non in capite solo, sed etiam pudendorum pili plicâ affecti in tantam excreverant longitudinem ut sesqui alteram ulnam excederent, & si sibi permissi fuerint, terram attigissent, undè femori circumductam atque ligatam ipse oculis usurpavit. Sit penes auctorem fides.

Verùm plicæ illiûs forma non una est; femineam unam, masculam alteram vocant. (e) Non quòd illa feminas solas, hæc mares solos adoriatur, sed quòd in femineâ plicâ universum caput, aut universa barba in cirros breves repexa sit & implicata, in masculâ verò unus, duo, vel tres cirri à capite longè in artus propendeant, ita ut vix dissimulari possit, aut pileis atque vestimentis occultari. Ita sentiunt omnes Medici Poloni, quamvis aliter putet Hercules Saxonia (f) qui femineam mulieribus, marem viris adscribit; in quo à Cl. Paterfoni observatione refellitur. Tertiam etiam addit Hercules Saxonia quam filiam

(a) Lib. 1, de Capillis, obs. 1.

(b) Lib. 5, Pr. Med. part. 3, sect. 1, cap. 9.

(c) Joachim Pistorius, Florus Polonic. lib. 2, cap. 14.

(d) Manger Bibl. Medico-Pract. tom. 2, pag. 301.

(e) V. Miscellan. nat. curiosor. ann. 2, observ. 52, à Bernardo de Bernitz.

(f) Lib. 10, Pantheon Med. Prax. cap. 1, de Plicâ,

vocat, in quâ ungues tandiù dolore & contorsione vexantur, quandiù incoeperit capillorum implicatio. Verùm satis ex his apparet formam tantùm plicæ diversam esse, naturam eandem.

Omne quidem hominum genus adoritur morbus ille, referente Hercule Saxoniâ, nobiles, infimæ fortis plebem, senes, mulieres, pueros etiam recens ablaçtatos, volumine quidem diversis cirris. Et refert apud Plempium de pilis Theodorus Skummovius, Episcopus Gratianopolitanus, se plusquam sexaginta plicas immensas, latitudinem caudæ castorinæ superantes, imò & usquè ad coccygem propendentes refecuisse. Imò refert Sennertus, loco citato, vidisse se equum plicâ evidenter laborantem qui ex Hungariâ ad Alsatiam usquè sine ullo symptomate pervenerat.

Epidemicum fuisse morbum qui postea, non ultrà Poloniæ fines propogatus, in endemium versus sit auctor est Joach. Pistorius qui hujus originem versùs annum Christi 1260 constituit; cui quidem viro diligenti monumentorum Polonorum scrutatori nulla est ratio cur non credamus, nulla cur non adstipulemur. Laurentius verò Starnigellius, Academiæ Zamoscensis Rector, in Litteris anno 1599 ad Academiam Patavinam de plicâ scriptis, de eo tanquam de morbo recenti loquitur. Vide Herc. Saxoniam, (lib. 10, cap. 1;) vide & eundem auctorem ad annum 1564 originem labis referentem, ex auctoritate Sadleri. Huic adstipulatur Cl. Thuanus (a), qui cirragram vocari vult, & ejus descriptionem elegantem, sed minùs accuratam loco citato tradit.

Verùm morbus ille non simplex, aut in capite natus, sed in toto corpore educatus videtur ad capillos deferri, ibique crism quamdam facere. Undè ad hujus symptomatum pleniorum elucidationem tria morbi stadia distinguemus ex auctoribus Polonis (b), Simone Schulzio, Fonscâ, Forti, Skummovio, Helwigio, & Medicis Patavinis quibus præerat Hercules Saxonia.

Incipit autem morbus nullo capillorum dolore, aut symptomate insignis, ab horripilationibus, rigoribus, ventriculi angore atque doloribus ad articulos pungentibus, atque vehementibus. Ossa frangi & convolvi videntur. Caput anxie & perpetuò dolet; ingentes fluxiones in oculos incidunt, imò & cæcitas tenebras illis affundit, cum defluxu humoris acris mordentis & vicina

(a) Hist. lib. 26, pag. 123.

(b) Ephemer. Nat. curiosor. ann. 6, nò. 138. Fonseca, Consil. Consult. 1. Raym. Jo. Fortis, consult. tom. 2, centur. 1.

inflammantis. Imò non absunt, in imprudenti præsertim medicatione, artuum torsiones & convulsiyi motus; quinetiam gibbi nascuntur, corpus incurvatur; & cum vehementissimâ partium internarum inflammatione mors aliquandò accidit, teste apud Mangetum Helwigio. Febricula tamen, si quæ accidit, non inflammatoria est, sed ex lentarum genere. Huc usquè & in hoc stadio integro nihil omninò ad capillos videtur pertinere.

Verùm in aliis celerius & post paucos dies, lentiùs in aliis & post plures menses, sine alio notabili malo, plica nascitur. Id est, agglutinantur, contorquentur & convolvuntur in cirros impexos illos & hispidos capilli, sive omnes, sive pars tantum, aut barba, aut pili pudendorum. Nec implicantur solum, sed & elongantur (a) prætermodum, decresciente interiori malo eadem ratione & gradu eodem quo capilli crescunt, & crescendo implicantur. Tum fetiditas ingens & capitis & capillorum protensorum, nec desunt pruritus & dolor. Aiunt aliqui frequentes & ferè insuperabiles nasci in plicâ pediculos, cum contrà alii, appositos plicæ veræ & legitimæ pediculos interire (b). Vermiculos alii nasci in capite aiunt, quod non video quomodò fieri possit, cum consentiant auctores omnes, nullum in capite patere ulcus, nullum adeoque hisce infectis opportunum nidum adesse; in ipso tamen plicæ exortu, squammulas furfureas adesse consentiunt omnes, undè etiam Sennertus & Schenkus plicam ad morphæam & porriginem referendam volunt, dum alii analogam stomachacæ & scorbuto constituunt, alii etiam luis venereæ consanguineam autumant, licèt forsan vetustior sit origine quàm lues venerea, & per contagium, omnibus consentientibus, non communicetur.

Hæc sunt universalia symptomata, sed quædam sunt unicuique individuo propria & quibus hi infestantur, aliis ne ipsorum quidem umbram perpetientibus. Scilicet asserebat D^a. de Bernitz Comitissa de Donhof. ill. Pomeraniæ Palatini Ignatii Boukowskii conjux, ungues præsertim pedum scabros, longos, nigros & instar cornu hircini evasisse. Quibusdam planè decidunt & post explicationem plicæ renascuntur. Multi similia experti sunt, quibusdam nihil simile contingit.

Verùm aliud est plicæ symptoma circa quod nullâ ratione consentiunt auctores, scilicet sanguinis effusio quam plures ad-

(a) Vide figuram in Transact. Phil. ann. 1732, n°. 525.

(b) Bernitz, loc. cit.

mittunt, ubi refecantur capilli implicati ad aliquam à capite distantiam, aliis mirum symptoma obstinatè negantibus. Verùm inter alios Helwigius (a) hæmorrhagiam indè natam anno 1653 vidit, ad mortem usquè, post virium prolapsum in juvene Polono cui incautè in variolis resecti fuerant capilli plicâ affecti. Cum symptomatibus istis miscetur superstitio, seu potius opinio præjudicata, quòd si refecentur cirri plicati, illicò omnia denuò ingruant symptomata quæ plicam nondùm explicatam præcesserant, tremor, oculorum fluxio, cæcitas, donec recreverint ad pristinam longitudinem resecti capilli; quod quidem amplissimè refutavit Skummovius pronuntians se plus quàm triginta plicas sine ullâ noxâ refecuisse, quod tamen non ausus erat, nec sinerent Poloni, nisi morbo priùs per appropriata medicamenta debellato: Star-nigellius tamen, in Litteris ad Academiam Patavinam, inter plurima symptomata illud etiam recenset.

Verùm in tertio morbi stadio, plicis jam fusè explicatis & propendentibus, symptomata omnia conticescunt, & ex omnium auctorum consensu, multos videre est Polonos, imò & vitulos, qui plicam innoxie ferunt, imò & eam habent pro præservativo adversus omnes ingruentes aliis de causis morbos. Non tamen omnibus innoxie circumfertur; nam aliquibus phthiriasis ingruit, aliquibus cirris deciditibus, etiam spontè, & nullâ per artem factâ avulsione, symptomata recrudescunt omnia, aliquibus demùm marasmus & phthisis malis finem imponit.

Dantur tamen, post longa morbi, seu affectûs fetidi & impexi fastidia, ægroti quibus spontè cirri decidunt, & plica planè sanatur, nullo pristinæ labis relicto vestigio. Videbimus etiam infra multos artis ope non sublevari tantùm, sed & omninò persanari. Undè patet ultimum hujus morbi stadium & lenius & fœditate solâ miserabile videri, modò imprudenti medicatione non irritetur, & in pejus convertatur malum.

Diagnos morbi semel constituti facilis est, & celata omni artificio plica non minùs tamen oculos ferit aut odoratum. Sed jam existentis, necdùm explicatæ difficilior prænotio, multa enim habet cum scorbuto communia, multa cum lue venereâ: cum illo scilicet artuum gravitatem, incessum difficilem, anhelitum, capitis dolores & defluxiones in oculos; cum hac ossium dolores, distorsiones, gibbositates. Verùm nec utriûsque mali pro-

(a) Apud Mangertum, Bibl. Medicâ.

gressus idem, nec fors eadem; quippè, licèt aliquandò retardetur, plerumquè acutum in morem incedit plica, torsionesque vehementissimæ, sine ullâ aliâ functionum lædenti causæ præsentia, morbum hunc pronuntiant. Quid, si ungues & indurentur, & in cornu abeant & elongentur? Adde & omnium communi methodo adhibitorum medicamentorum vanitatem.

Verùm dubitantibus de plicæ existentiâ Poloni aliam dignoscendi methodum obtrudunt, vanam quidem forsan & superstitiosam, sed referendam tamen. Ceram virgineam, seu albam oculis applicant, cum tali prognostico, quòd si post aliquot horas in cerâ crines apparuerint, illud certissimum signum plicæ mox erupturæ fore; si verò cera crinibus caruerit, alia est morbi natura. Hæc quidem omnia fusè auctores Poloni, & fusiùs adhuc Hercules Saxonia qui cum pluribus Medicis Patavinis summæ quidem famæ & usquè adhuc vivacis, longam consultationem, seu potius librum integrum de plicâ scripsit, diagnosim, causas & morbi & symptomatum, imò & ipsam curationem persecutus. Venenum scilicet reputans peculiare in capillos defluens pro causâ morbi quærendum esse.

Hæc quidem omnia ab omnibus æquè auctoribus admissa fuerant, nullusque morbi existentiam negare ausus erat, quantumvis inter se illi in symptomatum enarratione differrent admodum, & omnes qui morbum observandi occasionem nacti non erant, subodorabantur quid superstitiosi cum veris observationibus mixtum esse, cùm vir emunctæ naris Guillelmus Davisson (a) nobilis Scotus, Christianissimi Regis Medicus, & horti Regii plantarum Parisiensis olim custos, postea autem Regis Poloniarum Archiater, plicæ existentiam negavit omninò, risitque quasi anile commentum quod nimium patienter à plebe Medici nimis creduli exceperant. Id sub nomine Theophrasti veridici Scoti in libello quem plicomastyx vocari voluit, & in commentariis ad Petri Severini Dani idæam Medicinæ Philosophicæ (b), post septem annorum in Poloniâ commorationem, adstruxit. Adversus illum pariter omnes uno ore Poloni insurrexerunt, nobiles, mulieres, Medici, sed præcipuè Skummovius (c), Episcopus Gratianopolitanus & per albam Russiam Suffraganeus. Nam cùm dixisset Davisson plicam esse voluntarium morbum, quo caret quicumque

(a) Theophrasti Veridici Scoti plicomastyx, primum Abredonii, postea Dantisci, 1668,

(b) Pag 450.

(c) Apud Plempium.

voluerit, & ab impexâ forditie ortum, quem capitis cura & comptus bellè persanent, demptâ omni superstitione; scripsit ille non in impexos solùm atque sordidos plicam incidere, sed in maximè capillorum curiosos, in viros vertice raso, ut magnatū apud Polonos mos est, gaudentes, in comptas mulieres. Negat tamen idem auctor implexos crines atque convolutos pecti non posse, sed arguit à pectine rursus convolvi, capitaque rectè pectine ornata atque lota nihilominus tamen plicâ laborare.

Præterea sapè à causâ accidentali in caput, quod neutiquam ad eam dispositum erat, plica ingruit; ut est illa quam J. Michael Ferhr retulit, quæ vulneri capiti inflictō, post gravia & varia accidentia, in mulierem Polonam supervenit.

Verùm quantumvis viri gravissimi, Academiæ integræ de plicæ existentia consenserint, & insurrexerint in negantem, fatendum est ex recentioribus vix ullum Medicum esse Physices atque naturæ studiosum qui de eâ loquatur: tres tamen exceperis. Vidit & tractavit plicam Cl. de Sauvages (a); de eâ fusè & eleganter scripsit Christ. Henr. Erndtel (b): J. Theodor. Klein (c) urbi Dantiscanæ à secretis, plicam à se visam in servâ Polonâ Principis de Raziwill icone expressit. Imò si Polonos omnes qui, aut sanitatis, aut doctrinæ gratiâ apud nos itinera suscipiunt consulueris, vix ullum videris qui de morbo olim famoso, aut aliquid per se intellexerit, aut fictitium non crediderit. Rusticos scilicet longa manent præjudicia, quæ partim aucta, partim observationibus aliquibus fundata ab imaginatione augmentum mirum accepere. Ita apud Sarmatas agrestes, & vitam fervilem ducentes, pervulgata ad nostrum usquæ ævum fuerat Vampyrorum fabula, quam tandem floccifecit ætas physices principiis melius exulta. Dubitare tamen licet, cū circa ejus admittendam existentiam tot nos premant auctoritates, negantemque tam acriter refellendum crediderint Medici plures, an non morbus ille primò epidemico more invaserit, postea verò, defervescente priore furore, remanserit endemicus; donec tandem, sævitie ejus sensim imminutâ, rarò tantum emicuerit, brevi tempore destruendus omninò, & ex oculis hominum eripiendus? Quod plurimis morbis evenisse nos historia edocet. Tale exemplum sufficiunt elephantiasis, morbus ille quem Schenklius

(a) Nosologiâ class. 10, ord. 7, n°. 35.

(b) Christ. Henr. Erndtel, Warsaviâ physicè illustratâ, cap. 5 & 6.

(c) Transact. Philosoph. 1732, n°. 525.

sub nomine *der Waren* epidemicum in Galliis, dein Germaniæ quibusdam locis endemium descripsit. Quod etiam de lue venereâ, si doctissimo Sanchez credimus, aliquandò pronuntiandum erit, cujus cum labentibus annis furor retundatur, sperare licet fore ut aliquandò ex hominum oculis evanescat.

Certè, licèt omnes uno ore auctores nullum in plicâ contagium admittant, imò & rem summâ diligentia discusserit Hercules Saxonia, venenum tamen peculiare quod definiri non potest pro causâ hujus morbi admittit. Et certè, si unquam extitit morbus ille, inter criticos numerandus fuit, seu potius depuratorios, cum cirri illi aut barbæ, aut capillorum implicati, cauterii vice fungerentur. Undè etiam, ut jam diximus, Schenkus illum ad morphæam & porriginem referebat, cujus humor, quasi siphone factò, per capillos diffunderet; undè plica nostra differt ab hispido in pluribus observato capillorum, aut etiam pilorum aspectu, qualis erat ille quem observavit Drelincurtius (a) in muliere Augustanâ in quâ è variis corporis partibus pili hispidi & promissi propendebant, ferinum in morem, undè sibi uberrimum quæstum parabat. Nihil enim depuratorii habuit vitium illud adventitium, à nimio pilorum nutritu, ut cum veteribus loquar, ortum.

Quæ cum ita sint, facilè intelligitur quid putandum sit de observatione Herculis Saxonie qui aliorum relatu, ut & Senner-tus, ait in eorum sanguine qui plicâ intereunt ingentem pilorum numerum reperiri. Quod non magis verum videtur quàm præ-concepta olim, etiam apud nos, opinio subitam in lactantibus mammaram inflammationem à pilo ibi hærente oriri, undè etiam morbus *le poil* nomen retinuit.

In causarum morbi illius nobis incogniti indagatione cæcutimus: certè enim quicumque sit morbus ille, à veneno peculiari pendet & vitio lymphæ quæ sine ullâ externâ exulceratione per capillos defluit, eos acredine urenti contorquet, & per nativas rimas perpluit, cujus quidem mechanisimi exempla aliqua reperire est ad basim capillorum in tineâ. Quæ postea lymphæ, quasi per cauterium excussa, hanc viam affectat, forsan & illa quæ jam exiit, cantharidum more, dum vicina inficit, fluxum promovet. Sed, si res ita se habeat, demenda sunt ex plicæ historiâ omnia illa superstitiosa observata de periculo rescisionis capillorum, de fluore sanguinis, aliorumque de quibus mentio jam facta. At hisce cognitis non minùs tamen ignari erimus circa causas morbi

(a) Epist. ad Barbeyrac apud Manget. Theat. Pratic. tom. 2, pag. 302.

remotas ; nec intelligemus cur morbus iste Sarmatas , aliis populis exclusis , attingat ? Nam etsi & impexi , & fordibus oppletī sint miserrimi hominum Poloni agrestes , vix in hoc à reliquis pauperrimis & rusticis aliarum gentium differunt. Aliundè verò aiunt auctores quòd , licèt ad omnes æquè pertineat morbus , mulieres tamen magis attingat quæ curam capillorum præ viris gerunt , nec nobilibus parcit quibus certè nulla exprobranda incuria , & qui apud veteres Polonos capite raso distinguebantur. Vitium in aère aliundè saluberrimò quærere vanum est ; cùm enim dicant esse illud aquis , quæ ex Hungariâ , terrâ mineris , & quidem multis arsenicalibus infectâ , in Poloniam defluunt adscribendum , causam perennem allegant , cùm morbus ipse nec semper extiterit , & vix adhucdum exstet. Ingens causarum disparitas est inter eos qui scelus in aquis quærunt , dùm adscribunt aquis endemiam Alexandrinis elephantiasim , subalpinis etiam bronchocele. Res enim à primis incolis ad hæc usquè tempora translata est , undè vulgatum illud à Juvenale , *quis tumidum guttur miratur in alpibus*. Quod de plicâ allegari non potest cujus natalia descripsere auctores.

Cùm porrò causæ illæ nihil de morbi naturâ enuclearent , simplicius visum est ejus originem à supernaturalibus causis eruere , quod & ipse fecit Fonseca. Joach. Pistorius ait in Tartaricâ expeditione fontes cordibus hostium peremptorum verbisque non innoxiiis fuisse infectos , undè derivata mali labes. Alii alia commenti sunt , sed semper diabolicas fraudes ad morbi hujusce natalia enodanda adhibuere. Quod quidem justam suspicionem de mali superstitione cordatis & intulit , & inferet. Certè à popelli præjudicatâ opinione non avellas strigas & incantatrices huic morbo tollendo præ omnibus Medicis præstare ; quod si verum sit , certè morbus pro imaginario haberi potest. Si contrà ad tineam referendum sit , ut aliqui autumant , forti medicatione eget ; circa quam variam inière viam & Medici Poloni , & qui , ab iis consultus , celeberrimos Medicos Patavinos sibi comites adsciverat Hercules Saxonia.

Receptum enim est apud omnes Medicos Polonos venæ sectionem plus obesse quàm auxiliari. Ait Bern. de Bernitz , illustrissimam Matronam Polonam plicâ laborantem , cui vena secta fuerat , confestim in eo brachio dolores sævissimos cum œdemate perpeffam fuisse. Observaverat , venâ in pedibus apertâ , dolores acerbissimos in utroque crure ad malleolos concitatos Hercules

Saxonia, qui tamen à venæ sectione omnimodè temperandum non esse arbitratur. Verùm ut ex auctorum illorum farragine aliquid certioris eruamus, ut in morbo tria stadia distinximus, ita in morbi prorsus depuratorii curatione duo admodum distinguenda sunt, quorum primum in præparatione ad morbum nondum explicatum & evolutum referetur, alterum plicâ jam factâ & consistente viamque sibi naturalem affectante adhibendum erit.

Certè ubi jam plica sui indicia interna dedit, incognitoque veneno agit in ossa, nervos, oculos, ejus eruptionem præpedire impossibile est; tutius esset præcepta ad præcautionem scribere quàm turpissimo malo medicinam adhibendam habere. Sed antequàm symptomata ingruant, hujus à longè petita indicia nulla sunt, nec hæreditario jure à parentibus in liberos defluit, nec communicatur commercio aut contubernio cum agris. Superest ergo ad mali cautelam, ut omne corpus mundum atque tersum teneatur, victus ex optimis instituatur alimentis, aër ut plurimum feligatur purus. Sed malo jam factò omni ope atque operâ exitus plicæ promovendus est, quæ una salutis atque levaminis via est. Et ob id, veneno per universum corpus grassante, vires conservandæ sunt fartæ & integræ, omnis acrimonia retundenda, & cum sæpè sub pondere morbi vires fatiscant, cautè cum venæ sectione incedendum est. Cùm maximè intersit agrorum ut primæ illæ viæ quarum prava conditio omnibus ferè morbis complicationem affert, sanæ servantur, proderit in primo hoc stadio alvum lenibus eccoproticis subluere; sed cum omnibus Medicis Polonis consentiemus, drastrictam & efficacem purgantium vim damnantibus; quippè si plica existit, si explicatio plicæ crisis est & depuratio morbi atque malorum atroci ferociâ favientium, viget ad illam axioma illud Hippocraticum, quò natura vergit, eò ducendum est per loca convenientia. Ergo in hoc solo cum Hercule Saxoniam consentientibus, omnis versabitur basis primi hujus stadii, ut plantis saponaceis, demulcentibus, simulque leviter emollientibus sanguinis compages sana & salubris teneatur, atque omnia excernicula libera servantur, undè & minuatur moles movendorum, & pars aliqua veneni, si fieri possit, extrà excludatur. Nec in regimine vitæ ullus admittatur error; methodus enim ista, sive admittatur plicæ existentia, sive negetur, in omnibus morbis incognitis vera est & necessario admittenda. Secus enim ars sine arte institueretur, quæ plura ageret,

ageret, quàm quod ipsi exequi possibile est, & naturæ contradiceret.

Verùm patet universim plethoricis venæ sectionem interdiciendam non esse, saburrâ turgentibus necessariam esse purgationem; imò & Simo Schulzius sæpè à vomitoriis curam incipit. At plicâ jam explicatâ symptomata omnia conticescunt. Undè prima indicatio est ut æger tot fractus symptomatibus atque laboribus refocilletur, & ad sanitatis firmitatem, per optima, euchyma, moderatè sumpta alimenta deducatur. Tùm verò ad medicamenta plicæ venenum destruendo apta sese accingunt Poloni. Primò quidem caput fovent atque eluunt decocto foliorum brancæ ursinæ quæ ipsis inter specifica ad hunc morbum destruendum numeratur. Addunt etiam succum sedi majoris, seu sempervivi. Quibusdam etiam pro specifico habentur radices lupuli. Hic verò addunt, quod credat Judæus Apella, plantas illas quæ extûs adhibitæ adeò profunt, nocent internè; quod quousquè rationi repugnet nullus est qui non videat.

Verùm si capillis nihilominus complicatis, interna tamen symptomata existent, qualem unam matronam citat Bern. de Bernitz, quæ interna patiebatur symptomata, adhibenda sunt, ut vir ille, alexipharmaca, sudoribus promovendis apta. Colonellam refert quæ haustu vini Hungarici dolores illos omninò compesceret. At efficacissimum adversus plicam & verè specificum remedium quo tolluntur, & evolvuntur, aut decidunt plicæ, omnium Medicorum consensu, est *muscus terrestris repens* Mathioli qui ubique apud Sarmatiæ lucos luxuriat, sub nomine *musci terrestris clavati* C. B., & quem in Poloniâ plicariam & cingulariam vocant. Crescit ubique in Sarmatiâ, sed præcipuè in campis petrosis Ucrainæ, & aliquandò eum longitudine septem, octo, imò & decem ulnas excedere comperit Bernitz. Mense Julio gignit julos, seu spicas sulphurei coloris, quæ autumnali tempore digiti percussu, sulphur vegetabile profundunt.

Accipiunt porrò hanc plantam, seu muscum & folia brancæ ursinæ ad partes æquales, coquuntque in aquæ fluviatilis sufficienti quantitate, donec decoctum saturatè flavum sit; decocto priùs colato admiscent aliquid fermenti, vel fermentum ad id paratum ex decocto brancæ ursinæ, pane biscocto & fermento vulgari. Reponunt illud ad fornacem per aliquot dies, donec saporem acidiusculum contraxerit, tuncque pro usu servant, &

in eo incoquunt quæ vulgò parantur fercula, gallinas, capones, vitulinas carnes. Aliquandò tamen decoctum paratur, absque plicariâ, seu musco terrestri; aliquibus enim vomitum conciliare deprehenditur. Tùm etiam ad lotiones capitis decocto illo utuntur, sed secundâ vice muscum incoquunt, ut fortior evadat. Aliis experienciâ comprobatum est unguentum quod ex eodem musco terrestri, radicibus bryoniæ & adipe erinaceo confectum est.

Si certum sit specificum illud quod è musco terrestri conflatur, nulla jam datur ratio cur de plicâ conquerantur Poloni? verùm ne lateat aliquid superstitiosi in hoc usu metus est, cùm herba sit complexa atque ramulis complicata, undè suspicer ne à signaturis, ut aiebant veteres, de quibus scripsêre Crollius & Volfangus Wedelius virtutes ejus repetantur. Nam, ne desit suspicioni locus, credunt Medici Poloni omnes quæ scandunt plantas, & tùm aliis, tùm inter se complicantur atque innectuntur, pariter ad debellandam plicam valere. Cui quidem asserto fidem non denegat Bern. de Bernitz qui nos de incognitis tractantes quasi manu regit. Penes auctorem sit fides. Certè si plica aliud est præter fluentem capitis herpetem, & ad morbos cutis cognitos non refertur, rarò malum simile apud nos occurrit. Imò & apud Germanos hodie ferè incognita est plica, & apud Sarmatas in loco indigene cùm hodie apparet, quod ex auctorum silentio vix crediderim, pro rariore morbo habenda est.

ARTICULUS IV.

De Trichiasi & Madarosi, seu Milphosi.

Trichiasis τριχίας Græcorum, est propriè oculorum à pilis offensio. Aëtius & Actuarius eam τριχωση vocavêre, & Galenus (a) τριχίωσις vocat illos quibus innascuntur in palpebris pili puncturâ conjunctivam lædentes; idem etiam notavit Aristoteles quî præternaturalem hanc pilorum extrusionem τριχία vocavit: alio etiam sensu apud auctores verbum illud usurpatur. Nam hoc etiam nomine designari voluit Galenus symptoma renum ex quibus cum urinâ capilli prodeunt, si quandò tamen prodierint, quod negare absurdum non est, cum & ipse Galenus (b) fateatur sibi rem nunquam visam.

(a) Lib. 2, de Loc. affect.

(b) In Aph. lib. 4, n. 76.

Hoc etiam nomine apud Græcos recentiores designatur pilare mammarum malum, seu potius illarum inflammatio, olim à pilo per ductus lacteos introducto pendere credita; verùm hæc ad nos non attinent.

Trichiasis qualem Actuarius, sed præcipuè Aëtius (a) descripsere, à duplici causâ pendere dicitur Aëtio. Vel enim in palpebris sub pilis naturalibus & naturæ ordinem servantibus alii nascuntur divergentes, adeoque pupillæ lædendæ apti, hæc affectio *Dispiχlasis* dicitur; vel laxantur palpebræ, laxatarumque limbi intrò vertuntur, undè pili jam non ampliùs ad visum apparent, sed lædunt asperitate oculi globum.

Causa prioris mali à posterioris causâ prorsùs differt. Quippè in primo casu aderat pilorum redundantia, ut ait Aëtius, repetenda à nimia fertilitate terræ in quâ nutriuntur, sive ab uberiori provenitu in bulbis pilorum feracibus: altera verò indè repetenda est quòd laxentur nimiooperè palpebræ ob muscutorum inertiam, & semiparalytin quæ à Græcis *φάλαγγισις* vocatur. Utriusque diagnosi evidens est, & prognosis prioris acerba non est; sed aliquandò phalangosis immedicabilis esse potest, nisi chirurgica ars in auxilium advocetur. In priore, seu districhiasi evellendi sunt antè omnia pili vofsellâ, cum eâ summâ curâ ut evellantur integri. Nam si secentur tantummodò ad basin, brevì asperiores renascuntur, cum majori incommodo, iterandaque erit operatio, quæ ubi legitimè facta fuerit, coercendus erit exitus pilorum, atque bulbi leniter adstringendi. Myrrham cum melle & aceto commendat Aëtius per tres dies integros supra palpebras servandam; dein cum melle fovendæ sunt illæ. Reliqua cura oculum læsum spectat (b). At in phalangosi remedia multa proponit, eaque tonica, stimulantia & styptica; scilicet, lixivium, sandaracham, erinacei fel, quod summoperè laudabat Archigenes; sed præcipuè demulcentibus mixtum atramentum futorium, seu vitriolum viride, quod eo nomine intelligebant antiqui. Omnibus hisce inutilibus, tùm devenire jubebat ad futuram palpebrarum quæ infrà supercilia & super oculi globum instituitur. Hanc fusè, ut & illam quæ fit deorsum, descripsit (c); de eâ autem operatione reformatâ videantur auctores Chirurgici. Hæc satis sint de morbo

(a) Aëtius tetr. 2, serm. 3, cap. 76.

(b) Cap. 67.

(c) Cap. 69.

qui vix ad cutis & pilorum morbos pertinet, quandò quidem nihil hic contrà naturam est, præter inversum pili naturalis situm & accidentia ab hoc positu deducenda.

Contrarium imò, & prorsus oppositum est malum madarosis quæ Græcis *μαδαρόσις*, *μαδάρασις*, ἢ *μαδησις* dicitur. Diffluunt scilicet pili è ciliis, & palpebræ remanent glabræ, non sine oculorum & visûs offensione. Si aliquid inflammatorii adsit, & rubedinem contrahant palpebrarum limbi, *μιλφαι* ἢ *μιλφωσις* dicitur Paulo Æginetæ (a); quamvis alii auctores promiscuè milphosin & madarosin idem malum vocent. Verùm aiunt Paulus & Aëtius τῆς ταραχῆς fieri in milphosi *ερύθρης*, *έοικότας* *μιλτω* *τη* *χροία* rubricæ similes. Imò incrementum malo, & inflammatione etiam in oculo constitutâ, fit ptilosis, defluvium pilorum ex palpebris induratis atque tumentibus, imò & callosis. Undè Aëtius scribit ptilosin esse affectum compositum ex madarosi & sclerophthalmiâ, quæ ptilosis lipporum senum est affectus proprius, nunc acutum in morem sæviens, nunc chronicus. Aliquandò etiam non omninò caret pilis ptilosis, quamvis Galenus (b) simpliciter *πῖλος* vocaverit illos quibus careat pilis palpebra. Sed sæpè alii molliores subnascuntur (c), quales renascuntur avicularum pullis deplumatis qui idcirco apud Græcos *πῖλοι* vocabantur. Verùm omnes hi morbi, tum gradu, tum compositione diversi, ad madarosin tamen referuntur, quæ est *φαλακρωσις*, seu calvities palpebrarum.

Avicennas & Arabes de eodem morbo egerunt sub nomine *silac*, sed præter nomen nihil græcæ curationi addiderunt, aut mutaverunt. Ea autem palpebrarum calvities pendet ab omnibus causis quæ aliis in locis defluvium aut barbæ, aut capillorum inferre possunt, præsertim verò ab acredine erodente, aut inflammante herpeticâ, undè signis ab horum morborum diagnosi petitis, interior humorum conditio ex iisdem indicationibus curatur. Prætereà sæpè à variolis, aut eruptione accidentali bulbos inficiente destruuntur illi, tarsique ferè denudati relinquuntur, undè fit madarosis immedicabilis. Verùm nisi calvities universalis adsit & pilorum defluvium, rarò madarosis simplex observatur, sed potius milphosis.

Certè omnes madaroseos species malum potius incommodum

(a) Paul. lib. 3, cap. 22. Galenus de Comp. sec. loca, lib. 4, cap. 5.

(b) Galen. cap. 15, lib. 14, Meth. Med.

(c) Actuarius, lib. 2, cap. 7.

constituunt, quàm acerbum, aut metuendum, possunt tamen oculorum globo atque visioni labem inferre, cum sæpè ab earum pessimis speciebus acris humor destillet. Percellit vividius à pilis illis non fractum jubar, demùm à madarosi pendet symptoma à veteribus sub nomine corybantiasmi designatum. Oculis patentibus, inquit Plinius (a), dormiunt lepores, multique hominum, quod *κορυβαντίας* Græci dicunt. Connivent oculis, & album oculorum ostendunt, quod pro pessimo signo in morbis acutis habet Hippocrates, additque, nisi ita dormire consueverint. Undè corybantiasmus Plinii idem est atque lagophthalmus. Certè somni indè turbantur, leves sunt; corpus macilentum fit, aliaque plurima mala accersuntur. Nec minora vigilantibus mala impendent. Ad solem enim nictitare coguntur, & radios luminis vividioris fugere, undè nec librorum lectioni, nec scriptitationi vacare possunt, morbosque oculorum pati coguntur. Sed pruritus ingens, scabiesque palpebrarum ptilosi jungitur, imò in gravissimis ptiloseos speciebus ulcera concurrunt, cutanea quidem, sed difficile admodum curabilia, quia fundus deest vasis opulentus, cartilaginea tarforum suppositorum natura cicatrici officit, imò etiam eam impedit: quinetiam, si veteribus fides adhibenda, pediculi atque vermiculi nascuntur in palpebris, de quibus fusè egit Aëtius in libro & sermone suprà citatis, de quibus etiam meminit Galenus, & observationem nobis sufficit Joannes-Nic. Pechlinus in Observationibus Medico-practicis.

Ex his porrò satis intelligitur quàm variâ methodo madarosis tractanda sit, ita ut aliquando ingentem medicamentorum, etiam internorum apparatus postulet, interdùm verò pauca omninò & tantummodò ea quæ ad alopeciam, cujus unam speciem constituit, conferant. Interdùm etiam, ut in lippis senibus, insanabilis est, cum scilicet à laxitate cutis palpebrarum & ectropio inferioris palpebræ pendens, lemas viscosas, glutinosas, imò, ob phlogosim, purulentas perpetuò eliciat. Undè etiam, licèt madarosis per se ea quæ trichiasin efficiunt ad sui curationem postulet, scilicet humectantia, diluentia, eaque quæ palpebrarum solum fertile efficere possunt, tamen Aëtius, Actuarius, Avicennas aliique qui de eo morbo scripserunt, siccantia contrà & absorbentia commendant, cadmiam, squammam æris, & præcipuè fuliginem. Fit enim sæpè antè madarosin, ob inversionem pupillæ,

(a) Plin. lib. 2, cap. 37.

trichiasis, undè opposita per se mala consentiunt. Optimum in hisce casibus remedium commendat Montanus (a) ad trichiasin simul atque madarosin ulceratam lac caninum, ut eminenter simul exsicicans & demulcens. Sit penès auctorem fides; nam & inexpertus ipse inexpertos tantùm novi.

Sed multæ sunt madaroses ulceratæ, lenes quidem, quæ ut perverso vitæ regimine, præcipuèque vini abusu generantur, ita etiam potu aquæ, & demulcente diatâ tolluntur: vidêre multi madarosin nimîâ oculorum contentione, per lèctionem assiduam minutissimorum caracterum contractam, solâ partium harumce quiete sanari. Generatim verò quodcumque acré retentum palpebris nocet, si demulceatur, malum tollit; modò recens fuerit, nec inveterascendo jus civitatis obtinuerit. Fit enim in hisce habitus mali, qui postea difficilè remediis tolletur.

Appendix de cutaneis Palpebrarum Affeetibus.

Quamvis morbi palpebrarum (b) affectus sint organi peculiaris, & ad oculum & visionem referendi videantur quæcumque in eas incidunt vitia, quum tamen illæ, cute præsertim, atque textu cellulari conflentur, musculosamque tantùm simul admisceant fabricam, illarum cutis variè in se reflexa, sæpè quatenus cutis est peccat; quin etiam insignes accipiunt varietates à nitore juvenili cutis, & à senili ejus ariditate. Ita pueri atque juniores corybantismo præsertim afficiuntur, ob nimiam cutis stricturam, musculorumque agentium irritabilitatem; senes contrà immodicæ earum laxitati plurima mala accepta debent, qualia sunt œdema. Quod malum, per se in palpebris frequens, sæpè causæ fugaci acceptum debetur, ut acrium particularum intrâ oculum admissioni, frigori, aëri nebuloso perspirationem supprimenti; sæpè causarum graviorum signum est, & anasarcam incipientem minatur. Undè multis manè palpebræ turgent, quibus pedes vespere intumescunt. Curatio igitur œdematis palpebrarum causæ ablatio est, quæ in malo fugaci facilè aufertur, in graviore difficilius. At si ipsa palpebrarum debilitas œdema induxerit, aut vasorum laxitas ob ætatem conquistata, sola methodus curativa in eo consistet, ut tonicis & resolventibus, qualia præstant aromata in spiritu vini soluta, foveantur bis vel ter in die palpebræ, & si spes

(a) Fort. Plempius de Ocul. Morbis.

(b) Aëtius, tetr. 6, serm. 3.

curationis affulgeat, iis admisceantur leviter adstringentia, qualia præstant rosæ, plantaginis folia, bugula, astrantia, cæteraque medicamenta ejusmodi quibus scatent omnes materiæ medicæ. Alterum senile vitium priori concors origine, eique jam quasi sanato superveniens, eorum est laxitas pendula quâ jam ad objecta aspicienda necesse est caput attolli, quia non attolluntur palpebræ; undè brevî trahentibus tarsis, fit ectropium, id est palpebræ inversio, ruborque fœdus; liquorem ibi secretum assiduo stillant palpebræ, & cùm nocturnâ quiete inspissetur ille, fiunt habitu perpetuo lippitudo & ophtalmia malum augens atque humorum ingentem vim ibi accersens. Quod senile malum non semper laxitati debetur, sed tumori palpebrarum, nunc ab herpetibus pendentî, nunc etiam, sed fœdissimo spectaculo, & atroci humanæ faciei mutatione, à veneno venereo, elephantiaco & cæteris hujusmodi humoribus. Hæc quidem venena, de quibus hîc fusiùs proloqui extrâ operis metas foret, ingentem remediorum apparatus postulant.

At, quandò hæc mala à solâ palpebrarum laxitate fuerunt accersita, Aëtius & Actuarius eadem remedia indicant, atque ea quæ in œdemate prædicata sunt, styptica scilicet, & tonica prudenter admota. Quæ si minori successu commendata fuerint, tunc ad futuram, vel fursùm, vel deorsùm, quam fusè descripserunt, deveniendum; quæ operatio meritò ab omnibus recentioribus explosa, locum cedit levibus scarificationibus vel supremæ, vel infimæ partis palpebrarum, quæ ad angulos institutæ cicatricem postea tenuem efformant, accurtandæ cuti sufficientem.

Sed antequam ea tentanda sit operatio, omni ope atque operâ contendendum est, ut sciamus an non laxitas illa à paralyfi partis musculosæ pendeat? Sic observavit Spigellius (a) ex levi vulnere ramusculi tertiæ nervorum cerebri conjugationis, qui per foramen ossis frontis supra orbitam exsculptum in cutem & musculos frontis desinit, prolapsam fuisse palpebram, paralytico scilicet facto musculo ciliari.

A causis oppositis nascitur palpebrarum callositas. Quæ ubi perfecta est, insanabilis jure habetur, & occlusioni palpebrarum nocet; si incipiat, laxantibus & vaporibus lacteis atque emollientibus cedit. Morbum hunc sub nomine lippitudinis duræ & siccæ descripsit Aëtius, cùm rarum sit simul humorem glutini-

(a) Biblioth. Pract. Mangeti tom. 3, pag. 551.

nosum oculis irrorandis hîc natum ad callosas partes non hærere, aut non accumulari, atque tumores ulcerosos efficere.

Ab humoribus acribus, sive ob perspirationem, suppressam & fluxione, ut aiebant veteres, in palpebras delatam, sive ob reliquias humorum herpeticorum, aut aliorum hujusmodi, etiam sanatorum, remanent in cute harumce partium vitia quibus fit ut lævitas atque mobilitas istius organi lædatur, nullo quidem agrorum periculo, sed magno eorum incommodo. Hinc fit Græcorum *trachôma* quod semper, & ex rei necessitate, rubedinem & pruritum secum affert, imò sæpè pustulas excitat, ad pustularum genera à nobis descripta facile referendas: nunc grandiores *ficofin* vocant, & palpebras appellant ficosas; nunc minores & milii granum referentes, miliares vocantur. Tùm demùm continuo motu vexatæ palpebræ, irritatæque assiduo nec intermittendo exercitio ulcerantur, fitque malum veteribus accuratè descriptum sub nomine abscessûs palpebrarum. De quo vide Demosthenem apud Aëtium (a): qui morbus potius ulceris nomine dignus foret, seu potius palpebræ vocandæ forent ulcerosæ; cùm hîc de simplici non agatur ulcere, sed erosa & perpetuo motu detrita vasculorum rudimenta per annos integros pus, humori ceruminoso palpebrarum remixtum, & aquâ hîc stillante vitiatum effundant, donec ad tarsorum cartilagineam naturam pervenerint quæ jam cicatrici nulla sufficit fundamenta, undè ulcuscula semper hiantia servantur, non inaudito exemplo exfoliatos fuisse ipsos tarfos.

Inter ulcera cacoëthea jure numerantur ulcera modò memorata palpebrarum, quæ & pulveribus absorbentibus, siccantibus & deterisivis potentioribus opus habeant. Ad hæc inventa collyria ex ære, vitriolo, aloë, imò & veterum sandarachâ efficta, quæ possint simul & vasa exsiccare, & carnum semper recrescentium retundere luxuriam; cum quibus tamen ita cautè incendendum ut nunc illa, nunc leniora ex ovo & melli apponantur, semper tamen fugiendo laxantia & ea quæ nimis humectant, quippè quæ, laxatione inductâ, possent hiatus ulceris augere, & curationem tardare.

Ad ulcera illa referendæ videntur varices illæ palpebrarum de quibus sedulò monet Aëtius, ne illas curare velimus, cùm summum obtineant malignitatis gradum; rectè enim suspicatur mutatum esse ulcus in carcinoma, varices carcinomati illi accrescere,

(a) Aëtius, loc. cit. cap. 79.

quæ non tangendæ sint, in quo quidem cum summo auctore omnes consentient.

Ulceribus illis, si præsertim acrimonia de quâ alibi locuti sumus hîc concurrat, aliquandò vermiculi innascuntur de quibus Aëtius & Avicennas locuti sunt, sed frequentius pediculi, undè apud aliquos auctores, uti jam dictum est, phthiriasis pro palpebrarum morbo habita; quod certè vitium, præter intolerabilem pruritus, visioni non parùm officit, & remediis alibi descriptis sanatur.

Verùm hæc in pessimis ulceribus accidunt, feliciùs remanent post illorum sanationem, imò sæpè post unicam pustulam extantia tubercula, quæ antiquis hordeolum, seu præputiolum dicebantur. Hæc quidem forinsecùs, juxta pilos nascuntur, longoque tempore manent, non innoxia solùm, sed etiam vix advertenda. Ubi aliquod volumen nacta fuerunt, tunc compressione & irritatione vicinorum fit brevè suppuratio, quæ dùm tuberculi limbos erodit, exit citò cum pure materies cretacea, dura, friabilis, ex merâ lymphâ concretâ constans. Malum illud vix aliam curationem postulat, quàm quæ ex unguentis tenuissimis suppurantibus constat. At, licèt promiscuè sæpè sumantur, distingui voluit ab hordeolo grandinem Aëtius. Scilicet grandine affici ait palpebras, cum, everfis ipsis, rotundæ quædam eminentiæ pellucidæ grandinæ similes apparent; quibus dissectis vacuatur humor similis albumini. Curatur grando, everfis palpebris, aperturâ per scalprum factâ; exit à tunicâ humor, flaccescit tumor, & paucis abstergentibus linteo apposis brevè curatio perficitur. Cæterùm cum cutis palpebrarum per se laxa sit & excipiendis apta humoribus, nil mirum si, magno ægrotantum incommodo, in ipsis nascantur atheromata, steatomata, melicerides, & omne tumorum genus, quibus cutis patet, sed quæ nullâ ratione peculiarem sibi tractationem merentur, cum ad cognita jamdudùm referantur, nec alias sibi exposcant cautelas, præter eas quas subjecti oculi usus, dignitas, & delicatior structura postulant.

ARTICULUS V.

De Tumoribus cysticis in cute capillatâ nascentibus.

Si causas universales in cutem agentes spectemus, nulla est certè portio cutis quæ illas tam facilè accipiat atque cutis capillata. Undè tot in illam impendent morbi proprii qui cum à

causis aliundè repetendis pendeant, alibi tractati sunt; porrigo, tinea, phthiriasis, achores, favi, meliceria, aliaque hujusmodi mala tùm infantilem ætatem adorientia, tùm etiam, mutatâ formâ, in senio rediviva.

Enimverò nulla cutis portio adeò perspirationi favet, cùm à frigore defendatur per copiosam cæsariem, quæ si desit, ubi à calvitie munimentum jam illud destructum est, norunt monachi, quibus ficta & artificiosa cæsaries interdicta est, quot catharris atque defluxionibus vivant obnoxii. Verùm cùm capilli ut plurimùm perspirationi favent, illam isti excipiunt, & aquosa pars hujus humoris avolat quidem facillimè; at remanet extùs & intrà capillos pars illiùs densior atque solidior agglomerata quæ in lemas & fordes pungentes, vellicantes, pruritum intolerabilem excitantes concrevit atque coalescit. Intolerabilis foetor oritur. Undè malorum plurimorum origo quæ cuti capillatæ propria sunt. Mundities capitis non solùm ad decorationem atque ornatum instituta, sed & ad sanitatem cutis prorsùs necessaria est. Nam à fordibus istis pendent, nata hinc irritatio, indè verò folliculorum atque bulborum obstructio. Obstructio bulborum pilis ipsis nocet quos & macilentos reddit, imò & deciduos. Undè qui munditiem sectantur, apud antiquos comam nutrire dicebantur. Folliculorum verò in cute capillatâ evidenter hiantium infarctus tumores cysticos producit qui nullâ in aliâ parte quàm in cute capillatâ frequentiores varia sibi nomina arrogarunt. At omnes ad meliceridem, steatoma, atheroma referuntur. Quorum quidem tumorum naturam hìc fusiùs exponere, ut & eorum curationem, tùm medicam, tùm chirurgicam prosequi, extrà operis metas foret, cùm de iis abundè illi locuti sint auctores qui de tumoribus tractavêre. Suffecerit hìc annotasse, nullâ aliâ in parte corporis adeò frequentes occurrere, atque maximè negligi, cùm ipsis capillis tegantur, atque occultentur, prætereàque in cute per se maximè tensâ non adeò grandescere possint aut deformitatem aliquam inferre.

Verùm cutis illa, ob suam innatam tensionem non adeò facilè dilatanda, rumpitur sæpè cum inflammatione, & ansam dat supurationi incertæ illi, nec legitimæ, sed quæ facco ut plurimùm tenui destructo, tumorem tollit, quo sublato, facilè cicatrix inducitur. Sola horumce tumorum inter se differentia à volumine tumoris, ejus colore, atque materiæ contentæ spissitudine dedu-

citur. Verùm ita inter se consentiunt illi, ut sæpè idem caput in parte sui capillatâ non uniûs formæ tumores contineat, sed alter jam durior sit & indolens, alter quasi intumefcente intûs contento tumore leviter inflammetur, alter veterascente & sicciori decrefcat, postremus demùm nondùm justum sui volumen acquisierit.

Illud in hisce tumoribus accuratè perpendendum est, an à causâ locali pendeant, quæ vel ad sorditiem, vel ad compressionem à capitis integumentis inductam referantur, an non potius à causâ generali repetendæ sint & à depuratione humorum in hæc loca deponendâ? Vidi enim, præsertim apud mulieres, magna & habitu vexantia capitis mala, ab hisce tumoribus enatis cessare & prorsùs desinere, suppuratione verò peractâ, & absolutâ cicatrice, recrudescere denuò. Imò extirpata imprudentiùs in capitis cute meliceris mox phrenitidem intulit. Crediderim semel observatum, nec tamen id pro demonstrato habuerim, melancholiam ferè manicam, deindè phthisim nerveam ab horum tumorum destructione inductam, saltem ejus sequacem fuisse. Verùm antequam ad curationem accingamur perpendenda est vivendi atque patiendi norma ægrorum, scienda est malorum quibus obnoxii vixerunt historia, detegendumque est an aliqua evidens causa tumores illos produxerit? Nam fatendum est hos tumores rariùs exfurgere, & promptiùs sanari mala hæc in iis hominibus qui caput rasum gerunt. Piaculum foret leve malum grandibus medicamentis attingere, quod graviora incommoda exciperent. Aliundè plica Polonica id saltem, quæcumque sit, demonstrat posse crises atque depurationes per cutem capillatam fieri.

Prætereà verò summâ curâ annotandum est, hodierno nostratum præsertim luxu, ita variis adipibus aromatibusque simul mixtis cutem capillatam imbui, ita postea pulvere illo cyprio qui mucilage scatet & acefcit facillimè, onerari, ut qui caput maximè ornatum gerunt, si pectendi atque hæc ornamenta renovandi curam amiserint, ut sit in morbis ex improvîso supervenientibus, necessariò cutim obstructam atque obstipatam habeant, undè tumoribus localibus, & sine universali corporis concursu nascentibus, occasio datur.

Id præsertim fit in cute infantum humidâ & ad hosce affectus maximè proclivi, cùm luxus ita invaluerit ut sæpè matres atque custodes illæ quibus cura infantum concreditur plus ornamento frivolo & levi tribuant, quàm veræ & semper inquirendæ mun-

ditiei. Norunt id præcipuè puerperæ quas partûs dolores incautas opprimunt. Etenim post peracta partûs tempora, ubi primùm caput à vinculis solvunt, quod fuerat & pomatis aromaticis, & insigni pulveris cyprii mole onustum, odor indè exhalat acidus, capilli adeò dilecti diffuunt, & sæpè cum ingenti pruritu oriuntur pustulæ quas ideò lacteas appellant, quòd humores lacte imbuti suppurationem tantummodò lacteam concipere possint. At, licèt hisce in casibus res evidentior appareat, tamen in omnibus etiam viris, imò cute duriori donatis, à neglectâ capillorum curâ nascuntur pustulæ, crustæ duriores, pruritus varii generis, imò forsan & locales tantummodò herpes. Hæc mala rariùs certè iis accidunt qui caput vel ex instituto rasum atque nudum gerunt, vel iis qui fictitias comas gerunt, quibus licet eas renovare, nec veterem perspirationem novæ superponere. Nulla scilicet in toto corpore cutis abundantius perspirat, imò & momentosum magis excrementum exhalat. Periculum illud etiam summè notandum est in usu topicorum adstringentium & siccantium quæ ut in causâ locali urgente adhiberentur quivis facilimè induceretur. Nam perspirationem cutis capillatæ nimium præpedire piaculum foret; si tamen causa localis demonstrata sit, proderit caput rasum in pruritu & pustulis servare mundissimum, tum secundum antiquorum præcepta aceto detergere, cui non sine fructu recentiores spiritum vini mitificatum substituunt, postea loca ulcerosa, aut prurientia absorbentibus tegere, ut cicatrix inducatur.

Sed simul cautè incedendum, ne nos diagnosi fallat. Adeòque & partes aurium posteriores sæpiùs inspiciendæ ac lustrandæ, an non à repulso humore intumescant, an non indè humor aliquis exhalet, an non surditas ingruat? Nam quamvis nulla sit exhalandi ab interioribus ad exteriora via, tamen mirum est quantum partes internæ capitis cum exterioribus consentiant, & alternas humorum huc, aut illuc delatorum vices accipiant. Undè etiam in interioribus capitis affectibus toties profuit externa vesicantibus irritare. Hinc etiam irritatis illis exterioribus capitis integumentis, toties parotides, aut glandulæ lymphaticæ occipitales inflantur. Quæ quidem in pueris glandularum tumefactio eruptiones mox affuturas denuntiat, solvunturque glandulæ quæ maximè inveteratæ videbantur per largam atque affluentem pustularum eruptionem. Illa porrò vel levissima glandularum inflatio,

si vel pruritus, vel pustulas in capite conspicuas, quâcumque in corporis conditione, præcesserit, certè nunquam incautè topicis fidendum est; sed illi curationi recurrendum est quæ universale humorum vitium corrigat, de quâ quidem, cùm huicce nostro tractui basim præbeat, de eâque toties locuti fuerimus, hîc longiùs differere supervacuum est.

C A P U T I I.

De Affectibus propriis cutis faciei.

MULTI sunt affectus cutanei qui videntur ad faciem solam pertinere, multi qui, licèt universæ cuti communes sint, proprium tamen & specialem characterem in facie induunt. Ita ut quamvis de iis abundè alibi tractatum videatur, supersit tamen aliquid novi animadvertendum, quod partim à structurâ singulari in cute faciei pendet, partim etiam ex eo quòd aëris impressionibus necessariò noctu diuque obvia sit.

Cutis quidem faciei sensu exquisito gaudet, vasaque majora & conferta, magis proxima epidermidi habet; textus ibi cutis simul tenuior, cellulæque hujus tenuiores & confertæ magis expansionibus nervosis albidioribus scatent, bulbique ac folliculi, præsertim circà nares, patent undiquè, & unctuosum quid stillant defendendæ atque lubricandæ cuti ita destinatum, ut aliquandò, juniorum præsertim, cutis eo lubrica atque nitens atque oleosa appareat, vetulorum verò tota contrà areosa atque rugosa fordes terreo-oleosas contineat.

Cùm verò lubricus ille humor aëri exponatur, & in ipso folliculorum orificio exsicceetur, nil mirum si tam levi de causâ vertantur folliculi in phymata, psyracia, panos, qui non solum pro tempore cutim dehonestant atque vitiant, sed etiam cicatrices profundas atque depressas relinquunt, iique affectus juvenes potissimùm invadant in quibus vis vitæ inflammationes levissimas suppuratione tollit plurimùm. Nec mirum magis, si mala quæ toti corpori communia sunt proprium in cute faciei characterem induant, ut variolarum pustulæ quæ vulgò in facie magis confertæ, ibi & plurimùm puris & cicatricum majorem foeditatem

relinquunt ; si demùm propria sint quædam cuti faciei mala : quæ quidem duobus articulis comprehendemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Morbis cutis qui particularem in facie caracterem induunt.

Non tantùm lineamentorum varietate , ossium formâ , atque musculorum positurâ differunt inter se hominum facies , sed etiam ipsâ cutis tenuitate , atque variis in ipsâ natis accidentibus. Tenuitas structuræ cutis atque tùm cellularum , tùm membranarum cellulas cutaneas efformantium discrimen ingenerat illud summum quod intercedit inter femineæ cuticulæ gratiam & marium , præsertim rusticorum asperitatem vultuosam , inter infantilem nitorem & senum rugas. Raritatem cutis, *δέρμα ἀραιόν*, masculis adscribit Hippocrates (a) jure meritòque , non quòd aut ossium fabrica , aut suppositi textûs cellularis vacuitas , aut musculorum exercitatio atque durities multùm hìc non conferant ; verùm ipsa cutis structura in feminis ferè pellucida , lymphâque molli imbuta atque vasis flexilibus & facilè per nervorum sensilitatem mobilibus donata lilia atque rosas illas illecebrosas producit , in maribus ariditatem , imò & fordes ex ipso cutis textu perpetuò renascentes. Quin fordes illas verè terreas in marcescentibus atque decrepitis , partim ex detritâ epidermide , partim ex perspiratione mucosâ nascentes vix deteri posse experientia declarat.

Tenuitas illa in ipsâ cutis substantiâ enascens , licèt connexionis modum nondùm edocuerit Physice , major est in flavo gaudentibus atque argenteo capillorum colore , minor in iis qui nigricantem comam atque nigra supercilia habent. Quæ quidem tenuitatis differentia nunquam in morbosam diathesin transformari potest , cùm à naturâ sit , & ab hujus constitutione pendeat , sed certè quæ tenuior est cutis & delicata magis , morbosis affectibus maximè patet , cùm magis ob ipsam suam debilitatem iis exponatur. Undè quò magis est spectanda tenuitate cutis , eò magis lentigines insolationesque accipit , eò etiam magis maculas concipit , cùm textus ille reticularis Malpighii exsicceetur faciliùs , & obstruatur : undè in aliquâ parte pereuns nitor , æquabilitatem atque laxitatem totiùs conturbat ; undè nævi , vari , rubores , gutta rosea. Hinc mas-

(a) Aph. sect. 5 , 62.

cula militum facies, & arida fuscaque vultus tinctura nec solis irruente jubare, nec ventorum flatu mordaci commoventur, spernuntque & rident urbanæ debilitatis exquisitas cautelas; ipsa vel levissima aëris mutatio delicatas mulierum facies & mordet, & pungit, & acriter vellicat. Sic sæpè ab aëris insolati impressione in partes faciei malè defensas, oriuntur tumores rosei & erysipelatosi, sine ullo alio accidente, præter levem coloris mutationem, furfurisque fugacis eruptionem, qui indè oritur quòd vincula epidermidis leviter tenacis soluta fuerint.

Accidentia etiam diversa cutem faciei deturpant. De iis sequenti articulo. At à causis fugacibus & vultum impetentibus nascuntur inflammationes, tumoresque partim suppurantes, partim diuturni, de quibus jam actum est, sed quæ ita singulariter ad faciem pertinent, ut de iis peculiariter Aëtius, Aëtuarus, Oribasius, tanquam de morbis faciei propriis agendum crediderint. Talis est, & antè alios vultui maximè familiaris morbus, erysipelas, qui aliquando acutum in morem incipiens stadia sua velociter & cum ingenti periculo percurrit. Tunc quidem morbus est totiùs corporis à causâ universali pendens, qui facilè retropellitur, imò & vix in externa se continens, sæpè suâ magnitudine non extimas tantùm faciei partes occupat, sed & internas etiam delirio vexat phrenitidi simillimo, febremque acutissimam concitat. Sæpè epidemico more defævit, phlyctœnas gangrænosas etiam evolvit, & tumore enormi faciei ad usque palati velum, uvulam, tonsillas descendente, anginæ imò & peripneumonix in morem suffocat miseros; vel dilato quidem, sed non minori periculo interiora cerebri occupans, febres perniciosas atque malignas in ægri perniciem sibi adsciscit: de eo hîc loqui nostrum non est; quamvis erysipelas, ut jam abundè dictum, sit morbus cuti proprius, norma que quâ cutis afficitur. Verùm aëris inclementia, perspiratione faciei subitò suppressâ, animi pathemata in faciem involantia, nixus demùm quicumque concitant, imò & inurunt rubores permanentes, qui nunc nasum, nunc aures, nunc genas occupant. Varios quidem illi gradus affectant, sed omnes erysipelatosos. Porro in omnibus variarum harumce causarum effectibus duo semper notanda sunt, ut de perviciâ & gradu causæ judicemus. Hinc scilicet causarum agentium vehementia; illinc cutis excipientis tenerrima debilitas. Ruborum illorum præternaturalium levissimi vel universam faciem occupant, vel

partes tantum; qui universales sunt, vulgò dolorem vix ullum concitant, imò vel vix percipiendum tumorem, & sæpè faciliùs diffillantur. Memini vidisse me puellulam delicatâ distinctam cute, quæ inter violentos ad alvum deponendam nixus, subito rubore totius faciei fuerat correpta, ut omnia faciei vascula subtilissimâ injectione repleta dixisses. Plures dies perstitit malum, aliquot tamen dierum spatio evanescens, non sine furfuraceâ epidermidis separatione; herpeticam jurasses. Idem à sole factum in fronte vidi, non tamen sine pruritu, qui omnibus hisce malis plùs minùs communis est. Nunc rubores illi, nunc dolores, nunc variè pungentes atque lancinantes maculæ, imò omnes erysipelatis gradus nascuntur, qui cessante causæ concitantis efficacîâ, conticescunt seriùs ocyùs, & vulgò sine periculo ullo periodum brevem decurrunt. Sæpè fit tamen ut, in acriori præsertim insolatione, phlyctœnæ exoriantur majores quàm expectare fas esset ab isto erysipelatis gradu. Hæ pendent à violenter exsiccante radiorum solarium efficacîâ. Norunt hoc accidens urbanæ illæ virgunculæ quas vel casus, vel imprudentia æstivo soli objecit, quibus sæpè & phlyctœnæ, & rubores ab actione solari concitantur. Quibus discussis, remanent sæpè lentigines & maculæ illæ à sole de quibus alibi actum est, cùm ad solam faciem pertinere non dicendæ sint.

Actio earumdem causarum, sed alio modo determinata, rubores peculiare in naso, auribus potest inducere. Imò & frigus ad gangrænâ usque intendi potest, præsertim in septentrionalibus, boreâ flante, regionibus; quæ omnia symptomata, cùm ad cutim solam non referenda sint, ab auctoribus ad alios tractatus jure meritò referuntur.

Sed in genere illud ex naturæ legibus, simul atque observatione constat, rubores illos qui in facie nascuntur, si unam tantum partem occupant, & pervicaciores esse, & magis puncturæ atque pruritum concitare, quàm si in universam partem decumbant, concentratis scilicet spiculis, & tumore magis sublato, ob vim vitæ violentiorem, quod quotidiana experientia comprobât in illis partibus quas perniones occupant.

Omnibus hisce ruboribus, imò ad erysipelatis usque gradum ascendentibus, curatio eadem competit. Primùm enim antè omnia attentè considerandum est quota pars sit vitii interioris in illorum ruborum productione; quæ si nulla sit, non ideò
tamen

tamen, cum veteribus ferè omnibus statim ad adstringentia confugiendum est; sed ad mollia primùm quæ laxent, & diluant, lactinia, decocta altheæ, florum sambuci, meliloti, chamœmeli, nymphæ deveniendum est, post quorum actionem & laxiora facta vasa poscâ utemur, oxycrato, decoctis plantaginis, myrtillorum, rosarum, polygonati, cæterisque similibus. Quibus omnibus feliciter peragitur curatio, & corroborantur vasa.

Verùm si aliquas ad se partes in promovendum malum suscepit intus enata acrimonia, aut perspiratorii humoris vitium, tùm jam interior medicatio necessaria evadit, quæ pro varietate causæ varia jam alibi à nobis fusè pertractata est.

At verò non semper adeò simplicia sunt ruborum atque faciei flammæ vitiorum natalia. Qui sine ullo alio morbo antiquis ἔξερυθροι dicebantur, latentis sub præcordiis mali suspicionem injiciebant. Undè etiam apud Hippocratem ἐρύθημα distinguitur ab erysipellate, & ἐρύθροπελας apud Pollucem pro leviori erysipellate habitum, tamen aliquam distinctionem præferebat. Illud quidem malum non tam ex præconceptâ opinione, quàm inductione sumptâ à colore sub rubore flammeo latente, qui semper aliquas flavedinis notas præfert, à bile pendere credebatur, & hepatis dispositionem præfervidam indicare dicebatur, quod & Ballonius longâ disquisitione dignum credidit. Undè etiam apud Hippocratem ἐρύθροχλωροι flavo-rubri annotati sunt. Quæ tamen flavedo, pace majorum nostrorum dixerim, nihil aliud indicat præter leviolem mali gradum & infarctarum partium tenuitatem.

Sua sunt scilicet cuique ætati latentium in visceribus affectionum quasi inscripta in facie signa. Juvenes, ut & puellæ, pubertatis stadium emensi, si castè vixerint, prætereàque si præsertim ardore innato ignotas susceperint flammæ, vimque vitæ nacti fuerint actuosam, vulgò varis, phymatibus, imò & aliquandò therminthis in facie laborant; ita ut juvenilis illorum facies, non rubore inflammetur solum, sed etiam multiformibus deturpetur tuberculis. Rarò pruritus tumores illi concitant, sed puncturas & tensiones in cute, imò & dolores lancinantes. Uno destructo, alter tumor succedit, & sæpè per plures annos similes pustulæ caput deturpant & occupant. Vere præsertim & æstate efflorescunt, hyeme conticescunt sæpius, aut minuuntur saltem. Si per vitæ stadium illud in quo similes pustulæ emicant, morbis aliquibus tentantur juvenes, de illis nulla illicò in frontem, nasum

aut genas emergit ; undè fit ut plures pro causâ morbi habeant similitum pustularum cessationem , quod ut non semper verum est , ita nunquam tamen negligendum. Nam convalescentibus & infirmis viribus illæ rursus non apparent , non sinunt se videri , nisi cum vires & plenius vitæ regimen superfluum in corpore rursus ingenerarunt & produxerunt. Scilicet in eo vitæ tempore , evolutis omnibus organis , & glandulis efflorescentibus , superabundat illis humor coctus , & omnium organorum actionem expertus , olidus , & excrementi cocti nomine expellendus. Qui si vias à naturâ apertas non inierit , undequâque fluctuat , & in faciem præsertim deponitur , ob imminutam resistantiam , forsan & ob analogiam humoris ibi secreti , tum etiam quod refluus humor frustra viscerum fortiorum tentet affectare organismum benè resistantem. Undè plus viris quàm scæminis affectus ille competit ; virisque multa & indigesto ordine comedentibus quàm sobriis. Mulieres quæ fluxum menstrualem patiuntur minùs iis tumoribus obnoxias esse debere quàm mares evidens est , plusque mali similis iis expectandum esse quæ malè & inconditè menstrua experiuntur.

Peraclâ pubertate & jam integris viribus sæpè ob animi affectus tristes , labores indefessos , & præcipuè anxios , facies iisdem malis afficitur , latentis in bile & ejus secretionem vitii indicium , & languentium indè coctionum atque extremæ illius perspirationis quæ sine earum perfectione perfecta esse non potest. Præter-vida horum esse viscera aiebant veteres , & similem vultui hepatis substantiam volebat Ballonius in illis quos vocabat *ῥεπύθρης rubescences*.

Verùm res mihi accuratè perpenſa diffimilem omninò theoriam indicavit. Cum enim in illis non modò rubor simplex insit , sed mixta pustulis suppurantibus , aut mucosum humorem fundentibus adsit baseos rubedo , sæpè etiam lividior , huic faciei affectui ansam dare visæ sunt perversæ , ob ventriculi inertiam , concoctiones , quæ bili etiam vitium communicant , undè non semel vidi cum chloroseos initio malum illud conjungi , & rubores illos in flavedinem abire atque icterum. Hæc autem iis accidunt , quæcumque sit sympathiæ illius causa , qui studiis impallescent , aut meditationibus immorantur , vel demùm tristibus animi affectibus afflicti vitam degunt morosiores. Sæpè etiam vitium illud iis ingruit qui melius vitæ institutum affectantes vino quod me-

diocriter bibebant, sese illicò interdicunt. Et meminì hoc affectu turpiter laborantem monachum cui facies tota pustulis & phymatibus confertis scatebat eò tristiùs, quòd vestibus albidis indutus incederet, vinosumque crederent omnes, solo vini usu concessò sanatum fuisse, ut alibi jam dictum, simul de theologicis studiis operam remittendo. Verùm deformitas hæc, potiùs quàm morbus, non aliter sanatur quàm si, aut erumpant hæmorroides, aut assurgant ad crura varices, aut saltem laxetur alvus, sive per artem, sive auxilio naturæ. Æmulatur autem ars naturam, non per stimulantia, sed per feri lactis usum copiosiore mixtum cum saponaceis fructuum laxantium succis, quales præstant pruna, tamarindi, imò & parciùs adhibita senna cassiave. Verùm potentiùs alvo liberæ servandæ conferunt verni temporis foetus atque renovantis sese naturæ propago, molliores herbarum succi, spinacia, lactucæ, sonchi, betæ, parietaria, mercurialis, aliæque plantæ ejusmodi, quas potentiores reddunt additi sales è vegetantium familiâ, vel neutri, vel oleoso-acidi saponacei, aut pro re natâ oleoso-alkalini, quales Tachenius efformabat. Sed de his satis alibi dictum. Cùm materies jam amplè pertractata sit, satis fuerit hìc addidisse temporariè tantùm hos affectus favire, & ingruente ætate cessare, cessare etiam si qui castè vitam egerunt veneri licitæ, ut potè moderatæ, & ad rationis normam directæ indulgeant; tùm porrò evidens est hìc topica, nulliùs prorsùs usûs esse, quæ nullam actionem in hujusmodi tumores exerceant, aut si aliquam exercuerint, erumpit è viciniâ tumor similis prosapiæ; aut, quod pejus est, parotides, occipitales glandulæ, vel quæ ad axillas, imò & inguina sedent, intumescunt & indurantur. At rarò nocent prætermodùm topica illa, licèt imprudens sit eorum applicatio, nisi lateat intùs humor herpeticus cum illis confusus. Nocent magis in omnibus erysipelatosis tumoribus quos intùs repellere ex ipso Hippocrate piaculum est. Cum sæpiùs, ut jam alibi dictum, erysipelas sit ex depuratoriorum tumorum genere.

Viris igitur & maturioribus feminis quarum maturitas quoad faciem multò anterior est ætati maturæ virorum, vultus vulgò nitet, nec adeò obnoxius est phymatibus, aut tumoribus suppurantibus atque facies juvenicularum. At inclinante ætate facies jam nitorem hunc amittit, flaccescunt vasa, cellulæ jam non turgent amplius, rugæ apparent, & semper ingravescente ætate

augeſcunt atque intenduntur, ita ut in ſilicerniis illis quæ vulgare vivendi tempus exſuperant millenis atque millenis rugis inter ſe diſtinguantur cellulae cutim efformantes. Loco ergo nitoris terrea fit cutis, atque ſemper renaſcente muco exſiccato, horrida. Hæc materies terrea tota abit, mox paucarum horarum ſpatio renaſcitur. Sed præcipuè vaſis exſuccis atque exſiccatis novum genus deformitatum exurgit, maculae ſcilicet, verruca, & vari.

Maculae illae quæ corpus inclinans in ætatem, ſed præcipuè vultum occupant, aut fugaces ſunt, & ſenſim oblitterantur, aut altius impreſſæ & fixæ remanent totumque per vitæ ſpatium perdurant. Priores quæ incompoſitè prodeunt vulgò ab aurigine & icteri variis ſpeciebus in eo tantum differunt, quòd partes tantum quædam occupent, aliis intactis; at cauſa eadem, & ſub icteri nomine designari poſſunt. Bilis ſcilicet ſecretio impedita eas accerſit, quâ reſtitutâ, ſenſim pallidiores evadunt, & demum omnimodè extinguntur.

At non eadem ratio eſt earum quæ fixiores perſtant. Quæ ſi minores ſint & orbiculatæ, ad lentiginum naturam referuntur; ſi latiores, incertæ figuræ, & inordinatè apparentes, macularum ſimpliciter nomine designantur. Lentiginum quidem naturam, ut potè quæ ad corpus univerſum pertineant, expoſuimus, macularum natura eadem eſt.

ſcilicet in corpore Malpighii reticulato, ſub epidermide, fit exſiccatio, & natura muci ibi perpetuò delati ſolidata, colorem mutat & conſiſtentiam, undè novus ille mucus eodem vitio corripitur, ſicque perpetua fit macula, aſſiduò renovata, aut ſi omninò ſolidus mucus evaſerit, ſtat per ſe, & incorrupta remanet. Id autem fieri poſſe à ſolis nimium atque aſſiduò incumbentis impreſſione quotidianâ ruſticorum obſervatione demonstratur. Nam iis familiare eſt vultum maculis ſimilibus horridum geſtare. Sed nec minus obvium eſt idem contingere ſoliùs ætatis vitio, cum ætas, neceſſariò omnibus hominibus ingruens, exſiccet omnia. Quod quidem primò fit per partes, mox verò à viciniâ ſerpit ad viciniâ, ita ut centenarii illi, ſi quando occurrunt, non rugosâ tantum facie inſignes ſint, ſed luridâ etiam & flavo-fuſcâ. Cur autem deformitas illa in aliis hominibus citiùs, in aliis tardiùs occurrat, cauſa eſt quòd ætatis ſenilis incommoda omnes non eodem tempore afficiant; undè etiam in iis qui antè

ætatem marcescunt & marasmo arido conficiuntur, idem etiam macularum affectus occurrit. Feminis quidem etiam lepidissimis familiare est, præsertim post partus repetitos, ut similibus maculis genæ horreant & mentum deturpetur. Scilicet perversa mucii conditio, post sudores & nixus, efficit ut, ubi aëris liber influxus patet, ibi plasticus & caseosus humor induretur, nitorem cuti detrahat, & epidermidis vincula solvat. Rudem menti & genarum attactum queruntur illæ; flavumque detestantur colorem, bilem incusant, alvum solvunt catharticis, sed remanet immotus humor, & quæ pura prius erant corrumpuntur & alterantur.

Quamvis autem macularum illarum diagnosi evidens sit, & prognosis per se periculi omnem abigat idæam, non ideò tamen curatio semper facilis, imò sæpiùs, nisi sublatâ causâ, impossibilis est. Certè quæ ab ætatis dispendio illo ineluctabili pendent curationem nullam admittunt, imò & illas frustra fucis dissimulant cautæ mulierculæ, cùm & minùs supra siccitas illas partes fuci hæreant, imò & colorem etiam extraneum accipiant. At quæ à causis externis pendent curari sæpè posse, nisi antiquiores jus sibi civitatis consciverint, non adeò impossibile est; sufficit ut liquor ille ferè in solidum corpus coalitus rursus eum nancisci queat fluorem quo possit perexigua tranare vascula, & tenuitate eximias superare cellulas. Vita puellarum umbratilis, & cautelæ ne sol faciem exurat, ut intactas servet, ita, si fuerint semel malo occupatæ, affectas jam liberare potest. Hùc etiam efficaciam addunt vapores tenuissimi, oleoso unguine pollentes, ut serum lactis, emulsa tenuia applicata & apposita, lac, carnis vitulinæ recentis frustula noctu adhibita, imò & quocumque modo servata in partem & quodammodò repercussa perspiratio, ut norunt mulierculæ per fasciolas atque lineamenta uncta efficere. Malo consilio plerique libri cosmetici saturninis scatent acetis, aut præparatis diversis. Nam omnia hæc exsiccant, & maculas quidem colore immutant, sed mutatus color in nigrum maculas facit aspectui horridiores. Pessimum verò est caustica adhibere quæ cicatricem post inflammatorios insultus atque suppurationis tædia efficerent. Nec meliùs conducunt cathæretica quæ vi causticâ leniori & quasi cicuratâ agunt. Si enim maculis delendis paria effecta fuerint illa, ruborem tamen in facie relinquunt: destruetur enim reticularis textus, cujus loco turgent sanguine vasa sanguinea supposita, nec unquam redit epidermidi firmitas quæ

nitorem illiûs facit, undè loco maculæ, partem necessariò rubor & lichenes occupant.

Verrucarum quæ in faciem incidunt, eamque variè deturpant, eadem natura est, idem medendi modus atque verrucarum quæ in alia corporis loca decumbunt. Figura varia; undè nominum differentiæ quæ apud auctores referuntur, & de quibus jam alibi satis egimus. At illæ, aut per accidens faciei accidunt, ut iis quibus frons galeâ atteritur, quibus sordes illotæ in vultu accumulatur, & illæ vulgò, cessante causâ, decidunt, aut saltem levibus remediis detergentibus & leviter causticis illitæ confumuntur, & flaccescunt. At aliæ quasi ex proprio fundo nascuntur, & sæpè densissimæ faciem occupant vulgò ab antiquis ad atram bilem relata. Eæ summam resiccationem corporis & humorum immixibilium ferè cum aquâ resinofam diathesin indicant. Et in hoc casu verrucæ mali interiùs latentis symptoma dici possunt, quod cùm melancholicis, præsertim verò hypocondriacis accidat, pro melancholiæ signo habitum fuit. Nascuntur etiam sæpè verrucæ post ingentes toleratos ardores, in furnis præsertim metallicis, & minerarum, aut sacchari coctoribus, aut ferri fabricatoribus. In hoc porrò casu ad sanandas illas verrucarum variarum formas, caustica adhibere piaculum foret, cum contrà, tùm interiùs, tùm exteriùs emollientia sint potius admovenda. Verrucas tales sublatas auctores viderunt, cùm interiùs lac asininum adhibitum, totam chyli, sanguinis, & humorum molem temperaret atque refrigeraret, tùm etiam vultui, noctu præsertim, in quâ omnia relaxata meliùs admota imbibuntur, imponi jubebant offas ex asinino lacte & micâ panis paratas, quarum in locum alii ficus exsiccatas, & pinguium nomine in officinis prostantes apponunt, additâ superstitione esse has ficus à facie exeuntes cautè removendas, & certæ committendas putrefactioni. Id antè omnia certum est quascumque emollientium species in hunc usum posse indiscriminatim adhiberi.

De varis faciei quos propriè ἀκνῆ Græci (a) vocaverunt & qui idem sunt atque ἰόνθος in reliquis corporis partibus, indè ἀκνῆ dicti, ut vult Galenus, quòd non pruriant, nihil ampliùs addendum habemus jam alibi prolatis, cùm eadem sit medendi methodus. Si mediocres sint, & de inflammatoriâ origine statim remiserint, mutantur in novam naturam, nævorum nomen & colorem fusco-

(a) Aëtius, lib. 4, tetrab. 2, cap. 13.

nigricantem sibi comparant, ob vasorum exsiccationem deletamque organisationem. Eos sæpè mulierculæ diligunt quòd opponantur albido vultûs colori, qui ab eorum præsentia nitidior exurgit. Aliquandò tamen, si maximè multiplicentur, deformitatem accersunt, ut de Q. Servilio ridet Tullius. Verùm turpissimum fuit & Aëtii (a) attentione dignum si à similibus minutissimis tumoribus scabrities quædam cuti faciei inducatur, undè facies horridula & quasi monstrosa appareat. Quamvis enim rarò illud à causâ externâ vitium pendeat, & videatur non unâ ratione ad guttam roseam referendum, potest tamen aliquandò nasci à frigore, à causis illabentibus, à foci urentis assiduâ actione. Tunc omnes & universi cutis folliculi simul indurantur, atque constringuntur, ita ut omnis perspiratorius humor simul hìc perstet, actione durabili, sed simili illi quam observamus quotidie in frigore quo cutis tota riget & horrescit, cutis instar gallinacæ. Sed Aëtii pace dixerim, non mihi videtur temerè adhibenda methodus quam vir clarissimus præscribit, ut illinatur cutis alumine cum melle contrito. Quippè huic malo producendo vis illa styptica quam eminenter in alumine observamus, omnia stringendo apta est. Balnea contrà, unctiones lenes atque laxantes cum oleis mollissimis, nullam rancedinem admittentibus, aut cum emollientibus quibuscumque, præstare videntur. Quibus ratio suadet addenda molliora resolventium genera, qualia præstant sambuci, meliloti, chamœmeli flores, verbenæ, euphrasie, fœniculi, apii, agrimonie, aliorumque similium folia, farine fabarum, lupinorum, cicerum rubrorum, fecalis, hordei, &c. patienter & longo tempore, sine saturninis, aut adstringentibus remediis usurpanda.

ARTICULUS II.

De Morbis cuti vultûs & faciei propriis.

Cùm morbi illi pendeant à vitiosâ partium proprio & peculiari organismo donatarum diathesi, ad has tantùm pertinent, & nullibi alibi reperiuntur; licèt naturâ suâ atque indole ad alios benè cognitos, & satis abundè descriptos affectus referantur. Hos autem morbos ad quatuor præsertim species referemus, guttam roseam, deformitates nasi ab inconditis excrescentiis

(a) Tetr. 2, serm. 2, cap. 49.

pendentes, labiorum intumescuntiam, in pueris notabilem aliquando, & aurium immodicum foetorem atque fluxum non ulcerosum. Hæc mala his partibus omnino propria sunt, nec ullibi alibi reperiri possunt, hinc totidem articulis exequenda. Nam varia vitiorum genera, quæ congeffit cosmeticorum ars frivola, nullam merentur tractationem.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Gutta rosea.

Gutta rosea, gallicè *la couperose*, à variis quidem, imò & pluribus auctoribus amplè pertractata fuit, sed si definitionem morbi quæsieris quæ ad ejus intelligendam naturam suffecerit, deficiunt plerique, cum ferè omnes sub nomine guttæ roseæ intelligant illum faciei ruborem qui sine pruritu vultum deformat, & sub eo nomine comprehendunt omnes confertim exurgentes pustulas, de quibus jam egimus. Hinc Nicolaus Florentinus (a) hujus tres gradus distinguit, quorum primus gutta rosea sit simpliciter, & tota consistat in simplici rubore; alter gradus sit pustulosa guttæ roseæ: ultimo demùm in gradu gutta rosea ulcerosa fit. Undè videtur virum alioquin diligentem, nullam habuisse distinctam idæam guttæ roseæ, saltem illius qualem describendam habemus. Similiter guttam roseam definit Paræus (b), licèt simpliciter illam cum & sine pustulis distinguat: quod quidem verum est; sed ruboris naturam non satis ab erysipellate, aut rubore simplici distinxit.

Meliùs eam Astrucius (c) intellexit qui eam vult totam in cutis rubore denso, inæquali, scabro comprehendi, ejusque tres distinguit species, quarum prima in definitione mox prolata tota continetur, alteram dilatatis vasis constantem varicosam vocat, tertia demùm acedini alicui juncta squammas ab epidermide avellit, & squamosa dici potest. Nam si per accidens ulcera concipiat, si demùm illud sit ægri infortunium, ut cancer ibi nascatur, absurdum foret guttæ roseæ nomine pessimum carcinoma designare.

(a) Serm. 7, tr. 6, summ. 2, cap. 15.

(b) Liv. 26, ch. 45.

(c) Tr. des Tumeurs, liv. 2, chap. 8.

Cùm autem gutta rosea facilè confundi possit cum aliis multis morbis cutaneis, operæ pretium est eam accuratiùs describere, cùm in hâc descriptione tota constet diagnosi.

Mulieribus cute præsertim nitente donatis, si menstrua, aut defecerint, aut vitientur, viris hæmorrhoides passis, jam fluxu illo quâcumque de causâ coercito, edonibus præsertim atque bibaculis; illis etiam qui in utroque sexu affectus animi duros atque tristes diù experti, in iis longâ meditatione commorantur, gutta rosea accidit; ad hæc causas referendæ sunt pravæ viscerum diatheses, si cum spasmo & aliquo jungantur erethismo. Quales sunt illi quos præfervidâ jecoris temperie laborantes Galenus, Fernelius & Ballonius descripsere.

Patet indè quòd omnes causæ quæ sanguinis impetum ad caput determinant, ibique eum retinent atque coercent, ne facilè dilabatur, præsertim si vasa tenera, flexilia, atque mollia fuerint, guttæ roseæ ansam præbeant. Affectus ille nomen barbarum ab ævi infimi Medicis accepit, cùm à græcis atque latinis auctoribus nullo modo fuerit descriptus, nec observatus, sive vitium illud senescentis & adeò intensæ luxurie fœtus sit, atque desidiæ priscis temporibus incognitæ, sive vitium nec dolens, nec pruriens neglexerint, sive demùm alio, ἐξερυθρῶν scilicet, nomine parùm notabile malum cognoverint.

Juvenes, sed incrementi apicem & adultam ætatem jam exigentes adoritur, sæpiùs tamen in senescentes incidit. Nec pueros, nec decrepitos senes unquam invadit, fibris atque vasis, aut nimis flexibilibus in priore ætate, aut nimis rigidis in posteriori vitæ decursu.

Vulgò per maculas tenues vixque notandas, leviterque farinosas incipit. Calorem viscerum incusant. Mox serpunt maculæ illæ, & tubercula sibi adsciscunt rubra, supra partem jam scābram, & per se leviter tumentem elata, & sæpè per totum extenduntur vultûs ambitum. Sæpiùs per genas diffusa gutta rosea tempora labraque non attingit: nasum rubore inhonesto dedecorat, & frontis nitidum honorem deturpat. Si maculas illas propiùs inspexeris, quod tibi priùs massam uniformem negligentiori aspectui exhibebat, jam vasorum sibi vicinorum & quasi appositionum intricationem repræsentat, per intervalla minima divisam, quæ singula vasa, dùm extrà protuberant, scabritiem, potiùs quàm tumorem efformant.

At in ultimo & decrefcente vaforum volumine aggregatio illa vaforum maximum tuberculum efficit, fæpiùs rotundum, aliquandò tamen figuræ omninò diverfæ, quanquàm aliter voluerit Aftroc-
cius. Hinc guttæ rofeæ natura omninò varicofa eft, & à vafis fanguineis dilatatis pendet, quorum alia fatis craffa funt, ut nudo appareant oculo confpicua, alia vitri mediocris auxilio deprehendantur, alia demùm omninò vitra fortiffima poftulant, ut confpici fe finant. Aliquandò tamen hærentia illa fanguinis non adeò fimplex eft, ut erethifmum ultima vafa non concipiant, fitque in ultimis illis tuberculis aliquandò inflammatio, imò fup-
puratio, quâ fublâtâ, alia in locum deperditorum vafa fimilia fuccrefcunt, ita ut fuppurandi vix finis fiat.

Nec impoffibile pariter eft quin tandem vafa toties detrita, atque à caufis exterioribus contufa, vertantur in fcirrhum & carcinomatodæam naturam induant, cùm hærentia illa & dilatatio vaforum varicofa, vel folâ compreffione vicinorum, poffit & obftructiones & inflammationes & cancrofos affectus concitare, fed hæc ad guttæ rofeæ naturam non pertinent, quæ per fe prorsùs varicofa eft, feu potiùs anevryfmatodes, ita ut plexum arteriarum dilatatarum, per fe, aut faltem venarum fupponat.

Ex his legitimè & ad naturæ normam obfervatis folvuntur omnia quæ ad hunc morbum pertinere poffunt problemata. Cur iis potiffimùm accidat qui vina & liquores fpirituofos amant ingerere? Cur feminis & iis quæ nitidiffimo cutis fplendore gloriabantur fuget lepores? Cur affectibus animi atque ftudiis indefeffis fæpè fuperveniât, tardato per abdominalia vifcera fanguinis circuitu? Cur demùm guttæ rofeæ creandæ conferant fucata faturninis, atque potiffimùm ceruffâ, linimenta quibus, dùm falſum candorem ſimulant mulieres, verum amittunt? Et demùm ex vaforum ad cerebrum euntium, & indè per jugulares redeuntium fabricâ fatis intelligitur cur vultui ſoli competat varicofa illa vaforum dilatatio, nec ullibi alibi obſervetur.

Narrat Bayrius (a) ſe à venâ frontis tumefactâ in muliere nobili judicaffe ruborem genarum à difficili per venas reditu pendere. Undè venam frontis paulo antè futuram coronalem per-
tundi atque cauterio conſtringi juffit. Ab illâ pertusâ fanguis ingenti impetu proſiluit, indèque hæmorrhagia nata, quæ ubi ſemel compoſita fuit, ſimul diſcuſſi fuère tumores illi rubentes,

(a) Praët. lib. 8, cap. 3.

qui vultus colorem adulterabant. Idem ego vidi hirudinibus semel ad nares applicatis contigisse. Nec mirum omnino, licet rarissimum, quod Bayrius observavit, cum multi dentur homines qui ubi aut irâ exardent, aut profundius meditabundi stant, illico venam illam inflatam gerunt, detumescente illâ, ubi deferbuit animi impetus. Imò non rarum est videre à venulis illis guttæ roseæ tumescentibus, acri præsertim frigori si facies fuerit exposita, guttulas sanguinis exire, citò compescendas. Nec difficile est pariter intelligere quare tubercula ab hâc causâ pendentia tanto tempore perdurent? Cum scilicet, destructis vasis varicosis, alia ejusdem generis subnasci, necesse sit, nec unquam hîc prodesse possit suppuratio, nisi in universam cutem roseam extensa universalem inducat cicatricem, quod malum deformitate priori pejus, & fugiendum magis fore, evidens est.

Malum illud post primos adolescentiæ annos jam exactos atque præterlapsos incipiens, quo tempore hæmorroides efflorescunt, à levioribus initiis incipit, indèque sensim increscens, tandem sui incrementi fastigium assequitur, tuncque sine pruritu, at sæpè, si ad solem, aut frigus imprudentius vultus exponatur cum levioribus & citò cessantibus puncturis, perstat immotum, usque ad primos decrepitæ senectutis limites. Tunc verò facies terrea evadit & rugosa, plethorâque præsertim sanguineâ deficiente, deficit etiam gutta rosea.

Quamvis tamen nullum indè accidat incommodum, sollicitant tamen curationem plurimæ mulieres, ut formam amissam reparent; imò idem sæpè postulant acriter viri, præsertim è sacerdotali ordine, ne ebriosorum famam turpem habeant, undè remediis ad guttam roseam specificis scatent auctorum libri. Omnibus quidem auctoribus jure meritòque id commune præceptum est, ut omnis guttæ roseæ curatio à diluentibus atque refrigerantibus inchoetur, victûsque ratio, cujus maximum est momentum in habitu potius turpi tollendo, quàm in morbo eruendo, humectans sit atque refrigerans. Hinc etiam in plethoricis hoc morbo affectis venæsectiones prosunt, quæ saltem, pro illo quo instituuntur tempore, guttam roseam ita tollunt, ut tota facies in pallidam muteatur. Post venæsectiones institutas ad propius derivandum conducunt hirudines quæ sanguinem ubi non urget à tergo impetus plethoricus è vasis proximis tollunt. Postea verò serum lactis, juscula è carne vitulinâ, aut pullo juniore confecta, exquisita sobrietas,

abſtinentiaque ciborum acrium, moventium, irritantium, primas ad tollendam guttam roſeam conditiones implent. At profunt plurimum in hoc morbi curandi ſtadio ea quæ alvum ſubluunt & laxant, ſine ullo irritationis ſenſu, ut ſunt præcipuè vernaſ illæ herbæ quæ ſaponaceam virtutem in principiorum juventâ ſervant, ſonchi, taraxacum, lactucæ, gramina, avenæ & tritici naſcentis folia, tum cichoracea omnia, atque borraginea, quibus pro naturâ curandi ſubjecti, adduntur ſalia molliſſima, neutra, vix pungentia, ut ſal vegetale illud noſtrarum officinarum, ſal Rupellenſe : inter hæc præcipuè virtute ſaponaceâ inſignis eminet terra foliata tartari. His dum alvus leni ſtimulo tacta proluitur & faciliùs effluit bilis, circuitus in portarum venâ liberior accedit, additur & libertas in meſaraïcis arteriis atque venis, & ſi quæ adſunt hæmorroïdes, detumeſcunt illæ, aut laxatis tunicis, ſanguinem præ erethiſmo conſtrictum effundunt.

Norunt formæ atque nitoris cupidæ mulieres, quantum ipsis conducat alvum liberam per artem ſervasse. His quidem per longum tempus productis sæpè debellata videtur fuiſſe incipiens gutta roſea, ſed ſi fortioribus remediis opus fuerit, ea ex aperientium illorumque diluentium penu depromenda ſunt.

Etenim, licet varices illæ minimæ nullâ ratione obſtructionem in parte varicoſâ ſupponant, ſed tarditatem tantum circuitûs, tamen cum perſtant atque rebelles ſunt ad remedia vaſorum deplentia, neceſſe eſt latere in viſceribus à quibus ſanguis revellitur obſtructiones, quibus fruſtrâ per artis molimina revocatus ad inferiora ſanguis, impetu acquiſito, per ſe rursus in ſuperiora referatur, adeoque, niſi legitima per ampliſſimos abdominalium viſcerum canales reſtituatur circulatio, fruſtrâ guttæ roſeæ curationem ſperes. Undè herbæ omnes aperientes, boli ex extractis plantarum iſtarum concinnati, ſalia neutra, etiam ex conjunctione alcali & acidorum mineralium confeſta hîc prodeſſe poſſunt; ſi enim non ſuſtuleris obſtructiones illas, guttam roſeam nunquam ſanaveris. Addendos etiam millepedes, pro re natâ, prædicant auctores juſculis conflatis ex borragine, cærefolio, agri-
moniâ, eupatorio, ſcolopendrio, imò & naſturtiis atque trifolio fibrino ſimilibuſque multis plantis. Pariter præſcribunt addendos hiſce caneros fluviatiles contuſos, qui virtute antacidâ & aperiente præſtant : tum addunt arcanum duplicatum. Hæcque remedia intermiſcent purgantibus vi mediocri inſtructis, ſed quæ

alvum potentiùs solvant, qualia præbent fenna, tamarindi, manna, in quibus ea præsertim feligunt quæ cum vi purgante expertâ refrigerantem aliquam efficaciam fervant, aut saltem ardorem nullum visceribus conciliant, qui viscerum ardor ad guttam roseam concitandam maximè efficax est.

Verùm inter omnia remedia quæ ad hocce tollendum incommodum præstant, nullum aliud certè prætulim longo atque ferè perpetuo balneorum usui, aut quod melius, ob minorem sanguinis refluxum, semi-balneorum tepidorum repetitæ ablutioni, quibus inferna vasorum series laxatur, & revellitur sanguis à capite, quibus ardor viscerum & liquorum tenuissimorum acrimonia eximiè temperatur: multùm prodest etiam internus copiosusque aquarum illarum matutinus usus, quæ sale purganti & martiali pollent, modò moderatæ sint virtutis, nec hinc nimio sale, illinc nimio marte scateant, quippè quæ sine ullo ardore illato, multâque contrâ dilutione omnes adimpleant indicationes. Hæ, cum vernus tepor spirat & ad calorem æstivum vergit, diù continuandæ, ab autumno ad hyemem usque protrahendæ per brumalia tempora interrumpuntur. Facile est earum aquarum usu alvum liberam sine violento nixu servare. Imò, si res conducat, addito sale neutro earum virtus laxans intenditur. Medicus in his non morbum tantùm, sed ægri temperiem consulat; id tantummodò sibi antè oculos proponens, nunquàm in illis morbis nimis liberam fervandam esse alvum, & nunquàm nimis esse fugiendam irritationem.

Turnerus (a) & Mayernius ingentem, ut ex eorum scriptis videtur, in præparatis antimonialibus posuere fiduciam. Imò Turquetus Mayernius antimonium crudum cæteris præparatis antimonialibus videtur præponere. Crediderim certè in guttâ roseâ simplici medicamenti in lympham agentis efficaciam esse minimam, & si quando illud successum aliquem sibi vindicavit, tum herpes pro guttâ roseâ habebantur, aut cum ipsis complexa illa apparebat. Quod ut possibile est, ita tamen varietatem medicamentorum ingentem indicat. Verùm, etsi in simili casu in quo causæ abludentes conjunguntur atque complicantur interna methodus multùm differat, externorum medicamentorum applicatio multò magis abludere debet; nam nociva tantùm in guttâ roseâ, efflorescentibus herpetibus, mortifera esse possunt. Pleni sunt auctorum qui de guttâ roseâ scripserunt libri farragine

(a) Mal. de la Peau, part. 2, ch. 4.

ingenti remediorum topicorum ad deformitatem illam tollendam, sed ferè omnia illa topica adstringentibus plena sunt. Ita duo illa topica, quibus se guttam roseam sanasse asserit Riverius, alumen recipiunt; alterum adstringentes & acerbæ plantas, alterum verò cum lithargyrio sulphur, quæ omnia repercutientia sunt. Ex multiplicibus quæ à Turnero proponuntur nullum est quod non præparatum saturninum recipiat. Illa quidem eò minorem merentur fidem, quò demonstratum magis inter externas causas guttam roseam inducentes nullam potentiùs agere, quàm fuci diversi quibus abutuntur mulieres. Et certè crispandis atque stringendis orificiis minimorum vasorum nihil aptius est, atque adeò nihil fugiendum magis. Adeoque ad resolventia & emollientia simplicia confugiendum est, quibus liberæ servantur perspirationis viæ, meatus vasorum aperiantur, simulque solidioribus sanguinis partibus in vasorum anfractus arietantibus aliqua liquiditas concedatur. Postea resolventia addantur. Famosum fuit apud mulieres & ab auctoribus commendatum fabarum decoctum, & in genere ad hos usus adhiberi possunt farinæ resolventes sic dictæ, plantæque quæ vi resolvente commendantur, chamæmelum, melilotus, sambuci flores, & ebuli folia, flores & folia virgæ aureæ, eupatorii, aliorumque similium: forsàn & aromaticam vim non licet respuere, si non subsit irritatio. Pomata varia adhibentur ex cucumere, ex emulsione confecta, cum amaris amigdalæ, ex butyro de cacao, oleo ceræ & cerato Galeni, quæ omnia, si recentia sint, nec rancida, linteis apposita per noctem, perspiratorium humorem cohibent & quasi roris instar in faciem retinent. Sic & carnis vitulinæ frusta offæque similes appositæ vultui ad ejus nitorem conservandum Juvenali in mulierum Romanarum luxum declamanti exprobrationis locum dederunt, licèt per phylices leges admitti possint.

PARAGRAPHUS II.

De Rubore & Tumoribus in cute narium.

Gutta rosea nasum attingit, & eadem ejus est natura in naso, atque in genis. Imò ex omnibus faciei partibus nulla est quæ adeò causis exterius agentibus exponatur, quàm extrà superficiem vultûs undequaquè protensus nasus. Præterea non impunè

caret aëris usu, undè in ipsum frigus, calor, ardor agunt necessariò; hinc facilè rubet, corrugatur, congelascit, scabritiem accipit, omnesque patitur affectus qui in faciem decumbunt. Præcipuè verò sebaceis cryptis tota hæc cutis scatet, in quibus si sebum illud vermiculare hæserit, tument cryptæ illæ, turgescunt, inflammantur aliquandò, & sebo remixtum pus indè exeuns tumorem simul & cystulam tollit. Sed, si nulla excitetur inflammatio, si sola congestio humoris fiat, si augeatur illa sensim, tunc agglomerati tumores figuram nasi prorsus deturpant, ipsique dant difformes appendices, quæ steatomatum naturam referunt, similiterque curantur; scilicet vel causticorum applicatione per quorum efficaciam, cum erosa fuerit cutis, fluit, aut pro diversitate densitatis deraditur humor contentus. Tumque parietes cystidos per artem suppurationi committuntur, quæ ubi omnes præter naturam tumores absumpsit, redit pristina naso forma, non sine inustâ cicatricis notâ.

Sed sæpè non una appendix nasum dehonestat. Undè toties iterandus labor fastidio plenæ curationis. Id omnibus pariter in naso eminentibus tumorum generibus commune est, si præsertim in diætâ peccetur, & præcipuè si vino atque liquoribus spirituosus indiscriminatim ægri indulgeant. Nam omnibus illis ruboribus quæ sæpè extrema nasi, præsertim in adultis, occupant frustra in topicis medicamen quæsieris; altiùs causa repetenda est. Nec omnes æquè indiscriminatim nasi rubores remediis adoriendi sunt. Etenim plurimi istorum summè fluxiles sunt, sed, quotquot sunt illi, pendent semper à circuitûs, infra diaphragma intrâ partes in abdomine contentas, difficultate. Quippè cum vasa ibi reptantia, aut à mole saburræ comprimuntur, aut constringuntur præ irritatione atque spasmo, aut demùm præ vasorum infarctu partim obstruuntur, partim arctantur, ut in menstruorum aut hæmorrhoidum morâ, si debiliior sit structura vasorum nasi, ut sæpè fit in longioribus simul & rotundioribus ad extremum, illicò nasus rubescit. Virum novi qui nunquam impunè aut merum, aut coffei puri liquorem sorbet, nunquam se salitis & aromaticis oblectat, quin à lecto surgenti extrema nasi ruberrima sint, citò detumescencia & decolorata, ubi & concoctio facta, & libertas alvi restituta fuerit omninò. Quod mulierculis benè cognitum est, quæ si incommodum illud experiantur, illicò illud clysmatibus expellere satagunt. Et certè in affectibus illis seriò

monendi sunt ægri, ut intestinalem circuitum præ cæteris liberum fervent; imò in lienis durioris, sine ullâ aliâ affectione, scirrhosâ diathesi, observatum est nasum præcipuè rubescere, & guttam roseam oriri; hanc, hyemali præsertim tempore, quo nostrates exercitiorum immemores simul commestationi atque vigiliis potissimum deduntur, cum in juniore & militari viro viderem, ille verò remedia postularet, ne mulieribus quas perditè infectabatur invisus foret, hirudines ad narium latera apponi jussi, cum eo successu, ut de nitore faciei gratularentur omnes. At ille scirrhum lienis à febre quartanâ malè curatâ à longo tempore gestans, & ad bellicos labores evocatus, eandem sæpius passus est recidivam, & semper hirudines cum eodem successu admovit. Imò quoties aperientia ad lienem adhibebantur, quasi ex fomite deduceretur per illa remedia humor, rursus ruborem, & pustulas experiebatur, undè ipsi fixum atque statutum est ne remediis istis sese rursum redderet, sed lienis duritiem sineret, ne vultus artis labores exprimens in pejora rueret, & solis alvi laxantibus sine irritatione contentus constipationem solam assiduò vitat; quod quidem consilium ad hæc levia mala unicum sumendum esset, si non subesset, ut vulgò observatur, causa gravior cujus rubores illi nasi pro symptomate sunt.

PARAGRAPHUS III.

De Labiorum præternaturali Tumore, aliquibus Auctioribus dicto Cheilocace.

Inflatio labii superioris sæpè ad alas & claustrum narium communicata, quam cheilocacem, seu *labrosulcium* Arnoldus Boottius (a) tractatu de affectibus omissis vocat, eo mihi titulo pertractanda visa est, quòd à nullis quos viderim auctoribus, imò & ab auctore prædicto levius pertractata fuerit, nec tamen adeò insolens sit aut prætervisa.

Pueris atque præcipuè puellis jam pueritiam & dentitionem emensis, imò accedentibus ad pubertatem, sæpè labrum superius quâ parte nasum attingit, uniûs noctis spatio inflatur & tota pars gibba & prominens nasi crassescit, aliquandò cum dolore, aliquandò cum auctâ tantum sensilitate, aliquandò demùm sine

(a) Tract. 10º.

ullo doloris sensu. Vix contineri possunt pueri hâc ratione affecti, cùm cæteroquin nulla pars dolens sit, nulla functio læsa. At crescente hâc deformitate evenit interdum ut corrugetur, crispetur atque rubescat pars illa cutis quæ sub naribus ad labium usque extenditur, & erysipelatis formam induat. Undè sub erysipelatis titulo primùm tractatur, sed, invalescente malo, labium universum crassescit, imò & induratur. Per annos integros malum subsistit, additis simul labiorum fissuris; postea verò vitali vi crescente, omnia ad statum naturalem rursus redeunt, nisi quòd vulgò vestigia mali altius impressa remaneant, & per totam aliquandò vitam crassius remaneat labium superius.

Aliquandò sine manifestâ causâ malum illud incœpit, illud aliquandò determinare visus est aut pueri prolapsus, aut impactus violentus alicujus corporis in labium illud. Menstruorum tardantium impetus in caput & faciem puellis sæpè hujusmodi inflationis occasio fuit. Sunt quibus tristes affectus, atque lacrymatio repetita totum vultum tumefaciens, inflationem peculiarem in labio reliquerint. Demùm, quod sæpiùs evenit, formâ & nomine coryzæ malum invasit, cum hæmorrhagiâ narium, à quâ reverà affectione catharrali vix nisi duratione distinguitur. Similem labii superioris inflationem retropresso atque repulso per aures humorum effluxui supervenisse viderunt Medici. Imò non dissimulandum est, veneni latentis interni, aut scrophulosi, aut venerei signum fuisse meritò desumptum à simili labii inflatione; si cutis tumida & turgida quasi occallescat, & duritiem ferè cartilagineam referat, si tumor ille cutis colorem ita mutet, ut, cæteris faciei partibus colore vitali nitentibus, pars extima nasi, hujus alæ, labium, colore albido & quasi marmoreo donentur, si demùm rimæ atque fissuræ quæ in hoc morbo tam sæpè nascuntur, retorridæ, rebelles, squallentes fuerint, liquorisque guttulas stillent acres & erodentes. Undè patet inflationem illam & narium & labiorum potius inter symptomata diversarum causarum esse recensendam, quàm inter mala alicui parti specifica & propria; atque ut diagnosi evidens est, ita prognosis potius à causæ naturâ atque virulentiâ pendet, quàm ab ipso symptomate.

Verùm in genere, si inflationem labii ab illâ quam coryza producit sejunxeris, morbus longus est, & partim ideò insanabilis quòd, stantibus in integrum reliquis functionibus, piaculum videatur magna & machinam immutantia malo, functiones cæteroquin

non lædenti, admove. Verùm cùm sæpè ad pubertatem accedentibus malum illud accidat, eo præsertim vitæ stadio in quo lymphæ quasi puerilem amittit indolem, novumque characterem acquirit, quo tempore ex instituto naturæ glandulæ etiam confertim inflantur & turget indequaquè materies, spes etiam est quòd, tempore hoc effervescentiæ exacto, pristinum æquilibrium omnia recuperabunt; & si labio atque naribus aliquid crassioris & grossioris supersit, tamen omnis tolletur deformitas, & omnia ex instituto naturæ peragentur. Quod eximiis observationibus comprobavit eximius R. Russel, Anglus, qui de hâc lymphæ turgescentiâ & in varias partes decubitu plures congeffit observationes sagacissimè deprehensas. Eodem enim tempore in diversis animalibus & cornua erumpunt & dentes, quod sæpè non sine tumultu fit & variorum tumorum eruptione.

Nec tamen aut inauditum, aut inusitatum est in arte medicâ similes affectus, jam à longo tempore cum parentum fastidio durabiles, illicò concidisse, aliquo erumpente acuto morbo, aut emicantibus variolis, aut demùm aliquo ex morbis depuratoriiis. Quippè horum efficaci impetu vitæ progressus acceleratur, & nova illicò forma corporibus inducitur quæ alioquin sensim tantummodò irreperet.

Cùm porrò ab hisce tam multiplicibus causis pendere possit labii & narium inflatio, facilè deducitur quantum ad hunc curandum affectum attentionis sibi vindicet causa illum producens, nunc verè scrophulosa, nunc venerea, aliquandò scorbutica. Puerum vidi decennem cui limpidissimo antea atque ob eximium faciei splendorem conspicuo, illicò labium superius turget, mox nasus ad extrema. Exhalabat cum respiratione odor allii intolerabilis per integrum biennium, plus hyeme, æstate minùs; nares intumescere, labiumque potius crassum quàm tumefactum dici poterat. Sensim sine sensu obrepit, obscura primùm, dein evidentior claudicatio; mox dolores crescunt, tumet articulus, incessus difficilis fit, ac demùm impossibilis: fit ibi profundus abscessus, quo frustrà per Chirurgi industriam aperto, febris lenta cum ossis carie miserum peremit. Nec tamen in phthisico puero labium omninò detumuerat. Quantum acris, tantum crassa & obstruens fuit materies quæ per integri triennii spatium misere corpus depasta est, & verè ad scrophulas referenda. Verùm nil talis si admiseris, superest certè lymphæ redundantis ubertas,

quæ ad stagnandum aptissima, & ut aiebant veteres, frigida, locum in quo hæsit dilatat potissimum. Huic porrò lymphæ redundantia ex ætatis & constitutionis necessitate potissimum obnoxia est juvenilis ætas, quo tempore lymphæ tenuior nondum adepta est maturam illam coctionem quæ partes quasi spirituosas atque volatiles generandæ soboli aptas evolvit.

Si ergo causas extraneas seposueris, & ad solam lymphæ ubertatem vitia illa labiorum reduxeris, patet indicationes curatorias in illo potissimum consistere, ut adhibeantur exsiccantia, & ea quæ lympham revellere apta sunt, ipsique indolem vappidam, fatuam & merè mucilagineam subtrahunt. In puero igitur cui similis lymphæ indoles minax impendet, primùm occurre vitio nascenti, si omnia quæ ad ingluviem saturandam conferre possunt detrahas: tùm verò superflua lymphæ ubertas violentis, quantum tamen corpus illa tolerare poterit, exercitiis fuganda. Undè in virili corpore sanatur faciliùs & efficacius. Postea verò amara stomachica quæ languenti stomacho fulturam afferre possunt, vinorum generosorum usus, & demùm martialia tonica & constitutioni corporis adaptata symbolum conferunt. His aliquam dosim præscribere in tantâ corporum varietate, præparationem aliquam antè alias extollere piaculum foret; sed præ aliis omnibus remediis in hâc lymphæ vappiditate vir de tabe glandulari expertissimus R. Ruffel, Medicus Anglus, prædicavit & observatione confirmavit efficaciam remediorum quæ è calce parantur, inter quæ præcipuè eminet aqua calcis qualem nobis suppeditant officinæ pharmaceuticæ quæ solvendi mucaginem animale, eique actuositatem & aërem fixum suppeditandi facultate præpollet, sive quòd partes acidæ prædominantes cicuret, sive quòd partibus nimium vappidis novam addat *ἐνεργείαν*. Hinc secundo loco post calcarias illas præparationes addit salis marini efficaciam qui, stimulo fibræ indito, simulque vi laxante efficaci glandularum inertiam exfuscitat. Undè post aliquo tempore prolongatum aquæ calcareæ usum sale marino in aquâ soluto catharsim imperat. Hinc etiam inter præparata quæ simul & calcis & salis efficaciam conjungunt, usum algæ & fuci maritimi commendat moderatum &, pro ratione constitutionis, à granis paucis ad usque drachmam integram. Si autem tantæ auctoritati observationes etiam meas liceat jungere, in cheilocace, in tumoribus articulorum quos frigidos vocant & albos, atque à lymphâ

stagnante & inertī pendentes similem effectum similium remedium vidi. Solutio autem salis marini quā promptè, quā subito, quā sine torminibus alvum laxet, referente eodem auctore, testis autopta affirmare possim.

P A R A G R A P H U S I V.

De aurium Humiditate præternaturali.

Multa de morbis aurium, seu potius immensam remedium farraginem ad titulos horumce morborum congestere auctores Medici Græci & Arabes, descriptionem morborum nullam. Qui tamen morbi, cum ad inflammationem & ulcera referantur, nihil habent singulare undè ad morbos cutis partiales pertineant; nisi quòd, sive ob structuram partis, sive ob glandularum subjectarum viciniam, & loci humiditatem, omne morborum cutaneorum genus, herpes, lichenes, impetigines, faciliè in hanc cutim decumbant, & quidem eò facilius, quò homines magis proximi sunt primæ suæ origini, undè & infantes & pueruli nondum à lacte depulsi jam ad aurium & internas & externas partes sæpius leves exulcerationes patiantur, rhagadibusque ac fissuris infestentur, non sine matrum plausu atque cautelâ, quæ à naturâ satis edoctæ, depurationem hanc pro naturæ beneficio habent, & eodem cultu prosequuntur atque sordes lemosas capitis infantilis, adeoque cavent ne quis imprudens præposterâ medelâ eas coerceat.

Hi verò morbi depuratorii, quamvis ab herpetibus qui in adultos incidunt toto cœlo differant, duplici in casu potissimum erumpunt.

1°. Quoties infantes nimiooperè nutriuntur, adeoque superfluum lympham, atque nutrimenti copiosorem materiem ingenerant. Undè etiam fit ut quoties erumpere debent similia mala, glandularum tumor signum det, & sæpè præ duritie scirrhusæ viderentur glandulæ, nisi illicò erumperet ad aures humor. Hinc similes glandulæ vulgato nomine *croissances* apud mulierculas dicuntur.

2°. Verò ad dentium, præsertim molarium, eruptionem parotides, submaxillares glandulæ apparent imbibitæ, præ spasmo, à retento humore glandulæ, in vicinum textum cellularem humores effundunt, undè ad usque partem posticam aurium protenditur humor qui rhagades, fissuras, ulcera superficialia efficit, donec causâ

spasmi absolutâ, & laxato spasmo, cessent pariter ejus effectus. Hic etiam causam præbere possunt humores quicumque aut vitio parentum connati, aut à lacte corrupto nutricis introducti. Bibulas enim oris venas, & patentia glandularum hic hiantium emissaria dum corruptus humor imbuit, potest maxima mala in totum corpus invehere. Hinc benignè cum corpore natura aget, si in textum cellularem vicinum imbibitus humor ad aures fuerit protrusus. Hic humor, ut plurimum tenuissimus, sine ullo rubore per guttulas tenues pone aures, aliquandò etiam per ductum auditorium depluit, noctu præsertim, ita ut lintea appositæ manè humidiora reperiantur & imbuta liquore qui aliquantulum naturam indicat crassam & mucilagineam, ubi siccus evasit: nam lintea indè ablata rigidiora sunt. Humiditas illa, quandiu perdurat, nulla affert symptomata. Desinit, si sudor exiliat copiosior; si febris adsit, cessat, semper pro verâ depuratione habenda, aut saltem pro superfluo indè exeunte & hanc viam affectante ob proximitatem glandularum, & textus cellularis in hoc loco raritatem. Undè mirari subit quod Myrepsus, Aëtius, Oribasius, ad hoc malum tantâ sollicitudine commendent adstringentia & absorbentia, quæ sine ullo commodo vacationem supprimant, verisimiliter utilem, & quæ, si aliquis eam perverso consilio suppressere voluerit, certè nullâ aliâ ratione tentanda est præter diversionem quæ, aut ab inustis vesicantibus, aut applicato cauterio & fonticulo defluente fit; vel per revulsionem quam efficere possunt cautè usurpata & summâ curâ, ne refluus humor in partes abscedat, purgantia, sudorifera, exercitia iterata simul cum diligentissimâ sobrietate. Quippè his omnibus superfluum absimitur. Si enim aliqua latentis veneni suspicio sit, tunc natura ejus cautè observanda, & ex indicationibus universalibus debellanda.

C A P U T I I I.

De Morbis cuti in diversis partibus propriis.

QUÆCUMQUE sint corporis partes quas cutis involvit, omnibus cutis affectibus, diversâ sub formâ, nomine mutato, patent illæ. Verùm cum universales tantum cutis proprietates obtineant, vix

propriis sibi patiuntur morbos, nisi eos, aut à subjectis partibus mutuuntur, aut compressioni partium externarum pateant. Singularis cutis alicui parti addictæ proprietates, atque, ut cum veteribus loquar, facultas, singularia tantum mala admittit. Sic sub axillis, ad inguina, in viris ad penem & scrotum, in mulieribus ad pudenda dantur secretiones peculiares, dantur etiam vitia cuti propria, ita ut de vitiis istis tractantibus duplex distinguenda sit affectionum cutanearum causa, quarum altera ab accidente, & per violentum externarum causarum insultum progignitur; altera à structurâ propriâ cutis pendet. De iis tantum quæ ab hac structurâ propriâ pendent liceat dicere, fuggillationes, contusa, maculas scorbuticas iis relinquentes qui de chirurgicis, aut morbosis phœnomenon horumce causis dixere.

Primum & necessarium accidens cutis abdominalis ejus est enormis dilatatio qualem in abdomine mulierum gravidarum videmus quotidie, quæ dilatatio, in tenero imprimis, delicatoque juvenularum gravidarum corpusculo quasdam cutis cellulas ita præ cæteris extendit, rumpit, atque parietibus protensis in textum cellularem efformat, ut etiam novo & lymphatico humore nimium dilatatæ repleantur.

Verum hæc dilatatio non sine dolore fit, imò & multæ sunt primiparæ juvenes, quæ remedia sibi postulent undè dolores cutis, si fieri possit, leniantur. In hoc porro necessario accidente id arti agendum superest, ut in id innitatur ut cutis sensim sine sensu & æqualiter, quantum fieri poterit, dilatetur, nec plus in uno quàm in alio puncto fiat, quæ circularis esse debet ex naturæ ordine pressio. Undè prima versari debet cura circa vestitum mulierum, ne plus æquò prematur, aut deprimatur foetus, ne plus extendantur latera, aut pars abdominis infima. Postea verò linimenta mollia, laxantia lenia toti abdominis cuti inungantur, cum hac curâ, ne, ob acredinem partium oleosarum, pruritus, aut erysipelas in tenerâ cute oboriantur; balnea etiam & semicupia tepida in hunc finem suadentur, undè mollescat cutis & paretur foetui crescenti locus: nam quod olim de balneis metuebant auctores nostri veteres merum esse figmentum ætas posterior melius edocta demonstravit.

Remanent à partu ut plurimum rugæ quæ abdominis formam vitiant. Quod vitium in mulieribus quæ plurimos infantes utero gesserunt ad ultimam usque ætatem annotatur. In iis verò quæ

juniores Lucinæ labores expertæ sunt, sensim ad pristinum decorem cutis redit, nisi aliqua complicatio affectuum, ut hydropis cum graviditate, aut situs infantis perversus, nimiam extensionem cutis efficiens, obstiterit naturæ operanti. Certè, si de hisce rugis verè meretricia cura habenda sit, quod ut pudicam matronam, sic & honestum Medicum dedecet, ita abdomen tractandum est, ut adstringentia leniora, spirituosæ, leviter tonica ipsi apponantur. Quod nuperrimi homines efficiunt appositis linteis spiritu vini mitificato imbutis. Quod, quousquè possit successu felici excipi, judicent qui norunt quàm certis & lentis gradibus natura agat, & metam attingat, & quàm periculosum sit ipsi præcepta scribere.

Verùm cùm dilatatio ista & rugæ istæ possint etiam miseris impendere, post vacuatas aquas, hydropicis, nimiaque cutis extensio possit inertiam visceribus inducere, in his casibus cutis ita constringenda est, ut pristinum locum occupet, & cellulæ in se concidant, quo in casu lenia adstringentia roborandis potius quàm stringendis partibus efficacia, qualia sunt folia salviæ, thymi, roris marini, absynthii, bugulæ, saniculæ vino incocta, usum certè utilissimum præstant. Nam si quæ aluminata styptica sunt in hunc usum advocarentur, periculum foret, ne quasi in coriaceam duritiem cutis adducta, perspirationi cedere recusaret, & adeò locum daret, novis, aut à scirrhusâ duritie, aut à refluxu perspirationis oriundis affectibus, cùm aliundè natura suis sibi viribus vulgò satis polleat.

Ut etiam propria & peculiaris secretio humoris saponaceo-oleosi fit ad axillas, penem, scrotum, inguina & vulvæ labia, ita etiam propria & peculiaris cuti vitia his in partibus exoriri possunt: si scilicet aut foetiditate, aut abundantia peccet humor iste, aut demùm singulares acredinis notas præ se ferat. Acredinem illam, quæ aut pruritus, aut etiam erysipelas inferat ad generales acredinum causas, & annotatam alibi eorum originem referre promptum est. Sic si humor herpetibus producendis aptus ibi deponatur, quod eò magis facile est quòd ibi excernicula maxima pateant, nullam illi sibi peculiarem attentionem vindicant, nisi quòd forsan ibi maligniores appareant, ob nativam humoris ibi secreti & quasi à constitutione pendentem acredinem.

Illud ergo nobis tantummodò superest, ut videamus an possit, aut extingui, aut cicurari prætermodum aliquandò aucta hisce in secer-

nendis ad hæc loca humoribus foetiditas. Ut autem exspiscemur quid in his ars valeat, hujus foetidi odoris origo altiùs perpendenda est. Id porrò naturam observando inveniemus, omnia infantilis ætatis corpora, odorem eundem, sive sudando, sive inter cubandum exhalare, si paucos excipias, eosque rufo & aureo capillorum colore donatos, cute prætermodùm albidâ, sed quam lentigines dedecorant. Odor ille ex omnibus æquè partibus spirat, forsan distinctus magis ex ore, & partibus suprâ dictis, fermentantis pastæ æmulus, aliquantò fortior ex istis, & rancidulus semper est iis qui ob iniquiorem sortem, & lavantur minùs, & vestes easdem illotas servare diutiùs coguntur. At ubi jam utroque in sexu pubertas effloruit, evolutaque organa novos liquores, & novam induxêre partibus formam, tunc odor specificus emicat variè in variis. Ita vulgò in robustis major atquè fortior annotatur, in debilibus minor, in debilitatis & à morbo gravi post magnas vacuationes nullum odoramur; non notatur pariter in eunuchis, aut saltem advertitur debilior. Par etiam feminas regula comprehendit. Viragines enim & in indomitam venerem pronas odor specificus designat, delicatas minor distinguit odor, ægrotantibus & languidis nulla inest olens secretio. Verùm diversitas ingens odoris est illiùs specifici, pro cutis ipsiùs diversitate. Rufis enim & nigrante, sed hirsuto crine donatis gravis hircus cubat sub axillis, ad scrotum, aut vulvam, & pone aures. Sudor exit pariter olidus; & quanquàm rara sint, nec neganda tamen exempla hominum & à Boyleo & à veteribus, tùm Medicis, tùm Historicis citatorum quibus singularis à sudore fragrantia nares jucundissimè perculerit, teter, imò & nauseosus odor à rufis præcipuè exhalat, sudore concitato, magis notabilis. Hunc porrò cùm à nativâ constitutione pendeat, omninò & absolutè persanare piaculum est, dissimulare difficillimum. Si cui tamen feminæ vitium illud inciderit, solemne ipsi est ut sacculis ex alumine confectis illud dissimulet. Hos intrâ vestimenta consuunt, sicque repercutitur humor cui exitus, ut potè excrementitio, necessarius erat; undè refluus ille, aut in caput, aut in thoracis vel abdominis viscera millena mala accersit, & mortem ipsam delicatulis invehit, vix ullâ arte fugiendam. Satiùs est illis consulere ut in lavandâ cute eâque detergendâ ac mutandis vestibus curam impendant sollicitam, undè dissimuletur odor, quem varia admixta aromata immutant quidem, sed non corrigunt admodùm. At si foetiditas

foetiditas illa casu contigerit, ita ut dici morboſa poſſit, tunc ex altioribus principiis res repetenda eſt, & cauſa in internis ſcrutanda. Sæpè enim à ſaburrâ & vitio concoctionum, etiam in ultimæ coctionis excrementa, odor influxit, ita ut virum noverim cui foeteant axillæ, quoties allium comederit, nunquam aliàs; Bergerus virum memorat, cui vinum Hungaricum epotum idem efficeret. Undè hoc in caſu illud ſupereſt ut concoctionum cura habeatur, humores vitioſi & expellantur, & immutentur, demùm latenti cuicumque acrimoniæ eximia cura adhibeatur.

CAPUT IV.

De Morbis cuti artuum propriis.

PRÆTER cauſas univerſæ cuti communes, quibus illa morbis tentatur, jam ſatis deſcriptas, ſingulares ſibi vindicant artus, ſeu extremitates quæ non modò externorum objectorum inſultibus maximè patent, ſed etiam functiones proprias ſibi exercent. Ita manûum cutis ſingulare tactûs organum in apices extremos digitorum diſpertiti conſtituit. Cujus tamen cùm à nerveo ſenſu pendeat exercitium, affectus etiam vel depravati, vel aucti, vel imminuti ad nerveæ ſentientisq; partis morbos pertinent: ſtruturaque cutis nil ſibi peculiare vindicat, aut poſtulat.

Verùm cutis, artuum præſertim, aut ignis ardore comburitur, aut congelatur ſpiculis frigoris, & in gangrænâ decidit, quæ omnia apud artis Chirurgicæ auctores fuſè tractata, ad morbos cutaneos vix pertinent; cùm ſcilicet aut ad eryſipelas phlyctænoſum referantur, propriâ tamen curatione pro ratione cauſæ ſanandum, aut ad eſcharas & cruſtas gangrænicas, quæ nunquam tolluntur, niſi per ſubjectam textûs cellularis integri ſuppurationem. Hinc pariter è morborum cutaneorum numero tollenda eſt gangræna illa, aut ſenilis, aut ſcorbutica, aut etiam ab aliâ quâcumque degeneratione ſanguinis nata quæ eum vitæ uſibus ineptum reddat. Hæc enim lentè proſerpens non cutim ſolam, ſed partes ſubjectas ſenſim vitâ defraudat & ſenſu; rapidiùs excurrit, ſi ſcorbutici quid pro cauſâ habeat; lentior eſt, ſi aut ſenilis fuerit, aut melancholica. Ab artuum, & quidem inferiorum cute, ubi

circuitus languet, & declivis situs sanguinem remoratur, semper incipit; nec ulla fermè symptomata concitat, priusquàm evaserit immedicabilis. Hæc requirit ab arte embammata quæ vel à cadavere foetorem averterent, dum in corruptione arcendâ medicina invigilat, donec, debellatâ per causæ & gangrænæ adversa medicamenta, imprimisque corticem peruvianum, mali causâ, subcrescens vita, & suppurationem incitans mortuas partes è corpore projiciat. Sed de his abundè dixerunt auctores Chirurgici, nec fas est omnia attingere.

Proprium & peculiare cuti crurum malum quod in oris nostris septentrionalibus tibiae & crura virorum nimis assiduo foco assidentium afficit constituunt maculæ aliquandò dolorem inferentes lividæ & subfuscae quæ, si neglectæ fuerint, in phlyctœnas etiam elevantur. Hæ pendent à resiccato & arefacto textu reticulari & ruptis epidermidis vinculis; sed ita lentè, ut sub derasâ epidermide epidermis alia renascatur. Undè ubi longo temporis tractu, si quidem nihil, aut parùm actio vitæ augetur, in impressione quasi per habitum contractâ abeunt maculæ illæ, epidermis in lemas aut squammas quasi extrâ propulsa subjectam epidermidem novâ nitidam juventâ ostendit. His ergo maculis pro remedio est à foco diligenter se semovere, aut crura ab ejus impressione protegere, partem verò ustam, partim laxantibus lenibus oleosis fovere, ut sunt oleum ceræ, ceratum Galeni, pomata lenia, butyrum de cacao, partim etiam aliquibus tonicis, qualia præstant aromaticæ plantæ, exustam cutim fovere. Nam si dolor aliquis superveniat, aut phlyctœnæ exsurgant, jam cum erysipellate res agenda est, nec ulla est curationis differentia ab eâ quam in exustione ineundam jure meritò prædicant auctores. Aliud genus inter levia quidem mala, sed tamen aliquandò Medicorum attentione digna constituunt perniones ita cuti artuum proprii, ut in nullâ aliâ parte observentur; proprium ergo sibi vindicare debent articulum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Pernionibus.

Perniones Plinio (a) dicti, aut etiam perniunculi (b) Græcis dicuntur (c) χιμελα, aut χιμεθλα, χύμεθλα, imò etiam apud antiquas

(a) Lib. 20, cap. 3.

(b) Lib. 26, cap. 11.

(c) Hippocr. lib. 5, epidem. lib. 2, cap. 199.

editiones Dioscoridis & Pollucis χέμεθλη, genere feminino. Apud nos ex tempore quo sæviunt & causâ à quâ oriuntur dicuntur vulgò *engelures*. A Celso (a) sine ullo nomine proprio optimè describuntur sub nomine ulcerum à frigore pendentium. Hi autem tumores in cute solâ enati & ad aliam partem non pertinentes, ad calcaneum, undè πτερνιον seu πτερνίστην dicuntur, digitos pedum atque manuum fixam sedem obtinent, & nullibi alibi, si forsan apicem nasi exceperis, apparent. Tumores illi rectè à Celso in duos gradus distinguuntur, quorum primus tumorem comprehendit simplicem, necdum apertum, alter verò tumorem ulceratum. Sub duobus autem istis gradibus plures comprehenduntur differentiæ rimosorum, fistulosorum, crustâ, seu escharâ tectorum pernionum.

In genere tamen meliùs ad rei naturam accedit divisio illa quam ex tractatione doctissimâ Severini (b) deducimus pernionum in simplices & malignos. Simples sunt qui à causâ simplici in corpus benè moratum incidunt, malignitatem ipsis addit, aut causæ pervicacia, aut corporis prava admodum dispositio, cachectica, scorbutica, melancholica. Hinc ergo perniones cum Severino (c) non dubitabimus definire tubercula in manibus pedibusque inflammatoriam ulcerosamve affectionem referentia. Perniones simplices sunt qui per se non aperti, tumorem tantum exhibent eximiè rubrum, rubore sub digito omninò evanescente.

Sed illos à cæteris tumoribus ejusdem caracteris apprimè distinguit pruritus maximè pungens & assiduus, aliquandò tamen cum pulsatione subobscurâ, maximè ad focum assidentibus, aut potius accedentibus, notabilis, mox magis remissus. Undè ubi incaluère primùm in lectulo pedes, aut manus, cruciatus & tormenta recrudescent admodum. Mox calore in habitum tracto, & jam æquilibrium caloris restituto, mitigantur, & tandem, nisi jam maximum adepti sint gradum, pruritu tantummodò levi remanente, conticescunt.

Perniones illi rarò admodum lati sunt, & spatium tantummodò digitale occupant; sed multiplicantur, & aliquandò magna eorum copia ita pedem, calcaneum, digitosque occupat, ut

(a) Lib. 5, cap. 28, n°. 6.

(b) Lib. part. 3, pag. 482, edit. Lugd. Batav.

(c) Ibid. cap. 6.

pro uno & eodem tumore haberi possint, & ita conferti prodeunt, ut non admodum rarum sit febrim inde concitatum fuisse, notante Severino (a).

Ubi semel perniones ad apicem incrementi pervenire, tunc vel decrescente sensim inflammatione, & colore cutis redeunte, sanantur, vel aperiuntur. Sanescentibus decidit epidermis, & sæpè in squammulas abit. Plures, alia post aliam, laminæ epidermidis à se invicem secedunt successivè, donec perfecta curatio sit. Ubi verò aperiuntur & ichorem emittunt, tunc Celso atque Severino (b) notantibus, erysipelatum omnium in morem, phlyctœna fit quæ aperta paucum admodum humorem fundit, at phlyctœnæ ipsius fundus, ichore spissiori imbutus, crudus apparet & inæqualis. Ichor interea in latera extenditur, & vicinas partes attingens rubore primum, dein etiam phlyctœnis afficit. Undè grassatur malum, & quaquaversum extenditur, cum pruritu, ardore pungente, & pulsatione obscurâ.

Sed etiam alia observatur aperturæ forma in pernionibus. Finitur scilicet pluribus in sui partibus tenuissima cutis quæ tumorem in suo sinu fovebat, tuncque à cellulis, hâc cute ruptâ, funditur, non quem ab eximio rubore expectare fas erat, sanguis, sed ichor perpaucus, tenuissimus, ita ut nullo in alio affectu adeò evidenter fabrica cutis verè cellulosa appareat.

Hoc in rerum statu, si pernio simplex fuerit, & nulla alia lædens causa subsit, brevè, paucò emissò ichore, omnia mitescunt, si præsertim à causis perniones inducentibus removeris ægrum; at ubi latet aliqua malignior causa, omnia pejorem in morem vertuntur.

Nec diffitendum tamen est quòd, cum pueris præcipuè, feminis, atque negligentioribus malum illud accadat, protrahitur sæpè præ neglectu, & repetitâ actione causæ, pro regionis naturâ, pro etiam peculiari constitutione. Pernionibus, iisque rebellibus potissimum, subjiciuntur illi quibus pedes atque manus humore perpetuo madent, quod vitium, si hoc nomine nativa constitutio digna est, pueris præsertim & feminis tenerioribus familiare est quibus textus cellularis evidentiùs ad ipsam epidermidem accedit. Sic in puellulâ laxioris textûs videre quotidie mihi contingit in uno pede laxam à nativitate admodum cutem, & ut verisimile

(a) Cap. 9.

(b) Cap. 7.

est, humore mucoso plenam, quæ incessum difficilem facit. Alioquin, licet deformis, integra & sana perpetuò illa ita madescit, ut quâcumque horâ, diù noctuque, lintea evidenter humescant apposita, & digitî tangentum tergendî sint. At hyeme quâvis à primâ pueritiâ pernionibus vexatur in hoc pede miserrimè, non quòd unus aut alter pernio sanatui difficilis sit, sed quòd tumores illi sine aperturâ, sibi per totum tempestatis sævioris curriculum mutuò succedant, & alter alterum excipiat.

Malignioris sunt naturæ perniones qui in corpora cacochyma atque præsertim cachectica incidunt. In his enim laxior est cutis textus, & perspiratio hærens ad cutem, nec per vim inertioris naturæ exire apta, stagnat facilè. Undè cutis semper in his humentior est, facilè etiam corrumpitur, & perniones facit qui per patientes cellulas serpunt eò facilius, quò illæ humore scatent dilutiori. Undè, ubi phlyctœna semel superficiem erysipelatis occupavit, proserpit illa & diffunditur. Prætereà verò cum qui ibi affluit humor crudus, cruditatem perpetuet, nunquam bonum pus ibi sperandum est, verum à fundo ulceroso, sed irritato, manat ichor, nunc paucus, nunc majori copiâ; sed semper tum à nativâ qualitate, tum à stagnatione vicina exedit: imò aliquandò, si acrior sit, elicit sanguinem, pruritus immoderatos concitat, imò & fistularum in morem jam non cutim solam, sed partes etiam cuti subjectas corrodit. Nec inauditum est leve primo aspectu malum tandem ab inflammatorio erysipelatoso caractere in putridam gangrænâ abiisse, quod tamen non tam mitiori pernionum naturæ tribuendum est, quàm mixtis simul atque ibi depositis fermentis quibuscumque, præsertim scorbutico, aut herpetico, aut putrido cuicumque. Non enim solum affectibus pedum ulcerosis, sed aliis quibuscumque novum atque perniciosum characterem induunt fermenta illa facilè ad cutem deponenda.

Causa verò pernionum omnium tum mitiorum, tum sæviorum, ex omnium auctorum consensu, frigus est. Non quidem quòd frigus, eo nomine quod Galli ipsis impertiunt, certam congelationem attulerit, sed quòd perspiratio suppressa præ vasorum inertia à frigore inductâ hic hæreat, & partim ab erethismo vasorum, partim ab hærentiâ liquidi, tumorem efficiat erysipelatosum, eâdem ratione, eodem mechanismo quo causa illa gravior facta gangrænâ ibi glaciale efficeret. Undè perniones semigelationem comprehendunt. Sed hæc ingens differentia est quòd gangrana gla-

cialis semper gelu acre supponat : contrà verò perniones possunt, etiam sine gelu actuali, nasci & pullulare, sed sensus frigoris humidi sufficit ad eorum natalia.

Hinc cutis humidior infantum & mulierum ad hæc mala concipienda aptior est, & magis idonea omnibus aliis cutis speciebus; quia semper humiditate scatet quæ in textum cellularem proximum retropulsa pernionem concitat : hinc etiam pernionibus maximè obnoxii vivunt qui cutim squallore & sordibus minùs curatam gerunt, quia iis maximè adhæret, & in eorum pedibus stagnat aqua atmospheræ; tùm etiam pedes & manus iis præ cæteris infestantur, languente scilicet circuitu, & hærente ibi perspiratione. Prætereà verò nulla alia pars adeò citò refrigeratur, nulla pars adeò frigori externo patet, nulla pars adeò aquâ & humiditate intingitur.

Undè etiam patet, notante id circà perniones diligentissimo scriptore Aurelio Severino, cur in multis locis magis familiares sint; nam loca uliginosa, palustria, nec ventis perflata salubribus, nec calore siccata hisce malis ansam dant. Hos aliquandò epidemicos credidit Severinus (a). Hinc sæpè mutatione loci victusque accidit ut qui hisce obnoxii erant affectibus iis jam non ampliùs subjecti vivant. Muliercula cachectica perniones adventante frigore experitur, manus pedesque iis crudeliter vexantur : si jam robustior evadit, si jam solidior & minùs madens humore superfluo, de iis jam nihil audit ampliùs. Hinc etiam hìc multùm facit chyli cruditas, atque coctionum, aut debilitas, aut acquisita firmitudo; cùm in sanitate firmâ dissipentur & avolent quæ in crudis humoribus stagnant, & quasi congelantur.

De pernionum curatione & indicationibus sumendis nullum esse potest dubium. Vel enim de pernionibus agitur immaturis & adhuc tumentibus, necdùm apertis, vel de rimosis atque stillantibus, vel demùm de ulceratis atque suppurantibus.

Primò in casu indicatio jubet adhibere resolventia simul atque è tonicis ea quæ spasnum non augeant. Porrò cùm multa sint quæ aliquâ ratione certoque modo virtutem hanc possideant medicamenta, qualia sunt decocta plantarum leviter amarificantium, ut sunt chamœmelum, bugula, brunella, sanicula, eupatorium, agrimonia, veronica, imò & gradu intensiori tonico, absynthium, tanacetum, salvia, aromataque varia, nil mirum si

(a) Loc. cit. cap. 8.

ut apud veteres, ita & apud recentiores herbæ illæ, tum aquâ, tum vino decoctæ, suadeantur, generali nimis consilio, & quod ad omnes casus æquè non pertineat; si quidem vera erysipelatis curatio hîc subsequenda est. Cautela tamen aliqua adhibenda est, cum nulla hîc materies subsit, & vasorum tonus infractus plus tonicæ virtutis postulet, quàm si periculum retropellendæ materiæ aliquod adesset; undè apud auctores, præsertim veteres, adstringentia styptica quævis commendantur, imò & alumen, & atramentum futorium, gallæ, flores punici, thus & alia hujusmodi, quorum quidem auctorum auctoritati adstipulatur Marcus Aurelius Severinus. Ego verò cum tonicâ præsertim virtute atque constringenti agant hujusmodi remedia, potius ea inter prophylactica numerari velim, eaque cutim stringendo agentia, quàm inter verè curativa recenseam. Si enim cutim robores, eam à pernionibus præstabis immunem prorsus, quo titulo præsertim antè alia omnia remedia velim cum Laur. Heistero aliisque recentioribus prætolli vini spiritum quotidie cuti admotum, vel simplicem, si nullus adsit pernio, vel aquâ dilutum, si jam adfuerit. Cujus hæc vis est ut refrigerando & ardorem moderando simul cutim roboret eximie.

Hîc etiam, experienciâ teste, hyemis sævientis tempore rustici nivem adhibent, spiculis glacialibus educendis aptam, & eximii usûs, ubi reverà pernio ab acri gelu sumpsit exordium. Sed non omnibus æquè confert illa, ubi potius à vitio cutis, quàm à sævitie frigoris perniones exorti sunt. Verùm tum ad prophylaxim, tum ad curationem pernionum non exulceratorum, remediis omnibus præstat partes affectas muriâ condire, eaque præsertim cui putredo aliquid alcali volatilis adjunxit. Hujus vices supplet dilutus aquâ sal ammoniacus. Sal alcali fixus è cineribus e ductus, & multâ dilutus aquâ ad eundem usum adhibetur; fallax est & sæpè inflammationem excitans, semperque præ dolore concitato vitandum quod Celsus præscripsit ut æs candens admoveatur quàm proximè. A nullo alio modo tam facilè pars exusta rimas concipit, fitque exulceratus pernio.

Nec longa erit quæ competit pernionibus, vel rimosis, vel ulceratis à cæteris ulceribus curationis differentia. Quippè cum hîc nullum sit suppurationis, aut coctionis in pure pretium, nec retenti humoris atque præparandi ullum laudabile institutum, sed serpenti contrà vincula injicienda sint; certè ita pars emplaf-

tris tegenda, ne divellatur, aut ab objectis exterioribus lædatur. Sed tota curatio ita instituenda est, ut ichor depluens absorbeatur, atque mitigatus vasculorum renascentes fasciculos non exedat. Quem in usum è saturninis præparatis confecta emplastra, modò non scateant adiposis atque rancidulis oleis, cæteris palmam præripiunt. Hæc tamen ita intelligenda sunt, ut demonstratum sit perniones aliam non assumpsisse à fermento antea in corpore præexistente indolem. Tunc enim jam cum morbo simplici nobis res agenda non est. Sed si scorbutico incidant perniones & à commixto scorbuto morbus sævior, pruritus acrior incidat, certè per antiscorbutica dimicandum est. Quæ, etiam in simplicibus pernionibus exterius admota, sale volatili multum profunt. Idem sit dictum de aliis omnibus vitiis quæ, si in cutem inciderent, possent pernionibus conjungi atque commisceri.

ARTICULUS II.

De pedum & crurum Crassitie præternaturali, seu Elephantiasæ Arabum,

Quem morbum elephantiasim Græci dixere, hunc Arabes sub lepræ nomine descripserunt; morbus ille universalem corporis superficiem occupat, & inter maximas in cutem decumbentes pestes suo loco annumeratus est; nec defuit tamen Arabibus, affectus quem elephantiasem nomine designarent. Sed morbus ille localis est, ad pedes & crura pertinet. In eo, notantibus Avicennâ & Rhazî, pedes elephantinis similes fiunt, & crura nec furâ, nec musculis distinguenda, sed cute tecta coriaceâ videntur immutari, qualia sunt elephantum crura. Morbum hunc sub eodem nomine apud Ægyptios observavit Prosper Alpinus qui morbum hunc Cairi familiarem ita descripsit: « isti habent » pedes usque adeò magnos, duros, inæquali crassitie, ut cogantur non pauci, iisdem capsulis ligneis impositis, magnâ cum » difficultate ambulare; similesque pedes magnitudine, crassitie » & quadantenus figurâ pedibus magnorum elephantum, undè » hoc nomen invenit, apparent ».

Morbum hunc in Ægypto frequentissimum à pravâ victu ratione quæ ipsis familiaris est, deducit ex usu piscium Nili & lacum, ex ingenti copiâ radicum colocasiæ, atque olerum durissimorum

morum, non fermentatorum. Undè ait, fluxio in eorum pedes descendit; imò annotat idem observator, nullibi alibi locorum tantam reperiri copiam sarcomatum & sarcocoeles. Credendum quidem Prospero Alpino, diligentissimo rerum naturalium scrutatori, quamvis Avicennas aliam nobis prorsus elephantiasios Arabicæ idæam suppeditet.

Est enim, si Avicennæ (a) credendum, elephantiasis inter morbos varicosos recensendus, & totus varicibus constat. Scilicet melancholico humori in crura deposito vasaque infarciende adscribit elephantiasim, aitque venas cruris & femoris incrassari mirum in modum, earumque incrassatione volumen cruris atque pedes prætermodum augeri; fitque volumen illud quale Prosper Alpinus (b) observavit, & ex propriâ observatione descripsit. Non nostrum est inter auctores tanti ponderis litem hanc dirimere. Sed certè plura sunt, non quidem in summo gradu, apud nos mala quæ similem nocendi formam in cruribus atque pedibus exhibeant, undè saltem exemplo adducto hariolari possimus rectè ab Alpino observatum esse morbum, qui, licèt varicosus sit, ut voluit Avicennas, varices tamen tanquàm sequelam morbi, & latentioris causæ effectum ostendat.

In pauperioris fortis hominibus, in illis præsertim quos legum reverenda necessitas aliquo tempore in carceribus clausis, squalidis, situ humentibus conclusos, sine ullo exercitio, sine lectulo coercuit atque conclusit simile quid observatur. Sæpè iis inflantur admodum pedes & crura. Sine ullo evidenti & ad tactum cedenti œdemate cutis pedum morbosè crassescit, tum ob sanguinis stagnantis lentorem, tum ob ejus regressûs in otio illo violento difficultatem, cellulæ ejus extimæ inflantur & replentur mucro crasso, indivulso. Cutis universæ substantia in areolas distinguitur, fitque tumentibus cruribus incedendi summa difficultas, quam facilè, nec sine ratione, pro scorbuticâ habueris. Tum verò, crura, præsertim circà malleolos & supernam pedis superficiem, plexu tenui venarum nigricantium pinguntur, quæ ad se invicem appressæ, maculæ idæam exhibent, si leviori oculo spectentur, si ulterius examini subjiciantur, nihil aliud sunt quàm venulæ adeò vicinæ ut sese contingant & plexum efforment. Si aditum sanguinis forti ligaturâ ad poplitem suppresseris, pallefcunt illæ, & ferè

(a) Avicenn. fen. 21, tract. 1, cap. 16.

(b) Hist. Nat. Ægypti, lib. 1, cap. 19. De Medicinâ Ægyptiorum, lib. 1, cap. 16.

evanescent, soluto vinculo, iterum in aspectum prodeuntes, imò crassiores factæ. Sed malum ipsæ non constituebant, & nisi jam malo ad aliquem gradum evecto, non apparent. Ulcerantur aliquandò, ut annotavit Avicennas; locus ulcerosus dolet, & ulcera illa, licèt non profunda sint, difficilè admodum sanantur.

Illud non in incarceratis tantum licet observare, sed in iis omnibus qui vitam in humidis & stagnante aquâ infamibus locis vitam quærere coguntur, si simul victus crassioris & inopis concursus accedat, si corpus cachecticum fuerit. Rarò in juvenes sævit, mulieres malè menstruatas & lotrices præcipuè invadit. Eumque pessimè grassantem, qualem Prosper Alpinus descripsit, observavi in delicatâ moniali, quam religio & paupertatis voluntariæ amor fecerant lavandis aliarum linteis & vestibus invigilare præter normam & rationem.

Est ergo elephantiasis Arabum aucta in cute pedum & crurum morbosè crassities. Hæc crassities est cellularum & areolarum cutem efficientium inflatio. Stagnat in iis mucus. Partem peccati in se suscipit subjectus textus cellularis; undè omnis forma perit, tum constricta cutis, constrictus textus cellularis venas comprimunt; extenduntur venæ, varices undiquè nascuntur.

Nec tamen negaverim dari posse ad mentem Avicennæ morbum merè varicosum. Sed, licèt omnes venas inflatas supponamus, & aucto volumine enormes, ut vidi, tunc asperum fiet, & quasi serpentinis tumoribus deforme crus, quod non rarò occurrit, sed forma tamen cruris eadem immutata servabitur, aut saltem amissam æquali circumductarum fasciolarum compressione recuperabit, quod nullus est qui non viderit.

Causæ porrò quæ possunt difformitatem elephantiacam cruribus inducere, ex earum omnium genere sunt quæ, cum cutim attingant, possunt per accidentia quæcumque in partes corporis inferiores determinari, & in eas amandari. Cachexia quævis ad artus inferiores faciliè dilabitur. Potest verò elephantiasis illa vel simplex esse, vel herpetica, aut scrophulosa verè nuncupari. Etenim cum vitiis istis & omni venenorum genere cachexia potest, vi vitæ prætermodum inertis, complicari, atque combinari, hæc positâ quàm faciliè ad partes infimas determinabitur. Sed nihil efficacius in has partes humorum accersit decubitus quàm otium in domibus humidioribus & locis depressis. Imò debilitas senilis præprimis in homines adipe mucoso dif-

fluentes ferè omnibus crura inflat. Inflatìs cruribus, facilè varices superveniunt. Leuce, alphas, *bachabiad*, *buch affned*, quod idem apud Arabes sonat, sæpè à simili inflatione crurum incipiunt. Imò crassitiem illam pluribus ab annis perdurantem video quotidie in duobus viris eximiis, utramque metastaticè factam, alteram à pessimâ febre malignâ, alteram verò à variolis cæteroquin rectè curatis.

Diagnosìs morbi tota in aspectu posita est. Causas indicabunt præterita enarrata, præsentia verò phænomena perpenſa quæ etiam prognosim constituent. Insanabilem pronuntiat Avicennas (a). Prosper Alpinus de curatione ne verbum quidem facit. Varices excindi jubet Avicennas, tùm styptica superimponi. Dari tamen casus edicit in quibus suppurationis accersenda sit. De casibus istis fileat.

Nos verò, licèt veram elephantiasim illam nunquam perfectè visam curatione aggredi temerarium videatur, qualem ex Prospero Alpino concipimus, qualem etiam in remissiori gradu videre licuit, in recentem & subitâ enatam fluxione distinguimus, & veterem sensimque inductam. In recenti curandâ causarum omnium antè omnia remotionem assiduam flagitabimus. Victus omninò subvertendus; diætâ tenuis sit, ex pane benè fermentato, vino generoso, aquâ purissimâ, oleribus levibus, carnibus assis, iisque albidis tenuioribus. Aër campestris, purus, vividus eligatur. His, si causa recens fuerit, nec à fermento alieno inducta, morbum sanandum fore spes est, iis admotis remediis quæ ad tollendam cutis morbosam crassitiem alibi prædicavimus. Ulcera excitare vesicantibus applicatis, ut in malo fundo pessimum, ita in benè moratâ cute saluberrimum. Sed curatio causæ morbum tollet quæ igitur ex prædictis ediscenda, sive ad herpetes, sive ad scorbutum referenda fuerit, sive leuce, sive leprosus aliquis affectus intus latuerit. Sed in inveterato malo & habitu inflationis contracto, sæpè supervacuum est omne auxiliorum genus, cùm resolutioni potentissimæ stricta cutis resistat, nec laxari illa possit, nisi per suppurationem copiosam quæ, non semper, in pravâ humorum conditione possibilis.

(a) Cap. 17.

ARTICULUS III.

De Clavis, Tullis, Callis pedum & manuum.

Τύλοι Græcorum, idem sunt atque calli Latinorum, quo sub genere universæ species indurationum in superficie cutis enatarum comprehenduntur. Sed clavi, seu tumores callosi à reliquâ cute vicinâ sejuncti atque distincti præcipuè ad pedes pertinent: horum etiam duplex species distinguenda. In alterâ enim callus simplex ex laminis sibi superstratis constat; in alterâ verò medias inter laminas reperitur callus à cæteris laminis sejunctus & vinculis ruptis liber, imò & factum est aliquando, & vidisse me memini, ut inter laminas istas in cavo inclusæ lymphæ pellucidæ guttæ aliquot reperirentur.

Tumores callosi à scirrhosis distinguuntur, quòd eadem loca non occupent. Nam semper superficiem extimam cutis attingunt, & si aliquando intrâ premi & profundius intrudi videantur, id à solâ pressione ortum. Sui sunt etiam tendinibus calli, suæ sunt periosteo indurationes; sed à callis ut loco abludunt, ita in hoc naturâ consentiunt quòd in neutro horumce casuum ulla organisatio destructa sit, ullum adsit canceri periculum. Clavus igitur atque callus unum & idem sunt, formâ tantùm differunt, quam formæ varietatem infert causa comprimens.

Callus enim omnis in cute aliundè sanâ nunquam, nisi à causâ externâ comprimente oritur, & si quæ ab internis nascitur causis cutis indurescentia, scirrhusa illa est, & à callo tùm naturâ, tùm à satis cognitis symptomatibus differt & discrepat. Nec ulla admittenda est inter callos differentia, aut malignorum aut benignorum: sed quæ ab iis exoriuntur symptomata, repetuntur tùm à formâ, tùm à loco occupato. Aliquando tamen verrucas comitatur callus, seu potiùs verrucæ vertuntur in callos, quod quidem aliquod in curatione discrimen afferre potest. Undè ut diagnosi evidens est, ita & prognosis simplex. Quas tamen ut prosequamur pauca de callorum differentiis distinguenda sunt.

Calli omnes, ut diximus, à compressione oriuntur. Hæc autem compressio non uniûs diei est; nec tamen illi adeò longis formantur intervallis. Norunt id omnes qui pectinem instrumentis musicis tractandis aptum semper eodem pollice comprimunt.

His enim antè mensem exactum callus in parte nascitur, & quidem eò citiùs, quò cutis ipsa antea mollior fuit: hinc quasi necessario ad plantam pedum, quò præsertim fortiùs pes terram contingit, exoriuntur calli; ita ut nudipedes jam possint post toleratum diù talem incessum super carbones accensos illæsi incedere; aut qui manibus diù duriora tractavêre, ferrum simili securitate candens attingunt, ita ut ex eorum manibus nidor cornu perusti nares adstantum feriat, ipsis nil sentientibus, ut annotabat Boerhaavius in iis qui anchoris cudendis Amstæledami navant operam. Scilicet ad gignendum callum fortiter appressa epidermidis lamella, jam in scobem & lemas abitura, nascenti aliæ affigitur, solidescit simul, perspirationi exitum præpedit, conglomeratur in parte humor. Fit tumor qui, sive latus sit, sive in formam clavi constitutus, innocuè rescindi potest, & nulla potest concitare symptomata, si exceperis illa quæ à compressione nasci potuêre. Verùm in pedibus compressio illa summè notabilis est. Hinc verno potissimùm tempore, quo tempore sanguis & ab eo enati humores rarescunt & expanduntur, fit aliquandò expansio ad pedum plantas quæ cùm ob callum dilatari & impulsui cedere nequeant, inflammantur illæ. Idem etiam accidit pro variâ barometri altitudine, ita ut qui per se macilenti sunt, & callis vexantur, compressione inter callos & periosteum natâ, temporum varietates miserè præfagiant. Idem accidisse memini fabro ferrario qui ex inopiâ & laboribus exercitatâ vitâ ad subitas opes inopinatâ hæreditate pervenerat. Ubi enim à laboribus cessatum est, intumuêre sub callis manûum vasa, & antequam calli isti abierint, ipsi plures per menses phlogosi perpetuâ vola manûum allaborabat. Continuebatur enim per labores perpetuos expansio vasorum, & cellularum manûs expansio, quibus cessantibus, ferebantur impetu libero liquores in compressionem callosam, eamque destruebant sensim.

Curatio ergo callorum atque clavorum duplici indicatione constat. Mollescant illi, ut compressionis effectus tollantur. Dein lentè, cautè, & per partes abscindantur. Nec ad vivum usque excindantur, ne dolor inflammationem proritet, & supurationem, cui sanandæ reliquiæ calli, quas radices imperiti vocant, eò quòd aliquandò ligamentorum formam rêferant, obstaculum imponent.

Accidit aliquandò ut compressio inflammationem concitet,

hæc verò suppurationem, cui malo imposuit Guillelm. de Saliceto, nomen *bagantias*, asperum tractatu affectum & cicatrificatione difficilem. Nec prius enim speranda cicatrix, quin pars terrea, callosa, destructa fuerit. Malum hoc pultibus & cataplasmatibus emollientibus avertes. At lac acefcens, cùm terram animale per se adoriatur, mollificandis istis callis quantum efficaciam afferat norunt Chemicæ. Imò & acetosa, succus citri, acetum callum etiam destruunt, ejus naturam mutando, quem contra indurant spirituosæ omnia. Sæpè accidit ut in excindendo callo, guttæ aliquot sanguinis, etiam sine doloris sensu, excidant. Cessandum ab opere. An à reticulari textu Malpighii & subjectâ cute inter calli crescentis vacua vasculum protractum est? Aliquandò dolor acer exoritur, sine ullo sanguinis effluxu, tunc certè nervulus aliquis extitit, & callus verè verrucosus vocandus erat.

F I N I S.

INDEX RERUM.

A

- A**BSCESSUS critici corpus à sordibus sæpè liberant, 23.
- Absorbentia** repellentibus sæpè jungenda, 164. Maximè laudantur in curatione crustarum infantilium, 119. Quænam palmam præripiant, 120. Maximè commendantur in fævorum curatione, 440.
- Absorptio** partium putridarum & volatilium fævet morborum cutaneorum generationi, 35.
- Acarus** vix aliquam meretur attentionem, 569.
- Aceti** usus noxius esse potest in lotionibus ad tineam, 476.
- Achores** quid sint, 435; ad ~~ærior~~ veterum referuntur, 435. Depuratoria sunt ulcera, 436. In quo differunt à favis, *ibid.* Quo tempore erumpunt, 436. Fiunt cum capillorum defluvio, aliquando capillis remanentibus, *ibid.* Sunt tumores mucosi, 439. Sunt malum à superflua pendens limpha, 440. Sæpè nascuntur à crustis lacteis, 446. Prognosis, 438, 439. Repercussio periculosa, 440. In achoribus sanandis quænam indicatio, 439. Curatio, 440.
- Acida** stygia cellulas cutis contrahunt, 10. Acidum prædominatur in infantibus, 103. Acidi suspicio lac interdicat, 147. Acidi virulenti præsentia præcavenda semper in infantibus, 278.
- Acidi** debilitati usus infaustus in sanandâ ad anum fistulâ, 10. Acidorum actio repetita in cute viventi, *ibid.* Effectus in cutem, 488. In humorum mucosâ mole, 439. Phænomena varia pro acidi varietate, *ibid.* Largus potus papulas sanat ab esu hepatis piscium ortas, 132.
- Acre** humanum quid sit, 58. Illius origo, *ibid.* Odor, *ibid.* Effectus. *ibid.* In adultis facilè fertur ad glandulas, in senioribus rhumatismorum varia producit genera, *ibid.*
- Acre** pingue quid sit, 62. Ulcera producit, *ibid.* Quænam sint, *ibid.*
- Acre** lacteum quid sit, 60.
- Acre** morbillosum quid, 63. Illius natura, *ibid.* Pectori & oculis insensum est, *ibid.* Serosum duobus medicamentorum generibus debellatur, 146. Variolosum quid sit, 62. Extraneum fermentum est, *ibid.* Materiem mucosam adurit & immutat, *ibid.* Venerum quid, *ibid.*
- Acredo** duplici de causa innasci potest, 54. Quænam sint causæ illæ, 54, 55.
- **Alkalina** intra humores effectus suos edere non potest, 57. Lactea differt à cæteris acedinis speciebus, 61. Muriatica in sanguine dominatum obtinere non potest, 57. Mucosa aliquid de fermentativo gas dicto sibi vindicat, 59. Numerosam morborum cohortem generat, *ibid.* Multum discriminis importat herpetibus ulceribusque cutaneis, *ibid.*
- Acredinis** acidæ effectus in tenellis infantum corporibus, 437.
- Acredinis** mucosæ effectus in corpore, 437. Existentia multis probatur phænomenis, *ibid.* Acredinis mucum inficientis diagnosi, 143.
- Genus omne per specifica opposita vinci potest, 127.
- Tenuitati seri conjunctæ curatio, 144.
- Acres** eibi herpetum genus quodvis efformant, 39.
- Acria** vitanda in morbis cutaneis, 38. In lichenum curatione nocent, 248. Non sunt applicanda in curatione crustarum lactearum, 447. Mortem & convulsiones accersunt, *ibid.*
- Acridophagos** ab Æthiopibus parum differre narrat Diodorus Siculus, 575.
- Acrimonia** muco insita non semper potest ad cognitum genus referri, 269.
- Acrimoniæ** remedia vel universalia sunt, vel specifica, 454.
- Acrochordon** quid, 540.
- Acrothymicum** quid, 540.
- Adeps** cuti subjectus partem sensilitatis detrahit, 26.
- Aer** epidemicas concitat laves, 31. Epidemicam cuti dispositionum affert, *ibid.* Maximas partes habet in promovendis morbis cutaneis, 33. Causarum morborum cutaneorum primam classem constituit, 37. Cænosus veterum qualis, 381. Frigidus & humidus morbis herpeticis ansam præbet, 313. Vitandus in curatione lepræ Græcorum, 371.
- Aeris** conditio non tantum morbis chronicis, sed etiam acutis inducendis apta, 359.

Aeris nimium pellucidi Gallice *le hale* effectus in cutem, 504.
Aetius de usu cantharidum in lichenibus exco-
 riatis scripsit, 436.
Affectus à sanguine pendentes aliquid phleg-
 monosi semper secum ferunt, 51. Animi,
 cutim constringunt, 25. Cuti labem pessi-
 mam inurunt, 44. Herpetes, erysipelata
 & maculas flavas procreant, *ibid.* Animi
 tristes perspirationem cohibent, *ibid.*
Affectus cutanei capitis calvitiam inducere
 valent, 599.
Affectibus capitis interioribus sæpè profuit
 externa vesicantibus irritare, 628.
Affectus crustosi lactei infantum quid, 270.
 Quo tempore erumpant, *ibid.* Causæ, 271,
 273. Diagnos, 273, 274. In diagnosi odor
 maximi est momenti, 274. Prognosis, *ibid.*
 Huic maximè conferunt crustarum illarum
 natalia, 275. Duplex periculi genus impor-
 tare valent, *ibid.* Exitus plurimum periculi
 affert, 276. Hujus sequelæ, *ibid.* Retro-
 pulsio maximè periculosa fit in more acuti
 morbi, *ibid.* Hujus sequelæ, *ibid.* Curatio,
ibid. Plurimæ dantur differentiæ, *ibid.* Du-
 plicem complectitur indicationem, 277.
 Circa hanc plurimæ quæstiones oriuntur,
 278. Tempori dandum quod efficaciæ detra-
 hitur, 279. Sæpè profuit victûs mutatio, 280.
Affectus crustosi lactei puerperarum quid, 281.
 Quinam sint, *ibid.* Causæ, 282. Alii acuti
 sunt, alii chronici, *ibid.* Chronici duplicis
 sunt generis, *ibid.* Horum symptomata,
ibid. Diagnos, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Acu-
 torum diagnosi, 283. Prognosis, *ibid.*
Affectus crustosi lactei historia singularis, 284,
 285. Curatio, 286. Exercitium tunc maximè
 prodest, *ibid.* Diæta tenuis imperanda, 287.
Affectus cutis oriuntur ferè omnes à perspi-
 rationis vitiis, 47.
Affectuum cutis ulcerosorum differentia, 267.
 Substantiam cutis non transgrediuntur, *ibid.*
 Signa diagnostica, *ibid.*
Affectus cutis faciei vel universales sunt, vel
 particulares, 632. Causæ, 631. Horum
 in effectibus duo semper notanda sunt, *ibid.*
 Horum curatio, *ibid.*
Alexander Massariæ aceto utitur pro univer-
 sali topico, 476.
Alexander Trallianus fecit mentionem de ver-
 mibus aurem occupantibus, 455. Abster-
 gentia remiscet absorbentibus in curatione
 porriginis, 459.
Alimenta acria atque piperata ariditatem cutis
 procreant, 498.

Alimenta farinosa non benè fermentata infan-
 tibus nociva, 280. Alimentorum malè con-
 coctorum effectus in infantibus, 272.
Alipensium pustula quid, 36.
Algæ usus commendatur in tabis glandularis
 curatione, 653.
Alkalia cutis cellulas contrahunt, 10.
Allium theriaca rusticorum vocatur, 328. Usus
 fætozem inducit axillis, 657.
Alopecia quid, 604. Pro symptomate habenda,
 605. Exemplum allatum ab auctore, 605.
Alopecia curatio, 606.
Alphos quid, 92. Tres dantur species, *ibid.*
Alphus genus morbi constituit cujus species
 sunt melas & leuce, 351. Vide *Vitiligo*.
Aloes intrà cauterium admissum febrem plu-
 ries concitavit, 557.
Aloetica hæmorrhoides aperiunt, 155.
Alterantia medicamina maximas partes agunt
 in curatione scabiei veteris, 238.
Alvus in infantibus centrum præbet à quo &
 in quod omnia confluant corporis excre-
 menta, 411. Libera maximi momenti in
 curatione guttæ rosæ, 644. Alvum laxandæ
 necessitas in nostris oris, 257.
Alumen ustum quandò adhibendum in mor-
 borum cutaneorum curatione, 164.
Angina periculosior illis qui rufis donantur
 capillis, 72.
Anginosi morbi periculum portendunt rufis;
 537.
Animalia ferè omnia halitus acres emittunt;
 554.
Animalium halitus possunt inurere pruritem;
 553.
Animalia duplici agendi normâ cutim attin-
 gunt, 555.
 — Dantur quæ solâ veneni applicatione, aut
 attactûs vehementiâ nocent, 558. Affe-
 runt exempla, 559. Animalium morsûs
 actio in cutem, 560. An ab irâ aliquid
 mutuentur non censet auctor, *ibid.* Inflam-
 mationes concitant notabiles, *ibid.* Ali-
 quando in phlegmonem vertitur impressio;
ibid.
Animi labores inter cutis morborum causas
 recensentur, 43. Coctionibus nocent, *ibid.*
Anthraces ad cutaneos morbos non referun-
 tur, 32. Inter de puratorios morbos nume-
 rantur, 167.
Antiscorbutica fortiora herpetes aliquoties
 procreant, 40. — Tonicâ facultate non
 fraudantur, 324. Multum profunt in per-
 nionum curatione, 664. Commendantur
 in laxitate cutis, 515.

Antimonium

Antimonium simplex præstat omnibus præparatis antimonialibus, 330.

Antimonium crudum laudatur in curatione guttæ rosæ, 645. Antimonii agendi modus, 153. Variæ præparationes, 330. Virtus emetica servatur à salibus quibuscumque, 331. Non optimos sortitur effectus in curatione elephantiasis, 387.

Antimonium solvens de Rotrou, prodigii instar agit in curatione scrophularum, 140.

Antimoniale vinum præstantissimum remedium ad omnia cutis fluentis ulcera, 331.

— Commendavit Huxham, *ibid.* Non omnibus in casibus competit in tineæ curatione, 475.

Antimonialia medicamenta laudantur in curatione morborum cutaneorum à lacte, 136. Adhibere in tineæ curatione non inutile, 472. Sulphurea ignis silvestris recidivas præcavent, 412. Perspirationem augent, *ibid.* Horum usus maximè extensus ad herpes sanandos, 330.

Antimonialia quando adhibenda in scabiei curatione, 240. Salina secundum locum obtinent inter res solventia, 163.

Antimoniales tincturæ non spernendum offerunt medicamentum, 331.

Aperientia conducunt sub finem cutaneorum morborum à lacte, 287. Profunt in ignis sacri curatione, 408.

Apes Cretenses famosæ apud antiquos, 563. Apum puncturarum indoles, *ibid.* Phænomena, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Aphæ inter cutis morbos numerantur, 32.

Apoplexia oritur ab hæmorrhoidibus suppressis, 49.

Applicata quæ cuti nocent duplicis sunt generis, 65. In ipsâ nata, & adventitia, *ibid.* Adventitiorum modus agendi, 66.

— Externa triplicis sunt generis, 67.

Applicationes compositæ insufficientes in herpetum curatione, 320.

Aqua sola & simplex non satis liquoribus nostris adhæret, 502. Aquæ potus pustulas sanavit, 261.

Aqua calcis secunda maximè proficua in curatione crustarum infantilium, 120. In curatione morborum cutaneorum à lacte, 136. Laudatur ad lotiones faciendas in tineæ curatione, 476. In curatione vappiditatis limphæ, 653.

Aqua salsa remedium adversus hirudines voratas, 565.

Aqua vegeto-mineralis in casibus depuratoris periculo non vacat, 453. Cutem inducat, 488.

Aquæ crudæ seleniticæ scabiem inducere valent, 229.

Aquæ minerales laudantur in curatione acridinis, 145. In curatione crassitie mucosæ specificæ, 144. Præstantissimum sæpè diaphoreticum constituunt, 338. Maximi momenti sunt in curatione guttæ rosæ, 645. In herpetum curatione, *ibid.* Duplicis sunt generis, attenuantes aliæ, aliæ purè roborantes, *ibid.* Alkalinæ acres laudantur sub finem curationis morborum cutaneorum à lacte, 137. Minerales purgantes maximè conducunt in curatione intertriginum, 454. Bituminosæ commendantur sub finem curationis cutaneorum morborum depuratoriorum, 130. Martiales acidulæ laudantur in curatione scabiei inveterascentis, 239. Salinæ sulphuræ præstant sub finem curationis tineæ, 478. Selteranæ proficue in curatione morborum cutaneorum à lacte, 136. Aquarum stygiarum actio in cutem, 530.

Aquæ thermales palmam præripiunt in curatione erysipelatis, 206. Papularum, 219. Unicum sæpè constituunt topicum in scabiei inveterascentis curatione, 238, 239. Loci *le Port à Piment* piano sanando aptæ, 395. Aquas minerales æmulari datur arte nondum satis vulgatâ, 369. Aquarum mineralium usus pustulas prurientes subito extulit, 64.

Araneæ puncturæ cujus sint naturæ, 563. Morsus inter cutis morbos numeratur, 564.

Araneam in vino, vel aquâ haustam ut venenum descripsere auctores quidam, 564. Apud nos nullam noxam infligunt hominibus, *ibid.*

Arcanum duplicatum laudatur in morbis cutaneis à lacte, 287.

Areæ quid, 604. Harum figura incondita est, *ibid.* In quo differant à pilorum defluvio & calvitie, *ibid.* Causæ, 604. Sunt symptomata potius quàm morbus, *ibid.* In infantibus facilius succrescunt, facilius curantur, 605. Curatio, 606.

Ariditas cutis quid, 497. Duplex est, idiopathica & symptomatologica, *ibid.* Symptomatologica quid, *ibid.* Idiopathica est ne morbus sui generis, 498. Huic nihil magis confert quàm vigiliæ nocturnæ, *ibid.* Causæ, *ibid.* Harum quatuor recenset Galenus, *ibid.* Hujus phænomena, 499. In viris, *ibid.* In fœminis, *ibid.* Sejuncta spectari non potest, 500. Diagnos, *ibid.* Prognosis, 501. Curatio, *ibid.*

Aromata oleo essentiali turgida morbis cutaneis ansam præbent, 40.
Aromatica acria sale animali onusta cutaneorum morborum generationi maximè favent, 42. Unctuosa laudantur in curatione alopecie, ophiasios & arearum, 606.
Arthritis hereditaria in secundo natorum ordine resumit arthritidos characterem, 64. Sanata per fluentia ulcera mucosa, 59. Erysipelati superveniens visa ab auctore, 198. Vehemens canitiem accelerat, 602.
Asperitas cutis omnibus herpetibus communis, 299.
Astringentia non apponenda in herpetis miliaris curatione, 346. Exulenta à curatione alopecie, ophiasios & arearum, 607. Styptica commendantur à veteribus in pernionum curatione, 663.
Astringentia ad favum debellandum suadet inconsultè Aetius, 436.
Astruc de malo mortuo fusè loquitur in tractatu de Tumoribus, 396. Optimè intellexit guttam roseam, 640. Tres distinxit species, *ibid.*
Asylus quid, 561.
Atheroma quid, 85.
Atheromata nascuntur à textus cellularis inductione, 47.
Athmosphæra quid sit, 33. Hujus varietates favent generationi morborum cutaneorum, 34.
Atrabilis ad cutem deposita quid faciat, 51. Inter acredines biliosas locum primum occupare debet, 52. A bile naturali abludit, *ibid.* A causis prorsus diversis pendet, *ibid.* Quid faciat, *ibid.*
Attenuantia universalia nulla dantur, 152. Non conducunt, nisi corporibus ritè præparatis, 153. Interpolari debent purgantibus, 154. Cum purgantibus mixta ingentis sunt momenti in herpetum curatione, 336.
Avicennas salacitatem insolitam in viris ab elephantiasi nasci incusat, 378. Narcotica suadet in plantæ nocturnæ curatione, 426.
Auripigmentum suspectum jure remedium, 476.
Aures suppurantes morbum constituunt, 455. Illius morbi variæ dantur descriptiones, *ibid.* Magis familiares feminis & pueris, 456. Rariùs fluunt in ætate provecità, *ibid.* Facile in juvenibus & feminis omni generi morborum cutaneorum patent, 458.
Aures sanguineas ut morbum vulgarem annotavit Paulus Ægineta, 455.
Aurium morbis quinam magis obnoxii, 456.

Fluxum cohibere periculosum, 457. Curatione ad morborum cutaneorum curationem ableganda, 458.

Axillæ humorem fetidum emittunt, 19.

B

B *ALACHIA* ulcera quid, 352, 430. Referuntur ad luposos tumores, *ibid.*

Balnea omnibus cutis morbis præcludere debent, 147. Universam ferè indicationem efficiunt in curatione lepræ Græcorum, 369. Noxia in cujusdam virginis cutaneo morbo, 491. Nedum cutim laxent, dolorem concitant in feminâ, 513. Laudantur in pedicularis morbi curatione, *ibid.* Ex aquis mineralibus commendantur sub finem morborum cutaneorum depuratoriorum curationis, 130. Ex aquâ puteali cutim indurescunt, 487. Medicata quomodo agant, 146. Ex thermis bituminosis maximè proficua in herpetum curatione, 341. Ex solutione sublimati corrosivi ad herpetum magis quàm ad luis venereæ curationem accommodata, *ibid.* Hepate sulphuris imbuta agunt in colorem cutis, 488. Solutionum metallicarum noxia, 489. Frigida quando nociva, quando utilia in infantibus, 122. Frigidiora affectum crustosorum prophylactica, 277. Maximè proficua in laxitate cutis constitutivâ, 515. Sulphureo-saponacea conducunt in cutis crassitie curatione, 493. Tepida domestica laudantur maximè in curatione papularum, 218. Sæpè herpes abstulerunt, 327. Inter topica remedia recensentur in herpetum curatione, 341. Suadentur in elephantiasios curatione, 388. Maximè præstant in mali mortui curatione, 400. Laudata in curatione plantæ nocturnæ, 426. In curatione intertriginum, 454. Unctuosa maximè profunt in ariditate cutis, 487. Vaporum proficua in sanandâ cutis crassitie, 492.
Balneorum effectus in curatione morborum cutis, 140. Usus principem sibi locum vindicat in erysipelatis curatione, 205. Maximè laudatus in curatione guttæ roseæ, 647.

Balneum ex asinino lacte olim commendabatur adversus rugas, 496.

Balsama inter res solventia non admittit auctor, 160.

Barba apparet tantum iis quibus testes liquorem seminalem secernunt, 598.

Baron suadet ut bezoar minerale, antimonium diaphoreticum abjiciantur è praxi, 331.

Barregiensium aquarum usu morbos cutaneos sanatos referunt Bordevii, 388.
Bartholinus auctor est cornu succrevisse in fronte mulieris, 518.
Basia fetida cutim contaminant, 22. *Basiationes* sordidae igni silvestri ansam possunt præbere, 410.
Basilus Valentinus antimonium transtulit à morbis cutaneis animalium ad humanos usus, 330.
Bateana pharmacopœa remedia periculosa commendat in herpetum curatione, 321.
Beaumé pilulas Bellosti publici juris fecit, 336.
Bellosti pilulæ laudantur in herpetum curatione, 336.
Bellot D. M. P. febrim Morinorum descripsit, 170.
Betæ foliorum applicatio laudatur in favorum curatione, 441. Proficua in curatione crustarum lactearum, 447.
Bilis retenta maculas ad cutim efficit, 51. Ubi corrumpitur, pustulas procreat brevi in gangrænam degeneres, *ibid.* Acredinis varietas differentiam importat inter varias pustularum species, 52. *Bilis* varias species benè distinxerunt antiqui, *ibid.* Tardius effluens lichenes efformat, 251. Resorpta pustulas producit, 261. Corrupta ab antiquis pro causâ herpetum habebatur, 323. Viridescens in infantibus quodnam vitium exprimat, 437.
Biliosæ pustulæ quid sint, 258.
Blattæ plus vestibus quàm cuti insensæ, 569.
Boerrhaavius optimè differuit de acredine sanguinis & limphæ, 57. Narrat dari imbres qui vestes putrefaciant, 573. Dicit omnes homines suo lacte vivere, 60.
Borellus suavit curationem chirurgicam crinum, 585.
Bothor quid, 224.
Bourbillon quid, 418.
Bourru D. M. P. thesim proposuit an pili plantæ, 12.
Brançæ-ursinæ decoctum laudatum in curatione plicæ Polonicæ, 617.
Brassicæ foliorum applicatio proficua in curatione crustarum lactearum, 447. Efficacia laudatâ in cutis maculis, 506.
Brisbane corticem Peruvianum præscribit leprosis, 475.
Britannia minor sædioribus morbis cutis contaminatur, 364.
Britones nostrates cutaneis morbis obnoxii, 35.
Bubones differunt à furunculo, 416.

Bufo nostras vividam infert inflammationem cuti, 559.
Bulbi capillorum suppuratione destruuntur, 448.
Butyrum recens falsum nocet in curatione lactearum crustarum, 447.

C

CAFFÊ potus ariditatem cutis importat, 498. Quibusnam conducatur, 511.
Calces metallicæ sæpè præferuntur aliis absorbentibus, 120. Cujusnam sint virtutis, 153.
Calcis præparata omnia conveniunt in tinæ curatione, 476.
Callus quid, 20. In statu naturali nullus est, *ibid.*
Calli quid sint, 69. Origo, *ibid.* Quibusnam in locis nascantur, *ibid.* Pedum quomodò distinguantur à scirrhis tumoribus, 668. Horum causæ, *ibid.* Diagnôsis, *ibid.* Prognôsis, *ibid.* Callorum generatio quomodò fiat, 669. Curatio, *ibid.* Sequelæ, 670.
Caloris actio exanthemata producere potest, 528.
Calvities quid, 596. Hujus causæ, 597. Præternaturalis quænam, *ibid.* In quo differat à capillorum defluvio, *ibid.*
— *Palpebrarum* quid, 620. Causæ, *ibid.* Tinæ sequela, 477. Immedicabilis quænam sit, 599. Ab insolatione sæpè repetit originem, 600. In viris à quânam oriatur causâ, *ibid.* Retardari quânam arte possit, 603.
Camphora laudatur in igne persico, 415. Hujus usum commendat Ballonius in curatione scabiei, 234.
Canities quid, 596. Seminis jacturam sequitur, 598. Causarum indagatio non facilis, 600. Canitiei causa proxima ignoratur, 601. Causa non inevitabilis est senectus *ibid.* Canitiei concitandæ aptæ causæ tres dantur, *ibid.* Gradus diversi, 602. Inguentis tempus diversum in diversis hominibus, *ibid.* Canitiem remediis tentare omninò absurdum, 603.
Cantharides ad uterum irritandum suavit Hippocrates, 317. Validissima constituunt remedia apud Anglos adversus morbos cutaneos, 364.
Cantharidum tinctura viperæ usum supplere potest, 333. Usum internum commendavit Hippocrates, *ibid.* Tinctura plenariam curationem spondere valet in elephantiasi, 388.

- Efficacia suspecta, 407. Datur exemplum, *ibid.* Actio in cutem, 557. Nocumenta, 558. Actio peculiaris in vesicam, *ibid.* Quomodo impediatur, *ibid.* Applicatio escharas merè gangrænosas sæpè producit, *ibid.*
- Capilli** feminis longiores ob humidam temperiem, 14. Solidi & hirti in regionibus fervidis, 34. Rufis specificus inest odor, 72. Tardius erumpunt in infantibus qui crustâ lacteâ laboraverunt, 446. Cani minus densi sunt, minus olidi, 601. Deficiunt rugosis & annosis, 596. Antè vitæ finem quandòque renascuntur, 604. Ut plurimum favent perspirationi, 626.
- Capillorum** rufus color quid indicet, 142. Impexa negligentia ficosi tumoris causa, 427. Prolixitas cuinam ætati competat, 596. Diversitas cutis diversitatem notat, 535. Color flavus omnibus infantibus communis, *ibid.* Colores duo maximè notandi, *ibid.* Color niger quibusnam prosapiis gentilitius, 536. Color in morbis non indifferens, 537. Defluvium à quânam causâ pendeat, 598. Ornamenta nociva, 627.
- Capitis** venæ meditantibus inflantur, 43.
- Capucini** cujusdam historia, 572.
- Carnes** fumo & sale induratae cutaneis morbis favent, 41.
- Castitas** severior pustulas in cute producit, 45.
- Cataplasma** è micâ panis & lacte prodest in curatione crustarum lactearum, 447.
- Cathartica** quandò aperientibus miscenda, 128. Quandò conveniunt in curatione morborum cutaneorum non depuratoriorum, 154. In scabiei inveterascentis curatione, 238. Adhiberi debent in herpetum curatione, 334. Plurimum important periculi, 335. Quânam cautelæ adhibendæ, *ibid.*
- Cathartica** methodus sudoriferæ anteponenda in herpetum curatione, 336.
- Catheretica** usurpata in crinonum curatione, 585.
- Cautica** admota cadaveri escharam inurunt, 530. Fugienda in curatione macularum cutis, 637.
- Causæ** omnes morbos omnes producere possunt, notante Hippocrate, 30.
- Cauterium** quandò utile in erysipelatis curatione, 206. Quânam in specie conveniat, 207. Ligni sani ope factum levius, *ibid.* Instituendi variae methodi, *ibid.* Quandò & quomodo instituendum in herpetum curatione, 319. Quo in loco instituendum, 325. Maximi momenti in curatione ignis sacri, 407.
- Cauterisantia** quid sint, 67. Quomodo agant, *ibid.*
- Cellularis** textus cutis nervos, & vasa firmat, 5. Hujus fabrica nondùm detecta, 6. Hujus cellulae optimè deprehenduntur in cute recens puerperæ, 7.
- Cellularis** membrana cutis fons & origo, 3.
- Celsus** duas ficosi affectûs species distinguit, 426. Inconsultè suadet astringentia adversus favos, 436. Primus balnea nitrata commendat in scabiei curatione, 233. Astringentium in morbis cutis non parvus laudator, 459. Inter veteres faciem præfert in herpetum curatione, 317.
- Ceratum** Galeni optimè medetur rhagadibus & fissuris, 453.
- Cerium** quid sit, 432. Hujus sedes, *ibid.* Descriptio, *ibid.* Duas species distinguit Celsus, *ibid.* In partibus pilosis eminet præcipuè, 433. Tubercula producit vulgò solitaria, *ibid.* Pilos barbæ rariores reddit, *ibid.* Perstat plures per annos vultum infestans, *ibid.* In infantibus etiam reperitur, 434. In glandulis sebaceis sedem figit, *ibid.*
- Ceruminis** aurium usus, 20.
- Charas** credit animalium morsus ab irâ aliquam veneni partem insumere, 560.
- Chambon** cicatricem adhuc gestat mali ad alepum contracti, 36. Auctori monstravit vermem *macate* in spiritu vini servatum, 572. Sanavit vermes in ulceribus nascentes, 582.
- Chat marin**, vide *Squalus Catulus*.
- Cheilocace** quid, 650.
- Chegos** quid, 571.
- Chinæ** decoctum multi pretii apud nos, 137. Maximè proficuum sub finem curationis scabiei inveterascentis, 239.
- Chique** quid, 571.
- Cicatrix** pilos non profert, 598.
- Cicutæ** extractum laudatur in scrophularum curatione, 140.
- Cibi** morborum cutaneorum causa, 37. Horum copia pustulas procreat, 38.
- Cichoracea** omnia laudantur in guttæ rosæ curatione, 644.
- Cimices** non uni speciei addicti sunt, 568. Horum puncturæ effectus, *ibid.* Sanguinem evidenter exsugunt, 569. Quomodo destruantur, *ibid.* Phaseoli folia maximè appetunt, *ibid.*
- Climatitidis** effectus in cutem, 556. Quomodo sanentur, *ibid.*

- Cocchi** solo vegetantium victu infantes à morbis cutaneis liberos testatur, 42. Elephantiasim sanatam eadem methodo docet, 385.
- Costio** alimentorum prava morborum cutaneorum origo, 42. Nitorem cutis pessumdat, *ibid.*
- Collyria** adversus ulcera palpebrarum, 624.
- Combustiones** epidermidis vinculorum tenuitatem demonstrant, 6.
- Comedones**, vide *Crinones*.
- Commercia** impura cutem summè contaminant, 22.
- Concubitus** turpes cutim vitiant, 45. Seniles cutem puellarum contaminant, *ibid.*
- Condimenta** intertriginum curationi nocuum maximum afferunt, 452.
- Constringentia** cutis quænam sint, 67. Horum phænomena, *ibid.* Usus damnandus, 68.
- Convulsiones** à dentitione rachitidem sæpè produxere, 139. Promoventur in infantibus mercurialium usu, 441.
- Corniculam** enatam ad frontem excidit Veslingius, 918.
- Cornu** pro fecunditatis signo assumptum, 516. Pro roboris symbolo, *ibid.* Cornu in integris ossibus nati mentionem fecit Fallopius, 517. Adnascentis post morbum exemplum notabile, 518. Cornu in fronte mulieris succrevisse auctor est Bartholinus, *ibid.*
- Cornua** an inter monstrosa phænomena, an inter ægritudines sint numeranda? *ibid.* Nunquam vidit auctor, 520.
- Cornutam** puellam descripsit Hildanus, 516. Virginem à se sanatam narrat Ingrassias, 517.
- Cornutorum** hominum vix mentionem fecere Græci, *ibid.* Exempla, 518.
- Cornutas** hominum frontes non adeò raras testantur auctores, 518.
- Cornutos** equos depinxit Wormius, 519.
- Cornuum** in hominibus enatorum causa, 516. Vitulinorum ad instar succrescunt sæpè tumores, 517. Exemplum in virgine quadam, *ibid.* Ad medelam quid necessarium, 520.
- Corium** cutis prima pars est, 3.
- Coria** animalium faciliè vertuntur in gluten, 10.
- Coriis** animalium sese alere dura coegit necessitas, 10.
- Coriariorum** artificia cutis fabricam demonstrant, 10.
- Coriza** simplex frequens morbus, 132. Quibusnam magis familiaris, *ibid.* Quomodo curetur, *ibid.*
- Corpus** in duas partes dividitur ad sensum Hippocratis, 21.
- Cortex Peruvianus** cæteris antisepticis palmam præripit, 415. Rejiciendus in herpetum curatione.
- Corybantismus** quid, 622. Morbus pueris peculiaris, *ibid.*
- Couperose**, vide *Gutta rosea*.
- Crabæ** quid, 293. Duplicis sunt generis, *ibid.* In quo discrepant, *ibid.*
- Crassities** cutis quid, 485. Cum lichenibus confudisse videntur veteres, *ibid.* Duplex species, *ibid.* Acuta & chronica, 486. Utraque ab insolatione oriri potest, *ibid.* Causæ, 489. Curatio duplex, 491. Quænam in acutâ, *ib.* In chronicâ, 492. Duplex est, interna & topica, *ibid.* Topica, *ibid.* Interna, 493.
- Crassitie** cuti inductæ exempla à Diemerbroeckio relata, 490. Exemplum in juvene, 491. In virgine in quâ sensum amiserat cutis, *ibid.*
- Crassitie** muco specificæ curatio, 143. Duplex indicatio adimplenda, 144.
- Crinones** quid, 581. A quo fusiùs descripti, 582. Eorum natura, *ibid.*
- Crinones** inter morbos cutis recensendi, 583. Horum symptomata, *ibid.* Diagnosin, *ibid.* Prognosin, *ibid.* Curatio, *ibid.* Polyporum aquatiliū naturam servant, 584.
- Crinonum** curationis sub finem lac caprillum maximè confert, 586. Narcotica conferunt, 584. Curatio chirurgica, *ibid.* Hanc suavit Borellus, 585. Quænam diætā conveniat, *ibid.*
- Crises** cutaneorum morborum unâ vice apparentes rarò perfectæ sunt, 176.
- Cristalli** salinæ ad cutem narium ortæ, 41.
- Croissances** quid, 649.
- Cruditates** putidæ inter elephantiasios causas numerantur, 381.
- Crusta** in ulceribus emplastrorum vices gerit.
- Crusta lactea** infantum quid, 445. Pruritus concitat, *ibid.* Duplex hujus origo, *ibid.* Duplex species, *ibid.* Prior à nimia alimentorum copiâ oritur, *ibid.* Posterior à nutritrice, vel ab innato vitio, 446. Utriusque phænomena, *ibid.* Coagulatur cum acidis, *ibid.* Aliquandò vermibus nidum præbet, 446. Quibusnam potissimum infantibus competat, 104. Curatio, 447. Diætā tenuior nutritrici imperanda, *ibid.*
- Crustis** lacteis suppuratio supervenire potest, 446.
- Crustæ** infantiles inter depuratorios morbos recenseri possunt, 104. Horum causæ, *ibid.* Prognosis, 103. Varia pro vario tempore,

- ibid.* Curatio, 118. Vel interna, vel externa, *ibid.* Externa, *ibid.* Interna, 119. Topica astringentia fugienda sunt, *ibid.*
- Crustosa** diathesis corporis infantum quid indicet, 275.
- Culex** niger quid, 568.
- Culices** quibusnam in regionibus frequentiores, 566. Culicum in omnibus speciebus forma nocendi eadem, 567. In cutem effectus, *ibid.* Morsus diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.*
- Cutis** morborum plurimorum sedes, 1. Corporis humani involucrum, *ibid.* Facile reparabilis, *ibid.* Organum quoddam constituit, 2. Vario colore insignitur, *ibid.* Latentis animi affectus prodit, *ibid.* Origo, 3. Formatio, *ibid.* Structura, 6. In duas partes non dividitur, *ibid.* Fabrica optimè deprehenditur in cute recens puerili, 7. Cellularis est, *ibid.* Omnia puncta cellulosa videntur, 8. Ad usque adipem secta cruorem emittit, *ibid.* Fabrica demonstratur ex morborum phænomenis, 9. In cadavere, *ibid.* Nec tendineas, nec musculares habet fibras, 10. Partes habet essentielles, 11. Accidentales, *ibid.* Hujus fabrica differentias habet duplicis generis, 17. Diversa pro sexus diversitate, 18. Pro ætate, *ibid.* zis nitida maximè in juvenibus, 19. Abdominis maximè extenditur gestationis tempore, 20. Ad se redit exacto partus tempore, *ibid.* Non æquè extensibilis in omnibus cutis partibus, *ibid.* In duas partes dividitur, *ibid.* Usus, 21. Lacti organum præbet, *ibid.* Avidè combibit aliena in aere circumvolitantia, 22. Universale corporis emunctorium, 23. Constringi potest sine musculorum ope, 25. Deturpatur pustulis, immisso intrà ventriculum corpore irritante, 26. Pars tantum organica corporis, 28. Tegumentum universale, *ibid.* Emunctorium est tenuissimorum excrementorum, 29. Inficitur sæpè à vitio in intimis corporis penetralibus nato, *ibid.* Plectitur crimine laborantis ventriculi, *ibid.* Patet maximè causis morborum incurrentibus, 30. Morborum causa determinans sæpè simplicissima, 31. Fit atrox complicatione, *ibid.*
- Cutis** & oculorum morbi frequentiores in locis in quibus coacervantur fordes & gypsus eruitur, 35. Fœdata autumnò & verno tempore; hyeme & æstate nitida est. Summè nitet mulieribus, 43. Affici potest ab humoribus omnibus retentis, 46. In suâ origine tota muco conflatur, 54. Suam peculiarem sympathiam obtinet, 64. Quomodo maculari possit, 87. Vitia quomodo dignoscuntur, 93. Quo tempore magis vitietur, 105. Quâ ætate minis, 106. Rarò fœdatur antè primarum dentium eruptionem, 117. Fœdatur sæpè in lactentibus, mutatâ nutrice, 119. Quando vitiatum fausto omine, 121. Cutis infantis viscosa ad tactum reperitur, 271. Diversimodè vitari potest, 480. Functiones diversæ sunt pro vario rerum non naturalium influxu, *ibid.* Differentiæ, 481. A primævâ origine diversas accipere potest varietates, *ibid.* Coloris differentiæ undènam, 481. Sensibilitas tenuitati semper proportionalis, 482. Cutis fœminarum marium cute tenuior est, *ibid.* Densa perspirationis libertati obstat, *ibid.* Laxa prodest, *ibid.* Plus justò densata abundantiam humorum inducere potest, 483. Subitò densata acutè constituit malum è gravissimorum genere, *ibid.* Phænomena, *ibid.* Curatio, *ibid.* Solvitur per ulcera achorosa, 484. Densata sine ullo alio morbo rarissima, *ibid.* 485. Lentè & acutè malum è chronicorum genere, 484. Phænomena, *ibid.* Curatio, *ibid.* Omnia arte peragenda, *ibid.*
- Cutis** indurata ab exsiccatione curatio facilis, 487. Densatur ab applicatis externis, *ibid.* Obturatur à varietate caloris atque frigoris, *ibid.* Cutis morbi quinam timendi, 489.
- Cutis** in senibus fit terrea, cur, 636. Abdominalis dilatationis causæ, 654. Curatio, *ibid.* Candor nitidus inter vitia recensendus, 510. Capillata perspirationi quàm maximè favet, 626. Dispositio ad insecta procreanda pendet ab humorum indole, 574. Gallinacea quid, 528. Faciei natura, 629. Oleosa apparet in juvenibus, *ibid.* Pilosæ fabrica, 593. Structura quænam malorum maximè ferax, 594. Tenuis morbosus affectibus patet, 630. Sæpè deturpatur mulieribus gravidis, 528. Cutis partium quarundam fetiditas undè, 656. Causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.*
- Cutanea** eruptio critica, aut depuratoria quid doceat, 101.
- Cutaneus** morbus nascens in præliminio nauseas & vomitus accersit, 27.
- Cutanei** morbi inter morbos solidorum numerari non possunt, 102. Duplicis sunt generis, 166. Alii critici, aut depuratorii, alii non depuratorii, *ibid.* Quinam accidentales, quinam adventitii, 107. Romæ incogniti, 361. Horum causæ, 71. Duplicis sunt

generis, 30. Occasionales aliæ, prædisponentes aliæ, *ibid.* Horum causa præcipua ea est quæ debetur partibus extraneis acerbis, 420. Omnes ferè pendent ab excretis & retentis, 46. Sæpè oriuntur deficientibus menstruis, 71. Ferociùs sæviunt in depressis maris littoribus, 35. In oris quas locustæ infestant, *ibid.* Quibusnam peculiare, 215. Frequentissimi in vitâ opiparâ; rariores sunt hominibus mundis, 70. Frequentiores illotis, *ibid.* Rusticorum infantibus proprii pubertatis tempore etiam erumpunt, 124, 277. Nocturnis horis magis pruriunt, 424. Horum diagnosi, 73, 100. Causarum diagnosi duplex, 101. Prognosis, 73. Varia est pro variis causis, 113. A quo maximè petenda, *ibid.* Prognostica signa, 102. Varia sunt pro variâ ætate, 113. His evenire potest ut acre obstruens vertatur in scirrhi materiem, 400. Cutanei morbi tenacissimi in senibus, 106. Corpus immutant & ad longævitatē disponunt, *ibid.* Maximè exasperantur gulæ intemperie, 70. Maximum inferre valent periculum retropulsione, 108. Cutaneorum morborum conversio in unum abscessum non rara, 434. Curatio, 114. Triplex est, *ibid.* Non ignota Hippocrati, 317. Indicationes adimplendæ simplicissimæ, 131. Duo tempora maximè notanda, cruditis & coctionis, 127. In calidis regionibus absolvitur sudoriferorum ope, 155. Mercurialia cautè usurpanda, 279. Cutanei morbi plurimi fugantur sobrietate, 102. Non celeri curatione abigendi, 120. Quinam externè tractandi, 163. Quales se habeant in gravidis, 107. In infantibus, 105. Quo tempore cessant, *ibid.* Prognosis, 123. Curatio, 121. Sæpè sanantur alimenterum mutatione, 122. Pubertatis tempore etiam erumpunt, 124. Horum curatio, *ibid.*

Cutanei morbi qui in universam cutem depouuntur quinam, 167. Alii acuti sunt, alii chronici, *ibid.* Acuti contagio propagantur, 107. Critici sunt, vel non critici, 174. Inter hos datur analogia, 175. Critici ad quatuor classes referuntur, 157. Quænam sint, 176. Miliaris, erysipelatoza, phlegmonodæa, gangrænosa, *ibid.* Miliarium symptomata, 177. Causæ, *ibid.* Diagnosi, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Erysipelatorum symptomata, 179. Causæ, *ibid.* Diagnosi, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Phlegmonodæi quomodo distinguantur,

187. Plurimæ dantur species, *ibid.* Horum solutio, *ibid.* Gangrænosi duplicis sunt generis, 188. Vividum & lentum, *ibid.* Prioris phænomena, *ibid.* Posterioris, *ibid.*

Cutaneorum morborum acutorum criticorum curatio, 114. Coctio duplex est, 115. Prima fit in vasis, secunda ad cutem, *ibid.* Horum coctio ad cutem vix sensibilis est, 116. Quomodo deprehendatur, *ibid.* Cutaneorum morborum acutorum non criticorum diagnosi, 274.

Cutanei morbi chronici, vel depuratorii sunt, vel non depuratorii, 72. Quomodo judicentur depuratorii, 118. Magnam cum acutis servant analogiam, 127. Quinam dicendi sint depuratorii, 190. Sæpè humores inficiunt, 112. Triplicis sunt generis, 114. Horum curatio quomodo instituenda, 127, 128. Horum depuratio per partes tantum fit in ætate senili, 129. Sanatis quid superest agendum, *ibid.* Simpliciorē medicinam sibi postulant, 130.

Cutaneorum morborum chronicorum non depuratoriorum diagnosi, 142. Curatio, 151. Tres indicationes adimplendæ, *ibid.* Diluendi, attenuandi, attenuata vacuandi, *ibid.*

Cutanei morbi contagiosi quinam, 108. Rarò perniciosi, *ibid.*

Cutanei morbi redivi depuratoriorum nomen non merentur, 125.

Cutanei morbi symptomatice quid, 132. A corizâ quomodo curentur, *ibid.* A menstruis retentis, 134. Ab hæmorrhoidibus suppressis, *ibid.* A lacte, 135. Curatio diversa debet esse, cum diversa sit lactis corruptela, 135. Severa methodus hîc instituenda, 136. A reliquiis morborum quid, 138. Quomodo curentur, 139.

Cutanei morbi rachitici causæ, 139. Curatio, *ibid.* Scorbutici curatio, 140, 141. Scrophulosi, 140. A bile pendentis, 150.

Cutaneorum morborum in cute nascentium curatio, 156. Triplex horum datur classis, 157. Venenatorum curatio differt à curatione depuratoriorum, 125, 126. In illâ venæsectio per se non indicatur, 126.

D.

DARTRES quid, 295. Vide *Herpes*. Decolorationes cutis quomodo fiant, 88. Hærum causæ, *ibid.*

Delphinium laudatum in curatione pedicularis morbi, 580.

- Dentes* hebescent & alterantur prægnantibus & puerperis, 61.
Dentitio tota nervea est, 271.
Dentitionis laboriosæ effectus, 272.
 — *Varia* tormenta igni silvestri fomitem præbent, 411.
 — *Mala* frequentiora in tenerrimæ fortis infantibus, aut in opulentiorum filiis, 437.
Desault antimonii virtutem diaphoreticam observavit, 206.
Descemet D. M. P. vasa in epidermide demonstravit, 4. Reticularem textum in cute stupendis injectionibus prosecutus est, 6. Cutis fabricam demonstravit, 18.
Diaphoretica junguntur absorbentibus in crustarum infantum curatione, 120.
Diarrhæa papularum sæpè vices gerit, 214. Competit magis quàm perspiratio in frigidis regionibus, 258. Salutaris in infantibus sæpè maculas in facie abstulit, 411.
Diemerbroeckius plurima refert exempla de crassitie cuti inductâ, 490.
Diluentia quænam optima, 502. Egent arte moderatrice, *ibid.*
Districhiasis quid, 619.
Diæta ad vegetalem accedens primas partes obtinet in lepræ Græcorum curatione, 371.
Diæta lactea quandò proficua in morborum cutaneorum curatione, 147. Quandò nociva, *ibid.* Imperanda sub finem curationis crassitie cutis, 493.
Dolores capitis vehementissimi canitiem accersunt, 601. Exemplum in feminâ juveniculâ, *ibid.*
Dracunculi quid, 586. Quâ in regione frequentiores, *ibid.* Galeno cogniti, *ibid.* An sint vermes, 587. Horum descriptio, *ibid.* Ex animalium numero eximuntur à Sorano, *ibid.* Horum natura non eadem apud auctores, *ibid.* Partum & sanationem accelerat aeris indoles, 590. Circâ horum generationem differentie, *ibid.* Polyporum naturam obtinere videntur, *ibid.*
 — *Duplex* species juxta Aetium, 586.

E

- E**CTROPIUM quid, 623. Causæ, *ibid.* Effectus, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Electrici fluidi in cutem efficacia, 37. Effectus, *ibid.*
Electricæ scintillæ quo in casu proficue, 109.
Elephantiacum virus quid contagiosum est,

380. Adipem cellularem potissimum occupat, 381.
Elephantiasis quid, 376. Undè nomen, *ibid.* Varia hujus nomina, *ibid.* & 379. Quibus communis, 34. A Galeno nunquam observata fuit, 362. In Italiâ ignota, si fides sit Galeno, *ibid.* In hanc irrepsit ætate Pompeii magni, teste Plinio, *ibid.* Græcorum, Arabum lepra, 363. Est morbus Ægypto inquilinus, 376. Hujus nulla extat descriptio accurata antè Aetii tempora, *ibid.* Hujus symptomata in principio morbi, *ibid.* In incremento, 377. In apice, *ibid.* Apud Avicennam est morbus pedum varicosus, 378. Exquisita rarò apud nos observatur, 379. Hujus causæ procathartica, 380. Elephantiasim promovere valet phocarum usus, 381. Elephantiasis oritur ab usu carniū sale & fumo induratarum, 41. Juxta auctorem, ab adipis & limphæ unitorum vitiis, 381. Diagnosin, 382. Discrepat ab herpetibus, *ibid.* Cum vitilagine confundi non debet, 383. Nihil habet scirrhusi, nec delet organorum structuram, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Retropulsio mortem inducit subitam, *ibid.* Curatio ab Aræteo, *ibid.* A Celso, 384. Ab Archigene, *ibid.* Ab Oribasio, 385. Quænam topica adhibere veteres, *ibid.* Curationem non meliorem edocent Arabes, *ibid.* Quamnam adhibebat Avicennas, 386. A Græcis adhibita in tribus consistit, *ibid.* Ab Arabibus adhibita non discrepat à Græcorum curatione, *ibid.* Curatio à Raimundo delineata, 387. Curationis in principio cathartica, aut emetica vehementiora rejicit auctor, *ibid.* Elephantiasim curatam solo usu & esu cucumerum refert Heurnius, *ibid.* Exasperari ab hydrargirii usu pronuntiaverunt Astruc & Huxham, *ibid.* Nunquam se vidisse fatetur auctor, 388.
Elephantiasis Arabum inter morbos varicosos recensendus est, 663. Quid sit, 664. Quibusnam magis sit familiaris, 665, 666. Observata ab auctore in delicatâ moniali, *ibid.* Symptomata, *ibid.* Est acuta in cute pedum & crurum crassities, *ibid.* Causæ, *ibid.* Diagnosin, 667. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Epidermis tertia & intima cutis pars alias partes involvit, 3. Hujus fabrica, 4. Duas lamellas numerat Riolanus, *ibid.* Quasi vernice obducta videtur, *ibid.* Cutis foraminula sequitur, *ibid.* Facile reparabilis, 6. Putrescente cute manet incorrupta, *ibid.* Levissimis

manet incorrupta, *ibid.* Levissimis admodum vinculis cuti nequitur, *ibid.*

Emplastra oleosa morbis cutaneis ansam præbere possunt, 68.

Emplastra ex plumbo confecta repudianda sunt in favorum curatione, 441.

Empyrica remedia nihil possunt in curatione morborum cutaneorum à lacte, 288.

Emulsiones conducunt infantibus crustâ lactea laborantibus, 448.

Epinyctides quid, 263. Noctu tantum sæviunt, 264.

Epinyctis idem est ac sera noctis, sera nocturna, 264. Hanc nunquam se vidisse fatetur auctor, *ibid.* Pustulas affines observavit, *ibid.* Harum descriptio, *ibid.* Curatio ad normam veterum, *ibid.* Hanc ut simplicempustulam tractavit Celsus, 265. Causæ, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Maximum hic usum sibi vindicant balnea, 266. Curationi finem imponit diæta lactea, *ibid.*

Eruptiones quænam criticæ, quænam non, 168. Non criticæ à triplici pendent origine, *ibid.* Quænam salutare esse possunt, 169. Quænam nocent, 171. Exanthematosa, autumnales & vernaes nihil ad salutem conferunt, *ibid.* Dantur quæ morbum immutant, sed non sublevant, *ibid.*

ErUCA Pini quid, 555. Inter venena lege prohibita habebatur, *ibid.* Erucarum halitûs actio, *ibid.*

Erysipelas quid, 179. Quibus maximè peculiare, 193. Sero multum diffuit in infantibus, *ibid.* Verè morbus cutis est, *ibid.* Vultui maximè familiare, 631. Sæpè criticum est in morbis acutis, 179. Symptomaticum solvitur sæpè in phlyctænas, *ibid.* Nascitur sæpè ab œdemate calido phlyctænofo, *ibid.* Causa frequentior quænam, 180. Inter ferrosos morbos recensendum est, *ibid.* Mitescit tantum peractâ coctione, 181. Vel universale est, vel partes quasdam tantum afficit, 180. Universalis symptomata, *ibid.* Localis symptomata, 183. Hujus causæ, *ibid.* Non raro sine febre apparet, 184. Arthritidis locum coepit, *ibid.* Miræ dantur diversitates, *ibid.* Quænam præcipuæ, *ibid.* *Erysipelas* quando non criticum, 181. Pessimum quodnam, *ibid.*

Erysipelas per se quid, 191. Tres dantur species, *ibid.* Vel fixum est, vel ab unâ parte ad aliam defertur, vel per intervalla recrudescit, 192. Fixum ab antiquis notum, *ibid.* Descriptio, diagnosi, prognosis, *ibid.* Causæ, 193. Externæ, vel internæ, *ibid.*

Internæ quænam, 194. Externæ, *ibid.* Secunda species quænam, *ibid.* Hujus descriptio, *ibid.* Ab igne sacro vix differre videtur, 195. Quibusnam familiare, *ibid.* Tertia species quænam, *ibid.* Periodica est, vel erratica, *ibid.* Periodici descriptio, *ibid.* Causæ, 196. Erratici causæ, *ibid.* *Erysipelatis* cujuscumque historia, *ibid.* Efficiens causa pendet à suppressâ perspiratione, 204. Causarum quatuor recensentur classes, 197. Diagnôsis facilis, 196. *Erysipelatis* primæ classis diagnosi, 199. Secundæ, 200. Tertiæ, *ibid.* Quarta periculi plena est, *ibid.* Prognosis, 201. Periculum in delitescentiâ positum est, 210. *Erysipelas* in anginâ, aut fallâ pleuritide salutiferum, 170. Productum ab erucâ, 513.

Erysipelatis in genere curatio, 201. Tria distinguenda tempora, *ibid.* Primo in tempore quid agendum, 202. Quousque venæsectio protrahenda, 203. *Erysipelati* sæpè nocet, quo in casu, *ibid.* Diæta quænam conveniat, *ibid.* Principem sibi locum vindicat balneorum usus, 205. Secundo in tempore adhibentur attenuantia mixta catharticis & resinosis solventibus potentissimis, 206. *Erysipelatis* curationis sub finem prima coctionum cura habenda est, 205. Abstinentum à vino, 207. *Erysipelati* sanato tussis quandoquæ succedit, 405. *Erysipelas* ad extra bonum quo in casu, 210. Compositum quid, *ibid.* *Erysipelatis* catharralis curatio, — 205. Phlegmonodei nomine quid intelligatur, 416. A quânam oriatur causâ, 185. Variæ sunt hujus formæ, — *ibid.* Rheumatici curatio, 206.

Erysipelata promoventur vigiliis, 44. Pubertatis tempore frequentia, 124. Horum curatio, *ibid.*

Erysipelatosi morbi leviores quænam, 182. Causæ, *ibid.*

Escharæ generatio, 8.

Effere quid, 351.

Eunuchi barbam non obtinent, 13. Non calvescant, *ibid.* Toto corpore glabri sunt, 599.

Exanthemata in corpore cutis nascentia quid, 527. Illorum causæ, *ibid.* Diagnôsis, 528.

Exercitium multum valet in *erysipelatis* curatione, 205. In curatione pustularum, 261. Leve utile in curatione morborum cutaneorum in infantibus, 122. Durum vitandum in verrucarum curatione, 145. Nimium post assumpta alimenta sudores concitat acres, & crudos, 43. *Erysipelata*, phlegmones producit, 48.

Excreſcentiæ quid, 520. *Excreſcentias* cornua æmulantes vidit auctor, *ibid.* Varia eſt illarum natura, *ibid.* Duplicis ſunt generis, *ibid.* Prima claffis ab origine trahit natalia, *ibid.* Curatu difficiles ſunt, *ibid.* Claffis ſecunda, cute jam firmâ, ipſam deformat, 521. Triplex horum ſpecies, una verrucoſa, altera calloſa, tertia ab oſſibus proſecta, *ibid.* Curatio, 523. Structura ipſa deſtruenda, *ibid.*
 — Calloſæ quid, 521. Curatio, *ibid.*
 — Oſſeæ quid, 522. Curatio, 523.

F

F *ABARUM* decoctum famoſum inter reſolventia, 646.
Facies hominum differt ratione ſexûs, 630. Contracta ſenibus meditabundis peculiaris, 494. Nitida ſervatur clyſteribus, 48.
Favi quid ſint, 435. Effectus, 438. Illorum ſtadium deſignare difficillimum, *ibid.*
Febres eruptoriæ putridæ quibuſnam in locis familiares, 174. Hungariæ quænam ſint, 173.
Febris rubra, ſeu ſcarlatina quid, 171. Quoſnam afficiat præcipuè, *ibid.* Hujus ſymptomata, 172. Vix aliquod malum inferit, niſi reſlua ſit, 63.
 — Sudatoria Britannorum quid, 173.
Feminea genitalia humorem herpeticum abundè imbibunt & excipiunt, 301.
Femina poſt eruptionem menſtruorum perfectam minùs obnoxia tumoribus cutis inflammatoriis, 105. Menſibus graviditatis & poſt puerperium ingentes experiuntur alterationes, 281. Per longam annorum ſeriem auribus ſuppurantibus obnoxia, 457.
Fernelius impetiginem, pruriginem, pſoram, & lepram velut ejuſdem mali quatuor gradus numerat, 366.
Ficus quid, 86. Vix à furunculo differt, 428.
Fici ſebum non fundunt, 433. Pilos funditis excidunt, *ibid.* In quo à meliceride differunt, 434. Capillorum bulbos occupant, *ibid.* Ficorum nomine marifcas, ſeu ulcera in pudendo intellexit Goræus, 427. Curatio omnium ſimpliciſſima, 428.
Ficoſus affectus quid ſit, 426. Tres hujus mali ſpecies diſtinguit Celfus, *ibid.* Cauſæ, 427. Hunc mento ſolo adſcribit Galenus, 434. Ante barbæ eruptionem non apparet, *ibid.* Ad axillas, inguina, dorſum etiam obſervatur, 428.
Fil-faint-Fiacre quid, 546.

Flagrorum efficacia ad lentæ extimulationem libidinis, 28.
Nicolaus Florentinus tres gradus guttæ roſeæ diſtinxit, 640.
Fluxus olens repulſus à vultu aſthmaticos procreavit inſultus, 457.
Fomenta ſedantia atque laxantia ſola adhibenda ſunt in herpetis miliaris curatione, 345.
Formicæ acidum volatile fortiter ſpirant, 554. Hujus effectus, *ibid.* Curantur poſcâ, *ibid.*
Fotus aromatici fugiendi in curatione craſſitie cutis, 492.
Fricſio ſicca capitis conducit in curatione cruſtarum lactearum, 447.
Fricſiones ſiccæ vitandæ ſunt in verrucarum curatione, 545. Leves conducunt in curatione craſſitie cutis, 492.
Frigus humidum non omni vacat ad cutem impetu, 33. Morborum cutaneorum generationi maximè oppoſitum, *ibid.*
 — Acerrimum eryſipelata & puſtulas in gangrænâ degeneres producit, 36, 510. Senſum peſſumdat, *ibid.* Craſſitie cutis inducendæ aptiſſimum, 489. Frigoris in cutem actio diverſa eſt pro diverſitate cutis, 508. A quo pendeat, 509. Effectus in cutem, *ibid.* Hujus actio mechanica vel ſubita eſt, vel longa, *ibid.* Vividiſſimi actio in cutem, 510. Quænam indè ſymptomata, *ibid.* Exanthemata producere poteſt, 528. Frigoris mediocris curatio, 511. Vividiſſimi, *ibid.*
Fruſtūm horæorum ſucci ſaponacei laudantur in eryſipelatis curatione, 203.
Fruſtum carioſum, gallicè *ergoté*, gangrænâ inducit, 37.
Fucus maritimus laudatus in curatione tabis glandularis, 653.
Fucus ſaturninus craſſitiem inducit cuti, 488.
Furfur non una eademque res eſt, 94. Plurima dantur genera, *ib.* Vel merè ſymptoma eſt, vel morbus verè depuratorius, 95. Cauſæ, 96. Quibuſnam potiſſimum immineat, *ibid.*
Furfura quid ſint, 497, 500. Cauſæ, *ibid.* Hiſ nulla competit ſingularis curatio, 501. Nihil aliud poſtulant præter humectantis regiminis auxilia, *ibid.*
Furfuracea materies undenam tantâ copiâ erumpat, 94.
Furfuraceæ eruptiones inter chronicos cutis affectus numerantur, 93.
Furunculus, quid ſit, 416. Duplex hujus ſpecies, *ibid.* Diſtinguitur à bubonibus, *ibid.* In quo differat à phymate & phygethlo, 417. Hujus deſcriptio, 418. Herpetibus ferè ſanatis ſuccedit, 419, 421. Quid agen-

dum in hoc casu, *ibid.* Nec minus etiam aliis cutaneis morbis, *ibid.* Hujus causa quadruplex, *ibid.* Furunculis quænam competat diæta, 421. Furunculi juvenibus magis peculiæres sunt, 422. Sæpè pro symptomate morborum habentur, *ibid.* Aliquando more criseos erumpunt, *ibid.* Curationis duplex via: alia palliativa, alia curativa, 420. Furunculi dantur aliquando venerei, 422. Horum diagnosi, *ibid.* Scorbutici, *ibid.* Horum diagnosi, *ibid.*

Fœtus intra alvum maternum idæas captare non potest, 548. Nullam à matre idæam mutuatur, *ibid.* Fœtibus nulla à matre nisi per humores datur communicatio, *ibid.*

G

GALENUS de herpetum curatione plenius differuit, 318. In hac adstringentia commendavit, *ibid.* Sub ignis sacri nomine descripsit unum ex herpeticis affectibus, 295. Gangræna in sanguine quid sit, 51. Gangræna diuturnæ exemplum, 189. Gangræna herpetica quid, 306. Gangræna à frigore curatio, 511. Gangræna orta à subitâ tinæ repercussione, 476. Girardus, Medicus Marjuliensis, de tumoribus doctè egit, 86. Glabrities vitiliginosa inter pessima cutis vitia habetur, 93. Glandulæ sebaceæ reperiuntur plurimæ ad palpebras, 19. — Lymphaticæ obstructæ mercurialibus sanantur, 62. Glandularum tumor sæpè tollitur aurium supuratione, 456. — Tumefactio in pueris eruptiones denuntiat, 628. Gorræus per ficus intellexit mariscas in pudendis, 427. Grando palpebrarum quid, 625. Hujus curatio, *ibid.* Gummi nihil aliud sunt quàm melicerides venerei, 435. Gutta-Rosea quid, 640. Hujus tres gradus, *ibid.* Descriptio, 641. Symptomata, *ibid.* Quasnam occupet partes, *ibid.* Hujus natura omnino varicosa est, 642. Prognosis, *ibid.* Curatio, 643. Sanata ab hirudinibus, *ibid.* Huic prosunt venæ-sectiones, *ibid.* Gutta-roseæ causæ, 646.

H

HALES demonstravit cutem inhalationi perpetuæ patere, 480.

Hameck confectio, adversus scabiosos morbos famosa, 234.

Harris commendat anti-acida alkalina & præcipuè absorbentia in curatione morborum puerorum, 439.

Hederæ arboreæ folia laudantur in curatione favorum, 441.

Helleborus ab antiquis in usum vocatus in curatione herpetum, 335. Duplex est, *ibid.* Utriusque usus à Paulo commendatur etiam externè in curatione lepræ Græcorum, 367.

Helleborus niger optimè solvit concreta lymphatica, 473. Laudatur in curatione tinæ, *ibid.* Hujus succo tela inficiebant Galli veteres, 556.

Helleborismus præstat aliis remediis in curatione lepræ Græcorum, 370. Hunc supplere possunt resine purgantes, *ibid.*

Helmontius criminatur Medicos Galenicos, 154.

Henricus quartus barbæ & capillorum partem in canitiem subitò conversam ostentabat, 602.

Herbæ molliores mucilagineo succo turgescens laudantur in lichenum curatione, 249.

Herpes quid, 97, 294. Hujus duplex est species, 98. Descriptio, 294, 295. Descriptio ex Fernelio, 297. In genere refertur ad erysipelas, ab eo tamen multum differt, 297. Sæpè nihil aliud est quàm excretio præternaturalis causæ cujusvis, 150. Quo tempore natus credebatur à Romanis, 295.

— Erodens quid, 296.

— *torquatus* quid, 99.

— Farinosus quid, 98, 316. Porriginis speciem constituit, 98.

— Miliaris quid, 98, 296. Ad erysipelas referri potest, 99. Hujus descriptio, 305. Phænomena, 304, 305, 306. Non differt ab illo morbo quem Chilperici tempore erupisse notat Gregorius Turonensis, 305. In quo differt à phlyctænâ & erysipelate, *ibid.* Ab herpetibus, *ibid.* Acutos potius in invasione morbos imitatur quàm longos, quandonam oriatur, 53. Est quasi impetus veneni herpetici inflammatorius, 307. Quibus potissimum imminet, 99. Hujus diagnosi, *ibid.* Prognosis, *ibid.* & 306. Terminum definire impossibile est, 306. Acutior est, 316. Sæpè transit in herpetem simplicem, 307. Curatio, 345. Ad illam nulla pertinet topicorum administratio, *ibid.*

Herpes phagædenicus quid, 297, 347. Hujus symptomata, *ibid.* Curatio, 348. Mollissima tantum & actu frigida fomenta postulat,

ibid. Sanatus victu duriori instituto, 327.
Herpes phlyctænosus quid, 308, 347. Hujus phænomena, 309. Omnes corporis partes impetit, *ibid.* Quasnam potius invadat, *ibid.* Tardius exasperatur, *ibid.*
 — Proserpens quid, 346. Quid ipsi proprium, *ibid.* Erraticus est, vel periodicus, 347. Curatio, *ibid.* Duplex est, *ibid.*
 — Rodens, gallicè *dartre vive*, quid, 307. Huic formicæ nomen inditum, *ibid.* Hujus descriptio, *ibid.* Phænomena, *ibid.* In quo differat à miliari, 308. A phagædenico, *ibid.* Frequentius faciem deturpat, 308. Malum est contagiosum, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
 — Simplex quid, 98. Hujus causæ, *ibid.* Diagnofis, *ibid.* Prognofis, *ibid.*
Herpetes Antiquis minus noti cur, 295. Vix experti fuerunt veteres Romani, 312.
Herpetum duæ tantum species ab Avicennâ & Rhase numerantur, 296. Duas species recensēbat Paulus Ægineta, *ibid.* Tria genera numerata sunt à Galeno, *ibid.* Duas species recensēbat Celsus, simplicem unam, ferinam alteram, *ibid.* *Herpetum* sub papularum nomine mentionem fecit Celsus, *ibid.*
Herpetes, simul & lichenes confudit Mercurialis, 321. — A phagædenâ distingui vult Galenus, 310. — Quidam dantur gentilitii qui extus nunquam sæviunt, 311. Pendentne à lue venereâ, aut à scorbuto, 343. Quibusnam signis à scorbuto distinguantur, 344, 345. Dantur scorbutici, 344. In genere quomodo distinguantur ab herpetibus venereis, *ibid.*
Herpetes inter & luem veneream daturne lues aliqua intermedia, 344.
 — Ab arthritide nati, 303. *Herpetes* morbi quamdam profapiam constituunt, 304. Horum variæ species inter se differunt, 316.
 — Caraibum cujusnam indolis sint, 368.
 — Dantur nullius momenti quinam, 150. Origo juxta veteres, 297. An à bile, an à pituitâ, 298.
Herpetes à pituitâ bili commixtâ pendere pronuntiat Galenus, 115.
 — Morborum ab impeditâ perspiratione fata sequuntur, 299. Causa est quid extraneum & excrementitium, 322. Causarum quatuor capita recensenda sunt, 312, 313. Promoveantur vigiliis, 44. *Herpetum* ad cutem phænomena seu diagnofis, 399. Odorem fracidum emittunt, 315. — Certis tempestatibus oriuntur, 299. Quibusnam, *ibid.* Quibusnam horis pruriunt præ-

cipue, *ibid.* Emicant præcipue in duobus vitæ periodis, 313. Quænam sint, *ibid.* Pubertatis tempore apparent sæpius, 125. Horum causæ, *ibid.* Quomodo tunc currentur, *ibid.* Senectutis tempore ingruunt maximè, 300. Erumpunt quandoque post assumpta acia medicamenta, 39. Sæviores ætate fervente, *ibid.* Erumpunt sæpè apparentibus ultimis dentibus molaribus, 158. Menstruorum cessationis tempore, 51. Herpetibus laborare mulieribus gravidis familiare est, 303. Sub ultimis gestationis mensibus ad morbos cutaneos à lacte referuntur, 285. Sæpè nascuntur post variolas & quidem insitas, 64. *Herpetum* non eadem prognofis, 300. Non finis unus, *ibid.* Rarè juventuti noxii sunt, *ibid.* Sæpè vices rheumatismorum gesserunt, 303. — Sæpè obstructions generant, 308. Exemplum in feminâ nobilissimâ, *ibid.* Sæpè in suppurationem vertuntur, 320. Minus rebelles, si cum phymatibus & furunculis apparent, 421.

Herpetum curatio inter difficilia artis opera recensetur, 316. Cautelis opus est, 317. Quænam adhibenda, 332. Curandi methodus apud Græcos quænam, 318. Herpetibus eandem curationem quam cæteris morbis cutaneis ordinavit Hoffmannus, 321. A veterum curatione vix dissentit Turnerus, 321. *Herpetum* fomitem per urinæ vias amandare non tutum, 333. Sudoriferis melius fidendum per æstatem, 337. Cauterium quandò inutile, 319. Cathartica methodus hieme magis proficua est, 337.

Herpetum sanationi omnimodæ confidere non tutum, 310. Vix aliquod lumen suppeditant Græci & Arabes, 317. *Herpetum* destructioni per suppurationem fides non adhibenda, 320. *Herpetes* sanati ab emplastro vesicante, 319, 320. *Herpetum* curatoriam methodum fusiùs enodare aggreditur auctor, 322. Diversæ species diversam requirunt methodum, 347. Hæc tribus constat temporibus, 322, 323, 389. In primo quid agendum, 323. Ferè semper incipiendum à venæ-sectione, *ibid.* Quodnam vitæ regimen, *ibid.* *Herpetes* recentes, aut contagio contracti faciliè sanantur, 326. Augmentum in principio curationis non malum, 327. Nullum datur medicamentum specificum, *ibid.* Mercurius duplici sub formâ adhibetur, 328. Maximè conferunt pilulæ dictæ de Belloste, *ibid.* *Herpetes* videntur quandoque mercurii vim fallere, 279.

Sanati magno phlyctænarum numero, 255. Solo lactis asinini usu, 150. Aquæ potu solo, 40. Dantur catharrorum ope sanandi, 151.

Herpetes phagædenici multum analogiæ servant cum variis leprarum speciebus, 310. Horum natura est ut fluant perpetuò, 311. Dantur volatiles per contagium contrahendi, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Horum fluxus non cohibendus, *ibid.*

Herpetica vestigia post sanatum scorbutum, 314. Post scrophulas, *ibid.*

Herpeticam indolem lymphæ inferre valet perspiratio vitiosa & depravata, 314.

Herpetici dantur morbi qui ad cutem nihil demonstrant, 302.

Herpeticorum sanguis quisnam sit, 315.

Herpeticum virus sæpè coctionem accipit & vertitur in pus, 435. Præcipuè meliceridis causa, *ibid.*

Herpeticæ lymphæ inest rancedo quædam, 316.

Herpeticus humor nullo se indicio finit comprehendendi in secundo cadavere, 304.

Herpetum non depuratoriorum indoles, 149. Hyeme aliquandò tantum sæviunt, *ibid.* Causæ, 150. Diagnoses, *ibid.* Curatio, *ibid.* Instituenda pro causarum varietate, 150.

Hildanus suadet ut corpora frigore correpta crustâ tegantur glaciali, 511. Puellam cornutam descripsit, 516.

Hippocrates loquitur de herpetibus tanquam de leviori & depuratorio genere exanthematum, 295. De lichenibus, lepris & vitiliginibus egit summariè, 361. De aurium fluxione tanquam de crisi locutus est, 455.

Hirudo quid, 565. An ipsi sit necessaria sanguinis usura, *ibid.* Hujus actio in cutem, *ib.*

Hirudines omnes non æquali sugendi potestate donantur, 565. Voratas tanquam gravissimum malum memorant antiqui, 565. Horum suctionis phænomena, *ibid.* Applicationem in tineæ curatione suadet Rudius, 470. Ad nares applicatæ guttam roseam sanavere, 643. Ad nasi latera proficua in rubore nasi, 648.

Historia D. de Fortine cui cornu resectum fuerat, 516.

— *Pastoris Sancti Landerici*, 10. — *Feminæ* morbosâ donatæ cute, 512, 513. Huic balnea dolores concitarunt, *ibid.*

Hollerius applicato vesicante emplastro herpetem sanavit, 319, 320.

Hordeolum palpebrarum quid, 625. Hujus curatio, *ibid.*

Humiditas in aëre calido pessimis morbis inferendis conferre valet, 68. Aphas, febres, scorbutum infert, 34.

Humiditas aurium præternaturalis quid, 649. Duplici in casu potissimum locum habet, *ibid.* Causæ, *ibid.* Diagnoses, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Humiditas frigida ad scabiei generationem confert, 229.

— *Narium* præternaturalis quid, 648.

Humer lymphaticus terram absorbentem continet, 437.

Humorum excernendorum retentio cutem quam maximè afficit, 46. Duplex est, *ibid.* Vel subita, vel sensim inducta, *ibid.*

Hydroa vix aliquod malum infligunt nisi refluxa, 63.

Hæmorroides quid, 48. Harum non simplex intuitus, *ibid.* Simples sunt, vel à vitio aliquo pendent, 49. Idiopathiæ, vel symptomatiæ, *ibid.* Potentissima naturæ emuntoria, 50. Arthritiæ, *ibid.* Herpetiæ, erysipelatosæ, *ibid.*

— Ab herpetibus retentis pendentes morborum cutaneorum causa ferax, 303. Pendentes à plethora genuinâ cuti non minimam inferunt labem, 49. Suppressæ lethargum, morbos veterinosos, apoplexiam sæpè producant, 49.

I

JACOBUS, Rex Angliæ, districti ferri aciem ferre non poterat antè oculos, 548.

Jalappa bilem movet eximiè, 155.

Ichneumones quomodo nascantur, 568.

Ichthyocolla dat juscula haud parvi momenti, 326.

Ignis Persicus Avicennæ quid sit, 412. Duas species distinxit Avicennas, *ibid.* Malum apud nos rarum, 413. Exemplum, *ibid.* Diagnoses facilis, 414. Prognosis non prompta, *ibid.* Undè deducatur, *ibid.* In phlegmonem sæpè convertitur, 413. Curatio promptior atque facilius curatione prunæ, *ibid.* Eadem ac erysipelatis, 414.

Ignis sacer quid, 401. Est erysipelas chronicum, *ibid.* Vix ab eo differt, *ibid.* Duæ dantur species, *ibid.* Prior species phlyctænas producit, posterior lemas & crustulas, *ibid.* Diarrhæa levi fluente conticescit, 402. Hujus symptomata, *ibid.* Causæ, *ibid.* 404. An à fermento producat, *ibid.* Sæpè aliquid habet herpetici, 408. Hujus loco sæpè pruritus scenam occupat, 403. Scor-

- buticæ, venereæ indolis aliquandò particeps est, 404. Semper sævus est, 403. Prognosis non simplex est, *ibid.* Undè periculum, *ibid.* Superveniens asthma humorale solvit, 404. Fluoris albi vices gerit, 405. Curatio duplex est, 406. Eadem ac erysipelatis, *ibid.* Methodus multiplex, *ibid.* Quamnam sequendam esse indicant phænomena, *ibid.* Venæ sectio primas partes tenet, 406. Diluentia postea veniunt, *ibid.* Refrigerantia & repellentia non conveniunt, *ibid.* Astringentia & pingua abigenda sunt, 407. Cauteriorum usus est maximi momenti, *ibid.* Præstant vesicantia ex cantharidibus, *ibid.* Aliquid adhuc præferendum habet thimeleæ corticis usus, *ibid.* Sæpè profunt aperientia, 408. Causæ studendum, *ibid.* Ut præcavetur recidiva monitorem se præbeat Medicus, *ibid.*
- Ignis Silvestris* seu volatilis infantum quid sit, 408. Solo attactu diffunditur, 409. Dividitur in siccum & humidum, *ibid.* Phænomena, *ibid.* Quo tempore apparet, *ibid.* Quasnam occupat partes, *ibid.* Est morbus puerilis, 410. Parcius erumpit ætate, *ibid.* Ferocius sævit hyeme, *ibid.* Quo in loco deponatur, *ibid.* Causa est excrementum malè coctum, acre humoris mucosi, *ibid.* Diagnosin facili, *ibid.* Prognosis simplex, *ibid.* Inter levia symptomata erysipelatis numerari debet, *ibid.* Curatio, *ibid.* Sanatur sæpè solâ patientiâ, *ibid.* Per topica non tentanda est, 411. Præcipua pars curationis consistit in eo ut alvus servetur libera, *ibid.* Nutrix immutari debet, 412. Diætâ tenuis imperanda, *ibid.* Ex farinosis benè fermentatis, *ibid.* Recidiva præcavetur antimonialium sulphureorum usu, 412. Cutis munditie, *ibid.*
- Illinitiones* ex veratro factæ laudantur in curatione pedicularis morbi, 580.
- Impetigo* inter criticos affectus numerari potest, 95. Undenam, *ibid.* Quid sit, 348. Pro deformitate potius quàm pro morbo habebatur, *ibid.* Juxta Plinium videtur significasse genus mali, non speciem, *ibid.* Hujus quatuor species recenset Celsus, 349. Curatio eadem est ac herpetum, 350.
- Inertia* cuti maximè proficua, 43.
- Infans* totus acidum spirat, 271. Rarò aliquo vitio imbutus exit ab utero materno, *ibid.*
- Infantibus* deest vis phlogistica naturam concitans, 272. Quibus alvus fluxa, cutis nitet, 278.
- Infantile corpus* humore lymphatico maximè scatet, 436.
- Inflatio* labiorum quibusnam præcipuè accidat, 650. Causæ, *ibid.* Diagnosin, 651. Prognosis, *ibid.* Curatio, 652. Inflationis labiorum morbosæ historia, *ibid.*
- Infusa* calida vitanda maximè in organorum debilitate, 515.
- Ingrassias* narrat virginem cornutam à se fuisse sanatam, 516.
- Inguina* humorem fetidum emittunt, 19.
- Insaniam* immedicabilem succedere tineæ vidit auctor, 467.
- Insectum* solitarium rarò ingens nocumentum affert machinæ, 572. Insecti cujusdam singularis exemplum, 571.
- Insectulum* in meridionalibus oris Galliæ nostræ peculiare, *ibid.*
- Insecta* in infantibus prosperè excluduntur, 54. Morborum cutaneorum causa esse possunt, 69. Duo præcipua genera sunt distinguenda, *ibid.*
- Insectorum* species quæ in ipsâ cute nascuntur pessima, 70. Quomodò noceant cuti, 99. Quibusnam regionibus magis familiaris, 100. Plurima dantur quæ eadem virtute ac cantharides pollent, 558.
- Insectorum* importunorum cuti species multiplex, 562. Effectus diversus in cutem illorum qui iis assueverunt, 568. Puncturæ curatio, 567.
- Insectis* magis scatent humidiores simul & exæstuentes oræ, 571.
- Insolatio* frequens cutis crassitie causa, 486. Phænomena in cute, *ibid.* Acrior phlyctænas producit, 632.
- Intertrigo* quid sit, 448. Hanc ambustis comparat Aetius, *ibid.* A recentioribus Medicis alio sensu accipitur quàm à veteribus, *ibid.* Quodnam hominum genus adoriatur, 446. Hujus phænomena, *ibid.* Effectus, *ibid.* Sæpè inter herpes numeratur, 450. Differt ab iis, 451. Non communicatur, 450. Diagnosin, *ibid.* Prognosis per se funesta nunquam esse potest, *ibid.* Nihil virulenti deponit, *ibid.* Tabem dorsalem aliquandò produxit in junioribus, *ibid.* Pro peculiari cutis in genitalibus morbo accipiendus est, 451. Juvenibus & veneri inhiantibus familiaris, senibus etiam competit, *ibid.* Feminas etiam adoriatur, *ibid.* Condimentis reviviscit, 452. Curatio, *ibid.* Consistit in diætâ diluente & antiphlogistica, *ibid.* Successus dantur exempla, *ibid.* Curatio plenaria duplex, altera topica, interna altera, 454.

Inunctiones mercuriales ad curationem morbi leprosi præferri videntur, 493.

Joubertus herpes solâ methodo vacuatoriâ tolli vult, 320.

Ira sæpè producit icterum, 44. Maculas sanguineas, *ibid.*

Iraii quid, 577.

Iris nostras in cauterium introducta febrem concitavit, 557.

Itinera commendantur sub finem curationis cutaneorum morborum depuratoriorum, 130.

Juscula ex ichthyocolle efficacia maximè, 326. Laudata in herpetum curatione, *ibid.* Eranis maximè laudata in herpetum curatione, 325. E testudinum carne confecta commendantur in herpetum curatione, *ibid.* 338. Viperina plantis aperientibus remixta palmam auferunt in intertriginum curatione, 454. Laudantur in tineæ curatione, 472. Ea rejicit auctor, *ibid.*

K

K A A U (Abraham) absorptionis stupendæ vim scrutatus est, 13. — Cutem exhalationi patere demonstravit, 480. Annotavit destructo textu cellulari cutem imperspirabilem esse, 7.

Kervæ quid, 577.

Kunkelii rotulæ famosæ ad herpes sanandos, 330.

— Maximè laudantur ab auctore, *ibid.*

L

L A B O R E S nimii præpostero tempore cutem juniorum deturpant, 43.

Labrofulcium quid, 650.

Lac est fluidum intermedium chylum inter & sanguinem, 60. Omnium humorum elementa continet, 281. Hujus indoles & natura, *ibid.*

Lac matris, vel nutricis morborum vehiculum, 61. *Lac* in acidum degener pruritus, pustulas, ulcuscula mucosa procreat, *ibid.* Mucum destruit & ossa emollit, *ibid.* Facillimè ad acidum vergit, 147. Quando tutò & cum levamine offertur, 148. Aperientibus mixtum sæpè proficuum, *ibid.* Exulare debet in cutaneis morbis infantum, *ibid.* In affectibus lacteis feminarum, *ibid.* Quomodò dandum, ut prodesse possit, 149. Inter tonica replentia numerari potest, 208. Multum prodest in erysipelatis cura-

tione, *ibid.* Quânam in specie, *ibid.* Scabiei curatione exactâ, 240. Sæpè rejiciendum in herpetum curatione, 323. Scopum non attingit, 325. In omnibus cutaneorum morborum curationibus celebre, 339. Cæteris præstat in intertriginum curatione, 454. Convenire potest sub finem curationis tineæ, 474.

Lac asinum plures per annos præscribendum est iis quibus cutis ægrotavit, 266. Sub finem herpetum curationis, 325. Palmam cæteris medicamentis præripit in curatione mali mortui, 400. Duplici vice vere & autumno usurpandum in intertriginum curatione, 454.

Lac caninum commendatum adversus trichiasim & madarosim, 622.

Lac caprinum ventriculo debilibus contulisse dicitur, 339.

Lac vaccinum non dandum ubi visceribus metuitur, 325. Non convenit in lactumine, 442.

Lactis vapor laudatus in curatione lentiginum, 528. Usus prodest sub finem affectuum crustosorum infantum, 280. In copiâ & impetu herpetum sævientium ferè pro inutili habendus est, 339.

Lactis tepidi vapor laudatus in verrucarum curatione, 544. Asinini laudes in herpetum curatione, 339. Usus quotannis præcibitur in curatione plantæ nocturnæ, 426.

Lacteus humor mulieribus gravidis & à partu nondum menstruatis & pueris proprius, 52.

Lactearum crustarum in curatione non præcipiter agendum, 447.

Lactucæ foliorum applicatio laudatur in favorum curatione, 441. In curatione crustarum lactearum, 447.

Lactumen quid sit, 441. — Refertur ad achores atque favos, 441. Hujus origo, *ibid.* Causæ, *ibid.* Velut gradus ad achores habetur, 442. Differt ab achoribus & in quo, 442. Curatio, *ibid.* Alia lactuminis species in puerperis lactentibus, aut nutricibus munere suo defunctis observanda, 443. Curatio, *ibid.*

Laxitas cutis constitutiva vitium est, 514. In quibusnam mulieribus reperiatur, *ibid.* Iis cutis glutinosa est, *ibid.* Veteribus incognita, *ibid.* Huic maximè obnoxii sunt Angli, 515. Hujus curatio, *ibid.* Antiscorbutica huic conferunt, *ibid.* Balnea frigida huic faciunt præcipuè, *ibid.* Diæta sicca multum prodest, *ibid.* Conferunt etiam suffumigia ex succino & plantis aromaticis, *ibid.*

Lebegue D. M. P. methodum sublimatum cor-

- rosivum exhibendi exposuit apud nos, 329.
- Lendes* fomitem reperiunt in crustis lacteis, 446.
- Lentigines, taches de rousseur*, quid, 535. Orta à fluidi electrici ictu, 37. Quomodo distinguantur ab ephelidibus, *ibid.* Quosnam adorianatur, 535. Harum color in senioribus & feminis, 537. Augetur fuso & pigmentis, *ibid.* Perstant in cadaveribus, 538. Causæ, *ibid.* A quo pendeant, *ibid.* A muco inspissato & concreto, 540. Diagnos, 537. Prognosis simplex, *ibid.* — Curatio impossibilis, 537. Si quæ sit, ex emollientibus repetenda, 538. Has ab interioribus esse adoriendas censet Avicennas, *ibid.*
- Leonidas* prodidit se pilos invenisse in cutaneo atheromate, 547.
- Lepian* quid sit, 393. Hujus descriptio, *ibid.* Phænomena, *ibid.* Triplex distinguitur species, *ibid.* Diagnos, 394. Curatio, 395.
- Lepra* quid sit juxta Hippocratem, 361. In genere squammas in cute concitat, 360.
- Lepræ* nomen famosum apud vetustissimorum populorum historias, 360. Datum fuit omnibus ferè morbis cutaneis, *ibid.* 364.
- Lepræ* mundatio Sacerdotibus commissa apud Judæos, 372. Duas species ad sensum Levitici distinguit Mead, 373.
- Lepram* oriri à moribus acari, seu insecti cuiusdam suspicatur Won-Linné, 374. Totius corporis cancerum vocat Avicennas, 379.
- Lepra* Arabum. Vide *Elephantiasm.*
- Lepra* Græcorum quid, 365. Desinitio, *ibid.* Differentiæ, *ibid.* Descriptio, *ibid.* & 366. Odor fracidus & sordibus familiaris, *ibid.* Phænomena, 367. Diagnos, *ibid.* Curatio juxta Græcos, *ibid.* & 369. Non aspicienda à venæ sectione, *ibid.* A diluentibus inchoanda, à catharticiis urgenda, perficienda martialibus, 370. Irrita absque diætâ ad vegetalem accedens, 371. Terminatur apud nos usu plumbatorum & saturninorum, *ibid.*
- Lepra* Judæorum quid, 370. Quibus in regionibus sævierit, *ibid.* An recensenda sit inter morbos cutaneos? 372. An plaga divina? *ibid.* Duæ species distinctæ in Levitico, *ibid.* Descriptio, *ibid.* Quatuor species admittit auctor, 373. Non multum abludit à vitilagine Celsi, *ibid.* Signa, *ibid.* Causæ, 374. A cæteris morbis distinguitur quòd & vestes & domos invadat, *ibid.*
- Lepra* Norwegorum quid, 375. Causæ, *ibid.* Toto cælo differt à Judæorum leprâ, *ibid.*
- Ex vermiculis oriendam esse asserit Martini, *ibid.* Hanc phocarum crassæ & indigestæ carnis usui tribuit Sporing, *ibid.*
- Leprosi* morbi quibusnam hominibus familiares, 358. Nunquam immaniter sæviunt in Europâ, 359. Videntur particulares calidioribus humidisque regionibus, 363.
- Leprosæ* squammæ in aquâ solutæ videntur aliquid olei ad superficiem emittere, 358.
- Lethargus* oritur à suppressis hæmorrhoidibus, 49.
- Le Roi* aquas thermales arte æmulatus est, 206.
- Leuce*, vide *vitiligo*, 351. Hujus descriptio apud scriptores tantum veteres reperitur, 355. Signa, *ibid.* Apud nos rara, *ibid.* Essentia in quo consistat, 338. Sub titulo varicis à Paulo & Aetio tractata fuit, 355. Profundior est & curatu difficilior, Celfo iudice, *ibid.* Phænomena pustularum, 357. Easdem causas agnoscit & eadem medicamenta ac lepra, *ibid.* Totius lymphæ molem vitiat, 338. Prognosis eadem ac lepræ, 360. Neglecta in lepram transit, *ibid.* Est morbus lepræ congener, sed levior, *ibid.* Curatio eadem ac elephantiasis, *ibid.*
- Lichenes* quid, 242. Nomen apud Hippocratem sumitur pro endemicâ cutis efflorescentiâ, *ibid.* Hos pro novo morbo habuit Plinius, 240. Confudit cum mentagrâ, *ibid.* Ad papulas refert Manardus, 243. Gallis dicuntur *dartres farineuses*, *ibid.* His tres competunt characteres, *ibid.* Triplex species, 244. Quartam speciem adjungit auctor, *ibid.* Exemplum in homine nobili, *ibid.* Causarum tria sunt genera, *ibid.* Tertiæ non diversa est natura, nisi quòd acrior sit causa, 246.
- Lichenes* dantur scrophulosi, 245. Occurrunt venerei, *ibid.*
- Lichenes* efficientis acris quænam natura, 245. Sæpè oriuntur in infantibus ad singulas dentitionis periodos, *ibid.* Quandoquæ subito oriuntur post haustos liquores spirituosos, 249. Aliquandò oculos & palpebras infestant, *ibid.* Quibusnam proprii, *ibid.* Diagnos, 246. Diagnos causæ, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Varia est, pro causæ ratione, *ibid.* Diuturnum malum sæpè constituunt, 247.
- Lichenum* species quælibet non faciliè & promptè tollitur, 247. Curatio varia instituenda pro variâ morbi specie, *ibid.* Diluens & emolliens sit, *ibid.* Medicina aquâ diluente præcipuè instituenda est, 248. Vitanda sunt exsiccantia

exsiccantia omnia, 248. Laudata fabarum aut lentium decocta, *ibid.* Præcipuum remedium à balneis repeti debet, 249. Ubi pervicaces sunt lichenes malum alterantibus fortioribus urgendum, *ibid.* Lichenum tertiæ speciei curatio, 250. *Lichenibus* curatis non ideo omnis cura Medicos effugit, *ibid.* Quid tunc agendum, *ibid.*

Lichenes venerei methodum abstrusorem exigunt, 251.

Lichenes excoriati nihil aliud sunt præter herpes fluentes, 318. *Lichenes* Romæ olim epidemici, 428.

Ligaturæ arctiores inter causas morborum cutaneorum numerandæ, 69.

Linneus lepram Finlandiæ & Bothniæ ad insectum peculiare refert, 364. Norvegorum lepram vermibus originem debere asserit, 375.

Lippitudo sicca & dura quid, 623.

Liquores fermentati interdicens infantibus & pueris, 440. Spirituosi faciem deturpant tumoribus rubicundis, 38.

Liquorum Americanorum usus quando proficiuus, 152. Quomodo agant, *ibid.*

Lixivium cinerum clavellatorum laudatur in tineæ curatione, 476.

Locustas escam hominibus præbere non mirum visum fuit D. Chambon, 175. Harum esus longævitati officit, 41. *Dracunculos* in cruribus producit, *ibid.* Familiaris Sancto Joanni Baptistæ, *ibid.*

Loricæ duriores morbis cutaneis ansam præbent, 69.

Ludolfus putat se vidisse imbres qui vestes putrefaciebant, 573.

Lues venerea apud Gallos erupit inter sordes vestium & victus defectum, 70. Solo exercitio sanata, 326. Aliquando evanescit si fides sit Doct. Sanchez, 614.

Lupi quid sint, 428. Difficillimè in bonam suppurationem vertuntur, 429. Difficilius adhuc ad perfectam deducuntur cicatricem, *ibid.* Aut scorbutici sunt, aut melancholici, *ibid.* Scorbutici pro criticis haberi non possunt, *ibid.* Melancholici, pro criticis haberi debent, *ibid.*

Luporum ulcerum exemplum in juvene, 429. Alterum exemplum, *ibid.* Exemplum in fœminâ vetulâ & menstruis planè carente, *ibid.* Curatio, 430. Interna & externa, *ibid.*

Lupuli radices usurpatæ in curatione plicæ Polonicæ, 617.

Lympha non unus & idem est humor, 52. Partim concrecibilis & coagulabilis, partim

inconcrecibilis, 53. Ingravescente ætate crassior mesenterio facilius insidias fruit quàm cuti, 56. Luem accipit præcipuè in herpetibus, 304. Quænam indè phænomena, *ibid.*

— Crassa, acris herpetum causa, 315.

M

MACATE quid, 71, 572. Effectus in corpore, *ibid.* Quomodo extrahendus, *ibid.*

Maceratio in aquâ calente cutis fabricam demonstrat, 9.

Maculæ in genere vel leves sunt, vel arctè adhærent, 88. Quo tempore erumpunt præcipuè, 89. Quibus regionibus maximè familiares, *ibid.* Harum divisio à colore desumpta, 90. Dantur nigrescentes, flavæ & albescentes, *ibid.* Nigrescentes quid significant, *ibid.* Quando fausto omine ad cutem apparent, 188. Sæpè diurnæ in senibus præsertim, 90. Flavescences fœminis magis familiares, 91. Quibusnam in partibus frequentius appareant, *ibid.* Oriuntur à bile retentâ, 51. Quid indicent, *ibid.* Duplex harum species, 91. Causæ, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Albæ non parvi sunt momenti, *ibid.* Quibusnam populis familiares, *ibid.* Harum causæ, *ibid.* Variæ dantur harum distinctiones, 92. Exortæ à fluidi electrici ictu, 37. In morbis acutis quomodo haberi debeant, 88. Initio morborum quid præfagiunt, *ibid.* Quænam non critica, 170. Quænam salutifera, *ibid.*

Maculæ ab aquis stygiis non avolant, nisi detrita epidermide, 530.

Maculæ à matre pendentes duplicis sunt generis, 549. Ab odio, ab amore oriuntur, *ibid.* A mercurio ortæ, 222.

Maculæ feminarum post partus repetitos quænam sint, 637. Tibias & crura afficientes quænam, 658. Curatio, *ibid.*

Maculæ biliosæ quomodo curentur, 221. Harum exemplum singulare, 90.

Maculæ depuratoriæ quid, 220. Duplicis sunt generis, aut chronicæ, aut redeuntes, *ibid.* Sanguineæ, biliosæ, *ibid.* Atrox pessimæ, *ibid.* Non unius sunt naturæ, 221. Biliosæ sunt vel acres, vel depuratoriæ, *ibid.* Diagnos, 222. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Maculæ gangrænosæ quando spem aliquam salutis relinquant, 174.

Maculæ indolentes quid, 530. Quotuplicis generis, 531.

Maculæ lentæ ortæ à valido purgante hausto, S s s s

531. Sæpè à primâ origine permanent, *ibid.* Quænam semper remaneant, *ibid.* Harum natura, *ibid.* Causæ, *ibid.* Diagnofis, 532. Prognofis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
- Maculæ melancholicæ* quænam sint, 90. Pro scorbuticis sæpius habitæ fuerunt, *ibid.* *Maculæ* dantur modò sopitæ, modò revivifcentes, 532. Diverfi sunt coloris, *ibid.* Pendent à causâ diversâ, *ibid.* Diagnofis, 533. Emicant præsertim in gravidis, *ibid.* *Macularum scorbuticarum* diagnofis, 89. In quo sensu pro crisi sint habendæ, 221. *Maculæ varicosæ* quid, 90.
- Maculæ vini* quid, 533. A nativitate ortum trahunt, *ibid.* Has ad tumores ablegat auctor, *ibid.* Varii sunt coloris, *ibid.* Non iis eadem forma, *ibid.* Vix ullis distinguuntur phœnomenis, 534. Minus vividæ in ritè menstruatis, *ibid.* In senioribus etiam, *ibid.* Curatio an tentanda, 534. An suppuratione partis, *ibid.* *Maculæ* quæ vultum senilem deturpant duplicis sunt generis, 636. Harum causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.*
- Macularum vultus* diagnofis, 637. Prognofis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
- Macularum à sole oriundarum* sedes, 504. Curatio, 506.
- Madarofis* quid, 620. Alopecie unam speciem constituit, 621. Hujus diagnofis, 620. Prognofis, 621. Curatio, *ibid.* Varia debet esse, *ibid.*
- Magnesia alba* inter absorbentia eminet, 440. Salinam simul & absorbentem habet virtutem, *ibid.*
- Malum mortuum* quid, 395. Hujus phœnomena, *ibid.* Sedes, 396. Duas species distinxit Astrucius, *ibid.* Diagnofis, 396. Curatio, *ibid.* Escharrotica admovenda, 397.
- Mamapian* quid sit, 393.
- Mammæ* menstruorum retentorum vitium accipiunt primæ, 50. Thoraci reddunt, *ibid.*
- Mania melancholica* sæpè herpetica est, 303.
- Mapyeri Guianensium* quid, 568
- Maringuins* quid, 212, 568.
- Martialia sulphurea* ultimam curationis partem implent in curatione lepræ Græcorum, 370.
- Martini Kelli* morbus, 357.
- Materia plantæ nocturnæ* causa pro critica haberi potest, 425.
- Massei*, Monspelienfis Medicus, auctori cognitam fecit lepram, dictam Yaws, 389.
- Mead* pronunciat vix aliquam dari phthisim quæ non sit scrophulosa, 57. Causam scabiei in verminosâ lue reponit, 230. Tinc-
- turam cantharidum in leprâ commendat, 333.
- Melancholiam* pessimam à scabie ortam pluries vidit auctor, 232.
- Melancholici humoris effectus* in cute, 490.
- Melas.* Vide *Vitiligo*.
- Medicamenta glutinosa* conveniunt in herpetum curatione, 326. Horum facultas demonstrata fuit in herpetum curatione, 326.
- Meliceris* quid sit, 85, 432. Hujus descriptio, *ibid.* Duas species distinguit Celsus, *ibid.* Differt à mentagrâ, 433.
- Meliceridem* cum mentagrâ non adeò immeritò confundit Plinius, 434. Quibusnam magis competit, 434. In infantibus etiam reperitur, *ibid.* Mentum cicatricibus deturpat, *ibid.* Sæpè nascitur à textus cellularis induratione, 47. Imprudentius extirpata phrenitidem intulit, 627. A variolis immunes præstat, 434. Curatio, 435. Vel topica est, vel interna, *ibid.* Causticum admovere prodest, *ibid.*
- Meliceris antiquorum* quid sit, 434. Causæ, *ib.*
- Melitagra* Galeni. Vide *Cerium*.
- Mentagra* Plinii quid, 307. Hanc non agnovit Astrucius, 409. Differt à meliceride, 433.
- Menstrua* sæpè vehunt acria & corpus iis repurgant, 50. Retenta sæpè nigredinem inducunt faciei, *ibid.*
- Menstruorum retentorum* theoria, 50. Dissimularam luem veneream aliquando produnt, *ibid.*
- Menstrui fluxûs* cessatio crassitiem cutis inducit, 490.
- Menstruis* deficientibus mulieres pilosæ evadunt, 13. Falsam barbam educunt, *ibid.* Sæpè oriuntur morbi cutanei, 71.
- Menstruatio* vel tardata, vel suppressa morborum cutaneorum causa ferax, 48.
- Menstruæ* vacuationes feminas liberant à pleurisque morbis cutaneis, 355.
- Mercurius* inter res solventia primum & principem locum obtinet, 160. Sobriè & prudenter admissus nocere non potest in herpetum curatione, 344. Peste pejus agit in vitiliginis curatione, 354. Præparatorii medicamenti titulum sibi vindicat in herpetum curatione, 335. Inunctus sanavit meretriculam porrigine laborantem, 462. An conducatur in crassitie cutis curatione, 493. Vermibus enecandis apissimus, sed non sine periculo, 573.
- Mercurii* inunctionum in phthiriasi periculum, 581. Dantur exempla, *ibid.*

- Mercurio* inest vis cognita vermes necandi, 585.
- Mercurii* usus in crassitie mucī sanandā, 143.
- Mercurius* dulcis quomodō exhibendus infantibus, 280.
- Mercurii* sublimati corrosivi solutio præcipuum obtinet locum inter diaphoretica remedia, 329. Sæpè contulit ad herpes sanandos, *ibid.* Dosi magis refractā quā in lue venereā, *ibid.* Quomodō adhiberi debeat, 329. Lenior solutio in lotionē adhibita & cum emollientibus finem imposuit curationi mali mortui, 397. Refractā dosi prodest in curatione tineæ, 473. Laudata in curatione crinorum, 585.
- Mercurialis* nociva in curatione morborum cutaneorum à lacte, 136. Quandō profutura quomodō noscitur, 138, 139. Nocent, nisi mucosa crassities subsit, 145. Cautē usurpanda in curatione morborum cutaneorum infantum, 279.
- Purgantibus remixta maximè conferunt in herpetum curatione, 336. Scorbuto sopito novas vires sufficere possunt, 345. Nocere visa sunt majori dosi, prodesse parvā in curatione intertriginum, 454. Quo in casu locum inveniant in tineæ curatione, 472.
- Mercurialis* curatio gonorrhæam producit, 62.
- Mercurialis* herpes simul atque lichenē confudit, 321.
- Meri* potus sanavit pustulas aquæ purissimæ usu ortas, 64.
- Metastasis* ingravescente ætate facilius fit ad hepar, 56. In morbis mucosis vulgò fit in pulmones, *ibid.* Periculosa, *ibid.*
- Mezerei* cortex quandō apponendus in herpetum curatione, 319. Cur vesicantibus anteponendus, *ibid.* Infantibus applicatur ingenti cum successu, 124.
- Milphosis* quid, 620.
- Mæror* inter causas crassitie cutis inducendæ aptas numerari debet, 489.
- Morbi* à mucō pendentes difficilè proserpunt & difficilè curantur, 269.
- Morbi* infantum depuratorii duplicis sunt generis, 270. Causæ tres sunt præcipuæ, dentitio, nutritio, & aëris actio, 271.
- Morbi* crustosi dantur in quibus nulla suppuratio, 444. Horum triplex genus, *ibid.* Causæ, *ibid.*
- Morbi* cutanei per palliativa extincti phthisim inducunt, 458.
- Morbi* cutanei infantum ab aere pendentes diversa ab aliis phænomena proferunt, 272.
- Morbi* pestilenciales quānam dicendi sunt, 173.
- Morbi* putridi quid indicent, 173.
- Morbilli* quid, 182. Symptomata, *ibid.* Facilè retropelluntur, *ibid.* Periculosiores illis qui rufis donantur capillis, 72.
- Morsuum* animalium prognosis, 560. — Formā minorum classis duplex, 561.
- Mortonus* pronunciat nullam ferè dari phthisim quæ non sit scrophulosa, 57.
- Moschetos* quid, 566.
- Motus* nimius cutem vitiat, 43. Erysipelata, phlegmones producit, 48.
- Mucus* acrior factus diros ad cutem morbos procreare valet, 54. Sua habet vitia peculiaria, *ibid.* Facilè solidescit ad cutem, *ibid.* Nidum opportunum præbet insectis, *ibid.* Mucus lympham constituens quomodō peccare possit, 141. Quandō concreascit ad cutem, 186. Quandō usibus nostris ineptus, 187. Hujus mutationis exempla quibus in morbis frequentia, *ibid.* Contagio infectus in variolis legitimis in cutis cellulas deponitur statō tempore, *ibid.*
- Mucus* facilè acescit in feminis puerperis, 268. Rancescit in senioribus, 269. In infantibus ad acidum maximè vergit, 436.
- Mucus* animalis quid sit, 268. Hujus dotes, *ibid.* Suscipere potest indolem veneni cujuslibet, 57. Dilatatur prætermodum, ubi aqua diluitur, 56.
- Mucus* simplex pueris proprius, 52.
- Mucosa* pars sanguinis quibus conficitur principis, 186. Acredinem suscipit, undenam, 57.
- Mucosa* ulcera vel cum pruritu, vel sine pruritu fiunt, 55.
- Mucosi* morbi acuti vel chronici, 55. Chronici juniores & infantes aggrediuntur, *ibid.* Variolas præcavere possunt, *ibid.* Repercussionis periculum ingens, *ibid.* In puerili ætate majori celeritate sua percurrunt tempora, 56. Depuratio citior fit, metastasis periculiosior, *ibid.*
- Muliebris* evacuatio feminas præstat immunes ab herpetibus, 312.
- Mulieribus* commune est cute tenuissimā gaudere, 50.
- Mundities* capitis ad cutis sanitatem necessaria, 626.
- Mures* videntur partes venenatas corporibus quæ tangunt inferre, 559.
- Musca* intra fauces introducta viam spiritus præclaudit, 562.
- Muscæ* nostrates quo tempore magis noceant, 561. Quibus in regionibus frequentiores, 562.

Muscarum diversæ sunt species cuique animalium generi propriarum, 561.

Muscus terrestris repens specificum remedium adversus plicam Polonicam, 617. Vomitus conciliare deprehenditur, 618.

Mustiques quid, 566.

Myrmeciae quid, 540.

Myrmecii tumores quid, 594.

Mytutorum esus pruritus concitat in cute, 37.

Papulas producit, 212. Marinorum effectus in cutem, 552.

N

NABUCHODONOSOR humanam formam amisit induta ferina, 490.

Narcotica competunt in curatione ariditatis cutis, 502.

Nasus sæpè rubet à suppressis hæmorrhoidibus, 49.

— Rubescit in lienis durioris scirrhusa diathesi, 648.

Natura coacta parum auscultat præceptis, 457.

— Hujus exempla, *ibid.*

Nebulae in humidioribus vallibus vitandæ, 68.

Nervei morbi sæpè conticescunt erumpente morbo cutaneo, 49.

Nigra nunquam impunè erumpunt in corpore, 174.

Nili aquæ pro infalubribus habitæ, 355.

Nævus niger quid, 425.

Nævi quid, 547. An ab imaginatione matris, *ibid.* Huic sententiæ ne fides adhibeatur multa faciunt, 549.

Nævus à matre impressos prorsus esse rejiciendos non dicit auctor, 549.

Nævi ad aliquid genus macularum suprâ descriptarum referri debent, 550.

Nævus gentilitios non negat auctor, 550. Exemplum refert, *ibid.*

Nævi quando arte chirurgicâ tollendi, 157.

— An ferro, an caustico, *ibid.* Quænam cautelæ adhibendæ, *ibid.*

Nox frigida tumores erysipelatosos intulit, 31.

Nuditas crassitie cutis causa, 486. Phænomena, *ibid.*

O

OBSEVATIO effectus singularis veneni in cutem ab hepate piscis cujusdam largius comesto, 552.

Obstipantia duplicis sunt generis, 68.

Oculorum morbi plerique ad herpetum naturam revocandi, 302.

Odor diversus pro diversitate sexus, ætatis, 66.

Odor acidus in infantibus oculos ferit, 274.

Œdema palpebrarum quid, 622. Senibus frequens, *ibid.* Hujus causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Olea inter res solventia admittit auctor, 160.

Olea morbis cutaneis ansam præbere possunt, 68. Insecta quævis necant, 585.

Oleosa in intertriginum curatione non nocent, imò profunt, 453.

Ophiasis quid, 606. Curatio, *ibid.*

Ophiasis quid, 604. Est symptoma, non verè morbus, 605.

Opium noxium maximè in herpetis phagædenici curatione, 348.

Opium efficacia vertitur in irritantem quandoquæ.

Oribazius primus inter Græcos medicamenta externa in herpetum curatione frustra adhiberi monet, 318. Duas intertriginum species distinguit, 449.

Orixæ esus papulas concitat in feminâ nobili, 27, 37.

Ossea compages sæpè mollis est circa dentium eruptionem in infantibus, 437.

Ossium distorsio in infantibus undenam, 120.

Ostreorum esus papulas producit, 212.

Ovaria menstruis retentis maximam mali partem suscipiunt, 50.

P

PALPEBRARUM laxitas senum morbus, 622. Causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.* 623. Callositas quid, *ibid.* Causæ, 624. Curatio, *ibid.* Ulcera cujus generis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Ulceribus vermiculi innascuntur aliquando, 625.

Panacea mercurialis quomodo infantibus concedenda, 280.

Papulae quid, 211. Cuinam ætati familiares, 214. Duo genera distinguit Celsus, *ibid.* Duplex genus prosequitur auctor, *ibid.* Aliæ benignæ sunt, aliæ malignæ, *ibid.* Benignarum causæ, 212. Curatio, 213, 217. Malignarum duplex distinguitur species, 213. Causæ, 213, 214. Causarum diagnosi, 217. Diagnosi, 215. Prognosi, 216. Curatio, 217. Quænam oriuntur quotannis verno tempore, 301. Harum symptomata in maribus, *ibid.* In feminis, *ibid.* Triplex distinguitur species, 301. Harum phænomena, *ibid.* 302.

Papulae sæpè oriuntur initio febrium intermittentium, 37. Ortæ à mytilis & ostreis

- imprudentiùs assumptis, 27. In feminâ nobili ab esu orizæ, 27, 37. Ab aquæ calcis potu & esu chelarum cancrorum, 37. Productæ à narcoticis in infantium pertussi, 172. Plures prodeunt inter balneorum usum, 219.
- Parietaria* pro præsidio externo adhibita in herpetum curatione, 317.
- Parmentier* negat gangrænâ induci à frumento carioso Gallicè *ergoté*, 37.
- Paræus* dedit descriptionem unguenti ad tinea, 476. Loquitur de elephantiasi, quasi de morbo apud Gallo-provinciales cognito, 363.
- Pathemata* morbis cutaneis producendis conducunt, 489.
- Paulus* omnium primus præscripsit aceti sciliciti usum in elephantiasios curatione, 385.
- Paulus Aegineta* lepram & scabiem promiscuè habuit, 365.
- Pedicularia* à Paulo usurpata in curatione pedicularis morbi, 580.
- Pediculi* quid, 70. Undenam oriuntur, *ibid.* Quenam corpora ipsis magis obnoxia, *ibid.* Insectorum in cute nascentium præcipua species, *ibid.* Quomodo destruantur, *ib.*
- Pediculi* fomitem reperiunt in crustis lacteis, 446. Inter quanam insecta numerentur, 568. Nascuntur in fædis impurisque ulceribus, teste Plinio, 576. Procreantur ab excrementis calidis tertiæ coctionis, 578.
- Pediculorum* duplex species, 577.
- Pediculorum* proventus omnibus terris communis est, 570. Sub cutem etiam fieri potest, 578.
- Pediculos* à ficûm usu frequentiores generari putat Paulus, 579.
- Pediculus Americanus* ferox quid, 570. Quanam in loco inveniatur præcipuè, *ibid.* Nigritas & illos qui pedibus nudis incedunt adoritur præcipuè, 571. Duplicem tumorem producit, *ibid.* Alter venenatus, alter veneno carens, *ibid.* Utriusque effectus in corpore, 572. Curatio, 571.
- Pediculus vulturis* effectus atroces in hominem gignit, 570.
- Pedicularis* morbus quid, 100, 574. Quibusnam familiaris, 100. Quomodo se habeat narrat auctor, *ibid.* Plurimos è medio tollit, 575. Exquisitus rarus apud nos, 576. Hujus morbi exempla quam plurima, *ibid.* Phænomena, *ibid.* Causæ remotæ & proximæ, 578. Causam proximam non satis evolvit Galenus, *ibid.*
- Pediculari* in morbo aliquid melancholici subesse credidère Medici omnes Græci & Arabes, 578. Diagnôsis, 579. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Diversa est pro vario gradu, *ibid.* Quodnam regimen instituentum, 579. Mercurialibus nulla ratione fidentum est, *ibid.* Quenam topica adhibenda, 580.
- Pedicularis* cachexia datur, 578.
- Pelade* (la) quid, 93, 600. Quibusnam popularis familiaris, 93.
- Peripneumoniæ* periculosiores illis qui raso donantur colore capillorum, 72.
- Perniones* quid, 509, 658. Undè ducant originem, 53. Vel sunt simplices, vel maligni, 659. Quomodo definiantur, *ibid.* Febrem sæpè inducunt, 660.
- Pernionum* symptomata, 660. Exemplum singulare in puellâ, 660, 661.
- Perniones* maligni quinam, 661. Quibusnam familiares, *ibid.* Quibusnam in locis frequentiores, 662.
- Pernionum* causæ, 661. Curatio, 662. Triplex institui debet, *ibid.* Immaturoorum, rimosorum, ulceratorum, *ibid.* Varia debet esse pro causarum diversitate, 664.
- Peplium* ab antiquis in usum vocatum in herpetum curatione, 335.
- Perspirabilis* halitus in infantibus aliquid acidi exhalat, 437.
- Perspiratio* insensilis à Sanctorio nomen accepit, 22. Non unius naturæ est, *ibid.* Insensili perspirationi semper patet cutis, *ibid.* Insensilem perspirationem observationibus firmavit Gorterus, *ibid.* Quatuor & quinque horis ab assumptu alimentorum exit, *ibid.* In cruditate omnimodâ nulla est, *ibid.* Morbis cutaneis ansam præbet, *ibid.* Facile resarcitur Americanis in regionibus, 33. Vitiatur præpostero veneris exercitio, 45. Triplici modo cutaneorum morborum causa esse potest, 46. Minor in feminis, 50. Retenta in aliquâ parte corporis melicerides, steatomata, atheromata producit, 47. Depravata originem dat omnibus ferè cutis affectibus, *ib.* Acris retenta epidermidem sejungit, aut in furfures, aut in lamellas, *ibid.* Imminuta, si non acris est, vix nocet cuti, *ibid.* Refluta fertur in validioribus ad urinas, in infirmioribus ad alvum, *ibid.* Nunquam absoluta esse potest in gravidis atque puerperis, 281. Depravata & vitiata herpeticam indolem inferre valet lymphæ, 314, 315. Nullibi adeò facile cohibetur quàm ad faciem, 456. Ad cutem hærens pueros reddit

- hispidos, 438. Repressa in infantibus subitas concitat convulsiones, *ibid.* Suppressa quænam mala inducat, 510. Perspirationi fidendum est in calidâ regione, 258. Nullatenus fidendum in primâ ætate, 411. Perspirationis vis immensa è proximo ore, bucâ, naribus, 456.
- Perspiratorius* humor vehiculum omnium humorum qui cutim afficiunt, 48.
- Peruvianus* cortex omnia medicamenta præcellit in curatione vitiliginis, 354.
- Petechiæ* non ad cutaneos morbos referuntur, 32.
- Phalangia*. Vide *Aranææ*.
- Phalangosis* quid, 619. Diagnofis, *ibid.* Prognofis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
- Philoxenus* narrat reperta fuisse à se culicibus aut exiguis muscis similia in atheromate cutaneo, 547.
- Phlyctæna* in scorbuticis ut accidens haberi potest, 414.
- Phlyctænarum* non criticarum exitus, 172.
- Phlyctænæ* ortæ in violentissimis arthritidis doloribus, 172. Quando criticæ, *ibid.* In morbis acutis cutaneis quid indicent, 178.
- Phlyctænarum* eruptione crisis exemplum in cutaneis morbis acutis, 179.
- Phlyctænæ* πομφος dictæ quid, 235.
- Phlyctænarum* duplex species, 235. Causas constituit acre quodvis retentum, 257.
- Phlyctæna* simplex rarò morbus gravis est, 254.
- Phlyctænarum* succedentium magnus provenus hominem ab herpetibus liberavit, 255.
- Phlyctænæ* à causâ internâ natæ solitariae sunt, vel agglomeratæ, *ibid.* Familiares iis quos vexat quævis acrimonia, 256.
- Phlyctænarum* prognofis, 256. Causæ fata sequitur, *ibid.* Curatio, *ibid.* Alia interna, alia externa, sive palliativa, *ibid.* Externa quænam, 256. Pluries in die deligandæ sunt plagæ, *ibid.* Interna non adedò simplex, *ibid.* Varianda est pro causæ varietate, *ibid.* Duplex oritur indicatio, 257. Alia est curatio senibus & corporibus aridis, *ibid.*
- Phlyctænæ* nigricantes non raræ senibus, 414.
- Phlyzadium* inter pustulas descripsit Celsus, 430.
- Phocarum* esus elephantiasim promovere valet, 381.
- Phygetum* quid sit, 415, 417. In quo differat à phymate & furunculo, *ibid.* Minus volumen occupat quàm phyma aut furunculus, 417. Rarò solum emicat, 417. Hujus sedes, *ibid.* Causa quadruplex, 419.
- Curatio duplex, palliativa alia, alia curativa, *ibid.* Quænam competat diætâ, 421.
- Phygetum* sæpè pro symptomate habetur, 422. Aliquandò criseos more erumpit, *ibid.* Senibus magis peculiare, 422. Cur, *ibid.*
- Phyma* quid sit, 415, 417. In quo differat à furunculo, *ibid.* Ad pueros præcipuè pertinet, 417. Hujus figura, *ibid.* Duratio, *ibid.* Causa, 418. Quadruplex est, 419. Sæpè cum herpetibus erumpit, 421.
- Phymatis* duplex curationis via, 420. Palliativa alia, alia curativa, *ibid.*
- Phymata* aliquandò pro symptomate habentur, 422. Aliquandò criseos more erumpunt, *ibid.* Dantur venerea, 422. Horum diagnofis, *ibid.* Dantur scorbutica, *ibid.* Horum diagnofis, *ibid.*
- Phymata* juvenibus & puellis pubertatis stadium emensis peculiariora, 633. Horum symptomata, *ibid.* Plus viris quàm feminis competunt, 634. Horum causæ ad sensum auctoris, *ibid.* Curatio, 635.
- Phymata* à solo usu vini concessio sanata, *ibid.*
- Phthifis* à retropulsis herpetibus nascitur, 27. A variolis & scarlatinis febribus, *ibid.*
- Phthifim* à scabie inductam vidit auctor, 232.
- Phthifis* nervea à tumorum cysticorum destructione orta, 627.
- Phthifici* rugosâ pelle deformes sunt, 495.
- Phthiriasis* seu morbus pedicularis, 574. Hujus phænomena, 575, 576. Diversæ dantur species, 574.
- Phthiriasim* pro morbo palpebrarum proprio habet Celsus, 574.
- Phthiriasios*, seu morbi pedicularis alia forma, 576.
- Pili* originem mollem & mucosam habent, 11, 14. Horum bulbi similes bulbis vegetantium, *ibid.* Eadem structura, origo non eadem, 12. In masculis & robustis nulli parti desunt, *ibid.* Fabrica, *ibid.*
- Pilis* dantur vasa quæ in plicâ Polonicâ sanguinem fundunt, *ibid.* Pilorum duplex classis, *ibid.* Emissionem inter & seminis generationem ingens analogia, 13.
- Pili* non æquè competunt ad omnes omnis regionis homines, 14. Sæpè intra hydatides inventi, *ibid.*
- Pilorum* morbi inter cutis morbos numerantur, 15.
- Pilorum differentia*, 594. Sedes non una, *ibid.* Tria genera notanda sunt, 595. Color quinquam fixior, *ibid.* Defluvium à quânam causâ pendeat, 598.

- Pili* non reperiuntur in sanguine plicâ laborantium, 614.
- Pilulæ* de Belloste ad luem veneream inhabiles, 328. Ad herpetum sanationem celebres, *ibid.*
- Pituita* olim capiti adscribebatur, 456.
- Planta nocturna* Arabum quid sit, 423. Differt ab epynictide & cæteris humoribus hujusce speciei, 424.
- Plantæ nocturnæ* historia, 424. Alia historia in viro sexagenario, 425. Sanationem non recipit nisi pars dolens per suppurationem deleatur, 425. Curatio, 426.
- Plantæ* aperientes quâ methodo sumendæ, 128.
- Plantæ* duplici agendi normâ cutem attingunt, 555. Acres & aromaticæ maxime conferunt adversus vermes, 573.
- Plantarum* succi venenati acres quomodo agant, 556. Virtute causticâ donatarum succus novas accepit vires à calore corporis humani, 557. Halitus non agit in cutem nisi per interna fortissima symptomata, 554.
- Paulus* narcotica suadet in plantæ nocturnæ curatione, 426.
- Plica Polonica* quid, 608. Forma plicæ non una, *ibid.* Duplex distinguitur, altera fœminea, altera mascula, *ibid.* Tertiam addit Hercules Saxonia dictam filia, *ibid.*
- Plicæ Polonicæ* natura eadem, 609.
- Plica* omne adoritur hominum genus, 609.
- Plicâ* laborantem equum vidit Sennertus, 609.
- Plica* non morbus simplex, 609. Hujus principium, *ibid.* Origo versus annum Christi 260 constitutum, 609. Invasionis tempus diversum, 610. Elementa nullibi terrarum reperiuntur, 479.
- Plicam* ad morphæam & porriginem referendam esse volunt Sennertus & Skenkius, 610, 614.
- Plicæ* symptomata duplicis sunt generis, universalis & propria, *ibid.* In primo morbi stadio non videntur ad capillos pertinere, 610. In secundo quænam, *ibid.* In tertio, 611. Tertium stadium lenius est, *ibid.*
- Plicæ* omni non competit sanguinis effusio, 610.
- Plicæ* effectus & sequelæ, 611. Incipientis diagnosis intricata; morbi semel constituti facilis, *ibid.* Existentiam negavit Davisson, 612. Adstruit Skummovius, 613. Diagnosis à Polonis usurpata difficilis, 612. Plicam tanquam morbum fictitium habent recentiores Medici, 613.
- Plica* non est morbus contagiosus, 614. A veneno peculiari pendet, *ibid.* Causarum proximarum historia tenebris involuta, 614. Remotæ non magis cognita, 615. Hujus origo aquis adscripta, *ibid.* A supernaturalibus causis eruere simplicius visum fuit, *ibid.* Magis attingit mulieres, *ibid.* Curatio duo admittit tempora, 616. Quænam sit, *ibid.*
- Plica Polonica* demonstrat crises fieri posse per cutem capillatam, 627.
- Plinius* lepram totius corporis cancrum vocat, 362. Nimiooperè laudat mandragoræ succum in curatione ignis sacri, 406. Arbitratur animalium morsus ab irâ aliquam veneni partem combibere, 560.
- Plumbata* omnia nocent in curatione effectuum frigoris mediocris in cutem, 511.
- Poil follet* quid, 595.
- Poil (le)* quid, 614.
- Pomata* conducunt in curatione effectuum solis, 508. Quænam cautelæ adhibendæ in illorum illitione, *ibid.* In curatione effectuum frigoris mediocris in cutem conducunt, 511. Adversus calvitiam laudata non multum virtutis habent, 603. Quænam conducunt in guttæ rosæ curatione, 646.
- Porcupineman* quid, 522.
- Porrigo* quid sit, 95. Hujus symptomata; *ibid.* Non sunt semper eadem, 465.
- Porriginis* inter symptomata additur fetiditas, 95. Descriptio, 458. Morbus est capitis cuti proprius depuratorius, *ibid.* Ad furfuraceos & lichenosos morbos refertur, *ibid.* Duplex species, altera non morbosa nec depuratoria, altera morbosa & depuratoria, 459. Non morbosa infantibus recens natis naturalis est, *ibid.* In juniore ætate raro sævit, *ibid.* Hujus curatio, *ibid.* Depuratoria capillis præcipue infensa, 460. Utræque vel madens est, vel sicca, *ibid.* Humida in feminis tantum observata ab auctore, 461. Cuti capillatæ soli propria, *ibid.* Hujus symptomata, *ibid.* Ad herpes refertur, *ibid.* Natura eadem est ac herpetum, 462. Curatio eadem, *ibid.* Sicca juniores & adultos persequitur, 460. Hujus phænomena, *ibid.* Causæ, *ibid.* Effectus, *ibid.* Curatio eadem ac lichenum, 462.
- Porrigo* tineæ prodromus & quasi nuntia, 465.
- Posca* laudata in curatione puncturæ insectorum, 567.
- Potatores* papulis dehonestantur, 40. Aquâ ab his liberantur, *ibid.*

- Pouppé Desportes* curationem amplissimam morbi leprosi dicti relinquit, 394.
- Preputiolum* palpebrarum morbus, 625. Hujus curatio, *ibid.*
- Pringle* experimenta de sale communi, 41.
- Pruna* levior igne perfico, 413. In quo consistat, *ibid.* Difficilius curatur, *ibid.* Vide *Ignis persicus.*
- Pruritus* in morbis cutaneis ingentes cruciatus concitat, 24. Omnibus cutis partibus communis, *ibid.* Ad leviores pertinet inflammationes, 25. Originem sæpè ducit à copiâ alimentorum crudâ, 38.
- Psora* à scabie quid, 141. Vide *Scabies.*
- Psyracia* ulcera quid sunt, 430. Ad ficus & ficosos tumores referendi sunt, *ibid.*
- Ptilosis* quid, 620.
- Ptisanae* leves ex radicibus aperientibus commendantur sub finem curationis cutaneorum morborum à lacte, 137.
- Ptisanae* sudoriferae celebres in curatione acridinis quam tenuitas comitatur, 144. Laudantur in curatione papularum, 219. Maximè laudantur ab auctore in tineæ curatione, 474. Quomodo exhibeantur ab illo, *ibid.*
- Pudendorum* labia rugosa sunt in intertrigine, 449.
- Puerperæ* ad infantium temperiem accedunt, 443.
- Pulices* quomodo arceantur, 569.
- Pulmones* inter & cutem plena communicatio, 27.
- Pultes* farinosæ favis inducendis aptæ, 440.
- Puncturæ* à vegetantium spinis quomodo agant, 560. Quid ab his metuendum, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
- Purgantia* attenuantibus intermiscenda sunt, 332.
- Drastica non conveniunt in plicæ Polonicae curatione, 616.
- Minorativa feliciter usurpantur in curatione crustæ lacteæ, 448.
- Vegetantia duplicis sunt generis, 528.
- Purificantia* lympham quomodo agant, 153.
- Purpura* Germanorum quid sit, 53.
- Pus* sæpè nullâ præviâ causâ expuitur in morbis mucosis cutaneis retropulsis, 56.
- Pustula* Aleppi quid, 371.
- Pustulæ* quid, 252. In quo distinguantur à maculis, à papulis, *ibid.*
- Pustularum* naturam doloris natura arguit, 74.
- Pustulæ* oriuntur à copiâ ciborum crudâ, 38. In facie à nimio motu, 43. Procreantur vigiliis, 44. Erumpunt frequenter in utroque sexu pubertatis tempore, 45. Decrescunt eodem ordine quo glandulae detumescunt, *ibid.* Concitantur à superflua in sanguine seminali mucagine, *ibid.*
- Pustulæ* in fronte ortæ ab usu vini Hispanici & potus caffè, 253.
- Pustularum* plures distinctiones admittit Celsus, 252.
- Pustulæ* aliæ simplices, aliæ liquore turgent, 47. Confertæ sunt, vel sparsæ, *ibid.* Sunt varii coloris, *ibid.* Flavæ quid indicent, *ibid.* Aliæ acutæ sunt, aliæ chronicae, 75. Criticae sunt, vel symptomaticæ, *ibid.* Quid criticae significant, *ibid.*
- Pustularum* simplicium causæ, 253. Diagnoses, 73, 75. Prognosis, *ibid.* Curatio, 253.
- Pustulæ* alieno humore plenæ quando oriuntur, 76. Harum origo, *ibid.* Diagnoses, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Quibusnam familiares, 76, 77. Aliæ benignæ sunt, aliæ malignæ, 252. Quænam benignæ, *ibid.* Serosæ sunt, seu lymphaticæ, sanguineæ & biliosæ, *ibid.* Lymphaticæ undenam oriuntur, 77. Rursus dividuntur inter eas quæ ichorem fundunt & illas quæ sanguinem, aut pus continent, 253.
- Purulentæ quando oriuntur, 78. Cujus sint ominis, *ibid.* Quibusnam familiares, *ibid.*
- Pustulæ* inflammatoriæ quænam sint, 258. Diversæ dantur species, *ibid.* Biliosæ sunt, sanguineæ & atrabiliaræ juxta veteres, *ibid.* Biliosæ quid sint, 258. Harum diagnoses, 259. Curatio, *ibid.* Sanatæ aquæ potu, 261. In altero homine vini potu, *ibid.* Sanguineæ quænam sint, 259. Varia nomina sortiuntur apud Arabes, 259, 260. Harum tria distinguuntur tempora, *ibid.* Diagnoses, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Atrabiliaræ quid, 77. Causæ, *ibid.* Quibusnam familiares, *ibid.*
- Pustulæ* diversi coloris quid, 263.
- Erysipelatosæ pruritu distinguuntur, 74.
- Prurientes nascuntur ad cutem, quoties calculus pungit renes, aut ureterum substantiam, 65.
- Lactæ capitis quænam sint, 628. Quænam succedant morbis eruptivis, 260. Quænam sint quæ cum æstate fervente apparent & sub finem autumnii prorsus abeunt, 258. Quænam vocentur sudamina, 253. Quænam salutare, licet non critica, 170. Plurimorum morborum acutorum crisis, 252. Quæ sine febre apparent rarò depuratoria, 253. In variolis indurescunt, & in farinam abeunt,

abeunt, 444. Aquæ purissimæ usu ortæ meri potu sanatæ, 64.

Pustularum universale remedium in victu simplici, præsertim vegetante, consistit, 261.

Pythiocampa quid, 555.

R

RACHITIS ab omni causâ nasci potest, 431.

Raiæ spinosæ effectus, 555.

Raritas cutis quid, 630. Eam masculis adscribit Hippocrates, *ibid.*

Regimen maximam partem obtinet in curatione favorum, 440.

Remedium lepram excoerians, 367.

— Famosum Archigenis ad evellendam lepram, *ibid.*

Repercutientia non metuenda in intertrigine, 451.

Resinæ lactescentis vegetantium effectus in cute, 509.

Resinæ purgantes adhibitæ à veteribus in curatione morborum cutaneorum, 155. Non eandem vim solvendi possident, *ibid.* Harum locum usurpaverunt mercurialia & antimonialia, *ibid.* Infantibus magis competunt, 278.

Resinæ odoratæ insecta fugant & enecant, 573.

Resolventia quænam sint, 159. In tres dividuntur classes, *ibid.*

— Aromatica quando conducunt in cutaneorum morborum curatione, *ibid.* Quando admittenda in curatione crassitie cutis, 492.

Reticulare organum secunda cutis pars, 3.

Retropulsio in morbis acutis, quid sit, 109.

Subita est, vel fit sensim, *ibid.* Causæ, *ibid.* Duplex effectus esse potest, 110.

Maximus metus in morbis cutis depuratoriis, *ibid.* In acutis major adhuc, *ibid.* In chronicis duplex est, 111. Vel subita, *ibid.*

Vel lenta, 112. Utriusque causæ, *ibid.* Subita maximè timenda in chronicis, 111.

Hujus effectus, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatione, *ibid.*

Rhabbarbarina decocta laudata in curatione ignis silvestris, 412.

Rhagades optimè sanantur applicatione cerati Galeni, 453.

Rhases carbunculos cum prunâ & igne persico confundit, 414.

Rheum infantibus maximè proficuum, 123.

Rosa capitis, quid per hæc vocabula intelligat Aurelius Severinus, 430. Hujus descriptio,

431. Ad herpeticum virtus pertinet, *ibid.*

Cauticis solis adoriatur Severinus, *ibid.*

Roseolæ saltantes quid, 398. Harum sedes, *ibid.* Color, *ibid.*

Roseolarum saltantium species duplex, 398.

Altera maligna, simplicior altera, *ibid.* Pro malignis herpetibus habentur apud nos, *ibid.*

Prior species vetulos magis invadit, posterior juvenibus familiaris, *ibid.* Ad quosnam morbos referri possunt, *ibid.* Plus causæ quàm effectuum ratio habenda; prior species effectibus sæva, *ibid.* Posterior morbum solo reditu incommodum constituit, *ibid.*

Diagnosis evidens, *ib.* Prognosis difficilis, *ib.* Posterior species coctionem non accipit, *ibid.*

Hæ saltantes propriè dicendæ, *ibid.* Quo tempore sæviant, quo conticescant, *ibid.*

Curatio, *ibid.* Huic obstat ægrotorum negligentia, 400. In hac nihil tutius lacte asinino, *ibid.*

Rubefacientia quænam sint, 67. Quomodo agant, *ibid.*

Rubia tinctorum adversus rachitidem specifica, 279.

Rubor faciei à violento nixu ad alvum deponendam ortus, 632. A sole, *ibid.* Qui partem unam tantum occupat pervicacior, *ibid.*

Ruboris faciei natalia, 633.

— Sanati historia, 648.

Rubores nasi quid, 647. Horum causæ, *ibid.* Curatio, 648.

Rufi quibusnam incommodis obnoxii, 536.

His cutis minus porosa, *ib.* Subtilior, *ib.* Perspiratio peccat, *ibid.* Rufis feminis & maribus eadem phænomena, *ibid.*

Rufa muliercula dum menstrua fluunt odorem intolerabilem spargit, *ibid.*

Ruforum canities sœda, 537.

Rugæ morbosæ quid, 493. Harum phænomena in corpore, 494. Duplicis sunt generis, *ibid.* Aliæ universales morbosæ, *ibid.* Aliæ faciei propriæ, non morbosæ, *ibid.* Omnes nos manent, *ibid.* Seniles sunt, vel conquistæ, 495. Hæ morbum constituunt, *ibid.* Causæ, *ibid.* Curatio lenta, 496.

— Infantum quomodo curentur, 496. Vix medentur diluentia & balnea, 497.

— Abdominis undè pendeant, 654. Quomodo curentur, 655.

Rugositas oculorum in senili ætate undè, 496.

Russel omnes mutationes in æconomia animali necessarias fusè exposuit, 438.

Russi à ferventi balnei calore sese in nivem provolvunt, 487.

S

- S** *AIRE* quid, 351.
- Sahafati* Arabum pro igne silvestri haberi potest, 409.
- Sal commune* vulgare condimentum, 40. Modicâ dosi assumptum vias urinæ affectat, *ibid.* Excessu nocere potest, *ibid.* Efficax in glandularum inertia, 653. Laudatur in curatione scrophularum, 240. In intertriginum curatione non usurpandum, 454. Modicâ dosi favet putrefactioni, 41. Eam arcet largâ copiâ assumptum, *ibid.* Herpetem miliarem aliquando procreat, 53. Insecta fugat, 565. Vulnèra ab illis inflata sanat, *ibid.*
- *Ammoniacum* aquâ dilutum proficuum in pernionum curatione, 633.
- *Tachenianum* saponaceum commendatur ab auctore, 287.
- Salia* neutra quandò utilia in cutaneorum morborum curatione, 128. Conducunt maximè in papularum malignarum curatione, 217. Commendat auctor in curatione crassitie cutis, 492. Maximas partes agunt in guttæ rosæ curatione, 644.
- Salia* omnia antimonialia servant virtutem emeticam, 331.
- Salia* varia vario modo agunt in sanguinem, 57.
- Salia* volatilia quomodò agant, 152. Quandoque proficua, *ibid.* Cutaneos morbos auferunt aliquatenus, 153.
- Salaces* viri elephantiasi magis obnoxii, 381.
- Saliva* hominum herbis saponaceis utentium salia & saccharum promptius & facilius solvit, 400. E buccis infantum exiens igni silvestri originem præbere potest, 410.
- Salivario* levis promovenda in curatione morbi *leptian* dicti, 394.
- Sanctorius* primus omnium sensit quid serum acre efficere possit in procreandis morbis cutaneis, 298.
- Sanguis* ruber principatum obtinet in morborum cutaneorum ortu, 48.
- Sanguinis* effusio est plicæ Polonicæ symptoma ab omnibus non acceptum, 611.
- Sapo* amygdalinus laudatus in curatione crassitie cutis, 493.
- Sarcoma* quid sit, 546. Quandoque connatum, *ibid.* Sæpè pro variâ figurâ tollitur, *ibid.*
- Sarsaparilla* laudatur in curatione elephantiaeos, 388.
- Sarsaparillæ* decoctum multi pretii apud nos, 137. Adhibitum ab Anglis in curatione herpetum, 329. Jungitur aliquandò cum legitimo usu mercurii sublimati corrosivi, 330.
- Saturnina* siccantia repellentibus sæpè jungenda, 164. Omnia vel levissima exulcent in herpetum curatione, 341. Horum incommoda, *ibid.* Repercutientia potius quàm resolventia, 453.
- Satyriasmus* à papulis ortus, 216.
- Semibalnea* commendata in guttæ rosæ curatione, 645.
- Semicupia* frigidiora suadentur in curatione elephantiaeos, 388.
- Senes* qui nec arthritide, nec hæmorrhoidibus vexantur, herpetibus facillimè laborant, 58.
- Senilis* ætatis incommoda non eodem tempore omnes afficiunt, 636.
- Senium* quid, 498. *Senium* Philippi, *ibid.*
- Senium* præmaturum à doloribus atque curis, 597.
- Sensilitas* cutis morbose quænam sit, 512. Exemplum, *ibid.*
- Sensus* sæpè perit in unâ parte, intactis aliis, 24. Hujus phænomeni exemplum, *ibid.*
- Sensus* in cute latissimus, 26. *Sensus* eò magis acutus, quò majori gaudet tensione cutis, *ibid.* Non perit, nisi paralyfi, *ibid.*
- Sensus* eò vividiores, quò structura cutis magis exilis, 26.
- Scabies* quid sit, 223. Hoc nomine quem morbum intellexerint Græci & Arabes, 224. Descriptio, 224. Hujus duplicem speciem distinxit Celsus, *ibid.* Altera simplex, altera ferox, *ibid.* Species omnes contagiosæ sunt, 225. Variarum specierum symptomata, *ibid.* Ab attractu corporis sudantis sæpè contrahitur, 13. Quo tempore sæviat, 226. Differentia maxima à corpore in quod incidit repetenda, 225. Endemica est quibusdam regionibus, 226. Inter depuratorios morbos non numeratur 125. Simplicis symptomata, 226. Ferocis, *ibid.* Alia necessaria sunt, alia accidentalia, 227. Incrementum à negligentia, *ibid.* Causæ, 228. Proximæ, *ibid.* Remotæ, 229. Sæpè exorta fuit ab hæmorrhoidibus suppressis, *ibid.* Nullam aliam causam agnoscunt Medici plures, præter verminosam luem, 230. Hanc sententiam refellit auctor, 231. Quibusnam argumentis, *ibid.* Causam efficientem reponit auctor in acrimonia specificâ, *ibid.*

- Recens est, & contagio contracta, vel inveterascens, 236. Diagnofis, 232. Prognofis, *ibid.* Efficaci medicinæ rarò non cedit, *ibid.* Curatoria methodus à Græcis adhibita, 233, 234. Ab Arabibus, *ibid.* Ab Helmontio, 234, 235. A Riverio, *ibid.* Curatio duplex est pro duplici scabiei specie, 236. Recentis, 236, 237. Inveterascens, *ibid.* Auspicanda à venæ sectione, 235. Balnea secundum locum obtinent, 238. Malè tractata in oculos ferri potest, 241. Melancholica quid, *ibid.* Quibusnam competit, *ibid.* Curatio, 242.
- Scabiem* scorbuticam multi memorant, 241. Duplex hujus curatio, *ibid.*
- Scabies* retropulsa morbos progreditur atrocissimos, 232.
- Scammonium* præcipuè efficax in curatione tineæ, 473.
- Scarlatina* febris quid, 181. Hujus symptomata, *ibid.* Retropulsionis signa, *ibid.* Quosnam adoriatur, 182.
- Schenkius* à tineâ retropulsâ suppuratum unicum cerebri lobum & mortem vidit, 467.
- Scirrhi* puerperarum undenam, 285.
- Scorbutus* non oritur à muriaticis alimentis, 41.
- Scorbuti* species à Lucretio descripta à sero acri repetit originem, 54.
- Scorbuticum* virus in herpes mutari visum est, 313.
- Scordium* laudatur in lotionibus & fomentis in igne persico, 415.
- Scortorum* immodicus & frequens abusus una è calvitiei causis frequentior, 600.
- Screiberus* primus omnium adumbravit venenorum degeneraciones, 64.
- Scrophulæ* quid, 140. Harum causæ, *ibid.* Debilioribus pueris præcipuè accidunt, 60.
- Glandulas præsertim invadunt, *ibid.*
- Cutim non primariò, *ibid.* Harum curatio, 140.
- Scrophulosum* acre quid sit, 60. Effectus in corpore, *ibid.* Hujus analogia cum lue venereâ, *ibid.* Illius causæ, *ibid.*
- Scrotum* omninò rugosum est in intertrigine, 449.
- Scythæ* sibi apponunt pigmenta coloris diversi, 526.
- Sera noctis* quid sit, 260.
- Serum* acre senibus magis familiare, 52. Hujus causæ, 53. Non unam in corpore morbofo scenam agit, *ibid.* Rhumatismi nomine sæpè deludit, *ibid.* Nunquam, aut rarò febrem concitat, 54. Nunc dentes exedit, nunc in pulmones decumbit, *ibid.*
- Serum lactis* maximè proficuum in curatione lepræ Græcorum, 370. Purum laudatur in curatione lichenum, 249. Præscribendum infantibus crustâ lacteâ laborantibus, 448.
- Serum lymphæ* aliquandò solum in phlyctenas abit, 53.
- Setaceum* quandò & quomodò instituendum in herpetum curatione, 319.
- Silac* quinam morbus sit, 620.
- Sinapi* semen vesicantium more agit, 558.
- Squali* catuli usus papulas ad cutem producit, 132. Quomodò sanandæ.
- Sol* nigritarum coloris causa, 36.
- Solis* actio in cutem, 36. Irradiatio potentior erysipelata, phlegmones producit, 48.
- Solis* radiorum effectus in cutem, 502, 503. Phænomena, *ibid.* Ad genus erysipelatum à longè pertinent, 504. Effectuum diagnofis, *ibid.* Prognofis simplex, *ibid.* Radiorum actio ad erysipelas refertur, *ibid.* Curatio, *ibid.* Duplex apud veteres, 506.
- Sol* innubilis rarò subitaneas mortes producit, 505.
- Somnus* nitorem cuti conciliat, 44.
- Sordes* cuti nocere possunt quomodò, 65.
- Sordium* copia est in ratione directâ perspirationis, 66. Specifica natura comprobatur ex observatione, *ibid.* Non eadem est, *ibid.* Proprium est epidermidem furfuraceam facere & lichenes procreare, *ibid.*
- Sordities* scabiei fomentum addit, 226.
- Spasmus* atrabilaris familiaris, 495.
- Spinæ* in ossibus nasci non rarum, 522.
- Spiritus alkali* volatilis laudatus in curatione puncturæ insectorum, 567.
- Spiritus vini* laudatus in pernionum curatione, 663.
- Saccharatus pustulas enormes & pruritus excitavit, 64.
- Spiritus nitri* cutem flavo colore imbuunt, 530.
- Spirituosorum* liquorum usus pustulas generat, 258.
- Steatoma* quid, 85.
- Steatomata* nascuntur à textus cellularis inductione, 47.
- Strictura* cutis quid sit, 25. Quænam illius origo, *ibid.* Contingit in pluribus morbis cutaneis, *ibid.* Usus summus est, *ibid.*
- Stigmata* quid, 524. Apud barbaros ornamento sunt, *ibid.* Quid significabant apud Latinos, *ibid.* Quomodò inurebantur cuti,

525. Quomodo deleantur, *ibid.* Apud nos infliguntur ludi gratia, *ibid.* Quanam arte, *ibid.* Tolli non possunt, nisi substantiæ destructione, 526. Inuruntur aliquando solo ferro ignito, 526. Horum cicatrix tollitur novâ cicatrice, *ibid.*

—Cauticorum succorum ope impressa solo tolluntur tempore, 526.

Styptica saturnina quando adhibenda, 162.

Succus sedi majoris laudatus in curatione plicæ Polonicæ, 617.

Sudamina vix aliquod malum infligunt, nisi reflua, 63.

Sudor in infantibus aliquid acidi exhalat, 437.

Sudores semper & in omni casu contra naturam dicendi, 13. Sæpè puncticula rubra, aut vesiculas miliares post se relinquunt, 23. Morbis cutaneis ansam præbent, 25. Soli vi tonicæ cutis debentur, 26. Vidit auctor qui excitarent sternutationem ad ægrum accidentibus, 66. Dantur in Americanis regionibus quos comitantur pustulæ nascentes simul, simul concidentes, *ibid.* Maximè conferunt in herpetum sanatione, 357.

Sudorifera lenia commendantur sub finem curationis cutaneorum morborum depuratoriorum, 130. Opus omne absolvunt in calidis regionibus in curatione morborum cutaneorum, 155. Ab antiquis adhibita sub finem curationis papularum, 219. Legitimâ actione destituuntur, 327. Non præscribenda corporibus faciliè irritabilibus, *ibid.*

Sulphur minerale quomodo agat, 152. Attenuans potens est, *ibid.* Quibusnam in morbis cutis conveniat, *ibid.* Solum axungiae remixtum pro unguento est pauperibus in scabiei curatione, 238. Partis regulinæ antimonii vehiculum constituit, 331. Laudatur ad insecta necanda, 569.

Sulphurea medicamenta laudantur in curatione cutaneorum morborum à lacte, 136.

Sulphureorum antimonialium effectus, 144.

Sulphureæ illitiones commendantur adversus omnia insectorum genera, 569.

Suppuratio ad fundum ulceris semper uberior, 8. Sæpè cauterii vicem adimplet, 435.

Suppurationes criticæ quanam sint, 431.

Sydenhamus edixit anginam rufis esse metuentam, 14.

Sympatheia maxima cutem inter & genitalia organa, 28.

Sympatheiarum exempla, 65.

Syrupus de cichorio compositus maximè conducit in curatione crustæ lactæ infantum, 447.

T

TABACI decoctum ad fovenda infantum corpora perniciosum, 277. Adhibitum adversus insectum quoddam singulare, 571. Hujus oleo sagittas intingunt Americani, 556.

Tabanus quid, 561.

Taches de vin quid, 533.

Tactus in digitorum apice sedem habet, 23.

Ad universam ferè cutem pertinet, *ibid.* A frigore obstupefcit, 24. Perit paralyfi, *ibid.* A narcoticis atque vinosis spirituosus obtunditur, *ibid.*

Talpæ quid, 594.

Tapsiæ pulvis laudatur in curatione alopeciæ, arearum, & ophiastios, 607.

Tarantulæ stupendos effectus falsi redarguunt auctores, 551.

Tarantulæ punctura nulla medicamenta postulat, 564.

Tarsi quandoquè exfoliantur, 624.

Tartarus vitriolatus laudatus in curatione scabiei inveterascentis, 238.

Tempestatum mutationes cuti maximè nocent, 31. Inconstantes vices morbis cutaneis dant originem, 34.

Tenuitas cutis morbosâ quanam sit, 512. Exemplum in feminâ, *ibid.*

Terra foliata tartari commendatur in guttæ rosæ curatione, 644.

Testitudinum carnis usus elephantiasim sanavit, 123.

—Terrestrium caro sæpè effectus utiles attulit in intertriginum curatione, 455.

Textu cellulari deficiente cutis imperspirabilis evadit, 7.

Thermintha quid, 262. Malum illud rarum apud nos, *ibid.* Causæ, *ibid.* A scorbuto quandoquè oriuntur, 263. Curatio, *ibid.*

Thermæ Balneolenses maximè laudantur in curatione lepræ Græcorum, 369.

—Barregienses maximè laudantur in curatione lepræ Græcorum, *ibid.*

Theæ sorbillatio frequens vitanda in laxitate cutis, 515.

Thierri, D. M. P. thesim de textus cellularis fabricâ proposuit, 9.

Timeleæ cortex quomodo agat in cutem, 509.

—Corticis usus ad cutem inurendam in herpetibus, 324. Neglectior consuetudo, 407. Effectus in cutem, 556. Nulla acrimonia venenata latet, *ibid.*

Tinctura cantharidum in herpetibus præscripta, 333.

Tinctura salis tartari commendatur in morbis cutaneis à lacte, 288.

Tincturarum metallicarum actio in cutem, 530.

Tinea quid sit, 95, 462. Hujus definitio, 463. Undè nomen, *ibid.* Quid per hanc vocem intelligant auctores, *ibid.* Quinque species numerantur à Guidone de Cauliaco, 463. Favosa, ficosa, amedosa, uberosa, lupinosa, *ibid.* Has ad tres species reduxit Paræus, furfurosam, ficsam & corrodentem, 464. Furfurosa ad lupinosam refertur, *ibid.* Hæc vera porrigo est, 464.

Tinea connata est, vel adventitia, 464. Connatam nullam dari credit auctor, *ibid.* Aliquando humida est, aliquando sicca & prorsus arida, 465. Hæc vera tinea est, *ibid.* Recens est, vel vetus, 466. Utriusque differentiae, *ibid.*

Tinea datur venerea & ab impuro concubitu orta, 466.

Tineæ quænam sit causa, 467. Effectus, *ibid.* Si sibi relinquatur quid eveniat, 466. Retropulsa mortem infert, 467.

Tineam efficientis humoris natura quænam sit, 468. Ad articulos tubera nodosque rachiticos facit, *ibid.* Hunc ad melancholicum referebant veteres, *ibid.*

Tineæ crustæ suppurationem non concipiunt, 469. Harum natura & indoles, 468. Phænomena cum acidis, *ibid.* Diversa sunt pro diversâ acidorum naturâ, 469.

Tinea vel levior non negligenda, 477. Si negligatur quid accidat, *ibid.* Hanc sæpè sanavit gravis morbus superveniens, 471.

Tineæ medicinam ætas sola sæpè fecit, 467. Curationem nullam vult Paræus, 463. Topica relaxantia solum vult adhiberi, 469. In infantibus tentari vetat, *ibid.* Hanc à venæ sectione auspicandam esse volunt auctores quàmplurimi, 469. Non tamen omnibus, nec semper convenit venæ sectio, 471. Curatio duplex, 469. Altera interna, altera topica, vel localis, *ibid.* Crustas avelli volunt plurimi auctores, 475. Lotiones aromaticæ & ex aquâ leniter alkalina solæ permittendæ, 477. Interna quænam adhibenda, 470. Vivida & acris periculosa, *ibid.* Leniorem methodum curatoriam proponit auctor, *ibid.* Regimen prorsus invertendum, 471. Dieta arctior imperanda, *ibid.* Antimonialia adhibere non inutile, 472. Mercurialia locum opportunum inveniunt quo in casu, *ibid.* Cauterium inuri prodest, 471. Aperiencia omnia commendat auctor, 472.

Juscula è viperarum carne rejicit, *ibid.* Curationem auspicandam esse vult diluentibus, postea ad potentiora corpusque immutantia deveniendum, 473. Sub finem, chinæ radicis usum præscribit auctor, 478. Huic finem imponere lactis usu suadet, 474. Quo in casu, *ibid.* Diu remediis insistentum, *ibid.* Curatio non eadem pro omnibus, *ibid.*

Tipulæ quid, 561.

Titillatio in morbis cutaneis maximum tormentum, 24. Non omnibus cutis partibus æque communis, *ibid.* Levi & obtuso concussu concitatur, 25.

Tonica vis quid sit, 25. Cuti etiam laxæ competit, *ibid.* Minor in cadavere, major in vivente, *ibid.*

Tonica stomachica quando proficua in curatione morborum cutaneorum depuratoriorum, 129. Adhibenda sunt sub finem curationis herpetum, 337.

Topica quando & quænam apponenda in curatione morborum cutaneorum, 158. Quibus in casibus applicanda, 161. Incipienti malo cutaneo, aut adulto obtrudere piaculum est, 162. Nociva in quibusdam erysipelatis speciebus, utilia in aliis, 209. Quomodo haberi debeant in mutatione erysipelatis, *ibid.* Nihil conferunt in scabiei inveterascentis curatione, 237. Quando conducant & quænam, *ibid.* A veteribus applicata duplicis erant generis, 340. Triplici in casu prosunt in herpetum curatione, 342. Quænam, 343. Quo tempore admoventi debeant in herpetibus, 342. In curatione lepræ Græcorum, 370. Quænam adhibenda in curatione favorum, 441. Intertriginibus convenientia ex diluentibus atque refrigerantibus petenda, 453. Quænam adhibenda in tineæ curatione, 476, 477. Nocent in erysipelatosi tumoribus, 635. In guttâ roseâ, 645.

— Adstringentia cuti applicata nociva, 628. Quo in stadio morbi adhibenda, 163. Quænam cautelæ servandæ, *ibid.*

— Emollientia tantum conducunt in herpetum curatione, 340. Resolventia quando adhibenda, quando rejicienda, 161, 162. Exulent in herpetum curatione, 340.

Topicorum usus maximæ artis opus in morborum cutaneorum curatione, 322. Administratio maximi ponderis in herpetum curatione, 340.

Topicum Galeni in favis apud rusticos quodnam sit, 477.

- Trachōma* quid, 624.
Trichiasis quid, 618. Duplicem agnoscit causam, 619. Diagnōsis, *ibid.* Prognōsis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Tricæ incuborum quid, 608.
Trillerus edixit anginam rufis esse metuentam, 14.
Tumor uterum depascens sanatus per fluentia mucosa ulcera, 58.
Tumores in genere quid, 85. Dantur quæ nullam patiuntur suppurationem undè, 444.
Tumores cystici in cute capillatâ frequentissimi, 626. Diversæ naturæ, 627. Horum causæ, *ibid.* Generantur à neglectâ capillorum curâ, 628. Diagnōsis, *ibid.*
Tumores depuratorii quid, 190. Duplex horum genus exurgit, *ibid.* Ficosi quid, 545. Horum duæ sunt species, *ibid.* Aliquandò connati sunt, *ibid.* Figurâ variant, *ibid.* In quam cutis parte nascuntur, *ibid.* Horum curatio, 546.
Tumores in naso quinam, 647. Causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.* Lactei quid sint, 285. Diagnōsis, *ibid.* Prognōsis, *ibid.* Curatio, 286. Mucosi, 191.
Tumores noli me tangere dicti quid, 544.
Tumores serosi quid, 190.
Turnerus jubet applicari emplastrum de pice in curatione tineæ, 475. Vix à veterum opinione dissentit in herpetum curatione, 321.

V

- V**ARI quid sint, 539. Ægritudinem vix constituunt, *ibid.* Undè pendeant, *ibid.* Cuiusmodi ætati magis comperant, 105. Connati sunt, vel adventitii, 539. Varia est connatorum figura, *ibid.* Causæ, 540. Symptomata nulla, *ibid.* Diagnōsis à visu pendet, *ibid.* Prognōsis, *ibid.* Extremitatibus corporis innascuntur, 540. Ægritudinem constituunt ad decorationem pertinentem, 541. A frictionibus mercurialibus repente orti, *ibid.* Horum curatio, *ibid.* Causticis tentanda est, *ibid.* Quænam cautelæ adhibendæ, *ibid.* Curationem nullam tentandam esse suadet auctor, 541.
Vari faciei quid, 638. Horum causæ, 639. Curatio, *ibid.*
Varices leves ortæ ab hæmorrhoidibus suppressis, 49.
 — Palpebrarum quid, 624.
Variolæ partes corporis mucosas adoriuntur, 55. Novam formam mucosæ imprimunt, demonstrante insitione, *ibid.* Efficiunt ulcera mucosa, *ibid.* Morbis cutaneis pluribus præbent originem, 63. Graviditatis tempore sanatæ tristes reliquias infantibus nascentibus inurunt, 64. Inter depuratorios morbos reputantur, 167. Legitimæ ad phlegmonis naturam pertinent, 185. Benignæ, aut malignæ pro diversitate naturæ muci, 268. Rufis periculosiores, 14, 72, 537.
Variolarum spuria genera ad erysipelas revocari debent, 184.
Vegetantium pungentium effectus in cutem, 529. Ustionis sensus undenam, *ibid.* Horum curatio, *ibid.*
Vena medinensis quid sit, 71, 588. Hujus natura, *ibid.* Quodnam hominum genus adoriatur, *ibid.* Generatio nondum penitus cognita, 589. Causæ, *ibid.* Effectus, *ibid.* Hujus è corpore excretionis phænomena, *ibid.* Quibusnam in locis natales habeat præcipue, *ibid.* Hujus generationem maximè promovet victus ingluviens, 590. Diagnōsis, 591. Prognōsis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Quænam in curatione cautelæ adhibendæ, *ibid.* Curatio apud vulgus pauper, 592. Topica curatio quænam sit, 469. Huic duo addit Kempferus, 592.
Venena cancrosa sæpè ab unicâ glandulâ per totam cutem exportantur, 70.
Venena quædam dantur quæ in herpes mutari possunt, 313. Exempla afferuntur, *ibid.*
Venena lenta sunt, vel acuta, 380.
Venenum quodcumque compactum & solidatum vix nocere potest, 70.
Venenorum actio in cutem, 551. Horum historia non minimam afferret lucem, *ibid.* Diversæ sunt horum species, 553. Diversus agendi modus, *ibid.*
Venereum virus in herpes mutari visum est, 313.
Veneris præposterum exercitium pustulosam in cute deformitatem inducit, 45.
Venæsectio laudatur in primo tempore curationis erysipelatis, 202. Poteest nocere, 204. Adhibenda in papularum curatione, 217. Quibusnam conveniat in herpetum curatione, 324.
Venti exurentes inter causas morborum cutaneorum peculiares referuntur, 36.
Ventriculus primarium cum cute consensum obtinet, 26. Exemplum in feminâ nobili, 27.
Ventriculi affectiones in cute vultus pinguntur, 37.
Ventriculus furunculi quid, 418.
Verrucæ quid, 86. Diagnōsis, *ibid.* Prognōsis, *ibid.* Quid, 542. Nullus inest iis sensus,

- ibid.* Harum origo & causæ, *ibid.* Quibusdam artificibus familiares sunt, 542. Nunquam connatæ sunt, *ibid.* Harum diagnosi simplex est, 543. Prognosis, *ibid.*
- Verrucæ* quænam spontè sanentur, 543.
- Verrucarum* curatio, 544. Diætæ tenuis imperanda, *ibid.* Exercitia dura vitandæ sunt, 545. Frictiones siccæ vitandæ sunt, *ibid.*
- Verrucæ* quandò arte chirurgicâ tollendæ, 557. An ferro, an caustico, *ibid.* Quænam cautelæ adhibendæ, *ibid.* Sanatæ lactis asinini usu, 544.
- Verrucis* simplicibus nimîa celeritate caustica adhibebant antiqui, 544.
- Verrucæ* cancrôsæ dantur, 543. Malignæ jure nuncupantur. Harum symptomata, *ibid.* His caustica profuisse vidit auctor, 544.
- Verrucæ* sessiles quid, 540. Pensiles quid, *ibid.*
- Verrucæ* dantur venereæ, 543.
- Verrucarum* faciei natura, 638. Causæ, *ibid.* Diagnosi, *ibid.* Curatio, *ibid.*
- Vermes* possuntne vivam carnem adoriri? 573.
- Videre in ulceribus cacoethicis non ratum, 573. Minus frequens in nostris regionibus, *ibid.*
- Vermium* è corpore egressorum afferuntur exempla, 582.
- Verminosa* lues pro scabiei causâ à pluribus Medicis habita, 230.
- Vesica* herpetico malo sæpè laborat, 27. Non semper immunis ab herpetico fomite, 332.
- Vesicantia* quænam sint & quomodò agant, 67. Quandò proficua in herpetibus, 325. In acutis crustam mucosam aliquandò exhibent, 443. Intertriginem non sublevant, malum potius augment, 451.
- Vesicatoria* proficua in herpetum curatione, 342. Quo in casu, *ibid.* An in viciniâ, an è directo apponenda, *ibid.*
- Veslingius* corniculam enatam ad frontem eduxit, 519.
- Vesparum* puncturæ cujus sint naturæ, 563.
- Vestes* pilosæ rudiori attractu morbis cutaneis ansam præbere possunt, 68.
- Veternosi* morbi oriuntur à suppressis hæmorrhoidibus, 49.
- Vetulorum* corpora herpetibus suscipiendis idonea sunt, 456.
- Vibices* relinquuntur sæpè à flagro & verberibus, 526. Horum phænomena, *ibid.* Curatio, *ibid.*
- Vibicibus* emplastica non sunt admovenda, 527.
- Viellus* è vegetantibus petitus à morbis cutaneis liberat, 42. Durior instituendus in herpetum curatione, 326. Inordinatus ad scabiei generationem confert, 229. Tenuis non acris, sed analepticus sub finem curationis herpetum, 338.
- Viellus* conditio non tantum morbis chronicis inducendis apta est, sed etiam acutissimis, 359.
- Vigiliæ* pallorem faciei inferunt, 44. Procreant herpes, pustulas, erysipelata, *ibid.* Ariditati cutis conferunt, 498.
- Vincula* strietiora inter morborum cutaneorum causas numeranda, 69.
- Vinum* meracius colores faciei subito afflat, 27. Aliquam habet efficaciam ad deturpandam faciem, 40. Eò majorem, quò spiritu magis scatet, *ibid.* Infantili ætati nocivum, 122. Modicè potum pustulas delevit, 261. Hungaricum fœtorem induxit axillis, 657. Meracius intertriginem subito produxit, 450.
- *Stibiatum* felicem effectum spondet in curatione elephantiasis, 388. Hujus usus refractâ dosi herpes rebelles debellavit, teste Huxhamio, *ibid.* Illius usu fugatæ orthopneæ ab herpetibus retropulsis natæ exemplum affert auctor, *ibid.*
- Viperina* aliquam servant analogiam cum humore perspiratorio, 129.
- Viperæ* antiquissimum constituunt remedium in herpetum curatione, 327. Carnis usus elephantiasim sanavit, 123. Virtus à quo pendeat, 153.
- Viperarum* usu solo elephantiasim sanatam scribit Aretæus.
- Vir* militaris sanitatem & vitam periodico herpetis miliaris tormento redemisse videtur, 303.
- Virgines* malè menstruatæ pilosæ evadunt, 13.
- Viri* ante feminas calvescunt & canescunt, 597.
- Vita* in perpetuo fluxu atque refluxu perspirationis consistit, 32. Sustentari non potest alimentis ad alkali volatile tendentibus, 41.
- Vitiligo* quid sit, 350, 352. Dividitur in duas species quæ dicuntur leucæ & melas, *ibid.* Est morbus merè lymphaticus, sed rebellis, 351. Causæ, 352. Proximæ, 353. Remotæ, *ibid.* Symptomata, *ibid.* Inter morbos lentos numeratur, *ibid.* In quos præcipuè sæviat, *ibid.* Prognosis, 354. Scorbutum & gangrænâ sæpè produxit, *ibid.*

Curatio duplex est, topica & interna, *ibid.*
 Alia in recenti, alia in inveteratâ, *ibid.*
Vitiligo nullum cicatricis vestigium relinquit, 355.
 — Alba quid, 92.
Vitiliginis maculæ nigrorem contrahunt an fausto omine? 353.
Ulceræ in genere quid, 79. Undenam oriuntur, *ibid.* Ulcerum differentia, 80. Diagnofis, *ibid.* Prognofis, *ibid.* Maligna sunt, vel benigna, 81. Quanam maligna, *ibid.* Quanam benigna, 82. Ulcerum crustæ color quid indicet, *ibid.* Curatio, 83. Ulceræ aquofa quid, 84. Undenam pendeant, *ibid.* Mucosa, *ibid.* Quibusnam familiaria, *ibid.*
Ulceræ fanalia quid sint, 433. Ulceribus quibusnam innascantur vermiculi, 81.
Undimiam, vide *Erysipelas humidum*, 193.
Ungues quot numero, 15. Horum origo, *ibid.* Fabrica, *ibid.* Partes, *ibid.* Tres distinguuntur, *ibid.* Horum texturam auctori exhibuit Descemet, D. M. P. 16. Interna lamina summè sensilis, *ibid.* Externa sensu prorsus destituitur, *ibid.*
Ungues in fœtu mollissimi, 16. Increfcente ætate fiunt duriores, *ibid.* Incurvantur in phthificis, *ibid.* Suppuratione decidunt absque dolore, *ibid.* Evelluntur non sine ingentibus cruciatibus, *ibid.* In aquâ frigidâ vix immutantur, 17. Emolliuntur in calente, *ibid.* Acidis eroduntur, *ibid.* Combusti odorem fetidum emittunt, *ibid.* Usus, 21.
Unguentum ad tineam à Paræo descriptum, 476. Adversus plicam commendatur, 618.
 — Mercuriale laudatur in scabiei curatione, 236. A morbis cutaneis rebellibus ad luem veneream detortum fuit, 570.
 — Maximè laudatum in pediculari morbo, 580.
Unguenta sulphurata commendantur in scabiei recentis curatione, 236.
Urina larga suppressæ subito perspirationis mala tollit, 47. Crassa & copiosè diffluens liberat à suppurationibus, 431.

Urinæ excretio non sub artis imperio est? 332. In scabie quomodo se habeat, 228.
Urinarum inspectio summi momenti in curatione morborum cutaneorum, 142.
 — Via rarò integrè vitiatam vacuat materiem, 204.
 — Excretioni nullatenus fidendum in primâ ætate, 411.
Urticæ quomodo agant in cutem, 555.
 — Marinæ effectus, 554.
Vulvæ labia odorem fetidum emittunt, 19.

Y

Yaws morbus quid, 389. Nemini parcit in Guineâ, *ibid.* Hujus descriptio, *ibid.* Pustulas producit majores in carnosis, minores in macilentis, 390. In incrementis diuturnus videtur, *ibid.* Statas periodos obtinet, *ibid.* Morbus contagiosus est, *ibid.* Sibi relictus periculosus evenire potest, *ibid.* Hujus diagnofis à quo pendeat, *ibid.* Non multum abludit à leprâ Hæbreorum, 391. Hujus curatio, *ibid.* Tres periodi in curatione distinguendæ sunt, *ibid.* In primâ, semicupia, diætam diluentem suadet auctor, 392. In secundâ usus mercurii dulcis adhibetur, *ibid.* In tertiâ electuarii cujusdam usuram & sudorifera præscribuntur, 393. Recidivam non patitur, 394.

Z

Zona Plinii quid, 210. Quosnam aggreditur, 405. Quasi epidemicè semper ingruit, *ibid.* Ignis sacri species est frequentissima, 404. Hujus prognofis, *ibid.* & 405. Lethalem pronunciat Plinius, *ibid.*

Æ

Ærugo suspectum jure remedium, 476.
Æthiops martialis prodest puellis non ritè menstruatis, 478.
 — Mineralis maximè confert ad herpetes debellandos, 476.

Finis Indicis Rerum.

- Y v v v

ERRATA.

- Pag. 549, lin. 35, non omnes lege omnes
 Pag. 553, lin. 29, habitu lege halitu
 Pag. 564, lin. 14, spondylii lege sphondylii
 Ead. pag. lin. 29, resistentes lege resistentia
 Pag. 595, lin. 11, videamus lege videamur
 Pag. 600, lin. 15, capillis lege capitis
 Pag. 611, lin. 18, vitulos lege vetulos
 Pag. 623, lin. 5, eorum lege earum
 Pag. 650, lin. 5, indequaque lege undequaque

A P P R O B A T I O.

ILLUSTRISSIMI Sigillorum Custodis jussu Manuscriptum legi, cui titulus *De Morbis Cutaneis*, auctore D. LORRY, &c. tantæ molis, tantâque solertiâ & eruditione elaboratus hicce Tractatus mihi visus est, ut ipsum qui typis mandetur dignissimum censeam. Datum Parisiis vij Decembris an. M.DCC.LXXV.

P. DEMOURS.

P R I V I L E G E D U R O I.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU, ROI DE FRANCE ET DE NAVARRE, à nos amés & féaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Conseil, Prévôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils, & autres, nos Justiciers qu'il appartiendra : SALUT, notre amé le sieur CAVELIER, Libraire, Nous a fait exposer qu'il désireroit faire imprimer & donner au Public un Ouvrage qui a pour titre : *De Morbis Cutaneis*, auctore D. LORRY, *Hippocratis Aphorismi, curante eodem auctore* ; s'il nous plaisoit lui accorder nos Lettres de Privilège pour ce nécessaires. A CES CAUSES, voulant favorablement traiter l'Exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces Présentes, de faire imprimer ledit Ouvrage autant de fois que bon lui semblera, & de le vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume, pendant le tems de six années consécutives, à compter du jour de la date des Présentes. FAISONS défenses à tous Imprimeurs, Libraires & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de notre obéissance : comme aussi d'imprimer, ou faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter, ni contrefaire ledit Ouvrage, ni d'en faire aucuns extraits sous quelque prétexte que ce puisse être, sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers audit Exposant, ou à celui qui aura droit de lui, & de tous dépens, dommages & intérêts ; à la charge que ces Présentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, dans trois mois de la date d'icelles ; que l'Impression dudit Ouvrage sera faite dans notre Royaume, & non ailleurs, en beau papier & beaux caractères, conformément aux Réglemens de la Librairie, & notamment à celui du 10 Avril 1725, à peine de déchéance du présent Privilège ; qu'avant de l'exposer en vente, le manuscrit qui aura servi de copie à l'Impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier, Garde des Sceaux de France, le sieur HUE DE MIROMÉNIL ; qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliothèque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, un dans

celle de notre très-cher & féal Chevalier, Chancelier de France, le sieur DE MAUPEOU, & un dans celle dudit sieur HUE DE MIROMÉNIL : le tout à peine de nullité des Présentes : DU CONTENU desquelles vous MANDONS & enjoignons de faire jouir ledit Exposé & les ayans-cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie des Présentes, qui sera imprimée tout au long, au commencement ou à la fin dudit Ouvrage, soit tenue pour dûment signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amés & féaux Conseillers, Secrétaires, foi soit ajoutée comme à l'original. COMMANDONS au premier notre Huissier ou Sergent sur ce requis, de faire pour l'exécution d'icelles, tous actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, Charte Normande, & Lettres à ce contraires : CAR tel est notre plaisir. DONNÉ à Versailles, le quatorzième jour du mois de Mars, l'an de grace mil sept cent soixante-seize, & de notre regne le deuxième. Par le Roi en son Conseil.

Signé, LE BEGUE.

Registré sur le Registre XX de la Chambre Royale & Syndicale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. 400, fol. 120, conformément au Règlement de 1723. A Paris, ce 22 Mars 1776.

Signé, LAMBERT, Adjoint.

